ସାରଳା ମହାଭାରତ :
ସଂପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣଚରଣ ସାହୁ

ସାରଳା ମହାଭାରତ :

ସମ୍ପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ସାହୁ
ରିଡ଼ର, ଓଡ଼ିଆ ବିଭାଗ
ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ
ବାଣୀବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୪

ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ
ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶକ ଓ ବିକ୍ରେତା
ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ - ୨

ସାରଳା ମହାଭାରତ :
ସମ୍ପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ଡକ୍ଟର କୃଷ୍ଣ ଚରଣ ସାହୁ

ପ୍ରକାଶକ :

ସହଦେବ ପ୍ରଧାନ

ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ

ବିନୋଦବିହାରୀ,

କଟକ - ୭୫୩୦୦୨

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ :

୧୯୭୮

ମୁଦ୍ରଣ :

ସତ୍ୟବ୍ରତ ପ୍ରେସ,

କଟକ - ୭୫୩୦୦୧

ମୂଲ୍ୟ : ତିରିଶ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର

SARALA MAHABHARATA :
SAMPADANA O ALOCHANA

Dr. Krushna Charan Sahu

Publisher:

Sahadev Pradhan

Friends' Publishers

Cuttack - 753001

Orissa (India)

First Edition :

1978

Printer :

Satyabrata Press

Cuttack - 753001

Price : Thirty only

ସାରଳା ମହାଭାରତ

ର

ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଂପାଦକ

ଡକ୍‌ଟର ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି

ଓ

ଡକ୍‌ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି

ଙ୍କୁ

ସଶ୍ରଦ୍ଧ ସମର୍ପଣ

ଲେଖକ

ପାଠମୂଳକୁ ତୁଳନା କଲେ, ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ଉପାଦେୟତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପଲବ୍ଧି କରିହେବ । ପଟଳ ଓ ସର୍ଗ ବିଭାଜନ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଜନରେ ଅଧ୍ୟାପକ ଅଟ୍ରିଂକ୍ଲିଭଙ୍କ ବିଭାଗ-କ୍ରମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଯାଇଛି ।

ମୂଳ ପାଠର ମହତ୍ତ୍ୱ ଅବଧାରଣା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ କେବଳ କେତେକ ମୁଦ୍ରଣଗତ ପାଠ-ପ୍ରମାଦ ପ୍ରତି ମୁଁ ପାଠକମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକୃଷ୍ଟ କରୁଛି । ସେସବୁକୁ ପ୍ରଥମେ ସଂଶୋଧନ କରି ନେଲେ, ପାଠ ଗ୍ରହଣରେ ସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି ଆଶା ।

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧	ଜମ୍ବୁ ରୁ	ଜମ୍ବୁରୁ
୩	ଦସ୍ତୁରୁ	ଦୂସ୍ତୁ
୪	ଗଙ୍ଗାଉପେ	ଗଙ୍ଗାଉ ପେ
୫	ପାଷଣ	ପାଷାଣେ
୬	ଶୁଣି	ଶୁଣ
୧୧	ଚଡ଼ାଇ	ଛଡ଼ାଇ
୧୩	ନୂପତ୍ତ	ନୃପତ୍ତ
୧୪-୧୫	ଛାପତ୍ତ, ଛପଘ	ଛାପଘ
୧୬	ସ୍ୱେପନ ବେ	ସ୍ୱେପନବେ
୨୦	ସଚାନୋଇ	ଶଚାନୋଇ
୨୦	ସା ଅସି	ସାଅସି
୨୧	ବୈଲେଖ	ବୋଲେକ
୨୪	ଚଗୁର	ବଗୁର
୨୫	ନରଧାର	ନଗ୍ରଧାର
୨୬	ବଜସ୍ମନ୍ତ	ବଦସ୍ମନ୍ତ
୨୭	ପଶମ	ପରମ
୨୮	ସ୍ମନ୍ତ	ଦୁସ୍ମନ୍ତ
୨୮	ମହାଭଗ	ମହାଭିଂଗ୍ୟ
୨୯	ଦେଲଇଲ	ତେଲଇଲ
୩୧	ସବନ୍ଧ	ସଇନ୍ଧ
୩୨	ନାଶ ନ	ନାଶ

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୩୩	ଶାସ୍ତ୍ରେଂନୁ	ଶାସ୍ତ୍ରେଂତନୁ
୩୫	ତନ	ତନୁ
୩୫	ପ୍ରଗ୍ଣ୍ଣ	ପଗ୍ଣଣ
୩୬	ପଟନ୍ତି	ଭରନ୍ତି
୩୬	ମୂର୍ଚ୍ଛ	ମୂର୍ଚ୍ଛି
୩୭	ନାଶନ୍ତ୍ର	ନାଶନ୍ତିଂ
୪୧	ଦେଖନ୍ତେ	ଦେଖନ୍ତେଣ
୪୩	ପଦ ଖେ	ପାଦ ଖେଣ
୪୬	ସେ ପୁତ୍ର	ସ୍ୱେ ପୁତ୍ର
୫୧	ବଶେଷଣ	ବିଶେଷେଣ
	ଶାନ୍ଦକ୍ୟେ	ଗ୍ରାହ୍ୟକେ୍ୟ
୫୨	ଅମ୍ବିକା	ଅମ୍ବେକ
	ଅଶ୍ୱଗଜଙ୍କୁ	ଅଶ୍ୱଗଜଙ୍କ
୫୩	ଅମ୍ଭନ୍ତ	ଆମ୍ଭନ୍ତ
	ନଭବନ୍ଧଂ	ନରବର
	ଗୋପ	ଗୋପ୍ୟ
୫୪	ସ୍ତଜଂମାନନ୍ତ	ସ୍ତଜାମାନନ୍ତ
୫୪ ୫୫	ସ୍ୱସ୍ୱମ୍ବର	ସଂସ୍ୱମ୍ବର ବା ସଂସ୍ୱମ୍ବର
୫୬	ଭୁମ୍ଭେ ମାନନ୍ତ	ଭୁମ୍ଭମାନନ୍ତ
	ପାଇବନ୍ଧ	ପାଇବନ୍ଧଂ
୫୯	ଆକାଶେ	ଆକାଶ
	ଦେବୀଙ୍କ	ଦେବୀଙ୍କି
	ଗଣ୍ଡିକେ	ଚଣ୍ଡୀକେ
	ଛାଲ କଂସାଳ	ତାଳ କଂସାଳ
୬୦	ଦପ	ଦର୍ପ
	ପ୍ରସନ	ରସନ
	ତାଲ	ଦାଢ
୬୪	ସେ ଉପେକ୍ଷି	ସେ ଆନନ୍ଦ ଉପେକ୍ଷି
୭୩	କରଣ	ବରଣ

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୬୪	ପିଡା	ପିଢା
୭୫	ପାପୋଷ୍ଟୀ	ପାପେଷ୍ଟୀ
୭୭	ଭଛୁନା	ଭ୍ରୁଛୁନା
୭୮	ଅମ୍ବିକା	ଅମ୍ବେକା
୮୦	ଜମଅଗ୍ନି	ଯମଦଗ୍ନି
	ପ୍ରଦାନ ନାହିଁ	ପ୍ରଦାନ ହୋଅ
	ଛିଂଛୁଲ	ଛୁଇଂଲେ
୮୩	ମଶବ୍ରୁ	ମଶବ
୮୫	ମହ୍ବାଛଟୀ	ମହ ଛଟୀ ପଣେ
୮୮	ଅମ୍ବିକା	ଅମ୍ବିକା
	ଏବେ ଅମ୍ବି…କରଯ	ଏବେ ଅମ୍ବିକା…କରଯା
୯୨	ଆଲେପ୍ୟ	ଅଲେପ୍ୟ
୯୪	ଭୂମ୍ବରେ	ଭୂଳରେ
	ମାଗେ	ମା ଗୋ
୯୫	ନ ଦେଖିବେ	ନ ମାନଲେ ଯେ
୯୯	ଗଣ୍ଡ୍ରସକର	ଗଣ୍ଡୂସ କର
୧୦୦	ନଢଶୁ	ନ ଢଶୁ
	କୁଳ ଣୁ	କୁଳାଣ୍ଡୁ
୧୦୧	ଯ୍ୟେକାଦଶମୋ	ଯ୍ୟେକାଦଶମେ
	କାଳବ୍ରହ୍ମା	କାଳବ୍ରହ୍ମ
	ନନ୍ଦନ ଯେ	ଯଉନ୍ଦୁ ନନ୍ଦନ ଯେ
	ବ୍ୟାକୁଳ	ବ୍ୟାକୁଳ
୧୦୨	ଭ୍ରଷିଲେ	ଭ୍ରସିଲେ
୧୦୪	ଯେତେବ ଯ୍ୟେତେକ	ଯ୍ୟେଥେ ଯେତେକ
୧୦୭	ଜମେମା	ଜାମେମା
୧୦୮	ଦୃତ	ଦୃଢ
୧୦୯	ପୂଜକୁଳେ	ପୂଜ କୋଳେ
୧୧୭	ଭ୍ରବେଣ ଭ୍ରବେଣ	ଭ୍ରବେଣ ଭ୍ରବନା
	ବେଷ୍ଣୀ	ବେଷ୍ଣେଣୀ

ପୃଷ୍ଠା	ଅଶୁଦ୍ଧ	ଶୁଦ୍ଧ
୧୧୭	ଆହତ	ଆରକ୍ତ
୧୧୮	ପୁରୁଷଶାର	ପୁରୁଷ ଶିର
	ଶାରଚ୍ଛେଦେ	ଶିରଚ୍ଛେଦେ
୧୧୯	ସାହ୍ମଂଢୋର	ନାହ୍ମଂ ଢୋର
୧୨୫	ପୁରୁ	ସ୍ମରୁ
୧୨୮	ଭନ୍ୟ	ଭନ୍ୟା
୧୨୯	ବ୍ରାହ୍ମ	ବ୍ରହ୍ମ
	ମୃଗପଢ	ମୃଗପଢ଼
୧୩୦	ବଶେଷ	ବିଶେଷ
	ବର୍ଣ୍ଣ ହାଇଂ	ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଂ
୧୩୧	ବିକେସ୍ତେ	ବିକସ୍ତେ
୧୪୦	ଅଶ୍ରୀ	ଅଶ୍ରି ଲ
୧୪୨	ନାଥ ରଞ୍ଜକ	ନାଥ ରଞ୍ଜକ
	ସୁରୁବାର	ସୁରୁବାର
୧୪୪	ଗଢ	ଗଡ଼
୧୪୭	କ୍ଷୁଧାସ୍ୱେଶ	କ୍ଷୁଧାସ୍ୱେଷ
୧୫୧	ଜାଗ	ଗଜା
	ଗେଟିକ	ଗୋଟିକ
୧୫୩	ଢୋର ପୁଷ	ଢାର ପୁଷ
	ଫୁଛି	ଫୁଟି
୧୬୨	ସ୍ୱଧେକସ୍ୱେ	ସ୍ୱଧେସ୍ୱେ
୧୬୪	କଟକେଞ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରା	କଟକେ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରା
୧୬୩	ସର୍ପ	ଦର୍ପ
	ନାନେବ	ଦାନେବ
୧୬୮	ସଭନ୍ତ	ସମନ୍ତ
	ଶଙ୍ଗାର	ଶୃଙ୍ଗାର
୨୨୪	ବଧି	ନଧି
୨୨୫	ଦାରୁ ଭଷ୍ଟ	ଦାରୁଣ ଭଷ୍ଟ
୨୫୦	ଜସ୍ତ ରୁ	ଜସ୍ତରୁ
୨୬୦	ରଗନୀ ନକଟେ ଶେଷ	ରଜନୀ ଶେଷ ନକଟେ
୨୬୭	ଶୀତାଂସୁ	ସିତାଂଶୁ
୨୭୩	ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ଡ	ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ

ଏହା ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ମୁଦ୍ରଣଗତ ଦୋଷ ରହି ଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଦୁଃଖିତ ।

ପାଠ ଗ୍ରହଣରେ ମତଭେଦ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା କାର୍ଯ୍ୟ କରେ (କ) ଆଦର୍ଶ ପୋଥି ଗ୍ରହଣ (ଖ) ସଂପାଦକର ବିଚାର-ବିଶ୍ଳେଷଣ । ଆଦର୍ଶ ପୋଥିର ସ୍ଥାନ, କାଳ, ଲିପିକାରର ଶୁଦ୍ଧତା ଓ ଅଶୁଦ୍ଧତା ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ହେଲେହେଁ ଏ ସବୁର ପାଠ-ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ସଂପାଦକଙ୍କ ବିଚାର-ବିଶ୍ଳେଷଣ ପଦ୍ଧତି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ-କରେ । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ 'ଆକାଶେ' ଓ 'ଆକାଶରେ' ନିଆଯାଇପାରେ । ଅନୁମାନ କରାଯାଉ ଯେ ସାରଳାଦାସ ଉଭୟ ପ୍ରୟୋଗର ପକ୍ଷପାତୀ ଥିଲେ । ତେବେ ବି ସମ୍ପାଦନା ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁଯାୟୀ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ପାଠ ଅର୍ଥାତ 'ଆକାଶେ'ହିଁ ଗ୍ରହଣୀୟ । ସେହିପରି 'ତୋଟେ କଲେକ' ଓ 'କଲେ ତୋଟେଟି' ପାଠ ମଧ୍ୟରୁ 'କଲେ' ଅପେକ୍ଷା 'କଲେକ' ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ ହେତୁ ଏବଂ ଏହା 'କ' ପୋଥି ଅର୍ଥାତ ଆଦର୍ଶ ପୋଥିର ପାଠ ହୋଇଥିବା ହେତୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ଆଦର୍ଶ ପୋଥି ଯେତେ ପ୍ରାଚୀନ ହେବ, ମୂଳ ପାଠର ତାହା ସେତେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଏଠାରେ ପୋଥିର ଶୁଦ୍ଧତା ଓ ଅଶୁଦ୍ଧତା ବିଚାର୍ଯ୍ୟ । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ଅଗ୍ନି ବନ୍ଦନା ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ (କ) ପୋଥିରେ ଏହା (ଖ) ଓ (ଗ) ପୋଥିଠାରୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ସ୍ଥାନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ମନେହୁଏ । ସାଧାରଣତଃ ଦୀର୍ଘ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୋଜନା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଉଥିଲେ ହେଁ (ଖ) ଓ (ଗ) ପୋଥି ପାଠରେ ସମାନତା ନ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ 'କ' ପୋଥିକୁ ହିଁ ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ।

ପାଠ ନିର୍ଣ୍ଣୟରେ ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ପରମ୍ପରା ଏବଂ ଅର୍ଥ-ସଙ୍ଗତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ପାଠ-ସମାଧାନ କରାଯାଇଛି । ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସଙ୍କୁଚିତ କରି ପାଠ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ଏବଂ ଆଶା କରୁଛି, କେତେକ ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏହା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମୂଳ ପାଠର ଅଧିକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇପାରିଛି ।

ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଶୁଦ୍ଧ-ପାଠ ଗ୍ରହଣ ଓ ପାଠର ପ୍ରାମାଣିକତା ପାଇଁ ଲୋକେ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇଥିବା ଅତି ଆନନ୍ଦର କଥା । ଏହି ବିଜ୍ଞାନର ମୂଳ କଥା ହେଉଛି, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦକୁ ଜିନିଷ ଓଜନ କଲାପରି ଓଜନ କରିବାକୁ ହୁଏ । ମାପ କରି ଦେଖିବାକୁ ହୁଏ । ପୋଥି-ଉଦ୍ଧାର, ପାଠ-ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଓ ପ୍ରେସ ପାଇଁ ନକଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ କେବଳ ଯେ ସାବଧାନତା ଆବଶ୍ୟକ

ତାହା ନୁହେଁ, ଏ ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଅସୀମ ମମତା ଓ ଆଗ୍ରହ ନ ଥିଲେ ଏହା ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ଜଣଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏଥିପାଇଁ ଅଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ନାମରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯେକୌଣସି ପାଠକୁ ପଢ଼ିବା ଅଭ୍ୟାସରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଛି, ସେଠାରେ ଏସବୁ କଥାର ଯେ ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ, ଏହା ଜାଣି ମଧ୍ୟ 'ଫ୍ରେଣ୍ଡସ୍ ପବ୍ଲିଶରସ୍'ର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରକ ଶ୍ରୀମାନ ସତ୍ୟଦେବ ପ୍ରଧାନ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ବିଶେଷ ଭାବେ ଋଣୀ । ସୁଧୀ ପାଠକବୃନ୍ଦ ଏହି ପାଠର ମହତ୍ତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିଲେ, ମୋର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ । ଅବଶ୍ୟ ମୁଁ ଯେଉଁ ଆଶାରେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହାତ ଦେଇଥିଲି, ତାହା ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ସଫଳ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଆଶା କରେ ଭବିଷ୍ୟତରେ କେବେ ସମ୍ଭବ ହେଲେ, ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ । ଜଗଦୀଶ ହିଁ ଭରସା ।

ସୂଚୀପତ୍ର

ଆଦିପର୍ବ

ପ୍ରଥମ ପଟଳ

ପ୍ରଥମ ସନ୍ଧି

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ
୧। ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୧
୨। ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା	୪
୩। ମହାଭାରତର ପ୍ରଶସ୍ତି	୬
୪। ବଂଶାନୁଚରିତ	୭
୫। ଯଯାତି ଉପାଖ୍ୟାନ	୯
୬। ଶମ୍ଭୂସ୍ୱଣ ଉପାଖ୍ୟାନ	୧୨
୭। ଶାନ୍ତନୁ ଉପାଖ୍ୟାନ	୧୭
୮। ଶାନ୍ତନୁ ବିବାହ	୧୯
୯। ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ବିବାହ	୪୮
୧୦। ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ	୫୧

ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ଧି—(ପୃ—୬୨)

୧୧। ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞା	୬୨
୧୨। ଅମ୍ବା ଉପାଖ୍ୟାନ	୭୦
୧୩। ଅମ୍ବା ଚରିତ	୭୭
୧୪। ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ	୮୫
୧୫। ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଣ୍ଡୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ	୮୭
୧୬। ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ଉପଦେଶ	୯୩
୧୭। ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରେ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମ ଓ ଅମ୍ବିକାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ	୧୦୫

ତୃତୀୟ ସର୍ଗ (ପୃଷ୍ଠା—୧୦୭)

୧୮ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାସଙ୍କ ଆଗମନ ଓ
ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୧୨
୧୯ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିବସ୍ତୁତି ୧୧୮

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ (ପୃ—୧୨୦)

୨୦ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁ ଦାନ
ସଞ୍ଜୟଙ୍କଠାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିଦ୍ୟାପାଠ ୧୨୦
୨୧ । ଅମ୍ବାଳିକାର ପ୍ରୟାଗରେ ବାସ ୧୨୨
୨୨ । ଗୁରୁ ଲୋକେଶ୍ୱରଙ୍କର ପାଣ୍ଡୁ ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଦାନ ୧୨୪
୨୩ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ଅନେକ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ୧୨୭
୨୪ । ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୩୧
୨୫ । ବ୍ୟାସଙ୍କର ଗାନ୍ଧାରସେନା ସାକ୍ଷାତ ୧୩୪

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ (ପୃ—୧୩୭)

୨୬ । ସାନ୍ଧାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ମହାତ୍ମ୍ୟ ୧୪୨

ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ (ପୃ—୧୪୭)

୨୭ । ଗାନ୍ଧାରୀ ସହ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ୧୪୯
୨୮ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଚରିତ, ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ସେବା
ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ବରପ୍ରାପ୍ତି ୧୫୦
୨୯ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ ୧୫୬
୩୦ । ରାଧାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଚରିତ ଓ ତାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିପାଳନ ୧୬୧
୩୧ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବିବାହ ୧୬୩
୩୨ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବନେ ଅବସ୍ଥିତି ଓ ରାଜ୍ୟ ପରିଚାଳନା ୧୬୯
୩୩ । ପାଣ୍ଡୁ ମହାରାଜାଙ୍କର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ଓ
ମାଦ୍ରୀ ସହ ବିବାହ ୧୭୩
୩୪ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ମୃଗୟା ଓ ଅଗ୍ନିକା ମହାଋଷିଙ୍କର ଶାପ ପ୍ରଦାନ. ୧୭୬
୩୫ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରାଇବା ନିମନ୍ତେ
ଆସିବା ଓ ଶିବସ୍ତୁତି ୧୯୩

ଦ୍ୱିତୀୟ ପଟଳ

ସପ୍ତମ ସଭା (ପୃ-୧୯୭)

୩୬ । ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତର ବର୍ଣ୍ଣନା ୧୯୭

୩୭ । ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଆଳାପ
ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ଉପଦେଶ ୨୦୦

୩୮ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୦୮

୩୯ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୧୮

୪୦ । ଭୀମ ଜନ୍ମ ୨୩୨

୪୧ । ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୫୪

ଅଷ୍ଟମ ସଭା (ପୃ-୨୫୭)

୪୨ । ପୁତ୍ର ଜନ୍ମନ୍ତେ ମାଦ୍ରୀର ନାରଦଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ
ନାରଦଙ୍କ ନାସ୍ତିରେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ
ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ କଥନ ୨୬୩

୪୩ । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦର୍ଶନ କାଳରେ
ନର ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ, ବ୍ୟାସଙ୍କ କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜ୍ଜୁନର ମିତ୍ରତା
ଯୁଗଯୁଗ କରି ହେବା ବର୍ଣ୍ଣନା, କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶ୍ୱରୂପ ୨୬୭

୪୪ । ନକୁଳଙ୍କର ଜନ୍ମ ୨୭୩

୪୫ । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ହସ୍ତିନା ଗମନ, ତାଙ୍କ ବଳରେ
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ପୁନର୍ବାର ଏକ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ ୨୭୫

୪୬ । ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଅନ୍ଧପଟଳ ବାନ୍ଧିବା, କୁନ୍ତୀଙ୍କର ହସ୍ତିନାକୁ ଯିବା
କର୍ଣ୍ଣକୁ ଦେଖିବା ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ଧପଟଳ ବାନ୍ଧିବାରୁ ନିବର୍ତ୍ତାଇବା ୨୭୮

୪୭ । କୁନ୍ତୀଙ୍କର ହସ୍ତିନା ପ୍ରବେଶ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ
ଅନ୍ଧପଟଳ ଛାଡ଼ିବାର ଅନୁରୋଧ ୨୮୪

୪୮ । ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ୨୮୫

ସାରଳା ମହାଭାରତ:
ସମ୍ପାଦନା ଓ ଆଲୋଚନା

ମୁଖବନ୍ଧ

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଦୁଇଜଣ କୃତୀସନ୍ତାନ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ,—ଜଣେ ଓଡ଼ିଶାର ଦିଗ୍‌ବିଜୟୀ ସମ୍ରାଟ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣକ ହେଲେ ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ । ସାଧାରଣ ରାଉତ ଭାବେ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଗଙ୍ଗାଠାରୁ କୃଷ୍ଣା ନଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଶାଳ ଭୂଖଣ୍ଡର ଅଧିକାର ହୋଇ ନିଜକୁ ବୀର ଶ୍ରୀ ଗଜପତି ଗୌଡ଼େଶ୍ୱର ନବକୋଟି କର୍ଣ୍ଣାଟକଳବର୍ଗେଶ୍ୱର ବୀରାଧି ବୀରବର ପ୍ରଭୃତି ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରି ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ବୀରତ୍ୱକୁ ଭାରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କଲାପରି ସାରଳା ଦାସ ଏକାକୀ ସମଗ୍ର ମହାଭାରତକୁ ଓଡ଼ିଆଭାଷାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲେ । କପିଳେନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କ ରଚିତ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀର ମହିମା ଦକ୍ଷିଣରେ ତେଲୁଗୁ ଓ ଉତ୍ତରରେ ବଙ୍ଗ ଭାଷାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତିରାଜି ଧୀରେ ଧୀରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଉଛି, ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଅକ୍ଷୟ କୀର୍ତ୍ତି ଚିରଦିନ ଅମ୍ଳାନ । ଯୁଗ ଯେତିକି ବଦଳୁଛି, ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରାଜିର ମହତ୍ତ୍ୱ ସେହିଭାବେ ବୃଦ୍ଧି ପାଉଛି । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ପ୍ରକୃତ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରିବା ଅଦ୍ୟାବଧି ସମ୍ଭବପର ହୋଇନାହିଁ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ସିଦ୍ଧ, ନାଥ ଓ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ରଚନା, ଡାକ ଋଷି ବଚନ, ଢଗ ଢମାଳି, ପ୍ରବଚନ ଓ ପ୍ରହେଳିକା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଦିରୂପ ଗଠନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳାଦାସ ହିଁ ଥିଲେ ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆଦି ମହାକବି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବାଲ-ରବିର କୋମଳ କିରଣ ସ୍ପର୍ଶରେ ଆହ୍ଲାଦିତ ନ ହୋଇ ଏକାବେଳକେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ-ରବିର ପ୍ରଚଣ୍ଡ କିରଣରେ ଉଦ୍ଭାସିତ ହେଲା । ବିକାଶ ପଥରେ ଗତି ନ କରି ପରିଣତ ଅବସ୍ଥାରୁ ହିଁ ଏହାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସାରଳାଦାସ ଭାଷା, ଭାବ ଓ କଥା ଯୋଜନାରେ ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ, ତାହା କେବଳ ସେହି ଯୁଗ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସବୁ ଯୁଗରେ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଆଦର୍ଶ ହୋଇ ରହିଗଲା ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ବେଳକୁ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟର ଅବସାନ କାଳ । ବେଦ, ପୁରାଣ, କାବ୍ୟ, ନାଟକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଏପରି ଚରମ-ସୀମାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଏହାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ଲେଖକମାନେ ପ୍ରୟାସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଏ ସବୁର ଟୀକା ଟିପ୍ପଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାରେ ସେମାନେ ନିଜର ସମସ୍ତ ନିୟୋଜିତ କରୁଥିଲେ । ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ଦିନକୁ ଦିନ ହ୍ରାସ ପାଉଥିଲା । ଏସବୁ ଭାଷା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସମସ୍ତ ଭାରତବର୍ଷରେ ଆଧୁନିକ ଭାଷାର ସୃଷ୍ଟି ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ଏକ ନୂଆ ଜାଗରଣ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଲେଖକମାନେ ପ୍ରାକୃତ ଠାରେ ଦେଶୀ ଭାଷାକୁ ହିଁ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାର ଗଜପତି କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନିଜ ରଚିତ 'ପରଶୁରାମ ବ୍ୟାୟୋଗ' ଶୀର୍ଷକ ସଂସ୍କୃତ ନାଟିକାରେ ଓଡ଼ିଆ ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଏବଂ ନିଜ ପ୍ରଦତ୍ତ ରାଜାଦେଶ ସବୁରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷାକୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରି ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରତି ଦେଶବାସୀଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲେ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ,

ଯେତେକ ବେଦ ପୁରାଣ ବଖାଣି
ତହୁଂ ଅଧିକ ତ କେହି ନ ଜାଣି ।',
(ଅଚ୍ୟୁତଙ୍କ ଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା)

ସାରଳାଦାସ ଏହି ବିଶ୍ୱାସର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଶ୍ରୁତି, ସ୍ମୃତି, କାବ୍ୟ ଓ ନାଟକ ଅପେକ୍ଷା ପୁରାଣର ଜନବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଲୋକପ୍ରିୟତା ପ୍ରତି ସଚେତନ ହୋଇ, ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ତିନୋଟି ମହାନ ଗ୍ରନ୍ଥ, ରାମାୟଣ, ଭାଗବତ ଓ ମହାଭାରତକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ ସଙ୍କଳ୍ପବଦ୍ଧ ହେଲେ । କାରଣ ଏହାର ମାଧ୍ୟମରେ ବେଦ-ବାର୍ତ୍ତାକୁ ଲୋକରେ ପ୍ରଚାର କରିବା ସହଜ ଥିଲା ଏବଂ ଏହାର ଅଜସ୍ର କଥା ମାଧ୍ୟମରେ ଦେଶରେ ଧର୍ମ, ନୀତି ତଥା ଜାତିର ଇତିହାସ ଦେବା ଯେପରି ସମ୍ଭବ, ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମାଧ୍ୟମ ଏଥିପାଇଁ ସେତେ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ସାରଳାଦାସ ସେଥିପାଇଁ ପୁରାଣ ଲେଖିବାକୁ ହିଁ ମନସ୍ଥ କରିଥିଲେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ କହିଲେ କେହି କେହି 'ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ'କୁ ବୁଝିଥାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ 'ଅଦ୍ଭୁତ ରାମାୟଣ' ଓ 'ଆନନ୍ଦ ରାମାୟଣ'ରେ ସହସ୍ରଶିର ରାବଣର ବଧ କଥା ଅଛି । ଅଦ୍ଭୁତ ରାମାୟଣର ସହସ୍ରଶୀର୍ଷ ରାବଣ ବଧ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣରେ ବିଷୟବସ୍ତୁ । ସାରଳାଦାସ ଦେବୀଙ୍କ ଭକ୍ତ ଥିବାରୁ 'ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦେବୀ ଭାଗବତ'ର ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ପରି ସୀତାଙ୍କୁ ସର୍ବଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ କରି, ତାଙ୍କର ମୋହିନୀ

ରୂପକୁ ସହସ୍ରଶିର ରାବଣ ବଧର କାରଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଅସମୀଚୀନ ନୁହେଁ । ପୁଣି ତାଙ୍କ ମହାଭାରତର ବକ୍ତା ଶ୍ରୋତା ହେଉଛନ୍ତି, ବିଲଙ୍କା ଦେଶର ଅଧିପତି । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ‘ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ’ର କଥା ସହ ‘ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ’ର ସାମ୍ୟ ଏହି ଅନୁମାନକୁ ଅଧିକ ପୁଷ୍ଟ କରେ । ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ କାହାରି କାହାରିଙ୍କ ମତରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ କହିଲେ, ‘ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ’ ନୁହେଁ, ‘ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।’ କାରଣ ଦର୍ଶାଇ ସେମାନେ କୁହନ୍ତି ଯେ ‘ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ’ର ପ୍ରାଚୀନ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସବୁରେ ସାରଳାଦାସ ନ ଥାଇ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରଦାସଙ୍କ ଭଣିତା ମିଳିଥାଏ । ଏହାକୁ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଦୀକ୍ଷା-ପୂର୍ବ ନାମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସନ୍ଦେହର ଅବସାନ ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ ଭାଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ ‘ମହାଭାରତ’ ଓ ‘ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ’ଠାରୁ ଅର୍ବାଚୀନ । ଏଥିରେ ପ୍ରାଚୀନତାର ସ୍ପର୍ଶ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଭୁଇଁଆ ମାଧବଦାସ, ଓଡ଼ିଶାରୁ ଲୋପ ପାଇ ଯାଇଥିବା ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ମୁନିଙ୍କ ରଚିତ ‘ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ’ର ଯେଉଁ ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ ନୁହେଁ । ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଯେଉଁ ରାମାୟଣର ଗୋଟିଏ ଅନୁବାଦ ହୋଇସାରିଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ‘ବିଲଙ୍କା’ ନୁହେଁ ‘ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ’ । ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣରେ ଅବାଲ୍ମୀକୀୟ କଥାର ବହୁଳତା ପରି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ରାମକଥାର ବହୁ ବିଚିତ୍ର ରୂପ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏବେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଭଣିତା ଯୁକ୍ତ ‘ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ’ ଓଡ଼ିଶାରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇପାରିଛି । ଏସବୁକୁ ଆଖିରେ ରଖି ବିଚାର କଲେ, ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ ‘ବିଲଙ୍କା ରାମାୟଣ’ ନ ହୋଇ ‘ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ’ ହେବା ଅନୁମାନ କରି-ଯାଇପାରେ । ତାଙ୍କ ଭଣିତା ଥିବା ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରାମାୟଣ ମଧ୍ୟ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ରାମାୟଣ କହିଲେ ଏହି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରାମାୟଣକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଯାଇପାରେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଭାଗବତ ହେଉଛି, ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦେବୀ ଭାଗବତ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣର ଗଣନାରେ ବୈଷ୍ଣବମାନେ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତକୁ ଗଣନା କଲା ପରି ଶାକ୍ତମାନେ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଦେବୀ ଭାଗବତର ଗଣନା କରିଥାନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ଦେବୀ ଭକ୍ତ ଥିବାରୁ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଦେବୀ ଭାଗବତ ବା ତାଙ୍କ ‘ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ’କୁ ‘ଭାଗବତ’ କହିଛନ୍ତି । ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ‘ମହିଷାସୁର ବଧ’ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ । ଏହି କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସ ଚଉଷଠି ଯୋଗିନୀଙ୍କର ଯେଉଁ ନାମକରଣ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ବିଭିନ୍ନ ନାଁରେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଠାକୁରାଣୀ ସବୁ । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶାକ୍ତ ଧର୍ମ ତଥା ଦେବୀ ପୂଜାର ଲୋକପ୍ରିୟତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗ୍ରନ୍ଥ ହେଉଛି, ମହାଭାରତ । ସଂସ୍କୃତରେ ‘ମହାଭାରତ’କୁ ଇତିହାସ କୁହାଯାଏ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏହା ହେଉଛି, ପୁରାଣ । ସାରଳାଦାସ ଏହାକୁ

ଯେ କେବଳ ପୁରାଣ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ତାହା ନୁହେଁ; ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣଠାରୁ ଏହାର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ତଥା ମହନୀୟତା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛନ୍ତି । ଆଦ୍ୟ ପର୍ବରେ କବି ଏହାର ସୂଚନା ଦେଇ କହୁଛନ୍ତି—

"ଶୁଣ ହୋ ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ ଆଦ୍ୟ ଯେ ଚରିତ
ଦେବତାମାନେ ରଚିଲେ ସର୍ବତନ୍ତ୍ର ।
ତୁଳା ଦଣ୍ଡ କଲେ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ କାଠି
ତିନି ତିନି ଯୋଜନ କଲେ ବେନି କର୍ଣ୍ଣ କୋଟି ।
ବିଷ୍ଣୁ ଅନନ୍ତ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଅନନ୍ତ କୋଟି
ସବୁ ପୂରାଇଲେ ନେଇ ତୁଳଦଣ୍ଡ କାଠି
ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ପଞ୍ଚବିଂଶ ଲକ୍ଷ
ରାମାୟଣ ଚଣ୍ଡୀ ସୂକ୍ତ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ ବଳା ମାର୍କଣ୍ଡ ପୁରାଣ ପାତର
ଶିବ ପୁରାଣ ନନ୍ଦୀ ନାରଦ ପୁରାଣ ଉତ୍ତର
ଯେତେ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୁରାଣ ମୁଖ୍ୟ କରିଣ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ
ଯେମନ୍ତ ବସାଇଲେ ନେଇ ତୁଳାଦଣ୍ଡ କଡ଼କୋଣ ।
ଆରକ ଜଣେ ଭାରଥ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଥୋଇଲେ
ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରୁଂ ସେ ମହାଗୁରୁ ହୋଇଲେ ।
ଯେ ମହାଭାରଥ ମହଂ ହୋଇଲା ମହାଭାରି
ତହିଁ ମହାଭାରଥ ନାମ ଦେଲେ କଶ୍ୟପ ଅଙ୍ଗିରା ।
ତେଣୁ କରି ହୋଇଲା ମହାଭାରଥ ନାମ
ତୁଳନେ ହୋଇଲା ସେ ମହା ଅସମ୍ଭବ ।"

(ଗ୍ର-୬-୭)

ସଂସ୍କୃତରେ ପୁରାଣରେ 'ପଞ୍ଚଲକ୍ଷଣ' ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସବୁ ହେଉଛି, ୧-ସର୍ଗ (ସୃଷ୍ଟି-ପ୍ରକ୍ରିୟା), ୨-ପ୍ରତି ସର୍ଗ (ପ୍ରଳୟ ଓ ସୃଷ୍ଟି), ୩-ବଂଶ (ବଂଶ ପରମ୍ପରା), ୪-ମନ୍ୱନ୍ତର (ମନୁଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗ) ଓ ୫-ବଂଶାନୁଚରିତ (ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ବଂଶଗୁଡ଼ିକର ଇତିହାସ) । ସଂସ୍କୃତର କୌଣସି ପୁରାଣ ଏହିସବୁ ଲକ୍ଷଣ ପରଂପରାକୁ ନମାନି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବହୁ ଲକ୍ଷଣ ଯୋଗ କଲେ । ଫଳରେ ଭାଗବତରେ ପୁରାଣରେ ଆଉ ପାଞ୍ଚୋଟି ଲକ୍ଷଣ ଯୋଗ କରାଗଲା । ସେ ସବୁ ହେଲା, ବୃତ୍ତି, ରକ୍ଷା, ମୁକ୍ତି, ହେତୁ ଓ ଅପାଶ୍ରୟ । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ପୁରାଣକାରମାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ ହେବାରୁ କାବ୍ୟ ପରି ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷକୁ ପୁରାଣରେ ଆଦର୍ଶରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା । ଏ

ସବୁ ଲକ୍ଷଣ ସହ ପୁରାଣରେ ପୁରାଣକାରମାନେ ନିଜ ଧର୍ମମତ, ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତାର ମାହାତ୍ମ୍ୟ ପୁଣି ବହୁ ଦେବତାବାଦର ପ୍ରଚାର କଲେ । ସ୍ମୃତିରୁ ତୀର୍ଥ, ବ୍ରତ ଓ ଦାନର ମାହାତ୍ମ୍ୟ, ପାପ ଓ ପୁଣ୍ୟର ବିଚାର, କାମଶାସ୍ତ୍ରରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲକ୍ଷଣ, ସମାଜରୁ ଆଚାର ଓ ବ୍ୟବହାର ଏହିପରି ବହୁକଥାର ସମାବେଶକରି ସେମାନେ ପୁରାଣକୁ ବିଶ୍ୱକୋଷରେ ପରିଣତ କଲେ । 'ଯାହା ନାହିଁ ଭାରତେ ତାହା ନାହିଁ ଭାରତେ' ଏହାହିଁ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ପୁରାଣ ଲେଖାର ଆଦର୍ଶ ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ ଏହି ମନୋଭାବର ପରିଣତି । ସେତେବେଳକୁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ପ୍ରକ୍ଷେପ ପରେ ପ୍ରକ୍ଷେପ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇ କେବଳ ଯେ ବପୁ-କାୟ ହୋଇଛି, ତାହା ନୁହେଁ । 'ମୂଳର ସୂତକାର୍ତ୍ତିକ ରଣ କାହାଣୀ', ବହୁ ଭାବେ ବିକୃତ, ଅସମଞ୍ଜସ ପୁଣି ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ମିଥ୍ୟା ଉପାଖ୍ୟାନ ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ବହୁ କବିର ସମବାୟ କର୍ମ ପୁଣି ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା ଫଳରେ ଏଥିରେ ବହୁ ପ୍ରକାର ଧର୍ମଧାରଣା, ବହୁ ପ୍ରକାର ଉପାସ୍ୟ ଦେବତା ଏବଂ ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ ବହୁ ମତବାଦ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଏପରିକି ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ମଧ୍ୟ ଅବ୍ୟାହତ ରହିପାରି ନାହିଁ । ଭାଷା ଓ କବିତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ବହୁ ଅସମନତା ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏସବୁକୁ ଦେଖି ସମାଲୋଚକମାନେ ଏଥିରେ ତିନିରୁ ଦଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସଂଯୋଗ-ସ୍ତରର ଅନୁମାନ କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଏହି ଦୀର୍ଘ ଇତିହାସ ସହିତ ପରିଚିତ ଥିଲେ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ ଏସବୁ ଜାଣି ହୁଏ ଏହି ଶତାବ୍ଦୀରେ । ଦୀର୍ଘ ଦେଢ଼ଶ ବର୍ଷ ଧରି କ୍ରମାଗତ ଭାବେ ଚାଲିଥିବା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟବସାୟ ଯୋଗୁଁ । ତେବେ ଏ କଥା ସତ ଯେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର କଥାବସ୍ତୁ କେବଳ ପୋଥିର କଳେବରରେ ଆବଦ୍ଧ ନ ହୋଇ, ବହୁରୂପରେ, ବହୁଧାରାରେ, ଲୋକସମାଜରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର ଏଥିରେ ନୂଆ ଉପାଖ୍ୟାନ ସଂଯୋଜିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାମ, ଘଟଣା ଓ ଉପାଖ୍ୟାନର ନୂଆ ଅର୍ଥ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଶୁଣିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଲୋକରେ ପ୍ରଚଳିତ ମହାଭାରତକୁ ମଧ୍ୟ ଶୁଣୁଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତକୁ ଓଡ଼ିଶାର ଗାଁ ଗହଳିରେ ବାସ କରୁଥିବା ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ପାଇଁ ରଚନା କରୁଥିବାରୁ ମହାଭାରତର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ରୂପ ଅପେକ୍ଷା, ଲୋକରେ ପ୍ରଚଳିତ ରୂପକୁ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନ ଦେଇଥିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ପୁଣି କଥାକୁ ଆହୁରି ରସ-ରସିଆ କରିବା ପାଇଁ ସେ ନିଜ ମନରୁ ଆଉ ଦି ପଦ ଯୋଡ଼ିଥିବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହିପରି ଭାବେ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଅନୁବାଦ ନୁହେଁ, ଅନୁସରଣ ବି ନୁହେଁ —ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନୂତନ ମହାଭାରତ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପଞ୍ଚଦଶ

ଶତାଧିକ ସଂସ୍କରଣ । କଥା ଓ ଚରିତ—ଉଭୟର ନୂଆ ଅବତାର । ସେ ପୁଣି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ରୂପ ନୁହେଁ, ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ । ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତର ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ ପର୍ବ ଯୋଜନା ତଥା କଥା ସବୁର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରା ଯାଇଛି ।

ପର୍ବ ଯୋଜନା—

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ୧୮ଟି ପର୍ବ, ୧୦୦ଟି ଉପପର୍ବ ଥିଲା । ସାରଳା ଦାସ ଉପପର୍ବ ବିଭାଗକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି କେବଳ ପର୍ବ ବିଭାଗ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଓ ପର୍ବ ସବୁକୁ ବିଭିନ୍ନ ସର୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ କଲେ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପର୍ବ ସବୁ ହେଲା :

୧। ଆଦିପର୍ବ, ୨। ସଭା ପର୍ବ, ୩। ବନ ବା ଆରଣ୍ୟକ ପର୍ବ, ୪। ବିରାଟ ପର୍ବ, ୫। ଉଦ୍‌ଯୋଗ ପର୍ବ, ୬। ଭୀଷ୍ମ ପର୍ବ, ୭। ଦ୍ରୋଣ ପର୍ବ, ୮। କର୍ଣ୍ଣ ପର୍ବ, ୯। ଶଲ୍ୟ ପର୍ବ, ୧୦। ସୌପ୍ତିକ ପର୍ବ, ୧୧। ସ୍ତ୍ରୀ ପର୍ବ, ୧୨। ଶାନ୍ତି ପର୍ବ, ୧୩। ଅନୁଶାସନ ପର୍ବ, ୧୪। ଅଶ୍ୱମେଧିକ ପର୍ବ, ୧୫। ଆଶ୍ରମ ବାସିକ ପର୍ବ, ୧୬। ମୌଷଳ ପର୍ବ ୧୭। ମହା ପ୍ରସ୍ଥାନିକ ପର୍ବ, ୧୮। ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ ପର୍ବ ।

ସାରଳ ଦାସ ପର୍ବ ସଂଖ୍ୟା ୧୮ ରଖିଥିଲେ ହେଁ, ନାମକରଣରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତର ୧, ୨, ୩, ୪, ୫, ୬, ୭, ୮, ୯, ୧୧, ୧୨, ୧୪, ୧୫, ୧୬ ଓ ୧୮ ପ୍ରଭୃତି ପର୍ବର ନାମ ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଆଦି ଓ ସଭା ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟପର୍ବ ଯୋଗ କରିବାରୁ କ୍ରମ ରକ୍ଷିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପର୍ବ ସବୁର ନାମ ହେଲା, ଗଦା (୧୧) ଓ ଐଷିକ ବା କାଇଁଷିକା (୧୨) । ସେ 'ମଧ୍ୟପର୍ବ'କୁ ଯୋଗ କଲାପରି 'ମହାପ୍ରସ୍ଥାନିକ' ପର୍ବକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର କଥା ଓ ସାରଳା ଦାସ :—

ସାରଳା ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି, କଥା କହିବା । କଥାକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ କହିବା ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ଯେଉଁ ସବୁ କୌଶଳ ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ, ତାହା ନିମ୍ନରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ କଥାସବୁର ବିଶ୍ଳେଷଣରୁ ହିଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ।

୧। ସୋମବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି :

ସାରଳା ଦାସ ସୋମବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଯଥାକ୍ରମେ ଶୂନ୍ୟ-ପବନ-ଯୋଗ ପୁରୁଷ-ଗାୟତ୍ରୀ-ମହାମନ୍ତ୍ର-

ବୃଶପାଦ, ସମତ-କର୍ମିଣ-ନିର୍ଗୁଣ-ବୁଦ୍‌ବୁଦ-ଅଣ୍ଡ-ନିରଞ୍ଜନ-ଶକ୍ତି-ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର; ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଏହି ତିନି ଦେବତା ତ୍ରିଦଶ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହ ମିଶି ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନ କରନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଜାତ ହୁଏ ଶଶଧର । ଶଶଧର ଦକ୍ଷଙ୍କର ସତାଇଶି କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି; ଅଥଚ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ଭାର୍ଯ୍ୟା ତାରାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସରେ ବୁଧ ନାମକ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହୁଏ । ବୁଧଙ୍କ ଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ପୁରୁରବା-ଆୟୁ-ନହୁଷ-ଯଯାତି - ପୁରୁ-ପ୍ରବୀର-ମନସ୍ୟୁ-ଅନୁପାମ-ଇଲୀନ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ-ଭରଥ-ଭୂମନ୍ୟୁ-ବିରଥ-ବିଭୂରୁକ୍ଷ-ଶମ୍ବରଣ-କୁରୁ-ପାର୍ଥିବ-ଶାନ୍ତନୁ-ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ, ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରଭୃତି ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଭୀଷ୍ମ ଅବିବାହିତ ରହିବାରୁ ଏବଂ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅକାଳରେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କରିବାରୁ; ସେମାନଙ୍କ ବିଧବା ବଧୂଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣିତ ସୋମବଂଶ ଉତ୍ପତ୍ତି ବିବରଣୀକୁ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ । ସୋମଙ୍କ ଜନ୍ମର ପୂର୍ବ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଧର । ଶୂନ୍ୟଠାରୁ ସୋମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାର କ୍ରମ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଏସବୁ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ସେତେବେଳେ ଲୋକପ୍ରିୟ ଥିବା ନିରଞ୍ଜନ ସଂପ୍ରଦାୟର ସୃଷ୍ଟି ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ସାରଳା ଦାସ ଅନୁସରଣ କରି ଏସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ମନେହୁଏ । କାରଣ ତାଙ୍କ ସମକାଳୀନ ହିନ୍ଦୀ କବି କବୀର ସାହେବ, ଓ ବଙ୍ଗୀୟ କବି ରାମାଇ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ରଚନାରୁ ଏତାଦୃଶ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଓଡ଼ିଆ କବି ମହାଦେବ ଦାସ, ସୃଷ୍ଟି କ୍ରମର ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଅନୁରୂପ ।

ସୋମଙ୍କ ଉତ୍ପତ୍ତି ପରବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଧର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାରଳା ଦାସ ଯାହା ଲେଖିଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରାୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଅନୁସରଣ କରିଛି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ସୋମବଂଶର ବର୍ଣ୍ଣନା ନିମ୍ନମତେ ଦିଆ ହୋଇଛି—ସୋମ-ବୁଧ ପୁରୂରବା-ଅୟୁ ନହୁଷ-ଯଯାତି । ଯଯାତିଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ ଦେବଯାନୀ ଓ ଶର୍ମିଷ୍ଠା । ଦେବଯାନୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଯାଦବମାନେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ଏବଂ ଶର୍ମିଷ୍ଠାଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମଥିଲା ପୁରୁ । ପୁରୁଙ୍କ ବଂଶର ପରଂପରା ଯଥାକ୍ରମେ ପ୍ରବୀର— ମନସ୍ୟୁ × × × ଇଲୀନ ଦୁଷ୍ମନ୍ତ —ଭରତ ଭୂମନ୍ୟୁ × × × ଋକ୍ଷ-ସଂବରଣ-କୁରୁ- ପ୍ରତୀପ-ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗତିକରେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ-ଗଙ୍ଗା ଓ ସତ୍ୟବତୀ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଭୀଷ୍ମ ଏବଂ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ନିହତ ହେଲେ । ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଦୁଇ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅପୁତ୍ରିକ ଭାବେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପତିତ ହେବାରୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ବ୍ୟାସ ଏହି ଦୁଇ ବିଧବା ବଧୂଙ୍କ ସହ ସହବାସ କରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଜନ୍ମଦିଅନ୍ତି ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରୁ ସାରଳାଦାସ ସୋମ (ଶଶଧର), ବୁଧ, ପୁରୁରବା, ଆୟୁ, ନଘୋଷ (ସଂ-ନହୁଷ), ଯଯାତି, ପୁରୁ, ପ୍ରବୀର, ମନସିବ (ସଂ-ମନସ୍ୟୁ), ଇଲୀନ, ଦୁଷ୍ମନ୍ତ, ବଭ୍ରୁକ୍ଷ (ସଂ-ଋକ୍ଷ), ସମ୍ବରଣ (ସଂ ସଂବରଣ) ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ, ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରଭୃତି ନାମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ଯଯାତିଙ୍କର ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ସାରଳାଦାସ ନବକାଡ଼ରୁ ନଅଟି କନ୍ୟା ଆଣି ଯଯାତିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ପୁଣି ଯଯାତିଙ୍କ ଓଡ଼ଶୀଭାର୍ଯ୍ୟା ଗର୍ଭରୁ ପୁରୁଙ୍କୁ ଜାତ କରାଇ ସେ ମହାଭାରତର କଥା ସହ ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସକୁ ମିଶାଇ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସଂସ୍କୃତରେ ଭୀଷ୍ମ, ଚିତ୍ର ଓ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ, ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଭଙ୍ଗଠାରୁ ବ୍ୟୁତ୍କ୍ରମରେ ସାନ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳାଦାସ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଏସବୁ ତୁଳନାରୁ ଏତିକି ସ୍ପଷ୍ଟ ଯେ ସାରଳାଦାସ ସଂସ୍କୃତର ବଂଶ ପରମ୍ପରାକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଛନ୍ତି । ଅନୁପାମ ଓ ବିରଥ ନାଁ ଦୁଇଟି ସଂସ୍କୃତରେ ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ସୋମବଂଶର ପରମ୍ପରାରେ ଐକ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାମ ସବୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ତେଣୁ ଯେଉଁଠି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ସାରଳାଦାସ ସେଠି ଉତ୍ତ୍ଆରେ ନ ପଶି ନିଜ କଳ୍ପନାରୁ ଗୋଟିଏ ନାମ ସଂଯୋଜନ କରିଛନ୍ତି । ଅନୁପାମ ଓ ବିରଥ ଏହିପରି ଦୁଇଟି ନାମ ।

୨ । ଶମ୍ବରଣ ଉପାଖ୍ୟାନ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ସମ୍ବରଣ (ଓ...ଶମ୍ବରଣ) ସୂର୍ଯ୍ୟକନ୍ୟା ତପତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ତପତୀ ସାବିତ୍ରୀ ଦେବୀଙ୍କ କନିଷ୍ଠା ଭଗ୍ନୀ । ବହୁଦିନ ଧରି ତପସ୍ୟା କରିବା ଯୋଗୁଁ, ସେ ତିନିଲୋକରେ ତପତୀ ନାମରେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇଥିଲେ । (ଆଦି ୧୭୦।୬-୭) । ତାଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ ଚିନ୍ତିତ ଥିଲେ । (ଆଦି -୧୭୦।୧୧) । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ସମ୍ବରଣଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ବିବାହ କରିବାପାଇଁ ବିଚାର କଲେ । (ଆଦି ୧୭୦।୧୫-୨୦) ସମ୍ବରଣ ତପତୀଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଦର୍ଶନରେ ତାଙ୍କ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ (ଆଦି ୧୭୦।୨୩-୨୪) ତାଙ୍କୁ କେତେକ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ତପତୀ ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲେ (ଆଦି ୧୭୦।୩୫-୪୨) ରାଜା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇଯିବା ଦେଖି ତପତୀ ପ୍ରକଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଲେ । ସମ୍ବରଣ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ସେ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ଅନୁମତି ନେବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ (ଆଦି ୧୭୧) । ବଶିଷ୍ଠ ଆସି ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ସହ ତପତୀଙ୍କୁ ସମ୍ବରଣଙ୍କ ନିକଟକୁ

ପ୍ରେରଣ କଲେ । (ଆଦି ୧୭୨।୨୦-୩୦) । ଏକ ପର୍ବତ ଶିଖର ଉପରେ ଉଭୟଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । (ଆଦି ୧୭୨।୪୩)

ସାରଳା ଦାସ ତପତୀଙ୍କ ସହ ସମ୍ବରଣଙ୍କର ବିବାହ କରାଇ ଥିଲେହେଁ ପ୍ରସଙ୍ଗଟିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଛନ୍ତି । ତପତୀଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଏକ ସ୍ୱୟମ୍ବରର ଆୟୋଜନ କଲେ । ସେହି ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ ବ୍ରହ୍ମା, ରୁଦ୍ର, କୁବେର, ଇନ୍ଦ୍ର, ପବନ, ହେମବନ୍ତ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଯକ୍ଷ, କିନ୍ନର, ନବସାଗର, ବ୍ରହ୍ମର୍ଷି, ଦେବତାମାନଙ୍କର ଚଉଷଠି ପୁତ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ତପତୀ ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ପାରିଜାତକ ପୁଷ୍ପମାଳ ଧରି ଯଥାକ୍ରମେ ଇନ୍ଦ୍ର, କୁବେର, ବ୍ରହ୍ମା, ରୁଦ୍ର, ହେମବନ୍ତଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତପତୀଙ୍କର ତେଜ ସହି ନପାରି ସବୁ ଦେବତା ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରୁ ପଳାୟନ କଲେ । ସ୍ୱୟମ୍ବର ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଦେଖି ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ନିରାଶ ହୋଇଗଲେ । ଏତିକିବେଳେ ସୋମ-ବଂଶୀୟ ସମ୍ବରଣ ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ତପତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ ।

୩ । ଗଙ୍ଗା ଓ ଶାନ୍ତନୁ ବିବାହ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ଗଙ୍ଗା ଅଭିଶପ୍ତ ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କର ମାତା ହେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । (ଆଦି ୯୭।୫) । ସେ ପ୍ରତୀପଙ୍କର ଡାହାଣ ଜଙ୍ଘ ଉପରେ ବସିବାରୁ ପ୍ରତୀପ କହିଲେ—ତୁମ୍ଭେ ମୋର ପତ୍ନୀ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ପୁତ୍ରବଧୂ ହୁଅ (ଆଦି : ୯୭।୧୧) । କିଛିଦିନ ପରେ ପ୍ରତୀପଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶାନ୍ତନୁ ମୃଗୟା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗା ତଟରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବା ବେଳେ ଏକ ଅନନ୍ୟ ସୁନ୍ଦରୀ ବାଳିକା ଦେଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ହେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ (ଆଦି ୯୭।୨୭-୩୬) । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ସର୍ତ୍ତରେ ରାଜି ହେବାରୁ ସେ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ (ଆଦି ୯୮।୮-୯) । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଆଠ ଦେବୋପମ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି (ଆଦି ୯୮।୧୩) । ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ଆଉ ସହ୍ୟ କରି ନପାରି ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଇଛନ୍ତି (ଆଦି ୯୮।୧୭) । ଏହାପରେ ଗଙ୍ଗା ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସହ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି (ଆଦି ୯୯ ଅ:) । କିଛିଦିନ ପରେ ଗଙ୍ଗା ସୁଶିକ୍ଷିତ ଦେବବ୍ରତଙ୍କୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୩୦-୪୦) । ଗଙ୍ଗା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଥିବା କିଛିବର୍ଷ ପରେ ଶାନ୍ତନୁ କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ସାରଳାଦାସ ଏଥିରୁ ପ୍ରତୀପ ଓ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ କଥାବାର୍ତ୍ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ଶାନ୍ତନୁ ଓ ଗଙ୍ଗା ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଶିବ ବେଶ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଶିବ ଭାବି

ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେବା, ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ପିତା ହର୍ଯ୍ୟାତଙ୍କ ସଙ୍କଳ୍ପ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରସଙ୍ଗ ସାରଳା ଦାସ ନିଜ କଳ୍ପନାରୁ ସଂଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଅଭିଶାପ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଆଠ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଜଳରେ ନିକ୍ଷେପ ନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଅସ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ବଧ କରିଛନ୍ତି । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସହ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେବା କଥା ମଧ୍ୟ ସାରଳାଦାସ ଦେଇନାହାନ୍ତି ।

୪ । ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସତ୍ୟବତୀ ଆଡ଼ୁ ଦୁଇପୁଅ ହେଲେ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ।

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଭୀଷ୍ମ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦଙ୍କୁ ରାଜା ରୂପେ ଅଭିଷେକ କଲେ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ନାମକ ଗନ୍ଧର୍ବ ଦ୍ୱାରା ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ନିହତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ସେ କାଶୀ ରାଜାଙ୍କ ଦୁଇକନ୍ୟା ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଅସଂଯତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ହେତୁ ସେ ରାଜଯକ୍ଷ୍ମାରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଅକାଳରେ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ । ପରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରେ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଜନ୍ମହୁଏ ।

ସାରଳାଦାସ ଏ ସବୁ ଘଟଣାକୁ ଆଦୌ ଗ୍ରହଣ କରି ନାହାନ୍ତି । କାମାସକ୍ତ ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତିରସ୍କୃତ ହୋଇ ଚିତ୍ରପଟକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ପ୍ରଥମେ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ପରେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜନ୍ମର କାରଣ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଡରରେ ସେ ଦୁଇ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପରାଶରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଛାଡ଼ି ଆସିଛନ୍ତି । ଏହି ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେବାରୁ ଗଙ୍ଗା ସେ ଦୁଇ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନପୁଂସକ ହେବା ପାଇଁ ଅଭିଶାପ ଦେଇଛନ୍ତି । ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବିକାଙ୍କୁ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି ।

୫ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞା :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ଭୀଷ୍ମ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଅଷ୍ଟମ ବସୁଙ୍କ ଅଂଶ ଘେନି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନାମ ପ୍ରଥମେ ଦେବବ୍ରତ ଥିଲା (ଆଦି ୬୩।୯୧) । ସେ ଯୁବରାଜ ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୪୩) । ଏକଦା ଶାନ୍ତନୁ ମୃଗୟାକୁ ଯାଇଥିବା ବେଳେ ଦାଶ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆସକ୍ତ ହେଲେ ଏବଂ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଦାଶ ରାଜାଙ୍କର

ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଆପତ୍ତି ନ ଥଲେ ମଧ୍ୟ ସେ କେତୋଟି ସର୍ତ୍ତ ରଖିଥିଲେ । ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା— ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ହିଁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପରେ ଦେଶର ରାଜା ହେବ । ଶାନ୍ତନୁ ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ପିତାଙ୍କର ବିମର୍ଷ ଭାବ ଦେଖି ଦେବବ୍ରତ କାରଣ ଜାଣି ଦାଶ ରାଜାଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ପିତାଙ୍କ ପାଇଁ ଯାଚନା କଲେ । ପିତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ପାଇଁ ସେ ଦୁଷ୍କର ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି କହିଲେ ଯେ ସତ୍ୟବତୀ-କୁମାର ହିଁ ଦେଶର ରାଜା ହେବ । ସେହି ଦିନୁ ସେ ଭୀଷ୍ମ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୯୮) ।

ସାରଳାଦାସ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରିଛନ୍ତି । ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଦେବବ୍ରତ ନାମ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଗଲା ବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଅଭିଶାପ ଦେଇ କହିଲେ—

ଏ ପୁତ୍ର ତନୁଁ ଜାତ ହୋଇବ ଯେବଣ ସୁତ
ତୁ ଶାସ୍ତେଂତନୁ ଶିରଚ୍ଛେଦ ହୁଅ ତାର ହସ୍ତ ।
ତଂରଣ ଛାଡ଼ିଲେ ସେ ଶାସ୍ତେଂତନୁ ମହାମୁନି
ଧାଡ଼ିକାରେ ଜଳେ ସମ୍ଭାଇଲେ ଅନାଦି କାତ୍ୟାୟନୀ ।
ପୁତ୍ରଗୋଟି ଦେଖି ମୁନି ବିସ୍ମୟ ମନ ହୋଇ
ବସୁର ବସୁର ମୁନି ଯେ ଭୀଷ୍ମ ନାମ ଦେଇ ।" (ପୃ-୪୦)

ଯଦୁନାଭଙ୍କ ଚାରୋଟି କନ୍ୟା ଥିଲେ—ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, ଅମ୍ବିଳିକା । ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବିକାଙ୍କୁ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ବିବାହ କଲେ । ଅମ୍ବାଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର ପାଇଁ ଆୟୋଜନ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଭୀଷ୍ମ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ନାମ ଶୁଣି ଅନ୍ୟ ରାଜାମାନେ ପଡ଼ଦଳ ଦେଶ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ପଳାୟନ କଲେ । ଭୀଷ୍ମ ବରବେଶ ହୋଇ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ପିତା ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଅଭିଶାପ କଥା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଭୀଷ୍ମ ଏହା ଶୁଣିବା କ୍ଷଣି ବିବାହ ନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ।

"ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ରାଜ ଦେବେ
ମୋହର ଜପ ବିଭା ଯେ ପିତାର ଅଭାବେ ।
× × ×
ଡାହାଣ ବ୍ରତେକ ଶଙ୍ଖେ ଜଳଧାର ଲାଗି
ଦାର ସଂଘରଲେ ଭୀଷ୍ମେ ସଂକଳ୍ପ କରାଇ ।
ଶରୀରେ ଆୟୁଷ ଥାଇଁ ମୋହୋର ଯେତେ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତିନିବାର ସତ୍ୟ ଅଲଙ୍ଘିତ ନିୟମ ଅଛୁ ମୋତେ ।"

(ପୃ-୫୫)

୬ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଅମରବର ପ୍ରାପ୍ତି :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଉପରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଶାନ୍ତନୁ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ମୃତ୍ୟୁର ବର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୦।୧୦୨) ।

ସାରଳାଦାସ ଏହାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏହା କୁହାଇଛନ୍ତି । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଜନ୍ମ ପରେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲି ଯାଇଥିବା ବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ—

"ଯେବେ ଯେ ଜାତ କଲୁ ବାଳୁତ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
କେମନ୍ତେ ବଢିବ ସେ ନ ପାଇଲେ କ୍ଷୀର ଫୁଟି ।"

ଗଙ୍ଗା ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କହିଥିଲେ—

"ଜୀଇଁଲେ ଜୀଉଂ ମଲେ ମରୁ ମୋହୋର କସ ଗଲା ।" (ପୃ-୪୦)

ଗଙ୍ଗାଙ୍କର 'ଜୀଇଁଲେ ଜୀଉଂ ମଲେ ମରୁ' ଉକ୍ତିରୁ ଭୀଷ୍ମ "ଇଚ୍ଛା ମୃତ୍ୟୁ ବର" ପାଇଥିଲେ ।

୭ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ :

ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ବିଧବାପତ୍ନୀ ଅମ୍ବିକା ବଂଶ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଦେଖି ସେ ଭୟଭୀତା ହୋଇ ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମାନ୍ଧ ହେଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜନ୍ମାନ୍ଧ ହେବାରୁ ସତ୍ୟବତୀ ପୁଣି ଥରେ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ସମାଗମ ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଏଥିରେ ସେ ସମ୍ମତ ନ ହୋଇ (ଆଦି ୧୦୫। ୨୩) ନିଜ ଦାସୀଙ୍କୁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ସେହି ଦାସୀର ଗର୍ଭରୁ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୁଏ (ଆଦି ୧୦୫।୨୮) ।

ସାରଳା ଏହି କଥା ନ କଲେ ମଧ୍ୟ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ସମାଗମ କରିବା ପାଇଁ ଭୀଷ୍ମ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ପରାମର୍ଶ ଦାତା ହେଲେ ପରାଶର । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ଏଥିରେ ଭୀଷ୍ମ ବଧୂମାନଙ୍କ ସହ ସହବାସ କରିବା ପାଇଁ ମନା କରିଛନ୍ତି । ତେବେ ସଂସ୍କୃତରେ ଭୀଷ୍ମ ଦେଢଶୁର ଏବଂ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ସେ ଦେବର ।

ବ୍ୟାସଙ୍କସହ ସମାଗମ କାଳରେ ସାରଳା ଦାସ ମହାଭୟର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ହେଁ ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କାରଣ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ହେଲା, ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଦେଢ଼ଶୁର ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ହେଲା ସେ ପରମ ପୁରୁଷ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଜନ୍ମାନ୍ଧ ହେବାର ସେ ଦୁଇଟି କାରଣ ଦର୍ଶାଇ କହିଛନ୍ତି—

"ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅମ୍ବିକା ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇଲା
ନୟନ ବୁଜିଲାରୁ ପୁତ୍ର ଅନ୍ଧ ଯେ ହୋଇଲା ।
(ପୃ-୯୧)

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବା ପ୍ରସଙ୍ଗ ସଂସ୍କୃତରେ ନାହିଁ ।

୮ । ପାଣ୍ଡୁ ଜନ୍ମ :

ପାଣ୍ଡୁ କାଶୀରାଜ ପୁତ୍ରୀ, ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପତ୍ନୀ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଶରୀର ପାଣ୍ଡୁବର୍ଣ୍ଣ ଧାରଣ କରିବାରୁ ପାଣ୍ଡୁ ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ (ଆଦି ୧୦୫।୮) । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଜୀବିତ ଥିଲେ (ଆଦି ୧୭୦।୨୪) ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ଏପ୍ରକାର ତଥ୍ୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଆଲିଙ୍ଗନରେ ଅମ୍ବାଳିକା ଧର୍ମ ସ୍ମରଣ କରିଥିଲେହେଁ ପରେ ଭାବ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ କାମର 'ଢିଙ୍କାଟେ' 'ମୋହୋର ପାଟେ ରଖ ତପୋବନ୍ତେ' କହି ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି । ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭୟଙ୍କର ରୂପ ଦର୍ଶନରେ ଭୟଭୀତା ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ "ପ୍ରିୟ ଭାବ କଲା ଯେ ପଳଙ୍କେ"ର ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଳେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଜନ୍ମ ହେବାର କିଛି ଦିନ ପରେ ନବଜାତ ଶିଶୁକୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣକରି ପାପ ବିନାଶନ ପାଇଁ ପ୍ରୟାଗରେ ବାସ କରିଛନ୍ତି ।

୯ । ବିଦୁର ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁସାରେ ବିଦୁର ହେଉଛନ୍ତି, ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଦାସୀର ପୁତ୍ର । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ତାଙ୍କ ମାତାଙ୍କ ନାଁ ଅମୃତବତୀ । "ହରିକେଶର ଦେଶର କେଶବ ନୃପତି"ଙ୍କ କନ୍ୟା ଏବଂ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତୃତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ । ତାଙ୍କୁ ଦାସୀ ବୋଲି ସାରଳା ଦାସ କେଉଁଠି କହି ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ସେ ଶୂଦ୍ର ଯୋନିରେ ଜାତ ରାଜାଙ୍କର ଝିଅ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଥରେ ବ୍ୟାସ ଅସି ପହଞ୍ଚିବାରୁ ସତ୍ୟବତୀ ;

"ସ୍ନେହ ଦୁହେଁଂ ଯତ୍ନଂ ହୋଇଲେ ପୁତ୍ରବନ୍ତୀ
ସ୍ନେହ ଅମୃତବତୀର ମନ ବାରୁ ବହୁତ ବିକୃତ ।".

ଭୀଷ୍ମ ତାଙ୍କ ସହ ସମାଗମ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଅମ୍ବୁବତୀ ଗର୍ଭରୁ ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣିଲେ । ତେଣୁ ସେ 'ବେଶ ବଦଳ ହୋଇ' 'ହରଷ' ଚିତ୍ତରେ 'ମେଳମତୀ' ହୋଇ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାରରେ ଲିପ୍ତ ହୁଏ । ଏହାର ଫଳ ସ୍ୱରୂପ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ ।

୧୦ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକରଇଂ ନାହିଂ କନ୍ୟା ଗନ୍ଧାରୀକି ନାହିଂ ବର !

ଏହା ସଂସ୍କୃତର ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ ସଂସ୍କୃତିର କଥା । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବିବାହ-ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅତି ସାଧାରଣ । ବଂଶ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଭୀଷ୍ମ ବିଦୁରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ଗାନ୍ଧାର ରାଜା ସୁବଳ ନନ୍ଦିନୀ ରୂପବତୀ ଶୁଭଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନା ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ରୂପ ଓ ଗୁଣ ବିଷୟରେ ଭୀଷ୍ମ ସବୁକଥା ଶୁଣିଥିଲେ । ସେ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଥିଲେ ଯେ, ଗାନ୍ଧାରୀ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଶତପୁତ୍ର ଲାଭ କରିବାର ବର ପାଇଛନ୍ତି । ଏସବୁ ଶୁଣି ଭୀଷ୍ମ ଗାନ୍ଧାର ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଦୂତ ପଠାଇଲେ । 'ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ଧ' କେବଳ ଏତିକି ବଂଶୀତ କୁଳ, ଖ୍ୟାତି, ବୁଦ୍ଧି ଓ ବୃତ୍ତି କୌଣସି ବିଷୟରେ ବାଛିବାକୁ ନଥିଲା । ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣିବାକ୍ଷଣି ଗାନ୍ଧାରସେନ ନିଜକନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ ।

ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେତେବେଳେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ କଥା ଶୁଣିଲେ, ସେତେବେଳେ 'ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ଧ' ଏହା ଜାଣି ମଧ୍ୟ ପିତାମାତାଙ୍କ କଥାରେ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ । ପତିବ୍ରତ ପରାୟଣା ଗାନ୍ଧାରୀ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉପଯୁକ୍ତା ହେବାପାଇଁ ଆଖିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ରକୁ ଅନେକ ଭାଙ୍ଗକରି ବାନ୍ଧିଦେଲେ ।

ତା'ପରେ ଗାନ୍ଧାର ରାଜପୁତ୍ର ଶକୁନି ପରମ ସୁନ୍ଦରୀ ଭଗିନୀ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ହସ୍ତିନା ରାଜଧାନୀକୁ ନେଇଗଲେ ଓ ସେଠାରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଅନୁମତି କ୍ରମେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।

କଥାର ସାର ହେଲା—

—ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବିଦୁରଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ ।

—ଗାନ୍ଧାରସେନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରେରଣ ।

—ବିବାହ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଦୋଷ ଭିତରେ ସେ ଜନ୍ମାନ୍ଧ ଥିଲେ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର କୌଣସି ଦୋଷ ନଥିଲା ।

ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ କଥାକୁ ଅଡ଼େଇ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ କେବଳ ଜନ୍ମାନ୍ଧ କହି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୁହନ୍ତି । ଜନ୍ମାନ୍ଧ ସାଙ୍ଗକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦୋଷ ସେ ଯୋଗ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହେଉଛି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କୁଣ୍ଡଳୀ ବୃଷରାଶିରେ ଜନ୍ମ ହେତୁ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ । ବ୍ୟାସଙ୍କପରି ସର୍ବଜ୍ଞାତା ମୁନି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଜନକ ସତ କନ୍ୟା ଅମ୍ବାଙ୍କ ସହ ମିଳନ ବେଳାରେ କେତେକ ଦୋଷ ରହିଥିଲା । ସେହିସବୁ ଦୋଷ ଯୋଗୁଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଲକ୍ଷଣ ନେଇ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ଫଳରେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ଏପରି ଏକଶତ ଏକ କନ୍ୟା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ମାତ୍ରେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପତିତ ହେଲେ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ବେଳକୁ ବିଦୁରଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୋଇ ନଥିଲା । ତେଣୁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଭୀଷ୍ମ ଓ ବିଦୁରଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ସାରଳା ଦାସ ସତ୍ୟବତୀ ଓ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ରଖିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଥିବା ହେତୁ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଜଟିଳତା ନାହିଁ । ସାରଳା ଦାସ ଶହେ ଏକ କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସଂକ୍ଷେପରେ ପାଞ୍ଚୋଟି କନ୍ୟାଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ସବୁଠାରେ ସତ୍ୟବତୀ ରହିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ କନ୍ୟା ହେଲା, ଶାଲ୍ୱ ଦୁହିତା ଶାଳୁକଣ୍ଠୀ, ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସତ୍ୟ ହେଲା ତାକ ବାଟରେ ହିଁ କନ୍ୟା ମରି ଯାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟ କନ୍ୟା ହେଲା, ଅନଙ୍ଗ ସେନ ଦୁହିତା କାଳିନ୍ଦୀ, ସତ୍ୟ ହେଲା ସାସ୍ୟଂତନୁଙ୍କ ସଙ୍ଗେ । ବରଣ ପାଇଁ ମାଳା ପ୍ରଦାନ କରି ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରି ଆସିବା ମାତ୍ରେ ସେଠି କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ତୃତୀୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ପଡ଼ିଲା, ନଈର ଦେଶର ରାଜ୍ୟପତିଙ୍କ କନ୍ୟା ବରଣ କରିବାକୁ ଗଲେ । ପୁଣି ସେହି ଦଶା । ଆଉରି ଗୋଟିଏ ଘଟଣା କର୍ଣ୍ଣମାଧବ ରାଜା ନିଜ ଆତ୍ମଜା କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ରଖେ । ଏହା ହୁଏତ ଆଉରି ଗୁରୁତର ଦୋଷ । ସେଥିପାଇଁ ସର୍ପ ଦଂଶନରେ କନ୍ୟାର ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ । ଏହା ପରେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସେ ବ୍ରଜଗିରି ଦେଶର କନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ସଙ୍ଗେ । ଏଥର ବିବାହ ହୋଇଗଲା । ବର କନ୍ୟା ମଧୁଶଯ୍ୟା କଲେ । ସକାଳୁ ଦେଖିଲା ବେଳକୁ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ମରି ଶୋଇଛି । ଏହିପରି ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ କରି ଶହେ ଏକ କନ୍ୟା ମଲେ । ଲୋକେ କନ୍ୟା ଦେବାକଥା ଦୂରରେ ଥାଉ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ନାଁ ଧରିବା ପାଇଁ ଡରିଲେ । ଏହିପରି ସମୟରେ ଦିନେ ବ୍ୟାସ ଯାଇଁ ହସ୍ତିନାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଦେଖି ସତ୍ୟବତୀ ଖୁସିରେ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ସହ ସହବାସ ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ସବୁଥର ପରି ଏଥର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାସ ହସ୍ତିନା ଛାଡ଼ି ଗଲାବେଳକୁ ସତ୍ୟବତୀ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ କଥା ଉଠେଇଲେ । ସର୍ବଜ୍ଞାତା ବ୍ୟାସ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ କନ୍ୟା ଠିକଣା କରିଦେବାର ଭରସା ଦେଇ ଗାନ୍ଧାର ସେନଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ କନ୍ୟା ନ ମିଳିବା ପରି ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବର ମିଳୁ ନ ଥିଲା। ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ଉମର ପାରହେଲାଣି । ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଦେଖିବା ଷଣି ଗାନ୍ଧାରସେନ ନିଜର ସବୁ ଦୁଃଖ ମୁନିଙ୍କୁ ଜଣେଇଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ସାହାଡ଼ା ଗଛକୁ ବିବାହ କଲେ । ସାହାଡ଼ା ଗଛ ମଧ୍ୟ ମରିଗଲା । ଏହା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ସାରଳା ଦାସ କଥାରେ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଲେ । ସେଥିରୁ ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେକ ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ସୁସନ୍ତାନ ଜାତ କରିବାକୁ ହେଲେ କାଳ, ପାତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ବିଚାର କରିବାର କଥା । କେବଳ କାମବଶ ହେଲେ ଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବ୍ୟାସ ସର୍ବଜ୍ଞାତା ମୁନି ହେଲେ ବି ହେବ ପରନ୍ତୁ ଅମ୍ବାଙ୍କ ସହ ସହବାସ କଲାବେଳେ କାଳ ବେଳର ବିଚାର କଲେ ନାହିଁ । ପୁଣି ଜାମାତୁର ହୋଇ ଅସାବଧାନ ଦାସୀ ଠାରେ ରେତ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏହି ଦୋଷରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର ଓ ସେହି କାଳବେଳ ଦୋଷରୁ ଗାନ୍ଧାରୀ ହେଲେ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁରୀ । ଏହି ଦୁହିଙ୍କ ମିଳନରେ ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ-ମାନେ ଜନ୍ମ ହେଲେ ସେମାନେ ଯେ ବିଭିନ୍ନ କୁକର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ହେବେ ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ । ପିତାମାତାଙ୍କ ଦୋଷରୁ ସନ୍ତାନ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଏ—ଏହି କଥା କହିବା ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ମୂଳରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଦୋଷରେ ଦୋଷୀ କରିଛନ୍ତି । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତାଙ୍କ ନିଜ ଉକ୍ତିରେ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ମନ୍ଦ ଗୁଣରେ ବିବ୍ରତ ହୋଇ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ତେଜାବନରୁ ଏହା ଜଣାଯାଏ । ଗାନ୍ଧାରୀ କହୁଛନ୍ତି—

"ପିଙ୍ଗଳ ବଧିର ଖଣ୍ଡିତା କୁବୁଜ ଦୃଷ୍ଟି
ଯମର ଶାସ୍ତି ମାନ ଦେବ ଅଟଇ ସବୃଷ୍ଟି,
ଜନମୁଁ ସେମାନେ ବିକଟ ବାଇ
ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି ସେମାନେ ନ ପାରନ୍ତି କୁଶଳ ସହି
ଢ଼ଙ୍ଗର ସ୍ୱଭାବ ସେ ହିଂସା ଯେ ପ୍ରକୃତି
ଆପଣେ ବଳ ସେ ପର ସଂପଦ ଦେଖି ନୁଅରନ୍ତି
ପରନିନ୍ଦା ପରହିଂସା ପରମାଦ ଗ୍ରୁଣ୍ଡ ହୋ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଅନିତ୍ୟ ସଂସାର ସେ ମାୟା ଚଟପଟ
ଲୋଭ ମୋହ କାମ କ୍ରୋଧ ଅହଂକାର ହିଂସା
ସେହା ଦୂର କରି ନାଥ କର ନିଜକଙ୍କ ମନାସା
ଅନେକ କାରଣ ଯେ ଉଆରଇ ଗାନ୍ଧାରୀ
ଶାନ୍ତ ମନ ଅମ୍ଭା କୋହଲ ଉ.ଚ୍ଚାର ।"

୧୧ । ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିବାହ :

(କ) କୁନ୍ତୀ—

ଅମ୍ବାଙ୍କ ସହବାସ ଜନିତ ଦୋଷରୁ ଅନ୍ଧପୁତ୍ର ଜାତ ହେବା ସ୍ୱଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖି ଅମ୍ବିକା ସତର୍କ ହୋଇଯିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେ ଭଲଭାବେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ ଅମ୍ବାଙ୍କ ପରେ ତାଙ୍କର ପାଳି ପଡ଼ିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଆଗରୁ ମନେ ମନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ରହିଥିଲେ । ଫଳରେ ମିଳନ ସ୍ୱାଭାବିକ ହେଲା ଓ ସେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ପରି ଯୋଗଜନ୍ମା ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଲେ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାପରି ସାରଳା ଦାସ ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁସରଣ କରି ନାହାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ କୁନ୍ତୀ ତାଙ୍କ ବିବାହ ପାଇଁ ଆୟୋଜିତ ଏକ ସ୍ୱୟଂବର ସଭାରେ ବରଣମାଳା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ସ୍ୱୟଂବର କଥା ନାହିଁ । କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ପକ୍ଷରେ ଏକ ପବିତ୍ର ଦିବସ ; ସେଦିନ ଲୋକେ ଧର୍ମ ଅର୍ଜନ କରିବା ପାଇଁ ଅକାମାବଇ ସ୍ନାନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କୁ ଗମନ କରନ୍ତି । ଏହିପରି, ଏକ ଶୁଭ ଦିନରେ ଭୀଷ୍ମ ଓ କୁନ୍ତଭୋଜ ସ୍ୱାମୀ ଗଙ୍ଗାରେ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ଦୁଇ ରାଜାଙ୍କର ଦେଖା ହେଲା, ଦୁହିଁଙ୍କର ବେହୁଣୀ ବୃଷ ରାଶି । ମଇତ୍ର ବସିଲେ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପାଣ୍ଡୁ ଥିଲେ । କୁନ୍ତଭୋଜ ସ୍ୱାମୀ ସହ କୁନ୍ତୀ ଯାଇଥିଲେ । କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସତ୍ୟବତୀ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ପାରେଶ୍ୱର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ସେହି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ଯୋଗ, ଲଗ୍ନ ବେଳ ଦେଖି ବିବାହକାର୍ଯ୍ୟ ସମାହିତ ହେଲା ।

ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତରୁ ଅଲଗା ହୋଇ ଯେଉଁ କେତୋଟି ନୂଆ କଥାର ସଂଯୋଜନା କଲେ ତାହା ଫଳରେ ରାଜା ଘରର ସବୁ ଆଡ଼ମ୍ବର ଲୋପ ପାଇ ଏହା ଏକ ସାଧାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଘରର ବାହାଘରରେ ପରିଣତ ହେଲା । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଅକାମାବଇ ଦିବସର ମହାତ୍ମ୍ୟ, ମିତ୍ର ବସିବାର ପରମ୍ପରା ଓ ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ବିବାହରୁ ଅର୍ଜିତ ଧର୍ମ ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ ଚଳଣୀ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଏହାର ଏକ ନୂଆ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ସ୍ଥିର ହେଲା ।

(ଖ) ମାଦ୍ରୀ :

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ବିବାହ ପରେ ପଣ୍ଡୁ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ହସ୍ତିନାର ରାଜପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କରି ବହୁ ଧନ ରତ୍ନ ଆଣି ହସ୍ତିନାପୁରବାସୀମାନଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦିତ କଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଯଶ ଓ ଖ୍ୟାତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଅସହ୍ୟବୋଧ ହେଲା । ଏ କଥା ପାଣ୍ଡୁ ଜାଣିପାରି ରାଜ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କଲେ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ଓ ସେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରନ୍ତି ।

ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପାଖ ମାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବେଳକୁ ସୁବଳ ନାମ ନ କହିଥିଲେ ହେଁ, ଗାନ୍ଧାରସେନ କଥା କହିଥିଲେ । କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ସେ କୁନ୍ତିଭୋଜ ନନ୍ଦନୀ ଭାବେ ଆଖ୍ୟା ଦେଲେ ; ଅଥଚ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବେଳକୁ ସେ ମଦ୍ର ଦେଶର ନାଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଲେ ନାହିଁ ।

ଏ ସବୁ ବିଚ୍ୟୁତିରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କର କୌଣସି ମହତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିବା ଜାଣିହୁଏ ନାହିଁ । ହୁଏତ ସାରଳାଦାସ ଜାଣିଶୁଣି ମହାଭାରତର କଥାକୁ ଏକ ନୂଆ ରୂପ ଦେଇଥିଲେ ବା ଏ ସବୁ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତ । ସୋମବଂଶର ବଂଶାବଳୀ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ କେତେକ ନାମାବଳୀ ରଖି ଆଉ କେତେକ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଅଥଚ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ବେଳକୁ ସେ କଳ୍ପନାରେ କେତେକ ନାଁ ସଂଯୋଜନା କଲେ ଓ କେତେକ ବଦଳାଇ ଦେଲେ ।

୧୬ । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଚରିତ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ପୃଥା ଥିଲେ ଯଦୁବଂଶ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଶୂରଙ୍କର କନ୍ୟା ଓ ବସୁଦେବଙ୍କର ଭଗିନୀ । କୁନ୍ତିଭୋଜ ନୃପତିଙ୍କର ସନ୍ତାନ ନ ଥିବାରୁ ସେ ପୃଥାଙ୍କୁ ନିଜ କନ୍ୟା ରୂପେ ପାଳନ କରୁଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା କୁନ୍ତୀ ।

ବାଲ୍ୟକାଳରେ ଦୁର୍ବାସା ମୁନିଙ୍କର ସେବା କରି ମନ୍ତ୍ର ପାଇଥିବା ଉଭୟ ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ ହେଲେହେଁ, ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ବହୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ପୃଥା ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର କେତେଦିନ ସେବା କରିଥିଲେ ସେଥିର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୂଚନା ନାହିଁ । ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମତରେ ସେ ସୀର ଅବଧି ଥିଲା ପାଞ୍ଚବର୍ଷ । ସଂସ୍କୃତ ଅନୁଯାୟୀ ପୃଥାଙ୍କର ସନ୍ତାନ ହେବାରେ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିବା କଥା ଦୁର୍ବାସା ଧ୍ୟାନ ବଳରେ ଜାଣି ପୃଥାଙ୍କୁ ନିଜେ ମନ୍ତ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସାରଳଦାସ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘଟଣାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ସେବାକର୍ମ ସବୁର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଆଶ୍ରମ ଗୋଟିକ ଲିପିବ ଅଗଣା ଝୋଟି ଦେବ
ପାଣି ଝରିଯେ଼ ଆଣିମ ଫୁଲ ପୁଡ଼ାଏ଼ ତୋଳି ଦେବ ।
ପାଲଟା ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ ପଖାଳିବ ନେଇ
ଯେତେକ କରଣ ସେଟି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଭଗତି ହୋଇ ।"

(ପୃ-୧୫୧)

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସେବାରେ ଦୁର୍ବାସା ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଦୁଇଥର ବର ପ୍ରଦାନ କଲେ । ପ୍ରଥମ ବର କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ପ୍ରଂଶସା କରି କହିଥିଲେ

"ସୋମବଂଶେ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋଇ ତୋର କୋନ୍ତା
ବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁ ସେହାକୁ ଧର୍ମ ଯେ ଦେବତା
ଧର୍ମ ବଳେ ବଳବନ୍ତା କ୍ଷତ୍ରୀ ହୋଇ ତାର ପୁତ୍ର ହୋଇ ଜାତ
ପଞ୍ଚ କଟକରେ ଠାକୁରାଣୀ ହୋଇ ତୋ ଦୁହିତ ।"

(ପୃ-୧୪୩)

କୁନ୍ତୀ ଏକଥା ଶୁଣିପାରି ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ପାଞ୍ଚକୋଶ ଯାଏ ଦୋଡ଼ାଇଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଏକଥା ଜାଣିପାରିଲେ ନାହିଁ । କୁନ୍ତୀବି କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଋଷିଙ୍କୁ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ସେ ପଛରେ ରହି ଛିଙ୍କି ଦେଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଲେଉଟି କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ସୁବିଧା ଦେଖି କୁନ୍ତୀ କହିଲେ—

"ବାଲିକୁଡ଼ ଗୋଟିଯେ କୁଢ଼ାଇ ପଦ୍ମ ଲେଟଯେ ତହିଁରେ ଦେଇ
ଲଯେ କରି ସେବିଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ସେହି ।" (ପୃଷ୍ଠା-୧୫୪)

ଅଥଚ ତୁମ୍ଭପରି ଋଷିଙ୍କ ସେବାକରି କିଛି ଫଳ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଦୁର୍ବାସା ଏ କଥା ଶୁଣି କହିଲେ ମହାମନ୍ତ୍ର ଯାଚକରି ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ତୁ ତ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ସେବାକରି କିଛି ଯେତେବେଳେ ନ ମାଗିଲୁ, ମୁଁ ଭାବିଲି ଏହାର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ଆଜି ଯେତେବେଳେ କହୁଛୁ, ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ମନ ଜାଣି ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବର ଦେବି । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିଙ୍କର ମନ କଥା ବିଶ୍ଳେଷଣକରି—

"ଦୁର୍ବାସାଯେ ବୋଇଲେ ଗୋ ଆଇ ସ୍ତ୍ରିଙ୍କର ଯେତେକ ବ୍ରତ,
ସୁନ୍ଦର ଭ୍ରୁଆ ହୋଇବ ସୁଭାଗ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ।
ସୁପୁତ୍ର ହୋଇବ ତୋର ଅତିଅନ୍ତ ବଳବନ୍ତା ।
ସଂଗ୍ରାମକୁ କେବେହେଁ ନୋହିବ ପଛଗନ୍ତା ।
ଯେସନେକ ବାଞ୍ଛା ସ୍ତ୍ରିଙ୍କର ପ୍ରକୃତି,
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ଦେଖିଲେ ହୋଅନ୍ତି ଭୋଳମତି ।"

ଏହାକହି କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ "ମହାମନ୍ତ୍ର ଜପାମାଳି" ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

୧୩ । କର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ସାରଳା ଦାସ ଜପମାଳୀର ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ଓ ଫଳରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଏହିକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେଲା ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହ ସମାଗମର ବର୍ଣ୍ଣନା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର କଥା ଅନୁଯାୟୀ ସୂର୍ଯ୍ୟ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରି କହିଲେ—

"ବ୍ୟୋପ ଯାଶୁ ଭୟଂ ତେହଦ୍ୟ କୁମାରଂ ପ୍ରସମୀକ୍ଷସେ
ମୟାଭୂଷାପ୍ୟନୁଜ୍ଞାତା ପୁନଃ କନ୍ୟା ଭବିଷ୍ୟସି ।"

ଏକଥା କହି ସେ ତାଙ୍କ ସହ ସହବାସ କଲେ ଓ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ଜନ୍ମ ହେଲା । ଜନ୍ମ ସମୟରୁ ହିଁ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗଦେଶ କବଚ ଦ୍ୱାରା ଓ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଦୁଇଟି କୁଣ୍ଡଳ ଦ୍ୱାରା ସୁଶୋଭିତ ଥିଲା ।

ସାରଳା ଦାସ ମୋଟାମୋଟି ଭାବେ ଏହି କଥା ହିଁ କହିଛନ୍ତି । ତେବେ ସମାଗମର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଯେଉଁ ଅଲୌକିକତା ରଖିଛନ୍ତି, ତାହା ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ମହିମା ଓ କର୍ଣ୍ଣନାମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନ କରେ । ଅଖଳିତ ଅଳଜ ଓ ଅଜ୍ଞାନ ବାଳସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସହ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ସହବାସ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନାକରି ସାରଳା ଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଯମୁନା ନଦୀ ତୀରେ ଗହନ ଅଟବୀ
କୋନ୍ତୀଙ୍କୁ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛିଲେ କରତା ଆଦି ଦେବୀ
ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଣ ସେ କମଳ ଲୋଚନ
ଇନ୍ଦ୍ରି ବଢ଼ାଇଲେ ସେ ଭଗର ସମାନ
ଅଖଳିତ କନ୍ୟା ସେ ଅଟଇ ସୂଚୀ ଭେଦ
ସୂଚୀ ନାଡ ସ୍ୱରୂପେଣ ଉପସ୍ଥ କଲେ ଦେବ ।
× × ×
କର୍ଣ୍ଣତ ଶୃଙ୍ଗାର ସେ କଲେ କରତାରେ
ବାହୁଡ଼ି ନଗଲେ ଦେବ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଡରେ । (ପୃ-୧୫୭)

ପୁତ୍ର ଜାତ ବେଳେ କୁନ୍ତୀ ପୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ—

"କୋଇନ୍ତା ବୋଇଲେ ଭୋ ଦେବ ଭଗଦ୍ୱାରୁ ଜାତ ନହୋଉ ସନ୍ତତି
ଭଗ ଗଳନ୍ତେ ମୁଁ ଯେ ହୋଇବି ଅସତୀ" (ପୃ-୧୫୮)

ଏକଥା ଶୁଣି ସୂର୍ଯ୍ୟ "କର୍ଣ୍ଣଦ୍ୱାରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଟେକଲେ ଉଜାଣି, ଯେସନେକ ଅଛ ସେ ପୂର୍ବରୁ କର୍ବାଣି ।" (ପୃ-୧୫୮)

କର୍ଣ୍ଣବାଟେ ଜନ୍ମ ହେବାରୁ ସନ୍ତାନର ନାମ କର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗ କବଚ ଓ କୁଣ୍ଡଳ ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ଥିଲା । ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମତରେ ଜନ୍ମ ପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ—

"କର୍ଣ୍ଣେଣ ଗୁପିଲେ ସ୍ୱାମୀ ଅମୃତ କୁଣ୍ଡଳ ବେନି
ତାଳୁରେ ଗୋପ୍ୟାନ କଲେ ଅମୃତ ଅଭେଦ କପଟ ମଣି
ଶରୀରେ ଲେପନ କଲେ ବଜ୍ର ଯେ ଚିହ୍ନଗ୍ରି
କର୍ଣ୍ଣେଣ କୁମରର ମହାବ୍ରହ୍ମମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ।" (ପୃ-୧୫୮)

ଏହାପରେ ପୁଣି କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ବରପ୍ରଦାନ କରି କହିଲେ—

"ରଣେ ଅଭଯ୍ୟ ତୁ ହୁଅସିରେ କୁମର
ଦାନେଣ ସାହେର ତୁ ହୋଅସି ମହାବୀର
ଯେତେବେଳେ ପରଯନ୍ତ୍ର ତୁ ରଥରେ ବସିଥିବୁ
ତୈଲୋକ୍ୟ ଜନ୍ତ୍ରା ତୋତେ ସାଂଗ୍ରାମେ ନୋହୁ କେ ରେ ବାରୁ ।"
(ପୃ-୧୫୯)

କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇ ସୂର୍ଯ୍ୟତ ଚାଲିଗଲେ, କିନ୍ତୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନରେ ବହୁ ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଲୋକ ଅପବାଦ କଥା ସ୍ମରଣ କରି ସେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଲୋକେ କଣ କହିବେ ? ଲୋକତ ଆଉ ଏକଥା ଜାଣିବେ ନାହିଁ ଯେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଜପା-ମାଳି ଓ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ଆସି କର୍ଣ୍ଣର ଜନକ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରି—

"ବୋଲିବେ ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେ ଥିଲାକ ସମସ୍ତେ
ଦୁର୍ଭାସାଙ୍କର ରମଣେ ଯେ ଉପୁଜିଲା ତନସ୍ତେ ।" (ପୃ-୧୬୦)

ଅପଖ୍ୟାତି ଭୟରେ କାଡ଼ୁଅର ପେଡ଼ିକରି ସେଥିରେ ନବଜାତ ଶିଶୁଟିକୁ ରଖି ଯମୁନା ଜଳରେ ଭସାଇଦେଇ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

୧୪ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପାଳନ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ପାଳିତ ପିତା ହେଲେ ସୂତବଂଶୀୟ ଅଧିରଥ ଓ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ରାଧା । ସାରଳା ଦାସ ରାଧା ନାମ ଠିକ୍ ରଖିଥିଲେ ହେଁ ସେ ହେଲେ ସଞ୍ଜୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପାଳିତା କନ୍ୟା । ଯମୁନାରେ ତୀର୍ଥସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଥିଲାବେଳେ ପରିତ୍ୟକ୍ତା କୁମାରୀକୁ ଆଣି ପାଳନ କଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା ରାଧା । ଯମୁନାରେ ସ୍ନାନ କରୁଥିଲା ବେଳେ ସେ ମଞ୍ଜୁଷାକୁ ଦେଖିଥିଲେ ଏବଂ ସଞ୍ଜୟଙ୍କ ଅନୁମତି କ୍ରମେ ମଞ୍ଜୁଷାରେ ଥିବା ପୁତ୍ରର ପାଳନ କରିଥିଲେ ।

୧୫ । କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ନାମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କର ବହୁ ନାମ ମଧ୍ୟରୁ ୧ । ବସୁଷେଣ, ୨ । କର୍ଣ୍ଣ ଓ ୩ । ବୈକର୍ତ୍ତନ ନାମ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।

ବସୁ (ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କୁଣ୍ଡଳ) ସହ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ନାମ ହେଲା ବସୁଷେଣ । କବଚ କାଟି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦାନ କରିବା ପରେ ତାଙ୍କର ଆଉ ଦୁଇଟି ନାମ ହେଲା । କର୍ଣ୍ଣ ଓ ବୈକର୍ତ୍ତନ । ସାରଳା ଦାସ ଏଥିରୁ କେବଳ କର୍ଣ୍ଣ ନାମକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଅଥଚ କାରଣ ଭିନ୍ନ । କାନ ବାଟେ ଜନ୍ମ ହେବାରୁ ଏହାଙ୍କର 'କର୍ଣ୍ଣ' ନାମ ହୋଇଥିଲା । ସଞ୍ଜୟଙ୍କ ପାଳିତା କନ୍ୟା ରାଧା ତାଙ୍କୁ ପାଳନ କରିବାରୁ ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା 'ରାଧେକସ୍ତେ' ।

୧୬ । ଅଗ୍ନିକା ମହ ଋଷିଙ୍କ ଅଭିଶାପ :

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଅଗ୍ନିକାର ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର କମିନ୍ଦମ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଉପରେ ଋଷିଙ୍କର ଅଭିଶାପ ଉଭୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଷୟବସ୍ତୁ । କମିନ୍ଦମ ମୁନି ମୃଗ ରୂପରେ ନିଜର ମୃଗୀରୂପୀ ରମଣୀସହ ରମଣରତ ଥିବାବେଳେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶରବିଦ୍ଧ ହୋଇ ମୃତ୍ୟୁ ବରଣ କଲେ । ମୃଗରୂପୀ ଋଷିଙ୍କର ଅଭିଶାପ ଦେବାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଲା କାମମତ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରାଣୀକୁ ବଧ କରିବା ଶାସ୍ତ୍ରାନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଅଗ୍ନିକାର ଋଷି ମୃଗ ରୂପରେ ନୁହେଁ, ମନୁଷ୍ୟ ରୂପରେ ମୃଗୁଣୀସହ ମୈଥୁନରତ ଥିଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ଦୂରରୁ ମୃଗୁଣୀର ଚିତ୍କାର ଶ୍ରବଣ କଲେ ଏବଂ ଶବ୍ଦଭେଦୀ ଶର ପ୍ରହାର କରିବା ଫଳରେ ଋଷି ଓ ମୃଗୁଣୀ ଉଭୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ।

ଋଷି ହୋଇ ମୃଗୁଣୀ ସହ ସହବାସ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସ ଏହାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ଥିବା ଜଣାଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଅଗ୍ନିକାର ଋଷିଙ୍କ ପୂର୍ବଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ, ସଂଯମର କଠୋରତା, କାମାତୁରା ନାରୀର ଆକୁଳ ନିବେଦନ ରକ୍ଷା ନ କରିବାର ଦୋଷ, ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ନହିମା ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଅବତାରଣା କରିଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଏସବୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନଥିଲେ ହେଁ ସାରଳାଦାସ ଏଥିରେ ବହୁ ସାମାଜିକ ତତ୍ତ୍ୱର ସମାବେଶ କରିଛନ୍ତି ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ସମସ୍ତ ଭାରତବର୍ଷରେ ପୁରୋହିତ-ବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାଧକମାନେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଜାତ,

ଯଜ୍ଞ, ନିତ୍ୟକର୍ମ ଓ ହୋମ ପ୍ରଭୃତି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରେନାହିଁ । ଏ ସବୁକୁ ସାରଳାଦାସ "ଚରନ୍ତନ ଗାରଡି" କହି ନାହାନ୍ତି । ଏହା ଅପେକ୍ଷା ବରଂ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମରେ ରହି ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରିବା ବହୁ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେୟସ୍କର । ଅଗ୍ନିକାର ମହର୍ଷି ବ୍ରାହ୍ମଣୋଚିତ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ହେଁ ନିଜର ବଂଶର କାରଣ ପାଇଁ ଦାର ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଯମପୁରରେ ସେ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ନିମିତ୍ତ ପୁଣି ଥରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କଲେ ।

ସେ ଯୁଗର ଏହି ତତ୍ତ୍ୱ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଭାଷାରେ ଅତି ମନୋଜ୍ଞ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । କବି କହିଛନ୍ତି—

"ଆହୋ ଅଗ୍ନିକାର ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ଥିଲ
ଚରନ୍ତନ ଗାରଡି ତୁମ୍ଭେ କସ କସ ବୁହାଇଲ ।
ବଦଯନ୍ତ୍ର ମହାତ୍ମା କଲୁ ଅନେକ ଧର୍ମ
ଯଜ୍ଞଂ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟକର୍ମ ।
ଅନେକ ଯାଗଯଜ୍ଞ କଲୁ ରାଜାର ନିମନ୍ତେ
ଖଣ୍ଡିଲୁ ମହାପାତକ ଆପାଦ ଶାନ୍ତି ଅର୍ଥେ ।
ମେଘେ ଅନାବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଯେବଣ କାଳେ
କୋଟି ହୋମ କରାଇ ବୃଷ୍ଟି କଲୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସ୍ଥଳେ ।
ଋଷିଙ୍କର ବଚନେ ବଦଯନ୍ତ୍ର ନାଶକର ଯଜ୍ଞପତି
ତୁମ୍ଭର ବଂଶକୁ କାରଣ ଅଛନ୍ତି କି ସନ୍ତତି ।"

(ପୃ ୧୭୯-୮୦)

ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଧର୍ମକର୍ମକୁ ନିନ୍ଦା କରିବା ପରି ସମାଜକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଢଗରେ ପୁରାଣ ପଢ଼ିବାର ବ୍ୟର୍ଥତା ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ସେ ମୃଗୁଣୀର ପୂର୍ବଜନ୍ମ କଥା କହିଛନ୍ତି ।

ଏହା ହେଉଛି ସତ୍ୟଯୁଗର କଥା । ସେତେବେଳେ କୁଶ ଦ୍ୱୀପର ରାଜା ଥିଲେ ଅନଙ୍ଗସେନ । ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ନାମ ରତ୍ନାବତୀ । ରାଜା ହେଲେ ହେଁ, ସେ ଥିଲେ ମହାଜ୍ଞାତା, ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ ଓ ସତ୍ୟବାଦୀ । ସକଳ ତପ ଧର୍ମରେ ନିପୁଣ । ଅଥଚ ରାଣୀ ରତ୍ନାବତୀ ଠିକ୍ ତାର ଓଲଟା । ସବୁବେଳେ ପରଦାରରେ ଅନୁରକ୍ତ । ରାଜା ନିଜର ଏକମାତ୍ର ରାଣୀଙ୍କୁ ଭଲ ବାଟକୁ ଆଣିବା ପାଇଁ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଉତ୍ତମ ମିଶ୍ର ବସାଇ ଡାକିଲେ । ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରାଣ ପାଠ ହେଲା । ସବୁ କିନ୍ତୁ ବ୍ୟର୍ଥ ।

"ଶୁଣିମା ପରଯନ୍ତେ ସେ ଘେନ ଆଗ ହୃଦେ
ରଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ସେ ଜଳଇ କାମ ଖେଦେ ।"

(ପୃ-୧୯୦)

ଅଗ୍ନିଜାର ଋଷି ପ୍ରସଙ୍ଗ ମହାଭାରତର କଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିରେ ଦୁଇଟି ତତ୍ତ୍ୱ ଅଛି । ସମାଜରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତିର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ପରଦାର ଗ୍ରହଣର ଦୋଷ । ପ୍ରଥମରେ କୁହାଯାଇଛି, ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ସଂସାରର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମ । ସେଥିପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମକର୍ମକୁ ପଛରେ ରଖି ଯେ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଦରକାର । ଏହି ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ଅଗ୍ନିଜାର କୁମ୍ଭୀପାକ ନର୍କ ଯନ୍ତ୍ରଣାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ମୁଗୁଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରିନାହାନ୍ତି ।

ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ପୁଣି କାମବାସନା ତୃପ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସହବାସ ଏକା କଥା ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅଗ୍ନିଜାର ମହର୍ଷିଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ଚେଷ୍ଟାକୁ ସାରଳା ଦାସ ଅନୁମୋଦନ କରୁଥିବା ବେଳେ ରତ୍ନାବତୀ ରାଣୀର କାମବାସନାକୁ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ମିଳେଇ କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ପରଦାର ଗ୍ରହଣ କଥା ବିଚାର କରାଯାଇ ପାରେ । ସେମାନେ କାମବାସନାର ପରିତୃପ୍ତି ପାଇଁ ନୁହେଁ, ବଂଶରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟକରି ବିଭିନ୍ନ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହ ମିଳିତା ହେଲେ । ସେମାନେ ଦୂଷିତା ନୁହନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ପରଦାର ଦୋଷର ପ୍ରକ୍ଷାଳନ ପାଇଁ ପୂର୍ବପୀଠିକା ରୂପେ ଏହି ଦୁଇଟି ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବା ପରି ମନେ ହୁଏ ।

ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିଣୀ ନାରୀ ଓ ସ୍ୱାମୀ ଆଦେଶରେ ବଂଶରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରପୁରୁଷ ସହ ମିଳିତା ହେଉଥିବା ନାରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ପାଣ୍ଡୁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଉଦ୍ଦାଳକ ମୁନିଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଉଦ୍ଦାଳକ ମୁନିଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଟାଣି ନେଇ 'ଚାଲ ଆମର ଯିବା' କହିବାରୁ ଉଦ୍ଦାଳକ ମୁନିଙ୍କ ପୁଅ ଶ୍ୱେତକେତୁ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହେଲେ । ଉଦ୍ଦାଳକ ପୁଅ ଶ୍ୱେତକେତୁଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରିବାକୁ ଯାଇ କହିଲେ, ନାରୀମାନେ ଗୋରୁ ପରି ସ୍ୱେଚ୍ଛାଚାରିଣୀ । ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ । ଏଥିରେ ବିବ୍ରତ ହେବା ଭଲ ନୁହେଁ । ଶ୍ୱେତକେତୁ କିନ୍ତୁ ପିତାଙ୍କ କଥାରେ ଶାନ୍ତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ନାରୀମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ର-ନିୟମ ସବୁ ପ୍ରଣୟନ କଲେ । ସେଥିରେ କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀ ଆଦେଶରେ ପରପୁରୁଷ ସହ ମିଳିବାରେ ବାଧା ନଥିଲା । ଏହି ସବୁ କଥା କହି, ପାଣ୍ଡୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାରି ସହ ମିଳିତ ହେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ।

୧୬। ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଉଭୟ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମ ଦେବତା ହେଉଛନ୍ତି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନକ। ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁସବୁ ବିଚାର ହେଲା ସେଥିରୁ ଦୁଇଟି କଥା ମୁଖ୍ୟ । ପ୍ରଥମ ହେଉଛି, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଉଚିତ । କାରଣ ଦେବତାଙ୍କ ଠାରୁ ପୁତ୍ର ସଦ୍ୟ ଜାତ ହେବ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେବା ପାଇଁ ସମୟ ଆବଶ୍ୟକ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ କରିବାର କାରଣ ହେଲା, ରାଜାମାନେ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ହେଲେ ପ୍ରଜାମାନେ ସୁଖରେ ରହିବେ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ସଦ୍ୟ ବା ସଇନ୍ଦ୍ର ଜାତ କଥାଟି ଥିଲେ ମଧ୍ୟ କାରଣ ସମାନ ନୁହେଁ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ପରପୁରୁଷ ସହ ସମାଗମ କଲେ ନାରୀ ବ୍ୟଭିଚାରିଣୀ ହୁଏ, ଅଥଚ ଦେବତା ସହବାସରେ ସେ ଦୋଷ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର ହେଲା ।

ସଂସ୍କୃତର ଦ୍ୱିତୀୟ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଦାସ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟ-ପାଳକ ପାଇଁ ଧର୍ମିଷ୍ଠ ପୁରୁଷର ଆବଶ୍ୟକତା ସେ ଅନୁଭବ କରି ନାହାନ୍ତି । ଯାହା ହେବାର ଅଛି ତାହାହିଁ ହେବ । ଅଗସ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ଦେଖି କହିଲେ—

> "ଯେବେ ତୋତେ ହୋଇ ଜନ୍ମ ଅଙ୍କୁଂ ଆଗତକୁ
> ଧର୍ମେଣ ପୁତ୍ର ଗୋ ପ୍ରାପତ ହେବ ତୁକୁ ।
> ପବନେଣ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ସମ୍ଭୂତ
> ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ତହୁଂ ଗୋ ପୁତ୍ରେକ ହେବ ଜାତ ।" (ପୃ-୨୦୭)

ସେହିପରି ମାଦ୍ରୀଙ୍କର ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ଠାରୁ ଦୁଇପୁତ୍ର ଜାତ ହେବେ ।

ଅଗସ୍ତି ଆଗତ କଥାର ସୂଚନା ଦେଇ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଦେଲେ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ କୁଶରଜ୍ଜୁ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଲେ ମୋହନ ଅଞ୍ଜନ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମଦେବତା ହେଉଛନ୍ତି, ଦେବଗଣ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ପୁଣ୍ୟବାନ (ସର୍ବଦେବେଷୁ ପୁଣ୍ୟଭାକ୍) । ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟତୁଲ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିମାନ ଅରୋହଣ କରି କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପାଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମଦେବତା ହେଉଛନ୍ତି, 'ନିରଞ୍ଜନ ପୁରୁଷ', 'ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ପୁରୁଷ', 'ଧର୍ମନିରଞ୍ଜନ', 'ଅକ୍ଷୟ ନିରଞ୍ଜନ' ଓ 'ଶୂନ୍ୟପୁରୁଷ' । ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଫଟିକ ବା ଶରଦ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ତାଙ୍କର

ଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ ଅଛି ଧର୍ମଦେବତାର ଔରସରୁ ଜାତ ପୁତ୍ର କେବେ ହେଲେ ଅଧର୍ମରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେବ ନାହିଁ (୪୭) । ଧର୍ମରେ ପ୍ରଜାପାଳନ ହେବ ଓ ଲୋକେ ସେହି ପୁତ୍ରକୁ ସାକ୍ଷାତ ଧର୍ମ ଭାବେ ପୂଜା କରିବେ । ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି—

"ସ୍ୱର୍ଗ ମଧ୍ୟ ଭୁବନେ ହେବୁ ତୁହି ସେ ଧର୍ମ ଦେବତା ।" (୯-୨୧୧)

ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରରେ ଯେଉଁ ଦେବତାମାନେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏପରିକି ନାରାୟଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତୋତେ ସେବା କରିବେ ।

ତୋର ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ କୋଟି ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ଏବଂ କୋଟି ତୀର୍ଥସ୍ଥାନର ଫଳ ମିଳିବ ।

"ଅନୁବ୍ରତେ ଧର୍ମବ୍ରତ ଯେ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା
ଯେବେ ଯେ ସୃଷ୍ଟି ବାରୁ ଧର୍ମେକର ରକ୍ଷା ।" (ପୃ-୨୧୨)

୪୮ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଜନ୍ମ :

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ନବଜାତ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ଆସିଥିବା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡୁ କହିଛନ୍ତି—

"ସନ୍ତାନକୁ ଇଚ୍ଛା ତୁ କର ନୃପମଣି
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାହିଂ ମୁଂ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ତହୁଂ ଅଛି ଶୁଣି ।" (ପୃ-୨୧୭)

ଏହାପରେ ପଣ୍ଡୁ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଅନୁନୟକରି କହିଛନ୍ତି—

"ଭୃଙ୍ଗକ୍ରେଣ ବଂଶ ସ୍ୱାମୀ ତୁହି ସେ କଲୁ ରକ୍ଷା
ଯେବେ ଏମନ୍ତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସନ୍ତାନ ହୋଅଇ ସେକଥା କର ବାଞ୍ଛା ।"

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ଗାନ୍ଧାରୀ ଶତପୁତ୍ର ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଥର ବର ପାଇଥିଲେ । ଥରେ ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ମହାଦେବଙ୍କୁ ସେବାକରି ଓ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ବିବାହ ପରେ କ୍ଷୁଧା ଓ ପଥଶ୍ରମରେ କାତର ହୋଇଥିବା ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କୁ ପରିଚର୍ଯ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବର ପାଇବା ପରେ ସେ ଗର୍ଭ ଧାରଣ କଲେ । ଦୁଇ ବର୍ଷର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ଭଧାରଣ କଲେହେଁ ପ୍ରସବ ହୋଇ ନଥିଲା । ଇତି ମଧ୍ୟରେ କୁନ୍ତୀ ଦେବୀଙ୍କର ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲା । ଏକଥା ଶୁଣି, ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମନୋଦୁଃଖରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତରେ ଗର୍ଭପାତ କଲେ । ସେହି ଗର୍ଭରୁ ଲୌହପିଣ୍ଡ ସଦୃଶ କଠିଣ ଏକ ମାଂସପିଣ୍ଡ ଜନ୍ମ ହେଲା । ଗାନ୍ଧାରୀ ସେଇ ମାଂସ ପିଣ୍ଡକୁ ପକେଇ ଦେବାପାଇଁ

ଉଦ୍‌ଯୋଗ କଲେ । ବେଦବ୍ୟାସ ଏ ସବୁ କଥା ଧ୍ୟାନ ବଳରେ ଜାଣି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଶୀଘ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଏବଂ ଏକଶତ କଳସୀରେ ଘୃତପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଏହାପରେ ସେହି ମାଂସ ପିଣ୍ଡକୁ ଶୀତଳ ଜଳରେ ସିକ୍ତ କରିବା ଫଳରେ ଏହା ବହୁ ଖଣ୍ଡରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଗଲା । ପରେ ସେହି ମାଂସପିଣ୍ଡ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପର୍ବ ପ୍ରମାଣରେ ଏକଶତ ଏକ ଗର୍ଭରେ ପରିଣତ ହୋଇ ପୃଥକ ପୃଥକ ଭାବେ ବିଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ଗାନ୍ଧାରୀ ସେହି ଗର୍ଭ ସବୁକୁ ଘୃତ କଳସୀ ମଧ୍ୟରେ ରଖି ସୁରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନରେ ରଖିଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଉପଦେଶାନୁଯାୟୀ ଏକବର୍ଷ ପରେ ସେହି ସବୁ କଳସୀକୁ ଖୋଲିବାରୁ ସେଥିରୁ ଏକଶତ ପୁତ୍ର ଓ ଏକ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲେ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଏହି ଗଳ୍ପ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ଶୁଣିବା ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବିଷଣ୍ଣ ବଦନରେ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ପୁତ୍ର ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ଦେଖିଲେ ଯେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜାତକରେ ପୁତ୍ର ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଏକ ମହାଯଜ୍ଞର ଆୟୋଜନ କଲେ । କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥି ତିଥି ଗୁରୁବାର ଦିନ ବାଣିଜ୍ୟକରଣ ଓ ଶୂଳ ଯୋଗରେ ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ ଯଜ୍ଞ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଜମି ଗୁପ ହୋଇ ପାଗ ହେଲା । ମକର ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଡାଳରେ ଫୁଲ ଫୁଟିଲା । ଶୁଭ ଅନୁକୂଳରେ ଯଜ୍ଞଶାଳ ନିର୍ମାଣ କରି ମକର ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ଯଜ୍ଞର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବଶିଷ୍ଠ, ମାର୍କଣ୍ଡ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଓ ଅଗସ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଋଷିମାନେ ଆସି ସେଠାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଚତୁର୍ବେଦରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମଧ୍ୟ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ । ଦିଗ୍‌ପାଳମାନଙ୍କୁ ବରଣ କରାଗଲା । ରାଜା ମହାଯଜ୍ଞ କୁଣ୍ଡରେ ଶହେ ଆଠଥର କନକ ଆଞ୍ଜୁଳା, ଶହେ ଥର ଘୃତ ଆଞ୍ଜୁଳା ଦେଲେ । ଯବ ତିଳ ଓ ପୁଷ୍ପ ଶହେଥର ବିଞ୍ଚିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ତପସ୍ୱୀମାନେ ମହାମନ୍ତ୍ର ପାଠ କରୁଥିଲେ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ହବି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୋଗ ରୂପେ ସମର୍ପିତ ହେଲା । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟର ଚଉରପଟେ ଥିବା ପଞ୍ଚୁ ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାନ କଲେ । ପାଞ୍ଚଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆହୁତି ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଅଗ୍ନି ବାମାବର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଜଳିଲା ।

କନ୍ୟା ଜାତର ଏହା ସଙ୍କେତ । ପୁଣି ଅଗ୍ନିକୁ ଆରାଧନ କରିବା ଫଳରେ ଅଗ୍ନି ଡାହାଣ ବୃତ୍ତ ହୋଇ ଜଳିଲା । କନକ ଦଣ୍ଡ ଭିତରେ ଘୃତ ଦେଇ ତିନିପୋଷ ତଣ୍ଡୁଳ ଦିଆଗଲା । ସେଥିରୁ ନାମ 'ଶତଜ୍ୟୋତି' ଫୁଟିଲା । ସେହି ଅନ୍ନ ଗ୍ରାସ କରିବାରୁ ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭବତୀ ହେଲେ ।

ଦିନେ ଗାନ୍ଧାରୀ ବୈଶାଖମାସ ଖରାରେ ବିମାନ ଆରୋହଣ କରି ଗଙ୍ଗାସ୍ନାନ କରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଖରା ତାପରେ ଗର୍ଭଭାର ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଚରୁଅନ୍ନ ସବୁକୁ

ଉଦ୍‌ଗାର କରି ପକାଇ ମୂର୍ଚ୍ଛାଗଲେ । ସେ ସବୁ ଅନ୍ନ ସେହିପରି ଅତୁଟ ଥିଲା । ଜଳରେ ପଡ଼ି ସୁନାପରି ଦେଖାଗଲା । ଏତିକିବେଳେ ବ୍ୟାସ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଏସବୁ ଘଟଣା ଦେଖି ମହାମନ୍ତ୍ରରେ କମଣ୍ଡଳରୁ ଜଳସିଞ୍ଚି ସେ ସବୁଙ୍କୁ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଲେ । ଗାନ୍ଧାରୀ ସେହି ଶତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବିମାନରେ ଶୁଆଇ ରାଜପୁରକୁ ନେଇ ଆସିଲେ ।

ଉଭୟ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତିହିଁ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମର କାରଣ । ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ବରଦାନକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଥିବା ବେଳେ ସାରଳା ଦାସ ବ୍ୟାସଙ୍କ ଅନୁଷ୍ଠିତ ପୁତ୍ରେଷ୍ଟି ଯଜ୍ଞକୁ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟରୁ କେବଳ ଏତିକି ଅନୁମାନ କରାଯାଇ ପାରେ ଯେ ସାରଳା ଦାସ ମୁନିମାନଙ୍କ ବରଦାନ ଓ ମାଂସ ପିଣ୍ଡରୁ ପୁତ୍ରୋତ୍ପତ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଯଜ୍ଞ ଫଳ ଓ ଚରୁଅନ୍ନରୁ ପୁତ୍ରଜାତକୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବିଛନ୍ତି । ରାମ କଥାର ବିକାଶରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣରେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞ ପରେ ପୁତ୍ରେଷ୍ଟି ଯଜ୍ଞରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଜନ୍ମହେବା କ୍ଷଣି ଗର୍ଦ୍ଦଭ ସଦୃଶ କର୍କଶ ସ୍ୱରରେ ରୋଦନ କରିଥିଲେ । ସେହି ଶବ୍ଦକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗର୍ଦ୍ଦଭ, ଶକୁନ, ଶୃଗାଳ ଓ କାକଗଣ ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରବଳବେଗରେ ପବନ ପ୍ରବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା ଓ ସ୍ଥିର ଆଡ଼େ ଅଗ୍ନି ବର୍ଷା ହେଲା । ଏଥିରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଭୟଭୀତ ହୋଇ ବହୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ; ଭୀଷ୍ମ, ବିଦୁର, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁଗଣ ଓ କୁରୁ ବଂଶୀୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଏସବୁ ଅପଶକୁନ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ସମାପ୍ତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମାଂସଭୋଜୀ ଭୟଙ୍କର ପ୍ରାଣୀଗଣ ଏବଂ ଅମଙ୍ଗଳସୂଚକ ଶୃଗାଳ ଗଣ ରବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସବୁଆଡ଼େ ଏହି ସବୁ ଦୁର୍ଲକ୍ଷଣ ଦେଖି ବ୍ରାହ୍ମଣଗଣ ତଥା ବିଦୁର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ବଂଶନାଶର କାରଣ ହେବ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ସର୍ବଥା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ପୁତ୍ର ସ୍ନେହ ହେତୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଏହା କରି ପାରି ନ ଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତରେ ଉପଦେଷ୍ଟା ଭାବରେ କେବଳ ବିଦୁରଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ଏକ ପକ୍ଷରେ ଗୁଣବନ୍ତ, ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ, ବିବେକୀ ଓ ଧାର୍ମିକ କହୁଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ତାଙ୍କୁ 'ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି' ବିଶିଷ୍ଟ, 'ମହାମାନୀ, 'ମଧୁ ପିଙ୍ଗଳ' ଓ 'କଳହ ପ୍ରିୟ' କହିଛନ୍ତି । ସେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ସ୍ୱୟଂ 'ଚଳନ୍ତା ନାରାୟଣ', 'ଜଗଜନ ମୋହନ, 'ପୃଥ୍ୱୀକି ଧାରଣା' ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟସ୍ଥଳରେ 'କଳି ଅଂଶେ ଜାତ' ହେତୁ ଜଗତରେ ବହୁ ଅପଖ୍ୟାତି ଓ ଅପକୀର୍ତ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିବାର କାରଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ପରିଶେଷରେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ବିଦୁର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ପରି ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇ କହିଛନ୍ତି—

"ସେହିକ ପୁତ୍ରକୁ ଯେବେ ମୂର୍ଚ୍ଛିପାରବୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଆଗ୍ୟାଂ ଦେବୁ ସେହାକୁ କ ପକାଇବ ମାର ।
ସେହିକ ପୁତ୍ରନାଶ ଗଲେ ତୋର ଅନେଶ୍ୱତ ପୁତ୍ର ଭଲେଥିବେ
ଚିରନ୍ତନ ପୃଥ୍ୱୀ ଭୋଗ କରିବୁ ତୋତେ ଧର୍ମ ନଛାଡ଼ିବେ ।"

(ପୃ-୨୨୫)

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପରେ ଅନ୍ୟ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କ ଗୁଣ, ଲକ୍ଷଣ, କଥା ପଚାରିବାରେ ବିଦୁର —

"ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଲକ୍ଷଣ ବିଚାରଇ ବିଦୁର ମହାତ୍ମା
ସେହିଙ୍କ ସେହିକ ଦୁଷ୍ଟ ଯେ ଅଟନ୍ତି ଅପ୍ରିୟମା
ଅପ୍ରୀତି ଲକ୍ଷଣ ସେହି ସମସ୍ତେ ମହାଦୁଷ୍ଟ
ସେହିବେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଛୁଂ ପଛକେ ପାଇବୁ ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ" ।

(ପୃ-୨୨୫)

ବିଦୁରଙ୍କ ଠାରୁ ସବୁ ପୁଅଙ୍କର ଲକ୍ଷଣ ଶୁଣିବା ପରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେଲା —

"କର୍ମେ ଯାହା ଫଳିବ ତାହା କେହୁ ଆନ କରି" ।

ପୁଣି—"ଭାଗ୍ୟେ ଯେ ପ୍ରାପତ ତାହା ମୁଛିବା କେମନ୍ତେ" ।

(ପୃ-୨୨୬)

କର୍ମକୁ ଆଦର ସବୁ ସହିବା ପାଇଁ ବିଚାର କଲେହେଁ ମନ ବୁଝିଲା ନାହିଁ । ଭଲ କରି ଜାଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ । ବ୍ୟାସ ଆସି ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳକୁ ନେଇ କହିଲେ "ଏହି ପୁତ୍ର ବଡ ବିଚକ୍ଷଣ" । ଶରୀର ଆଉଁଶି ଶରୀରକୁ ବଜ୍ର କଲେ । ଦୁଇ ଜାନୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଲଗିଥିବାରୁ ତହିଁରେ ବ୍ୟାସଙ୍କର ହସ୍ତ ଲାଗିଲା ନାହିଁ, ଛିଦ୍ର ରହିଗଲା ।

"ଅନ୍ତର ସର୍ଜନ ସେହିଠାରେ ତହିଁ କଥାସେ ଆଉ"

ଏହି ଅଭିମାନରେ ବ୍ୟାସଋଷି ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ବର ଦେଲେ । 'ଅଭିବ୍ରତେକ ସିଂହର ପରାକର୍ମ' ହେଉ । ଜଗଜ୍ଜୟୀ ହୋଅ । ସଂସାରରେ କେହି ସଂଗ୍ରାମରେ ଜିଣିନ୍ତା ହେବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଗୋଟିକପରେ ଗୋଟିଏ ବର ଦେଇ ଯାଉଥିବା ବେଳେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନର ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବ୍ୟାସଙ୍କ ହୃଦସ୍ଥରେ ବାଜିବାରୁ ସେ ଅସାଷ୍ଟ୍ମ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । ନାକରୁ ରକ୍ତ ବାହାରିଲା । ଚେତା ପଶିବାରୁ ଋଷି ରାଗିକରି କହିଲେ, ଯେଉଁ ଚରଣ ଘାତରେ ମୋର କଲୃଆତ୍ମା କଷ୍ଟ ପାଇଲା ସେହି ଚରଣ ଭାଙ୍ଗି ତୋର ମୃତ୍ୟୁ ହେଉ । ପୁଣି କହିଲେ—

‘ଅଇବ୍ରତେକ ସିଂହର ପ୍ରାକ୍ରମ ତୋହୋର
ଯେତେକା ସିଂହର ପ୍ରାକର୍ମେ ତୁ ହୋଅ ଅପହାର” ।

ପ୍ରଥମେ ହୃଦସ୍ତରେ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଜାତ କରାଇବାରୁ ପୁତ୍ରର ନାମ ହେଲା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ । କଲଙ୍କ ପୁତ୍ରକୁ କଲଙ୍କ ଲାଗିବାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ଚନ୍ତାଇଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଆସି ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ରକୁ ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ କୋଳକୁ ନେଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦର ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ରକୁ ଶତସିଂହର ପରାକ୍ରମ ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ବର ଦେଲେ । ସେତକବେଳେ ବାଳ ତନୟର ହସ୍ତ ମୁଷ୍ଟି ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ବାଜିବାରୁ ସେ ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । ଦୁଃସହ ଘାତ ହେବାରୁ ପୁତ୍ରର ନାମ ହେଲା ଦୁଃଶାସନ । ଋଷି ରାଗରେ ଅଭିଶାପ ଦେଇ କହିଲେ—

“ମୋହୋର ଶାପ ତୋତେ ନଯାଉରେ ଗଣ୍ଡ ।
ସୋଦର ଶାନ୍ତି ଦେଉ ତୋତେ ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜ ଉପାଡ଼ି ।”

(ପୃ-୨୨୮)

ସଞ୍ଜୟ ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଋଷିମାନେ ବର ଦେବାକୁ ଆସି ଅଭିଶାପ ଦେଉଛନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସେ ଆଉ ଋଷିଙ୍କୁ ନ ଡାକିବା ପାଇଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ।

୧୯—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ନାମ :

ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦୁଃଶାସନ ହେବାରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ‘ଦୁ’ ଅକ୍ଷରରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶତଭାଇମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ କେତେକଙ୍କ ନାମୋଲ୍ଲେଖ ହୋଇଛି ସେମାନେ ହେଲେ ।

୧-ଦୁଃଶଳ, ୨-ଦୁଃଶାସନ, ୩-ଦୁଃସହ, ୪ ଦୁର୍ଧନ, ୫-ଦୁର୍ଧର, ୬-ଦୁର୍ଜୟ, ୭-ଦୁର୍ଧର୍ଷ, ୮-ଦୁର୍ମଦ, ୯-ଦୁର୍ମର୍ଷଣ, ୧୦-ଦୁର୍ମୁଖ, ୧୧-ଦୁର୍ବିଗାହ, ୧୨-ଦୁର୍ବିମୋଚନ, ୧୩-ଦୁର୍ବିରେଚନ, ୧୪-ଦୁର୍ବିସହ, ୧୫-ଦୁଷ୍କର୍ଣ୍ଣ, ୧୬-ଦୁଷ୍ପରାଜୟ, ୧୭-ଦୁଷ୍ପ୍ରଧର୍ଷ, ୧୮-ଦୁଷ୍ପ୍ରଧର୍ଷଣ, ୧୯-ଦୃଢ଼ବର୍ମୀ, ୨୦-ଦୃଢ଼କ୍ଷତ୍ର, ୨୧-ଦୃଢ଼ରଥ, ୨୨-ଦୃଢ଼ ରଥାଶ୍ରୟ, ୨୩-ଦୃଢ଼ସଂଧ, ୨୪-ଦୃଢ଼ ହସ୍ତ, ୨୫ ଦୃଢ଼ାୟୁଧ ।

ସାରଳାଦାସ ଏହିସବୁ ନାମ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ଦୁଃଶାସନ, ଦୁର୍ଜୟ, ଦୁର୍ଧର୍ଷ, ଦୁର୍ମର୍ଷଣ, ଦୁର୍ବିଗାହ, ଦୁର୍ବିମୋଚନ ନାମକୁ ରଖି ଅନେକ କହିବା ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ‘ଦୁଁ’ ଅକ୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ ଅନ୍ୟସବୁ ନାମର ସଂଯୋଜନା କରିଛନ୍ତି ।

୨୦-ଭୀମ ଜନ୍ମ :

ଧର୍ମଙ୍କ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ପାଣ୍ଡୁ ପୁନର୍ବାର କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲେ, "କୁନ୍ତୀ; ଲୋକେ କୁହନ୍ତି ଯେ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଜାତି ପରାକ୍ରମରେ ସବୁଜାତିଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ଅତଏବ ଏକ ବଳଶାଳୀ ପୁତ୍ର ଲାଭକରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କର ।"

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କଠାରୁ ଏକଥା ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ବାୟୁଦେବଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କଲେ ।

ବାୟୁଦେବ ମୃଗ ବାହନରେ ଆରୋହଣ କରି ଆସିଲେ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ କହିଲେ—"କୁନ୍ତି ! ମୁଁ ତୁମକୁ କଣ ଦେବି, ତୁମର ଅଭୀଷ୍ଟ କଣ—ତାହା କୁହ ?"

ବାୟୁଦେବଙ୍କର ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ କୁନ୍ତୀ କହିଲେ, ଦେବଶ୍ରେଷ୍ଠ ! ମୋତେ ଏକ ବଳଶାଳୀ ପୁତ୍ର ଦାନ କରନ୍ତୁ ।

ସେହି ବାୟୁଦେବଙ୍କ ଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ଭୀମସେନ ଜନ୍ମଲାଭ କଲେ ।

ଭୀମସେନ ଜନ୍ମିବା ମାତ୍ରେ ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଘଟଣା ଘଟିଥିଲା । କୁନ୍ତୀ ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଶୁଣି ଭୟଭୀତ ହୋଇ ହଠାତ୍ ଉଠିଯିବା ଫଳରେ ଭୀମସେନ ଏକଖଣ୍ଡ ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ି ସେହି ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଶହ ଖଣ୍ଡରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଭୀମସେନଙ୍କ ଜନ୍ମକଥା ଅତି ବିସ୍ତୃତ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ସାତ ବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଥରେ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଗୋଟିଏ ମଶା ବସି କାମୁଡ଼ୁଥିଲା । ସେ ମଶାକୁ ମାରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ତାକୁ ଧୀରେ କରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ସେହିପରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ହେଉଛି, ଥରେ ଲମ୍ବ ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ ଝିଟିପିଟି ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ି ଅଚେତ ହୋଇଗଲା । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଖେଳ ଖେଳିବା ବେଳେ ଏକଥା ଦେଖିପାରିଥିଲେ । ସେ ଝିଟିପିଟିର ବ୍ୟଥାରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ତାହାର କାନ ଫୁଙ୍କିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । କୁନ୍ତୀ ପୁତ୍ରର ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଦେଖି ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତାକଲେ—

"ଅତି କି ଧର୍ମପଣେ କରିହିଁ ଛତ୍ରୀପଣ ।"

ଏକଥା ବସ୍ତୁର କରି ଶ୍ରାବଣ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଚତୁର୍ଥୀ ବୃହସ୍ପତି ବାରରେ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ପବନ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ।

ପବନ ଦେବତାଙ୍କର ବାମକରରେ ପାଶ, ଦକ୍ଷିଣ କରରେ 'ମୁଦ୍ଗର', ତାଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଲୋହିତ ; କବି ତାଙ୍କୁ 'ଅଦ୍ଭୁତ ମହାତ୍ମା', 'ଶୂନ୍ୟପୁରୁଷ', 'ଚେତନ ପୁରୁଷ' ଓ 'ଅମୃତ ପୁରୁଷ' ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସେଠି ଖଣ୍ଡେ ପଥର ଶହେ ଖଣ୍ଡରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ଅଥଚ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଭୀମଙ୍କ ଜନ୍ମ ମାତ୍ରେ ବୃଶଶତ କୂଣ ଶତଶିଙ୍ଗ ଗିରି, ଆକାଶ ସମେତ ସପ୍ତବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ, ନବଖଣ୍ଡ ମେଦିନୀ, ଆଠଲକ୍ଷ ପର୍ବତ, ଭୁବ ଭବନ, ଦେବରାଜା, ଗିରିରାଜା ଓ ଯମରାଜା କମ୍ପିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗର୍ଜନ ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ଉଠି ପଡ଼ିବାରୁ ଭୀମସେନ ତଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ବ୍ୟାଘ୍ର ଗର୍ଜନ ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ଭୟଭୀତା ହୋଇ ଶତଶିଙ୍ଗ ପର୍ବତରେ ପୁତ୍ରକୁ ପକାଇ ଦେଇ ପଳାଇଲେ । ଭୀମସେନ ଶତଶିଙ୍ଗ ପର୍ବତ ଉପରେ ପଡ଼ିବାରୁ ପର୍ବତ ରସାତଳଗତ ହେଲା । ଏହା ଦେଖି ସକଳ ଦିଗପାଳ ଭୟଭୀତ ହୋଇଗଲେ ।

ବାଘ ଡରରେ କୁନ୍ତୀ ଯାଇ ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ିଗଲେ । ଶ୍ରାବଣ ମାସର ଘୋର ଅନ୍ଧକାର । ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ବର୍ଷା ଓ ବତାସ ହେଉଛି । ବାଘ ଭୀମକୁ ଖାଇବ ବୋଲି ମାଡ଼ି ଆସିଲା । ଭୀମ ଗୋଡ଼ ହଲେଇ କାନ୍ଦୁଥିଲେ । ଦକ୍ଷିଣ ଗୋଡ଼ ବାଘ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜିବାରୁ ବାଘ ମୁଣ୍ଡ ଶତଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଫାଟିଗଲା ।

ସକାଳ ହେଲା । ପାଣ୍ଡୁ ଫେରିଆସି ଦେଖିଲେ ସୁନ୍ଦର ବାଳୁତଟିଏ କାନ୍ଦୁଛି । ପାଖରେ ଏକ ବିରାଟ ବାଘ ମରି ଶୋଇଛି । ତାଙ୍କର ଆଖି ଆଗରେ ପୁଅର ବାମ ଆଙ୍ଗୁଠି ବାଜି ଶତଶିଙ୍ଗ ଗିରିର ଶୃଙ୍ଗ ଶତଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଶତଶିଙ୍ଗ ରାଗି କରି ଶାପ ଦେଲା, "ଆରେ ଆରେ ଭୀମା ତୁ ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ଧେ ହାର ।"

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଦେଖି କୁନ୍ତୀ ଗଛରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଆଗରେ ସବୁକଥା କହିଲେ ଓ ପୁତ୍ରକୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ କୋଳରେ ସମର୍ପଣ କଲେ । ଶତଶିଙ୍ଗ ପର୍ବତର ଅଭିଶାପରେ କୁନ୍ତୀ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ କହିଲେ, ଲୋକେ ତୋତେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟିବେ । ଏତିକରେ ତାଙ୍କ ମନ ଶାନ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ । ସେ ଆହୁରି ଶାପ ଦେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବା ଦେଖି ଶତଶିଙ୍ଗ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ଭୀମସେନକୁ ବରଦେଲା—

"ଅବଶ୍ୟ ସେ ପୁତ୍ର ତୋର ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧରେ ହାରିବ
ଦୁଜ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୋତେ ସୁମରଣା କରିବ ।
ପବନର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଜାତ ସେ ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଭୀମ
ଶତେ ସିଂହର ସେହ୍ନାର ହୋଇବ ପରାକ୍ରମ ।
ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ବସିବ ସେହ୍ନାର ଦକ୍ଷିଣ ପାଣି
ବୃକୋଦର ମୂରତି ହୋଇବ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶିରୋମଣି ।
ଯଦ୍ୟପି ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ହୋଇବ
ବୃକୋଦର ମୂରତି ଦେଖି ସବୁନ୍ତ ଭୟେ ଉପୁଜିବ ।"

(ପୃ-୨୩୮)

ଏହିଥିରୁ ଓଡ଼ିଆରେ "ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭୀମ ହାରେ" ପ୍ରବଚନର ସୃଷ୍ଟି । ଶତଶୃଙ୍ଗର ବର କଥା ଶୁଣି କୁନ୍ତୀ ବି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ସେ ତାଙ୍କ ଅଭିଶାପକୁ ଟିକିଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି କହିଲେ, ଏହି ଶିଳା ଖଣ୍ଡକୁ ସମସ୍ତେ ଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା କରିବେ ଓ ପର୍ବତ ଥିବା ସ୍ଥାନ ଦେବ ସ୍ଥାନରେ ପରିଣତ ହେବ ।

ଭୀମସେନଙ୍କ ପରାକ୍ରମ କଥା ସଙ୍ଗକୁ ସାରଳା ଦାସ ଭୀମକୁ ପେଟୁ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଏହା ହେଉଛି, ଭୀମସେନଙ୍କ "ବାଳୁତ କୁତୂହଳ ଚରିତ" । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପିଲାଦିନେ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ଘରେ ପଶି ଦହି, ଦୁଧ, ସର, ଲବଣୀ ଚୋରିକରି ଖାଉଥିଲେ । ହାଣ୍ଡି ଭାଙ୍ଗୁଥିଲେ । ଗୋପୀମାନେ କେତେଦିନ ବା ସହିଲେ । ଶେଷରେ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଯଶୋଦା ତେନ୍ତୁଳ ଗୁଣ୍ଠରେ ପିଟିଥିଲେ । ସେହିପରି ଭୀମସେନ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଲୁଚି ଲୁଚି ମଡ଼ଫୁଲ ଘରେ ପଶି ସବୁ ପାକ ଖାଇଯାନ୍ତି । କେହି ଜାଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଦିନେ ପାଣ୍ଡୁ ଜଗିକରି ବସି ରହିଲେ । ଦେଖିଲେ, ଭୀମ ହାଣ୍ଡିକ ଯାକ ଖାଦ୍ୟ ଏକା ପାଟିକେ ଗିଳିଦେଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ଆଉ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅସ୍ତ୍ରାଗାରରୁ ଖଣ୍ଡା ଆଣି ଭୀମଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ବାହାରିଲେ । ଭୀମ ଦୌଡ଼ିଲେ । ପଛେ ପଛେ ପାଣ୍ଡୁ । ଭୀମ ଦୌଡ଼ିବା ବେଳେ କେତେ ବନ, ପର୍ବତ ଭାଙ୍ଗି ଚୂରମାର ହୋଇଗଲା, ତା'ର ଇୟତ୍ତା ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡୁ ଥକି ପଡ଼ିଲେ । ଏତିକିବେଳେ ଅଗ୍ନିଦେବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କଲେ ଓ ଭୀମସେନଙ୍କୁ ବର ପ୍ରଦାନ କରି କହିଲେ—

"ଦୋହୋରସ୍ତୁ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ପ୍ରସନ୍ନ
ନିତି ପ୍ରତି ରନ୍ଧଣା ଏହାକୁ ହୋଇବ ଖାଦ୍ୟମାନ
ଗଉଷି ଶଉଷି ଆବର ନଳବଧି
ଏ ତିନି ପାକ ଏହାକୁ ହୋଇବ ପରସିଦ୍ଧି ।

ଅକଟା ଅବଟା ଯେ କଣ୍ଟା ଯୋଗାଡ଼ର
ଏହା ହସ୍ତ ଲଗନ୍ତେ ହୋଇବ ଅମିସ୍ତ ରସ ସାର ।
ଭୋଜନେ ଅଛି ପୂର୍ବ ହୋଇ ଚୋହୋର ବଳା
ସଂଗ୍ରାମେ ଅଛି ପୂର୍ବ ହୋଇ ଅର୍ଗଳା ।
ଶୃଙ୍ଗାରେ ଅଛି ପୂର୍ବ ହୁଅସିଟେ ଭୀମ
ବୃକୋଦର ମୁରଡକ ତୋର କେହୁ ନୋହୁବେ ମମ ।"

(ପୃ-୨୫୨)

ଏହି ଅନୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଗୁଣ ଘେନ ଭୀମ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ "ଭାର ନବାଶବା ଅର୍ଥେ" ଜନ୍ମ ହେଲେ ଓ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର ମହାମଲ୍ଲ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାରତୀଇ ମଲ୍ଲରେ ପରିଣତ ହେଲେ ।

୨୧ । ଅର୍ଜୁନ ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଉଭୟ ମହାଭାରତରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଜୁନ ଜନ୍ମର କାରଣ ହେଲେ ହେଁ, କଥାର ଗତି ଭିନ୍ନ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଭୀମସେନଙ୍କ ଜନ୍ମପରେ ପାଣ୍ଡୁ ଲୋକଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରଲାଭ ପାଇଁ ଚିନ୍ତାକଲେ । ଏହି ସଂସାର ଦୈବ ଓ ପୁରୁଷକାର ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ପୁରୁଷକାର ଥିଲେ ଯଥା-ସମୟରେ ଦୈବଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଦେବଗଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେଉଛନ୍ତି ଇନ୍ଦ୍ର । ତାଙ୍କର ବଳ, ଉତ୍ସାହ, ତେଜ ଓ ସାହସ ଅସାଧାରଣ । ତାଙ୍କଠାରୁ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲେ ସେ ଯେ ମହାବୀର ହେବ, ଏହା ନିଶ୍ଚିତ । ଏକଥା ବିଚାରକରି ପାଣ୍ଡୁ ଓ କୁନ୍ତୀ ଉଭୟ ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ କଠୋର ବ୍ରତ ଓ ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ତପସ୍ୟାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସମ୍ମତ ହେଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ କୁନ୍ତୀ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ଫାଲ୍‌ଗୁନୀଙ୍କୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ।

ସାରଳାଦାସ ଅନ୍ୟ ଦୁଇପୁତ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମକଥା ପରି ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁସରଣ କରିନାହାନ୍ତି । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ଜନ୍ମ ହେତୁ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ନା ହୋଇଥିଲା ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ । ସାରଳା ଦାସ ଏ କଥାକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କଲେନାହିଁ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ବାସିଦିନ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା ବୁଧବାର ଉତ୍ତର ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ରାତିରେ କୁନ୍ତୀ ଦେବରାଜଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ।

ଦେବରାଜ ହୃଦୟରେ "ପାରିଜାତକ ପୁଷ୍ପମାଳ ଲମ୍ବାଇ" "ଅଳଙ୍କାର ଲଇ" 'ମୃଗମଦ କସ୍ତୁରୀରେ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗକୁ ସୁରଞ୍ଜିତ କରି' କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ସଂସ୍କୃତରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ତପସ୍ୟାର ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇଥିଲା, ସାରଳା ଦାସ ତାକୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସ୍ତୁତିରେ ପରିଣତ କଲେ ।

ଦେବରାଜଙ୍କୁ ଦେଖି କୁନ୍ତୀ ତୀର୍ଥ ଜଳରେ ତାଙ୍କ ପାଦ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରି ପାଦାର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଓ ଅନେକ ପ୍ରକାରରେ ସ୍ତୁତି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ସାରଳା ଦାସ ଦେବରାଜ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମିଳନକୁ ଦୀର୍ଘ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କେତେବେଳେ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତରୁ ନିର୍ଗତ ହୋଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ନଦୀର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି, କେତେବେଳେ ରତି କ୍ରୀଡ଼ାରେ ପବନର ଗତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ପଦ୍ଧତି କହି, ପୁଣି କେତେବେଳେ ସମ୍ଭୋଗ-ସଂଗ୍ରାମର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି, କେତେବେଳେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନ କଥାର ସୂଚନା ଦେଇ ସେଥିରେ ନିଜ ରସିକତାର ସଞ୍ଚାର କରି, ସେ ପାଠକ ମନକୁ ବାରମ୍ବାର ବିଭ୍ରାନ୍ତକରି ପୁଣି କୁନ୍ତୀ ଓ ଦେବରାଜଙ୍କ ମିଳନ ଦୃଶ୍ୟ ପାଖକୁ ଫେରାଇ ଆଣିଛନ୍ତି । ଶେଷରେ—

"ଦୁହେଁ ମନକାମ୍ଯ ସେ ପରମ ସାନନ୍ଦେ
ସୁଯୋଗେ କୁମାରେକ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଲା ସଇନ୍ଦ୍ରେ ।" (ପୃ-୬୨୦)

ପୁତ୍ର ଜନ୍ମପରେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦେବତା, ସର୍ପ, ଗରୁଡ଼ାଦି ପକ୍ଷୀ, ଗନ୍ଧର୍ବ, ଅପ୍‌ସରା, ପ୍ରଜାପତି ଓ ସପ୍ତର୍ଷିଗଣ ଆସି ଅର୍ଜ୍ଜୁନର ସ୍ତବ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଭରଦ୍ୱାଜ, କଶ୍ୟପ, ଗୌତମ, ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର, ଯମଦଗ୍ନି, ବଶିଷ୍ଠ ଓ ଅତ୍ରି ପ୍ରଭୃତି ଋଷି ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଓ ସନ୍ତାନର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର ଜପ କଲେ । ବହୁ ଗନ୍ଧର୍ବ ଆସି ଗାନ କଲେ । ଅଠାଇଶ ଅପ୍‌ସରା ଆସି ନୃତ୍ୟ କଲେ ଓ ମେନକା, ଉର୍ବଶୀ, ଉମ୍ଲୋଚା, ପ୍ରମ୍ଲୋଚା, ପୂର୍ବଚିତି ପ୍ରଭୃତି ଏଗାର ଜଣ ଅପ୍‌ସରା ଗାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେଠାରେ ଦ୍ୱାଦଶ ଆଦିତ୍ୟ, ଏକାଦଶ ରୁଦ୍ର, ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଦ୍ୱୟ, ଅଷ୍ଟବସୁ, ଅଣଞ୍ଚାଶ ବାୟୁ, ବିଶ୍ୱ ଦେବଗଣ ଓ ସାଧ୍ୟଗଣ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ।

ସାରଳା ଦାସ ଏତେକଥା କହି ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ମାତଳା ପୁଷ୍ପକଯାନରେ ଚଉଷଠୀ କୋଟି ଚଞ୍ଚଳାଙ୍କୁ ଆଣି ପହଞ୍ଚିଥିବା ରହିଛି । ପୁତ୍ର ଜାତହେବା ଦେଖି ଦେବତାମାନେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜାଇଲେ । ଚଉଷଠୀ କୋଟି ଅପ୍‌ସରାମାନେ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି ଦେଲେ । ତପ୍ତ ସୁବାସିତ ଜଳରେ କୁମାରକୁ ସ୍ନାନ କରାଇଲେ । ଅପ୍‌ସରାମାନଙ୍କ

ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ରମ୍ଭା, ଉର୍ବଶୀ, ମଦନା, ମେନକା ଓ କାମସେଣାର ସେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବନରେ ଉତ୍ପତ୍ତି ହେତୁ ପୁତ୍ରର ନାମ ହେଲା ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । ଫାଲ୍‌ଗୁନ ମାସରେ ନୁହେଁ, ପୂର୍ବା ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ଓ ଉତ୍ତରା ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରର ସନ୍ଧି ବେଳରେ ଜନ୍ମହେତୁ ନୁହେଁ, କେବଳ ଉତ୍ତରା ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମହେତୁ ଦେବଗୁରୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ତାଙ୍କର ନାମ ହେଲା ଫାଲ୍‌ଗୁନୀ । ଉର୍ବଶୀ ତାଙ୍କ ନାମ ଦେଲେ ସବ୍ୟସାଚୀ ।

୨୨ । ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମପରେ ପୁନର୍ବାର ପୁତ୍ରଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ପାଣ୍ଡୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଏଥର କୁନ୍ତୀ ଆଉ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକରି କହିଲେ—

> "ନାତଶ୍ଚତୁର୍ଥଂ ପ୍ରସବମାପତ୍ସ୍ୱପି ବଦନ୍ତ୍ୟୁତ
> ଅତଃ ପରଂ-ସ୍ୱୈରିଣୀସ୍ୟାତ ପଞ୍ଚମେ ବନ୍ଧକୀ ଭବେତ୍"
>
> (ଆଦି, ୧୧୬-୮୧)

ଅର୍ଥାତ୍ ତୃତୀୟ ପରେ ଚତୁର୍ଥ ଥରପାଇଁ ପରପୁରୁଷ ସହ ସହବାସ କଲେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସ୍ୱୈରିଣୀ ଓ ପଞ୍ଚମ ଥର ପାଇଁ କଲେ ବନ୍ଧକୀ କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ଏହା ଶାସ୍ତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ନାହିଁ । କୁନ୍ତୀ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି—

> "ତିନପୁତ୍ର ଯେଣୁ ସେ କୋଇନ୍ତା ଦେବୀ ହେଲା
> ସନ୍ଥ କୁଆଁରୀ ଆଉ ପରଶୃଙ୍ଗାର ଆଦ୍ଦୋଳା
> ଅପଣା ସ୍ୱାମୀ ଜାଣଇ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟାର ଚିନ୍ତା
> ପର ପୁରୁଷ ଶୃଙ୍ଗାରେ ବଢ଼ାଇ ଅବସ୍ଥା ।" (ପୃ-୨୭୨)

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ ତୃତୀୟପୁତ୍ର ପରେ ଆଉ ପୁତ୍ର ଜାତ କରିବା ପାଇଁ କୁନ୍ତୀ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶକରି ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଜପାମାଳୀ ପ୍ରଦାନ କଲେ ଏବଂ କେବଳ ଥରକ ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ଏହାପରେ ମାଦ୍ରୀ ମନେମନେ ଚିନ୍ତାକରି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ଚିନ୍ତାକଲେ ଓ ସେମାନେ ଆସି ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଦୁଇଟି ଯମଜପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହି କଥାର ଦୁଇଟି ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଅଗସ୍ତି, ମଦନା ବା ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ମୋହନ ଅଞ୍ଜନ ଦେବାବେଳେ, ସୁକୁମାର ସୁନ୍ଦର ଅଶ୍ୱିନୀ

କୁମାରଙ୍କ ଠାରୁ ବେନପୁତ୍ର ଜାତହେବା କଥା କହିଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ 'ସଞ୍ଜାର ଗୃହ', 'ବେନକୁମାର', 'ଆକାଶରେ କୁମର ସମ୍ମୁଖରେ ପାଠ' ଥିବା କହି ନିଜ ପୁରାଣ ଜ୍ଞାନର ପରିଚୟ ଦେଇଥିଲେ । ଅଥଚ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳକୁ ସେ ମୂଳ କଥାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନାହିଁ । ନିଜେ କୁନ୍ତୀ ନିଜ ଆଡ଼ୁ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଣି କହିଛନ୍ତି—

"ତୁ ମାଦ୍ରୀ ମୋହୋର ସପତ୍ନୀ ହୋଇଲୁ ଅବା
ଭର୍ତ୍ତାର ଭୃତ୍ୟ ହୋଇଣ ତୁ ମୋତେ ବହୁତ କଲୁ ସେବା
ତୁ ମୋହୋର ଅଭିନ୍ନ ପ୍ରାଣରେ ସଞ୍ଚାରୁଣୀ
ମୋତେ ସେବାକରି ହୋଇବୁଟି ଅପୁତ୍ରିକ ଅଲକ୍ଷଣୀ ।"

(ପୃ-୨୬୩)

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଉକ୍ତିରୁ ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ଉଦାରତା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ସଂସ୍କୃତ ପରି ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ "ଦିଗପାଳ ଗୋଟିକୁ" ସ୍ମରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଛି । କୁନ୍ତୀ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ମଦନା ପାଇଁ ଶଯ୍ୟା କରିଦେଇ ଆଡ଼ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ମଦ୍ରୀ ନିଜକୁ ସୁସଜ୍ଜିତ କରି ଦେବତା ଆରାଧନା କଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମନରେ ସପତ୍ନୀ ଭାବ ଉଦୟ ହୋଇଛି । ସେ ଭାବୁଛନ୍ତି, ଧର୍ମ, ପବନ, ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କଠାରୁ କୁନ୍ତୀ ପୁତ୍ରଜାତ କରିସାରିବା ପରେ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ବଳବନ୍ତ ତ କେହି ରହିଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ବାକି ରହିଲେ ନାରାୟଣ । ତାଙ୍କୁ ହିଁ ସ୍ମରଣ କଲେ ମୋର ସପ୍ତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ତଥା ବଳବନ୍ତ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେବ । ଏକଥା ବିଚାରକରି ସେ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ । ନାରାୟଣ କୃଷ୍ଣ ରୂପରେ ଆସି ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଶଯ୍ୟା ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ମାଦ୍ରୀଦେବୀ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ପୂଜାକଲା ବେଳକୁ ନାରାୟଣ କହିଲେ ଯେ, ନିରାକାର ବା ନିରଞ୍ଜନ ଦେବତା ମୋର ପିତା । ତାଙ୍କଠାରୁ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କର ଜନ୍ମ । ତେଣୁ କୁନ୍ତୀ ହେଲେ ନିରଞ୍ଜନୀ । କୁନ୍ତୀଙ୍କର ସଉତୁଣୀ ହେତୁ ତୁମେ ମଧ୍ୟ ମୋର ମା' ସମାନ । ଜ୍ଞାନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମାତୃପତ୍ନୀ ହରଣ କରିବା ଦୋଷାବହ । ଏଣେ ପୁଣି ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଜପାମାଳୀର ଆଜ୍ଞା ମେଣ୍ଟି ହେଉନାହିଁ ।

କୁନ୍ତୀ ଏସବୁ ରହସ୍ୟ ଅନ୍ତରାଳରେ ଥାଇ ଦେଖୁଥିଲେ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ମନରେ ମଧ୍ୟ ଈର୍ଷାଭାବ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା । ସୁଜ୍ଞାନୀ ମାଦ୍ରୀ ଦେବରାଜ ନାରାୟଣଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ପୁତ୍ର ଲାଭକରିବ ସେ ଯେ ସବୁ ପୁଅଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବଳବନ୍ତ ହେବ, ଏହା ନିଶ୍ଚିତ । କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ନାରାୟଣ ଗରୁଡ଼ ପୃଷ୍ଠରୁ ଅବତରଣ କରି ଯେତେବେଳେ ନିଜକୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପୁତ୍ରଭାବେ

ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ, ସେତେବେଳେଯାଇ ତାଙ୍କ ମନ ଶାନ୍ତ ହେଲା ଓ ସେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟଦେବ ସ୍ମରଣ କରିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । କଥା କିନ୍ତୁ ସେତିକିରେ ସରିଲା ନାହିଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ କୁନ୍ତୀ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ । ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ପାଳିଟ ମନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ନାରାୟଣଙ୍କ ଆପଦ ଖଣ୍ଡନ କଲେ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ଦେବତା ସ୍ମରଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଅନୁଯାୟୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବଂଶର ଯେଉଁ ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ତଦନୁଯାୟୀ ସେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ମାଉସୀ । କାରଣ ଯଦୁବଂଶୀୟ ଶୂର ମହାବୀରଙ୍କର କନ୍ୟା ହେଉଛନ୍ତି କୁନ୍ତୀ ଓ ପୁତ୍ର ହେଉଛନ୍ତି ବସୁଦେବ । ସାରଳାଦାସ ଏ କଥାର ସୂଚନା ନଦେଇ ନିରଞ୍ଜନ ଓ ନିରଞ୍ଜନାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରୂପେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ମୂଳ କଥାର ମାଉସୀ ସମ୍ପର୍କକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିଛନ୍ତି ।

ଦେବରାଜ ନାରାୟଣଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରି ମାଦ୍ରୀ ଅପ୍ରାପତ ହେବାରୁ ଅଶ୍ୱିନ ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ଗୁରୁବାର ଅର୍ଥାତ ପବିତ୍ର ଦଶହରା ପୁଣି ସୁଦଶା ବ୍ରତ ଦିନ ଆଦିତ୍ୟ ସୁତ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ ଅହ୍ୱାନ କଲେ । ତାଙ୍କର ଠାରୁ ନକୁଳଙ୍କର ଜନ୍ମହୁଏ ।

"ନବନଧୀ କୂଳେ ଯେଣୁ କୁମାର ଉପୁଜିଲା
ତେଣୁ କରି ମହାତମା ନକୁଳ ନାମ ଦିଲା ।"

(ପୃ-୧୭୫)

ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ :

ନକୁଳଙ୍କ ଜନ୍ମପରେ କୁନ୍ତୀ ତିନିପୁତ୍ରଙ୍କୁ ନେଇ ହସ୍ତିନାକୁ ଚାଲିଗଲେ । ବନ ମଧ୍ୟରେ ରହିଲେ ମାଦ୍ରୀ ଏକୁଟିଆ । ଏହାପରେ ଏକଦିନେ ମହାନିଶା କାଳରେ ମାଦ୍ରୀ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଉତ୍ତାନଶାୟୀ ହୋଇ ଶୋଇ ମନେମନେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅଭିଶାପ କଥା ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହାତରେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଜପାମାଳୀ ଥିଲା । ଫଳରେ ପାଣ୍ଡୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଉଭୟେ ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ କଥା ଜାଣି ମଧ୍ୟ ଆଉଉପାୟ ନଥିଲା । ମୃତ୍ୟୁ ବେଳ ହେଲେ ମଣିଷର ବିପରୀତ ବୁଦ୍ଧି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ସେହି କଥାହିଁ ହେଲା । ଶୃଙ୍ଗାର ସମୟରେ ଆକାଶରୁ ଶର ଅସି ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବେ ଉଭୟଙ୍କୁ ବିଦ୍ଧ କଲା ।

ପାଣ୍ଡୁ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ମିଳନରୁ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲା । ପୁତ୍ର ଉତ୍ତାନଶାୟୀ ହୋଇ କାନ୍ଦୁଥିବା ବେଳେ ବନଜନ୍ତୁ ସବୁ ତାକୁ ଖାଇବା ଆଶାରେ ଚାରିପଟେ ଘେରି ଠିଆ ହୋଇଥିଲେ । ଶିଶୁର ଆଖିର ତେଜରେ ସେମାନେ ଜଳିଗଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଏସବୁ ଦେଖି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ ପୁତ୍ରର ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀ-

କୁମାର ଅସିଂ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ କ୍ଷୀର ନପାଇ ପୁତ୍ରର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସେ ଆସି ପୁଅକୁ ଛୁଇଁଲା ବେଳକୁ ପୁଅର ଆଉ ଜୀବନ ନଥିଲା । ମୃତପିଣ୍ଡକୁ ପକାଇ ଚାଲିଗଲେ ଦେବତାମାନେ ଉପହାସ କରିବେ । ଏହି ଭୟରେ ସେ ନିଜ ଶରୀରରୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ଆତ୍ମା କାଢ଼ି, ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପାଠକରି, ଅମୃତ ଭାବେ ପୁତ୍ରକୁ ଚୁମ୍ବି, କାନ ଫୁଙ୍କି, ପୁତ୍ରକୁ ଜୀବଦାନ ଦେଲେ । ନିଜ ଶରୀରରୁ ଜୀବକାଢ଼ି କୁମାରକୁ ଜୀବଦାନ ଦେବାରୁ ପୁତ୍ରର ନାମ ହେଲା ସହଦେବ ।

"ଆପଣା ତନୁଁ କାଢି ଭରିଦେଲେ ଯହୁଁ ଜୀବ
ତେଣୁ କରି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ନାମଦଲେ ସହଦେବ ।"

(ପୃ-୬୮୯)

କେବଳ ଜୀବଦାନ ଦେଲେ ହୁଏନାହିଁ, ନିଜର ଯଶ ରଖିବା ପାଇଁ ସେ ସହଦେବଙ୍କୁ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଫଳରେ ସହଦେବ ହେଲେ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ଜ୍ଞାତା । କରକୁ ଚୁମ୍ବିବା କ୍ଷଣି ତିନିକୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଦେଖାଗଲା । ଗତ ଆଗତ କଥା ସବୁ ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ । ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଏହି ବରଦାନ କରି ବିଶ୍ୱଦେବତାଙ୍କ ହାତରେ ପୁତ୍ରକୁ ସମର୍ପି ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳକୁ ଫେରିଗଲେ ।

୬୩ । ଯୁଯୁତ୍ସୁ ଓ ଦୁଃଶଳାର ଜନ୍ମ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଶତପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେଉଥିବା ବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାପାଇଁ ମନେ ମନେ କଳ୍ପନା କରିଥିଲେ । ଫଳରେ ଶହେଟି ମୁଅ ସାଙ୍ଗକୁ କନ୍ୟାଟିଏ ବି ହେଲା । ଯେତେବେଳେ ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭବତୀ ଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଜଣେ ଯୁବତୀ ବେଶ୍ୟା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ଠାରୁ ଯୁଯୁତ୍ସୁଙ୍କର ଜନ୍ମ ହୁଏ ।

ସାରଳା ଦାସ ଯୁଯୁତ୍ସୁ ଓ ଦୁଃଶଳାର ଜନ୍ମକଥା ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସଂସ୍କୃତକୁ ଅନୁସରଣ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଅଷ୍ଟମୀଦିନ ଦୁର୍ବାସା ଋଷି ହସ୍ତିନାରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଗାନ୍ଧାରୀ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବହୁଭାବେ ପୂଜା କଲେ । ସେଥିରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଦୁର୍ବାସା ବରମାଗିବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଏପରି ସୁଯୋଗ ହରାଇବାର ନୁହେଁ । ଗାନ୍ଧାରୀ ନିଜ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟପଣ କଥା ବ୍ୟାସଙ୍କ ମୁଖରୁ ଶୁଣିଥିଲେ । ତେଣୁ 'କଂଶକୁ କାରଣ' ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ପାଇଁ ବର ମାଗିଲେ । ଦୁର୍ବାସା ରାମ ତୁଳସୀ ଗଛରୁ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ଓ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ତୋଳି, କମଣ୍ଡଳୁ ଜଳ

ମନ୍ତ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ଦେଲେ । ଏହା ଗ୍ରହଣ କରିବା ଫଳରେ ଗୋଟିଏ ପଣ୍ଡିତ ପୁତ୍ର ଓ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦରୀ ସୁକୁମାରୀ କନ୍ୟା ଜାତ ହେଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ ଦୁର୍ଦ୍ଦନ୍ତ ବା ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଓ ଦୁଃଶିଳା । ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରରୁ ସନ୍ତାନ ହେବାରୁ ସନ୍ତତିଙ୍କ ନାଁ 'ଦୁ' ଅକ୍ଷରରୁ ହିଁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ।

କଥା କହିବାରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ :

କଥା କହିବାରେ ସାରଳା ଦାସ ଥିଲେ ଧୂରନ୍ଧର ବ୍ୟକ୍ତି । ସଂସ୍କୃତର କଥା-ସବୁକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆକରି ଗଢ଼ିବାରେ ତାଙ୍କ ମନର କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିହୁଏ । ସେ ସବୁକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

(୧) ଅନେକ କଥା ।
(୨) କଥାର ଅତିରଞ୍ଜିତ ରୂପ ।
(୩) କଥାରେ ସାମାଜିକ ନୀତି ନିୟମର ସ୍ଥାନ ।
(୪) ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ।

୧ । ଅନେକ କଥା :

କଥା କହି ଲୋକମନକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହେଲେ, ବହୁଆଡ଼ୁ ବହୁକଥା ଆଣି କହିବାକୁ ହୁଏ । ସଂସ୍କୃତରେ ରଚିତ ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର, ହିତୋପଦେଶ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅନୁସୃତ । ସେଥିପାଇଁ ସେମାନେ କଥା ଭିତରେ କଥା ରଖୁଥିଲେ । ଗୋଟିଏ କଥା ଆରମ୍ଭକରି, ସେଥିରେ ଆଉ ସବୁକଥା ରଖି, ଶେଷରେ ସେମାନେ ମୂଳ କଥାକୁ ଫେରୁଥିଲେ। ପୁରାଣର କଥା କହିବା ଭଙ୍ଗୀ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର । ଏଥିରେ ମୂଳ କଥାକୁ ଫେରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । କଥା ଆଗକୁହିଁ ବଢ଼ିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ କଥା ସାଙ୍ଗକୁ କଥା କହି ପୁରାଣକାର ଆଗକୁ ଯାଏ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି 'ଅନେକ' ଶବ୍ଦର ଅନେକ ବ୍ୟବହାରରୁ ହିଁ ଜଣାଯାଏ ।

(୧) ଅନେକ ବାରେଣ ସେ ମୁନିଙ୍କ କଲେ ପାଦ ପୂଜା
(୨) ଅନେକ ଦୁଷ୍ଟଜନ୍ତୁ ମାରି ସେ ଉଶ୍ୱାସିଲେ ମହାବୀର
(୩) ଅନେକ ସମ୍ଭବେ ସେ ରାଜାଧିରାଜ ପତି
(୪) ଅନେକ ତୀର୍ଥ ସେ କଲେ ବିଶ୍ୱକାଶୀ
(୫) ଅନେକ ଜନ୍ମରେ ମୁହିଂ ସଦାଶିବଙ୍କ ମନୋହାରୀ
(୬) ଅନେକ ବାରେଣ ସେ ଯେ ପୂଜା ବିଧି କଲ
(୭) ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ କୋପ ନ କରିବୁ

(୮) ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ସହିବ ତୋତେ ହୋଇବ ଭଗତା
(୯) ଅନେକ ସନ୍ତରଣ ସେ ଦେଲେକ ଦୁହିତା
(୧୦) ଅନେକ ସମ୍ପଦେ ଯେ ଖଟନ୍ତି ମହାଋଷି
(୧୧) ଯେମନ୍ତେଣ ଅନେକ ବଢ଼ିଲ ପୀରତି
ଗଙ୍ଗାର ଭୁଲେ ସେ ଅନେକ ମେଳ ମତି
(୧୨) ଅନେକ ଅଗ୍ରହ ବୋଲି ବୋଇଲ ମହାସତୀ
(୧୩) ଲହରି ଅନେକ ମତେ ବୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲେ
(୧୪) ଯେମନ୍ତେ ଅନେକ ଯେ ବଢ଼ିଲା ପୀରତି
(୧୫) ଯେମନ୍ତ ସମସ୍ତେ ପ୍ରୀତି ଅନେକ ବଢ଼ିଗଲା
(୧୬) ଶାନ୍ତନୁ ଋଷିଙ୍କି ସେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଦେଲା
(୧୭) ଅନେକ ବୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା କରନ୍ତି ଗଙ୍ଗାକୁ ବାହନ
(୧୮) ଯେମନ୍ତେ ଅନେକ ମତେ କରାଇଲା ବିମୁଖ
ଗୃହବାସ କମନ୍ତେ ରହି ସହିଲେ ଅନେକ ଦୁଃଖ

ଏହି ଅନେକ କହିବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ବୈଳକାଳ ବିବାହର ବିଭିନ୍ନ ବିଧି, ଋଷି, ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବେଶ ଓ ପରିଧେୟ, ସୋମବଂଶ, ପାଂଋଷିବଂଶ, କୁନ୍ତୀ, ମାଦ୍ରୀ, ଗାନ୍ଧାରୀ, ଅମ୍ବା ପ୍ରଭୃତି ନାରୀମାନଙ୍କ ବଂଶଲତା, ବିଭିନ୍ନ ପର୍ବତ, ନଦୀ ଓ କାନନ ପ୍ରଭୃତିର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ କବି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଉଥିଲେ । ଗୋଟିଏ କଥାରେ ଶେଷ ନକରି ଆହୁରି କଥା କହୁଥିଲେ । ଟିକିନିଖି କରି କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗୀ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଫଳ ।

୨। କଥାର ଅତିରଞ୍ଜନ ରୂପ :

ଅନେକ କଥା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ, ଜ୍ଞାନ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସୀମାକୁ ଲଙ୍ଘନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ଏଇଥିରୁ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଅତିରଞ୍ଜନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅତିମାତ୍ରାରେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ଭୀମଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ ଚରିତକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କୁନ୍ତୀ ବାଘ ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ହଠାତ୍ ଉଠିଗଲେ । କୋଳରେ ଶୋଇଥିବା ପୁଅ କଥା ମନେନାହିଁ ; ଭୀମ ତଳେ ଗୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଓ ସେ ପଥର ଖଣ୍ଡି ଚୂନା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । (ଆଦି—୧୧୬-୧୧୮)

ସାରଳାଦାସ ସଂସ୍କୃତର 'ବାଘ' ଓ 'ପଥର'କୁ ଦୁଇଟି କଥା ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ମହାଭାରତର 'ଘଟୋଇ ମଲ୍ଲ ଭୀମଙ୍କର ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେବାପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ବାଘ କଥାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି ଲେଖିଥିଲେ—

"ପଡ଼ିଅଛୁ ନନ୍ଦନ ଉଗ୍ରନଶାସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଂ
କାନ୍ଦଇ ନନ୍ଦନ ଯେ ବାଳୁତ ରବ ଦେଇ ।
ଗର୍ଜନ ନାଦ କରି ଧାମଇ ମତ୍ତବ୍ୟାଘ୍ର
ପୁଅକୁ ଘୋଟିଲ ସେ କଟେବ ଅଧାର ଯୋଗ ।
କାନ୍ଦଇ ସେ ଭୀମସେନ ଚରଣ ହଲଇ
ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୁଧୂନରେ ବାଜିଲ ପାଦ ଯାଇ ।
ଭୀମର ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବାଜିଲା ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୁଧୂନା
ବାଜନ୍ତେ ମୁଧୂନା ତାର ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂନା ।"

(ପୃ-୨୩୫-୨୩୬)

ପଥର ଚୂନା ହୋଇଯିବା କଥାକୁ ସାରଳା ଦାସ କିପରି ଅତିରଞ୍ଜନ କଲେ, ତାହା ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଉଦ୍ଧୃତାଂଶ ପାଠକଲେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ।

"ଶିଂଟ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ତଳ ଶତେ ଯୋଜନ ଶିର
ବାମ ପଦ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ଲଗି ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂର ।"

(ପୃ-୨୩୭)

ଏତିକି ବର୍ଣ୍ଣନା ବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମନକୁ ଗଲା ନାହିଁ । ପଣ୍ଡୁଙ୍କ ଅକ୍ରମରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ଭୀମ ଯେତେବେଳେ ବନ, କନ୍ଦର, ପର୍ବତ, ନିର୍ଝର ଓ ଅଟବୀ ଅତିକ୍ରମକରି ପଳାୟନ କଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ପାଦ ବାଜି ବଡ଼ ବଡ଼ ପାହାଡ଼ ମଧ୍ୟ ଚୂନା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସାରଳା ଦାସ ଏହି ଦୃଶ୍ୟର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଯେମନ୍ତେ ପଳାଇ ସେ ଯେ ବାଳୁତ ନନ୍ଦନ
ଭୀମସେନ ପଳାଇଲା ଶତଷଠି ଯୋଜନ ।
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ ବୋଲିଣ ଯେ ପର୍ବତ ଗୋଟିଏ
ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଝୁଣ୍ଟିଲା ତାହା ବାଳୁତ ତନୟେ ।
ତିନି ଯୋଜନ ଆୟତନ ସେ ପର୍ବତ ପ୍ରଚଣ୍ଡ
ଭୀମସେନ ଝୁଣ୍ଟନ୍ତେଣ ହୋଇଲା ମସିଗୁଣ୍ଡ ।"

(ପୃ—୨୪୩-୨୪୪)

ଭୀମଙ୍କର ପରାକ୍ରମ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାପରି କବି ସାରଳା ଦାସ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ 'ଅତି ସନ୍ତୁପଣ', ପୁଣି ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଦୁଃଶାସନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କର ଅତି ଦୁଷ୍ଟାମି ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ କଥାକୁ ଅତିରଞ୍ଜନ କରି କହିଛନ୍ତି । କେବଳ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନୁହେଁ, ମହାଭାରତର ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କଥା କହିବାରେ ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।

୩ । ସାମାଜିକ ନୀତି ନିୟମର ଅନୁସରଣ :

ସାରଳା ଦାସ ଅନେକ ଜାଗାରେ, ଅନେକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜୀବନର ଅନେକ ସୁଖଦୁଃଖ କଥା କହିବା ଭିତରେ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ସଚେତନ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସଂସ୍କୃତର ବହୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କଥାକୁ ସେ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଛନ୍ତି ।

କଥାବସ୍ତୁର ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇପାରେ । ସାରଳା ଦାସ ନିଜକୁ ଅଜ୍ଞ, ମୂର୍ଖ ଓ ଅପଣ୍ଡିତ ଭାବେ ବାରମ୍ବାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିବାରୁ, ଏ କଥା ଅନୁମାନ କରାଯାଇପାରେ ଯେ ସେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ନ ପଢ଼ି, ଶୁଣାଶୁଣିରୁ ଯେତିକି ମନେ ରଖିଥିଲେ, ତାକୁ ହିଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଫଳରେ କଥାରେ ସଙ୍ଗତି ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ଏକଥା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ବହୁ କଥା ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୋଷାବହ ଥିଲା । ସେ ସବୁକୁ ଅବିକଳ ଭାବେ ଓଡ଼ିଆରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ସମାଜରେ ମହାଭାରତ ପରି ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ରହିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଏ ସବୁର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଉପଯୋଗୀ କରିଥିଲେ । ସତ୍ୟବତୀ, ପରାଶର, ଭୀଷ୍ମ ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅନୁମାନ ହିଁ ବିଶେଷ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ମନେହୁଏ ।

ସଂସ୍କୃତରେ କୈବର୍ତ୍ତ କନ୍ୟା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପରାଶର ମୁନି ଉପଭୋଗ କରିଥିଲେ । ପରେ ସେ ହେଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ବିବାହିତା ପତ୍ନୀ । ପରାଶରଙ୍କ ଔରସରୁ ସେ ହେଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିଙ୍କର ମାତା ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଔରସରୁ ସେ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଲେ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ହେଲେ ଦେବବ୍ରତ ବା ଭୀଷ୍ମ । ଶାନ୍ତନୁ ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ବିବାହ ବେଳେ କୈବର୍ତ୍ତ ରାଜାଙ୍କର ସର୍ତ୍ତ ଥିଲା ଯେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ହିଁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପରେ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହେବେ । ଏହି ସର୍ତ୍ତରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ ଭୀଷ୍ମ ରାଜି ହେବାରୁ ବିବାହ

ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଫଳରେ ଭୀଷ୍ମ ବିବାହ କଲେ ନାହିଁ । ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ମରିଗଲେ । ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ କରି-ଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ । ଫଳରେ ସୋମବଂଶ ବୁଡ଼ିଯିବାକୁ ବସିଲା । ଏତିକିବେଳେ ସତ୍ୟବତୀ ବଂଶରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବିଚିତ୍ର-ବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଦୁଇ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସହ, ପରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇ ବଂଶରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ସତ୍ୟବତୀ ଶାଶୁ ହୋଇ ବୋହୂମାନଙ୍କୁ ଅବାଟରେ ଯିବାପାଇଁ କହିବା ପୁଣି ଭୀଷ୍ମ ଓ ବ୍ୟାସ ଅର୍ଥାତ୍ ଦେଢ଼ଶୁରମାନଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହେବାପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେବା, ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ପରି ପୁରାଣକାର ଏକଥା କହିବେ ବା କିପରି ? ସେଥିପାଇଁ ସାରଳାଦାସ ମୂଳ କଥାରେ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ସେଥିରୁ ପ୍ରଥମ କଥା ହେଲା, ପରାଶର ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ମିଳନ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଓ ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣ ଅନୁଯାୟୀ ସେ ଶକ୍ତିଙ୍କର ପୁତ୍ର ଓ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କର ନାତି । ନିରୁକ୍ତରେ ତାଙ୍କୁ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପୁତ୍ରଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଯେକୌଣସି ଭାବେ ସେ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ସହ ସଂପୃକ୍ତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ଜାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ମୁନି ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କମ ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାମଦେବଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ସବୁର କିଛି ମୂଲ୍ୟ ନଥିଲା । ଯେତେବଡ଼ ଦେବତା ବା ମୁନି ହୁଅନ୍ତୁ, ସମସ୍ତେ କାମର ଅଧୀନ । ପ୍ରତାପଶାଳୀ କାମଦେବଙ୍କ ଶକ୍ତି ଉପରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କର ଅଗାଧ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ପରାଶରଙ୍କ ପରି ଋଷିଙ୍କ ମୁନି ଅସନ୍ନ ଯୌବନା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ଦେଖିବାକ୍ଷଣି କାମାସକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଓ ତଳେ ଧର୍ମ (ଗଙ୍ଗାଜଳ), ଉପରେ ଧର୍ମ (ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା) ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମଝିରେ ଧର୍ମ-ନୌକାରେ ବସିବେଲେ, ନଈର ଦୁଇ କୂଳରେ ଥିବା ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କୁ ରମଣ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ସତ୍ୟବତୀ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣିବା କ୍ଷଣି ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଓ କାମାସକ୍ତ ମୁନିଙ୍କର ଜ୍ଞାନୋଦୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି ସବୁ ଅଧର୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଅଥଚ କାମ ମୋହିତ ପରାଶର ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଏ ସବୁକୁ ଆଉ ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ସେ ନିଜର ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଏସବୁ ବାଧା ବିଘ୍ନକୁ ଅପସାରିତ କରି, ମତ୍ସ୍ୟଗନ୍ଧା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ଯୋଜନ ଗନ୍ଧାରେ ପରିଣତ କରି ଉପଭୋଗ କଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସାରଳା ଦାସ ପରାଶରଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅନୁମୋଦନ କରିପାରି ନଥିଲେ । କଥାରୁ ପରାଶରଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ପରାଶର ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ କଲେ । କଥାରେ ଏତିକି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଫଳରେ ସେ ପରାଶରଙ୍କୁ ଦୋଷମୁକ୍ତ କରି, କାମ-ପ୍ରବୃତ୍ତିରୁ ହୋଇଥିବା ମିଳନକୁ ସାମାଜିକ-ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କଲେ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କଥା ସବୁକୁ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ଅସୁବିଧା ରହିଲା ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତ

ଓ ଓଡ଼ିଆ ଉଭୟ ମହାଭାରତରେ ସତ୍ୟବତୀ ଚରିତ୍ର ବଦଳି ଯାଇ, କିନ୍ତୁ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା ହୋଇଗଲେ । ସଂସ୍କୃତରେ ସତ୍ୟବତୀ ଥିଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କର ଶାଶୂ, ଚିତ୍ରାଙ୍ଗଦ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମାତା ଓ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବିମାତା । ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆ ମହାଭାରତରେ ସେ ହେଲେ, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବନ୍ଧୁ ପରାଶରଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପାଳୟିତ୍ରୀ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବନ୍ଧୁପତ୍ନୀ ଭାବରେ ସେ ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କର ଶାଶୂ ସ୍ଥାନୀୟା ଏବଂ ସୋମବଂଶର ଜନୈକା ହିତୈଷିଣୀ ମାତ୍ର; ଅଥଚ ଶାଶୂ ନଥିଲେ । ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ବାଲ୍ୟ-କାଳରେ ପାଳନ କରିଥିବା ହେତୁ ବିପତ୍ନୀକ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବୋହୂମାନେ ତାଙ୍କୁ ଶାଶୂତୁଲ୍ୟ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ବଂଶ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବଧୂମାନଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀ ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ, ତାହା ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅସଙ୍ଗତ ହେଲନାହିଁ ।

ସତ୍ୟବତୀ ଉପାଖ୍ୟାନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ଫଳରେ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଜନ୍ମ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏକ ସମସ୍ୟା ରୂପ ଦେଖା ଦେଇଥିବ । କିନ୍ତୁ ପୁରାଣକାର ସାରଳାଦାସଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଅଦୌ ସମସ୍ୟା ନ ଥିଲା । ପୁରାଣରେ ସୀତା, ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ ଅହଲ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଚରିତ୍ର ଅଯୋନି ସମ୍ଭୂତା ହିଁ ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଶବ୍ଦଗତ ସାଦୃଶ୍ୟରୁ ଚିତ୍ର ଓ ବୀର୍ଯ୍ୟର ମିଳନରୁ ଜାତ ହେଲେ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଏମାନେ ଜନ୍ମହେବା ଫଳରେ ଭୀଷ୍ମ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ସାନଭାଇ ଓ ବଧୂମାନଙ୍କର ଦେବର । ତେଣୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବାରେ ଅସଙ୍ଗତ ନାହିଁ । ସତ୍ୟବତୀ ସୁତ ବ୍ୟାସ ବୟସରେ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଠାରୁ ବଡ଼ ଥିଲେ ହେଁ, ବ୍ୟାସ ଥିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ସେମାନେ ଥିଲେ କ୍ଷତ୍ରୀୟ । ଏସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସତ୍ତ୍ୱେ ପରପୁରୁଷ ସହ ମିଳିତ ହେବା ଯେ ପାପ ଓ ଅନ୍ୟାୟ ଏବଂ ସମାଜ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ, ଏହା ସାରଳା ଦାସ ଭଲଭାବେ ବୁଝିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ସହବାସ କାଳରେ ଅମ୍ବିକାର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ଏବଂ ଅମ୍ବାଳିକା ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଇସାରି ପାପରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରୟାଗରେ ଝାସ ଦେଲେ ।

କେବଳ ସତ୍ୟବତୀ ଉପାଖ୍ୟାନ ନୁହେଁ, ମହାଭାରତର ଅସଂଖ୍ୟ ଉପାଖ୍ୟାନରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମାତା-ସଚେତନ ଦୃଷ୍ଟି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ।

୪-ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ* :

ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଚଳଣିକୁ ଆଖିରେ ରଖି, ତଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲାବେଳେ, କବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମନରେ ସଂସାରର ବହୁ ବିଚିତ୍ରତା ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ମତରେ ସଂସାର ହେଉଛି ଅନ୍ଧକାର ଅଗାଧ ଜଳ ନଦୀ ସଦୃଶ । ଏଥିରେ ମଣିଷ ରାଗ, ମୋହ, ଅହଙ୍କାର ଓ ହିଂସାରେ ବନ୍ଧା । ଏହି ବନ୍ଧନକୁ ସେ 'ଅତଉଡ଼ି ବନ୍ଧନ' କହୁଛନ୍ତି । ଏହି ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ପାଇବାକୁ ହେଲେ, ଧର୍ମ ଏକମାତ୍ର ନୌକା । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ଧର୍ମ ପଥରେ ଚାଲି, ସଂଯତ ଜୀବନଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସଂସାର କହିଲେ, ସମାଜକୁ ହିଁ ବୁଝୁଥିଲେ । ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀର ମିଳନରେ ସମାଜର ସୃଷ୍ଟି । ଏହି ମିଳନର ବହୁ ପ୍ରକାର ଦୃଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଦେଖିହୁଏ । ସେଥିରୁ ମୁଖ୍ୟ ହେଉଛି, ବୈବାହିକ ବନ୍ଧନ । 'ଗଙ୍ଗା-ଶାନ୍ତନୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର-ଗାନ୍ଧାରୀ, ପାଣ୍ଡୁ-କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ' ଏହାର ଉଦାହରଣ । ପିତା, ମାତା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା ତଥା ସ୍ୱୀକୃତି କ୍ରମେ ଏସବୁ ମିଳନ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ମିଳନରେ ମଧ୍ୟ ନିୟମ ଅଛି । ବିବାହ ପରେ ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଜୀବନଯାପନ କରିବା ଅନୁଚିତ । ବିବାହ ପରେ ଶୃଙ୍ଗାର ନଥାଇବା ଯେପରି ଏକ ଅପରାଧ, ଅତି ବାର ନମାନି ଶୃଙ୍ଗାରରେ ଲିପ୍ତ ହେବା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଏକ ଦୋଷ । ଅମ୍ବାଲୁ ବିବାହ କରି 'ଶୃଙ୍ଗାର ବଞ୍ଚାଇ ପଛେ ଅପବାଦ ଦଅ' ଉପଦେଶର ବିରୋଧ କରି ପାରେଶ୍ୱର ପଣ୍ଡିତ ଗୁରୁଜନ-ମାନଙ୍କୁ ଶିଷ୍ଟ 'ଅଗସ୍ତି ପୁରାଣ'ରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ କହିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଅଛି—

"ଶ୍ରୀଶେଷ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ପିତୃଗଣେ
ମୁହିଂ ଶୁଣିଲି ଦେବ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ପୁରାଣେ ।
ଋତୁଣ ଦିବସେ ଯେ ଅଶୁଚି ହୋଏ ନାରୀ
ତାହାକୁ ଛୁଇଁଲେ ଯେ ଚଣ୍ଡାଳ ଛୁଇଁଲି ସରି ।
ଯେତେ ଦିବସ ଛୁଇଁ ତେତେ ଦିବସେ ସ୍ନାହାନ କରି
ମୋ ଅନେକ ଉପବାସେଣ ଅନ୍ନ ହରି ।
ଚତୁର୍ଥ ଦିବସେଣ ଛୁଅନ୍ତି ଯେବଣ ନାରୀ
ଧନକ୍ଷେ ଦେଖ ହୋଇଲି ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ପାପ ଦରଙ୍ଗ ଦରି ।
ଚତୁର୍ଥ ଦିବସେ ଛୁଅନ୍ତି ଯେବଣ ମୂଢଜ
ପୂଜା ଲିଙ୍ଗ ଛୁଇଁଲେ ହୁଅଇ ଯେବଣ ଗତି ।

---

* ଏଠାରେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସବୁ କେବଳ ଆଦିପର୍ବରୁ ସଂଗୃହୀତ ।

ଚତୁର୍ଥ ଦିବସେ ଯେ ହୁଅନ୍ତି ଯୁବତୀଙ୍କର ପାଶ
ଗୋ ହତ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମ ହତ୍ୟା ମାତୃହରଣ ସୁରାପାନ ଦୋଷ ।
ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାହାନ କରିବ ପାଞ୍ଚ ଦିବସେ
ସେଦିନ ଶିବ ପୁରୁଷ ତାହାର ପାଶେ ।
ନାନା ଧର୍ମ ଛନ୍ତି ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଧି କରି
ସମସ୍ତ ଦେଇଣ କରି ତାହାରେ ହୋଇବ ବ୍ରତଭ୍ରଷ୍ଟ ।
ଷଷ୍ଠ ଦିନ ଯେ ସପ୍ତମ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ଯେବଣ ପୁରୁଷ ନ ଯାନ୍ତି ଦୋଷକୃତ ଅର୍ଥେ ।
ସେ ବୋହିଲ ଶ୍ରୋଣିତ ଆହାର କରନ୍ତି ତାହାର ପିତୃଲୋକେ
ଯେସନେକ ଅଛି ଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମବାକ୍ୟେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା ୮୧-୮୨)

ଅଗସ୍ତି ପୁରାଣ, ଶାସ୍ତ୍ର, ଧର୍ମବାକ୍ୟ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପାପର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସାରଳା ଦାସ ବିବାହିତ ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ସରଳ ଜୀବନଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ଉପଦେଶ ଦେବା ପରି, କନ୍ୟା ଋତୁମତୀ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବିବାହ କରିଦେବା ପାଇଁ ପିତାମାତାଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ କନ୍ୟାର ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗର ଅବତାରଣା କରା-ଯାଇଛି । ତପତୀର ବିବାହ ବେଳେ ଆଦିତ୍ୟ କହିଛନ୍ତି—

"ଦୋହିତା ପିତା ଘରେଣ ହୋଇଲେ ରଜବତୀ
ପିତୃଲୋକମାନେ ଯେ ହୁଅନ୍ତି ନର୍କଗତି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୫)

ଗଙ୍ଗା ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ପିତା କର୍ପୋତ ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି—

"ଅବିବାହୀ ଦୋହିତା ପିତା ଘରେ ହେଲେ ରଜବତୀ
ଏକୋଇଶ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ଅଗତି ।"

(ପୃ-୨୦)

ଅବିବାହୀ କନ୍ୟା ପିତାଘରେ ରଜବତୀ ହେବାପରି କୌଣସି ପୁରୁଷ ସହ ସହବାସ କରିବା ମଧ୍ୟ ଅପରାଧ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହିପରି ଦୁଇଟି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଗୋଟିଏ ହେଲା ପରାଶର ଓ ସତ୍ୟବତୀ ମିଳନ ଓ ଅନ୍ୟଟି ହେଲା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କର ମିଳନ । ପରାଶର ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ମିଳନ ବେଳେ ପରାଶର

ଅବିବାହିତା ଓ ଅରଜବତୀ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ 'କାମ ଅସାଷ୍ଟମେ' ରକ୍ଷଣ କରିଥିଲେ ହେଁ ଏହାପରେ ବିଧିବଦ୍ଧ ବିବାହରେ ପରିଣତ ହୁଏ ।

"ଆଗୋ ବାରତା ପାଇଣ ସେ ଆସଇ ଦାସ ରସ୍ତେ
ପାରେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଣିଣ ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କରସ୍ତେ ।
ଅମ୍ଭେ ଆଦ ଜନ୍ମେ ଅଟୁ କଳ୍ପବ୍ରତୀ
ବ୍ୟାସେ ବଞ୍ଚାଇଲେ ହାଦେ ଅକାଠ ଅଗତି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୦୫)

ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମିଳନରେ ବଳାତ୍କାର ଭାବଚେଷ୍ଟା ନ ଥିଲା । ମନ୍ତ୍ର ବଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । କୁନ୍ତୀ ଅରଜବତୀ ଓ ଅବିବାହିତା ଥିଲେ ହେଁ ଏବଂ ମିଳନରୁ କର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେହେଁ ସାରଳା ଦାସ ଏହାକୁ ଏକ ଅଲୌକିକ ଘଟଣା ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀଙ୍କର କୁମାରୀତ୍ୱ ନଷ୍ଟ ହୋଇନାହିଁ । କୁନ୍ତୀ ନିଜର ସତୀତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଚେତନ ଥାଇ, ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଛନ୍ତି —

"କୋଇନ୍ତୀ ବୋଇଲେ ଶ୍ରୀ ଦେବ ଭବଦ୍ୱାରୁ ଜାତ ନ ହୋନ୍ତୁ ସନ୍ତତି
ଭବ ଗଲନ୍ତେ ମୁଁ ଯେ ହୋଇବି ଅସତୀ
କୁଳକୁ ଦୂଷିତ କଲି ଯେ ମୋହୋର ଦୁହିତା ପଣେ
ଲୋକେ ଦେଖି ଦୟା କଲେ ବରହିଁ ନାରାୟଣେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୪୮)

ଦେବତାଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇ ସନ୍ତାନ ଜାତ କଲେ ନାରୀ ଅସତୀ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ହିଁ ଥିଲା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତ । ତେଣୁ ଏହି ମିଳନ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୂଷଣୀୟ ହେଲେ ହେଁ, ଏଥିରେ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ବ୍ୟାହତ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ବିବାହ ପରେ ପରପୁରୁଷ ଗ୍ରହଣ ଏକ ଗର୍ହିତ କାର୍ଯ୍ୟ । ତେବେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଏପରି ବହୁ ପ୍ରସଙ୍ଗର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି, ଯାହାକୁ ନ ଲେଖିଲେ ନ ଚଳେ । ସୋମବଂଶର ରକ୍ଷାପାଇଁ ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଲିକା, କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତି ନାରୀମାନେ ପରପୁରୁଷ ସହ ମିଶି ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି । ସାରଳାଦାସ ଏସବୁ ଘଟଣାକୁ ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସମାଜ ଉପଯୋଗୀ କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେହେଁ, ପରପୁରୁଷ ଗ୍ରହଣ କଥାକୁ ସେ ଆଦୌ ସହ୍ୟ କରି ପାରିନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ନିଜର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବିଚାର ପ୍ରଦାନ କରି, କଥାକୁ ନୂଆ ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତରେ

ନ ଥିବା ସ୍ଥଳେ, ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହେବା ପରେ ଅମ୍ବିକାର ମୃତ୍ୟୁ, ଅମ୍ବାଳିକାର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଦାସୀ ପ୍ରଭୃତି ପରପୁରୁଷ ମିଳନ ଜନିତ ପାପର ପରିଣାମ । କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଏହି ପାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଦେବତା ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ଦେବତା ସହ ମିଳିତ ହେଲେ ନାରୀ ଅସତୀ ହୁଏ ନାହିଁ —ଏହା କହିବା ସତ୍ତ୍ୱେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନ ଏହି ସବୁ ପାପକର୍ମ ପାଇଁ ଘାଣ୍ଟି ହୋଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେ କହିଛନ୍ତି—

"କେ ଧର୍ମ ପୁରୁଷ ସ୍ୱେଚ୍ଛେଣ୍ଟିକ ମୋର କର୍ମ
କେବଣ ପାପକ୍ଷଣେ ହୋଇଲି ମୁଂହି ଜନ୍ମ ।
ତ୍ରିଶୀ ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ହୋଇଲି ଅସତୀ
କେତେ ଭୁଆରେ ବନ ଯିବ କର୍ମରେ ଅଗତି ।"

(ପୃ—୨୩୨)

× × ×

ସଂସାରେ ଉପୁଜି ଦେବ ନ କଲି କିଛି ଧର୍ମ
କେମନ୍ତେ କର ମୁକତ କରିବଟି ଯମ ।
ରାତ ମୋହ ଅନ୍ଧକାର ଥିଲେ ଉପୁଜିଟି ଅନେକ ପାପ
ରାଜପଦେ ବହିଲେ ବଢ଼ାଇ ପରତାପ ।"

(ପୃ-୨୫୩)

କାମ ବଶ ହେଲେ, ପାପ ପୁଣ୍ୟର ବିଚାର ରହେ ନାହିଁ । ଏକଥା ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସତ ହେଲେ ହେଁ, ସାଧାରଣ ଲୋକ ଅପେକ୍ଷା ଜ୍ଞାନୀ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର ଏଥିରେ ଦାୟିତ୍ୱ ବେଶୀ । ସାଧାରଣ ଘରର ନାରୀ ଅପେକ୍ଷା ରାଜା ଘରର ଝିଅ, ବୋହୂ ଏଥିପ୍ରତି ବିଶେଷ ସତର୍କ ହେବା ଉଚିତ । ପରାଶରଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହେବାବେଳେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ସାରଳା ଦାସ ଏହି ନୀତିବାକ୍ୟ ଶୁଣାଇ କହିଛନ୍ତି—

"ପରସ୍ତ୍ରୀ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ତ୍ରୀ ଆବର ଗୁରୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ
ଏଥିରେ ପାପ ପୁଣ୍ୟ ଅଛି ତୁମ୍ଭେ ଜ୍ଞାନୀ ।
ଅଜ୍ଞାନୀ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ପାପ ପୁନ୍ୟ ନାହିଁ
ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପାପ କଲେ ମୋକ୍ଷ ଅଛି କାହିଁ ।

ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହେବା ପାଇଁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ରାଜବଧୂ ଅମ୍ବିକା ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି—

"ଅମ୍ବିକା ବୋଲନ୍ତି ଗୋ ଶୁଣ ସତ୍ୟବତୀ
ସ୍ତ୍ରୀଜନ ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ମନ୍ଦ ଜାତି ।

ସଦାଏଣ ଅଶଉଚ ଅମାନ୍ଧ ଅକ୍ରିୟା
ସମସ୍ତ ବୁଧଂସିଲୁ ନାମ ସତସ୍ତ୍ରିୟା ।

ସୁରା ଖାଇଲେ ଯେହ୍ନେ ହୋଇ ମାଥ ଅସମ୍ଭାଳ
ପରପୁରୁଷ ଆମ୍ଭେ ଦେଖିଲେ ହୋଇ ମଉଁଭୋଳ ।

ତେଣୁଟି ପ୍ରମଦା ନାମ ଯେ ଆମ୍ଭର
ଅନୁବ୍ରତେ ଇଚ୍ଛା କରୁଂ ପରପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର ।

ଆମ୍ଭେ ଅବା ବାଞ୍ଛା କଲୁ ଅନର୍ଯାପି
ସେ କମାଇ ଲଙ୍ଘେ ବେ ପଣ୍ଡିତ ମହାତପୀ ।"

(ପୃ ୧୦୩–୧୦୪)

ପାପ, ପୁଣ୍ୟର ବିଚାର କଲାବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଅପଣ୍ଡିତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିଲେ ହେଁ, ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଏଥିରୁ ଏକାବେଳକେ ମୁକ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ଚାପରାଜାର ପାଟରାଣୀମାନେ ସନ୍ତାନ ଲଭ ଆଶାରେ ମଲାଶୁର, ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶୁର, ତାତ, ଭଗ୍ନି-ଜାମାତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହ ରେତଯୋଗ କରିଥିଲେ ହେଁ; ସାରଳା ଦାସ ଏମାନଙ୍କ ପାପକର୍ମକୁ ଅତି ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଦୋଷର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ପାଇଁ ସେ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିନାହାନ୍ତି । ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରି ସେମାନେ ଯେଉଁ ଧର୍ମ ଅର୍ଜନ କଲେ, ସେଥିରେ ହିଁ ସେମାନଙ୍କ ପାପ ଧୋଇ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଅଥଚ ଅସଦ ମାର୍ଗରେ ଜନ୍ମ କରିଥିବା କନ୍ୟାକୁ ଏସବୁ ପାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଧର୍ମ-ନୌକାରେ, ଲୋକଙ୍କର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ମୀଳା ଓ କମଳାଙ୍କ ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତର କୌଣସି କଠୋର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନଥିଲେ ହେଁ, ରାଜବଧୂ ରତ୍ନାବତୀ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କୁ କୈଫିୟତ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ତାଙ୍କ ମତରେ ରାଜବଧୂମାନେ ଏପରି କୁକର୍ମରେ ଲିପ୍ତ ହେବା ଅସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ରତ୍ନାବତୀ ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ଜନ୍ମକାଳର ପ୍ରଭାବରୁ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହେଲେ । ତେବେ ବି ଏହା ଏକ ପାପକର୍ମ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ହାତରେ ନିହତ ହେଲେ । ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀ ହତ୍ୟା ଏକ ପାପ ରୂପେ ପରିଗଣିତ । ଅଥଚ ଧର୍ମରାଜାଙ୍କ ବିଚାରରେ ଅନଙ୍ଗସେନ ଦୋଷୀ ରୂପେ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ନାହିଁ । ସାରଳାଦାସ ଏହାର ବିଚାର କରି ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଯମ ଧର୍ମ ପୁରାଣେ ପୁଣ ବିସ୍ତର ହୋଇଲା
ରାଜା ମହାଋଷିଙ୍କି ହତ୍ୟା ଦୋଷ ନ ଲାଗିଲା
ଭାରିଜା ହୋଇ ଯେବେ ହେଲା ପରଦାରାସ୍ତ୍ରେଣୀ
ସ୍ୱାମୀ ଦଣ୍ଡିବ ନାହିଂ କି ? ଦୋଷ ପରମାଣି ।
ମୃଗଚ୍ଛେଣ ରାଜା ଆବର ସେ ତାହାର ପ୍ରିୟା
ଦୋଷକୁ ସେ ଶାସ୍ତି ଦିଲା ପାପ ନ ବୋଲିବା ତାହା ।

(ପୃଷ୍ଠା—୯୨)

ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଲେଖିବା ବେଳେ ସାରଳା ଦାସ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ସ୍ତରରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । କାମ ହେଉଛି, ମନୁଷ୍ୟ ମନର ଏକ ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର ପ୍ରଭୃତି ଦେବତା ମଧ୍ୟ ଏହାର ପ୍ରଭାବରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହା ପ୍ରାୟ ଅଦମନୀୟ । ଏହାର ତୃପ୍ତି ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ନୀତି ବାକ୍ୟର ଉପଦେଶ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ସଂଯତ କରିବାରେ ଅକ୍ଷମ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ ଚରିତ ଏକପକ୍ଷରେ ଶାସ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ, ସାମାଜିକ ନିୟମ ଓ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ମଣିଷର ସହଜାତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଅହରହ ଚାଲିଥିବା ସଂଗ୍ରାମର ଚିତ୍ର । ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀର ଦୁର୍ନିବାର କାମ-ବାସନାକୁ ସଂଯତ କରିବାପାଇଁ ରାଜା ଅନଙ୍ଗସେନଙ୍କର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୋଇଛି । ବାର ବରଷର ତପସ୍ୟା ଶୁଖୁଆ ଯୋଡାରେ ଗଲା ପରି ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ଯାଏ ପୁରାଣ ପାଠ ହେଲା, ଭଟ୍ଟମିଶ୍ର ଡକାଇ କେତେ ଉପଦେଶ ଦିଆଗଲା । ରତି ନାହିଁ, ଧନ ନାହିଁ, ସବୁବେଳେ ରାଜା ପରଦାରରେ ଥିବା ଦୋଷଦବୁ କହି ରାଣୀଙ୍କୁ ପରଦାର ନ କରିବା ପାଇଁ ବୁଝାଇଲେ । ଏ ଦୋଷରେ ଗତି ମୁକ୍ତି ନ ମିଳିବା କଥା ମଧ୍ୟ କୁହାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସବୁ ବ୍ୟର୍ଥ ।

"ଶୁଣିମା ପରସନ୍ତି ସେ ଘେନିଥାଇ ହୃଦେ
ରାଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ସେ ଚଳଇ କାମ ଖେଦେ ।

(ପୃ—୧୯୩)

ସୁସ୍ଥ ସମାଜ ଗଠନରେ ପୁରୁଷ ଅପେକ୍ଷା ନାରୀର ଭୂମିକା ଅଧିକ । ଏହା ହିଁ ବୋଧହୁଏ ଥିଲା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଆଦର୍ଶ । ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ନାରୀର କର୍ମ ଓ ଅକର୍ମର ବିଚାର କରିଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ନିଷ୍ଠା ଓ ପବିତ୍ରତା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପୁରୁଷଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଉପଦେଶ ହେଉଛି ଯେ ସେମାନେ ବେଳକାଳ ଦେଖି ସତସଙ୍ଗ କରିବା ଉଚିତ ।

(ଙ) ଲୋକ କଥାର ମହତ୍ତ୍ୱ :

ସଂସ୍କୃତ କଥାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଓଡ଼ିଆ ରୂପ ଦେବାବେଳେ, ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ରୀତି, ନୀତି ଓ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଲୋକକଥା ସବୁ କବିଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଭାବେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିଥିଲା । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ 'ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧରେ ଭୀମ ହାରେ,' 'ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କରି କନ୍ୟା ନାହିଁ କି ଗାନ୍ଧାରୀ କରି ବରନାହିଁ', 'ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷର ମାହାତ୍ମ୍ୟ', 'ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ଶିବ ଗାଙ୍ଗୀ ବୋଇଲେ ଯିବ', ଋଷିମାନଙ୍କରେ ବର ଓ ଅଭିଶାପର ଫଳ, ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନରେ ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ରର ପ୍ରଭାବ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରେ । ମହା-ପରାକ୍ରମ ଶାଳୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁଭେଦ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେଇ ସାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଶରୀର ଆଜ୍ଞାଂଶି ବୋଇଲେ ତୋହୋର ଶରୀର ବଜ୍ରହୋଉ
ଅମ୍ଭର ସର୍ଜନ ସ୍ନେହାର ତହିଂ କଥାଯେ ଥାଉ
ବାଳୁତ ବେନି ଜାନୁ ସ୍ନେକଠାରେ ଲାଗିଥିଲା
ତହିଂରେ ହସ୍ତ ନ ଲାଗିଲା ଛିଦ୍ର ଯେ ରହିଲା ।

(ସ୍ତ୍ରୀ—୨୨)

ସେହି ଛିଦ୍ରରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ହାତ ନ ଲାଗିବାରୁ ତାହା ବଜ୍ରହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେଇଠି ରହିଲା, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ-ଭେଦ । ସେତକ ଜାଣି ନପାରିଲେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ ବଧ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଲୋକ କଥାରେ ଏହିପରି ମୃତ୍ୟୁ ରହସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବହୁକଥା ମିଳିଥାଏ । କେତେବେଳେ ଏହା ଫଟୁଆ ଭିତରେ ଥିବା ଲାମ୍ବା ବାଳ ଭିତରେ ଲୁଚିଥାଏ ତ କେତେବେଳେ ଏହା କଳା ବାଳ ଭିତରେ ଲୁଚିକରି ରହିଥିବା ଧଳାବାଳରେ ।

ମହାଭାରତ ଲେଖିବା ବେଳେ ସାରଳାଦାସ 'କଥା କହିବା'କୁ ନିଜ ପୁରାଣ ଲେଖାର ମୂଳଧର୍ମ ରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ କଥାକୁ ସରସ କରିବାପାଇଁ ସେ ତାଙ୍କ ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାପ୍ତ ସବୁପ୍ରକାର ପଦ୍ଧତିକୁ ନିଜ ମହାଭାରତରେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ ଯୁଗ ଯୁଗ ବ୍ୟାପୀ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜକୁ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ କରି ଆସିଛି ।

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମ

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗକୁ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ହିଁ ଥିଲା, ଓଡ଼ିଶାର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମ । ବୌଦ୍ଧ ଓ ଜୈନ ପ୍ରଭୃତି ଧର୍ମ ଏକଦା ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଭୂତ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମୟକୁ ସେସବୁର ପ୍ରଭାବ ହ୍ରାସ ପାଇ ସାରିଥିଲା ଓ ସେସବୁ ଧର୍ମର ଆଚାର ଓ ବିଚାର ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଅଙ୍ଗ ରୂପେ ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲା । ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ବହୁଳ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା ପୂଜା ଓ ହୋମ ପ୍ରଭୃତି ବିଧି ଯେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ମୂଳକଥା ନୁହେଁ, ଏ କଥା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସଦୃଶ ପୁରାଣକାରଙ୍କୁ ଅବଗତ ଥିଲା । ସମାଜରେ ଚଳୁଥିବା ବିଧି-ବିଧାନକୁ ସାରଳା ଦାସ ଧର୍ମ କହି ସେ ସବୁର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ମହାଭାରତ ଲେଖିଥିଲେ ।

ଧର୍ମପ୍ରଚାର ହିଁ ପୁରାଣର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ । କାବ୍ୟର ଆତ୍ମାରୂପେ ଆଳଙ୍କାରିକମାନେ ରସ, ରୀତି, ଅଳଙ୍କାର, ଧ୍ୱନି ଓ ବକ୍ରୋକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କଲାପରି ପୁରାଣକାରମାନେ ଧର୍ମକୁ ପୁରାଣରେ ଆତ୍ମାରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପୁରାଣରେ କଥା ଓ ଚରିତ୍ରକୁ ରୂପଦାନ କଲାବେଳେ ସେମାନେ ଧର୍ମର ଆଦର୍ଶକୁ ହିଁ କଥା ଓ ଚରିତ୍ରର ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମପଥେ ଆକୃଷ୍ଟ କରିବା, ନୀତିବାକ୍ୟ ଶୁଣାଇ ସମାଜକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା ସେମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଧ୍ୟେୟ ଥିଲା ।

ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ପୁରାଣକାରମାନେ ବହୁଦେବତା ବାଦକୁ ହିଁ ମୁଖ୍ୟଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଶିବ, ବିଷ୍ଣୁ, ବ୍ରହ୍ମା ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ଦୁର୍ଗା, ପୁରାଣର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦିତ ଦେବାଦେବୀ ରୂପେ ପୂଜିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କର ମହିମା ପ୍ରଚାର କରିବା ପୁରାଣର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସାରଳାଦାସ ଏହି ପରମ୍ପରାରେ ପାଳିତ ହୋଇଥିଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ରଚିତ ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ଦେବତା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବା ବିଷ୍ଣୁ ହେଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟ ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଭକ୍ତି ଓ ବିନୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଓ ସେମାନଙ୍କର ମହିମା ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ସେ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ନାୟକ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ବା ବିଷ୍ଣୁ । ତାଙ୍କର ମହିମା ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାସଦେବ ମହାଭାରତ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଅଥଚ ସାରଳା ଦାସ ଥିଲେ କନକପୁର ପାଟଣାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ ସାରଳାଙ୍କର ଉପାସକ । ତାଙ୍କୁ ଶାକ୍ତ କହିବା

ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ସେ ଶକ୍ତି-ଉପାସକ ଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ଅର୍ଥରେ ଶାକ୍ତ କହିଲେ ଯାହା ବୁଝାଯାଏ, ସାରଳା ଦାସ ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶାକ୍ତ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ବେଶୀରେ ସ୍ମାର୍ତ୍ତ-ଶାକ୍ତ କୁହାଯାଇପାରେ । (୧) ସେ ଯଦି ଶାକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତା'ହେଲେ ସେ କେବଳ 'ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ' ଲେଖିଥାନ୍ତେ ଓ ଚଣ୍ଡୀଙ୍କୁ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ରୂପେ ପ୍ରତିପାଦିତ କରିବା ପରେ ପୁଣି ମହାଭାରତ ଲେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ନ ଥାନ୍ତେ । ପୁଣି ଯଦିବା ମହାଭାରତ ଲେଖିଥାନ୍ତେ, ତାହେଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଇନ୍ଦ୍ର, ପବନ, ଗଣେଶ, ଧର୍ମ ବା ନିରଞ୍ଜନ ଓ ଶିବ ପ୍ରଭୃତି ଦେବତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ନ ଥାନ୍ତେ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁଶୀଳନ କରି, ଏଥିରୁ ମିଳୁଥିବା ଉପାଦାନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସାରଳା ଦାସ କୌଣସି ସଂପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ ନ ଥିଲେ ; ଜଣେ ସାଧାରଣ ହିନ୍ଦୁ ପରି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ସବୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଥିଲା, ତାଙ୍କର ଧର୍ମ । ଏହାହିଁ ଥିଲା ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ମୂଳ ନୀତି । କେବଳ ହିନ୍ଦୁ-ଧର୍ମର ଦେବତା ନୁହନ୍ତି, ଅନ୍ୟ ଧର୍ମର ଦେବତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସମ୍ମାନିତ କରିଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଆଚାର-ବିଚାରରୁ ବହୁକଥା ଗ୍ରହଣ କରି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମକୁ ପରିପୁଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଶୋକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାଦଶ ଶିଳାଲେଖରେ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଧର୍ମ-ଧାରଣାର ଆଦର୍ଶ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଲେଖିଛନ୍ତି :

"He who does reverence to his own sect, while disparaging the sects of others, wholly from attachment to his own, with intent to enhance the glory of his own sect in reality, by such conduct, inflicts the severest injury on his own sect. Concord, therefore, is meritorious, to wit, hearkening and hearkening willingly to the law of piety as accepted by other people."

(S. Radhakrishnan, Religion and Culture. P-19)

ସାରଳାଦାସ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଏହି ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଯଦି ନିଜକୁ ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କ ସୁତ ଓ ତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ମହାଭାରତ ଲେଖୁଥିବା କଥା କହି ନ ଥାନ୍ତେ, ତା'ହେଲେ ଅନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେବୀଙ୍କ ଉପାସକ କହିବା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ଏପରିକି ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ

---

(୧)—ଭାରତୀୟ ଶାକ୍ତମାନଙ୍କୁ ବୈଦିକ ଓ ଅବୈଦିକ ଭେଦରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ ।

ବିଦ୍ୟାର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଝଙ୍କଡବାସିନୀ ସାରଳାଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି ନ କରି, ଜଣେ ମୂର୍ତ୍ତି ହିନ୍ଦୁ ପରି ସବୁ ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜା ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଚ୍ଚିତ ହେଉଥିବା ଗଣେଶଙ୍କର ବନ୍ଦନା କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା ଏବଂ ଏହି ବନ୍ଦନା ପାଇଁ ନିରୂପିତ ସ୍ଥାନ ଓ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ଅନୁଶୀଳନ କଲେ ତାଙ୍କର ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ମନୋଭାବ ଅପେକ୍ଷା କବିର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ହିଁ ବିଶେଷ ଭାବେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ । ନିମ୍ନରେ ଆଦିକାଣ୍ଡର ଅଷ୍ଟମସନ୍ଧି ମଧ୍ୟରୁ ବିଭିନ୍ନ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ବନ୍ଦନାକୁ ଉଦାହରଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଧର୍ମପ୍ରତି ସାରଳା-ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି ।

ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭରେ କବି ଗଣେଶ ଓ ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା କରିଛନ୍ତି । ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନାର ଦୁଇଟି କାରଣ ଦେଖିହୁଏ । ପ୍ରଥମ କାରଣ ହେଉଛି, 'ସକଳ ଭୁବନେ ଆଗେ ତୋତେ ପୂଜା' । ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ସାରଳାଦାସ କହିଛନ୍ତି :

"ସ୍ୱାମୀ ଯେବଣ ଶାହାସ୍ତ୍ର ଲେଖନ କଲୁ ଯେବଣ ଯେ ବେଗେ
ସେ ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଅ ଏବେ"

(ମୂ—୨)

ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନାର କାରଣ ହେଉଛି ଯେ ସେ କବିଙ୍କ ଆରାଧ୍ୟା ଦେବୀ । ସେ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅର୍ଥ 'ପରମ କୁତୂହଳେ' ଶ୍ରବଣ କରିଥାନ୍ତି । କବି ତାଙ୍କର ସ୍ତୁତି ଓ ତାଙ୍କର ଆଦେଶରେ ମହାଭାରତ ରଚନା କରି କପିଳାସ ପ୍ରାପ୍ତିର କାମନା ପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରର ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଯାଇ କବି ଜଗନ୍ନାଥ, ବଳଭଦ୍ର ଓ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ସ୍ମରଣ ଓ ବନ୍ଦନା କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ଦୁଇଟି ବନ୍ଦନା ବ୍ୟତୀତ କବି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ଧି ଶେଷରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ସାତୋଟି ସନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନ କେତେକ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ପ୍ରଥମ ସନ୍ଧି—ଦୁର୍ଗା
ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ଧି—କାମଦେବ
ତୃତୀୟ ସନ୍ଧି—ଶିବ
ଚତୁର୍ଥ ସନ୍ଧି—ବ୍ୟାସ
ପଞ୍ଚମ ସନ୍ଧି—କଳତାର ନାଥ
ଷଷ୍ଠ ସନ୍ଧି—କାଶୀପତି
ସପ୍ତମ ସନ୍ଧି—ଇନ୍ଦ୍ର

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପବନ, ନିରଞ୍ଜନ, ବ୍ରହ୍ମା, ବରୁଣ ଓ ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖ ଓ ବନ୍ଦନା କରାଯାଇଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବନ୍ଦନାରେ କବିଙ୍କ ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ଗଣେଶଙ୍କର ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ କବି ତାଙ୍କପ୍ରତି 'ସିଦ୍ଧି ମଙ୍ଗଳ, ବିଘ୍ନ-ବିନାଶନ, ମଙ୍ଗଳ ବରଦାୟକ, ସର୍ବ ଅପରାଧ ଦୁଃଖ ଖଣ୍ଡନକାରୀ, ପରମତତ୍ତ୍ୱ ଦାୟନ୍ତା, କରୁଣାମୟେ ନାଥ, ଶରଣ ପଞ୍ଜର, ବରଦାତା, ଅଭୟେ କାଳ ବାଞ୍ଛା, ଭୁବନରୁ ତତ୍ତ୍ୱଅ-ନାଥ, ପୁରୁଷଙ୍କ ସିଦ୍ଧ, ଯୋଗୀଙ୍କ ଆଦ୍ୟ, ଆଦି ଅନ୍ତ ମଧ୍ୟ କଳଣା ନ ଯାଇ' ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ମାନ ସୂଚକ ଶବ୍ଦାବଳୀ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ମନବାଞ୍ଛା ପୂରଣ କରୁଥିବା କୁହାଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନରେ ଯେପରି ଦୁରିତ ନାଶ ହୁଏ, ସେହିପରି ସେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ ।

ସାରଳାଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନାରେ ମଧ୍ୟ କବି ସମସ୍ତର ଓ ସମାନ ଶବ୍ଦାବଳୀ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଗଣେଶ ଭକ୍ତଙ୍କର ମନବାଞ୍ଛା ପୂରଣ କରିବା ପରି ସାରଳାଦେବୀ 'ବାଞ୍ଛା ସାର୍ଥକ', ପୁଣି 'ପାଷାଣ ହୋଇକରି ବାଞ୍ଛା ତାହାର ଫୁଟଇ'' । ଗଣେଶଙ୍କୁ 'ସିଦ୍ଧି ମଙ୍ଗଳ' ଓ 'ମଙ୍ଗଳ ବରଦାୟକ' କହିବା ପରି ସାରଳା ହେଉଛନ୍ତି, 'ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳା' । ଗଣେଶଙ୍କୁ 'ଯୋଗୀଙ୍କ ଆଦ୍ୟ' କହିବା ପରି ଦୁର୍ଗା ବନ୍ଦନାରେ ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ 'ଯୋଗେଶ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ' କୁହାଯାଇଛି । ସେହିପରି ଗଣେଶ 'ଅଭୟେ କାଳବାଞ୍ଛା' ଓ ଦୁର୍ଗା 'ଅଭୟ ପିଙ୍ଗଳାକ୍ଷ । ଗଣେଶ ସର୍ବ ଅପରାଧ ଓ ଦୁଃଖ ଖଣ୍ଡନ କରିବା ପରି ଦୁର୍ଗା ମଧ୍ୟ 'ଆପଦ ଖଣ୍ଡିଣି ।' ଏହିପରି ଗତି, ମୁକ୍ତି ଦେବା ପ୍ରାୟ ସବୁ ଦେବତାଙ୍କର ସମାନ ଗୁଣ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଦର୍ଶନରେ ଦୁରିତ କ୍ଷୟ ହୁଏ ଓ ସମସ୍ତେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହୁଏ । ଏହିପରି ସବୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ କବି ସମାନ ଭାବେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭକ୍ତି ନିବେଦନ କରିଛନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଭକ୍ତ । ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ । ସାରଳାଦେବୀ ଓ ଶିବଙ୍କ ବନ୍ଦନାରୁ କବିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ।

ସାରଳାଦେବୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ କବି କହିଛନ୍ତି,

''ସର୍ବମଙ୍ଗଳାରୂପ ମାତାଙ୍ଗ ମଉଳେଲି
ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧ ଶୁଣଇ ସେ ହରଷେ କୁତୋହଳୀ
ଶ୍ରୀ ସାରଳା ଚଣ୍ଡୀ ନାମେ ସେ ଅଟଇ ମହାଦେବୀ
ତାହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ମୁହିଁ ସାରଳା ଦାସ କବି
ପ୍ରସନ୍ନେଣ ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ଦେଲେ ଶାକାମ୍ବରୀ
ଲଭ ରୁ କପିଳାସ ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ କର ।''

(ପୃ—୫)

ସେହିପରି ଶିବଙ୍କର ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ କବିଙ୍କର ଉକ୍ତି ହେଉଛି—

"ପ୍ରଣମିତ ସୁରପତି ପାଦ ପଦ୍ମେ ନାଥ
ତବ ପଦ୍ମ ପାଦେ ଭୂଷଣ ହୋଉ ମୋର ମାଥ
ତ୍ରିପୁରାରି ପାଦ ପଙ୍କଜ ଅଙ୍କିତ ମୋର ଶିରେ
ଶୂଦ୍ର ମୁନି ସାରଳାଦାସ ପ୍ରଣମିତ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରେ ।"

(ପୃ—୧୧୯)

କେବଳ ଶିବ ବା ଦୁର୍ଗା ନୁହନ୍ତି, କାମଦେବ, ଅଗ୍ନି ବା ଇନ୍ଦ୍ରଦେବ ପ୍ରଭୃତି ଗୌଣ ଦେବତାଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମଧ୍ୟ କବିଙ୍କର ଭକ୍ତି ଭାବନା ସମାନ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସେ କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କହି ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ବଡ଼ କହି ନାହାନ୍ତି । କାମଦେବଙ୍କର ମହିମା ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେ କୁହନ୍ତି :

"ସେ କାମ ଯେତେବେଳେ କରଇ ଉନ୍ମତ୍ତ
କେ କାହାର ଗନ୍ଧର୍ବ, କେ କାହାର ମାନ ତ ।"

(ପୃ—୨୦୪)

କେବଳ କାମଦେବ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବତା ନୁହନ୍ତି ବ୍ୟାସଦେବଙ୍କୁ ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ 'ସଂସାର ହିତକାରୀ', 'ତାରଣ-କାରଣ', 'କରୁଣା ନାରାୟଣ' ଓ 'ସକଳ ଜନବନ୍ଧୁ' ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେ ଧର୍ମପ୍ରତି ନିଜର ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ମନୁଷ୍ୟର ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବବୋଧରୁ ଧର୍ମର ପରିକଳ୍ପନା । ମନୁଷ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ପୁଣି ସଂସାରର ମାୟାମୋହରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଧର୍ମର ଆଶ୍ରୟ-ଗ୍ରହଣ କରେ । ଏହି ଇଚ୍ଛାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଦେବତାର ଆଶ୍ରୟ ନେବାପରି ନିଜକୁ ବିଭିନ୍ନ କର୍ମରେ ନିୟୋଜିତ କରେ ଓ ଆଚରଣକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରେ । ଧର୍ମର ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ପରି ସାରଳାଦାସ ମଧ୍ୟ କହିଛନ୍ତି, ଧର୍ମ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସୃଷ୍ଟି ରକ୍ଷା ହୁଏ । ଏଇକଥା କହିଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଏ ସଂସାର ହେଉଛି ଅନିତ୍ୟ, ଏହା ହେଉଛି ମାୟା ଚିତ୍ରପଟ ସଦୃଶ । ସେ ମାୟା ଓ ମୋହକୁ ସବୁବେଳେ 'ଅଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧନ' କହିଛନ୍ତି । ଏହି ଅଦଉଡ଼ି ବନ୍ଧନ ରୂପୀ ମୋହ-ପାଶରୁ ମୁକ୍ତ ପାଇବାକୁ ହେଲେ ବା ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଜୈନ ତୀର୍ଥଙ୍କରଙ୍କ ପରି ସେ କୁହନ୍ତି ଯେ 'ସଂସାର ସାଗରରୁ ପାର ହେବାକୁ ହେଲେ ଧର୍ମ ହେଉଛି ଏକମାତ୍ର ନୌକା ।
(S. Radhakrishnan, Religion and Culture—P—35)

ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ଧର୍ମକୁ କୌଣସି ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ମତବାଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟବହାର ନକରି ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପରି ମଣିଷର ବ୍ୟବହାର ବା ଆଚରଣକୁ ଧର୍ମ କହିଛନ୍ତି । ସେ ଧର୍ମ କହିଲେ ବ୍ରତ, ଉପବାସ ପାଳନ, ତୀର୍ଥ ଗମନ, ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାନ, ଶାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମ ବାକ୍ୟ ଶ୍ରବଣ, ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ କରଣ, ଗୁରୁ ଓ ମାତା ପିତାଙ୍କର ବଚନ ପାଳନ, ରାଗ, ମୋହ, ହିଂସା ପ୍ରଭୃତିର ତ୍ୟାଗ, ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭକ୍ତି ଓ ସତ୍ୟ କଥନ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଅଧର୍ମ କହିଲେ ସେ ଗୋହତ୍ୟା, ମାତୃହରଣ, ସୁରାପାନ, ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା, ସତ୍ୟଭଗ୍ନ ରାଗ-ମୋହ-ହିଂସା-ବଶ, ଗୁରୁଜନ ବଚନ ଲଂଘନ, କୁଳକୁ କଳଙ୍କ ଓ ଲଜ୍ୟା ପ୍ରଦାନ, ହିଂସା ଓ ଅପବାଦରେ ରୁଚି, ପରନିନ୍ଦା, ପରହିଂସା ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି, ଉଗ୍ରର ସ୍ୱଭାବ, ଅନ୍ୟର ଅକୁଶଳ ଚିନ୍ତା, ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ ପ୍ରଭୃତିର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଭାବେ ସେ ଧର୍ମ ଓ ଅଧର୍ମର ବିଭାଗୀକରଣ କରୁଥିଲେ ହେଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ଧର୍ମରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ତାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ଜଣାଯାଏ । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ କ୍ଷତ୍ରିୟ-ମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ଅପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନଶୀଳତା, ରାଜାଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ସଂଗ୍ରାମରେ ନିର୍ଭୀକତା, ପ୍ରଜାପାଳନ, ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ଦେଶର ରକ୍ଷା, ଦୁଷ୍ଟଙ୍କ ଉପଦ୍ରବରୁ ପୃଥିବୀର ଉଦ୍ଧାର, ଦେବତାଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ଦୟା, ତୀର୍ଥମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ମହାସ୍ଥାନତା, ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମରୂପେ ସୌଭାଗ୍ୟବତୀ ହେବା, ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଧର୍ମ ଭାବେ ସନ୍ତାନ ଜାତ କରିବା, ଯୋଗୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ରୂପେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସଂଯମତା ଓ ପଣ୍ଡିତ-ମାନଙ୍କର ଧର୍ମରୂପେ ଉପାସ୍ୟବନ୍ତ ହେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଛନ୍ତି । ସାଧାରଣ ଲୋକ-ମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାରଳାଦାସ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ନଥିଲେ ହେଁ ଧର୍ମରକ୍ଷା କରିବାକୁ ବା ଧର୍ମରେ ଚାଲିବାକୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କଲ୍ୟାଣ କଲାବେଳେ ମହାଭାରତର ଚରିତ୍ର ସମୂହକୁ କୁହାଯାଇଛି "ଧର୍ମ ବର୍ଦ୍ଧନ ହୋଉ" (ପୃ-୨୯୨) "ଅନୁବ୍ରତେ ଧର୍ମ ବ୍ରତ କର" (ପୃ-୨୯୦) ବା "ପଣ୍ଡିତ ଧାର୍ମିକ ପଣେ ସଦା ଯାଉ ଦିନ" (ପୃ-୯୩୨) ।

ଅକର୍ମରୁ ମନକୁ ମୁକ୍ତ କରି ସୁକର୍ମ କରିବା ଥିଲା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଧାର୍ମିକ ଆଦର୍ଶ । ସେ ସାଧାରଣ ଭାବେ ସୁକର୍ମର ପାଳନ, ତୀର୍ଥ ଗମନ, ପୂଜା, ହୋମ, ବ୍ରତ, ଉପବାସ, ଅର୍ଚ୍ଚନା, ଭଗବାନଙ୍କ ନାମ ସ୍ମରଣ, ସେବା, ଭକ୍ତି, ପରୋପକାର, ବିନୟ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଧର୍ମ କହୁଥିଲେ ହେଁ ସଂସାରର ଚିରନ୍ତନ କୀର୍ତ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସେ ଦୁଇଟି ଆଦର୍ଶର ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ଚିରନ୍ତନ କୀର୍ତ୍ତି ରୂପେ ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମ କରିବାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେହେଁ ଅଗ୍ନିକାର ମହର୍ଷି [illegible]ଙ୍କର ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଯାଗ, ଯଜ୍ଞ ବା ହୋମ, ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭକ୍ତି ବା ବ୍ରହ୍ମୋଚିତ

ନିତ୍ୟକର୍ମକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଏ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ରକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ଏ ସବୁ ଚିରନ୍ତନ କୀର୍ତ୍ତି ନୁହେଁ । ସେ ଏ ସ୍ଥଳରେ ବଂଶ ରକ୍ଷାକୁ ଚିରନ୍ତନ କୀର୍ତ୍ତି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କର ଧର୍ମ ଧାରଣା ଓ ଧର୍ମ ଦେବତାର ଆଦର୍ଶ ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଚରିତ୍ର । ସେ କେବଳ ଧର୍ମ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କ ଔରସରୁ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ନଥିଲେ, କେବଳ ସବୁବେଳେ ଧର୍ମବ୍ରତ ପାଳନ କରୁ ନ ଥିଲେ, କେବଳ ଚିରନ୍ତନ କୀର୍ତ୍ତି ରଖିବା ପାଇଁ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମ କରି ନଥିଲେ, ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ହିଁ ଧର୍ମ ଧର୍ମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ମହିମା ଗାନ କରି କହିଛନ୍ତି—

"ପୁତ୍ର ବୋଲେ ଧରି ବଦସ୍ୟନ୍ତି କରତା
ସ୍ୱେ ମଧ୍ୟଭୁବନେ ହେବୁ ତୁହି ସେ ଧର୍ମ ଦେବତା ।
ସ୍ୱେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗେଣ ଦେବତାସ୍ୱେ ଯଦି ଛତ୍ରପତି
ସମସ୍ତେ ହେଂ ତୋହୋର ଦାସ ତୁ ସବୁଙ୍କର ଅଧିପତି ।
ନାରାୟଣ ଛତ୍ରପତି ହୋଇଲେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ
ସେ ହରି ଆରାଧନା କରିବେ ତୋହୋର ପସୁରେ ।
କୋଟି ତୀର୍ଥ ସ୍ନାନେଣ ବାବୁ ଯେତେକ ଫଳ ଶ୍ରୁତି
ତବ ନାମ ସ୍ମରନ୍ତେ ସଂସାର ଜନେ ପାବନ୍ତୁ ସଦଗତି ।
ଦର୍ଶନେ ଲଭନ୍ତୁ କୋଟିସ୍ୱେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଗ୍ୟଂ ଫଳ
ସ୍ୱେ ମଧ୍ୟଭୁବନକୁ ବାବୁ ତୁହି ସେ ଧର୍ମ ଦିଗପାଳ ।
ଅନୁବ୍ରତେ ଧର୍ମବ୍ରତ ଯେ ତୋହର ଇଚ୍ଛା
ସ୍ୱେବେ ସ୍ୱେ ସୃଷ୍ଟି ବାବୁ ଧର୍ମେ କର ରକ୍ଷା ।"

(ପୃଷ୍ଠା ୨୧୧-୨୧୨)

ରଚନା ଶୈଳୀ

କଥା କହିବା ସାରଳା ଦାସଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ଅନେକକଥା ପୁଣି ନୂଆ ନୂଆ କଥା କହିବାରେ ସେ ନିଜର ଦକ୍ଷତା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ହେଁ, ତାଙ୍କ ମହାଭାରତର ଉତ୍କର୍ଷତା ତଥା ଲୋକପ୍ରିୟତା କେବଳ ଏହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ ।

ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ :

ସାମଗ୍ରୀର ନୂତନତା ପୁଣି ବସ୍ତୁରର ପରିପକ୍ୱତା ସହ କାବ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସମାବେଶ ଦ୍ୱାରା ହିଁ କାବ୍ୟ ବା ଗ୍ରନ୍ଥର ସଫଳତା ନିର୍ଭର କରେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ କାବ୍ୟ ନୁହେଁ, ପୁରାଣ । ଲୋକଙ୍କୁ କଥା ଶୁଣାଇବା ଓ ସେହି କଥାସବୁ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସେ କାବ୍ୟୋଚିତ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରକଥନାତ୍ମକ (narrative) ଶୈଳୀକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତ ଶୈଳୀଗତ ପ୍ରସାଧନର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନିମ୍ନାଙ୍କିତ କେତେକ ଶୀର୍ଷକ ମାଧ୍ୟରେ ବିଚାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଛି ।

(କ) ବସ୍ତୁ-ବିନ୍ୟାସ
(ଖ) ବର୍ଣ୍ଣନା
(ଗ) ସମ୍ବାଦ
(ଘ) ଜ୍ୟୋତିଷ ବର୍ଣ୍ଣନା
(ଙ) ସ୍ତୋତ୍ର
(ଚ) ନୀତିବାକ୍ୟ ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ
(ଛ) ଅଳଙ୍କାର-ବିଧାନ
(ଜ) ଛନ୍ଦ-ଯୋଜନା
(ଝ) ଭାଷା

(କ) ବସ୍ତୁ-ବିନ୍ୟାସ :

ସାରଳା ମହାଭାରତ ହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଆଦ୍ୟ ପୁରାଣ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସଂସ୍କୃତରେ ବହୁ ପୁରାଣ ଓ ଉପପୁରାଣ ରଚିତ ହୋଇଥିଲେହେଁ ଏ ସବୁର ବିଭାଜନ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ହୋଇ ନଥିଲା ।

ନାରଦ, ବାୟୁ, ମାର୍କଣ୍ଡେୟ, ଅଗ୍ନି, ବରାହ, ବାମନ, ମତ୍ସ୍ୟ ଓ ଗରୁଡ଼ ପୁରାଣ ଅଧ୍ୟାୟ କ୍ରମରେ ବିଭାଜିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ପଦ୍ମ, ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ଓ ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ ପ୍ରଭୃତିରେ ବିଭାଜନ-କ୍ରମ ଥିଲା ଖଣ୍ଡ । ଭାଗବତ ଓ ଦେବୀ ଭାଗବତ ସ୍କନ୍ଧରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ପୁରାଣ ପାଦରେ, ଭବିଷ୍ୟ ଓ ହରିବଂଶ ପୁରାଣ ପର୍ବରେ, ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ ଅଂଶରେ ଓ ଶିବପୁରାଣ ସଂହିତାରେ ବିଭକ୍ତ । ସାରଳା ଦାସ ଏଥିରୁ ପର୍ବ ବିଭାଜନକୁ ଗ୍ରହଣକରି ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ଏହାକୁ ଅଠରଟି ପର୍ବରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ବ ମଧ୍ୟରେ ସାରଳାଦାସ ଆଉ ଦୁଇଟି ବିଭାଜନ-କ୍ରମ ରଖିଛନ୍ତି । ତାହାହେଲା ପଟଳ ଓ ସର୍ଗ । ପ୍ରଥମ ପଟଳର ଶେଷ କଲାବେଳେ କବି ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ସ୍ୱାମୀ ଯାବତ ଚନ୍ଦ୍ର ଦିବାକର ଯାଉ
ତୋହର ପାଦତଳେ ଚଳେ ମୋହର ଚିତ୍ତ ଥାଉ
ମୁହିଁ ମହାଭାରଥ କହିବି ଆଦିପର୍ବ
ଦ୍ୱିତୀୟ ପଟଳେଣ୍ଟ ଅପୂର୍ବ ରସ ଭାବ ।"

ଅଧ୍ୟାପକ ଆର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭଙ୍କ ସମ୍ପାଦିତ ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ପଟଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ଖଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରଯୁକ୍ତ । ପଟଳ ବା ଖଣ୍ଡ ବିଭାଜନକୁ କବି ନିଜେ ଗ୍ରନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟ ବିଭାଜନ କ୍ରମରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିନାହାନ୍ତି । ତେବେ ବି କେତେକ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଶେଷରେ ଭଣିତାଥିବା ପଦ ସଂଯୋଜିତ । କୌଣସି କୌଣସି ପ୍ରତିଲିପିରେ ଏହି ବିଭାଜନ-କ୍ରମର ନାମ ହେଲା 'ସର୍ଗ' । ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ ଶେଷରେ କବି ଲେଖିଛନ୍ତି —

"ଯେଉଁହି ହସ୍ତରେ ଫଳ ଲଭନ୍ତି
ବିରଞ୍ଚି ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦେ
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ କରଇ
ପଦ୍ମ ପାଦେ ବନ୍ଦେ ।"

କବିଙ୍କ ଭଣିତା ଏବଂ କୌଣସି ନା କୌଣସି ଦେବତା ବା ଦେବୀଙ୍କର ବନ୍ଦନା ସନ୍ନିବେଶିତ କରି କବି ସର୍ଗ-ସମାପ୍ତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ସଙ୍କେତ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

ପୁରାଣ ସବୁରେ ଅଧ୍ୟାୟ, ଖଣ୍ଡ ବା ସ୍କନ୍ଧ ସବୁର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁପାତ ନାହିଁ । କୌଣସି କୌଣସି ପୁରାଣରେ ସ୍କନ୍ଧ ବା ଖଣ୍ଡ ବିଭାଜନ କୌଣସି କୌଣସି ପୁରାଣଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ । ଭାଗବତ ପୁରାଣରେ ଦଶମସ୍କନ୍ଧ ଓ ପଦ୍ମପୁରାଣର ଉତ୍ତର ଖଣ୍ଡ ବାୟୁ, ଗରୁଡ଼ ଓ ବାମନ ପୁରାଣଠାରୁ ବହୁତ ବଡ଼ । ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ ସର୍ଗ ବା ପଟଳ ବିଭାଜନର କୌଣସି ଅନୁପାତ ରଖିନାହାନ୍ତି । ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ ମୋଟେ ନଅ

ପୃଷ୍ଠା (୧୩୭ ପୃଷ୍ଠାରୁ ୧୪୫) ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗର ପୃଷ୍ଠା ସଂଖ୍ୟା ହେଉଛି ୧୪୬ରୁ ୧୯୬ ଅର୍ଥାତ୍ ୫୧ ପୃଷ୍ଠା । ସାଧାରଣତଃ ସର୍ଗ ଶେଷରେ ବନ୍ଦନା ଓ ଭଣିତା ଥିଲେ ହେଁ ଅଗ୍ନି ବନ୍ଦନା ଏବଂ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଭଣିତା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ (ପୃ ୨୫୧) ଅନ୍ୟ ସର୍ଗର ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ନାହିଁ ।

ପୁରାଣର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ମଧ୍ୟ ସଙ୍ଗଠନ ଓ ସମ୍ବନ୍ଧର ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସେଥିପାଇଁ ପୁରାଣରେ ଗୋଟିଏ କଥାର ବହୁରୂପ ଦେଖିବା ଏକ ସାଧାରଣ କଥା । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହାର ବହୁ ଉଦାହରଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମକଥା ଏହାର ଏକ ଉଦାହରଣ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ମୁଖରେ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବଙ୍କ ପିତାରୂପେ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କର ସ୍ପଷ୍ଟ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟସ୍ଥଳରେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କଠାରୁ ସହଦେବ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା କଥା କୁହାଯାଇଛି ।

ପୁରାଣ ସବୁରେ ବକ୍ତାରୂପେ କୌଣସି ଋଷି ଓ ଶ୍ରୋତାରୂପେ ଋଷି-ମୁନି ଓ ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥାଏ ।

ସାରଳା ମହାଭାରତର ବକ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ମୁନି ଓ ଶ୍ରୋତା ହେଉଛନ୍ତି ବଇବସୁତ ମନୁ । ପ୍ରସଙ୍ଗ ବଶତଃ ଅନ୍ୟ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ମଧ୍ୟ ରହିଛନ୍ତି । ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ଅନୁଯାୟୀ ମୂଳକଥା କ୍ରମ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ନୂଆକଥା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଛି । ପୁଣି ସମୟ ସମୟରେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଛଳରେ ଅତୀତ କଥାର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି । ଏହିପରି ବିଚାର କଲେ ମହାଭାରତର ବସ୍ତୁବିନ୍ୟାସରେ ସ୍ୱାଭାବିକତା, ନିୟମିତତା, ଓ କ୍ରମିକତା ଅପେକ୍ଷା ବିଶୃଙ୍ଖଳତା ହିଁ ବିଶେଷଭାବେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

(ଖ) ବର୍ଣ୍ଣନା :

କଥା କହିବା ପୁରାଣର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲେ ହେଁ କଥାର ମଝିରେ ମଝିରେ ଯୁଦ୍ଧ, ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା, ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା, ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନାକରି କବି ନିଜ ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ସରସ କରିବାକୁ ପ୍ରୟାସ କରିଥାନ୍ତି । ନିମ୍ନରେ ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରୁ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ରଚନା ଶୈଳୀର ସ୍ୱକୀୟତା ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଛି ।

ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା :

ମହାଭାରତର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ ହେଉଛି, କୁରୁ ଓ ପାଣ୍ଡବଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ । ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ସଂଘଟିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବହୁ ଯୁଦ୍ଧର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସଂସ୍କୃତ ତଥା ସାରଳା-

ମହାଭାରତ ମୁଖର । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ତତ୍‌କାଳୀନ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯୁଦ୍ଧ-କୌଶଳର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥିତି ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ଦେଇଥାଏ । ବୀରମାନଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଣା, ପ୍ରତିଜ୍ଞା, ପ୍ରତିଶୋଧ ଭାବନା, ବୀରତା, ଯୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭିନ୍ନପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ, ସେନାର ଏକତ୍ରୀକରଣ, ଦୁର୍ଗର ସ୍ଥିତି, ସେନାର ପ୍ରସ୍ଥାନ, ରଣସଜ୍ଜା, ଆକ୍ରମଣ, ଅସ୍ତ୍ର-ଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରହାର, ବୀରମାନଙ୍କର ଉକ୍ତି-ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି, ଯୁଦ୍ଧଭୂମିର ଭୟାନକ ଓ ବୀଭତ୍ସ ଦୃଶ୍ୟ, ଶୃଗାଳ, ଶାଗୁଣା, ପିଶାଚ, ରକ୍ତରଞ୍ଜିତ ଶବ, ଫଟା ଖପୁରି, ଭଙ୍ଗାରଥ, ପ୍ରଭୃତିର ବିଶଦ ବର୍ଣ୍ଣନାକରି କବି ସାରଳା ଦାସ ବୀର, ଭୟାନକ, ବୀଭତ୍ସ, ଓ ରୌଦ୍ର ରସର ସଫଳ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଣ୍ଣନା ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯୁଦ୍ଧ-ପଦ୍ଧତି ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ବିଶେଷ ରୁଚିକର ହୋଇପାରିଛି । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟରୁ କବି ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧର ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରସ ବର୍ଣ୍ଣନା ବହୁ ସ୍ଥଳରେ କରିଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ରୂପେ ଭୀଷ୍ମ ଓ ପରଶୁରାମଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ପାରେ । ଏହା ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକ ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ ହେଁ ଏଥିରେ ସାଧାରଣ ସମରର କେତେକ ସଙ୍କେତ ନିହିତ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ନିମ୍ନାଙ୍କିତ ଭବେ ବିଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ ।

କ) ଯୁଦ୍ଧର କାରଣ

ଖ) ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଯୋଦ୍ଧା ନିକଟକୁ ବା ଦୂତ ମାଧ୍ୟମରେ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରେରଣ, ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା

ଗ) ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କର ଉକ୍ତି-ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି

ଘ) ବୀରତ୍ୱର ପ୍ରଶଂସା

ଙ) ଯୁଦ୍ଧ

ଚ) ସମାଧାନ

(କ) ଯୁଦ୍ଧର କାରଣ :

ଭୀଷ୍ମ ଅମ୍ବା କନ୍ୟାକୁ ବରଣକରି ବିବାହ ନକରିବା ଫଳରେ ସେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ଆଶାରେ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଠାରେ ଶରଣ ପଶେ ।

"ଅମ୍ବେକ ବୋଇଲ ଗୋସାଇଁ ମୁହିଂ ବଡ଼ ଦୁଃଖୀ
ମୁହିଂ ଶରଣ ମାଗଇ ମହନ୍ତ ଜନ ଦେଖି । (ପୃ—୭୭)

ଶରଣାର୍ଥୀର କାମନା ପୂରଣ କରିବା ବୀରର ମହନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ପର୍ଶୁରାମ ତିନିବାର ସତ୍ୟ କରି କହିଲେ—

"ଅମ୍ବର ସତ୍ୟସତ୍ୟ ତିନିବାରରେ ସତ୍ୟ
ସେହିକ୍ଷଣି ଦେବୁଂ ବର ମାଗରେ ଯୁବତୀ ।
(ପୃ—୭୭)

(ଖ) ଅମ୍ବା ନିଜର ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପରେ ପରେ ପର୍ଶୁରାମ ନିଜର ଭ୍ରାତା ରଘୁରାମ ଓ ନଳରାମଙ୍କୁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରଣ କଲେ । ସେମାନେ ଅମ୍ବାକନ୍ୟା ସହ ବାରୁଣାବନ୍ତ ପୁରରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କଲେ । ଭୀଷ୍ମ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ସମ୍ବାଦଶୁଣି କ୍ରୋଧରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ କହିଲେ ।

“ମୋହର ଭୟକରେ ତୁମ୍ଭ ପଶୁରାମଙ୍କୁ
କିପାଇଁ ପ୍ରଦାନ ହେବ ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ ।

(ପୃ—୭୮)

(ଗ) ଭୀଷ୍ମ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ପରାମର୍ଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଦେବା ପରେ ସଂଘର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ବୀରମାନେ ପରସ୍ପରର ବୀରତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉକ୍ତି-ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତିର ଉଦାହରଣ ସନ୍ନିବେଶିତ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କଠାରୁ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଅପମାନନା କଥା ଶୁଣିବା ପରେ ନଳରାମ କ୍ରୋଧରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ସଦମ୍ଭରେ କହନ୍ତି,

“ନଳରାମେ ବୋଇଲେ ରେ ପର୍ଶୁରାମ ଆଗ୍ୟାଂମେଣ୍ଟ
ଅବଶ୍ୟ ତୋହର ଯେ ହୋଇବ ଶିର ଚୂର୍ଣ୍ଣ

(ପୃ—୭୮)

ଭୀଷ୍ମ ଏଥିରେ ଦର୍ପ ନଯାଇ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଲେ—

“କୋପେ ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ନଳରାମ
ପାରିଲେ ଅସୁ ତୋର ସ୍ୱାମୀ ପର୍ଶୁରାମ
ତ୍ରିଶୁରାମ ଅଟେ ତୋର କୁହକନା ସାଙ୍ଗ
ହଇ ଏ ନାଶ ଯିବ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦ୍ରୋହର ପାଇଁ ।”

(ପୃ—୭୯)

ସାଧାରଣତଃ ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧରେ ଯୋଦ୍ଧାମାନେ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପରେ ନିଜର ବୀରତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ କରି ପ୍ରତିପକ୍ଷ ଯୋଦ୍ଧାକୁ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ କରିଥାନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ଏ ସ୍ଥଳରେ ଏ ପ୍ରକାର ଉକ୍ତି-ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତିର ଯୋଜନା କରିନାହାନ୍ତି । ପର୍ଶୁରାମ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ପ୍ରବେଶ କଲାପରେ ଭୀଷ୍ମ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ରାଗ ଦେଖି ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ପର୍ଶୁରାମ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପରିହାସକୁ କହିଛନ୍ତି—

“କୋପେଣ ପର୍ଶୁରାମ ଯେ ବଦନ୍ତି ଉତ୍ତର
ଆରେ ମୋହର ଆଗ୍ୟାଂ ଭଷ୍ଟ କୁଳରେ
କେବଣ ଦର୍ପ ତୋହର ।

(ପୃ—୮୦)

କେବଣ କାରଣେ ବରିଲୁ ସ୍ନେହାଙ୍କୁ
ବରଣ ବିଭା ନୋହିଲୁ ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ।

(ପୃ—୮୦)

ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ କ୍ରୋଧାଗ୍ନିର କୌଣସି ଉତ୍ତର ଭୀଷ୍ମ ସେତେବେଳେ ପ୍ରଦାନ କରିନାହାନ୍ତି । ବୃଦ୍ଧଜନ ଭାବରେ ପରାଶର ଆସନ୍ନ ଯୁଦ୍ଧର ସମାଧାନ ପାଇଁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ବୀରତ୍ୱର ପ୍ରଶଂସା କରି ଯୁଦ୍ଧରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେବାପାଇଁ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ଭୀଷ୍ମ ନିଜ ପ୍ରତିଜ୍ଞାରେ ଅଟଳ ଥିବା ହେତୁ ପରାଶରଙ୍କ ପରାମର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରି ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କହିଛନ୍ତି—

"ପର୍ଶୁରାମଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ
ଆହୋ, ପ୍ରଶୁରାମ କସ ତୋତେ ମୋହର ଭୀତ,
ପଳା ଯା' ମିଛେ ସ୍ୱେଥେ ବଖାଣୁ ବଡ଼ପଣ
ଯହୋଦ୍ରେ କଳଙ୍କ ନ କରାଅସି ଅକାରଣ ।
ତୁ ମୋହର ସୋହୋଦ୍ର ଅଟୁ ଯଥାଅର୍ଥେ
ସ୍ତ୍ରୀ ଗୁରୁ ପାମେଶ୍ୱ ପାଇଂ ମରିବ ଠିକ ଭ୍ରାଥେ ।
କଣ୍ଟିତ ଦୋଷେ ବଡ଼ପଣ ନ ନାଶି,
ଶ୍ରିକାଳ ମୁଣ୍ଡେ ସିଂହ ହୋଇଲଟି ଧ୍ୱଂସି ।

(ପୃ ୮୨-୮୩)

(ଘ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅପମାନିତ ହୋଇ ଫେରିଯିବ ପରେ ମାଠରାମ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସମସ୍ତ କଥା ନିବେଦନ କରେ । ଆମ୍ବା କନ୍ୟା ମଧ୍ୟ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ନିଜ ଦୁଃଖ ଜଣାଏ । ପର୍ଶୁରାମ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଅହମିକା ଓ ଦୁର୍ଭୋକୁ ସହ୍ୟ କରି ନପାରି ଯୁଦ୍ଧ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରିଛନ୍ତି ।

"ଧାମଇଂ କୋପେ ସେ ପ୍ରଶୁଧର ନାଥ
ପଟେଛ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ରଘୁରାମ ନୀଳରାମ ବେଳ ଭ୍ରାଥ" ।

(ପୃ—୭୯)

ପର୍ଶୁଟର ନାଥ ପୃଥିବୀକୁ ସ୍ୱେକୋଇଶ ବାର ନିକ୍ଷତ୍ରୀ କରିଥିବା ଅପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଯୋଦ୍ଧା । ସେ ଯେତେବେଳେ ସଦର୍ପରେ ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲେ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଅନ୍ୟଲୋକଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସମ୍ଭବ । ଏହି କଥାକୁ ସାରଳାଦାସ ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଛନ୍ତି—"ପଟେଛ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ରଘୁରାମ ନୀଳରାମ ବେଳ ଭ୍ରାଥ ।"

(ପୃ—୭୯)

ପର୍ଶୁରାମ, ରଘୁରାମ ଓ ହଳରାମ— ଏମାନେ ହେଲେ ପୁରୁଷ । ଏମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲିବା ସୁକୁମାରୀ ରାଜକୁମାରୀ ଅମ୍ବାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆଦୌ ସମ୍ଭବ ନୁହେ । କିନ୍ତୁ କାମ ତାଙ୍କ ନଜର । ସେଥିପାଇଁ ସେ ପଡ଼ିଉଠି ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଧାଇଁଛନ୍ତି ।

"ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ଯେ ହୋଇ ଅମ୍ବେକ ଯୁବତୀ
ସେହୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ତାହାଙ୍କ ପଛକତି ।
(ପୃ —୭୯)

ଯୁଦ୍ଧ ଯାତ୍ରାର ଆଡ଼ମ୍ବର ଏଥିରେ ନାହିଁ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ଗର୍ଜନ ଓ ବୀରମାନଙ୍କ କୁହାଟ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ ସ୍ୱରରେ ଏହା ମୁଖରିତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଧ୍ୱଜ, ଚାମର, ଆଲମ୍ବ ଓ ବିଲମ୍ବରେ ଏହା ସୁଶୋଭିତ ନୁହେଁ । ବୀରମାନଙ୍କ ପାଦ-ଶବ୍ଦ ପୁଣି ବୀରବାଦ୍ୟ ସହ ତାଳ ମିଳାଇ ହାତୀ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ନୃତ୍ୟ ଏଥିରେ ନାହିଁ । ତେବେ ବି ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଯାତ୍ରାରେ ଯେଉଁ ଭାବ-ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ତାହା ହୃଦୟକୁ ବିଶେଷ ଭାବେ ଆକର୍ଷିତ କରିଥାଏ ।

(ଙ) ଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ବୀର ରସର ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ବୀରମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ବା ସେମାନଙ୍କ ସହାୟକ ଚରିତମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବୀରମାନଙ୍କ ଯଶ, କୀର୍ତ୍ତି ଓ ଗରିମା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଏଠାରେ କେବଳ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ମହିମା ପରଶରଙ୍କ ମୁଖରେ ଘୋଷିତ ହୋଇଛି । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବିଜୟ ତଥା ତାଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ ବହୁଗୁଣିତ କରି ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସାରଳାଦାସ ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ମହିମା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିବା ପରି ମନେହୁଏ । ପର୍ଶୁରାମଙ୍କ ପରି ବୀରଙ୍କୁ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ-ଯୁଦ୍ଧରେ ପରାସ୍ତ କରିବା ଫଳରେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବୀରତ୍ୱ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଯୁଦ୍ଧର ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସାରଳାଦାସ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବଡ଼ିମା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିନାହାନ୍ତି ।

ଯୁଦ୍ଧପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ :

ବୀରମାନେ ସମ୍ମୁଖା ସମ୍ମୁଖୀ ହୋଇ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇସିବା ପରେ ଜଣେ ଅନ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ । ଏପରି ଆକ୍ରମଣ ଓ ଯୁଦ୍ଧର ସଜୀବ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ସାରଳାଦାସ ନିପୁଣ । ପର୍ଶୁରାମ ଓ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କଥା କଟୁବଚନ ଶୁଣି
କୋପେଣ ଧାଇଁଲେ ଯେ ପର୍ଶୁଧର ପାଣି ।
କୋପ ମୂର୍ତ୍ତି ଧଇଲେ ଯମଦଗ୍ନିର ବଳା
ଧଇଲେ କୋପେଣ ଭୀଷ୍ମ ଅନର୍ଗଳା ।
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରଶୁରାମ ଧଇଲେ ଆକର୍ଷି
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ତଳେ ପାଡ଼ି ହୃଦେ ମାଡ଼ି ବସି ।
ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ି ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଲେଉଡ଼ାନ୍ତି ପ୍ରଶୁଧର,
ଧାଡ଼କାରେ ଲେଉଟାଇଲେ ଗଙ୍ଗାର କୁମର ।
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କୁ ତଳେ ପକାଇ ବସିଲେ ହୃଦ୍ୟତ
ବାମକରେ ଘୁଷିଣ ପ୍ରହାରଲେ ମୁଖ ।
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଥ ଯେ ସମାନ ବଜ୍ର ଗିର
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ନାସିକା ବାଟେ ଫୁଟି ବହଇ ଧାର ।
(ପୃ—୮୩)

ଭୀଷ୍ମ ଓ ପର୍ଶୁରାମ ନାମ ସହ ଧାଇଁଲେ, ଧଇଲେ, ପର୍ଶୁଧର ତଳେ ପାଡ଼ି, ହୃଦେ ମାଡ଼ି, ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ି, ଲେଉଡ଼ାନ୍ତି, ପାଡ଼ି ବସିଲେ ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରୟୋଗ ଯୁଦ୍ଧ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ସରସ ଓ ସଜୀବ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୀର-ରସର ସଞ୍ଚାର କରୁଛି ।

(ଛ) ଯୁଦ୍ଧର ଫଳ.ଫଳ ହାରିବା ବା ଜିଣିବା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ହାରିଥିବା ଯୋଦ୍ଧା ପଳାୟନ କରେ ବା ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିହତ ହୁଏ । ଭୀଷ୍ମ ଓ ପର୍ଶୁରାମ ଘଟଣାକ୍ରମେ ସଂଘର୍ଷର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସେମାନେ ସମ୍ପର୍କରେ ଥିଲେ ଗୁରୁ ଓ ଶିଷ୍ୟ । ପରଶୁରାମଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଏତେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ସହ ରଣକ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପନୀତ ହେବାପାଇଁ କେହି ଭରସୁ ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ପର୍ବତର ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ନ କରିବା ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ପରଶୁରାମ ପରାସ୍ତ ହେବାକ୍ଷଣି ଶାନ୍ତନୁ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧରୁ ଅପସାରିତ କରି ଦେଇଥିଲେ ।

ସ୍ୱରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା :

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରାୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲେ ହେଁ, ରୀତିକାଳୀନ କବିତା ସହ ତୁଳନା କଲେ ଏଥିରେ ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ କେତେକ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ରୀତିକାଳୀନ କବିମାନେ ଏପରିକି ଜଗମୋହନ ରାମାୟଣର କବି ବଳରାମ ମଧ୍ୟ ନାରୀରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ମୁଖ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ-ବସ୍ତୁ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମିଳୁଥିବା ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ନଖ-ଶିଖ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ପାଇଁ କବିମାନେ ବିଶେଷ ତତ୍ପର ଥିଲେ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ବହୁ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ଉଲ୍ଲେଖ ମିଳୁଥିଲେ ହେଁ, ନଖ-ଶିଖ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ନ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ତାପତୀ, ଗଙ୍ଗା, ଗାନ୍ଧାରୀ, କୁନ୍ତୀ, ସତ୍ୟବତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ, ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ତାପତୀର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳା ଦାସ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଉପମାର ବାରମ୍ବାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି—

(୧) ତାପତୀର ତେଜ ଜାଳା ଅନଳ ପରାୟେ (ପୃ—୧୪)

(୨) ପାଣିକୁ ଆଦେଶେ ସେ ସର୍ଗାଂରୁ ଦୂଇଲା
ତାପତୀର ତେଜ ଯେ ଲଗିଲା ମହାଜାଳା (ପୃ—୧୪)

(୩) ତାପତୀର ତେଜ ଯେ ମହା ଅନଳ ପରାୟେ
ମତୁଳ ଆରୋହ ପିତା ହୋଇଲ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାୟେ (ପୃ—୧୪)

ତାପତୀଙ୍କୁ ମହା ଅନଳ ସହ ତୁଳନା କରି ତାଙ୍କ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କବି କିଞ୍ଚିତ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ହେଁ ଗଙ୍ଗା, ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ବିଷୟରେ କବି କୌଣସି ଉପମାନ ଯୋଜନା କରିନାହାନ୍ତି । ପୁଣି ଅମ୍ବାକନ୍ୟା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କବି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସମସ୍ୟାର ଅବତାରଣା କରିଥିଲେ ହେଁ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥାରେ ଶେଷ କରିଛନ୍ତି ।

"ଯଉବନ ବତୀ ସେ ସୁସଞ୍ଚ କାମେନୀ
ଅମୂଲ୍ୟ ରୂପବନ୍ତୀ ଜଗତ ମୋହନୀ ।" (ପୃ —୭୪)

ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ମଧ୍ୟ ସାରଳ ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବେ ପ୍ରତିଭାତ ହୁଏ ।

"ତାହାର ରୂପ ଗୁଣ କହିତ ନ ପାରି
ପୃଥିବୀ ଅଲଙ୍କାର ସେ ଅଟଇ ସୁନ୍ଦରୀ" (ପୃ— ୨୬୩)

ପୁଣି ସେହି କଥାକୁ ସେ ଆତୁର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନଥିବା ସ୍ପଷ୍ଟ କରିଛନ୍ତି ।

"ରାଜାର ନନ୍ଦନୀ ଯେ ନବ ଯଉବନୀ" (ପୃ —୭୫)

ସୁନ୍ଦରୀ, ରୂପବନ୍ତୀ, ନବ ଯଉବନୀ, ସୁସଞ୍ଚ କାମେନୀ ଓ ଜଗତମୋହନୀ କହି ସେ ନାରୀ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ସମାପ୍ତ କରୁଥିଲେ ।

ପରାଶରଙ୍କୁ ମୁଗ୍‌ଧ କରିବା ପାଇଁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ନିକଟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ ଥିଲା, ତାହା ହେଉଛି ତାଙ୍କର ରୂପ । ସାରଳା ଦାସ ଚାହିଁଥିଲେ ଏହି ଅବସରର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ନେଇ ପାରିଥାନ୍ତେ । ଅଥଚ ସାରଳା ଦାସ କେବଳ ଗୋଟିଏ କଥାରେ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱରୂପର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

"ସ୍ତନ ଜଘନ ଅଳୁତ ପୃଥୁଳ ସୁନ୍ଦର କାୟା
ରୂପ ଦେଖିଣ ମାହାତମା କଲେ ମୋହିତ ମାୟା ।"

(ପୃ—୧୭)

ପରାଶର ଋଷିଙ୍କୁ କାମ ବିହ୍ୱଳ କରାଇବା ପାଇଁ ସାରଳାଦାସ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ଘଟଣାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଥିଲେ ହେଁ କଳ୍ପନା ବିଳାସ ନାହିଁ ।

"ଘର୍ମ ଜି ପଣ୍ଡ ହୋଇଲାକ ମୋର କାୟେ
ଦେହ ବସନ ଉଡ଼ଲା ମୋର ବାୟେ ।
ଋଷି ଆଗ ମତେ ମୁହଁ ପଛ ମତେ
ନୟନ ପୂରାଇ ସେ ଦେଖନ୍ତି ମୋହୋର ଅଙ୍ଗେ ।

(ପୃ—୯୭)

ଉପରେ ଆଲୋଚିତ ନାରୀ ଚରିତ୍ରର ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ନାରୀରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରତି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ସାଧାରଣ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣ ଜାଣି ହେଉଥିଲେ ହେଁ ଚଣ୍ଡୀ ପୁରାଣରେ ଚଣ୍ଡୀ ଓ ମହାଭାରତର ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହିନୀ ଚରିତରେ ଏହାର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କବି କହିଛନ୍ତି—

"ସୁଲକ୍ଷଣ ଅବେଣୀ ପଦ୍ମ ଫୁଟିଲ କାଞ୍ଚନ
ନୂଆଇ ଅଙ୍ଗତା ଉଚ୍ଚ ନୀଚ ମଧ୍ୟ ମାନ ।
ସ୍ୱାମୀ ବଦନକୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ନୁହେଁ ପଟାନ୍ତର
ଉଦୟକାଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବପୁ ଛିନ୍ନ ଅଟଇ ଶଶଧର ।
ସ୍ୱାମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଚନ୍ଦ୍ରମାକୁ କରଇ ଅବା ସଙ୍ଗ
ଶରୀର କଳଙ୍କ ବହିଲା ଶଶଙ୍କ ।"

(ଚ.ପୁ—ପୃ୧୪୬)

ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ —

"ତନ ନ ଅଣ୍ଟିବ ତାର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣିବାକୁ
ନଷ୍ଟବ ଉପରେ ଏବେ ନ ଥିବ ତଳକୁ ।

ଏହାର ରୂପକୁ ଚନ୍ଦ୍ର ପଟାନ୍ତର ନୋହଇ
ଚନ୍ଦ୍ର ପୁଣି ନପାରଇ ତାହାକୁ ତନୁ ଛୁଆଁ ହୋଇ
ଉନ୍ନେ ପଟାନ୍ତର କରନ୍ତୁ ଅବା କାହ୍ନେ
ସେହୁ ମଳିଣ ଦିଶିବ ତେଜ ମଧ୍ୟେ ।"

(ଚଣ୍ଡୀ ପୁରାଣ—ପୃ ୫୦)

ଦ୍ରୌପଦୀ ରୂପ-ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ପାରମ୍ପରିକ ଉପମା ସବୁର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ କବିଙ୍କର ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହିନୀର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରୀତିକାଳୀନ ରୂପ-ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ପୂର୍ବାଭାସ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କେବଳ ମୁଖ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଆଗଲା—

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରମା ବୋଲିବା ମୁଖକୁ
ବଦନ ନହୋଇଲା ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ
ଯେବେ ଉଦୟେନ ଚନ୍ଦ୍ରମା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ
ଦକ୍ଷାଦଣ୍ଡ ଶାପେ ବପୁ କ୍ଷୀଣ ।
ତେଣୁ କରି କଳଙ୍କ ବହିଲାକ ଶଶୀ
ତାହାର ବଦନ ଗୋଟି ଅଟଇ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷୀ ।

(ବନପର୍ବ—ପୃ ୪୭୯)

ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା :

ନାୟିକାର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପରି ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳାଦାସ ମହାଭାରତର କେତୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ବ୍ୟତୀତ ନାୟିକାମାନଙ୍କ ଅଙ୍ଗସଜ୍ଜା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ପରି ନାୟିକା ପରପୁରୁଷ ସହ ମିଳିତା ହେବାକୁ ଗଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସ ଅତି ସାଧାରଣ ଭାବେ ସେମାନଙ୍କର ରୂପ-ଶୃଙ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କହିଛନ୍ତି—

ଅମ୍ବିକା : "ଶୃଙ୍ଗିଲେ ସୁବେଶ ସେ ଦିବ୍ୟ ପଲଙ୍କରେ
ରତ୍ନମସ୍ତ ମନ୍ଦିରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ଏକ ସରେ । (ପୃ—୧୦୫)

ଅମ୍ବାଳିକା : ଅନେକ ବେଶ ବେଶନ ହୋଇଣ ଅମ୍ବାଳିକା
ବ୍ୟାସ କଇ ଭେଟ କରାଇଲେ ସହଜକା । (ପୃ—୧୧୮)

ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କ ସହ ମିଳନ ହେବାବେଳେ—

କୁନ୍ତୀ : ଶରୀର ଭରି ନହାଇଣ ଦେବୀ
ବେଣ ବେଶନ ହୋଇ
ପୁଷ୍ପ ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ା ଉପରେଣ
କର୍ପୂର ଗୁଣ୍ଡିକ ଉଡ଼ାଇ (ପୃ—୨୦୯)

ପବନ ଦେବତାଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କଲାବେଳେ କୁନ୍ତୀ ସୁଗନ୍ଧ ଶଯ୍ୟା କରିଥିଲେ ହେଁ, ବେଶ ବେଶନର କୌଣସି ଉଲ୍ଲେଖ କରିନାହାନ୍ତି । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କଲାବେଳେ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଦାସ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ରୂପସଜ୍ଜା ପ୍ରତି ଆଦୌ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇନାହାନ୍ତି । କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପରି ମାଦ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ ରତିପାଇଁ ଆହ୍ୱାନ କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଦାସ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ରୂପ-ସଜ୍ଜା ପାଇଁ ସଚେତନ ନୁହନ୍ତି । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଉକ୍ତି ହେଉଛି—

"ମାଦ୍ରୀ ବେଶନ ହୋଇଲା ସେଯ୍ୟାର ଯୁଗତେ" (ପୃ—୨୬୩)

ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ବେଳକୁ 'ବେଶନ' ଶବ୍ଦର ଉଲ୍ଲେଖ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଦ୍ରୌପଦୀ ଓ ଦୈତ୍ୟକନ୍ୟା ମୋହନୀର ରୂପ-ସଜ୍ଜା କଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସ ଏକ ନିପୁଣ ଚିତ୍ରକର ପରି କେଶ ସଜାଇବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ।

ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା :

"କନ୍ୟାକୁ ସାହନ କରନ୍ତି ସର୍ବେ ମିଳି
ନାନା ସୁଗନ୍ଧେଣ କରିଣ ଭରି ସମ୍ଭାଳି ।
କୁଙ୍କୁମ ଲେପନ କରଣ ଶରୀରେ
ମୃଗନାଭି କସ୍ତୁରୀ ଲେପନ୍ତି ହୃଦୟରେ ।
ଆଲମ୍ବ ଗୃହର ତାଳ ଶୁଖାବନ୍ତି କେଶ
ଅଙ୍ଗେ ପରିଧାପନ କରଇ ଝୀନବାସ ।
ଯାଇମୁଇ ମଲ୍ଲୀ ମାଳତୀ ସେବତୀ ପାଖୁଡ଼ା
ସୁବାସ କୁସୁମରେ ସଜାଇଲେ କେଶ ଜୁଡ଼ା ।
ସୁଗନ୍ଧ ଖୋପାରୁ ମଲ୍ଲିକା ସୁବାସେ
ଲୁବୁଧେ ଅଳିବୃନ୍ଦ ବିହରନ୍ତି ପାଶେ ।
ଚନ୍ଦ୍ରର ଉପରେ ଗନ୍ଥିଲେ ମୁକୁତା ଜାଲି
ଲଲାଟ ପାଟୀରେ ଅଷ୍ଟଚନ୍ଦ୍ର ଗନ୍ଥିଲେ ମୁଦୁସୁଲି ।
× × ×

ଉପରେ ପରିଧାପନ ଦାମି ନେତ ପାଟଗୋଟି
ଅନଳ ତେଜ ଜିଣି ବିକାଶଇ ଫୁଟି ।"

(ଆଦି, ପୃ—୩୯୦) ଅର୍ତ୍ତବଲ୍ଲଭ ମହାନ୍ତି
ସଂପାଦିତ ମହାଭାରତ

ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ମୋହିନୀ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା :

"ଅଙ୍କୋଚିତ କବରୀ ତରୁଣ ଅଙ୍ଗଭାର
ପ୍ରବନ୍ଧ ଖୋସା ଯେ ବିସ୍ତାର ଶାର୍ଲା କଣ ।
କୁସୁମ ନ ଦେନଇଂ ଗନ୍ଧୁ ହୋଇଂ ବୋଲି
କେଶ ସୁଗନ୍ଧକୁ ମଧୁକର ଭୁଲି ।
ରସାଣ ପ୍ରତିମା ପ୍ରାୟେ ଲଲାଟରେ ପାଟୀ
କୁଞ୍ଚିତ ରୋମାବଳୀ ନଳଚରଣ ଗୋଟି ।

(ବନପର୍ବ, ପୃ— ୧୭୬, ସଂ. ଆ ମହାନ୍ତି)

ସମ୍ଭୋଗାବସ୍ଥା :

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ସମ୍ଭୋଗାବସ୍ଥାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଦୃଶ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ସମ୍ଭୋଗକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ସାରଳାଦାସଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ରୀତି ହେଲେ ହେଁ ଏହା ସମସ୍ତ ସମୟରେ ଯୋଗ, ସମର ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ମାଧ୍ୟମରେ ମନେ ରମ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

ସ୍ୱାଭାବିକ ବର୍ଣ୍ଣନା :

ମଦନ ଶର ଘାଏ ଭେଦିଲେ ମହାଋଷି
ଅମ୍ବାଳିକାକୁ କୋଳ କରି ଧଇଲେ ଆକେଷି
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରନ୍ତି ଯେ ପଦ୍ମନାଭର ବାଳୀ
ଭୁଜ ଭୁଜ ଭିଡ଼ି ମହାତମା ମନର ହୁଆଳୀ
ହୃଦରେ ହୃଦ ଭିଡ଼ି ମୁଖରେ ଚୁମ୍ବନ
କାମ ଅତୁରେଣ ମୁନି ହୋଇଲେ ବିବସନ
ଛଟପଟ କରିଣ କୋଳେ ଧରିଣ ମୁନିନ୍ଦ୍ୟ
ହାସ୍ୟ ଲାସ୍ୟ ପ୍ରେମ କୁତାହଳେ ଅଧର ପାନେ
ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଭେଦିଲ ସେ ରତି ଶାସ୍ତ୍ର ଯୋଗେ
ଧାତୁ ବାଦ ରସ ଢାଳିଲ ବାମ ଭାଗେ ।

ରସ ଖଳିତ ଯନ୍ତୁଂ ହୋଇଲା ପ୍ରମଦା
ଭାବେଣ ଭାବିନୀ ଆକର୍ଷଇ ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧା ।
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ସେ ଭିଡ଼ଇ ଭୁଜନ୍ତେ
ଅମ୍ବାଳିକା ବୋଇଲେ ମୋତେ ରଖ ତପୋବନ୍ତେ ।
ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗଇ ଦେବୀ କାମ ଅସାଷ୍ଟମେ
ଯାମଳା ତନୁ ଯେହ୍ନେ ପଡ଼ଇ ଏକସନେ ।　　(ପୃ—୧୧୫)

ଅଭସ୍ତେ ବଭଙ୍ଗି ତ ମୁନି ରତି ରଙ୍ଗେ ଇଚ୍ଛା
ଗୁଣ୍ଡିଲ ଲଜ ଭସ୍ତ ରତିରଙ୍ଗେ ମନବାଞ୍ଛା ।
ଭାବେଣ ବୃତ୍ତିଲା ସେ ଋଷି ପ୍ରକୃତ
ହେଠ ମାଅ ଶୃଙ୍ଗାରେ 'ଅନନ୍ତ ଅଙ୍ଗି ସୂତ ।

ଏହି ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ବ୍ୟାସ ମୁନି ଯେପରି ଅମ୍ବାଳିକାକୁ କୋଳକରି ଆଲିଙ୍ଗି ଧରି ଭୁଜେ ଭୁଜ ପୁଣି ହୃଦେ ହୃଦ ଭିଡ଼ି, ମୁଖରେ ବାରମ୍ବାର ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ, ଅଧର ପାନ-କରିଛନ୍ତି, ସେହିପରି ଅମ୍ବାଳିକାର ରସ ଖଳିତ ହେବା ପରେ ସେ ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧଙ୍କୁ ଆକର୍ଷଣ କରି, ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ, ଭୁଜରେ ଭିଡ଼ି, କାମ ଅସାଷ୍ଟ୍ୟ ହୋଇ ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗିଛି । ରତି ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଏତେ ସ୍ୱାଭାବିକତା ଅନେକ ସମୟରେ ରୁଚିକର ବୋଧ ହୁଏନାହିଁ । ସାରଳା ଦାସ ସେଥିପାଇଁ କେବଳ ସଂକ୍ଷେପରେ ରତିଶାସ୍ତ୍ରରୁ ପଦେ କହି ପରାଶର ଓ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ସମ୍ଭୋଗ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

"ବିଶେଷରେ ମହାତମା ଯେ ରତି ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାତା
ଅନେକ ବାଗେଣ ଶୃଙ୍ଗାର ସହିଲ ବନିତା ।
(ପୃ—୧୦୧)

କୁନ୍ତୀ ଓ ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କ ମିଳନରେ ମଧ୍ୟ କବି "କଢ଼ାଇଲେ ଅନେକ ପିରତି" କହି ନିଜ ସଂଯମତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ପବନ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କର ମିଳନରେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଏକ ପ୍ରକାର ଶୈଳୀ – 'କଢ଼ିଲା ରତିରଙ୍ଗ'...

"ଚନ୍ଦ୍ରପବନ ଯେହ୍ନ ପରଶି ପ୍ରକୃତି
ବଳବନ୍ତ ଦେବତାର ଶୃଙ୍ଗାର ସହିଲ ସେ ଅନାଦି ଶକତି ।"
(ପୃ—୨୩୪)

ବହୁସ୍ଥଳରେ ସାରଳା ଦାସ 'ଅନେକ ପୀରତି' ବା 'କଢ଼ିଲ ରତିରଙ୍ଗ' କହି ନାୟକ ଓ ନାୟିକାର ମିଳନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ହେଁ ଯୋଗନିଦ୍ରାର ପରିପ୍ରକାଶ ରୂପେ ଶୃଙ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରୁଚି ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ ।

ଆଦ୍ୟ ମାହେଶ୍ୱର ସେ ବ୍ୟାସ ତପୋଧନ
ଜର୍ଜନ ମନ୍ଦରେ ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତି ବେନି ।
ଅଷ୍ଟସ୍ତ ମହାତ୍ମା ସେ ଅଷ୍ଟସ୍ତ ଅବସ୍ତ
ନ ଚଳଇ ମହାରେତ ସେ ପାଷାଣର ପ୍ରାୟେ ।
ବତିଶ ଶୃଙ୍ଗାର ସେ ପ୍ରାକ୍ରମେ ବଳବନ୍ତା
ଚଳଇ ମହାରସ ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଶକତା ।
ପ୍ରାଣ ଅପାନ ବ୍ୟାନ ଉଦାନ ସମାନ ପଞ୍ଚ ଆତ୍ମା
ସେହ୍ନା ଦୃଢ଼ କରି ଇଚ୍ଛିଲନ୍ତ ମହାତ୍ମା ।

(ପୃ—୧୦୮)

ଭୀମ ଓ କାଳଜ୍ଞୀ ରାକ୍ଷସୀର ଶୃଙ୍ଗାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଯୌଗିକ ଭାବଧାରା ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି—

ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛିଲା ବୀର କାଳଜ୍ଞୀର ତୁଲେ
ସୂର୍ଯ୍ୟବେଳେ କାମ ନେଇଂ ଦୃଢ଼ କରି ଥକାଇଲେ ।
ପବନ ଉଜାଣିଲେ ପାଟଣା ଶ୍ରୀହଟେ
ଲୁଗାଇଲା ନେଇଂ ଶିଶୁମୁନାର ଉଲଟେ ।
ଆଗେରେ କୋଠି ବୁଡ଼ାଇଲା ଇନ୍ଦ୍ର
ବ୍ରହ୍ମ ଭେଦ ରନ୍ଧ୍ରଂ ନ ଚଳିଲା ବିନ୍ଦୁ ।
ଉଜାଣି ପବନ ଶୃଙ୍ଗାର ଅବିଶ୍ରାମ
ରତି ଶାସ୍ତ୍ର ଜଣା ପାଣ୍ଡବ ବୀର ଭୀମ ।" (ବନ ପୃ—୪୪୫)

ସଫଳ ସମ୍ଭୋଗ ପାଇଁ କେବଳ 'ରତିଶାସ୍ତ୍ର ଜଣା' ହେଲେ ହେବ ନାହିଁ, ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ର ସାଧନାରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

"ଯଦ୍ୟପି ପଞ୍ଚଇନ୍ଦ୍ର ମାରିଥିବ ଯୋଗୀ
ମହାତ୍ମା ପୁରୁଷ ସେ ହୋଇବ କାମଭୋଗୀ । (ମଧ୍ୟପର୍ବ—ପୃ ୨୧)

ରତି କ୍ରୀଡ଼ାକୁ ସଂଗ୍ରାମ ସହ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଏକ ପାରମ୍ପରିକ ରୀତି । ସାରଳାଦାସ ଇନ୍ଦ୍ର ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମିଳନ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ଏହି ରୀତିକୁ ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି ।

"ଅଗ୍ୟାନେ ହେଠାଇଲ ସେ ଟେକିଲ ମେକ ବ୍ରହ୍ମେ
ବାହୁଶ୍ରୀ କ୍ରୀଡ଼ା କଲେ ଭବ ଯେ ସଂଗ୍ରାମେ
କ୍ଷେପଇ ବାସବ ଯେ ନଖଦନ୍ତ ଶର
କୋଇନ୍ତ୍ରାସ୍ତ୍ରେ ବଞ୍ଚାବନ୍ତ ନ ଫୁଟଇ ଶରୀର ।
ଓଠହାବଳ ସଂଗ୍ରାମେ ବଢ଼ିଲା ରସ ଯୁଦ୍ଧ
ଭବ ଭଗ ଶାନ୍ତ ଯେ ନୋହିଲ କାମ ବନ୍ଧ ।
ଅଦୃଷ୍ଟି ନାରୀର ବନ୍ଧନ ପଞ୍ଚବାଣ
ଗ୍ରାବେ ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ପୀଡ଼ନ୍ତୁ ମଦ୍ୟାଣ ।   (ପୃ—୧୭୦)

ଊଷା ଓ ଅନିରୁଦ୍ଧ ଉପାଖ୍ୟାନ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସ୍ୱପ୍ନାବସ୍ଥାରେ ମିଳନର ଏକ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିତ ହୋଇଛି ।

"ପଲଙ୍କେ ବସିଣ ଅଳପ ମୃଦୁ ହସି
ହସ୍ତ ଉପରେ ନେଇ ଗୁଟ୍ଟ ବଦନ ଶଶି ।
କୋଳେ ବସାଇଣ ଚୁମ୍ବଇ ଅଧର
ଏମନ୍ତ ସମୟେ ନିଦ୍ରା ଭାଜିଲା ତାହାର ।   (ମଧ୍ୟ-ପୃ—୭୮୮)

ସାରଳା ଦାସ ସ୍ଥାନ ଓ ପାତ୍ର ଦେଖି ନାରୀ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରୁଥିଲେ ହେଁ ପୁରୁଷ ନେଇକି ସେପରି ବାଛ ବିଚାର କରୁଥିବା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ, ନକୁଳ, ସହଦେବ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରିତ୍ରର ରୂପ-ବର୍ଣ୍ଣନା ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଶୈଳୀ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କବି ଲେଖିଛନ୍ତି—

ମର୍କତ ରସାଣିଲ ଦିଶଇ ଦେହ ବର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ରୀ ପିଙ୍ଗିକ କପାଳ ଘଟିତ ଲେଖନ
ଆରକ୍ତ ଶସ୍ପର ଦିଶଇ ବେନି ଚକ୍ଷୁ
ଗଜକପୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ମଟ୍ଟାକ୍ଷୀଣ ବପୁ
ଆଜନ୍ତଣ ବାହୁବଳେ କେତନ ସରୂପ
ଚଉଷଠି ଗୁଣେ ଲକ୍ଷଣ ଅନଙ୍ଗ ସମ ଧାପ
ଅନେକ ଲକ୍ଷଣେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେକ ପୁତ୍ର ।

(ପୃ—୧୧୭)

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କବି ମଧ୍ୟ ନଖ, ଶିଖ ବର୍ଣ୍ଣନା ପଦ୍ଧତି ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ସୁନ୍ଦର ନିର୍ମଳ ନିଷ୍କଳଙ୍କ କାୟେ
ସୁକୁମାର ଶରୀର ଦିଶଇ ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ଫଟିକର ପ୍ରାୟେ ।
ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ କପାଳ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ରେଖ ପନ୍ତି
ତିଳ କୁସୁମ ନାସିକାର ଭକ୍ତ କୁମୁଦ ଦୃଷ୍ଟି ।

ଲଳିତ ଶ୍ରବଣ ଯେ ପକ୍ୱ ବିମ୍ବ ଓଷ୍ଠ
ବଳିଣ ବେନି ବାହୁ କଣ୍ଠସ୍ଥଳ ମୋହ ।
କନକ ମୃଣାଳ ବେନି ଯେ ବାହୁଟି
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ କମଳ ମୁଖ ଶୋଭନ୍ତି ।

ଅଭୟେ ଆକର୍ଷଣ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ଯେ ବିରାଜି
କନକ କଳସ କୁଚ ଗଜକଟୁ ମଧ୍ୟା ବୁଦ୍ଧି ।
ପ୍ରଲମ୍ବ ବାହୁ ଜାନୁ କମଳ ସୁସଞ୍ଚ
ନୋହଇ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ସେ ନୋହଇ ପ୍ରଲମ୍ବ ଉଞ୍ଚ ।

ଆରକ୍ତ କୁସୁମ ଜାଣି ବେନି କରସ୍ଥଳୀ
ନିକଟେ ନ ଫୁଟିକି ଚମ୍ପେକ ଜାଣି ଶୋଭିତ ଅଙ୍ଗୁଳି ।
ବନ୍ଦିମିତ ଦର୍ପଣେ ଯେହ୍ନ କୁନ୍ଦ ପାଖୁଡ଼ା ପ୍ରାୟେ ଜାଣି
ପୃଥକ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରାୟେ ଦିଶଇ ଆଜାନୁ ବେନି ପାଣି ।

ବିକ୍ରମ ସିଂହ ଶୋଭା ଦିଶଇ ବେନି ଜାନୁ ଠାଣି
ବେନି ପାଦ କାନ୍ତି ରକତ କୁମୁଦ ଜାଣି ।
ଯୋଡ଼ିସ୍ଥଳା ରେଖ ଯେହ୍ନେ ପାଦ ଦଶ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି
ସେବନ୍ତି ପଖୁଡ଼ା ଜାଣି ଦର୍ପଣେ ଯେହ୍ନ ଫୁଟି ।

ବେନି ପାଦ ସ୍ଥାନେ ବିରାଜନ୍ତି ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ
ସଙ୍ଖ ମତ୍ସ୍ୟ ଚିହ୍ନ ବେନି କରସ୍ଥଳେ ଗୋପ୍ୟାନ ।
ଶରଦ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ଘଟଣ ଯାହାର ତନୁ
ଯେ ସେ ମହାତ୍ମା ଭେଟିଲ ଶୂନ୍ୟ ଆସନୁଂ ।

ପୃ—୨୧୦-୧୧

ପୁରୁଷ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା ପରି ବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମଧ୍ୟ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ତତ୍ପରତା ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଶାନ୍ତନୁ, ବ୍ୟାସ ଓ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା ଏହାର ଉଦାହରଣ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ରୁଦ୍ର ବେଶ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି କବି ଲେଖିଛନ୍ତି—

ଦେଖିଲେକ ଆରୋହ ସେ ମଥାରେ ଜଟାଧାରୀ
ଧବଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର ସେ ଦିଶଇ ଯେହ୍ନେ ତ୍ରିପୁରାରି ।
×　　　　×　　　　×
କରେଣ ପିନାକୀ ସମାନେ ଧନୁହସ୍ତେ
ଆରକରେ ଶୋଭେ ତ୍ରିଶୂଳ ଗୋଟାଏ ।
ଭସ୍ମ ବିଲେପନ ଯେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ମାଳ ହୃଦେ
ଧବଳ ଶଙ୍କର କି ଦିଶେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଦାନନ୍ଦେ ।

(ପୃ—୬୧)

ଅମ୍ବାଳିକା ପୁରକୁ ଗମନ କଲାବେଳେ ବ୍ୟାସ ଋଷିରୂପ ତ୍ୟାଗ କରି ରାଜବେଶ ଧାରଣ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସ ତାଙ୍କର ସେହି ରମଣୀୟ ରୂପର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଲେଖିଛନ୍ତି—

ପାରେଶ୍ୱର ନନ୍ଦନ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଅନ୍ୟ ବେଶେ
ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲେ ପଉର୍ଣ୍ଣମୀ ଶଶୀର ସାଦୃଶେ ।
ଚନ୍ଦନ, ଚନ୍ଦ୍ରସମ କର୍ପୂର ଅଗର କସ୍ତୁରୀ
ନାନା ସୁଗନ୍ଧ ଯେ ଶରୀରେ ଲେପନ କରି ।
ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଆଭରଣ କାୟେ
ଋଷି ରୂପ ମୁକ୍ତ ଦିଶିଲେ ରାଜ୍ୟଧର ପ୍ରାୟେ ।
ଜଗବନ୍ଦନ ପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି ମୁନିବର
ଅନଙ୍ଗ ପଟାନ୍ତର ପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର ।

(ପୃ—୧୧୫)

ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା ସାରଳା ମହାଭାରତର ବିରାଟ କଳେବର ମଧ୍ୟରେ ବହୁ ପ୍ରକାର ବିବାହର ରମଣୀୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ସନ୍ନିବେଶିତ । ବିବାହ-ବର୍ଣ୍ଣନାରୁ ସେ ସମୟରେ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରୀତି, ନୀତି, ଆଚାର ବିଚାର ଓ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାରର ସୂଚନା ମିଳିଥାଏ । ଏହି ସଂସ୍କାର ଜୀବନର ବହୁ ଲଳିତ ଓ କୋମଳ ଭାବନା ସହ ସମ୍ପୃକ୍ତ । ସାରଳା ଦାସ ବିବାହ ସଂସ୍କାରର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ମୁଖ୍ୟତଃ ନିମ୍ନ କେତେକ ସଂସ୍କାର ପ୍ରତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରିଛନ୍ତି ।

(କ) ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ବୟସ ।
(ଖ) ବର ବା କନ୍ୟା ନିର୍ବାଚନ ।
(ଗ) କାଳ-ବେଳା-ଗଣନା ।
(ଘ ବିବାହ କାଳର ବିଭିନ୍ନ ଚଳଣି ।

(କ) ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ବୟସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ବିଚାର ହେଉଛି —

"ତିରିଶ ବରଷ ଯେବେ ହୋଇବ ପୁରୁଷଙ୍କୁ
ପଞ୍ଚଦଶ ବରଷ ହୋଇବ ସ୍ତ୍ରୀଜନଙ୍କୁ
ଏମନ୍ତ ଯୋଗ ଅନୁକୂଳ ଗୋଟି
ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ହୋଇବେ ଭେଟାଭେଟି ।

(ମଧ୍ୟପର୍ବ—ପୃ ୧୧)

(ଖ) ଉପଯୁକ୍ତ ବର ଦେଖି କନ୍ୟା ସମର୍ପଣ କରିବା ଭାରତୀୟ ସମାଜର ସାଧାରଣ ନିୟମ । ମଧ୍ୟସ୍ଥିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯାହା ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ହେଉଥିଲେ ହେଁ ସମସ୍ତ ସମୟରେ କନ୍ୟା ବା ବରକୁ ଦେଖି ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସେ । କୁନ୍ତୀ ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ବିବାହରେ ସତ୍ୟବତୀ ଓ ପରାଶର ହିଁ ବିବାହ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀ ବିବାହରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରିଛନ୍ତି ବ୍ୟାସ । ଅମ୍ବା କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ନିଜେ ଭୀଷ୍ମ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଛନ୍ତି ।

(ଗ) କାଳ-ବେଳ ଗଣନା କରି ବିବାହର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ସ୍ଥିର କରିବା ପରମ୍ପରା ଓଡ଼ିଶାରେ ଆଜି ବି ପ୍ରଚଳିତ । ସାରଳାଦାସ ବାରମ୍ବାର ଏ ସବୁର ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରତି ନିଜର ଅକୁଣ୍ଠ ବିଶ୍ୱାସ ଥିବା ପ୍ରତିପାଦିତ କରିଛନ୍ତି ।

(ଘ) ବିବାହ କାଳର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଥା ବା ଚଳଣିର ପରିଚୟ, ଅତି ସଂକ୍ଷେପରେ ହେଲେ ବି, ଶାନ୍ତନୁ ଓ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ବିବାହ ଦୃଶ୍ୟରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଏହି ବିବାହର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସାରଳାଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ଜଳ ଘେନି ଗଙ୍ଗେ ସତ୍ୟ କଲା
ଦେବଦୂତା ତୋତେ ଦେବି ବୋଲି ସତ୍ୟ ମନାଇଲା ।

× × ×

ସ୍ୱୟଂବେଳ ସମୟେ ସ୍ୱୀକାର ସାର
ଉଭୟ କୂଳର ଗୋସନ୍ତ ଯେ ଈଶ୍ୱର ।

ପୃ—୬୬

× ×

ସତ୍ୟେଣ ପ୍ରଦାନ କଲେକ ନଯାଁତ
ଅନେକ ସମ୍ପଦେ ଦେଲେଟି ଦୋହିତ ।
ହୋମ ଘୃତ ଧାରଣା କରନ୍ତି ବରକନ୍ୟା
ସ୍ନେହନେକ ବିଧାନ ବିଭର ପ୍ରଦାନା । ପୃ—୨୫

ବିବାହ ବର୍ଣ୍ଣନା ପରେ ବରବେଶ, ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଗମନ ଓ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ନେବାର ଦୃଶ୍ୟ କବିମାନେ ତଲ୍ଲୀନତାର ସହିତ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥାନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବରବେଶର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣନା ନ କରି କେବଳ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି—

"ବରବେଶ ହୁଅନ୍ତି ଯେ କୃଷ୍ଣ ମହାରଙ୍ଗ ।"
(ପୃ—୫୮)

ବିବାହ ପାଇଁ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଯାତ୍ରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ । ରଥ, ଗଜ, ଅଶ୍ୱ, ଦଣ୍ଡ, ଛତ୍ର, ଆଲମ୍ବ, ଆଠ ସଇନ, ଅପସର ଓ ଚଣ୍ଡପୂତ ପ୍ରଭୃତି ହେଲେ ତାଙ୍କର ବରଯାତ୍ରୀ । ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କଲାବେଳେ ଶିବ, ନାରାୟଣ ଓ ପାର୍ବତୀଙ୍କ ପୂଜା ହୁଏ । ବୀର ତୂରୀ ବାଜେ । ଚଣ୍ଡସୂତମାନେ ମଙ୍ଗଳ ଗାନ କରନ୍ତି । ଘରର ଦ୍ୱାରରେ ଅନ୍ନଛତ୍ର ପ୍ରଦତ୍ତ ହୁଏ । ଏହାପରେ ଏକ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବରଯାତ୍ରୀମାନେ ଶୁଭଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତି ।

କନ୍ୟା-ପୁରରେ ପହଞ୍ଚିବାବେଳେ କନ୍ୟାପକ୍ଷର ଲୋକେ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ନେବାପାଇଁ ଆସନ୍ତି ।

"ଅନେକ ଉଚ୍ଛବ ଯେ ଆନନ୍ଦେ ରହସ୍ୟ କରି
ଭୋଜନ ଯୋଗାଡ଼ ଯଉତୁକ ସମସ୍ତ ସଜ କରି
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ପାଦାନ୍ତ କୋଟି କୋଟି
ହସ୍ତେ ପଦ୍ମନାଭ ଅସଇ ପାଛୋଟି ।" (ପୃ—୬୬)

ବିବାହ ପରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବାବେଳେ ବହୁପ୍ରକାର ଧନରତ୍ନ ବିଶେଷ କରି ଘରର ଉପକରଣମାନ ଯଉତୁକ ରୂପେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ । ସାରଳାଦାସ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିବାହ ଶେଷରେ ଯଉତୁକର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ହେଁ କୁନ୍ତୀ ବିବାହରେ ଏହାର ବିଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

"ଶୁଭେଣ ପଦାନ ଯେ ହୋଇଲା କୁମାରୀ
ପଦ୍ମେକ ରଥ ଯଉତୁକ ଦଲେ କ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।
ବେନି ପଦ୍ମ ଗଜ ଯେ ଘୃତ ପଦ୍ମ ହସ୍ତି
ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ପୃଥ୍ୱୀ ରାଜା ଯଉତୁକ ଦସ୍ତେ ।
ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ପାଟଛତ୍ର ଆଲମ୍ବ ସ୍ନେହ ଲକ୍ଷ ଅନେକ ବାଦ
ଯଉତୁକ ଦେଲା ରାଜା ପରମ ସାନନ୍ଦ ।
ଶତେକ ପଦ୍ମ ଗୋଧନ ଦେଲକ ନୃପମଣି
ଚଉବିଂଶ ଧନ ଭଣ୍ଡାର ଦାନ ଦେଲକ ଆଣି ।" (ପୃ—୧୬୫)

ସୁନ୍ଦରଖାକୁଡାବନ୍ଧ (ମଧ୍ୟପର୍ବ) ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଳି, ପଥର, ନାଳିଆ, ଗଡ଼୍ ଓ ଗଉଙ୍କ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଭାବେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

ଏହିସବୁ ବିଶେଷ ପରିସ୍ଥିତି ବ୍ୟତୀତ କବି ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦାନ, ଉପହାର ଓ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରତି ଅଧିକ ରୁଚି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା :

ପ୍ରକୃତି ଓ ମାନବର ସମ୍ପର୍କ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ । ମାନବୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପରେ ଆଲମ୍ବନ, ଉଦ୍ଦୀପନ, ଭାବ ପ୍ରକାଶନ ରୂପେ ପ୍ରକୃତିର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା କବିମାନଙ୍କର ଏକ ପାରମ୍ପରିକ ରୀତି । ସାରଳା ଦାସ ରୀତିକାଳୀନ କବିମାନଙ୍କ ପରି ଏହାକୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ ହେଁ, ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଏହାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୁଚିକର ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ମିଳନ କାଳର ନିର୍ଜନତା ଓ ରମଣୀୟତାକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କବି ପ୍ରକୃତିର ଉଦ୍ଦୀପନ ରୂପ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ ହୋଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ବିଶେଷ ବନ ଗହନ ନିଗମ ସ୍ଥାନ ଭୂମି
ଆକାଶେ ଦୃଶ୍ୟ ଭାବ ରୋହିଣୀ ବଲ୍ଲଭ ଦେବ ସ୍ୱାମୀ
ବସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରମାସେ ମହା ନିରମଳ
ସମସ୍ତ ବଣଇ ସେ ବିକସନ୍ତୁଂ କିରମଳ ।" ପୃ ୬୭

ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ମଧ୍ୟ କବି ବସନ୍ତ ଋତୁର ରମଣୀୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି—

ମଳୟ ବସନ୍ତ ଯେନ ସନ୍ତୁଂ ବହଇ ମଧ୍ୟାଣ
ଶୁଷ୍କ ତରୁମାନେ ତନ୍ତୁଂ ହୋଇଲେ ପଲ୍ଲବନ ।
× × ×
ବସନ୍ତେ ପିକ ସନ୍ତୁଂ ହେଲେ ଅଘାଷ୍ଟମ
ଅକାଳେ ଚୂତ ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ଫଳ ଅନ୍ୟ
ତନ ଜାତମାନେ ଧ୍ୱରନ୍ତି ଧ୍ୱରଣୀ
ମଉ ଯେଉଁ ପଙ୍କ ଧୋଇଲେ ବିରହିଣୀ ।" (ଗଦା ୧୫୧-୧୫୨)

ସମ୍ବାଦ :

ପୁରାଣର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରଧାନ ତତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ସମ୍ବାଦ । ଏହି ଶୈଳୀ ଯୋଗୁ ଏହା କାବ୍ୟଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରାଣ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ମାଧ୍ୟମରେ କଥିତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଖ୍ୟ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁ ସମ୍ବାଦ

ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣରେ ପ୍ରଥମ ଅଂଶରେ ଯଥାକ୍ରମେ ପରାଶର, ସୁନୀତି, ଧ୍ରୁବ, ଋଷିଗଣ, ମରୀଚ, ଅତ୍ରି, ଅଙ୍ଗିରା, ପୁଲସ୍ତ୍ୟ, ପୁଲହ, କ୍ରତୁ, ବଶିଷ୍ଠ ଆଦି ଋଷିମାନଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ସମ୍ବାଦ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଛି । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରାଣରେ ଏହା ହିଁ ରୀତି । ପୁରାଣରେ ବକ୍ତା ଓ ଶ୍ରୋତା ରୂପେ ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷମାନେ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଥିବାରୁ ଏଥିରେ ନାଟକୀୟତା, ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗ-ଶୈଳୀ ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ପୁରାଣର ଏକ-ସ୍ୱରତାକୁ ଦୂର କରିବାରେ ବିଶେଷ ସହାୟ କରେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ସମ୍ବାଦକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ଏବଂ ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶୈଳୀକୁ ଏହା ବହୁ ସ୍ଥଳରେ ଅତିକ୍ରମ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇଛି । ବଇବସ୍ୱତ ମନୁଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନରୁ ମହାଭାରତର କଥାବସ୍ତୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ଏଥିରେ ଆଦିତ୍ୟ, ତାପତ୍ୟ, ନର୍ଘାତ-ଗଙ୍ଗା, ଶାନ୍ତନୁ-ଗଙ୍ଗା, ପରାଶର-ଶାନ୍ତନୁ, ଶାନ୍ତନୁ-ଭୀଷ୍ମ, ସତ୍ୟବତୀ-ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକା, ସତ୍ୟବତୀ-ଭୀଷ୍ମ, ସତ୍ୟବତୀ-ବ୍ୟାସ, ଅମ୍ବା-ଭୀଷ୍ମ, ଅମ୍ବା-ପରଶୁରାମ, ନୀଳରାମ-ଭୀଷ୍ମ, ବ୍ୟାସ-ଗାନ୍ଧାରସେନ, ଶିବ-ବୃଷଭ, କୁନ୍ତୀ-ସୂର୍ଯ୍ୟ, ସତ୍ୟବତୀ-କୁନ୍ତଭୋଜ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର-ଗାନ୍ଧାରୀ, ଅଗ୍ନିକାର-ଯମ, ଅଗ୍ନିକାର-ପାଣ୍ଡୁ, ଅଗ୍ନିକାର-ରତ୍ନାବତୀ, ପାଣ୍ଡୁ-କୁନ୍ତୀ, ଅଗସ୍ତି-ପାଣ୍ଡୁ, ପାଣ୍ଡୁ-ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରଭୃତି ବହୁ ଉପ-ସମ୍ବାଦ ଦ୍ୱାରା ସୁଶୋଭିତ ହୋଇଛି ।

ସମ୍ବାଦରେ ନାଟକୀୟତାର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ହେଉଛି—ସତ୍ୟବତୀ ଏବଂ ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକା ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା ଆଲୋଚନା । ସତ୍ୟବତୀ କହୁଛନ୍ତି—

"ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଦୋହେଂ ମୋହର ଦେହ ଛୁଅଂ
ପାପ ବୋଲଇଂ କି ପୁଣ୍ୟ ବୋଲଇଂ ଦୋହେଯେକ ମନ ହୁଅ । ପୃ ୯୩

ସତ୍ୟବତୀ 'ପାପ ବୋଲଇଂ' କି 'ପୁଣ୍ୟ ବୋଲଇଂ' ଉକ୍ତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ରହସ୍ୟ ବିଜଡ଼ିତ । ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ତେବେ ବି ବଧୂମାନେ ଶାଶୁଙ୍କ ମନ ରଖି ଓ ଶାଶୁଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି କହୁଛନ୍ତି—

"ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ତୁ ପରମ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ଯେତେକାଳ ପରିଯନ୍ତେ ଗୋ ଅଗ୍ୟାଂ ଗଲୁ ସତ୍ୟ ତୋହର । ପୃ ୯୩

"ଯେବେ ସରଳ ହେଲେ କର୍ମା ମେଣ୍ଟିବୁ ଗୁରୁ ବାକ୍ୟ
ବନ୍ଦନେ କହ ଗୋ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ୱରୂପ ।"

(ପୃ-୯୪)

ଅମ୍ବିକାଙ୍କ 'ବିଗ୍ନଲଣ ଦେହ' ଉକ୍ତି ମଧ୍ୟ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏଥିରେ ଗୁରୁଜନମାନେ ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଅନୁଚିତ ପରାମର୍ଶ ନ ଦେଉଥିବା ହିଁ ସୂଚିତ । ଅଥଚ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଉଭୟ ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକା ମୂର୍ଚ୍ଛା ହୋଇଗଲେ ।

ସମ୍ବାଦରେ ନାଟକୀୟତା ପରି ବ୍ୟଙ୍ଗ ଶୈଳୀ ସାରଳା ଦାସଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ଗାନ୍ଧାରୀ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଅପରାଧୀ ଚରିତ୍ରର ଯେଉଁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସାଧାରଣ ଭାବେ ମାନବ ସମାଜ ହିଁ ଚିତ୍ରିତ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରତି ଈର୍ଷାନ୍ୱିତ ହେବା ସବୁ ମାନବ ଜାତିର ଏକ ସାଧାରଣ ଗୁଣ ହେଲେହେଁ ଏଥିରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଚରିତ୍ରହୀନତାକୁ ଏହାର କାରଣ ରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରାଯାଇଛି । ଜଣାକଣା ଚରିତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନା କଲାବେଳେ ପୁରାଣ ପାଠ ମଣି ବଚନ, ଭଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଉପଦେଶକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରାଯାଇଛି । ସମାଜରେ ଏ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ରକୁ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଲେହେଁ, ଜଣାକଣାର କାମ ବାସନା, ଏସବୁ ମଣି-ନିୟମକୁ ମାନି ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଓ ଶାନ୍ତନୁ ଉପାଖ୍ୟାନରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଜପ, ତପ ଏବଂ କାମ ବାସନା ମଧ୍ୟରେ ନିରନ୍ତର ଚାଲିଥିବା ସଂଗ୍ରାମ ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ଏହିସବୁ ଲକ୍ଷଣ ବ୍ୟତୀତ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ସମ୍ବାଦ ଶୈଳୀରେ ସ୍ୱାଭାବିକତା, ଚରିତ୍ର ସବୁର ଅନ୍ତର୍ବୃତ୍ତିର ବିଶ୍ଳେଷଣ, ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା ଓ ରୋଚକତା ପ୍ରଭୃତି ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ନୀରସ, ଶୁଷ୍କ ଦାର୍ଶନିକ ସମ୍ବାଦ ଅପେକ୍ଷା ଚରିତ୍ର ଉପଯୋଗୀ ଉକ୍ତି-ପ୍ରତ୍ୟୁକ୍ତି ହିଁ ଲକ୍ଷଣୀୟ । ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଉପଦେଶର ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଅଛି ତାଙ୍କ ଅତୀତ ଜୀବନର ତଥା ବଂଶର ଇତିହାସ । ଜଣାକଣାଙ୍କ ସଂଳାପରେ ଅଛି, ପ୍ରଚଳିତ ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରା ପ୍ରତି ବିଦ୍ରୋହ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱରେ ଅଛି ତାଙ୍କ ବିକଳାଙ୍ଗ ଅଙ୍ଗର ପ୍ରକୃତି । ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରିତ୍ରର ସଂଳାପରୁ ସେମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିହୁଏ । ସାରଳା ଦାସ ସମ୍ବାଦ ଶୈଳୀର ଯେଉଁ ସାର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ବହୁ କବିଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ପାରିଛି ।

(ଘ) ଜ୍ୟୋତିଷ ବର୍ଣ୍ଣନା :

ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଭାରତୀୟ ଜୀବନକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବାରେ ଏକ ବିଶେଷ ଉପାଦାନ । କାଳ, ବେଳ ଉପରେ ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟର ସଫଳତା ନିର୍ଭର କରେ । ଏହା ହିଁ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଜ୍ୟୋତିଷ-ଶାସ୍ତ୍ରର ବାହୁଲ୍ୟ ଉତ୍କର୍ଷ ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ବରୁ ସାରଳା ଦାସ କାଳ, ବେଳର ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତି ତାଙ୍କ ମହାଭାରତର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଗର୍ଭାଧାନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅଶୁଭ ବେଳର ପରିଣତି । ଏ

କଥାକୁ ସାରଳା ଦାସ ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ପରି ଭୀଷ୍ମ, ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ପ୍ରଭୃତି ଚରିତ୍ରର ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମକାଳର ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରିଛି । ଚନ୍ଦ୍ର ତଥା ଚରିତ୍ରକୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କଲାବେଳେ ସାରଳା ଦାସ ଅନୁରାଧା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନକ୍ଷତ୍ର ବେଳର ଯେଉଁ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ସେଥିରୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କର ବିଶେଷ ଜ୍ଞାନ ଥିବା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

(ଙ) ସ୍ତୋତ୍ର :

ସାରଳା ମହାଭାରତର ଆତ୍ମା ହେଉଛି ଧର୍ମ ଏବଂ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ ପରମ୍ପରାର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଉଛି, କାବ୍ୟ ପୁରାଣାଦିରେ ସ୍ତୋତ୍ରର ଯୋଜନା । ସାରଳା ଦାସ ଗ୍ରନ୍ଥର ଆରମ୍ଭରେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ପର୍ବ ଶେଷରେ ଏବଂ ପ୍ରସଙ୍ଗାନୁକ୍ରମେ ସ୍ତୋତ୍ର ସବୁର ସମାବେଶ କରି ଦେବାଦେବୀମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଭକ୍ତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ମହିମା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ କରିଛନ୍ତି । ସ୍ତୋତ୍ର ସବୁର ପ୍ରଧାନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ମହିମା, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ତଥା ସେମାନଙ୍କ ଦୈବୀ-ଶକ୍ତି ଓ ପରାକ୍ରମର ପ୍ରଖ୍ୟାପନ । କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କବିର ଆତ୍ମ-ନିବେଦନ, ପ୍ରାର୍ଥନା ତଥା ଯାଚନା, ସ୍ତୋତ୍ର ସବୁର କଳେବର ମଣ୍ଡିତ କରିଛି । ସାହିତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହା ନିମ୍ନକୋଟିର ରଚନା ହେଲେହେଁ ଏଥିରେ ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କିତ ବହୁ ତଥ୍ୟର ସମାବେଶ ହୋଇଥାଏ । ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଦୁର୍ଗା ସ୍ତୁତିରୁ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ନାମ, ଅସ୍ତ୍ର, ଶସ୍ତ୍ର, ଆଭରଣ, ଭୟଙ୍କର ରୂପର ସନ୍ଧାନ ମିଳେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେବୀ ବା ଦେବତାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାମ, ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର, ଆଭରଣ ଓ ରୂପ ଥିଲେହେଁ, ସେମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ବିଶେଷତା ହେଉଛି —

(୧) ସ୍ରଷ୍ଟା
(୨) ମହାନ୍ ପୌରୁଷ
(୩) ଅଭୟ ପ୍ରଦାୟକ
(୪) ଲୀଳା ପ୍ରକାଶକ
(୫) ଶରଣ ରକ୍ଷକ
(୬) କାଳଜୟୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଏହି ସବୁ ଗୁଣରେ ମହିମାନ୍ୱିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଭକ୍ତମଣ୍ଡଳୀକୁ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି ।

(ଚ) ନୀତିବାକ୍ୟ :

ନୀତିବାକ୍ୟର ପ୍ରଚୁର ଥିଲା ପୁରାଣର ଅନ୍ୟ ଏକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରାଣରୁ ଏହାର ବହୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଏହା ଭାଷାକୁ ସବଳ ଓ ଭାବକୁ ତୀବ୍ର କରେ । ଏଥିରେ ସମାଜର ସମ୍ମିଳିତ ଅନୁଭବ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଏହାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ ପ୍ରାପ୍ତ ଦେଖିହୁଏ ନାହିଁ । ଏହା ବର୍ଣ୍ଣନା

ସହ ପ୍ରାୟ ମିଶି କର ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ କେତେକ ଉଦାହରଣରୁ କବିଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରିଚୟ ମିଳେ ।

"ଶରୀର ଥିବ ମୋର ଯେତେ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଜନବାର ଅଲଙ୍ଘିତ ନିୟମ ମୋତେ ।"

(ପୃ - ୬୫)

"ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ ବୁଡ଼ଇ ଅନେକ କାଳର ଧର୍ମମାନ"

(ପୃ—୬୮)

"ସତ୍ୟେଣ ସଂସାର ଯେ ଅଛଇ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି
ସତ୍ୟକୁ ମେଣ୍ଟି ଲଂଘିଲେ ପ୍ରାଣୀ ହୁଅନ୍ତି ନର୍କଗତ ।"

(ପୃ—୬୪)

"କଳ୍ପିତ ଦୋଷେ ବଡ଼ପଣ ନାଶି
ଶ୍ରୀକାଳ ଯୁଦ୍ଧେ ସିଂହ ହୋଇଲଛି ଧ୍ୱଂସି ।"

(ପୃ – ୮୩))

"ମାତା ପିତାର ବଚନ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ ଉଦ୍ଧାର
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ତେଜି ବାବୁ ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ କର
ଯଦ୍ୟପି ବିପ୍ର ଭୁ ଅଷ୍ଟମି ଯୁଗତେ
ସୁଲଭ ଭୋଜନ ଦେଖିଲେ ପଳାଉ କେମନ୍ତେ ।"

(ପୃ—୯୧)

"ଦୟାଳୁ ଘାଟକୁ ଧର୍ମ କେମନ୍ତ ଛାଡ଼ିବ ।"

(ପୃ – ୧୦୩)

"କର୍ମେ ଯାହା ଫଳତ ତାହା କେହୁ ଆନ କର ।"

(ପୃ—୧୧୬)

"ଭାଗ୍ୟେ ଯେ ପ୍ରାପତ ତାହା ମୁଚ୍ଛିବା କେମନ୍ତେ ।"

(ପୃ—୧୧୬)

ପ୍ରିୟଲୋକେ ପରତେ ମିଥ୍ୟା କହିତ ନ ପାର ।"

(ପୃ—୧୮୦)

ଏହିସବୁ ଉଦାହରଣରୁ ସମାଜ ପ୍ରତି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ନିମ୍ନ ପରିଚୟ ମିଳେ । ସେ କର୍ମ ଓ ଭାଗ୍ୟବାଦୀ ଥିଲେ । ଦେବ, ଦୟା ଓ ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଅତୁଟ ଥିଲା । ମିଥ୍ୟା କହିବାକୁ ସେ ଏକ ଅପରାଧ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ ।

(ଛ) ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ :

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ରଚନାଶୈଳୀର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଉଛି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ । ସାଧାରଣ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ପ୍ରାୟ ଏହି ପ୍ରକାର ଶୈଳୀର ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । କୁରୁବଂଶର ଉତ୍ପତ୍ତି, ଗୁରୁ ଲେଙ୍କେଶ୍ୱର ଓ ପାଠରୁଢ଼ିଙ୍କ ବଂଶାବଳୀ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଉଲ୍ଲେଖ, ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ କୃଷ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ପରିଚୟ, ବିଭିନ୍ନ ବନ୍ଦନାରେ ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ଗୁଣାବଳୀ ତଥା ପୁରାଣ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରକାଶ, ବିଭିନ୍ନ ବାଦ୍ୟର ଉଲ୍ଲେଖ, ଯୋଗସାଧନାର ବିଭିନ୍ନ ମାର୍ଗ, ବିଭିନ୍ନ କଥା, ଜ୍ୟୋତିଷଶାସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଋତୁ, ମାସ, ପକ୍ଷ, ଦିନ, ତିଥି, ବାର, ନକ୍ଷତ୍ର, କରଣ, ଯୋଗ ଦଣ୍ଡ ଓ ଗ୍ରହସ୍ଥିତିର ପରିଚୟ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶତଭ୍ରାତାର ନାମକରଣରେ ନୂଆ ନୂଆ ଶବ୍ଦ ଯୋଜନା, ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପ୍ରକୃତି ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲାବେଳେ ଭଦ୍ରତାର ପୁରୁଷଙ୍କ ରୂପ ଓ ମହିମାର ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଭୃତିରୁ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସ୍ପଷ୍ଟ । ତାଙ୍କର ଅନେକ କଥା କହିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଏହା ବିଶେଷ ଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ।

(ଜ) ଅଳଙ୍କାର :

ବିଧାନ ଭାଷାର ସୌଷ୍ଠବ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ପ୍ରାୟ ସାନୁପ୍ରାସିକ ପଦାବଳୀର ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ଗ୍ରନ୍ଥର ଅଧିକାଂଶ ପଦରୁ ଏହି ଶୈଳୀର ପରିଚୟ ମିଳେ ।

ବ—ଭର୍ତ୍ସନା କରିଣ ବଚନ ନ ବୋଲିବୁ (ପୃ-୧୫)
• ବୋଲ—ଗଙ୍ଗା ବୋଲନ୍ତି ତୁ ବୋଲୁଥିବୁ ଅନୁବ୍ରତେ । (ପୃ-୧୫)
ହ—ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ସହିବି ହୋଇବି ଭଗତ (ପୃ-୧୫)
ତ—ସ୍ୱେଚ୍ଛେଶ୍ରେ ବହୁତ ସତ୍ୟବ୍ରତ କଲେଟି ସତ୍ୟବାଦୀ । (ପୃ-୧୫)
ଧ—ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ ସିଦ୍ଧ ସାଧବୀ ଧବଳାଙ୍ଗୀ । (ପୃ-୧୫)
ରଣ—ତାରଣ କାରଣ ଉଦ୍ଧାରଣ ଦଇବତ । (ପୃ-୯୦)
ଜ—ସ୍ୱେଦଜ ଅଣ୍ଡଜ ଉଦ୍ଭିଜ ଜରାୟୁଜ ଗୁରଜାଜ । (ପୃ-୧୦୬)
ଣ-ଳ—ଚଣ୍ଡ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ, ହୁଦଣ୍ଡ, ମହାକାଳ ଅନଳ । (ପୃ-୧୪୮)
ମାର—ଅତି ସୁକୁମାର ସେ କୁମାର ନକୁଳ । (ପୃ-୧୭୫)

ସାନୁପ୍ରାସିକ ପ୍ରୟୋଗ ପରି ବୀପ୍‌ସା ମଧ୍ୟ ଭାଷା ପ୍ରସାଧନର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଉପାଦାନ । ସାରଳା ଦାସ ଭାଷାର ସୌଷ୍ଠବ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି ।

"ପାଟଛତ୍ର ହିଁ ଲକ୍ଷେ ଚାମର ହିଁ ଲକ୍ଷେ
ଉଦଣ୍ଡ ଆଲମ୍ବ ମୟୂର ଝାଲି ଲକ୍ଷେ ।
ଘଣ୍ଟ ତୂର ଲକ୍ଷେ ଟମକ ଲକ୍ଷେ
ନିଶାଣ ଲକ୍ଷେ, ଭେରି ଦାଣ୍ଡି ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ ।
ଟମକ ନିଶାଣ ଯେ ସୈନ୍ୟମାନ ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ
ହସ୍ତୀ ଘୋଡ଼ା ପାଇକ ପଲସି ଅଛନ୍ତି କାଛେ କଛେ ।" (ପୃ-୧୯୪)

ଏହିପରି କତ କତ (ପୃ ୩୦), ରହ ରହ (ପୃ ୪୧-୮୪.୮୩), ଶିବ, ଶିବ (ପୃ ୪୧), ଦେଖ୍ ଦେଖ୍ (ପୃ ୫୬), ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ (ପୃ ୫୭) (ପୃ ୬୫)—୭୬-୧୬୫ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ (ପୃ ୬) । ଆହଂ ଆହଂ (ପୃ ୭୨) ଜଣେ ଜଣେ (ପୃ ୭୪) କେତେ କେତେ (ପୃ ୭୯) ସହୋଦ୍ର, ସହୋଦ୍ର, ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ (ପୃ ୮୪), ଗୁଡ଼ ଗୁଡ଼ (ପୃ ୯୮), କୋଟି କୋଟି (ପୃ ୧୦୬) ପୁଣ ପୁଣ (ପୃ ୧୦୯) ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରୟୋଗକୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଇପାରେ ।

ଝାପ୍‌ସାପର ଧ୍ୱନ୍ୟାନୁକରଣ ଶବ୍ଦ ସବୁର ପ୍ରୟୋଗରେ ଭାଷାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି-ପାଏ । ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ ଏ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦାବଳୀର ବ୍ୟବହାରରେ ସାରଳା ଦାସ ନିପୁଣ ଥିବା ନିମ୍ନ କେତେକ ଉଦାହରଣରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୁଏ ।

ଅଘୋର ମୁଖ ଗୋ ଟହ ଟହ ହସ ମୁଖୀ ପୃ ୬୦
ଢବ ଢବ ବାଦ୍ୟ ଗୋ ଭୁକେଣ ଡମ୍ବରୁ ପୃ ୬୦
ନୟନର କେଶୁଂ ବହଇ ଝର ଝର ପାଣି ପୃ ୬୩

ପୁରାଣ ସବୁର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା କଥା କହିବା । ସେଥିପାଇଁ ପୁରାଣକାର-ମାନେ ଅଳଙ୍କୃତ ଶୈଳୀ ଅପେକ୍ଷା ସହଜ ଓ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶୈଳୀକୁ ବିଶେଷ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ପୁରାଣ ସବୁ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭାଗବତରେ ଅଳଙ୍କୃତ ଶୈଳୀର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବେଳକୁ ଶ୍ରୀମଦ୍‌ଭାଗବତ ଏକ ଲୋକପ୍ରିୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଭାବେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ ହେଁ, ସାରଳା ଦାସ ଏହାର ଅଳଙ୍କୃତ ଶୈଳୀକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନାହାନ୍ତି; ଫଳରେ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗତି ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତ, ସମସ୍ତରେ ଉପମା, ରୂପକ, ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା ଆଦି ଅଳଙ୍କାରର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ସାରଳା ଦାସ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ଯୋଜନା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ନଥିବାରୁ ଅନେକ ସମୟରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉପମା ବାରମ୍ବାର ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ତାପସୀଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ସାରଳା ଦାସ ସେଥିପାଇଁ କେବଳ—

'ତାପସ୍ତାର ତେଜ ମହା ଅନଳ ପରାୟେ'କୁ ବାରମ୍ବାର (୩ ଥର) ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ।

ଅନ୍ୟସ୍ଥଳରେ ସେ ଯେଉଁଠାରୁ ଉପମାର ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ନୂଆ ଉପମା ଖୋଜିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ନକରି ପରଂପରାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପମା ସବୁର ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭ୍ରାତାଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ।

ସଂସାରକୁ 'ଅଦଳିଛି ବନ୍ଧନ' ଏବଂ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀର ନିବିଡ଼ ଆଲିଙ୍ଗନକୁ ଶାମଳା ବୃକ୍ଷ ସହ ତୁଳନା କଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ସାରଳା ମହାଭାରତର ବିରାଟ କଳେବର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହି କେତେକ ଉପମାନର ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧ କରିହୁଏ ନାହିଁ । ପରଂପରାରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପମା ସବୁକୁ ସାରଳା ଦାସ ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ।

ଉପମା :

"ଶରଦ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ତନୁ—" ପୃ—୨୧୧
"ଉଦୟେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ନିଜକୁଳଙ୍କ ହୃଦୟମଣି ?"—ପୃ—୨୧୧
"ଅନ୍ଧାର ଭେଦି ପର୍ବତ ଦିଶୁଅଛି ଦିବସର ପ୍ରାୟେ—
ତୁରିଗ ତେଜି ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ । କି ପର୍ବତେ ଉଦୟେ
ରାଜ କାଳେ ପର୍ବତ ଦିଶଇ ଶୁକ୍ଳ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରାୟେ"— ପୃ ୨୧୨
" ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ନାରାୟଣ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସେ ମକର ଧ୍ୱଜ ପ୍ରାୟେ"—
ପୃ ୨୨୩
"ବିକ୍ରମ ସିଂହ ଶୋଭା, ତାଙ୍କ ଦେଖି ଜାନୁ ଠାଣି'—ପୃ ୨୧୦
' ବେନି ପାଦ କାନ୍ତି ଉଜ୍ଜଳ କୁମୁଦ ଜାଣି—ପୃ—୨୧୦
"ବେନ୍ଧୁ ବିମ୍ବ ଓଷ୍ଠ"—ପୃ—୨୧୦
ଉନ୍ନତ କଦଳୀ ଜାନୁ" ପୃ—୧୪୯
"ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ବାଳ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ତେଜ"—୧୬୦
' ଧର୍ମ ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଞ୍ଜୁଷର ପ୍ରାୟେ"—୨୬୦
ଶରୀର କମ୍ପଇ ତାର କଦଳୀ ଯେହ୍ନେ ପ୍ରାୟେ"—ପୃ ୧୦୫
' ନୀଳେନ୍ଦ୍ର ଦଳ ପରାୟେ ତନୁ
ବିଚିତ୍ର ବେଶନ ରୂପ ସୁନ୍ଦର କି କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଭାନୁ"— ପୃ ୨୬୧
"ଉଦୟ ପ୍ରାୟେ ଦିଶିଲା କୁମାର ଉଦ୍‌ବେଗ ଗତ" ପୃ ୨୭୪
"କ୍ଷେପନ୍ତି ବଳାହକେ ଯେହ୍ନେ ବିଜୁଳି କନକ ରେଖେ"—ପୃ ୨୩୫
"ତେଜ ଜାଳା ଆଦିତ୍ୟର ପ୍ରାୟେ"— ପୃ ୨୮୧

ରୂପକ :

'ପଦ୍ମପାଦ'—ପୃ ୮
'ଦୟାସାଗର'—'ଶୃଙ୍ଗାର ବାରନିଧି'—ପୃ ୧୯୫
'ପଦ୍ମପାଦ', 'ପାଦ ପଙ୍କଜ'—ପୃ ୧୧୯
'ଧର୍ମ ନୌକା'—ପୃ ୬୭
'କାଳାନଳ ରୂପ ହୋଇଣ ପର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ'—ପୃ ୮୦

ଉତ୍ପ୍ରେକ୍ଷା :

'ପୁଣହେକ ଉପୁଜିଲ ମଦନ ମୂରତି'—ପୃ ୪୧
'ବାହୁ ବଳେ କେତନ ସ୍ୱରୂପ
ଲକ୍ଷଣ ଅନଙ୍ଗ ସମ ଧାପ'—ପୃ—୧୧୭

ଅର୍ଥାନ୍ତର ନ୍ୟାସ :

"ସୁଖ ଅଇଲେ ଯେସନ୍ତେ ହେଟେ ନାଥ ଅସମ୍ଭାଳ
ପର ପୁରୁଷ ଆମ୍ଭେ ଦେଖିଲେ ହୋଇ ମତ ଭଳ।"—ପୃ ୧୦୪
"ମାତା ପିତାର ବଚନ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ ନିରଧାର
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ତେଜି ବାରୁ କର ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ—ପୃ ୯୧

(ଙ) ଛନ୍ଦଯୋଜନା :

ମାନବ ଜାତି ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ ପୂର୍ତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ବାକ୍ୟ ସବୁ ବ୍ୟବହାର କରେ, ତାହା ହେଉଛି ଗଦ୍ୟ। ଯେତେବେଳେ ଏହି ବାକ୍ୟ ସବୁ ଛନ୍ଦାଶ୍ରିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ସେତେବେଳେ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଭୂମିକାରୁ ମୁକ୍ତ ଧାଇ ଭାବାଲୋକରେ ପ୍ରବେଶ କରେ। ଏହାକୁ ମନୁଷ୍ୟର ସାଧାରଣ ଗତି ଓ ଛନ୍ଦୋମୟ ଗତି ସହ ତୁଳନା କରାଯାଇପାରେ। ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଯିବା ଆସିବା କରେ, ସେଥିରେ ଛନ୍ଦ ନଥାଏ। ସେ ନିଜର ପ୍ରୟୋଜନ ପାଇଁ ଚାଲେ। କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏହି ଗତି ଛନ୍ଦମୁକ୍ତ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଏହା ନୃତ୍ୟ ଓ ଏହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅଲୌକିକ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରେ। ସେହିପରି ବାକ୍ୟରେ ଛନ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ହେବାପରେ ଏହା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସାଧାରଣ ଦୁନିଆର ହସ, କାନ୍ଦରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଧର୍ମ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମ ଜଗତକୁ ନେଇଯାଏ।

ଛନ୍ଦର ଏହି ମହିମା ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ପରେ କବିମାନେ ନିଜ ରଚିତ କାବ୍ୟରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ କରିଆସିଛନ୍ତି। ଏହା ସତ୍ତ୍ୱେ ସମସ୍ତ କାବ୍ୟରୁ ଛନ୍ଦର ସନ୍ଧାନ କରିବା ନିରର୍ଥକ। ଏପରି ଅନେକ କାବ୍ୟ ଅଛି, ଯେଉଁଥିରେ କେବଳ

ପଦ ମିଳାଇବା ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ହିଁ ସାର ହୋଇଛି । ଛନ୍ଦର ନୈସର୍ଗିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇନାହିଁ । ସାର୍ଥକ କବି ହିଁ ଛନ୍ଦର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରେ । କେବଳ ଅଙ୍ଗ-ଚାଳନା କରିବା ଯେପରି ନୃତ୍ୟ ନୁହେଁ, ସେହିପରି କେବଳ ରାଗ, ରାଗିଣୀର ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କାବ୍ୟ ଛନ୍ଦୋମୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଛନ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ଏହା ଭାଷାକୁ ଗତିମୟ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାବକୁ ଉଦ୍ଦୀପ୍ତ ଓ ପ୍ରାଣବନ୍ତ କରେ । ସାଧାରଣ ଜଡ଼ତା ଦୂର କରି ଏହା ପାଠକ ବା ଶ୍ରୋତାର ହୃଦୟରେ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଆବେଗ ଓ କମ୍ପନ ।

ଛନ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗର ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱ ସହ ସାରଳା ଦାସ ପରିଚିତ ଥିବା, ତାଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ ଛନ୍ଦରୁ ହିଁ ଜଣାଯାଏ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତରେ ମାଳବ, ଲଳିତ, ବସନ୍ତ, ଭୈରବୀ ପ୍ରଭୃତି ୩୬ଟି ରାଗ ରାଗିଣୀର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । କବି ଚାହିଁଥିଲେ ଏହିସବୁ ରାଗ ରାଗିଣୀରୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରାଗକୁ ସାରଳା ମହାଭାରତର ଛନ୍ଦରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରିଥାନ୍ତେ । ସେ ତାହା କରିନାହାନ୍ତି । କାରଣ ସେ ଜାଣିଥିଲେ ଏସବୁ ହେଉଛି ସଂଗୀତର ରାଗ । କଥା କହିବା ପାଇଁ ଏ ସବୁ ଉପଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ଛନ୍ଦ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ (Descriptive) ଓ ବୃତ୍ତିମୂଳକ (narrative) ଏବଂ ଗଦ୍ୟ ସହ ମିଶି ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରେ, ସେହି ଦଣ୍ଡକ ବା ଦଣ୍ଡିବୃତ୍ତକୁ ସେ ନିଜ ମହାଭାରତର ମାଧ୍ୟମ କଲେ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଏହି ଛନ୍ଦ ନିର୍ବାଚନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗର ବଳରାମ ଦାସ ଓ ବାଣନିଧି ଦାସଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥିଲା । କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ନୁହେ, କଥାକୁ କାବ୍ୟର ମୂଳଧର୍ମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ବଂଗ-ସାହିତ୍ୟର ଚଣ୍ଡୀଦାସ ଓ 'ଧର୍ମମଙ୍ଗଳ' ପ୍ରଣେତା ମାଣିକଦତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି କବି ମଧ୍ୟ ଏହି ବୃତ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବଂଗଳାରେ 'ଦଣ୍ଡୀ' ସୁସଂବଦ୍ଧ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ, 'ମାଣିକ ଦତ୍ତେର ଦଣ୍ଡୀ' ଓ 'ଲଉସେନ ଦାଣ୍ଡୀ'ରେ ବ୍ୟବହୃତ 'ଦାଣ୍ଡୀ' ଶବ୍ଦ 'ଆଖ୍ୟାୟିକା କବି' ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଚଣ୍ଡୀଦାସ 'ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କୀର୍ତ୍ତନ' ଗ୍ରନ୍ଥରେ 'ଦଣକ, ଦଣ୍ଡକ ଲଗନୀ, ବଚନ ଲଗନୀ ଦଣ୍ଡକ, ତ୍ରିକୋଣକେ ଚଉକ ଲଗନୀ ଦଣ୍ଡକ' ପ୍ରଭୃତି ଛନ୍ଦ ଗୀତ, ଅଖ୍ୟାୟିକା, ନୃତ୍ୟ ଓ ଅଭିନୟ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ସେ ସମୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଓ ଆଖ୍ୟାୟିକା ପାଇଁ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦକୁ ହିଁ ସେଥିପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରି ଛନ୍ଦପ୍ରୟୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜ ନିପୁଣତାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । ଭାଷାକୁ ଅନାବଶ୍ୟକ ଶୃଙ୍ଖଳରେ ନବାନ୍ଧି ବର୍ଣ୍ଣନା, ବୃତ୍ତି ଓ ଆଖ୍ୟାୟିକାକୁ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ମୁକ୍ତକରି ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ଏହା ଥିଲା କବିଙ୍କର ସହାୟକ ।

ଭାଷା :

ଭାବର ମାଧ୍ୟମ ହେଉଛି ଭାଷା । ଏହା ଯେ କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣନାକୁ ପ୍ରବାହଶୀଳ କରେ ତାହା ନୁହେଁ, ଏଥିରେ କବିର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ । କବି ଯେଉଁ

ଶବ୍ଦାବଳୀ ପ୍ରକାଶ କରେ ସେଥିରୁ ତା'ର ବଂକ୍ରତ୍ୱର ଝଲକ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ସଂସ୍କୃତ ପୁରାଣ ସବୁ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ରଚିତ ହୋଇଥିବାରୁ ପୁରାଣକାରମାନେ ସହଜ ସଂସ୍କୃତକୁ ଏହାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ଫଳରେ ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟାବଳୀର ସୌଷ୍ଠବ ଓ ଲାଳିତ୍ୟ ଏଥିରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇନଥିଲା । ତେବେ ବି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରସାଦ, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଓ ଓଜଗୁଣ ଏହାର ଟାର୍ଣ୍ଣଥିଲା । ସାରଳା ଦାସ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ନିଜ ପୁରାଣର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇସାରି ଥିବାରୁ ସେ ସଂସ୍କୃତ ପରିହାର କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର କଲେ । ଫଳରେ ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସୌଷ୍ଠବ ଓ ସୁନ୍ଦରତା ଏହି ଭାଷାର ସମୃଦ୍ଧି ଉପରେ ହିଁ ନିର୍ଭର କରେ । ମହାଭାରତର ଭାଷାକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଏଥିରେ ତତ୍ସମ, ତଦ୍‌ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ତତ୍ସମ :

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସମୃଦ୍ଧି ସଂସ୍କୃତ ଉପରେ ହିଁ ଆଧାରିତ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାମ ପ୍ରାୟ ଏହାର ମୂଳ ରୂପରେ ହିଁ ଗୃହୀତ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ, ନକୁଳ, ସହଦେବ ପ୍ରଭୃତି ନାମକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ସେହିପରି ଅନେକ ସ୍ଥାନର ନାମ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସ୍ତୋତ୍ର-ଯୋଜନା କଲାବେଳେ କବି ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରଭାବରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ପାରିନାହାନ୍ତି । ସ୍ତୋତ୍ର ସବୁର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରବାହ ଯୋଗୁ ସାରଳାଦାସ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରକୃତ କବି । ଶବ୍ଦ ରୂପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିପାରିନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବନ୍ଦନାରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଶୈଳୀ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଗଣେଶ ବନ୍ଦନାକୁ ଏହାର ଉଦାହରଣ ରୂପେ ଦେଖାଯାଇ ପାରେ ।

ସକଳ ବିଘ୍ନ ବିନାଶନ ଜୟ ତୁ ଗଜାନନ
ମଙ୍ଗଳ ଯୋଗେଶ୍ୱର ପରମାନନ୍ଦ ପାର୍ବତୀ-ନନ୍ଦନ ।
ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍ଖଚନ୍ଦ୍ର ସରେଜ ଦଧି ମୁଖ
ମଙ୍ଗଳ ବରଦାୟକ ନାଥ ସର୍ବଙ୍କ ପ୍ରତକ୍ଷ ।

ଏହି ଉଦ୍ଧରଣର ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତରୁ ଗୃହୀତ । ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା-ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମ ପାଳିତ ହୋଇନଥିଲେ ହେଁ ଏଥିରେ ସଂସ୍କୃତମୟତା ହିଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ସ୍ତୋତ୍ର ବା ବନ୍ଦନା ପରି ଅପ୍ରସ୍ତୁତ-ଯୋଜନା କଲାବେଳେ ତତ୍ସମ-ଶବ୍ଦାବଳୀର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ନାୟକ ବା ନାୟିକାର ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନା

କଲାବେଳେ, ସାରଳା ଦାସ ପରମ୍ପରାଗତ ଉପମାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଶବ୍ଦ ଯୋଜନା ସଂସ୍କୃତମୟ ହୋଇଯାଇଛି । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ, ସୁକୁମାର ଶରୀର, ତିଳ କୁସୁମ ନାସିକା, ରକ୍ତ କୁମୁଦ ଦୃଷ୍ଟି, ଲଳିତ ଶ୍ରବଣ, ବିମ୍ବ ଓଷ୍ଠ, କନକ ମୃଣାଳ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ, କମଳ ମୁଖ, କନକ କଲ୍ପ-ବୃକ୍ଷ, ଗଜଶୁଣ୍ଡ, ପ୍ରଲମ୍ବ ବାହୁ, ଜାନୁ କମଳ ପୁରଶ୍ଚ, ଆରକ୍ତ କୁସୁମ ପ୍ରଭୃତି ଉପମାରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଏହାର ଦ୍ୟୋତକ ।

ତଦ୍‌ଭବ :

ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଫଳରେ ଦେଶରେ ଲୋକ ଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଥିଲା । ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଲେ । ବୌଦ୍ଧମାନେ ପାଲି, ଜୈନମାନେ ପ୍ରାକୃତ ଓ ସିଦ୍ଧ, ସନ୍ଥ ଓ ନାଥ ସଂପ୍ରଦାୟର ଲୋକେ ଅପଭ୍ରଂଶ ଭାଷାକୁ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ଭାଷାର ବିକାଶ ହେଲାବେଳକୁ ଦେଶରେ ଭାଷା ବ୍ୟବହାରର ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଧାରା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କବି, ଲେଖକ ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକମାନେ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାକୁ ପ୍ରାୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ ହେଁ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦାବଳୀର ମୋହ ତୁଟି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏପରିକି କେତେକ ବିକୃତ ସଂସ୍କୃତରେ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କଲେ । ଫଳରେ ପାଲି, ପ୍ରାକୃତ ଓ ଅପଭ୍ରଂଶ ପରି ଏହି ଭାଷାରେ ତଦ୍‌ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ନ ହୋଇ ଉଭୟ ତତ୍ସମ ଓ ତଦ୍‌ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥିଲା ।

ସଂସ୍କୃତ ସମାସ-ବହୁଳ ଭାଷା ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଭାଷା ପରି ଓଡ଼ିଆ ବ୍ୟାସ-ପ୍ରଧାନ ଭାଷା ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସଂସ୍କୃତରେ ପ୍ରୟୋଗ ପରମ୍ପରା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରକୃତି ଅନୁକୂଳ ହେଲା ନାହିଁ । ସଂସ୍କୃତର ଯେଉଁ ସବୁ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲା ସେ ସବୁରେ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ନୀତି, ନିୟମ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳାରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଶିଥିଳତା ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଲା ।

ସ୍ତୋତ୍ର ବା ବନ୍ଦନା ଓ ରୂପ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦରାଜି ବହୁଳ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିଲେ ହେଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ଉଭୟ ତତ୍ସମ ଓ ତଦ୍‌ଭବ ଶବ୍ଦାବଳୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହେଲା । ସେଥିପାଇଁ କବିମାନେ ସଂସ୍କୃତର ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସହଜ ଓ ଶ୍ରୁତିସୁଖକର ଶବ୍ଦାବଳୀ ସହିତ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚଳିତ ତଦ୍‌ଭବ ଶବ୍ଦ ସମୂହକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ । ଆବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ତତ୍ସମ ଶବ୍ଦରାଜିର ତଦ୍‌ଭବ ରୂପ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ନିମ୍ନାଙ୍କିତ ଶବ୍ଦକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇପାରେ । ଦରଶନ (ଦର୍ଶନ), ଶାସ୍ତର (ଶାସ୍ତ୍ର), ପାରୁଶେ (ପାର୍ଶ୍ୱ), ସିନାନ (ସ୍ନାନ), ମାଧେବ (ମାଧବ), ଦରଶକ

(ଦର୍ଶନ), ପରସନ (ପ୍ରସନ୍ନ), ଚଇତନ (ଚୈତନ୍ୟ); ଅର୍ଦ୍ଧଙ୍ଗଣ (ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ), ସାଗେର (ସାଗର), ମହାଅତମା (ମହାତ୍ମା), ପୁରୁଷଉତ୍ତମା (ପୁରୁଷୋତ୍ତମ), ବରତମାନ (ବର୍ତ୍ତମାନ), ନଗ୍ରି (ନଗ୍ର), ଗୁପତ (ଗୁପ୍ତ), ମହଉଦଧି (ମହୋଦଧି), ସୁଭଦରା (ସୁଭଦ୍ରା), ବରଷ (ବର୍ଷ), ମହାଭାରଥ (ମହାଭାରତ), ପ୍ରଣମ୍ଭ (ପ୍ରଣାମ), ସପତ (ସପ୍ତ), ଗାୟତରୀ (ଗାୟତ୍ରୀ). ଶକତି (ଶକ୍ତି), ସମୁଦର (ସମୁଦ୍ର) ଭାରିଯା (ଭାର୍ଯ୍ୟା), ସୟଂବର (ସ୍ୱୟଂବର), କୋବେର (କୁବେର), ଉଡ (ଉଡ୍), ଜାଲା (ଜ୍ୱାଲା), ହେମଚନ୍ଦ୍ର 'ହେମଚନ୍ଦ୍ର (ହେମଚନ୍ଦ୍ରଃ), କୋଳ (କ୍ରୋଡ), ଭଗତି (ଭକ୍ତି), ଅଚଅନ୍ତ (ଅତ୍ୟନ୍ତ), ଅମନାତ୍ୟ (ଅମାତ୍ୟ), କଉମୁଦୀ (କୌମୁଦୀ), କଷା (କଷାୟ), ମାଥ (ମସ୍ତକ), ମଖି (ମନ୍ତ୍ରୀ), ଦୀପ (ଦ୍ୱୀପ), ସୁଦରସେଣ (ସୁଦର୍ଶନ), ଦୁବଳ (ଦୁର୍ବଳ), କୁରୁହୋଳୀ (କୁରୁହଳୀ), ବଳଦ (ବଳୀବର୍ଦ୍ଦ), ଅମ୍ବେଳା (ଅମଳକ), ପ୍ରୋହିତ (ପୁରୋହିତ), ପିଅର (ପିତରଃ) ।

କୋଇନ୍ତା ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଗୁରୁର ଗୁରୁ ପରମ ଗୁରୁ,
ପୃ—୨୦୬

ଆ—ହାଣ୍ଡି ଆ ଗୁଣ୍ଡାଳିଆ ଅମୃତ ଆ ଗାଙ୍କର
ଷ—ଭଲୁଙ୍କା ରଷସାକ୍ଷେପଣୀ ଷେହଷାଳ'— ପୃ— ୨୪୬
ସଲିଳ ଶଇଳ ଶୋଭିବନ ସମୀର ପୃ ୨୪୬

ସାରଳା ମହାଭାରତର ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ଅନୁଶୀଳନ କଲବେଳେ କବିଙ୍କ ପ୍ରଯୁକ୍ତ କେତେକ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ ସ୍ୱତଃ ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରଥାଏ । ଏହିସବୁ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କବିଙ୍କ ପ୍ରାଚୀନତା ପ୍ରମାଣିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରଚନା ଶୈଳୀର ଏକ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହିପରି କେତେକ ପ୍ରୟୋଗକୁ ବ୍ୟାକରଣରେ ନିୟମାନୁଯାୟୀ ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଭାବେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ ।

(୧) ଯୁଗ୍ମ ପଦରେ ବ୍ୟକ୍ତ :—
ଏ ଦୁଷ୍ୟନ୍ତର ମହିମା ଯେ ନ ଯାଇଂ କହିତା । ପୃ—୧୧

(୨) ଦ୍ୱିତୀୟାର ଅନ୍ତ ପଦରେ ଏଣ' :—
ଗଙ୍ଗାଏଣ ବିନୋଦିତ ଶାନ୍ତେନୁଂତନୁ ଦେବେ (ପୃ—୩୮)

(୩) ତୃତୀୟାର ଅନ୍ତ ପଦରେ 'ଏଣ'
କରେଣ ଘେନିଲ ଗଙ୍ଗା କଣ୍ଠିକ ହାର ।
କାମେଣ ସଂଘରେଣ ହୋଇଲେକ ଯତି । (ପୃ—୮୬)
କୋପେଣ କଡ଼ିଗଳ ଯେ ଧରେ ଗୋହାମଣି । (ପୃ—୯୧)
ଯତନେଣ କରେ ମୁଁ ଚଶିଲା ସ୍ୱୟଂବର ନିମନ୍ତେ (ପୃ—୫୪)

(୩) ସପ୍ତମୀର ଅନ୍ତ ପଦରେ 'ଣ' କାର ପ୍ରୟୋଗ :—

ଅନେକ ଭ୍ରବେଣ ଯେ ବୋଲଇ ମହାସତ୍ତ୍ୱ (ପୃ— ୨୮)
କହଇ ଅନେକ ମତେଣ ଗୃହୁଁ ଯେ ପଟଳ (ପୃ— ୨୯)
ଦିବା ରାତ୍ରେଣ ଯେ ରମନ୍ତେ ଅଶାନ୍ତ (ପୃ —୨୯)
ରଜନୀ ମଧ୍ୟରେଣ ଲେଖନ ପିଙ୍ଗଳ (ପୃ—୨୯)

(୪) କ୍ରିୟାବାଚକ ବିଶେଷଣ :—

କ୍ରୋଧ ଶାନ୍ତ କରଣେ କହନ୍ତି ଦାସ ରାଜାର କୁମାରୀ ପୃ—୮୯
ଅନ୍ତର ଆଉଂ ଆଉଂ ମାଳା ଦେଇଣ ବର (ପୃ— ୭୨)
ଯେମନ୍ତେଣ ଶାସ୍ତ୍ରେଂ ତନୁ ଚିରକାଳ ରହୁ (ପୃ —୭୬)

ଅତୀତକାଳ ତୃତୀୟା ପୁରୁଷ କ୍ରିୟା :—

ଅନେକ ଦେଶକୁ ରାଜା କଲେକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ
ଛପେଖିଲେ କାମ ମୋହ ସଂଘରଣ କଲେ ଦାସ । (ପୃ— ୭୬)

ସର୍ବନାମରୁ ଗଠିତ ବିଶେଷଣ :

ଯେବଣ
କେବଣ

ସ୍ତ୍ରୀ ବାଚକ ପଦ ଗଠନରେ 'ଣୀ' 'ଆଣୀ' 'ଏଣୀ' —

ପିଶୁପୁଣୀ, ଓଡ଼ଣୀ, ଠାକୁରାଣୀ, ପର ଦାରସ୍ତ୍ରେଣୀ,
ବହୁବଚନରେ 'ଣ' ବା 'ଗଣ'— ବୋଲନ୍ତି ଗୁରୁଗଣେ ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ 'ଣ' ବା 'ଏଣ' ପ୍ରୟୋଗକୁ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁଯାୟୀ ବିଚାର କରିଦେଲେ ଏହି ପ୍ରୟୋଗର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ସତ; କିନ୍ତୁ ଏହି ସବୁ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଭାଷାରେ ଯେଉଁ ଅନୁପମ ନାଦ-ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତାହା ଜାଣି ହୁଏନାହିଁ । ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମ ବା ଶୃଙ୍ଖଳା ଠାରୁ ଏହା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କବିଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଏହା ବର୍ଣ୍ଣନା ମଧ୍ୟରେ ବାରମ୍ବାର ଝଙ୍କଣ କରି କାବ୍ୟକୁ 'ଣ'ମୟ କରିଦିଏ । ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ କେତେକ ଉଦାହରଣରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ଅତରେ 'ଣ'—

'କରେଣ ଘେନିଲି ଗଙ୍ଗା କର୍ଣ୍ଣି କଟାରି ।

ଦୁଇଥର 'ଣ'—

'ପେଷିଲେଣ ପୋଷୁ ନାଗିଲେଣ ନାଗୁ ତୋତେ ।' (୭୫)
'ଜାମେଣ ସଂଘରେଣ ହୋଇଲେକ ଯଥ ।' (୮୭)

ତିନଥର 'ଣ'—

'କୋପେଣ ଝଡ଼ଗେଲ ଯେ ଧରଣ ଗୋସାମଣି ।' (୪୧)
'ଯତନେଣ ବରଣ ମୁଁ ଅଣିଲ ସ୍ୱୟଂବର ଜମନ୍ତେ ।' (୬୪)
'ତାରଣ କାରଣ ଉଦ୍ଧାରଣ ଦଇବତ ।' (୧୦୭)

କବି ତାଙ୍କ ଇଷ୍ଟଦେବୀ ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ବନ୍ଦନା କଲାବେଳେ (ପୃ ୬୧) 'ଡାକେଣୀ' 'କ୍ଷେପଣୀ', 'ରଣରଙ୍ଗେଣ ମେଲା', ଯୋଗେଣ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ, ଗୋସାବଣୀ, ଆପାଦକଣ୍ଠେଣୀ, ସୁରଲୋକ ରକ୍ଷଣୀ, କାଳିକା କାମସେଣୀ ମୋହିନୀ ଦୂଳଣା, ବାହୁଟି କଙ୍କଣା ଓ ଘଞ୍ଚଣୀ ଭେଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି 'ଣ' ପ୍ରତି ନିଜର ଅନୁରାଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି ।

'ଣ' ପରି 'କ' ଅନ୍ତ୍ୟଧ୍ୱନି ମଧ୍ୟ ସାରଳା ମହାଭାରତର ଏକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । କବି ଏକ ବଚନ ପାଇଁ 'କ', 'କୁ' ଓ ବହୁ ବଚନ ଓ ସମ୍ମାନସୂଚକ ଏକବଚନ ପାଇଁ 'କି' ଓ 'କୁ' କର୍ମକାରକ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଭକ୍ତି ପାଇଁ 'କଇ' 'କଇଂ' 'କୁଇ' 'କୁଇଂ' 'କୁ', ,କ', ଚତୁର୍ଥୀ ପାଇଁ କଇ, କଇଂ, କୁଇଂ, କୁ କ, ସର୍ବନାମ ବିଶେଷଣ ପାଇଁ 'ଏମନକ', 'ଯେମନକ', 'କେମନକ', 'ଯେତେହନେକ', ଯେତେହେର୍ଣ୍ଣିକ, ଯେତେକ, ସେତେକ, ତେତେକ; ପୁଣି ସର୍ବନାମଜ କ୍ରିୟା ବିଶେଷଣ ପାଇଁ 'ଏମନେକେ', ଯେମନେକେ', 'କେମନେକେ', କ୍ରିୟା-ବାଚକ ବିଶେଷଣ ରୂପ 'ଫିଟିବାକ', 'କରିବାକ', 'ଦେବାକ', 'କଲକ', '[illegible]', 'ହେଲେକ', ହୋଇଲାକ', 'ହୋଇଲେକ'; ଅବ୍ୟୟ ପାଇଁ 'କି', ଏକବଚନର ପ୍ରତ୍ୟୟ ଲିଙ୍ଗ ବ 'କ', 'କେ', 'ଏକ' ର ପ୍ରୟୋଗ କରି 'କ' ଧ୍ୱନି ପ୍ରତି ନିଜର ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଆଗ୍ରହ 'କ' ଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦର ସମାହାରରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

'ଯେତିକା ଗ୍ରାସକେ ଦେଖ କଇ କି ପୁଣି କରଇ ପିଣ୍ଡ । (୧୪୧)
'ଟ୍ରକଶାଳେ ପଶି ପାକନ୍ତ କରଇ ଅଇଂଠି ।' (୨୫୨)
'ଧାଡିକାରେ କବାଟ ଫେଡ଼ିଣ ପଶିଲେ ମୃଦଙ୍ଗତେ ।' (୨୨୨)
'ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ କରି ଯେବେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ମରଇ ।' (୨୪୫)
'ବଳହଇ ଘନୁ ଯେହାର ଯେତେହେନେକ ପ୍ରକୃତି । (୨୪୪)
'ଅରକ୍ତ କୁସୁମେ କାଣି ବେନି କରସ୍ଥଳୀ
କନକର୍ଣ୍ଣେକ ଫୁଟେକ ତମ୍ପେକ ଜାଣି ଶୋଭିତ ଅଙ୍ଗୁଳି । (୨୧୦)

'ଣ' ଓ 'ନ' ପର 'ନ୍ତ', 'ନ୍ତି' 'ନ୍ତା' ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଶୈଳୀକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ ।

'ରଖନ୍ତା, ଦ୍ୟନ୍ତା (୧)
ଦିଗପାଳମାନନ୍ତ ସବୁନ୍ତ (୧୨)
ବ୍ରହ୍ମଋଷିମାନନ୍ତ (୧୩)
ଦାନବଗଣନ୍ତ (୧୩)
କାଳନେତ୍ରନ୍ତ (୧୩)
ଦେବତାନ୍ତ (୧୩)

ସେହିପରି 'ସି' ଓ 'ସୁ' ପ୍ରତ୍ୟୟର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନତାର ନିଦର୍ଶନ ।

ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଭାଷା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଯେଉଁ ଶବ୍ଦ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ତାହା ବାଛି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ଶବ୍ଦ ସବୁରେ ଅନୁପ୍ରାସ ଯୋଜନା କରାଯାଇ ଶେଷ ପଦରେ ପୁଣି ପାଦ ମଝିରେ ଯତିପାତ ରଖି ସେ ଏହାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟକୁ ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ପାଇଁ ନିମ୍ନରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ପଦ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା ।

(୧) 'ମନରେଣ ପୁଣି ବିସ୍ମରନ୍ତ ତପୋଧନ
ଶାପ ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ବୁଦ୍ଧି କରନ୍ତ ମହାମୁନି । (ପୃ ୫୧)

ଏହି ଉଦାହରଣରେ 'ତପୋଧନ' ଓ 'ମହାମୁନି' ପଶ୍ଚ ପଦ ମଧ୍ୟରେ 'ବିସ୍ମରନ୍ତ' ଓ 'କରନ୍ତ'ର ଯତିପାତ ଲକ୍ଷଣୀୟ । ଏହି ପଦର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅନେକ ପଦରେ ଏହି ପ୍ରକାର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

(୨) 'ବିସ୍ମରନ୍ତ ମହାତ୍ମା ସୋମବଂଶ ଅଧିପତି
ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବୃହିଁବ ମହାଋଷି ପଚାରନ୍ତି । (ପୃ-୫୨)

ଏହି ଉଦାହରଣରେ ଶେଷ ପଦର ଯତିପାତ ଥିବା ପଶ୍ଚ ପଦର ଆରମ୍ଭ ଓ ଶେଷରେ 'ବିସ୍ମରନ୍ତ' ଓ 'ପଚାରନ୍ତି' ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର କରି ସେ ଏହାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟକୁ ଆହୁରି ବୃଦ୍ଧି କରିଛନ୍ତି ।

ସାରଳାଙ୍କ ଭାଷା ଶୈଳୀର ସବୁଠାରୁ ବଡକଥା ହେଉଛି ତାଙ୍କ କହିବା ଭଙ୍ଗୀର ପ୍ରବାହ । ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି, ଉତ୍ତର ଦେଇ, କଥାର ସମାଧାନ କରି, କଥାକୁ ଗୋପ୍ୟ

କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ, ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି, ସୁଖରେ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ, ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର କରି, ଉପଦେଶ ଦେବା ଛଳରେ ନୂଆ ନୂଆ କଥାର ଅବତାରଣା କରି ସେ ତାଙ୍କର ଗ୍ରନ୍ଥକୁ ଏପରି ଗତିଶୀଳ କରି ପାରିଛନ୍ତି ଯେ ଶ୍ରୋତା ସବୁବେଳେ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ଓ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ସାରଳା ଦାସଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରହୁଛି ଓ ଅହୁରି କହିବା ପାଇଁ ଦାବୀ କରୁଛି । ସେ କବିଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା ନୁହେଁ କେତେବେଳେ ଯେ ସେ ଆଉ କବି ଏକାର ହୋଇଗଲେଣି ସେ ଜାଣି ପାରିନାହିଁ । କଥାର ଲହରରେ ସେ ଭାସି ଯାଉଛି । ଫେରି ପାରୁନାହିଁ । ଫେରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବି ନାହିଁ । ଆକଣ୍ଠ କଥା ପାନ କରି ସେ ତୃପ୍ତ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ।

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବ୍ୟାକରଣର ନିୟମ, ଶୃଙ୍ଖଳା, ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ଅନୁପ୍ରାସ, ଉପମାନ, ଛନ୍ଦ ଓ ରୀତି ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ହିଁ ଥିଲା ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ଆବେଦନ ଓ ତାଙ୍କ ରଚନାଶୈଳୀର ଅବଦାନ ।

ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣ

ସରଳା ଦାସ କଥା କହିବାରେ ଯେତେ ପାରଙ୍ଗମ, ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ଦକ୍ଷ । ସଂସ୍କୃତରେ କଥା ସବୁକୁ ଭାଙ୍ଗି ନୂଆ ଭାବେ ଗଢ଼ିବା ପରି ଚରିତ୍ର ସବୁକୁ ନୂଆ ରୂପ, ନୂଆ ଗୁଣ ଓ ନୂଆ ପ୍ରକୃତି ଦେଇଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରୁ ମୂଳସୂତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ସରଳା ଦାସ ଯେଉଁ ଚରିତ୍ର ସବୁର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସମୟର ଆଦର୍ଶ ଚରିତ୍ରବତ୍ତା ତଥା ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ଯୁଗ ଯୁଗର ଧକ୍କା ଖାଇ ସେ ସବୁ ବହୁ ଭାବରେ ବଦଳି ଯାଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ମହାଭାରତର ଚରିତ୍ର ସବୁକୁ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଛାଞ୍ଚରେ ପକାଇ ସେ ସବୁର ରୂପ ନିରେଖିଲେ, ସେ ସବୁ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବେ ବେଢ଼ଙ୍ଗ, ଅଖଡୁଆ ଓ ଖାପଛଡ଼ା ହୋଇଯିବେ । ନିମ୍ନରେ କେତୋଟି ବିଶିଷ୍ଟ ଚରିତ୍ରର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ନିଜସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇଛି ।

୧ । ଶାନ୍ତନୁ ବା ଶାସ୍ୱଂତନୁ :

ସାରଳା ମହାଭାରତରେ ଶାନ୍ତନୁ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଚରିତ୍ର । ରଜାଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ରାଜନୀତି ପାଳନ ନକରି ହେଲେ ଋଷି । ଶିବଙ୍କ ସଦୃଶ ଆଦର୍ଶ ଋଷି ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି ହେଲେ ଗୃହବାସୀ । ଆଦର୍ଶ ଗୃହସ୍ଥ ହେବାକୁ ଯାଇ ହେଲେ ଅସଂଯମୀ । ସତ୍ୟରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଯାଇ ହେଲେ ଅସତ୍ୟ ପୁରୁଷ । ଧାର୍ମିକ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି ହେଲେ ଅଧାର୍ମିକ । ନିଷ୍ଠାପର ବ୍ରତଚାରୀରୁ ହେଲେ ଭ୍ରଷ୍ଟ ତଥା ନୀତିହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି ।

ଶାନ୍ତନୁ ଚରିତ୍ର. ସାରଳା ମହାଭାରତର ଏକ ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି । ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମରେ ବାରବାର କ୍ଷତ ବିକ୍ଷତ ହୋଇ ମଣିଷ କିପରି ନିଜ ଆଦର୍ଶ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରକ୍ଷାକରି ପାରେ ନାହିଁ; ଶାନ୍ତନୁ ତାହାର ପ୍ରତୀକ । ମଣିଷକୁ ସଂସାରରେ ଘର କରିବାକୁ ହେଲେ ସବୁ ଜାଣି ନଜାଣିଲା ପରି, ସବୁ ଶୁଣି ନଶୁଣିଲା ପରି ଓ ସବୁ ଦେଖି ନ ଦେଖିଲା ପରି ଚଳିବାକୁ ହୁଏ । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଶାନ୍ତନୁ, ଜୀବନର ବହୁ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥିର କରି ସେଥିରେ ଅଟଳ ହୋଇ ରହିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ସବୁ ଆଦର୍ଶ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି ।

ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ସବୁ ଅଦେଖାଳି ସହି ମଧ୍ୟ ଘରେ ଶାନ୍ତନୁ ଆଉ ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଗୁରୁଜନମାନେ ଆଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି, ଲୋକେ ହସିଛନ୍ତି, ସେ ନିରୁପାୟ । ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ମା ହାତରେ ବଳି ପଡ଼ୁଛନ୍ତି । କହିବାର ସୁଖ ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଯେଉଁ ପୁଅଟି ରହିଗଲା; ତାହାରି ପୁଅ ହେଲା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ । କି ମାରାତ୍ମକ ! ସଂସାରରେ ଘର କରି ରହିବାକୁ ହେଲେ ଏହିପରି ଧକ୍କା ସବୁ ଆସେ । ତାକୁ ହିଁ ସହିବା ମାନବର ଧର୍ମ । ସାରଳା ଦାସ କହିଛନ୍ତି—

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ତୁ ବଡ଼ଇ ଜଞ୍ଜାଳୀ
ଭୁଆ ହୁଂ ସହି ସେ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ଅଦେଖାଳି ।
ଭୁଆର ଅଦେଖାଳି ଯେବେ ଭାରିଯା ନ ସହିବ,
ପତି ପତ୍ନୀର କେମନ୍ତେ ଗୃହବାସ ହୋଇବ ।

(ପୃଷ୍ଠା ୨୫)

ରାଜାରୁ ଋଷି :

ଶାନ୍ତନୁ ହେଉଛନ୍ତି, ସୋମବଂଶର ସ୍ୱେଜାଙ୍ଗ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା । ସପ୍ତଦ୍ୱୀପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧି । ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ସହ ବନ୍ଧୁପଣ । ସାତକୋଟି ନାଗଙ୍କରେ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପ ସାଧି କରିଥାନ୍ତି । ସନ୍ତାନର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ପ୍ରଜା ପାଳନ ଏକମାତ୍ର ବ୍ରତ ।

ରାଜ୍ୟଭାର ନେଲେ, ରାଜପଦ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି ଆଚରଣ କଲେ ରାଜାମାନଙ୍କୁ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ରାଜନୀତି ପାଳନ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ଦଣ୍ଡସଜ ଜଗ୍‌ବଳେ କରିବା, ପରରାଷ୍ଟ୍ର ଜିଣିବା, ଦୁଷ୍ଟ ଦମନକରି ସୁଜନ ପାଳନ କରିବା ଓ ତପୋଧନମାନଙ୍କର ଉପକାର କରିବା ହେଲା ପ୍ରକୃତ ରାଜଧର୍ମ । ଏହା ହିଁ ହେଉଛି ରାଜାର ଆଦର୍ଶ । ଏ ସବୁକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ରାଜଧର୍ମରେ ବ୍ୟତ୍ୟୟ ଘଟେ । ଅଥଚ ଶାନ୍ତନୁ ଏସବୁ ଅପେକ୍ଷା ଶିବ ସେବାକୁ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରତରୂପେ ଗ୍ରହଣକରି ପାତାଳ ସ୍ଥିତ ହାଟକେଶ୍ୱର ସେବା କଲେ । ଶିବଙ୍କ ସେବାରୁ ସେ ହେଲେ ରାଜର୍ଷି, ଦୂତୀ ଈଶ୍ୱର ବା ରୁଦ୍ର ଅବତାର ।

ଋଷିରୁ ଗନ୍ଧବାସ :

ସାଧନାରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରି ବହୁ ଅଲୌକିକ କର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରିପାରୁଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗତି ଏହିଠାରେ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲା । ଶିବ ବର ଦେଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ବୁଲି କେଉଁଠାରେ କେଉଁ ଦେବୀ କେଉଁ ରୂପରେ ଅଛନ୍ତି, ତାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ଶିବଙ୍କ ପରି ବେଶ ଭୂଷଣ ହୋଇ ଆକାଶରେ ଗମନ କରୁଥିବା ବେଳେ ନର୍ମଦାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ । ନର୍ମଦାଙ୍କ କନ୍ୟା

ଗଙ୍ଗା ଶିବଙ୍କୁ ବର ରୂପେ ପାଇବା ପାଇଁ ବହୁଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବେଶ ଦେଖି ସେ ତାଙ୍କୁ ଶିବ ବୋଲି ଭାବି ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ସତ୍ୟ କଲେ । ଗଙ୍ଗା ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଶିବ ବୋଲି ଭାବି ବିଭା ହେବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେ । ବିବାହ ସମୟରେ କୁଳ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ପରିଚୟ ଜଣା ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳକୁ ବିବାହର ସବୁ ବିଧିବିଧାନ ପ୍ରାୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ରାଜର୍ଷି ଶାନ୍ତନୁ ଗୃହବାସ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ ।

ଗୃହବାସର ସଙ୍କଟ :

ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବା ରାଜର୍ଷି ହେବାରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଜୀବନରେ ସଂଘର୍ଷ ନଥିଲା । ଏସବୁ ଜୀବନରେ କଷ୍ଟ ଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ସେ ନିଜ କଥା ନିଜେ ବୁଝୁଥିଲେ । ଜୀବନର ମାର୍ଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବାରେ ସେ ଥିଲେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । କେବଳ ଅବସ୍ଥା ଚକ୍ରରେ ବା ଦୈବ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କ୍ରମେ ସେ ରାଜଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀରୁ ରାଜର୍ଷି ଓ ରାଜର୍ଷି ପଥରୁ ଗୃହବାସୀ ହେଲେ ।

ଗୃହସ୍ଥ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାରେ ହିଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୁଏ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ରାଣୀ ନ କହିବା ପାଇଁ ସତ୍ୟ କରି ସେ ବିବାହ କଲେ । ବିବାହିତ ଜୀବନରେ କଷ୍ଟ ଯେ ସହିବାକୁ ହେବ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତି ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପଦେ ପଦେ ବାଧା । ଗଙ୍ଗା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ବିବାହ କଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସବୁବେଳେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଠାରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ । ଫଳରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ରାଣୀ ନ କହିବା ପାଇଁ ଶପଥ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଠାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ପ୍ରୟାସ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ରାଜର୍ଷି ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ପାଇଁ ଶାନ୍ତନୁ ବାର ବ୍ରତ ଓ ବାଆସ୍ତରି ଉପବାସ କରୁଥିଲେ । ଗଙ୍ଗା ଜାଣିଶୁଣି ସେହିଦିନ ମାନଙ୍କରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ କାମରେ ମୋହିତ କଲେ । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ସବୁ ବ୍ରତ ଗଲା । ଶେଷକୁ ଥିଲା କେବଳ ଶ୍ରୀ ଦ୍ୱାଦଶୀ ବ୍ରତ । ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଆଗରେ ଏହାର ମହିମା ବଖାଣ କଲେ । ଏପରିକି ଏ ବ୍ରତ ପାଳନ କଲେ ବଇକୁଣ୍ଠବାସୀ ହେବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଉପଦେଶ ନିଷ୍ଫଳ ଗଲା । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ 'ଧର୍ମ ଦୂଷିତ' କରିବାପାଇଁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ତାଙ୍କୁ ଛଳ କଲେ । ଶେଷରେ ଶାନ୍ତନୁ ସବୁ ଧର୍ମ କର୍ମ ଛାଡ଼ି କେବଳ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛା କଲେ—

"ସ୍ନେହମନ୍ତ୍ରେ ଅନେକ ଯେ ବଢ଼ିଲ ପୀରତି
ଢବା ସ୍ୱଭାବେ ଯେ ରମଣେ ଅଶାନ୍ତି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୯)

ଶାନ୍ତନୁ ଯେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ପ୍ରୀତିବଶ ହୋଇ, ପ୍ରୀତିକୁ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ପଦ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରୀତି ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦୁଃଖ ଦେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ମାନିନୀ ହୋଇ କଥା କହିଲେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତନୁ ଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଗଲେ ନାହିଁ । ଋଷିଙ୍କର ଦଣ୍ଡ, କମଣ୍ଡଳୁ, ଶ୍ରୁକ, ଶ୍ରୁଚ, ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ପ୍ରଭୃତିକୁ ଜଳନ୍ତା ନିଆଁରେ ଜାଳି ଭସ୍ମ କଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ଯେତେବେଳେ ସଂଯତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ରତିରସ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟକଲେ । ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ରତିରସ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହେଲେ ସେତେବେଳେ ସେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ସୁଖରୁ ବଞ୍ଚିତ କଲେ । ସାରଳାଦାସ କହିଛନ୍ତି —

"ଭୋକର ବେଳେ ସେ ନ ଦିଅଇ ଅନ୍ନ ଯାଚ
ଅକ୍ଷୁଧା ବେଳେ ସେ ବହୁତ କର ଯାଚ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୩୦)

ଗୃହବାସ ପାଇଁ ଶାନ୍ତନୁ ଏ ସବୁକୁ ସହ୍ୟ କଲେ ମଧ୍ୟ ଦୁଃଖ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନର ମାତା ହେଲେ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ତାନକୁ ଜନ୍ମକରି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବଧ କଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ଏ ସବୁ ଦାରୁଣ ଦୃଶ୍ୟ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖି ମଧ୍ୟ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପାପୀ ବୋଲି କହିଲେ ନାହିଁ । ନିଜ ମନକୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବରଂ କହିଲେ—

"ଦଶମାସ ଗର୍ଭରେ ଧରିଲାକ ଯେ ମାତା
ସେ ଯେବେ ମୂର୍ଚ୍ଛି ପାରିଲା ଗର୍ଭର ବ୍ୟଥା ।
ଆମ୍ଭର କିସ ଦୋଷ ହୁଅଇ ବିଛିନ୍ନଲେ
ଏତେକ ବିଚାରି ସେ କିଛି ହିଁ ନ ବୋଇଲେ ।
ଆମ୍ଭର କୋପ କଲେ ବାହାର ହୋଇଯିବ
ପର ଖଣ୍ଡେ କରିବାର ସେହି ତ ନୋହିବ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୩୬)

ଶାନ୍ତନୁ ଯେତିକି ସହିଲେ, ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଅର୍ଦ୍ଧାଳି ଦିନକୁ ଦିନ ସେତିକି ବଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏପରି ଦିନ ଆସିଲା, ଶାନ୍ତନୁ ରତି ପ୍ରାର୍ଥନା କଲାବେଳକୁ ରତି ବଦଳରେ ପାଇଲେ ମାଡ଼, ଗାଳି ଆଉ ଗୋଇଠା । ଏସବୁ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତନୁ

ସହିଗଲେ । ତେବେ ବି ଦୁଃଖ ସରିଲା ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ତୁଳ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଅପୁତ୍ରିକ ହେବାର ଅଭିଶାପ ଦେଲେ । ଗଙ୍ଗା ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ, ଶାନ୍ତନୁ ଏ ସବୁକୁ ସହି ଯାଉଛନ୍ତି ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ଆଉ ଏକ କୌଶଳ ରଚନା କଲେ ।

"ଯେତେ ଯାନ୍ତି ଯେତେ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ମାରିବି
ଭିଚ୍ଛନା ବୋଇଲେ ତୋତି ମେଲାଇବି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୪୨)

ମନେ ମନେ ଏ କଥା ସ୍ଥିର କରି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପ୍ରଲୁବ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ—

"ବୋଲନ୍ତି ମାହେଶ୍ୱରୀ ଶୁଣିମା ମୁନି ହେ,
ଗୃହ ବଳକନ୍ୟା ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ ରହେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୪୨)

ଗଙ୍ଗାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଅତି ଦୁଃଖରେ ଶାନ୍ତନୁ କହୁଛନ୍ତି—

"ଋଷି ବୋଇଲେ ବଳବନ୍ତା ହୋଉ କି ସୁନ୍ଦର ହୁଅଂ ହୋଉ
ପ୍ରାପତ ଯେବେ ନୋହିବ ସେ କି ହୋଇବ ବା ଅଛୁ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୪୨)

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପୁତ୍ର ପ୍ରତି ଆଶକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ପୁଣି କହିଲେ, ପୁଅର ମୁହଁ ଦେଖିଲେ ମାତା ଓ ପିତା ଉଭୟଙ୍କର ଜୀବନ ସଫଳ ହୁଏ, ଧର୍ମ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ଓ ଅପୁତ୍ରିକ ଦୋଷରୁ ମଣିଷ ମୁକ୍ତ ପାଏ । ଏଥର ଆଉ ଶାନ୍ତନୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଜୀଉଂ ଅବା ମରୁ' ଦେଖିବା ପାଇଁ ସ୍ଥିର କଲେ । ଅର୍ଘ୍ୟ ଯେଉଁ ପୁଅ ଦେଖିବାବେଳକୁ ଗଙ୍ଗା ପୂର୍ବପରି କଣ୍ଟାରି ଧରି ପୁତ୍ରକୁ ହାଣିବା ପାଇଁ ମନ କଲେ ।

ସହିବାର ସୀମା ଅଛି । ଅତି ଲୋଭ ଦେଖାଇଣ ନିରାଶ କଲେ ମଣିଷ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିପାରେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ସେହି ଦଶା ହେଲା । ଆଉ ସହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଗଙ୍ଗାକୁ ପାପୀ, ମନ୍ଦ, ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରଭୃତି କହି ଗାଳି ଦେଲେ ଏବଂ ପୁଅକୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିଲେ । ଫଳରେ ବହୁ କଷ୍ଟ, ବହୁ ଅପମାନ ଓ ବହୁ ଉପହାସ ବହୁଦିନ ଧରି ସହି ଘର କରିବାରେ ଯେଉଁ ମୋହ ତାଙ୍କ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଛିଙ୍କି ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଚରିତ୍ର ପରି ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ର ମଧ୍ୟ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚାୟକ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ପୁତ୍ରହନ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ବିଚାର କରି ବସିଲେ ବା ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକୁ ତୁଳନାରେ ରଖି ପରୀକ୍ଷା କଲେ ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଜାଣିହୁଏ

ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ରକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ତାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ଭାବକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଳୁଷିତ, କୁତ୍ସିତ ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରନ୍ତି । ସେ ମତ ପରିବାରରେ ଏପରି ଚରିତ୍ରର ସନ୍ଧାନ ମଧ୍ୟ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ପୁଣି ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଚରିତ୍ର ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ବିଭତ୍ସ ଭାବ ଜନ୍ମିବାର କୌଣସି ଗୂଢ଼ କାରଣ ଥିବା ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ଡକ୍ଟର ବଂଶୀଧର ମହାନ୍ତି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି—"ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଗୋଟିଏ ନିତାନ୍ତ ରୁକ୍ଷ ଉଗ୍ରଭାବ ସମ୍ପନ୍ନା, ହିଂସୁକ ଗାଉଁଲି ନାରୀର ଚରିତ୍ର ପରି ହୋଇଛି । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପ୍ରତି ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ବ୍ୟବହାର ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ, ଜଘନ୍ୟ । ଯେଉଁ କାରଣରୁ ହେଉ, ତାଙ୍କର ଆଦୌ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସ୍ନେହ ନାହିଁ ।" (ପୃ ୧୮୨) ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତା ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ର ଜୀବନ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଛି ଏକ କ୍ରୋଧାବିଷ୍ଟ କଳହପ୍ରିୟ ନାରୀର ସମସ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନେଇ ।

ପଣ୍ଡିତ ନନ୍ଦ ଓ ଡକ୍ଟର ମହାନ୍ତି ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ରର ବିକାଶକ୍ରମ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ରଖି କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିଗରୁ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିବାହର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି, ତାଙ୍କ ମାନସିକ ଅବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି, ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅସୀମ ଦୁଃଖ ପ୍ରତି ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ ନ କରି କେବଳ ଦୋଷ ଦେଖାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ସାରଳାଦାସ ଅନାକାଙ୍କ୍ଷିତ ବିବାହର ବିଷମୟ ପରିବେଷ୍ଟପୁରେ ଜଣେ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାବେ ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ରକୁ ଯେଉଁ ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ ।

ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବରଣ କରିଥିଲେ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ରୂପେ । ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏତେ ଆକୃଷ୍ଟ ଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ଦୋଷ ସବୁ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଦେଖାଯାଉ ନଥିଲା । ପିତା ମାତା ଯେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଦୋଷ ପ୍ରତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଲେ, ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ ଅତି ବିନମ୍ର ଭାବେ ମାତା, ପିତାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ ତାହା ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ—

'ମାତାର ବଚନେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ
ଦିବସ ନ ସରଇ ମୋହୋର ଗଙ୍ଗାକୁ ନ ଦେଖିଲେ ।
ତୁମ୍ଭେ ଅନ୍ତର ଗୁରୁଜନ ଯେ ତାତ ମାତେ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବି ଗଙ୍ଗାର ନିମନ୍ତେ ।" (ପୃ ୩୭)

ଶାନ୍ତନୁ ଯାହାଙ୍କୁ ମଳୟ ପବନ ଭାବି ନିଜର ବାତାୟନ ଖୋଲି ଦେଇଥିଲେ, ସେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ଏକ ଅଶାନ୍ତ ଅବାଞ୍ଛିତ ଝଡ଼ ରୂପେ । ଶାନ୍ତନୁ, ରୂପବତୀ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ

ଧର୍ମପତ୍ନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ଗୁରୁପତ୍ନୀ । ଶାନ୍ତନୁ ଏକଥା ଜାଣିକରି ମଧ୍ୟ ଆଖି ବୁଜି ଦେଲେ । ଏହି ଗୁରୁପତ୍ନୀ ହରଣ ରୂପୀ ଗୁରୁ ଅପରାଧ ଫଳରେ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ସହ ଗୃହବାସ ତାଙ୍କ ବଂଶନାଶର କାରଣ ହେଲା । ଶାନ୍ତନୁ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ଋଷି ସାଜି ଧର୍ମ ନାଆଁରେ ଅଧର୍ମକୁ ବରଣ କଲେ ।

ସାରଳାଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନାନୁଯାୟୀ ସେ ଶିବଙ୍କର ଭାର୍ଯ୍ୟା, ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରରେ ଜନ୍ମଲାଭ କଲାପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଶିବଙ୍କ ପାଇଁ ବହୁଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ନିଜର ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ବଳରେ ନିଜକୁ ଅଶେଷ ଯୁଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁମାରୀ ରଖି ପାରିଲେ । ଶିବଙ୍କ ପତ୍ନୀ ଶିବଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବାବେଳେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗରୁ ଶିବ ରୂପୀ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ବିବାହ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହିଁ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମାନି ନେଇ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲେ ହେଁ ତାଙ୍କଠାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ସବୁବେଳେ ଚେଷ୍ଟା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କରିବା । ତେଣୁ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଯେଉଁ ରୂପ ତାଙ୍କୁ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିଥିଲା, ସେ ପ୍ରଥମେ ସେହି ଋଷିତ୍ୱ ଉପରେ ହିଁ ଆଘାତ କଲେ । ଜଟା, କଉପୁନି, ମାଳି, ପୋଥି, ବେଦ, କମଣ୍ଡି, କୁଶବିଡା, ଭିକ୍ଷାବାସ, କର୍ପଟି, ଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳୁ, ସ୍ରୁବ, ସ୍ରୁଚ, ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ଇତ୍ୟାଦିକୁ ସେ ଜଳନ୍ତା ଅନଳରେ ଜାଳି ପାଉଁଶ କରିଦେଲେ । ବେଶ ପରେ ଋଷିମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ଧର୍ମ ହେଲା ନିୟମ, ବ୍ରତ ବା ଉପବାସ । ଶାନ୍ତନୁ ମଧ୍ୟ ବାକ୍‌ବ୍ରତ, ବା ଅନ୍ନ ଉପବାସ କରୁଥିଲେ । ଗଙ୍ଗା ଏସବୁକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଶକ୍ତି ଥିଲା ମୋହିନୀଶକ୍ତି ଓ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଲୁକ୍କାୟିତ ସ୍ତ୍ରୈଣ ଭାବ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଋଷିତ୍ୱ ଲୋପ ପାଇଯିବା ପରେ ସେ ହେଲେ କେବଳ ଜଣେ କାମାଶକ୍ତ ପୁରୁଷ ।

ଗ୍ରହିଲେ ବ୍ରହ୍ମବୀଜ ଜଙ୍ଘାଳୀର ଘରେ
ଜନ୍ମିଲେ ଶୃଙ୍ଗର ଯେ ଶାନ୍ତନୁ ଦେବେ ।
ପ୍ରେମରେ ଅନେକ ଯେ ବଢ଼ିଲ ପୀରତି
ଦିବାରଜନେଣ ଯେ ରମଣେ ଅଶାନ୍ତ ।

(ପୃ ୨୯)

ଯେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁ, ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରଗତ ଏବଂ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଭାବି ପାରୁ ନଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ପନ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କଲେ । କାମ ମୋହିତ ପୁରୁଷକୁ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ କରାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ତାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରେଇ ଗଲେ । ଦେହ ଦେଲେ ନାହିଁ ।

(ଜ)

ଧର୍ମ ଗ୍ରନ୍ଥ ଶାସ୍ତ୍ରେଂଚନ୍ଦ୍ର ପଶିଲେ ଶୃଙ୍ଗାରେ
କାଳେଣ ନ ଦେଖ ଦେହ ଭେଳଇଲା ଦୂରେ ।”

(ପୃ-୨୯)

ସେଥିପାଇଁ ଗଙ୍ଗା କେତେବେଳେ ମାନିନୀ ହେଲେ ତ, କେତେବେଳେ ମାତଙ୍ଗୀ ହେଲେ । ଶାନ୍ତନୁ ଅନ୍ତେଶ୍ୱରର ପୁରରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ସେଠାକୁ ଗଲେ ନାହିଁ । ଶାନ୍ତନୁ ତାଙ୍କୁ କୋଳ କରିବାକୁ ଗଲାବେଳେ, ସେ ତାଙ୍କୁ ଠେଲି ଦେଇ ବନ୍ଧୁ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମେଳରେ ପଶିଗଲେ । କାମାଶକ୍ତ ପୁରୁଷ ପାଇଁ ଏହାଠାରୁ ବଳି ଦଣ୍ଡ ଆଉ କ'ଣ ହୋଇ ପାରେ ? ସାରଳା ଦାସ ଏହାକୁ ଆହୁରି ସ୍ପଷ୍ଟ କରି କହନ୍ତନ୍ତି—

“କାମ ବୋଲଣ ସେ ଯେବଣ ପୁରୁଷେ
ମାୟା ଘୋର ସଂସାରେ ସେ ଅବସ୍ଥା ତଅଇ ଅଶେଷେ
ପୁରୁଷ ହୋଇ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜନ୍ମ ହୋଇ
ଅନଙ୍ଗ ଯୁଦ୍ଧର ମାଥ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଦେଇ ।”

(ପୃ-୩୯)

ଶାନ୍ତନୁ ଏ ସବୁ କର୍ଯ୍ୟାତନାକୁ ନୀରବରେ ସହିଗଲେ, କେବଳ ଗୋଟିଏ ସୁଖ ପାଇଁ; ତାହା ହେଉଛି ଗୃହବାସର ସୁଖ । ମଣିଷ ଗୃହବାସ କରେ କେବଳ କାମବାସନାର ପରିତୃପ୍ତି ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରି ବଂଶରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ସେଥିପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ଯେତେବେଳେ ଗର୍ଭବତୀ ହେଲେ, ସେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଥିଲେ, ହୁଏତ ଏଣିକି ଗଙ୍ଗାର ପ୍ରକୃତି ଶାନ୍ତ ହୋଇଯିବ । “ସେ ଶାନ୍ତ ହୋଇବ ସେ ଆଶାବତୀର ତନୁ ।” ଆଶା ଓ କାମନା ହେଉଛି ସଂସାରରେ ସବୁ ଦୁଃଖର ମୂଳ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସବୁ ଉତ୍ସବ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଗଲା । ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହେବାକ୍ଷଣି ଗଙ୍ଗା ଗୋଟି ଗୋଟିକରି ଛ'ଟି ପୁତ୍ରକୁ ଅନ୍ତୁଡି ଶାଳରେ ହିଁ ବଧକଲେ ।

ଏ ସବୁ କରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ନାହିଁ । ବରଂ ଶାନ୍ତନୁ ସହନଶୀଳତାର ଶେଷ ସୀମାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲେ । ଏଥର ଗଙ୍ଗା ଆଉ ସହ୍ୟ କରି ନ ପାରି ସଂକଳ୍ପ କଲେ—

“ସେ ଯାନ୍ତ ସେ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ମାରିବ
ଭୁଞ୍ଜନା କୋଇଲେ ଭୋଟି ମେଳଇବ ।”

(ପୃଷ୍ଠା-୪୨)

ପୁତ୍ର ଜନ୍ମହେଲା । ଏଥିରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର କୌଣସି ଆଗ୍ରହ ନ ଦେଖି ଗଙ୍ଗା ସନ୍ତାନ ଧର୍ମର ମହାତ୍ମ୍ୟ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଜାତ ଶିଶୁ ନିକଟକୁ ଆଣିବା ଓ ତାଙ୍କରି ଆଖି ଆଗରେ ଶିଶୁକୁ ହତ୍ୟା କରିବା । ଶାନ୍ତନୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ମାୟା ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମିଠା କଥାରେ ଭୁଲି ପୁଅକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତଃ ଘରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଦେଖିବା କ୍ଷଣି ଗଙ୍ଗା ଛୁରି ଧରି ପୁତ୍ରକୁ ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେ । ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଶାନ୍ତ ହୃଦୟକୁ ବିଚଳିତ କରିଦେଲା । ସେ ନିଜର ପୂର୍ବ ସତ୍ୟବ୍ରତ ଭୁଲି କ୍ରୋଧାବଶ ହୋଇ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ଗାଙ୍ଗୀ କହି ଗାଳି ଦେଲେ ।

ଗଙ୍ଗାଙ୍କର ବହୁଦିନର ତପସ୍ୟା ସଫଳ ହେଲା । ସେ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ କହିଲେ –

"ଗଙ୍ଗା ଉଚିତ ହୋଇଲେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ହସ୍ତରେ
ବ୍ରତ ପୂରିଲା ମୁନିସ୍ତେ ଯାଉଛି ନିର୍ଭରେ ।
ଯେତେକ ବୋଲିବାକୁ ମୁଁ ବାଟ ଚାହିଁଥିଲି
ଗାଙ୍ଗୀ ବୋଲିବା ପାଇଁ ତୁମ୍ଭେ ମୁଁ ଛ'ପୁତ୍ର ମାରିଲି ।
(ଦ୍ରଷ୍ଟା-୪୫)

× × ×

ଯେବେ ମୁଁ ତୋ ଗୁରୁ ତୁ ମୋର ଶିଷ୍ୟ
ଗୁରୁପତ୍ନୀ କି କ୍ଷମା ତୁ ଛୁଇଁ ମହାଋଷି ।" (ଦ୍ରଷ୍ଟା-୪୬)

ସଂସ୍କୃତରେ ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ରର ଦେବତୋଚିତ ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ ବିଦ୍ୟମାନ । ଅଷ୍ଟବସୁଙ୍କୁ ଅଭିଶାପରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଗଙ୍ଗା ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । 'ଗାଙ୍ଗୀ କହିଲେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବ' ପ୍ରସଙ୍ଗର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ । ସାରଳା ଦାସ ଅଷ୍ଟବସୁ ଉପାଖ୍ୟାନରୁ ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ମୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ହେଁ ଗାଙ୍ଗୀ ପ୍ରସଙ୍ଗ ରଖିଛନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ଏକ ବ୍ରତ ପାଳନର ରୂପ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂସାଧିତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଗଙ୍ଗାଙ୍କ ଚରିତ୍ରଗତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଯାଇଛି । ଗଙ୍ଗା ତାଙ୍କର ଅଭିଳଷିତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜଗତରେ ନ ପାଇ, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ କପଟ ବେଶରେ ଭୁଲିଯିବା ଦ୍ୱାରା ବା ନିଜ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଥରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହେବା ଫଳରେ ତାଙ୍କ ମନ ଉପରେ ଯେଉଁ ଦାରୁଣ ଆଘାତ ଆସିଲା, ତାଙ୍କର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନ ଏହାର ପରିପ୍ରକାଶ । ତାଙ୍କ ମନ ଉପରେ ଏହି ବାଧା ଆସିବା ଫଳରେ, ତାଙ୍କ ମନରେ ସ୍ଥିରତା ରହିପାରି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମନରେ ବହୁ ଅସ୍ୱାଭାବିକତା ଦେଖାଦେଇଛି । ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ପ୍ରବଞ୍ଚନା ତାଙ୍କୁ ଏପରି ଏକ ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ କରାଇଛି ଯେ ସେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ସହ ଗୃହବାସ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି

ସତ, ଅଥଚ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଚିର ଅଭିଳଷିତ ସ୍ୱାମୀ ତାଙ୍କ ମନକୁ ବିବ୍ରତ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ମାନସିକ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ଗତି କରୁଥିବା ବେଳେ ସେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିପାରି ନାହାନ୍ତି । ଫଳରେ ସେ କେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ଅତିପ୍ରିୟ ହୋଇଛନ୍ତି ତ ପୁଣି କେତେବେଳେ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ଗର୍ଭବତୀ ହେବାପରେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟବାସରୁ ତାଙ୍କର ମୁକ୍ତିର ଆଶା ଅଙ୍କୁର କ୍ଷୀଣ ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେତେବେଳେ ସେ ପ୍ରାୟ ପାଗଳ ହୋଇଯାଇ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ବଧ କରିଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ର ଚିତ୍ରଣରେ ସାରଳା ଦାସ ଅଶାନ୍ତ ମାନସିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଯେଉଁ ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ଚରିତ୍ର ନିରୀକ୍ଷଣରେ କବିଙ୍କ ପାରଦର୍ଶିତାକୁ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଗଙ୍ଗା ଯେ ତାଙ୍କର ଛ' ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ମାରିଥିଲେ, ତାହା ନୁହେଁ—କାମୁକ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ଚିତ୍ର ଦର୍ଶନରୁ ଜାତ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଅପୁତ୍ରିକ ହେବାପାଇଁ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ଅଭିଶାପ ଫଳରେ ଋଷିଙ୍କ ସନ୍ତାନ ଶାନ୍ତନୁ ମରିବାର କାରଣ ହେଲା । ଫଳ ହେଲା ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ତିନିପୁତ୍ରଯାକ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ଓ ପ୍ରଖ୍ୟାତ ସୋମବଂଶ ନାହିଁ ନ ଥିବା ଏକ ବିପଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲା ।

କୁନ୍ତୀ :

ଗଙ୍ଗା ଚରିତ୍ର ଅସମ ବିବାହର ବିଷମୟ ପରିଣତି । ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକା ବିଧବା ହେବାପରେ କେବଳ ବଂଶ ରକ୍ଷାପାଇଁ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କର ଅନୁମତି କ୍ରମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତରେ ଏ ସବୁ କଥା ଅଛି । ଏ ସବୁକୁ ବାଦ୍ ଦେବା ସମ୍ଭବ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ନିଜ ସମାଜ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଚରିତ୍ର ସବୁକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ମହାଭାରତର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର । ସଂସ୍କୃତରେ ଜୀବିତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ସେ ଅନ୍ୟ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହ ମିଳିତ ହୋଇ ବଂଶରକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାରଙ୍କ ପରି ସାରଳାଦାସଙ୍କ ସମାଜରେ ଏହି ପ୍ରଥା ସାଧାରଣରେ ଅନୁମୋଦିତ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ହୁଏତ ମହାଭାରତକାର ବିଭିନ୍ନ ଉପାଖ୍ୟାନ ଓ ଶାସ୍ତ୍ର ସବୁରୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରି କୁନ୍ତୀଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ ଚାହିଁଛନ୍ତି । କୁନ୍ତୀ ଯେ ଅସତୀ ନୁହନ୍ତି ଏକଥା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାର କହିଛନ୍ତି—

"ନାତଶ୍ଚତୁର୍ଥଂ ପ୍ରସବମାପତ୍ସ୍ୱପି ବଦନ୍ତ୍ୟୁତ
ଅତଃ ପରଂ ସ୍ୱୈରିଣୀ ସ୍ୟାତ୍ ପଞ୍ଚମେ ବନ୍ଧକୀ ଭବେତ୍ ।"

(ପୃଷ୍ଠା ୧-୮୯)

ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାପରେ ଆପଦ କାଳରେ ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ମୁନି ମାନଙ୍କ ମତରେ ସଙ୍ଗତ ନୁହେ । କାରଣ ତୃତୀୟ ପରେ ଚତୁର୍ଥ ପରପୁରୁଷ ସଂସର୍ଗ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱୈରିଣୀ ଏବଂ ପଞ୍ଚମ ପୁରୁଷ ସହ ସଂସର୍ଗ କରୁଥିବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବନ୍ଧକୀ କୁହାଯାଏ ।

ସାରଳା ଦାସ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରି ଏକ ଅଭିନବ ତର୍କର ଅବତାରଣା କରି ଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିରୁ ପରପୁରୁଷ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଅପଯଶ ହୁଏ । ଦେବତାଙ୍କଠାରୁ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ଦୋଷ ନାହିଁ । ସାରଳାଦାସ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ମୁଖରେ କୁହାଇଛନ୍ତି—

"ମାନବ ଇଚ୍ଛିଲେ ଯେ ଗୋ ହୋଇବ ଦୋଷୀ,
ଦେବତାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା କର ଗୋ ହୁଅ ରତିକାଙ୍କ୍ଷୀ ।
ଦେବକଳା ଯେଣୁ ଗୋ ଦେବେ ହୁଅନ୍ତି ଜନମ,
ଛାଡ଼ିବ କୁପାତକ ଉଦିତ ହେବ ଧର୍ମ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୦୫)

କୁନ୍ତୀର ଦୋଷ କ୍ଷାଳନ ପାଇଁ ଅଗସ୍ତି ପୁଣି କହୁଛନ୍ତି—

"ଆଗୋ ସ୍ତ୍ରିୟାଙ୍କର ଧର୍ମ ଗୋ ଅଟଇ ଯୁଗତ
ସ୍ୱାମୀର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଯେବେ ନ ଉପୁଜଇ ସନ୍ତତି ।
ଆଗୋ ପରଦାର କରିଲ ଗୋ ଉପୁଜାଇ ବଂଶ
ସ୍ୱାମୀର ଅଭିଶାପ ଭୁଞ୍ଜିବ କିସ ଦୋଷ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୦୬)

ସାରଳା ଦାସଙ୍କର ଉକ୍ତିସବୁ ସବଳ ଯୁକ୍ତି ହୋଇଛି, ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ ଠାରୁ ଧର୍ମ ନାହିଁ । ଏହା ଆଗରେ ଯାଗ, ଯଜ୍ଞ, ନିତ୍ୟକର୍ମ, ଦାନ ଓ ହୋମ ମୂଲ୍ୟହୀନ । ଅଗ୍ନିକାର ମହର୍ଷିଙ୍କର ସେହି ଏକମାତ୍ର ଦୋଷ ଥିଲା । ସେ ସବୁପ୍ରକାର ଧର୍ମ-କର୍ମ କରିଥିଲେ ହେଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜଗତରେ ସନ୍ତାନ ଜାତ କରିପାରି ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ଯମଙ୍କ ଦରବାରରେ ସେ ଦଣ୍ଡିତ ହେଲେ । କେବଳ ଧର୍ମଃଳକଙ୍କ ଅନୁରୋଧରେ ତାଙ୍କୁ ପୃଥିବୀରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଜଗତକୁ ପଠେଇ ଦିଆଗଲା । ସାରଳା ଦାସ ସନ୍ତାନ ଧର୍ମର ମହିମା ମହାଭାରତର ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଚାର କରିଛନ୍ତି । ଅଗ୍ନିକାର ଋଷି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍ଥାପନ କରି କବି କହିଛନ୍ତି—

"ସେହୁଡ଼େ ଭଗ୍ୟଂ ମହାତମା ହୋଇ କିଂ ଯେ କଲୁ ସେହୁଡ଼େ କୁନ୍ତୀ
ସନ୍ତାନ ନ ଥିଲେ ସକଳ ଧର୍ମ ଅଟଇ ବ୍ୟର୍ଥ ।
ସନ୍ତାନ ଉପୁଜାଇ ସେ ନାନା ଧର୍ମ-କର୍ମ କରି
ତୃତୀୟ ବୟସେ ସେ ଯେ ହୋଇ ତପସ୍ୱୀ ।
ସନ୍ତାନ ବିହୁନେ ସକଳ ଧର୍ମ ଦୂର କରି
ପରମ ପଣ୍ଡିତ ପୁରୁଷ ହୋଇ ରୁ ସେହୁା କିଂ ଯେ ନ ବୁଝିଶ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୪୭)

ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ପରପୁରୁଷ ବା ପରନାରୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା, ପୁଣି କାମାତୁର ହୋଇ ଅନ୍ୟପୁରୁଷ ଆସକ୍ତ ହେବା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି । ସେଥିପାଇଁ ଅନଙ୍ଗ-ସେନ ନୃପଙ୍କ ରାଣୀ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ କଥା କୁହାଯାଇଛି । ସାରଳାଦାସ କାମାସକ୍ତ ନାରୀ ବା ପୁରୁଷ ଉଭୟଙ୍କର ନିନ୍ଦା କରିଛନ୍ତି । ସଂଯତ ଜୀବନ ଯାପନ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଆଦର୍ଶ । କୁନ୍ତୀ ଯେ କାମାତୁରା ହୋଇ ପରପୁରୁଷ ସଙ୍ଗ ମିଳିତ ହୋଇଥିଲେ ତା' ନୁହେଁ, ପାଣ୍ଡୁ ଅଭିଶପ୍ତ ହେବା ପରେ ସେ ଯୁବତୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ କାମଦେବର ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଭାବକୁ ଅତି ସଂଯମତାର ସହ ସହ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଦିନକର ଘଟଣାରୁ ଏହା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ । ଦିନେ କୁନ୍ତୀ ପାକା ସ୍ପର୍ଶର ପଞ୍ଚମ ଦିବସ ରାତ୍ରିରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ । ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକଯୋଗ ହେବାରୁ ପାଣ୍ଡୁ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛା କଲେ । ସ୍ୱାମୀର ଇଚ୍ଛାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ କରିବା ଭଳି ଦୋଷ ଆଉ ନାହିଁ; ଅଥଚ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କର ଅଭିଶାପ ହୋଇଛି, ଯେ ଶୃଙ୍ଗାର କାଳରେ ମୃତ୍ୟୁଲାଭ କରିବେ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କୁନ୍ତୀ ପିତୃଲୋକଙ୍କ ଠାରୁ କ୍ଷମା ମାଗି ନିଜକୁ ସଂଯତ କରିନେଲେ—

"ବଇଲେ ଶୃଙ୍ଗାର ଗ୍ରହିଲେ ରତି ଅଶା
ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଣେ ଯେ ଗ୍ରହିଲେ ମନୀଷା ।
ରତି ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ ସେ ମହନ୍ତ ସାଧ୍ୱୀ
ସ୍ୱାମୀର ନିମନ୍ତେ କରି ଶୃଙ୍ଗାର ମନେଣ ନ ଭାବ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୦୧)

ଏହିପରି କର୍ମକୁ ଆଦରି ତିନିବର୍ଷ କଟିଗଲା । ଦିନେ ଅଗସ୍ତି ମହାମୁନି ଆସି ଋଷ୍ୟଶୃଙ୍ଗରେ ବିଜେ କଲେ । ତାଙ୍କର ଉପଦେଶରେ କୁନ୍ତୀ ଧର୍ମ, ପବନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଠାରୁ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ସାଧ୍ୱୀ ରୂପେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ସାରଳା ଦାସ ଯେତେ ସଫେଇ ଦେଲେ ବି କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନ ସବୁବେଳେ ନିଜର ପାପକର୍ମ ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳିତ

ହେଉଥିଲା । ମନ୍ତ୍ର ପରୀକ୍ଷା ପାଇଁ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି ସହ-ସମାଗମ ବେଳେ କୁନ୍ତୀ ଅନୁରୋଧ କରି କହୁଛନ୍ତି—

"କୋଇନ୍ତା ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଦେବ ଭର ଦ୍ୱାରୁ ଜାତ ନ ହୋଇ ସନ୍ତତି
ଭବ ଗଲେନ୍ତ ମୁଂ ଯେ ହୋଇବି ଅସତୀ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୧୫୮)

କୁନ୍ତୀଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସେଥିର ଅସତୀ ହେବାରୁ ରକ୍ଷା କରିଦେଲେ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଅତି ଧର୍ମପଣ ମାତା କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କଲା । ଗାନ୍ଧାରୀ ଦ୍ରୌଣ ହଂସିକା ନାରୀ ସହ ଘର କରିବାକୁ ହେଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପରି ଧର୍ମାତ୍ମା ଜାମକୁ ଅଛିବେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପରି ଖରେଗେଇ ମଲ୍ଲ । ମନ ମଧ୍ୟରେ ଏକଥା ଭାବି ସ୍ଥିର କଲାବେଳକୁ ସେ ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ଦୋଷ ନ ଦେଇ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଧର୍ମପୁରୁଷଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି କହୁଛନ୍ତି—

"ହେ ଧର୍ମ ପୁରୁଷ ଯେତେହେଁକି ମୋର କର୍ମ
କେବଣ ପାପଛଣେ ହୋଇଲି ମୁଂହି ଜନ୍ମ ।
ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜନ୍ମରେ ମୁଂ ହୋଇଲି ଅସତୀ
କେତେ ଭ୍ରଥାରେ ଦିନ ପିବ କର୍ମର ଅଗତି ।
ପ୍ରଥମେ ଆଦିତ୍ୟ ହୁକେଣ ପଣ୍ଡୁ ରାୟେ
ତୃତୀୟେ ଧର୍ମ ଦେବତା ବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କୟେ ।
ଯେତେକେହେଂ ହେ ଧର୍ମ ଦେବତା ନୋହିଲା ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ .
ଯେତେ ବଡ଼ ରାଜକୁଳେ ଉପୁଜି ଲୋଟୁଲି ସର୍ବ ଲଜ ।
ସଂସାରେ ଉପୁଜି ଦେବ ନ କଲି କିଛୁ ଧର୍ମ
କେମନ୍ତ କରି ମୁକତ କରିବଟି ଯମ ।
ରାଗ ମୋହ ଅହଙ୍କାର ଥିଲେ ଉପୁଜନ୍ତି ଅନେକ ପାପ
ରାଜ ପଦେ ବସିଲେ ମଡ଼ାଇ ପରତାପ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୩)

ଗାନ୍ଧାରୀ ଓ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରୁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇପାରେ । ମାଦ୍ରୀ ସମ୍ପର୍କରେ ସଉତୁଣୀ । ସାଧାରଣତଃ ସଉତୁଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଈର୍ଷା, ଦ୍ୱେଷ ଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ କୁନ୍ତୀ ଓ ମାଦ୍ରୀ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କଳହ କରୁଥିବା

ଦେଖାଯାଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଲାବେଳେ କୁନ୍ତୀ କୁଣ୍ଠିତା । ଅଧିକନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ମାଦ୍ରୀ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ମାଗିବାକୁ ସାହସ ନ କରି ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ମନ୍ତ୍ର ପାଇଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସ ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରକୁ ପ୍ରାୟ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରଖିଥିଲେ ହେଁ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଉଦାର ହୃଦୟା ନାରୀ ରୂପେ ଚିତ୍ରଣ କରିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତିନୋଟି ସନ୍ତାନ ଜାତ କଲାପରେ ମାଦ୍ରୀ ପ୍ରତି ସଦୟ ହୋଇ ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଜପମାଳି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି—

"ତୁ ମାଦ୍ରୀ ମୋହୋର ସପତ୍ନୀ ହୋଇଲୁ ଅଟ
ଭୃତ୍ୟର ଭୃତ୍ୟ ହୋଇଣ ତୁ ମୋତେ ବହୁତ କଲୁ ସେବା ।
ତୁ ମୋହୋର ଅଭିନ୍ନ ପ୍ରାଣର ସଂଗାତୁଣୀ
ମୋତେ ସେବା କରି ହୋଇବୁ କି ଅପୂର୍ବିକ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ।"
(ପୃଷ୍ଠା-୨୬୩)

କୁନ୍ତୀ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ବିଚାର କଲାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପୃଷ୍ଠଭୂମିକୁ ପ୍ରଥମେ ବିଚାର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । କାରଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ସେଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପାରିବାରିକ ଜୀବନର ପୃଷ୍ଠଭୂମି ବିଶେଷ ଭାବେ ଦାୟୀ । କୁନ୍ତୀ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀ ଉଭୟ ରାଜକୁଳରୁ ରାଜବଧୂ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ଧ ଥିବାରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ବିଚାରରେ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜ୍ୟ ଅଧିକାର କଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ସମ୍ମାନ ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅସହ୍ୟ ହେଲା । ପାଣ୍ଡୁ ଏ କଥା ଜାଣିପାରି ସ୍ୱେଚ୍ଛାକ୍ରମେ ବନବାସୀ ଜୀବନଯାପନ କଲେ ଏବଂ ବନରେ ରହି ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ଶତ୍ରୁ ସବୁଙ୍କୁ ଦମନ କରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ନିରଙ୍କୁଶ ଭାବେ ରାଜତ୍ୱ କରିବାକୁ ସୁବିଧା ଦେଲେ । ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବନବାସ ଜୀବନଯାପନ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ଅଭିପ୍ରେତ ନ ଥିଲା । ସେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦୃଢ଼ଭାବେ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ପ୍ରତି ହିଂସାଭାବ ପୋଷଣ ନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ବିଫଳ ହେଲେ । ଜୀବନର ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ କୌଣସି ଭାବାନ୍ତର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ ନାହିଁ ।

ଦୈବକ୍ରମେ କୁନ୍ତୀ ହେଲେ କୁରୁବଂଶର ପ୍ରଥମ ସନ୍ତାନର ମାତା । ଏଇ ସମ୍ବାଦ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କୁ ବ୍ୟଥିତ କରିନାହିଁ । ବରଂ ଗାନ୍ଧାରୀ ଆନନ୍ଦରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରଥ ଆରୋହଣ କରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଏହାପରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଜାତହେବା ପରେ ଅବସ୍ଥା ବଦଳି ଗଲା । ବ୍ୟାସ ଯାଇ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତରେ ସହସ୍ର ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ପୁତ୍ର ଜାତ କରାଇବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇ କହିଲେ—

"ମହା ଆରମ୍ଭେ କୁମରେ ବଢ଼ାଇ ବଳବନ୍ତା
ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ସେ ହୋଇବ ଜନ୍ମକଲା ।
ଜେଅଁରସି ପଣ୍ଡୁ ମୋ ତୋହର ଭାରଯାକୁ
ଗାନ୍ଧାରୀ ପୋଏ ସେ ରାଜା ରାଜ୍ୟ ନୋହୁବତି ତୁଲ୍ୟ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୧)

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଉକ୍ତି ପରେ ହିଁ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମୁଖରେ ଗାନ୍ଧାରୀ 'ଅଦ୍ୟ ହୁଂ ହିଂସାକାରୀ' ବୋଲି ଜଣାଯାଏ ।

"ଆଦ୍ୟ ହୁଂ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେ ଅଟଇ ହିଂସାକାରୀ
ସ୍ୱେ ପୁତ୍ରକୁ ଦେନ କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୨)

ସେହି ବ୍ୟାସଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ସେ କୁଳବନ୍ତ ପୁତ୍ର ଜାତ କରିବା ପାଇଁ ପବନ ଓ ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ ଓ ଅର୍ଜୁନ ଜାତ ହେବାପରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଗର୍ଭଜାତ ଶତପୁତ୍ରରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇ ରହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ଯେଉଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ ସେଥିରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହିଂସା ପ୍ରକଟିତ ।

"ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ପରତେକ୍ଷ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
କେଉଂତା ଲକ୍ଷ ତୋ ତୁମ୍ଭକୁ ଭଗତି ହୋଇଲେ କୋଇନ୍ତୀ ।
ଦୁର୍ବାସାମ୍ଭେ ବୋଇଲେ ଆହୁ ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ତୋହୋର
ହୋଇବ ପ୍ରାପତ କୋଟିତ ମାଗୁ କନା ବର ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୭୪-୭୬)

ସନ୍ତାନ ଜାତକର ସେମାନଙ୍କ ଗୁଣଗ୍ରାମ ଶୁଣିଲା ପରେ ମାତାମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଯେଉଁ ହିଂସାଭାବ ଅଙ୍କୁରିତ ହୁଏ, ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇ ସମସ୍ତ ମହାଭାରତ କଥାକୁ ଗ୍ରାସ କରେ । ମାତାମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ହିଂସା ଭାବ ସୃଷ୍ଟିର କାରଣ ରୂପେ କେବଳ ଯେ ଅପତ୍ୟ ସ୍ନେହ ଦାୟୀ ତା' ନୁହେଁ, ବ୍ୟାସ ଓ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ପରି ଋଷି କେତେବେଳେ କୁନ୍ତୀ ପାଖରେ ଓ କେତେବେଳେ ଗାନ୍ଧାରୀ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି, ଅପ୍ରିୟ ସତକଥା କହି ଏହି ଭାବକୁ ବୃଦ୍ଧି କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ଋଷିମାନେ ହିଁ ସବୁ ଅନର୍ଥର ମୂଳ । ସେମାନେ

ମନ୍ତ୍ରଦାନ କରି ସନ୍ତାନ ଜାତ କରନ୍ତି, ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ହେବା ପାଇଁ ବର ଦିଅନ୍ତି, ପୁଣି ବିନାଶ କରିବା ପାଇଁ ଅଭିଶାପ ମଧ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି ।

"ଏହି ଜାତି କଲେ ଏହି ବର ଦେଲେ
ଗଜ ସମ୍ପୁର ନ ପରି ପୁଣି ଶାପ ହିଂ ବିହିଲେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୨୮)

ଯୁଧିଷ୍ଠିର :

"ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପତରୁ ବାସେ" ଓ "ବିଛୁଆତି ଦୁଇ ପତରୁ କୁଣ୍ଡାଇ ହୁଏ" —ଯୁଧିଷ୍ଠିର, ଭୀମ, ଅର୍ଜୁନ, ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଓ ଦୁଃଶାସନ ପ୍ରଭୃତି ଚରିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କଲାବେଳେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ ମନକୁ ଏହି ପ୍ରବଚନ ବହୁଭାବେ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରିତ୍ର ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଏହା ହିଁ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୁଏ ।

ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅତୁଟ ପ୍ରଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଚୀନ ଶାସ୍ତ୍ରକାର ସେଥିପାଇଁ ଜନ୍ମକାଳରେ ଗ୍ରହ, ନକ୍ଷତ୍ରର ଉଲ୍ଲେଖ, କାଳବେଳର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଥାନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ପରି ସାରଳା ଦାସ ମଧ୍ୟ ଜନ୍ମ କାଳର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗଣନା କରିବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଠାବୋଧ କରି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ତାନର ଭବିଷ୍ୟତ ଏହି କାଳବେଳ ଗଣନାରୁ ଜାଣିହୁଏ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମ ପରେ ନିଜେ ବୃହସ୍ପତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବେଶରେ ହାତରେ ପଞ୍ଜିକାର ପୋଥି ଧରି ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ସେ ଶିଶୁକୁ ଦେଖି କହିଲେ, "ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗେ ଜନମି ସେ ହସ୍ତିନି ନନ୍ଦନ ।"

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହ ଆସିଥିବା ଋଷିମାନେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ କଲ୍ୟାଣ କରି କହିଲେ—

ଧର୍ମ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇବରେ ତୋହୋର ଯୁଧିଷ୍ଠି
ସ୍ୱର୍ଗରେ ବସି ଦିଗପାଳ ମେଳେ ସ୍ୱେହ ଦେହ ଗୋଟି ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୯୬)

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳରେ ବ୍ୟବହାରରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନର ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ମିଳେ । ସାତବର୍ଷ ବେଳର ଘଟଣା ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସାରଳା ଦାସ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ସାତ ବରଷ ଯେ ହୋଇଲେ ଧର୍ମସୁତ
ଗୁଳନ୍ତେଣ ଚରଣ ନ ବାଜଇ ଭୂମିଗତ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୨)

କେବଳ ସେତକ ନୁହେଁ, ସେ କାମୁଡ଼ୁଥିବା ମଶାକୁ ନ ମାରି ଉଡ଼ାଇ ଦେଉଥିଲେ । ଲମ୍ବ ଗଛରୁ ତଳେ ପଡ଼ି ଅଚେତ ହୋଇ ଯାଇଥିବା ଝିଟିପିଟିକୁ କାନ ଫୁଙ୍କି ବଞ୍ଚାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ଏ ସବୁ ଦେଖି କ୍ଷତ୍ରୀୟ କନ୍ୟା କୁନ୍ତୀଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେଥିପାଇଁ ସେ କହୁଛନ୍ତି—

"ଅତହିଂ ଧର୍ମ ପଣେ କି ରହିଲ କ୍ଷତ୍ରୀପଣ
ଦୁଃଖ ପଡ଼ି ଉପୁଜାଇଲି କୋହିଲି କାରଣ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୩୨)

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ବାଲ୍ୟଜୀବନ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଉପରେ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତର ପ୍ରଭାବ ଅତି ସ୍ପଷ୍ଟ । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତ ଉଦ୍ୟୋଗ ପର୍ବ (୧୬୧) ରେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦୂତ ଉଲୁକକୁ କହୁଥିଲେ, ଗୋଟିଏ ପିମ୍ପୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଆଘାତ କରିବାକୁ ସେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବାଲ୍ୟକାଳର ଏହି ପ୍ରକୃତି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏହା ହେଉଛି ମଣିଷର ସ୍ୱାଭାବିକ ଧର୍ମ । ସଂଘର୍ଷମୟ ଜୀବନରେ ମନୁଷ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ପଥରୁ ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇଯାଏ । ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜୀବନରେ ବହୁ ଘଟଣା ଏହାର ପ୍ରମାଣ । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବାରମ୍ବାର ଅପମାନିତ ହୋଇ ସେ ସମୟେ ସମୟେ କ୍ରୋଧ ପରବଶ ହୋଇଛନ୍ତି । କୁଟନୀ କୃଷ୍ଣଙ୍କ କୁମନ୍ତ୍ରଣାରେ ମିଛ କହିଛନ୍ତି । ଶପଥ ପାଳନ ପାଇଁ ଅଜ୍ଞାତ ବାସ କାଳରେ କପଟ ରୂପ ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି । ସଂସାରରେ ମଣିଷ ହୋଇ ବଞ୍ଚିବାକୁ ହେଲେ ଏ ସବୁ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏଥିରେ ବିସ୍ମିତ ହେବାର କାରଣ ନାହିଁ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ । ସେ ଧର୍ମ ରକ୍ଷାକୁ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ରତ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଭୀମ :

ଭୀମ ଚରିତ୍ର ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ସୃଷ୍ଟି । ନିଜ ପରିକଳ୍ପନାକୁ ଅନେକ ଭାବେ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ କରି ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଏଥିରେ ବହୁତନ୍ତୁ ଦେଖିଛନ୍ତି । ଭୀମଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ପରାକ୍ରମ । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମ କାଳରୁ ହିଁ ଏହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାର ଏହାର ସୂଚନା ଦେଇ ଲେଖିଛନ୍ତି—

"ପତତା ତେନ ଶତଧା ଶିଳା ଗାତ୍ରୈର୍ବିଚୂର୍ଣ୍ଣିତା
ତାଂ ଶିଳାଂ ଚୂର୍ଣ୍ଣିତଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ପାଣ୍ଡୁର୍ବିସ୍ମୟ ମାଗତଃ । ୨୦ ।

କୁନ୍ତୀ ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜ୍ଜନ ଶୁଣି ଭୟଭୀତା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇଗଲେ, ତାଙ୍କ କୋଳର ସୁପ୍ତ ଶିଶୁ ତଳେ ଗୋଟିଏ ପଥର ଉପରେ ପଡ଼ିଯାଇ ଏହାକୁ ଶତଖଣ୍ଡରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲା ।

ସାରଳାଦାସ ସଂସ୍କୃତର ଏହି ସୂଚନାକୁ ନିଜ କଳ୍ପନା ବଳରେ ବହୁ ରୂପେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ କଲେ । କେବଳ ସେ ପଥର ଖଣ୍ଡକୁ ଶତ ଭାଗରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଗୁଣ ପରିମିତ ବିଶିଷ୍ଟ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତ ଅରହର ହୋଇ କମ୍ପିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତିକି ନୁହେଁ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ ତାଙ୍କ ଜନ୍ମରେ ଥରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଭୀମ ବଡ଼ ହେବା କ୍ଷଣି ତାଙ୍କର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । କୁନ୍ତୀ, ମାଦ୍ରୀ ଓ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ପାଇଁ ରନ୍ଧା ଯାଉଥିବା ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟକୁ ସେ ଲୁକ୍କାୟିତ ଭାବେ ଭକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ଏ କଥା ଜାଣି ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବାପାଇଁ ଯିବାବେଳେ ସେ ଏପରି ଭାବେ ପଳାୟନ କଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ପଦାଘାତରେ ପଥ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବହୁ ଅରଣ୍ୟ ଓ ପର୍ବତ ଧୂଳିସାତ୍ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଶେଷରେ ଭୀମଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ନିଜେ ଅଗ୍ନି ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭୀମଙ୍କୁ ତିନୋଟି ବର ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

"ଭୋଜନେ ଅଗ୍ନି ପୁତ୍ର ହୋଉ ତୋହର ବଳ
ସଂଗ୍ରାମେ ଦୁତ ଯମ ତେଜ ଅନର୍ଗଳ ।
ଶୃଙ୍ଗାରେ ଅଗ୍ନି ପୁତ୍ର ହୁଅସିରେ ଭୀମ
ବୃକୋଦର ମ୍ୱରିତକ ତୋର କେହି ନୋହିବେ ସମ ।"

(ପୃଷ୍ଠା-୨୫୨)

ଅଗ୍ନିଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନତାରୁ ଭୀମଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ଯେଉଁ ତିନୋଟି ଗୁଣ ସନ୍ନିବେଶିତ ହେଲା, ସାରଳଦାସ ଏହାକୁ ତାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବାରମ୍ବାର ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ।

ଭୀମଙ୍କ ଚରିତ୍ରରେ ଥିବା ତିନୋଟି ଗୁଣ କେବଳ ଭୀମଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୁହେଁ; ଏହା ମାନବ ଜାତିର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ । ଶୃଙ୍ଗାର ଓ ଭୋଜନ ଏହି ଦୁଇଟି ଗୁଣ ବିଷୟରେ ଯେତେ କମ୍ କୁହାଯାଏ, ସେତେ ଭଲ । ଏହା ଯେ କେବେ ତୃପ୍ତ ହୁଏନାହିଁ, ଏହା ସମସ୍ତେ ସ୍ୱୀକାର କରିବେ । ଭୀମ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ ପୁରୁଷ ରୂପେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ

ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ବହୁମୁଖିତ ହୋଇ ପ୍ରକାଶ ଲାଭ କରିଥିଲା । ବାକି ରହିଲା ସଂଗ୍ରାମ କଥା । ଭୀମଙ୍କ ପରି ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧରେ ସମସ୍ତେ ଯେ ପାରଦର୍ଶୀ ହେବେ ଏବଂ ଏଥିରେ ତୃପ୍ତ ହେବେନାହିଁ, ଏହା କହିବା କଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ସଂଗ୍ରାମ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଚିର ସହଚର ଏହା ମନାକରି ହୁଏନାହିଁ । ସଂଗ୍ରାମ ବିନା ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନ ଧାରଣ କଷ୍ଟକର । ସାରଳା ଦାସ ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ମହାଭାରତ କଥାର ଆଦର୍ଶ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚରିତ୍ର ଭୀମଙ୍କ ଠାରେ ଏହି ତିନି ଗୁଣର ସମାବେଶ କରିଛନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାରେ ସାରଳାଦାସଙ୍କ କୃତିତ୍ୱର ଭୀମ ଚରିତ୍ର ଜୀବନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ଅର୍ଜ୍ଜୁନ :

ଭୀମଙ୍କ ପରି ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଔରସରୁ ଜାତ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ମହାଭାରତର ଅନ୍ୟତମ ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ଯୋଦ୍ଧା । ସାରଳାଦାସଙ୍କ ଭାଷାରେ ସେ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର ଭରେଇ ମଲ୍ଲ । ଭୀମ ଗଦା ଯୁଦ୍ଧରେ ନିପୁଣତା ଲାଭ କରିବା ପରି ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାରେ ଅଜେୟ ଥିଲେ । ହାତରେ ଗାଣ୍ଡୀବ ଧନୁ ଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଇନ୍ଦ୍ର, ରୁଦ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଦେବତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଳେଶରେ ପରାସ୍ତ କରି ପାରୁଥିଲେ । ସାରଳା ଦାସ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ବୀରତ୍ୱକୁ ମହାଭାରତରେ ବହୁଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ହେଁ ତାଙ୍କ ମତରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ମହତ୍ତ୍ୱ ହେଉଛି ଯେ ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ସଖା । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟଜୀବନ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ସେ କୃଷ୍ଣସଖା ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କୁ ହିଁ ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ ଦ୍ରୌପଦୀଙ୍କ ସ୍ୱୟମ୍ବର ସଭାରେ । ଲକ୍ଷ୍ୟଭେଦ ପୂର୍ବରୁ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ କାହିଁକି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କଲେ ତାହାର କୌଣସି ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ କାରଣ ଅନ୍ତତଃ କଥା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମହାଭାରତରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଭୂମିକା ଏଠାରେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ । ସେ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ପାଣ୍ଡବ-ମାନଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଥିଲେ । ମଧ୍ୟସ୍ଥହୋଇ ଭୀମ, ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଲାଗିଥିବା ଯୁଦ୍ଧର ମୀମାଂସା କରିବା ପରେ କୁନ୍ତୀ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଅଭିବାଦନ କରି ବଳରାମଙ୍କ ସହ ଫେରିଗଲେ । ଏହାପରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଓ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ ପ୍ରଭାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ । ଏହିଠାରେ ହିଁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତକାର ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରିୟସଖାଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ଅର୍ଜ୍ଜୁନ କିପରି, କେଉଁଭାବେ ଓ କେଉଁଠାରେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ସହ ବନ୍ଧୁତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ଏହାର କୌଣସି ଉତ୍ତର ମହାଭାରତରେ ମିଳେ ନାହିଁ । ସମାଲୋଚକ ବୁଦ୍ଧଦେବ ବସୁଙ୍କ ପରି କବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମନରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଦୟ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ସେଥିପାଇଁ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ-ଜନ୍ମର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତରେ

ଉପସ୍ଥିତ କରାଇବା ପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ନଥିବା ଏକ ନୂଆ ଗଳ୍ପର ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଏଠାରେ ପହଞ୍ଚି କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ଜନନୀ ଓ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କୁ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତାର ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଭୀମଙ୍କ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀରବ ରହି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ସଖାଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରି କହିଲେ—

"ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ସେ ହୋଇଲେ ଦେଖିଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ
ହୃଦରେ ଲଗାଇ ବୋଇଲେ ମୋ'ହୋର ସ୍ନେହ ସେ କଲା ବୁକୁ ।"

(ପୃଷ୍ଠା—୨୬୭)

ବହୁ ଅଳଙ୍କାର ଓ ଆଭରଣ ସେ ମଣ୍ଡିତ କରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦୂତୀକୃଷ୍ଣ ଭାବେ ସମ୍ବୋଧନ କଲେ । ଯେତେବେଳେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ କୋଳାଗତ କଲେ ସେତେବେଳେ 'ସରୂପ ବାରଣ ନୋହିଲା ଦୁହିଁଙ୍କର ସ୍ୱେକ ମୂର୍ତ୍ତି ।' ଦୁହେଁ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତର ମହା ଅରଣ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ବିଭିନ୍ନ ଭାବେ କ୍ରୀଡ଼ା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହିପରି ହସ, ରସ, ଖେଳ ଓ ରଙ୍ଗରସେ କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଥିବାବେଳେ ବ୍ୟାସ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ପ୍ରୀତି ଦେଖି ତାଙ୍କ ମନରେ ସ୍ୱତଃ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ,

"ସ୍ୱେତଦୂରେ ଥାଇଂ ତୁମ୍ଭର କେମନ୍ତେ ସ୍ୱେଚ୍ଛେକ ପୀରତି
ମନୁଷ୍ୟ ଦେଖି ନାରାୟଣ କେମନ୍ତେ ଧୀର ମତି ।"

(ପୃଷ୍ଠା—୨୬୮)

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ନାରାୟଣ ଓରଫ କୃଷ୍ଣ ଯାହା କହିଲେ ତାହାର ସାରମର୍ମ ହେଲା—ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ସହ ମୋର ପ୍ରୀତିଭାବ ଓ ସଖାତ୍ୱ କେବଳ ଏ ଯୁଗର ନୁହେଁ, ପ୍ରତି ଯୁଗରେ ହିଁ ହୋଇଥାଏ । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା କ୍ରମକୁ ଅନୁସରଣ କରି, ନିମ୍ନରେ ଯୁଗ ଓ ଅବତାରର ଏକ ତାଲିକା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

ଯୁଗ	ନାରାୟଣ	ଅର୍ଜୁନ
ଦୀପିତ ସତ୍ୟଯୁଗ	ନାରାୟଣ	ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାମୋଦର
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ସତ୍ୟଯୁଗ	ଓଁକାର ବିଷ୍ଣୁ	ଜୟ ବିଜୟ
ଭବାନୀ ସତ୍ୟଯୁଗ	ନୀଳାମ୍ବର	ରୁଦ୍ର
ବର୍ଦ୍ଧିତ ସତ୍ୟଯୁଗ	ବିଷ୍ଣୁନାଥ	ସନକ ନାମେ ବ୍ରହ୍ମା
ଅଭିନ୍ନ ସତ୍ୟଯୁଗ	ଅନନ୍ତ	ଇନ୍ଦ୍ର
ହଂସମେଖଳା ସତ୍ୟଯୁଗ	ଗରୁଡ଼ ନାରାୟଣ	ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ

ହିରଣ୍ୟ ସତ୍ୟଯୁଗ	ନରସିଂହ	ପ୍ରହ୍ଲାଦ
—	ଶସ୍ତ	ପ୍ରଶସ୍ତ
—	କେତୁ	ମଙ୍ଗଳା
ସତ୍ୟଯୁଗ	ପରଶୁରାମ	ବଳରାମ
—	ରାମ	ଭରଥ
ଦ୍ୱାପର ଯୁଗ	କୃଷ୍ଣ	ପାର୍ଥ

ଏହାପରେ କଥାର ଉପସଂହାର ଦେଇ କୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି;

"ଅନେକ ଅବତାର ଆମ୍ଭେ ହୋଇଅଛୁଂ ଯେହ୍ନମତେ
ତୁମ୍ଭେ ବ୍ୟାସେ ଆମ୍ଭନ୍ତ ଅନ୍ତର କର ଯେ କେମନ୍ତେ ।"

(ପୃଷ୍ଠା—୨୭୧)

ଏହି ଦୀର୍ଘ ଅବତାର ବର୍ଣ୍ଣନାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାସଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ସମାଧିତ ହେଲନାହିଁ । ସେ ଏହାର ପ୍ରକୃତ ପ୍ରମାଣ ଦେଖିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଓ ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱରୂପ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ବ୍ୟାସଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ବିଶ୍ୱରୂପ ଧାରଣ କଲେ । ଶ୍ରୀମଦ୍ ଭଗବତର ବିଶ୍ୱରୂପ ପରି ଏଥିରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମୂର୍ଦ୍ଧନ ଗଗନମଣ୍ଡଳକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ଓ ଶରୀର ସମସ୍ତ ଆକାଶରେ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହେଲା । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଏହି ରୂପଦେଖି ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ଭୟଭୀତ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ସ୍ତବ ଭକ୍ତିରେ କହିଲେ —

"ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ହସିଲା ବାଳୁତ ମତ ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରାୟେ
ବୋଇଲା ଆଦର ବର୍ଡ଼ି ବୃନା ଯେତକ ତୋର କାୟେ ।"

(ପୃ—୨୭୨)

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କ ପ୍ରୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖି କେବଳ ଯେ ବିସ୍ମିତ ହେଲେ ତାହା ନୁହେଁ, ତାଙ୍କଠାରୁ ବଳି ଭକ୍ତଥିବା ଅନୁଭବ କଲେ;

"ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ମୋହୋର ତୋ ଚହୁଂ ବାନ୍ଧବ ନାହିଁ
ବୋଲି ଜାଣିଥିଲି
ଆଜି ମୋତେ଼ ଜଣେ ଅଛୁ ବୋଲି ମୋତେ ବେ ସେ ପ୍ରତେ ଗଲି ।"

(ପୃଷ୍ଠା—୨୭୩)

ବାଲ୍ୟକାଳର ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସାରଳାଦାସ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର 'ଏକ ସ୍ୱରୂପ', କଳାବୃକ୍ଷ, କୁଞ୍ଜକୃଷ୍ଣ, ରଙ୍ଗରସକ୍ରୀଡ଼ାର ସାଥୀ, ସଖା, ପଞ୍ଚଭୂତ, ପ୍ରାଣହିତ, ମିତ୍ର ବଲ୍ଲଭ, ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ ଓ ଅଭିନ୍ନାତ୍ମା (କ୍ଷିଡ଼ାଛନ୍ତି ନୋହଂ·) ରୂପେ ଯେଉଁ ବର୍ଣ୍ଣନା କଲେ ତାହା ହିଁ ତାଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବିକାଶ ଲାଭ କଲା । ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ-କଳାପକୁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହିଁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଶେଷରେ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ କାଳରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ହେଲେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନଙ୍କର ସାରଥି ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କ ଜୀବନରଥର ଚାଳକ ।

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ କୁନ୍ତୀଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେବାକୁ ଯାଇ ବ୍ୟାସ ପଞ୍ଚଭ୍ରାତାଙ୍କ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସୂଚନା ଦେଇ କହିଛନ୍ତି;

"ଯୁଧେଷ୍ଟି ବୋଲିଣ ତୋ'ର ଯେବଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ପ୍ରତକ୍ଷେ ଦେଖ ସିନା ନିରଞ୍ଜନ ଦେବତା ଅଟେ ସେଟି ।
ଭୀମ ଚରିତ୍ର ଗୋ ଅସଂଖ୍ୟ ଅଟଇ ମୋତେ
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବୋଲି ସେ ନାରାୟଣଙ୍କ ପଞ୍ଚଭୂତେ ।
ନକୁଳ ବୋଲି ସେ ଯେବଣ ପୁତ୍ର ଅଟଇ
କୁମାର ମୁଖେ ତାକୁ ଆକାଶେ ପାଠ ଅଛଇ ।
ସେହୁ ବାଳୁତ ପୁଅ ଗୋଟିଏ ହେହେନେକ ଲକ୍ଷଣ
ସ୍ତ୍ରିଶି ପ୍ରମଦାଗୋ ତୁମ୍ଭେ ତଥ୍ୟହିଂ ନ ଜାଣ ।"

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ :

ସଂସ୍କୃତ ମହାଭାରତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କୁ କଳି ଅଂଶରେ ଜନ୍ମ, କ୍ଷୁଦ୍ରବୁଦ୍ଧି ସମ୍ପନ୍ନ ଏବଂ କୁରୁକୁଳକୁ କଳଙ୍କିତ କରିବାପାଇଁ ଜନ୍ମଲାଭ କରିଥିବା ଏକ 'ମନୁଷ୍ୟମସ୍ତ ମହାଦ୍ରୁମ' ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ସେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବାକ୍ଷଣି ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱରେ ଅମାଙ୍ଗଳିକ ଅପଶକୁନ ଦେଖାଯାଇଥିଲା । (ଆଦି ୧୧୪।୨୭-୨୯) । ସେଥିପାଇଁ ବିଦୁର ତାଙ୍କୁ କୁଳ ସଂହାରକ ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ପାଣ୍ଡବମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଈର୍ଷା କରି ସେ ନିଜ କୁଳକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଥିଲେ ହେଁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ କୌଣସି କୁଟିଳତା ଅବଲମ୍ବନ କରି ନଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ମୃତ୍ୟୁଲାଭ କରି ସେ ଶେଷକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଲାଭ କଲେ ।

ସାରଳାଦାସ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଚରିତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା କଲାବେଳେ ପ୍ରାୟ ସଂସ୍କୃତକୁ ଅନୁସରଣକରି ତାଙ୍କୁ 'କଳି ଅଂଶେ ଜାତ ହୋଇଲା ସେ ତୋହୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ରେ,' ଦୁଷ୍ଟ

ପ୍ରକୃତ, ଅସଂଖ୍ୟ ବଳଦର୍ପିଷ୍ଟ, କୁଳକ୍ଷୟାନ୍ତକ, ମହାମାନୀ ଓ ମଧୁପିଙ୍ଗଳ ରୂପେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେହେଁ ତାଙ୍କ ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀର ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମତରେ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ 'ବତିଶି ଲକ୍ଷଣ ଚଉଷଠି ଗୁଣବନ୍ତ' ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବେନି କରତଳରେ ଶଙ୍ଖପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ, ଡାହାଣ କରରେ ଯବମତ୍ସ୍ୟ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗୁଳିରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପଦ୍ମ ଶୁଭ ଶଗୁନ ରୂପେ ଶୋଭା ପାଉଥିଲା । ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ସବୁର ପ୍ରଶଂସା କରି ସାରଳାଦାସ ତାଙ୍କୁ ଜଗଜ୍ଜନ ମୋହନ, ପନ୍ନଗା ନାରାୟଣ, ପୃଥ୍ୱୀକଧାରଣା ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପରେ ଏକଛତ୍ରରାଜା ଓ ମାନଗୋବିନ୍ଦ କହିଛନ୍ତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ଦ୍ୱୈତ ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ଯେନ ଜାତ ହୋଇଥିବେହେଁ ନିଜର ପ୍ରକୃତିଦତ୍ତ ଗୁଣ ସବୁ ଅର୍ଥାତ କାମ, କ୍ରୋଧ, ଲୋଭ, ମୋହ, ମଦ, ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ମନୁଷ୍ୟର ଷଡ଼ରିପୁକୁ ଦମନ କରି ନ ପାରିବା ଫଳରେ ବଂଶ-ନାଶର କାରଣ ହୋଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ପଟଳ

ପ୍ରଥମ ସର୍ଗ

ଗଣେଶଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ଜୟତୁ ଦଧି-ମଙ୍ଗଳ ବିଘ୍ନରାଜ
ଯାହାର ଦର୍ଶନେ ସିଦ୍ଧ ହୁଅଇ ସର୍ବ କାର୍ଯ୍ୟ । ୧
ସକଳ ବିଘ୍ନ ବିନାଶନ ଜୟତୁ ଗଜାନନ
ମଙ୍ଗଳ ଯୋଗେଶ୍ୱର ପରମାନନ୍ଦ ପାର୍ବତୀ ନନ୍ଦନ । ୨
ମଙ୍ଗଳ ଶଙ୍ଖଚକ୍ର ସରୋଜ ଦଧିମୁଖ
ମଙ୍ଗଳ ବରଦାୟକ ନାଥ ସର୍ବଙ୍କ ପ୍ରତକ୍ଷ । ୩
ମହାବ୍ରହ୍ମ ଯୋଗେଶ୍ୱର ସିନ୍ଦୁରେ ଗଜମୁଖ ମଣ୍ଡି
ଯମ ଦର୍ପ ଗଞ୍ଜି ସର୍ବ ଅପରାଧ ଦୁଃଖ ଖଣ୍ଡି । ୪
ଜୟତୁ ଜୟତୁ ଦେବ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେ ଶେଖର
ଜୟତୁ ଜୟତୁ ଦେବ ସିଦ୍ଧ ଲମ୍ବୋଦର । ୫
ଜୟତୁ ଜୟତୁ ଦେବ ସୁରଗଣ ରଖନ୍ତା
ଜୟତୁ ଜୟତୁ ଦେବ ପରମଗତି-ଦ୍ୟନ୍ତା । ୬
ସ୍ୱାମୀସଂଗ୍ରାମେ ବଧ ଯନ୍ତୁଂ ନୋହିଲା ବିପୁଳ
ତୋହୋର ବୁଦ୍ଧି ବଳେ ନାଶ ଗଲାଟି ମହାବୀର । ୭
ହେଲେଣ ନାଶ କଲୁ ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ବରଷେ
ଆକାଂଶେ ସାଧୁ ସାଧୁ ତୋତେ କଲେକ ବିଦଶେ ୮
ତୋଷେଣି ବର ତୋତେ ଦେଲେକ ଦେବରାଜା
ସକଳ ଭୁବନେ ନାଥ ତୋତେ ଆଗେ ପୂଜା । ୯

୧-୧ (ଖ) ଜୟତୁ ଜୟ, (ଗ) ଜୟତୁ ଦଧିବାହନ, ୧-୨ (କ) ପ୍ରସନେ (ଖ) ହୋଅଇ, କାର୍ଯ୍ୟ, ୨-୧ (ଖ) ଜୟ ମଙ୍ଗଳ ବିଘ୍ନନାଶନ ଗଜାନନ, ୨-୨-ପରମାନନ୍ଦ=ପ୍ରସନ୍ନ, ୩-୨ (କ) ସଦୟ, ୪-୧ (ଖ) ମଣ୍ଡିତ, ୪-୨ (ଖ) ଗଞ୍ଜି =ଖଣ୍ଡନ, ଅପ୍ରାଧ, ଖଣ୍ଡିତ, ୮-୧ (ଖ) ଷାଠିଏ ୬-୨-ଦ୍ୟନ୍ତା=ଦେଅନ୍ତା, ୮-୧ (କ) ହେଲେଣ ତୁ, ୮.୨ ଆକାଶରେ ସାଧୁ ସାଧୁ କଲେ ତୋତେଟି ବିଦଶେ ୯-୨ (କ) ସ୍ୱାମୀ ଆଗେ ତୋତେ ୯-୧ (ଖ) ଦେବରାଜା=ଗିରିରାଜା ।

ଯେବେଣ ବେଳେ ସାହାସ୍ର ଅନକୂଳ ଲେଖନ
ବିବୁଧ ଗଣେ ତୋତେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ନିରାଲମ୍ବ । ୧୦
ଗ୍ରନ୍ଥକୁ କବିତ ହୋଇବ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି
ତୁ ଲେଖନ କର ଶୁଭ ଅନୁକୂଳ ଘେନି । ୧୧
ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ସରସ୍ୱତୀ ତିନି ନଦୀ
ରାମଘାଟ ତୀର୍ଥ ସଙ୍ଗମ ହୋଇଲେ ଭେଦି । ୧୨
ପଶ୍ଚିମ ପାରୁତେ ବାଞ୍ଛା କଳ୍ପବଟ
ପଶ୍ଚିମମୁଖୀ ଧବଳାଙ୍ଗୀ ସରସ୍ୱତୀ ନଦୀ ତଟ । ୧୩
ସିଦ୍ଧ ଦେବତା ବିଜୟେ ସେହ୍ନୁ ଥାନେ
ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାହାନ କରି ସେ ମାଧବ ଦରଶନେ । ୧୪
ବଟ ତଳେ ଯହୁଁ ବସିଲେ ଯୋଗଧ୍ୟାନେ
ଶ୍ରୀଭୁଜେ ଲେଖନ କରି ବସିଲୁ ଯୋଗଲୟେ ମନେ । ୧୫
ବ୍ୟାସେ କହନ୍ତି ଲେଖନ କର ସ୍ୱାମୀ
ଆଦ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ଗ୍ରନ୍ଥ ତୁ କହିଲୁ ମହାବୁଦ୍ଧି । ୧୬
ସ୍ୱାମୀ ଯେବେଣ ସାହାସ୍ର ଲେଖନ କଲୁ ଯେବଣ ଯୋଗେ
ସେ ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଅ ଏବେ । ୧୭
ଗିରିଜାର ନନ୍ଦନ ସତତ ମତି ଧ୍ୟାନେ
ଶ୍ରୀକରେ ଲେଖନ ଘେନି ବସିଲେ ଏକ ମନେ । ୧୮
ଯୋଗେଣ ଯୋଗେଶ୍ୱର ସଦାନନ୍ଦର ନନ୍ଦନେ
ଅପଣ୍ଡିତ ପଣ୍ଡିତ ହୋଏ ତୁମ୍ଭର ପରସନେ । ୧୯
ମନ ଚଇତନ ଏକତ୍ର କଲୁ ଅହର୍ନିଶି ଯୋଗଲୟେ
ତୁ ପ୍ରସନେ ପ୍ରସନ୍ନ ଯାହର ଲୀଳାମୟେ । ୨୦

୧୦-୧ (କ) ଶାହାସ୍ରକୁ, ଅନକୂଳ କଲେ ବେଦବ୍ୟାସେ, ୧୦-୨ (କ) ବିଧି ଗାତେ ଆଗ୍ୟାଂ ତୋତେ ଦେଲେ ନିରାଳସେ । ୧୧-୧ (କ) କବିତ୍ୱ ୧୪-୧ (କ) ଯେହ୍ନୁ ସିଦ୍ଧ ଦେବଛାୟେ (ଗ) ହୁହୁ ସିଦ୍ଧ ଦେବତା ୧୪-୨ (କ) ସ୍ନାହାନ ୧୫-୧ (କ) ବଟର ତଳେ ସେ, (ଖ) ଯୋଗଲୟେ ଧ୍ୟାନେ ୧୫-୨ (କ) ଶ୍ରୀ ଭୁଜେ ଲେଖନ ସ୍ୱାମୀ ତଳୟେ ଯେକ ମନେ ୧୬-୧ (କ) ବ୍ୟାସେ କହନ୍ତି ତୁ ୧୭-୨-(କ) ବେଗେ ୧୮-୧-(କ) ସତ ମତି ଧ୍ୟାନେ ୧୯-୧ (କ) ସଦାନନ୍ଦର ତନୟେ ୧୯-୨(କ) ନାହିଁ । ୨୦-୧(କ) ଅଜପା ଯୋଗଲୟେ ୨୦-୧ (କ) ନାହିଁ ।

କରୁଣା-ମୟେ ନାଥ ଶରଣ ପଂଜର ଧାରଧୁ
ସଂସାର ବାରିନଧି ନାଥ ବରଦାତା ଦେବ ସାଧୁ । ୨୧
ବିସ୍ତାର ଉଦରେ ଯାହାର ଜ୍ଞାନ ହେତା
ପୃଥୁଳ ଶଙ୍କର ନାଥ ଅଭୟେ କାଳ ବଞ୍ଚା । ୨୨
ଏ ଘୋର ସଂସାର ସାହେର ତରିବାକୁ ବଳାଇଲ ମନୀଷା
ଦୁସ୍ତରୁ ତରଅ ନାଥ ପୁରଅ ମନବାଞ୍ଛା । ୨୩
ଶିଖି ପୁଚ୍ଛ ମଣ୍ଡଳ ବନ୍ଧଣ ଗୁଣେ କଳା
ଭରହ-ରସ ନାଥ ନୃତ୍ୟ ରଙ୍ଗେଣ ଖେଳା । ୨୪
ଦିବାରାତ୍ର ନ ଜାଣଇ ଯେବଣ ମହାତମା
ଅନନ୍ତକାଳ ବଞ୍ଚାଇଲୁ ସେ ପୁରୁଷ ଉତ୍ତମା । ୨୫
ପୁରୁଷଙ୍କର ସିଦ୍ଧରୁ ଯୋଗୀଙ୍କର ଆଦ୍ୟ
ଦର୍ଶନେ ଦୁରିତ ହରଇ ପ୍ରସନେ କାର୍ଯ୍ୟ-ସିଦ୍ଧ । ୨୬
ଶ୍ରୀ ଅମୃତାକ୍ଷ ନାଥ ଚରଣେ ମୋର ସେବା
ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ କହିବ ମୋତେ ପ୍ରସନ ହୋଇବା । ୨୭
ତବ ପାଦପଦ୍ମେ ମୋର ବିନୟେ ଭାବ ନିତି
ପ୍ରଶୁଧର ନାଥ ତୁ ସଦୟେ ଗଣପତି । ୨୮
କଳନା ନ ଯାଇ ଯା'ର ଆଦିଅନ୍ତ ମଧ ଥାନ
ଚହ୍ନ ଭଆଇଲୁ ତୁ ଭୂତ ଭବିଷ ବ୍ରତମାନ । ୨୯
ଶ୍ରୀସ୍ୱାମୀ ତା ବଲ୍ଲଭ ଚରଣେ ମୋର ଆଶ
ବଦନ୍ତ ଚହ୍ନିକ ଶାଦ୍ରମୁନ ସାରୋଳ ଦାସ । ୩୦

୨୨-୧ (କ)ଉଦର=ଉଦବେଗ,
ସଚ୍ଛା=ଅସଚ୍ଛା, ୨୨-୨ (ଘ) ପୃଥୁଳ=ଦୁର୍ବଳ, କାଳବଳ=ବାଞ୍ଛା ନାହିଁ, ୨୨-୧ ୨୩-୧ (ଖ)ସାହେରନାହିଁ, (ଗ) ମନଷା=ଆସ ୨୩-୨ (ଖ) କୃଷ୍ଣ ପର (ଗ) ଦୁସ୍ତରୁ ତାରଣ ନାଥ୨୪-୧ (ଖ)ଶିଖି କଣ୍ଠ, ୨୪-୨ (ଖ)ନରଖି ତରଙ୍ଗ ଖେଳା, (ଗ) ନର୍ତତ ଖେଳା, ୨୫-୧ (ଖ) ଯେବଣ ପୁରୁଷ ମହାତ୍ମା ୨୫-୨ (କ)ବଞ୍ଚାଇଲ (ଖ) ତାହାଙ୍କର ତହୁଂ ହୋଇଲୁଂ ଉପମା ୨୬-୧ (କ) ଦେବଙ୍କର ଆଦ ୨୭-୧ (କ) ଶ୍ରୀ ବିଘ୍ନନାଥ ୨୮-୧ (କ) ତବ ପଦ୍ମପାଦେ ମୋର ବିନୟ ଭଗତ ୨୯-୧ (କ) ଆଦ ଅନ୍ତ ମଧ ତୁ ଅଟୁ ସର୍ବଥାନେ ୨୯-୨ (କ) ଭବିଷ୍ୟ ବ୍ରତମାନେ ୩୦-୧ (ଖ) ସିମନ୍ତର ୧ (ଗ) ଶ୍ରୀ ମାତାର, ମୋରଥାଶ=ନିଜଦାସ ୩୦-୧ (କ) ଶ୍ରୀସ୍ୱାମାତ

ସାରଳା ଦେବୀଙ୍କ ବନ୍ଦନା

ଜମ୍ବୋ ଦ୍ୱୀପ ଭୁଅ ଖଣ୍ଡ ଓଢ଼ ରାଷ୍ଟ୍ର ମଣ୍ଡଳେ
ଉତ୍ପଳେଶ୍ୱର ଲିଂଗ ଶତ୍ର ଉତ୍ପଳା ନଦୀର ଦକ୍ଷିଣ କୂଳେ ।୧
ଜଗନ୍ନାଥର ନିଜ ଭୂମି ଯାଯନଗ୍ରି ଗୁପତ ବାଣରାସି
କୁଶସ୍ଥଳୀ ଦ୍ୱାରକା କ୍ଷେତ୍ର ପୁଣ୍ୟବାସୀ ।୨
ଶ୍ରୀ ଯମେଶ୍ୱର ଲିଂଗ ମଉଦଧିର ତଟେ
ମାଳ ସୁନ୍ଦର ପର୍ବତ ମାଳ କଳ୍ପବଟେ ।୩
ବିଜେସ୍ଥେ ରାମ କୃଷ୍ଣ ସଉଭଦ୍ରା ରୂପେ ବ୍ରହ୍ମା
ଗୃହଲକ୍ଷ ବତିଶି ସହସ୍ର ବରଷକୁ ଯୋଗ ଲୟେ ମହାତମା ।୪
କଳି କାଳ ଧ୍ୱଂସିଣ ଭୋଗେଣ କୋଟି ପୂଜା
ପ୍ରଲମ୍ବିତେ ଖଟଇଂ ଶ୍ରୀ କପିଳେଶ୍ୱର ମହାରାଜା ।୫
ଶ୍ରୀ ମାଳ ସୁନ୍ଦର ଗିରି ଉତ୍ତର କଣ୍ଠାଢ଼େ
ସାର ଭୂମି ଭୁଅଖଣ୍ଡ ପୂର୍ବଦାଗ ଈଶାନ୍ୟ ଆଢ଼େ ।୬
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନାମେଣ ସ୍ୱେକଇ ନଦୀ ଗୋଟି
ବୃଦ୍ଧ ମାତା ଗଂଗାଉସେ ମଉଦଧିରେ ଯାଇଂ ଫୁଟି ।୭
ସେ ନଦୀରେ ପ୍ରଶୁରାମ ଘାଟଇ
କନକାବତୀ ନାଟ ମହାତ୍ମ୍ୟ ପ୍ରକଟଇ ।୮

୧-୧ (କ) ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ଭୁଅଖଣ୍ଡଓଢ଼ ରାଷ୍ଟ୍ର ମଣ୍ଡଳରେ ୧-୨ (କ) ଶତ୍ରଉତ୍ପଳା ଦକ୍ଷିଣ କୂଳରେ ୨-୧ (କ) ଜଗନ୍ନାଥର ନିଜଭୂମି ଯାଯନାଗ୍ର ନିକଟେ ଦକ୍ଷିଣ ବାଣରାସି ୨-୨ (କ) କୁଶସ୍ଥଳୀ ଭୂମି ଦ୍ୱାରକା ଯେ କ୍ଷେତ୍ର ପୁଣ୍ୟବାସୀ ୩-୧ (କ) ଯମେଶ୍ୱର ମହାଲିଂଗ ମଉଦଧିର ଉତ୍ତର ତଟେ(ଖ), (ଗ), ମହାନଦୀର ତଟେ । ୪-୧ (କ)ସଉଭଦ୍ରା ୪-୨ (କ) ଗୃହଶତ ବତିଶ ୫-୧ (ଖ) ପ୍ରଣମିତେ । ୭-୧ (କ) ସେ

ତହିଁର ଅନୁଜ ସେ ସାରୋଳ ନାମେ ଗ୍ରାମେ
ବିଜେ ମାହେଶ୍ୱରୀ ସାରୋଳ ଚଣ୍ଡୀନାମେ । ୯
ମହାଯୋଗେଶ୍ୱରୀ ସେ ପରମ ବଇଷ୍ଣବୀ
ପ୍ରତକ୍ଷେ ବର ଦିଅଇ ସେ ପରମ ସାଧବୀ । ୧୦
ବାଞ୍ଛା ସାର୍ଥକ ସେ ଦେବୀର ଅଟଇ
ପାଷାଣ ହୋଇକରି ବାଞ୍ଛା ତାହାର ଫୁଟଇ । ୧୧
ସର୍ବ ମଂଗଳା ରୂପମାତ ଙ୍ଗୀ ମତଭୋଳୀ
ଗ୍ରନ୍ଥ ଅର୍ଥ ଶୁଣଇ ସେ ହରଷେ କୁତୋହଳୀ । ୧୨
ଶ୍ରୀ ସାରୋଳା ଚଣ୍ଡୀ ନାମେ ସେ ଅଟଇ ମହାଦେବୀ
ତାହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ମୁହିଁ ସାରୋଳ ଦାସ କବି । ୧୩
ପ୍ରସନ୍ନେଣ ଆଜ୍ଞା ମୋତେ ଦେଲେ ଶ କ'ମ୍ବେଶ୍ୱରୀ
ଲଭନ୍ତୁ କପିଳାସ ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ କରି । ୧୪
ଶୁଣି ବୁଧ ଜନେ ନଧର ଆନ ଚିତ୍ତ
ଜନ୍ମେଣ ମୂରୁଖ ମୁହିଂ ନୋହଇ ପଣ୍ଡିତ । ୧୫
ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟେ କରଣ ଶୁଣସି ସାବଧାନେ
ଫିଟିବାକ ପାତେକ ସବୁ ଦୁଷ୍କୃତ ମାନେ । ୧୬

୬-୧ (ଖ) ଉତ୍ତରର ବାଡ଼େ (ଗ) କଇଥୁଡ଼େ ୬-୨ (କ) ଇଶାନ୍ୟରେ ୭-୨ (ଙ) ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀ ବୋଲି ନାମଗୋଟିକରୁ ୭-୨ (କ) ବୃଦ୍ଧ ମାତାଙ୍କ ପାରୁସେ ମଉ-ଦଧିରେ ଯାଇଂ ଫୁଟି । ୮-୧(କ) ନଦୀର ତୀରେ (ଖ) ସେ ନଦୀର ତଟରେ (ଗ) ଘାଟ ଆଇ ୯-୧ (କ) ତହିଁର ସନଧେ ସାରୋଳ (ଖ) ବୋଲି (ଗ) ଅଗ୍ରେଯେ ୧୦(କ) ବିଜୟେ (ଖ) ବରଦାୟକ ହରି ସେ (ଗ) ବର ଯେ ଦେଇଛନ୍ତି । ୧୦-୨ (ଗ) ଫିଟଇ (ଘ) ବିଜେସୁ ୧୨-୨ (ଗ) ଗ୍ରନ୍ଥ ଶୁଣନ୍ତେ ୧୨-୨ (ଗ) ହରି ସେ । ୧୩-୧ (ଖ) ଶ୍ରୀ, ନାହିଁ ନାମ ସେ ନାହିଁ । ମହା=ସେ(ଗ) ସେ ନାହିଁ, ମହା=ସେ ୧୩-୨ (ଖ) ତାର (ଖ) ତାହାର (କ) ମୁଁ ଯେ ୧୪-୧ (କ) ଦିଲେ ୧୬-୧ (କ) ସାବଧାନ=ସାଧୁଜନେ । (ଗ) ୧୬-୨ (ଖ) ଫିଟିବ (ଗ) ଫିଟିବ ଦୁଷ୍କୃତ ଶୁଣିଲେ କେମନେ

ମହାଭାରତର ପ୍ରଶସ୍ତି

କୁମ୍ଭ ଋଷିରଂ ନନ୍ଦନ ଅଗସ୍ତି ମହାଋଷି
ମହା ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା ସେ ଅମୃତ ରସ ଭାଷି । ୧
ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ ପୃଚ୍ଛା କଲେ ଅଗସ୍ତିଙ୍କି
କହ ପଣ୍ଡିତ ମହାତମା ଅମୃତ ରସ ବାକ । ୨
ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ ନାମ ହୋଇଲା କେମନ୍ତେ
ଯେତେହା ତଦନ୍ତ କର କହିବା ମୁନି ମୋତେ । ୩
ଶୁଣ ହୋ ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ ଆଦ୍ୟ ଯେ ଚରିତ
ଦେବତା ମାନେ ରଚିଲେ ସର୍ବ ଗ୍ରନ୍ଥ । ୪
ତୁଳା ଦଣ୍ଡ କଲେ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ କାଠି
ତିନି ତିନି ଯୋଜନ କଲେ ବେନି କର୍ଣ୍ଣ କୋଟି । ୫
ବିଷ୍ଣୁ ଅନନ୍ତ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଅନନ୍ତ କୋଟି
ସବୁ ପୂରେଇଲେ ନେଇ ତୁଳଦଣ୍ଡ କାଠି । ୬
ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁରାଣ ପଞ୍ଚବଂଶ ଲକ୍ଷ
ରମାୟଣ ଚର୍ଣ୍ଣ ଯୁଦ୍ଧ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ ପ୍ରତକ୍ଷ । ୭
ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣ ରଜା ମାରକଣ୍ଡ ପୁରାଣ ପାତ୍ରର
ଶିବ ପୁରାଣ ମନ୍ତ୍ରୀ ନାରଦ ପୁରାଣ ଡ଼ଗର । ୮
ଯେତେ ଗ୍ରହପୁରାଣ ମୁଖ୍ୟ କରଣ ସମସ୍ତ ପୁରାଣ
ଯେତେମନ୍ତ ବସାଇଲେ ନେଇ ତୁଳା ଦଣ୍ଡ କଡକେଣ । ୯

୧-୧ (କ) ଋଷିର ନନ୍ଦନ ଯେ ଅଗସ୍ତି ମହରଷି   ୨-୨ (କ) କହ ମହା ପଣ୍ଡିତରୁ ଦିବ୍ୟରସ ବାକ । (ଖ) କହ ମହାମୁନି ତୁ ବାକ୍ୟ (ଗ) ମୁନି = ହେଉ ୩-୨ (ଘ) ମୁନି = ଦେବ   ୪-୧ (କ) ମନୁ ଆଦ୍ୟଙ୍କ ଚରିତ   ୪-୨ (କ) ଦେବତାମାନେ ଯେ ତୋଳିଲେ ସମସ୍ତ ହାଦେ ଗ୍ରନ୍ଥ   ୫-୧ (କ) ଯୋଜନ = ଦଣ୍ଡ । ୫-୧ (ଖ) ଉଞ୍ଚ

ଆରକ କହେ ଭାରଥ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଥୋଇଲେ
ସମସ୍ତ ପୁରାଣୁଂଯେ ମହାଗରୁ ହୋଇଲେ ।୧୦
ଯେ ଭାରଥ ଯହୁଂ ହୋଇଲା ମହାଭାର
ତହୁଁ ମହାଭାରଥ ନାମ ଦେଲେ କଶ୍ୟପ ଅଙ୍ଗିରା ।୧୧
ତେଣୁ କରି ହୋଇଲା ମହାଭାରଥ ନାମ
ଭୁଲନ୍ତେ ହୋଇଲା ଯେ ମହା ଅସମ୍ଭବ ।୧୨

ବଂଶାନୁ ଚରିତ

ବୈବସ୍ୱତ ମନୁ ହୋଇଲେ ପ୍ରଳମ୍ବ
ତବ ପ୍ରସନ୍ନେ ମୁନି ମୁଁ ଅରଜିଲି ଅନେକ ଧର୍ମ ।୧
ଶ୍ରୀ କରେ ଅର୍ଘ୍ୟଘେନି ପଖାଳିଲେ ପାଦବେନି·
ମୋକ୍ଷ କଇଂ କାରଣ ମୋତେ କହିବା ଅଗସ୍ତି ମହାମୁନି ।୨
ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନମାଳ ଗନ୍ଧ ଯେ ଚନ୍ଦନ
ଧୂପ ଦୀପ ନଇବେଦ୍ୟ ଉପହାର ନାନା ଦ୍ରବ୍ୟ ମାନ ।୩
ଯେତେକ ଦେଇଣ ସେ ମନୁ ମହାରାଜା
ଅନେକ ବାରେଣ ସେ ମୁନିଙ୍କି କଲେ ପାଦ ପୂଜା ।୪

ଯୋଜନ (ଖ) ଊନଶତ ଯୋଜନ (ଗ) ଊନ ଯୋଜନ କଲେ ବେନିକୋଟି ୬-୧ (କ)କୋଟି ବ୍ରହ୍ମା ୬-୨-ତୁଳା ୭-୨ (ଖ) ପଞ୍ଚଦଶ ୭-୧ (ଗ)ପୁରାଇଲେ ପ୍ରତକ୍ଷ ୯-୧ (କ) ପୁରାଣେନ୍ତ ମୁଖ୍ୟକର ୯-୨ (କ) ଯେତମାନ (ଖ) ମୁନି ଜଣ (ଗ) ପୁରାଇଲେ ନେଇ କାଠିରେଣ ୧୦-୨ (କ) ସମସ୍ତ ଶାହାସ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥଂ ୧୦-୨ (ଖ) ମହାଗରୁ=ମହାଭାରଥ ୧୧-୧ (କ) ଯୁଗତେ ସେ ଯହୁଂ ହୋଇଲା ମହାଭାର ୧୨-୧ (କ) ହୋଇଲା ସେ୧୨-୨ (କ) ତୁଳନ୍ତେ ଯହୁଁ ମହା ଅସମ

—o—

୧-୧ (କ) ପ୍ରଳମ (ଖ) ମନୁ ଋଷିଙ୍କି (ଗ) ମନୁଅଗସ୍ତିଙ୍କି, ପ୍ରଣାମ, ୧-୨ (ଖ) ପ୍ରସନ୍ନେ =ପ୍ରସାଦେ ମୁନିହେ ଅର୍ଜିଲି ବହୁତ ୨-୧ (ଖ) ଶ୍ରୀହସ୍ତେ (ଗ) ଶ୍ରୀହସ୍ତରେ

କୁମ୍ଭ ଋଷି ମୋତେ ପ୍ରତିକାର କରିବା
ତୋହୋର ପଦ୍ମପାଦେ ମୋହୋର ଅହର୍ନିଶି ସେବା ।୫
ବଦସୂନ୍ତ ମହାମୁନି ଶୁଣ ଯୁଗପତି
ସପତଦ୍ୱୀପା ପୃଥ୍ୱୀରେ ସୋମବଂଶ ହୁଂ ଆଧିପତି ।୬
ଆଦ୍ୟହୁଂ ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟ ହୁଂ ପବନ
ପବନ ହୁଂ ଜାତ ଯୋଗପୁରୁଷ ମାନ ।୭
ଯୋଗ ପୁରୁଷ ତହୁଂ ଉପୁଜିଲା ଗାୟତ୍ରୀ
ଯେହାଙ୍କର ତହୁଂ ଉପୁଜିଲା ମହାମନ୍ତ୍ର ଗ୍ରୀରି ।୮
ଯେ ମହାମନ୍ତ୍ର ତହୁଂ ଉପୁଜିଲା ଗ୍ରୀରପାଦ
ଯେଥୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା ସମଦ ।୯
ସମଦୁଂ ଉତପତି ହୋଇଲା କର୍ମଣ
ଯେହାର ତହୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା ନିରଗୁଣ ।୧୦
ନିର୍ଗୁଣଂ ତହୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା ବୁଦ୍‌ବୁଦ
ବୁଦୁବୁଦୁରୁ ଉପୁଜିଲା ଅଣ୍ଡ ଯେ ବବୁଧ ।୧୧
ଅଣ୍ଡର ତହୁଂ ପୁଣି ଯେ ହୋଇଲା ନିରଞ୍ଜନୀ
ନିରଞ୍ଜନ ତହୁଂ ହୋଇଲା ଶକତି ମଣି ।୧୨
ଶକତି ତହୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ପୁତ୍ର ତିନି
ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶ୍ୱର ଯେ ତିନି ନାମ ଘେନି ।୧୩
ଆହୋ ତ୍ରିଦଶ ଦେବତା ଯେ ଯେ ମନ୍ଥିଲେ ସମୁଦର
ତହୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ଶଶଧର ।୧୪
ଶଶଧରୁଂ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା ସନ୍ତତି
ସତାଇଶ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କଲା ଦକ୍ଷ ପ୍ରଜାପତି ।୧୫
ଚନ୍ଦ୍ର ହରିଲା ଯେ ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତାରା
ରସେଣ ପଡ଼ିଲା ସେ ଉତ୍ତମ ପର ଦାର ।୧୬

୩-୨ (ଖ) ପୁଷ୍ପମାନ ୪-୧ (ଖ) ମତେଣ (ଖ) ରେଣ ୫-୧ (କ) ଘଟ ଋଷିରନନ୍ଦନ
୭-୧ (କ) ଜାତପବନ ୭-୨ (କ) ଜାତ ହୋଇଲେ ଯୋଗପୁରୁଷ ଶୂନ୍ୟ
୧୧ ୧ (ଖ) ନିର୍ଗୁଣଂ ଉପୁଜିଲା ବୁଦୁବୁଧ ଜାଣ। ୧୨-୧ (କ) ଅଣ୍ଡ ଫୁଟିଣ ସେ

ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବୀର୍ଯ୍ୟେ, ତାରା ଦେବୀ ଉଦରେ
ତହୁଁ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା ବୁଧ ନାମେଣ ଆତ୍ମଜେ । ୧୭
ଆହୋ ବୁଧର ନନ୍ଦନ ଯେ ଅଟଇ ପୁରୁରୁବା
ଅନବଧି ନାଥ ସେ ହୋଇଲା ମଘବା । ୧୮
ପୁରୁରବା ପ୍ରେ ବାଣ୍ଟିଲେ ସଚରାଚର ପୃଥ୍ୱୀ
ନବଦ୍ୱୀପ ସପତ ସାଗର ବସାଇଲେ ବସୁମତୀ । ୧୯
ପୁରୁରବା ନନ୍ଦନ ଆୟୁ ମହୀପାଳେ
ପ୍ରେ ଯେ ସପତଦ୍ୱୀପା ପୃଥ୍ୱୀକି କଲା ଏକ ସ୍ଥଳେ । ୨୦
ଆୟୁର ନନ୍ଦନ ଯେ ହୋଇଲା ନହୋଷ
ଇନ୍ଦ୍ରପଦେ ବସିଲା ସେ ଅମର ଆକାଶ । ୨୧

ଯଯାତି ଉପାଖ୍ୟାନ

ପୁରୁରବାର ନନ୍ଦନ ଉପୁଜିଲା କୁରୁବଂଶେ
ନହୋଷର ନନ୍ଦନଯେ ଯଯାତି ପରକାଶେ । ୧
ବଡ଼ ପତାପୀ ସେ ଯେ ହୋଇଲା ଯଯାତି
ନବ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ ସେ ହୋଇଲା ନରପତି । ୨
ଶୁକ୍ରଙ୍କର ଦୋହିତା ସେ ଅଟଇ ଦେବଯାନୀ
ଦେବକୁଳୁଁ ପ୍ରଦାନ ଯେ ହୋଇଲେ ନନ୍ଦନୀ । ୩
ଅସୁର କୁଳୁଁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ ପରମେଷ୍ଠୀ
ତକ୍ଷକ ନାଗର ଯେ ଦ୍ରୋହିତା ସନ୍ତୁଷ୍ଟି । ୪

ହୋଇଲା ନରଞ୍ଜନ ୧୨-୨ (କ) ନରଞ୍ଜନୁ ଶକତ ହୋଇଲା ଉତପନ
୧୭-୨ (ଗ) ହୃଦୟେଣ ୧୭-୨ (କ) ତାରା କନ୍ୟାର ୧୮-୨ (କ) ହୋଇଲା
ରାଜଦେବା

—o—

୧-୧ (କ) ପୁରରବାରତହୁଁ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ କୁରୁବଂଶେ ୨-୧ (ଖ)ଅଟଇ ଯଯାତି
୨-୨ (ଖ) କଲେ (ଗ) କଲା ୩-୧ (କ) ଦୁହିତା ୪-୧ (କ) ପରମେଷ୍ଠୀ
୪-୨—(ଗ) ତୁଷ୍ଟି ।

ନାଗକୁଳୁଁ କନ୍ୟାଏ ହୋଇଲା ପ୍ରଦାନ
ଏମନ୍ତ ଭାଗ୍ୟ ରାଜା ଅଛଇ ବଦ୍ୟମାନ ।୫
ମାନେବ କୁଳର ରାଜା ଅଛଇ ବୃଷସେନ
ତାହା ତହୁଁ ବୃନ୍ଦାବତୀ କନ୍ୟା ହୋଇଲା ପ୍ରଦାନ ।୬
ଗୋପାଳ ନୃପତି ଯେ ରତ୍ନଧ୍ୱଜ ବୀର
ଯୁଗାବତୀ ବୋଲି ଦୋହିତାଏ ଥିଲା ଯେ ତାହାର ।୭
ତାହାକୁ ପ୍ରଦାନ ଯେ ହୋଇଲେ ଯଯାତି
ନିଷାଦ କୁଳରୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ ମହାସ୍ୟତୀ ରେବତୀ ।୮
ଶବର ରାଜା ଯେ ଅଛଇ ଅଜର
ମୃଗାକ୍ଷୀ ନାମେଣ ଦୋହିତା ଏ ତାହାର ।୯
ତାହାକୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ ଯଯାତି
କନ୍ୟା ଏକ ଦିଲା କୋଶଳ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୃପତି ।୧୦
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେଶର ରାଜା ଯେ ପଶ୍ଚିମ ସଉରାଷ୍ଟ୍ରଇଂ
ତାହାର ଦୋହିତା କୃଷ୍ଣାବତୀ ଅଛଇ ।୧୧
ପ୍ରବାଳ ସେନ ବୋଲି ହାଦେ ଇନ୍ଦ୍ର ନୃପତି
ନବମେ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲା ତାହର ଦୋହିତୀ ।୧୨
ଏମନ୍ତେ ନବ ଜାତିରୁ ନବକନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ
ନବ ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲା ଯଯାତିଙ୍କର ବଦ୍ୟମାନ ।୧୩
ଦ୍ୟାବ୍ୟା ପୃଥିବୀ ନବଭାଗ ରାଜା କଲେ
ନବଖଣ୍ଡ ମେଦିନୀ ନବପୁତ୍ରଙ୍କୁ ବାଣ୍ଟି ଦେଲେ ।୧୪
ତାହାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ନାମ ପୁରୁ ମହୀପତି
ଓଡ୍ରଣୀ ଭାର୍ଯ୍ୟାର ସେ ଅଛଇ ସନ୍ତତି ।୧୫
ମାତାଙ୍କର ଭାଗ ଯେ ଓଡ୍ରରାଷ୍ଟ୍ର ମଣ୍ଡଳେ
ତହୁଁ ସେ ଓଡ୍ରରାଷ୍ଟ୍ର ଭୁଅ ଖଣ୍ଡେ ସର୍ବକାଳେ ।୧୬

୬-୨ (କ)ହାରତନ୍ତୁଂ ୭-୨ (କ) ଦୁହିତାଏ ୮-୨ (କ) ହୋଇଲେ ରେବତୀ
୯-୨ (କ) ନାମେ ଦୁହିତା ୧୧-୨ (କ) ଦୁହିତାନାମ ୧୨-୨ (କ) ଦୁହିତା
୧୪ ୧ (କ) ଆଦ୍ୟରେ ପୃଥିବୀ ୧୪-୨ (କ) ନବପୁତ୍ରେ ୧୫-୨ (କ) ଓଡ୍ରଆଣୀ
୧୬-୧ (ଖ) ଯେ=ଥିତ

ପୁରୁର ନନ୍ଦନ ଯେ ପ୍ରବୀର ନୃପତି
ବୀର ରାଷ୍ଟ୍ର କରଣ ଭୁଆଇଲେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି । ୧୭
ଯେହ୍କା ଖଣ୍ଡକଇଂ ଯେ କଲେକ ସାତସାତ ଖଣ୍ଡ
ମଣ୍ଡଳ ଭୁଆଣ କରଯେ ଯେ ଭୁଆଇଲେ ପାରଦଣ୍ଡ । ୧୮
ପ୍ରବୀର ନନ୍ଦନ ମନସିବା ନାମେଣ ବୀର
ଅନେକ ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ମାରି ଯେ ଉଶ୍ବାସିଲେ ମହୀଭାର । ୧୯
ପ୍ରବୀର ନନ୍ଦନ ଯେ ମନସିବା ନୃପତି
ଯେହ୍ନାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଯେ ଅନୁପମ ଚନ୍ଦ୍ରବୃତ୍ତି । ୨୦
ଥାଠ ସନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ ତାର ତୁଲେ
ଯେହ୍କା ଛତ୍ରେକ ଧରିଇ ନବଖଣ୍ଡ ମେଦିନୀ ସାଧି କଲେ । ୨୧
ଆପଣେ ଅନୁସରି ଭୁଆଇଲେ ସପତ ଦ୍ବୀପା ପୃଥୀ
ଧାତୁ ବାଦ୍ୟା ପୁରୁଷଯେ ଅନୁପାମ ଚନ୍ଦ୍ରବନ୍ତୀ । ୨୨
ଅନୁପାମର ନନ୍ଦନ ଅଛଇ ଇଲୀନ ବୀର
ଦୁଷ୍ୟନ୍ତ ବୋଲି କରି ଯେ ପୁତ୍ରେକ ହୋଇଲା ତାହାର । ୨୩
ମନ୍ଦର ଦେଶର ରାଜା କଉସ୍ତୁଭ ନୃପତି
ତାହାର ଦୋହିତା ଅଛଇ ମନ୍ଦାରବନ୍ତୀ । ୨୪
ତୋଷେ ମୋଦବନ୍ତୀ କନ୍ୟା ଦେଲା ବରମାଳା
ଆବର ଭାରିଯା ତାର ହେଲା ଶକୁନ୍ତଳା । ୨୫
ଏ ଦୁଷ୍ୟନ୍ତର ମହିମା ଯେ ନ ଯାଇ କହଣ
ସମୁଦ୍ର ଛଡ଼ାଇ ଦେଲା ଅଶୀ ସସ୍ର ଯୁଣ । ୨୬
ସମୋଦ୍ର ଭିତରେ ନେଇଂ ଖମ୍ଭେକ ପୋତିଲା
ସେଠାରୁଂ ସମୋଦ୍ର ଲଙ୍ଘି ନ ପାରିଲା । ୨୭
ଦୁଷ୍ୟନ୍ତର ନନ୍ଦନ ଯେ ଅଛଇ ବୀର ଭରଥ
ସମୋଦ୍ର ଘୁଞ୍ଚାଇଂ ଦେଲା ଯୋଜନ ସାତ ଶତ । ୨୮

୧୭-୨ (କ) ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ୨୧-୧ (କ) ଆଗେଣ ଆଠ ଏନ୍ୟ କିଛି ନ ଥାଇଂ, ଯେହ୍ନାଙ୍କର ତୁଲେ ୨୨-୧ (କ) ଧାତୁବାଦ ପୁରୁଷ ଯେ ୨୪-୧ (କ) ନରପତି ୨୪-୨ (କ) ତାହାର ଦୋହିତାର ନାମ ୨୬-୨ (କ) ସମୁଦ୍ର ଛଡ଼ାଇ ନେଲା ସେ ଅଶୀସହସ୍ର ୨୭-୧ (କ) ନେଇଂ ଶୁଭଖମ୍ଭେକ ୨୭-୨ (କ) ସେହିଠାରୁଂ ସମୋଦ୍ର ସୀମାଲଙ୍ଘି ନୁଆଁଲେ
'କ'ର ଅଧିକାପଦ—

ସାତ ଶତେକ ଯୋଜନ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କଲା
ତହୁଂ ସେ ଭୃଥ ଖଣ୍ଡ ନାମ ବୋଲାଇଲା । ୨୯
ଯେହ୍ନେ ସେ ଭିଆଇଲେ ଗ୍ରାମେକ ସୀମାୟେ
ନଳକ ମାନ କରି ପୃଥିବୀ ବାଣ୍ଟିଣ ଠୁଳ କଯେ । ୩୦
ଭୃଥର ନନ୍ଦନ ଯେ ହୋଇଲୁ ଭୂମନୁ
ସମସ୍ତ ସାହାସ୍ର ସାଧିଲେ ଭୂତ ଭବିଷ ଗ୍ୟାନୁଂ । ୩୧
ଯେ ପୃଥିବି ପୁଣ ବାଣ୍ଟିଣ ଭାଗ କଲେ
ମଣ୍ଡଳେକ କରିଣ ପୁଣ ନବସୃଷ୍ଟି ଭିଆଇଲେ । ୩୨
ସେ ଭୂମନୁର ନନ୍ଦନ ଉପୁଜିଲା ବିରଥ
ଯେ ସେ ଭିଆଇଲେଟି ଯୋଦ୍ଧା ପାନ୍ଥ ଅମନାତ୍ୟ । ୩୩
ଯେହାର ନନ୍ଦନ ଉପୁଜିଲା ବିଭୂରକ୍ଷ
ଖଣ୍ଡ ମଣ୍ଡଳ କରି ଯେ ବାଣ୍ଟିଲେ ରାଜ୍ୟ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷ । ୩୪

ଶମ୍ଭୂରାଣ ଉପାଖ୍ୟାନ

ବିଭୂରକ୍ଷର ନନ୍ଦନ ଶମ୍ଭୂରାଣ ଆଧିପତି
ଆଦି ଦିଗପାଳମାନନ୍ତ ସେ ବରିଲା ସବୁନ୍ତ । ୧
ବଡ୍ବାନଳ କରିଯେ କଲକ ଭିଆଣ
ମହା ପ୍ରତାପୀ ଯେ ହୋଇଲା ଶମ୍ଭୂରାଣ
ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ନନ୍ଦନୀ ଯେ ହୋଇଲା ତପତୀ
ଦେବତାଯେ ସହି ନ ପାରିଲେ କନ୍ୟାର ତେଜ ଯେ ମୂରତି
କେବଳ ମାନ ତାହାକୁ ଦ ଗ୍ୟାଂ ଜନ୍ମ ଦେଲେ,
ଅତ୍ୟନ୍ତ ମତେ କେ କତିକ ଯାଇଂନୁଆରିଲେ
ଆକାଶେ ସ୍ୱୟମ୍ବର କଲେ ଦେବ ଆଦି
ଦିଗପାଳମାନନ୍ତ ବରି ସଭାଯେ ସମ୍ପାଦି
ନିଦଶ ଦେବତାଯେ ବସିଲେ ଆସ୍ଥାନେ
ତପତୀ ସ୍ୱୟଂବର କରନ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନେ

୨୯-୧ (କ) ସାତ ଶତ ଯୋଜନେକ ଯେ ୨୯-୨ (କ) ଭୃଥଖଣ୍ଡ ମେଦନୀ
୩୧-୧ (କ) ଅହୋ ଭୃଥର ନନ୍ଦନ ଯେ ଅଟଇ ଭୂମନୁ ୩୨-୧ (କ) ଯେ ପୃଥ୍ୱୀ
ପୁଣି ଭାଗ ମୂଳ କଲେ ୩୨-୨ (କ) ମଣ୍ଡଳ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ୩୩-୧ (କ). ଭୂମନୁର
ନନ୍ଦନ ଉପୁଜିଲେ ବିରଥ ୩୩-୨ (କ) ଯେ ସେ ଭିଆଇଲେ ଯୋଦ୍ଧା ପାନ୍ଥଅମନାତ୍ୟ
୩୪-୧ (କ) ଯେହାଙ୍କର, ବିଭୂରକ୍ଷ = ବିବସ୍ୱ ୩୪-୨ (କ) ଯେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ = ଓଛ । (ଖ) ରକ୍ଷ

ନବ ସାଗର ଯେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ମାନନ୍ତ ଘେନି
ମଳୟ ମଣ୍ଡଳେ ଯାଇଂ ବିଜୟେ ପଦ୍ମଯୋନି ।୩
ଚଉଦ କୋଟି ଯେ ଶିବଗଣନ୍ତ ଘେନି ଭୁଲେ
ବୃଷଭ ବାହନେ ଯାଇଂ ରୁଦ୍ରେ ବିଜେ କଲେ ।୪
ଅଳକା ଭୁବନୁଂ ବିଜେ କୋବେର ଦେବତା
ସାତ ପଦ୍ମ ସଇନ ଘେନି ଧନାଧିପ ଉପଗତା ।୫
ଅମର ଭୁବନ ତେଜି ଅଇଲେ ଅମରାଧି
ଅଇରାବତ ଆରୋହି ବିଜୟେ ଜମ୍ଭୋଭେଦୀ ।୬
ଚଉଷଠି ପୁଞ୍ଜ ଘେନିଣ ଅମରଗଣ
ବିଜୟେ ସୁରନାଥ ସୂର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ରପେଣ ।୭
ଅଣଗୃଶ ପବନ ଯକ୍ଷ ଯେ କିନ୍ନର
କାଳ ଗଣନ୍ତ ଘେନି ବିଜୟେ ନାଶ କର ।୮
ମଧୁକର ମଳୟ ବସନ୍ତ ଅନନ୍ତ
ବିଜୟେ କରୁଣାକର ନାଥ ଜଗତ ଅଧିପତ୍ୟ ।୯
ଗର୍ଜନ ନାଦ ଘାତ କରନ୍ତି ନରପତି
ଏମନ୍ତେ ବିଜେ ଯାଇ ମଣ୍ଡଳ ଚକ୍ରବ୍ରତ୍ତି ।୧୦
ମେଘମାଳ ସହିତେ ନୃପତି ହେମବନ୍ତ
ସେହି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମଳୟ ଗିରି ପର୍ବତ ।୧୧
ଗନ୍ଧର୍ବ କିନ୍ନର ସୁରସିଦ୍ଧ ମୁନି
ସ୍ୱୟମ୍ବର କଲେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଘେନି ।୧୨
ଯେ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଦେଖିଣ ବିବୁଧାଦି
ଦେବତାନ୍ତ ସମାର୍ଜନା କଲେ ଦେବ ଯେ ଅନାଦି ।୧୩

ବିଦ୍ୟମାନେ (ଖ) ନିତ୍ୟପ୍ରତି ସମ୍ବର କରନ୍ତି ବିଦ୍ୟମାନେ ୫-୧ (କ) କୁବେର ୭-୨ (ଖ) ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଧର୍ମ ୯-୨(କ) ଗଗନାଧି ନାଥ ୧୦-୧ (କ) ନାଦ କରି ନିର୍ଘାତ ନରପତି ୧୦-୨ (କ) ସ୍ୱୟଂବରେ ବିଜୟେ ଯାଇ ମଣ୍ଡଳ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ୧୧-୨ (କ) ମଳୟ-ପର୍ବତ । ୧୨-୧ (କ) ଆହୋ ଗନ୍ଧର୍ବ ଯକ୍ଷ ୧୨-୨ (କ) ଦେବତା ମାନନ୍ତ ୧୩-୧ (କ) ଯେସନେକ

ତ୍ରିଦଶ ଦେବେ ଯେ ବସିଲେ ଆସ୍ଥାନେ
ବିନୟେ ଯନ୍ତ୍ରରନ୍ତ ଗଗନାଧି ଶୂନ୍ୟେ ।୧୪
ସ୍ୱେ ମୋହର ଦୋହିତା ଯେ ଅଛଇ ତାପତୀ
ସ୍ୱୟଂବର ନିମନ୍ତେ ମୁଂ ବରିଲି ସବୃନ୍ତ ।୧୫
ଯାହାର କଣ୍ଠରେ ବାଳୀ ଦିଅଇ ପୁଷ୍ପମାଳୀ
ସେ ତାର ବଲ୍ଲଭ ହୋଇବ ସତ୍ୟ ଦ୍ରୁତିପାଳ ।୧୬
ଯାହାଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା ଗୋ ବର ତୋର ଚିତ୍ତେ
ପାରିଜାତେକ ପୁଷ୍ପମାଳ ଗୋ ଦିଅ ତା ହୃଦଗତେ ।୧୭
ପିତାଂକ ବଚନ ଯେ ଶୁଣିଣ ତାପତି
ମାଳା ଘେନି ମିଳିଲା ସୁରନାଥର କତି ।୧୮
ତାପତିର ତେଜଜାଳା ଅନଳ ପରାୟେ
ଭୟେଣ ଅନ୍ତର ତହୁଂ ଯେ ହୋଇଲେ ସୁରରାୟେ ।୧୯
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ଯହୁଂ ଅନ୍ତର ହୋଇଲା
ମାଳି ଘେନି ତାପତି କୋବେର ସନ୍ନିଧେ ମିଳିଲା ।୨୦
ପାଶକୁ ଆସନ୍ତେ ସେ ସର୍ଯ୍ୟାଂର ଦୁଲଳା
ତାପତିର ତେଜ ଯେ ଲଗିଲା ମହାଜାଳା ।୨୧
କୋବେର ଦେବତା ଯେ ସଭାରେ ନ ରହିଲେ
ଉଠିଣ ଆପଣା ଭୁବନେ ଚଳି ଗଲେ ।୨୨
ତହୁଂ ମାଳା ଘେନି ଚଳିଲା ସୂର୍ଯ୍ୟର ନନ୍ଦନୀ
ସନ୍ନିଧେଣ ଦେଖିଲା ସେ ଦେବ ପଦ୍ମଯୋନି ।୨୩
ତାପତିର ତେଜ ଯେ ମହା ଅନଳ ପରାୟେ
ମରୁଳ ଅଂଗେହି ପିତା ହୋଇଲା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାୟେ ।୨୪

୧୪-୧(କ) ତ୍ରିଦଶ ଦେବତାମାନେ ୧୪-୨- (କ) ବିନୟ୍ସ ଭାବେ 'କ'ରେ ଅଧିକା- ତ୍ରିଦଶ ଦେବତାୟେ ଅନେକ ବେଶ ବଚନେ,ବଜନ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମାଅର୍କେ ପଦ୍ମ ଯେ ଆସନେ ବଦସ୍ୱନ୍ତ କରତା ଶୁଣ ଗୋ ତପତୀ, ତୋହୋର ନିମନ୍ତ ମୁଂ ବରିଲ ସବୃନ୍ତ । ୧୭-୧ (କ) ତୋହର ଚିତ୍ତେ ୧୭-୨- (କ) ତାହାର ହୃଦଗତେ. ୧୮-୧ (କ) ପିତାର ବଚନ ୨୦-୨ (କ) ମାଳା ଘେନି ତପତୀ କୁବେର ସନ୍ନିଧେ ମିଳିଲା ୨୧-୧ (କ) ସର୍ଯ୍ୟାର ୨୩-(୧)(ଖ) ସୁତଜନ (ଗ) ସୁରଯୋନି ୨୪-୧(କ) ଆହେ। ତପତୀର

ପିତାଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ସେ ଧନକର କୁମାରୀ
ମାଳା ଘେନ ମିଳିଲ ଯହିଂ ବଜସ୍ତେ ଷିଯୁବର ।୨୫
ସଦାଶିବ କଣ୍ଠକୁ ଯାଆନ୍ତେଣ ଅବଳା
ରୁଦ୍ର ଶରୀରକୁ ଲାଗିଲ ସେ ମହାଜଳା ।୨୬
ଭସ୍ମେଣ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ଦେବ ପଞ୍ଚୁ ମଣ୍ଡଳ
ଶିବଗଣନ୍ତ ଘେନ ସେ କପିଳାସେ ଗଲେ ଚଳି ।୨୭
ପୁଣି ମାଳା କରେ ଘେନଣ ତାପସି
ବଜେ ସୁନ୍ଦରୀ ଯାଇଂ ହିମବନ୍ତର କଣ୍ଠ ।୨୮
ଦେଖିଣ ଭସ୍ମେ ସେ କଲେ ହେମବନ୍ତ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଚଳି ସେ ଗଲ ଶୂନ୍ୟପଥ ।୨୯
ତପସିର ତେଜେ ପଳାଇଲେ ବ୍ରହ୍ମା ଅର୍କେ
ଯେ ଯାହାର ଭୁବନେ ଯେ ମିଳିଲେ ଦେବଲୋକେ ।୩୦
ଆଦ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଲିଲେ ଏ ସ୍ୱୟଂବର ସରିଲ
କେହ୍ନ ତ କନ୍ୟାକୁ ମୋ ବରଣ ନୋଇଲ ।୩୧
ଦୋହିତା ପିତା ଘରେଣ ହୋଇଲେ ରଜବନ୍ତି
ପିତୃ ଲୋକମାନେ ଯେ ହୁଅନ୍ତି ନର୍କଗତି ।୩୨
ଯେସନ କେ ବର୍ଗୁର କରନ୍ତେଣ ଦେବସୂର୍ଯ୍ୟ
ଅଶ୍ୱେକ ଚଢ଼ିଣ ମିଳିଲେ ଶମ୍ଭୁ ଗ୍ରଣ ମହାରାଜ ।୩୩
ବୋଲନ୍ତି କରତାର ଶୁଣ ଗୋ ତାପସି
ଯେ ମହାରାଜା ଗୋ ସୋମବଂଶର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ।୩୪

୨୫-୧ (କ) ପିତାମହଙ୍କୁ ୨୫-୨(ଖ)ତାହୁଁ ବାହୁଡ଼ିଲେ ପୁଷ୍ପମାଳା କରେ ଧରି । ୨୫-୨(ଗ)ଯାଇଭେଟିଲ ୨୫-୨-(ଘ) ମାଳା ଘେନ ଯାଇ ଭେଟିଲ ଭୃପୁସ୍ତ ୨୬-୨(କ)ରୁଦ୍ରଶରୀରେ ସେ ଲାଗିଲ ୨୭-୧(କ)ଭସେଣ ଘୁଞ୍ଚିଲେ ସେ ଦେବ ୨୭-୨ (କ) ଶିବଗଣ ମାନନ୍ତ ଘେନ ୨୮-୧ (କ) ପୁଣି ମାଳାଯେକ ଯେ ଘେନଣ ୨୮-୨ (କ) ବଜସ୍ତେ ୨୯-୨ (କ)ଆସ୍ତାନୁଂ ଉଠି ସେ ଚଳିଗଲ ଶୂନ୍ୟପଥ ୩୦-୧ (କ) ଆହୋ ତପସିର ୩୧-୧ (କ) ଆଦ୍ଭୁର୍ଯ୍ୟ ବୋଇଲେ ସ୍ୱେ ୩୧-୨ (କ) ନୋହିଲ ୩୨-୧ (କ) ଦୋହିତା ହୋଇଂଯେବେ ପିତାଘରେଣ ରଜବନ୍ତ ୩୨-୨ (କ) ପାବନ୍ତି ୩୩-୧ (କ) ଯେସନେକେ ବର୍ଗୁର କରନ୍ତେଣ । ୩୩-୨ (କ) ବିଜେକଲେ ଶମ୍ଭୁଗ୍ରଣ । ୩୪-୧ (କ) ବଜସ୍ତନ୍ତି ୩୪-୨ (କ) ଆଧିପତି ।

ଯେହ୍ବାର ବଂଶେଣ ଅମର ହୋନ୍ତ ପାଠ
ମାଳା ଗୋଟି ଘେନଯାଇ ସନଧେ ଯେହ୍ବାର ଭେଟ । ୩୫
ପିତାର ବଚନେ ସେ ମୃଗ ଯେ ନୟନୀ
ମିଳଲେ ସୁନ୍ଦେଶ୍ବ ଯେ ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ମାଳା ଘେନ । ୩୬
ଅଶ୍ବର ଉପରେଂ ଯେ ବଜସ୍ତେ ଶମ୍ବୃଣ
ମାଳା ଘେନଣ ତାପଶ୍ତ ମିଳଲ ସନ୍ନିଧାନ । ୩୭
ନୃପର ହୃଦୟରେ ନେଇଣ ଦେଲ ପୁଷ୍ପର ମାଳ
ଶ୍ରୀ ଭୂଜେ ଧର ଶମ୍ବୃଣ ବସାଇଲେ କୋଳ । ୩୮
ଦେଖିଣ ପରମ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଅଂଶୁମାଳୀ
ସାଧୁ ଶମ୍ବୃଣ ବୋଲ ଜୟେ ବାଣୀ ବୋଲ । ୩୯
ଅନେକ ସମ୍ଭବେ ଯେ ରଜାଧି ରାଜପତ୍ତି
ତାପଶ୍ତ ପ୍ରଦାନ କଲକ ଯଥା ଖ୍ୟାତ । ୪୦
କୁରୁନାମେଣ ପୁତ୍ରେକ ହୋଇଲ ଉତପତ୍ତି
ତେଣୁ ସେ କୁରୁବଂଶ ଜଗତେ ବଖ୍ୟାତ । ୪୧

୩୫-୧ (କ) ଯେହ୍ବାର
ବଂଶେଗୋ ଅମର ହୁଅନ୍ତ ୩୫-୨ (କ) ମାଳା ଘେନ ଯାଇଁ ଗୋ ଯେହ୍ବାର ସନ୍ନିଧେଣ ୩୬-୧ (କ) ପିତାଙ୍କର ବଚନେଣ ସେ ମୃଗନୟନା । ୩୬-୨ (କ) ମିଳାଲକ ସୁନ୍ଦଶ୍ବ କରେ·ମାଳା ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନ ୩୭-୧ (କ) ଅଶ୍ବ ଉପରେଂ ବଜେ କଶଛନ୍ତ ୩୭-୨ (କ) ସନ୍ନିଧେଣ । ୩୮-୧ (କ) ନୃପତ୍ତ ହୃଦରେ ନେଇ ଦଲକ ପୁଷ୍ପମାଳେ ୩୮-୨ (କ) ଧରନେଇ ସମ୍ବୃଣ ବସାଇଲେ କୋଳେ ୩୯-୧-(କ)-ପରମ ସାନନ୍ଦ ଦେବ ଅଂଶୁମାଳୀ ୩୯-୨- (କ)-ସାଧୁ ସାଧୁ ଶମ୍ବୃଣ ବୋଲ ଜୟେ ଧ୍ବନ ତୋଳ । ୪୧-୧ (କ) ଶମ୍ବୃଣ ବଳସଇ ସେ ସୁନ୍ଦଶ୍ବ ତପତ୍ତୀ ୪୧-୨- (କ) କୁରୁନାମେଣ ପୁତ୍ର ତହୁଁ ହୋଇଲ ଉତପତ୍ତି । 'କ'ରେ ଅଧିକା-

ତହୁଁ ସେ କୁରୁବଂଶ ଜଗତେ ବଖ୍ୟାତ

× × ×

ଯେମନ୍ତେଣ ସୋମବଂଶ ହୋଇଲ-ଉତପତ୍ତି ।

ଶାନ୍ତନୁ ଉ

କୁରୁର ଭାରିଯା ଯେ ଅଟଇ ଭାନୁବତୀ
ଯେହ୍ନାର ତହୁଂ ଉପୁଜିଲା ପାର୍ଥିବ ନରପତି ।୧
ପାର୍ଥିବର ଭାରିଯା ଚନ୍ଦ ଯେ ଉତ୍ପଳା
ଶାନ୍ତନୁ ମହାଋଷି ଯେହ୍ନାଙ୍କର ବଳା ।୨
ଶାନ୍ତନୁ ମହାରାଜା ରୁଦ୍ର ସେବା କଲେ
ସପତଦୀପେ ସେ ଏକାଙ୍ଗ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ ।୩
ଅତିଅନ୍ତ ଭକତି ସେ କାଶୀ ସେବା କରି
କସା କଉପୁନି ହୋଇଲେ ମାଥେ ଜଟାଧାରୀ ।୪
ସୋମେକ ରୂପେ ସେ ହର ଗୋହତ୍ୟା ଦୋଷ କଲେ
ହାଟକେଶ୍ୱର ବେଳ ପାତାଳେ କପିଳାସେ ରଚିଲେ ।୫
ଶିବ ସେବା କରି ଯେ ରହିଲେ ଶାନ୍ତନୁ
ମଞ୍ଚକୁ ନ ଆସନ୍ତି ସେ ପାତାଳ ଭୁବନୁଂ ।୬
ପାତାଳେ ଥାଇଂ ମଞ୍ଚକୁ ଦିଅନ୍ତି ଦୃଷ୍ଟି
ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି ରାଜ୍ୟକୁ ପଡ଼ିଲେ ଅରିଷ୍ଟି ।୭
ଦଇତ ଦାନବେ ଯେବେ କରନ୍ତି ଅମାତି
ପାତାଳେ ଥାଇଂ ସେ ନାରାଜ ବନ୍ଧିଲେ ମଞ୍ଚେ ହୋନ୍ତି ବିନଶ୍ୟତି ।୮
ଯେହ୍ନେକ ସେବା କରିଥାନ୍ତି ବିଶ୍ୱନାଥ
ସପ୍ତଦୀପା ପୃଥ୍ୱୀ ନିଷ୍କଣ୍ଟି କରି ରାଜ୍ୟ କରନ୍ତି ଏକଛତ୍ର ।୯
ସପତଦ୍ୱୀପା ପୃଥ୍ୱୀକି ସେ ସପତବାଣ ବରଷି
ସୁଦ୍ରସେଣ ପ୍ରାୟେକ ନାରାଜ ବୁଲଇ ଦିବାନିଶି ।୧୦

୨-୧-(କ) ଉତ୍ପଳା ୨-୨-(କ) ରାଜଋଷି ୩-୧- (କ) ମହାରାଏ ରୁଦ୍ରଙ୍କୁ ୫-୧-(କ) ସୋମେକ ରୂପେ ହର ଦେଲେ ଅନନ୍ତନାଥ ୫-୨- (ଖ) ପାଥଳେକ ରଞ୍ଜିଲେ । ୬-୧- (କ) କରି ତହୁଁ ୭-୧- (କ) ଥାଇଁସେ ୯-୨- (କ) ସପତ ଦ୍ୱୀପା ୧୦-୧-(କ) ସପତ ଦ୍ୱୀପକୁ ମନ୍ତ୍ର ବଳେ ସେ ସପତ ନାରାଜ ପେଷି । ୧୦-୧-(ଖ) ସପତ ଦ୍ୱୀପକୁ ସେ ସପତ ବାଣ ବରଷି । ୧୦-୨ (କ) ସୁଦରଶନ ଚକ୍ର ପ୍ରାୟେ

ବଳ ଦୁବଳ କଲେ ସେ ପକାନ୍ତି ଶିର ଛେଦ
ଯେମନ୍ତେ ସପ୍ତବାର ନକ୍ଷେତ୍ର କଲେ ସେ ବାଧା । ୧୧
ସେ ଯୁଗେ ପରଜା ଯାହା ଉପୁଯାଇ କୃଷି
କାହାକୁ କଛି ନ ଦଅଇ ନଅଇ ଦୁଇରାଶି । ୧୨
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ଭୁଲେ ଯେ ଅନେକ ପୀରତ
କୃଷି ଭୂମିରେ ମେଘେ ବରଷନ୍ତି ସତ । ୧୩
ସନ୍ତାନ ଶୌଚେ ବ୍ରତନ୍ତି ଜନ ପ୍ରଜା
ଯେସନେକ ସାର୍ଥକ ସେ ସୋମବଂଶ ରାଜା । ୧୪
ଗଙ୍ଗା ଜାତ ହୋଇଲେ ନିର୍ଘାତର ଘରେ
ଧବଳ ରୂଚିର ବପୁ ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ଶରୀରେ । ୧୫
ନିର୍ଘାତ ପାଳଇ ସେ ଅନାଦ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନୀ
ତ୍ରୟୋଦଶ ବରଷ ହୋଇଲା ନନ୍ଦନୀ । ୧୬
ନିର୍ଘାତ ବୋଇଲା ମାଗୋ କେମନ୍ତ କରିବ
କୁମାରୀ ରୂପଗୋ ହୋଇଲୁ ତୋତେ କାହାକୁ ମୁହିଂ ଦେବ । ୧୭
ବଡ଼ାଇ ନବକୁଳୀ ଆଗୋ ଅଛଇ ତୋର କାୟେ
ତୋତେ ଦେଖିଣ ମୁଂ କଲହିଂ ବଡ ଭୟେ । ୧୮
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲା ତୁ ଶୁଣସି ମୋର ପିତା
ମୋହୋର ବଲ୍ଲଭ ସେ ନିଅମ୍ବେକ ଦେବତା । ୧୯
ସେ ମୋର ପ୍ରାଣନାଥ ଅଛଇ ତ୍ରିଶୂଳୀ
ସେହୁ ସେ ସହି ପାରନ୍ତି ନା ମୋହୋର ଆର୍ଦୋଳ । ୨୦
ନିର୍ଘାତ ବୋଇଲା ମାଗୋ ଶୁଣ ଧବଳାଙ୍ଗି
ବ୍ରହ୍ମ ହତ୍ୟା କଲା ସେ ରୁଦ୍ର ପରମ ଯୋଗୀ । ୨୧

୧୧-୧ (କ) ଦୁର୍ବଳ କଲେ ସେ ପକାବନ୍ତି ୧୧-୨ (କ) ଯେମନ୍ତେ ସପତ ଦ୍ୱୀପ ସତ୍ୟରେ ଚଳାନ୍ତି ସମ୍ପାଦ ୧୨-୧ (କ) ଆହୋ ସୋମବଂଶର ରାଜ୍ୟେ ପରଜା ଉପୁଜାଇ ଯେବଣ କୃଷି । ୧୨-୨ (କ) ବାଟିକେ ଶନାସ୍ୱେ ଫଳା ଦେଇ ନଅଇ ବେନି ରାଶି । ୧୩-୧ (କ) ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତାର ଭୁଲେ ତାର ଅନେକ ଭାବେ ପୀରତ । ୧୪-୧ (କ) ସନ୍ତାନ ଶୋଚନା ନାସ୍ତି ୧୭-୧ (କ) ମୁଁ କେମନ୍ତ ୧୮-୧ (କ) ବଡ଼ାଇ ନବକୁଳୀ ତୁ ଅଛୁ ଦେଖାତୋସ୍ମା ୧୮-୨(କ) କରଇ ବଡ଼ ଭୟା ୧୯-୧(କ) ମୋହୋର ପିତା ୧୯-୨ (କ) ସେ ଅଛଇ ରୁଦ୍ର ଯେ ଦେବତା ୨୦-୧ (କ) ସେ ମୋହର ପ୍ରାଣନାଥ ଅଛନ୍ତି ଦେବ ଯେ ତ୍ରିଶୂଳୀ

ଅନେକ ତୀର୍ଥ ସେ କଲେ ବିଶ୍ୱ କାଶୀ
ପାତାଳେପଶିଲେ ହୋଇଣ ମହା ଦୋଷୀ ।୨୨
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ପିତା ମୁଂ ଥିବି ତୋର ଘରେ
ଯେତେକାଳେ ଆସିବେ ବରବୁ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରେ ।୨୩

ଶାନ୍ତନୁ ବିବାହ

ଯେମନ୍ତେ ପିତାର ଘରେ ସେ ଅଛଇ ଗଙ୍ଗାବାଳୀ
କୁମାରୀ ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଖେଳଇ କୁତୁହୋଳୀ ।୧
ପିତାର ଘରର ସହସେ୍ର ବରଷ ଭୋଗ କଲା
ଦୋହିତାକୁ ଦେଖିଣ ସେ ନିର୍ଘାତ ଶୋକ କଲା ।୨
ସ୍ତ୍ରିରୀ ଜନ୍ମ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଲା ମାତ ତୁକୁ
ମାଗୋ ସ୍ୱୟଂବର କରି ବରି ଆଣିବିକି ଦେବତାଙ୍କୁ ।୩
ଯାହାକୁ ଭାବିବୁ ଗୋ ତୋହୋର ମନ ବାଞ୍ଛା
ମାଳା ଦେଇଂ ବର ଗୋ ସେ ତୋହର ମନ ଇଛା ।୪
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ତୁ ବିମୁଖ ନୋହ ତାତ
ରୁଦ୍ର ହୁଁ ନାହିଁ ମୋର ଆନେ ପ୍ରିୟତତ୍ତ୍ୱ ।୫
ସେ ମୋର ବଲ୍ଲଭ ମୁଂଇ ତାର ନାରୀ
ଅନେକ ଜନ୍ମରେ ମୁଁ ସଦାଶିବର ସେବା କରି ।୬

୨୨-୨ (କ) ପାତାଳେ ବସିଲେ ସେ ହୋଇଣ ବଡ଼ ଦୋଷୀ ୨୩-୧ (କ) ତୋହର

୨-୧ (କ) ଯହୁଂ ସହସ୍ର ବରଷ ବହିଗଲା ୨-୨ (କ) ଦେଖିଣ ନିର୍ଘାତ ଅନେକ କୋଧ କଲା ୩-୨ (କ) ଲଜ୍ଜିନା ହୋଇଲା ମୁକୁ, ସ୍ୱୟଂବର କରି ବରିକି ଆଣିମି ଦେବତାଙ୍କୁ ୪-୧ (କ) ଯାହାକୁ ଭାବଇ ମାଗୋ ତୋହର ମନ ଇଚ୍ଛା ୪-୨ (କ) ମନବାଞ୍ଛା ୫-୨ (କ) ରୁଦ୍ର ଦେବତାହୁଂ ଆନରେ ମୋର ନାହିଁ ପ୍ରିୟମତ । ୬-୧ (କ) ମୋହର ବଲ୍ଲଭ ମୁଇଂ ତାହାର ୬-୨ (କ) ମୁହିଂ ସଦାଶିବଙ୍କ ମନୋହାରୀ

ନର୍ଘାତ ବୋଇଲା ମାତଗୋ କହଇ ମୁହିଂ ତୋତେ
ତୋହୋରେ ଅନେକ ଦୋଷ ଅଛୁଟି ମୋତେ । ୭
ଅବବାସ୍ତ୍ରୀ ଦୋହିତା ପିତା ଘରେ ହେଲେ ରଜବତୀ
ଏକୋଇଶ ପୁରୁଷ ପଡିଯନ୍ତେ ପିତୃଲୋକଙ୍କୁ ଅଗତି । ୮
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ଅନେକ ଯୁଗ ଯିବ
ସେହିମତ ଥିବ ତାତ ହୋଇଣ ବାଳ ଭାବ । ୯
ନର୍ଘାତ ବହୁତ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା ତାହାର ବଚନେ
ରହିଲେ ଜାହ୍ନବୀ ତାହାର ଭୁବନେ । ୧୦
ଗଂଗାର ବୟସ କେତେ ଯୁଗହିଂ ଗଲା
ରୁଦ୍ର ଦେବତାଙ୍କୁ ଭେଟ ନ ପାଇଲା । ୧୧
ସତ୍ୟଯୁଗ ସତର ଲକ୍ଷ ସତାନୋଇ ସହସ୍ର ବରଷ
ଖେଳଇ ନର୍ଘାତ ଘରେ ଦେବୀ ବାଳୁତ ବୟସ । ୧୨
ତ୍ରେତୟାଯୁଗ ବାରଲକ୍ଷ ଛୟାନୋଇ ସହସ୍ର ବରଷ ହାଦେ ଗଲା
ତଦ୍ୟାପି ଈଶ୍ୱର ଗଂଗା ଭେଟଇ ନୋହିଲା । ୧୩
ତ୍ରେତୟା ଯୁଗ ଅନ୍ତରେ ଯେ ରୁଦ୍ର ପଞ୍ଚମନୁ
ଦବାସ୍ବନେଣ ଖଟିଥାନ୍ତି ସେ ଋଷି ଶାସ୍ତେଂତନୁ । ୧୪
ସଦାନନ୍ଦ ପୁରୁଷ ଆସି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ
ଦୃଷ୍ଟି ଈଶ୍ୱର ରୂପ ଶାସ୍ତେଂତନୁଙ୍କୁ ଦେଲେ । ୧୫
ବୋଲନ୍ତି କପାଳୀ ତୁ ଯା ଆସି ସ୍ୱର୍ଗମଞ୍ଚ
ଭ୍ରମଣ କରି ଦେଖ ତୁହି ଭୁବନ ସୁସଞ୍ଚ । ୧୬
କେବଣ ପୁରେ ଯେ କେବଣ ହୋଇଛନ୍ତି ଦେବେ
ସେହା ବୁଝିସି ତୁ ଚଳ ସ୍ୱର୍ଗ ମଞ୍ଚ ସେବେ । ୧୭

୭-୨ (କ) ତୋହୋର ଅବସ୍ଥାସେଣ ଅନେକ ଦୋଷ ମୋତେ ୮-୧ (କ) ଅବଭାସ୍ତ୍ରୀ ୯-୧ (କ) ଯେବେ ଅନେକ ଯୁଗ ବହିଯିବ ୯-୨ (କ) ସେହି ମତେ । ୧୦-୧-(କ) ନର୍ଘାତ ପରମ ସାନନ୍ଦ ସେ ଦୋହିତାର ବଚନେ ୧୦-୨-(କ) ଜାହ୍ନବୀ ଯେ ପିତାର ଭୁବନେ ୧୧-୧-(କ) ଗଙ୍ଗାର ଜନମେଣ ଯେ ସତ୍ୟଯୁଗ ବହିଗଲା ୧୧-୨-(କ) ଦେବତାଙ୍କୁ ସେ ଭେଟ ୧୨-୧-(କ) ଅଠାଅଶୀ ସହସ୍ର ବରଷ ୧୩-୨-(କ) ଗଙ୍ଗାର ଭୁଲେ ଈଶ୍ୱର ଭେଟ ନ ପଡ଼ିଲା ୧୫-୨-(କ) ଈଶ୍ୱର ପଦ ସେ ଶାସ୍ତେଂତନୁଙ୍କୁ

ସଦାଶିବର ବଚନେ ସେ ଚଳନ୍ତି ସୋମବଂଶୀ
ରୁଦ୍ର ଅବତାର ସେ ଶାସ୍ତେଂତନୁ ମହରୃଷି । ୧୮
ବୈଲେଖ ଆରମ୍ଭି ସେ ମଥାରେ ଜଟାଧାରୀ
ଧବଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର ସେ ଦିଶଇ ଯେହ୍ନେ ତ୍ରିପୁରାରି । ୧୯
ଗମଇ ଆକାଶେ ସେ ସୋମବଂଶୀ ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରହ୍ମ
ଲକ୍ଷେକ ଡମ୍ବରୁ ଯେ ବାଜଇ ଶୂନ୍ୟଗତି । ୨୦
କରେଣ ପିନାକୀ ସମାନେ ଧନୁସ୍ୟେ
ଆରକରେ ଶୋହେ ତ୍ରିଶୂଳ ଗୋଟାଏ । ୨୧
ଭସ୍ମ ବିଲେପନ ଯେ ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ମାଳ ହୃଦେ
ଧବଳ ଶରୀର କ ଦିଶେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଦାନନ୍ଦେ । ୨୨
ସ୍ତେସନେକେ କରଇ ସେ ଆକାଶେ ଦିଗବିଜୟେ
ଈଶ୍ୱର ରୂପ ଦେଖି ପୂଜା କଲେ ଦେବତାଏ । ୨୩
ଅଏଂଳା ବୃକ୍ଷ ତଳେ ଗଂଗା ତପ କରୁଥିଲେ
ଖେଳମଣ୍ଡ ବେଳେ ଯେ ମନ ଚିତ୍ତ ବଶଲେ । ୨୪
ଦେଖିଣ ବଚନେ ଯେ ବୋଇଲ ନିର୍ଘାତ
ଈଶ୍ୱରର ଭରଷା ଗୋ ହେଇଲୁ ଜଗତ ମାତ । ୨୫
ପିତାର ବଚନେ ଯେ ତୁଷ୍ଟ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ନିର୍ଘାତ୍ ହାତରୁ ମାଳା ନେଇ ତାହାଂ କଣ୍ଠ ଲାଗି । ୨୬

ଯେ ଦିଶେ । ୧୯-୧-(କ) ବଇଲେକ ୨୦-୧-(କ) ଆକାଶେ ସେ ସୋମବଂଶୀ ୨୦-୨- (କ) ଡ଼ମ୍ବରୁ ସେ ଶୂନ୍ୟେଣ ବାଜନ୍ତି । ୨୧-୧ (କ) ପିନାକୀ ସମାନେଣ ସ୍ତେକ ଧନୁସ୍ତେ । ୨୧-୨ (କ) ଆରେକ ଭୁଜେଣ ଶୋହଇ ତ୍ରିଶୂଳ ଗୋଟାଏ । ୨୨-୨(କ) ଶରୀର କ ପ୍ରତକ୍ଷେ ସଦାନନ୍ଦେ । ୨୩-୧ (କ) ଦିଗବିଜେ ୨୩-୨ (କ) ଈଶ୍ୱର ପ୍ରାସ୍ତେ ଦେଖି ପୂଜାକଲେ ଦେବରାଜେ । ୨୪-୧ (କ) କରୁଥିଲ ୨୪-୨ (କ) ଖେଳମଣ୍ଡ ବେଳେଣ ତାର ଚିତ୍ତ ଯେ ବଳାଲ । ୨୫-୧-(କ) ବଚନ ଯେ ବୋଲଇ ନିର୍ଘାତ ୨୫-୨-(କ) ଶାସ୍ତେଂତନୁର ଭରଷା ହୁଅସି ଗୋ ମାତ । ୨୬-୧-(କ) ପିତାର ବଚନେ ସେ ୨୬-୨- (କ) ନିର୍ଘାତ ହାତରୁ ମାଳାସ୍ତେକ ନେଇ ଗଳାରେ ତାହାକଇଂ ଲାଗି ।

ଜଳ ଧେନ ସ୍ୱୟେ ସତ୍ୟ କଲା
ଦୋହିତା ତୋତେ ଦେବ ବୋଲି ସତ୍ୟ ମନାସିଲା । ୨୭
ଯେ ମୋହର ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତିନିବାର
ବଚଣ ନର୍ଘାତ ଯେ ବସାଇଲା କୋଡ଼ର । ୨୮
ଅନେକ ବାଗେଣ ଯେ ପୂଜା ବିଧି କଲା
ଦୋହିତା ନିମନ୍ତେ ସେ ସତ୍ୟକୁ ପାଳିଲା । ୨୯
ବରବେଶେ ବସିଲେ ସେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ମହାଋଷି
ଦୁର୍ବାସା ମୁନି ଯେ ମିଳିଗଲେ ଆସି । ୩୦
ମେଷ କୃଷ୍ଣ ଚଉଠି ଅଟଇ ଚନ୍ଦ୍ରବାର
ହସ୍ତା ନକ୍ଷତ୍ର ଧନୁ ଲଗ୍ନ ବିସ୍ତର । ୩୧
ବେଳ ତିନି ପହରେ ଯେ ଶୁକ୍ରଙ୍କର ବେଳ
ବୃଦ୍ଧି ନାମେ ଯୋଗ କରଣ ତଇତୁଳ୍ୟ । ୩୨
ଯେସନେକ ସମୟେ ସ୍ୱୀକାର ସାର
ଉଭୟ କୂଳର ଗୋତ୍ର ଯେ ଉଚ୍ଚର । ୩୩
ବୋଲନ୍ତି ପ୍ରୋହିତେ ଗୋତ୍ର କହ ବର
ପିତା ମାତାର ଯେ ନାମ ତୋର ଘର । ୩୪
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ସୋମ ଗୋତ୍ରୀ
ଆମ୍ଭର ପଣ ପିଅର ଶମ୍ବୁରଣ ନୃପତି । ୩୫

୨୭-୧ (କ) ଜଳ ଥଳ ଧେନଣ ସଂକଳ୍ପ ସ୍ୱୟେ କଲା ।
୨୮-୧ (କ) ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ବୋଲଇ ତିନିଦାରେ ୨୮-୨ (କ) କୋଳରେ ୨୯-୧ (କ) ବାଗେଣ ସେ ୨୯-୨- (କ) ଦୋହିତାର ନିମନ୍ତେ ସେ ସତ୍ୟ ଯେ ପାଳିଲା ୩୦-୧ (କ) ବରବେଶ ହୋଇଣ ବସିଲେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ମହାଋଷି ୩୦-୨- (କ) ଦୁର୍ବାସା ମହାଋଷି ତହିଂ ମିଳିଲେ ବେଗେ ଆସି । ୩୧-୧ (କ) କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଥୀ ଯେ ତିଥି ଚନ୍ଦ୍ରବାରେ ୩୧-୨ (କ) ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ବେଳ ତୃତୀୟ ପ୍ରହରେ ୩୨-୧ (କ) କନ୍ୟା ଲଗ୍ନ ତାରଚନ୍ଦ୍ର ଶୁଦ୍ଧି ଶୁଭବେଳ ୩୨-୨ (ଖ) ବ୍ରହ୍ମି ନାମେ ଯୋଗ ପୁଣି କରଣ ତୈତିଳ ୩୩-୧ (କ) ସମୟେ ଯେ ସୀଭିକାର ସାର ୩୩-୨ (କ) ଓହୋ କୂଳର ଯେ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚର ୩୪-୧ (କ) ପୁରୋହିତେ ଯେ ଗୋତ୍ର କହ ବର ୩୪-୨ (କ) ପିତାମାତାଙ୍କର ନାମ ଯେ ତୋହର ଧର ୩୫-୧ (କ) ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ୩୫-୨ (କ) ଆମ୍ଭ ପଣ ବାପା ଯେ

ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର ପୁତ୍ର କୁରୁ ନରନାଥ
ତାହାଙ୍କ ପୁତ୍ର ପାର୍ଥିବର ଅଟୁ ଆମ୍ଭେ ପୁତ୍ର । ୩୬
ଶାନ୍ତେଂତନୁର ମୁଖରୁ ଏମନ୍ତ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି
ବିସ୍ମୟେ ହୋଇଲେ ଯେ ସେ ଗଙ୍ଗା ଗୋସାମଣୀ । ୩୭
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ତୁ ଯେ ମନ୍ଦ କଲୁ ତାତ
ସୋମବଂଶ ରଜା ଏହୁ ନୁହଇ ବିଶ୍ୱନାଥ । ୩୮
ଈଶ୍ୱର ଦେବତାର କୁଳ ଗୋତ୍ର ନାହିଁ
ପିତା ଅଜା ପୁଣି ଅଛୁ ତାର କାହିଂ । ୩୯
ଯେବେ ସ୍ୱାମୀ ମୋର ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ଦୈବତ
ଅକୁଳ ଅମାଗ, ନାହିଂ ତାର ଗୋତ୍ର । ୪୦
ଗଙ୍ଗା ଉଠିଣ ଗଲେ ପିତାର କୋଡ଼ରୁ
ନର୍ଘାତ ବୋଇଲ ମାଗୋ କପାଇଂ ନାସ୍ତିକରୁ । ୪୧
ଈଶ୍ୱର ବରିବ ବୋଲି ଯେ ମୁହିଂ ମନେ କଲି ଇଚ୍ଛା
ଦୁଇ ଯୁଗ ପଡ଼ିଲ ନୋହିଲା ମନୋବାଞ୍ଛା । ୪୨
ସଂକଳ୍ପ କରନ୍ତେ ମୁହିଂ ଯେ ତୋତେ ପଗୃରିଲି
ନର୍ଘାତ ବୋଇଲ ମା ମୁଂ ଯେ ତୋତେ ସତ୍ୟ କଲି । ୪୩
ତୋହର ବଚନେ ମୁଂ ସତ୍ୟ କଲି ତାହାଙ୍କୁ
ସତ୍ୟ ଭଗ୍ନ ଦୋଷ ମାଗୋ ହୋଇଛୁଟି ମୂକୁ । ୪୪

୩୬-୧ (କ) ପୁତ୍ର ଯେ ଅଟଇ
୩୬-୨ (କ) ତାହାର ନନ୍ଦନ ପାର୍ଥିବ ନୃପତି ସାମରଥ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ପାର୍ଥିବର ନନ୍ଦନ ଯେ ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ପୁତ୍ର ୩୭-୧ (କ) ଶାନ୍ତେଂତନୁର ମୁଖୁଂ ଏମନେକ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ୩୭-୨ (କ) ବିସ୍ମୟ ହୋଇଲେ ସେ ୩୮-୧ (କ) •ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ତୁ ମନ୍ଦ କୃତ୍ୟ କଲୁ ତାତ ୩୮-୨ (କ) ନୋହଇ ଈଶ୍ୱରଏ ନୋହୋଇ ବିଶ୍ୱନାଥ । ୩୯-୨ (କ) ପିତା ଅଜା—ପଣ ଅଜା ତାହାର ପୁଣି ଅଛୁ କାହିଂ ୪୦-୧ (କ) ଯେ ସେ ସ୍ୱାମୀ ଅଟଇ ଈଶ୍ୱର ଦଇବତ ୪୦-୨ (କ) ଅମାଗ ନଷ୍ଟଲ ନାହିଁ ୪୧-୧ (କ) ଏତେ କହି ଗଙ୍ଗା ଉଠିଣ ଗଲେ ପିତାର କୋଳରୁ ୪୨-୧ (କ) ବୋଲି ମୁଁ ୪୨-୨ (କ) ଦୁଇ ଯୁଗ ପରିଜନ୍ତେ ଦୁଖ ଧଡ଼ି ନ ପାଇଲି ମନବାଞ୍ଛା ୪୩-୧ (କ) ନର୍ଘାତ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ମୁଁ ଯେ ସତ୍ୟ କଲି ୪୩-୨ (କ) ସଂକଳପ କରନ୍ତେ ମୁଁ ଯେ ତୋତେ ପଗୃରିଲି ୪୪-୧ (କ) ବଚନେ ମୁଁ ଯେ ସତ୍ୟ କଲି ଏହାଙ୍କୁ ୪୪-୨ (କ) ହୋଉଛୁଟି

ପିତାର ବଚନେ ସ୍ତବଦ ହୋଇଲା ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ବାହୁଡ଼ଣ ଅସିଣ ମିଳିଲା ଦେବୀ ଗାଙ୍ଗୀ । ୪୫
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲା ତୁ ଶୁଣ ଶାନ୍ତନୁ
ମୋହୋର ବଲ୍ଲଭ ଯେ ଅଟନ୍ତି ପଞ୍ଚମନୁ । ୪୬
ଈଶ୍ୱର ପର ବୁଦ୍ଧି ମଣିଲି ଅନୁମତ
ନଜାଣି ସତ୍ୟ ତୋତେ କଲିକି ନିର୍ଘାତ । ୪୭
ତୋହର ମନେଣ ବସୁର କର ଭଳ
ତୁହ୍ନି ସହ୍ନି ପାରିବୁକି ମୋହର ଆର୍ଦୋଳ । ୪୮
ଈଶ୍ୱର ଦେବତା ଯେ ସହ୍ନି ନ ପାରିଲା
ବ୍ରହ୍ମାର କମଣ୍ଡଳେ ମୋତେ ଦେଇଗଲା । ୪୯
ପିତା ସହ୍ନି ନ ପାରିଲଟି ମୋହର ଆର୍ଦୋଳ
ବାମନ ନାରାୟଣ ପାଦରେ ନେଇ ତାଳି । ୫୦
ବାମନ ଦେବତା ମୋତେ ନ ପାରିଲଟି ସହ୍ନି
ମେରୁ କୋଟେ ଗୁଡ଼ିଲା ମୋତେ ନେଇ । ୫୧
ଏଣୁ କରି ହୋଇଲି ମୁଁ ଅମୁକ୍ଷ ଅଗତି
ଗୃହ ବାସ କରିବାକୁ ବଳାଇଲି ମତି । ୫୨
ନିର୍ଘାତର ଢରେ ଜାତ ହୋଇ ଲୁଚିଲି ବର୍ଣ୍ଣଚିହ୍ନ
ଆରତ ହୋଇଲି ନ ଦେଖିଲି ତ୍ରିଲୋଚନ । ୫୩

୪୫-୧ (କ) ପିତାର ବଚନ ଯେ ଶୁଣିଣ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
୪୫-୨ (କ) ବାହୁଡ଼ଣ ଆସି ଦେବୀ ବସିଲେକ ବେଗି ୪୬-୧ (କ) ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ୪୬-୨ (କ) ପଞ୍ଚୁନନୁ ୪୭-୧ (କ) ଈଶ୍ୱର ବୋଲି ମୁଁ ତୋତେ କଲି ସନମତ ୪୭-୨ (କ) କଲି ମୋର ଭାତ ୪୮-୧ (କ) ମନରେ ଯେ ୪୮-୨ (କ) ତୁ ସହ୍ନି-ପାରିବୁଟିକି ୪୯-୧ (କ) ଆହ୍ମୋ ଈଶ୍ୱର ଦେବତା ଯେ ସହ୍ନି ନୁଆରିଲା ୪୯-୨ (କ) ସେ ଦେଇଣ ମୋତେ ଗଲା ୫୦-୧ (କ) ପିତାମହ ସହ୍ନି ନ ପାରିଲା ମୋହର ଆରଦୋଳି ୫୦-୨ (କ) ପାଦେ ମୋତେ ୫୧-୧ (କ) ଆହ୍ମୋ ୫୧-୨ (କ) ମେରୁର କୋଟରେ ଗୁଡ଼ିଗଲା ୫୨-୧ (କ) ସେ ନ୍ୟାସ୍ତରୁ ଥାଇ ମୁହିଂ ହୋଇଲି ଅମୋକ୍ଷ ଗତି ୫୨-୨ (କ) ଗୃହବାସ କମନ୍ତେ ୫୩-୨ (କ) ମୁଁ ନ ଦେଖି ତ୍ରିଲୋଚନଂ

ମୁହିଂ ଯେବେ ହୋଇବ ତୋହୋର ମନୋହାରୀ
ପାରିବୁଟିକି ମୋତେ ସମ୍ବରଣ କରି । ୫୪
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ତୁ ବଡ଼ଇ ଜଞ୍ଜାଳୀ
ଭୃଥାହିଂ ସହିବ ସେ କ୍ଷମିଂୟାର ଆଡ୍ଡୋଳି । ୫୫
ଭୃଥାର ଆର୍ଡ୍ଡୋଳି ଯେବେ ଖରିଯା ନ ସହିବ
ପତି ପତ୍ନୀର କେମନ୍ତେ ଗୃହବାସ ହୋଇବ । ୫୬
ଆଜ ତୋତେ ମୁହିଂ ଯେ କହଇ ନିରଧାର
ବାଇ ବାତୁଳୀ ମୁଁ ଯେ ଅଟଇ ଦ୍ରୋହକାର । ୫୭
ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ହେଂ ସହିବୁ
ଭର୍ତ୍ସନା କରିଣ ବଚନ ନ ବୋଲିବୁ । ୫୮
ଗଙ୍ଗା ବୋଲଣ ତୁ ବୋଲୁଥିବୁ ଅନୁବ୍ରତେ
ଗାଙ୍ଗୀ ବୋଇଲେ ନ ଥାଇଟି ଦୂରିଇ ମୋର ବ୍ରତେ । ୫୯
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ସ୍ତେ ମୋହର ସତ୍ୟ କଥା
ଅନେକ ଦୋଷ କଲେ ସହିବ ହୋଇବା ଉଗତା । ୬୦
ସ୍ନେହେଣ୍ଡ୍ରେ ବହୁତ ସତ୍ୟବ୍ରତ କଲେଟି ସତ୍ୟବାଦୀ
ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ ସିଦ୍ଧ ସାଧବୀ ଧବଳାଙ୍ଗୀ । ୬୧
ସତ୍ୟେଣ ପ୍ରଦାନ କଲେକ ନିର୍ଦ୍ଧାତ
ଅନେକ ସମ୍ଭବେ ଦେଲେଟି ଦୋହିତ । ୬୨
ହୋମ ଘୃତ ପାରଣା କରନ୍ତି ବର କନ୍ୟା
ସ୍ନେହସନେକ ବିଧାନ ବିଭାର ପ୍ରଦାନା । ୬୩

୫୪-୧ (କ) ଯେବେ ତୋହର ହୋଇବଟି
୫୫-୨ (କ) ଭୃଥାହିଁ ସେ ସହିବନା । ୫୭-୧ (କ) ଆଜହୁଁ ନୃପତି ତୋତେ ମୁହିଁ କହଇ ନିରଧାରି । ୫୭-୨ (କ) ଦ୍ରୋହକାରୀ । ୫୮-୧ (କ) କଲେ କୋପ ନ କରିବୁ । ୫୮-୨ (କ) ଦଶଦୋଷ କଲେ ଅପ୍ରାଧ ନ ଧରିବୁ । 'କ'ରେ ଅଧିକା-ଭର୍ତ୍ସନା ନ ବୋଲିବୁ, ନଦେବୁ ମୋତେ ଗାଳି ଅନୁବ୍ରତେ, ଖଟିଣ ଥିବୁ ମୋ ମନର ହୃଥାଳି । ୬୦-୨ (କ) ସୁହିବ ତୋତେ ହୋଇବେ । ୬୧-୧ (କ) ସ୍ନେହେନେକ ସତ୍ୟବ୍ରତ କଲେଟି ସତ୍ୟନାକ । ୬୨-୨ (କ) ଅନେକ ସମ୍ଭରେଣ ସେ ଦେଲେକ ଦୁହିତ । ୬୩-୨ (କ) ସ୍ନେହସନେକ ପ୍ରଦାନ ସେ ବିଭାର ବିଧାନା ।

ଯେସନେକ ସମୟେ ଯେ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗତେ
ମଧୁଶଯ୍ୟାରେଣ ଧର୍ମ ବାକ୍ୟ ମତେ । ୬୪
ଦିନା ପାଞ୍ଚ ସାତ ସାରି ଗଲେ ନିଜ ଦେଶେ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଟିରି ବାରୁଣାବନ୍ତ ପାଶେ । ୬୫
ଯମୁନାର କୂଳରେ ସେ ରହିଲେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ
ଗଂଗା ସନଧେଣ ଖଟିଥାନ୍ତି ଶାୟଂତେନୁ ମହାରାଜେ । ୬୬
ଯେମନ୍ତେଣ ଅନେକ ଯେ ବଢ଼ିଲା ପୀରତି
ଗଂଗାର ଭୁଲେ ଯେ ଅନେକ ଭୋଳମତି । ୬୭
ସହସ୍ରେ ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ବହିଗଲା
ମହା ଚଞ୍ଚଳା ସେ ଋଷିଙ୍କି କଷ୍ଟାଳିଲା । ୬୮
ନିୟମର ଦିନେ ବଢ଼ାଇଲା ସୁରତି
ବାର ବରତ ବେଳେ କଷ୍ଟାଳି ମାଗଇ ସୁରତି । ୬୯
ବାସ୍ତର ଉପବାସ ସେ ଋଷିଙ୍କର ଥିଲା
ପ୍ରେମ ଲଗାଇ ସେ ସମସ୍ତ ଛଡ଼ାଇଲା । ୭୦
ଶ୍ରୀଯେକାଦଶୀ ମାତ୍ର ଅଛଇ ଋଷିଙ୍କର
ତାହାଁକ କଷ୍ଟାଳ ଯେ କରୁଛି ଅପାର । ୭୧
ମକର ମାସ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ଶ୍ରୀଯେକାଦଶୀ
ଅନେକ ସମ୍ପାଦେ ଯେ ଖଟନ୍ତି ମହର୍ଷି । ୭୨
ଶାୟେଂତନୁଙ୍କର ନିଷ୍ଠାପର ଭାବ ଦେଖି
ଋଷିଙ୍କି ପ୍ରିୟେଭାବ ବଢ଼ାଇଲେ ଶଶୀମୁଖୀ । ୭୩

୬୪-୧ (କ) ନଶାର ଅଗତେ
୬୪-୨ (କ) ଶଯ୍ୟାଯେଣ ମଧୁଶଯ୍ୟା ବାକ୍ୟ ଅନୁମତେ । (ଖ) ଶେଯ୍ୟାରେ ମନ୍ତୁଧର୍ମ ବାକ୍ୟେଣ ମୁଗତେ । ୬୬-୨-(ଖ) (ଗ) ଗଂଗାର ସଂଗତେ ବିକେ କୁରୁରାଜେ । ୬୭-୧ (କ) ଅନେକ ଯେ ୬୭-୨ ।(କ) ଭୁଲେ ସେ ଅନେକ ମେଳମଢ ।୬୯-୧(କ) ନିର୍ଯ୍ୟମର ଦିନ ଜାଣି ସେ ବଢାଇଲା ରତି । ୬୯-୨-(କ) ବାରବ୍ରତ କାଳେଣ । ୭୦-୨ (କ) ପ୍ରୀତି ଲଗାଇଣ ସେ । ୭୧-୧-(କ) ବ୍ରତ ମାତ୍ର ଯେ । ୭୧-୨-(କ) କଷ୍ଟାଳ ଯେ କରୁଅଛଇ । ୭୩-୧-(କ) ଶାୟେଂତନୁଙ୍କ ଯେ କଠୋର ଭାବ ଦେଖି । ୭୩-୨-(କ) ବଢାଇଲା ଯେ ଧବଳ ମୁଖୀ

ବୋଲଇ ଧବଳାଙ୍ଗୀ ଶୁଣ ସୋମବଂଶି
ବଡ଼ ନଷ୍ଟାପର ତ ଖଟୁ ଦ୍ୱାଦଶୀ ।୭୪
ଶାୟେଂତନୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ତୁ ପ୍ରିୟମତ
ପିଣ୍ଡକୁ କାରଣ ଏ ଯେ ଶ୍ରୀୟେକାଦଶୀ ବ୍ରତ ।୭୫
ନାରାୟଣ ବ୍ରତଟିଏ ଅଟଇ ମହାବ୍ରହ୍ମ
ସଂସାର ଅଗାଦକୁ ୟେ ନାଉକା ଅଟେ ଧର୍ମ ।୭୬
ରାଗ ମୋହ ଅହଂକାର ସଂସାର ରଞ୍ଜନା
ଅଦଭୂତ ବନ୍ଧନ ୟେ ସଂସାର ନାମ ସିନା ।୭୭
ୟେମାନ ଯେତେକ ଯେ ରାଗ ହିଂସା
ସଂସାର ଭସିବ ଯେ ଅଶାକାର ଜଳ ଧ୍ୱଂସା ।୭୮
ବଳୟନ୍ତ ଶାୟେଂତନୁ ଶୁଣ ମୋର ପ୍ରିୟା
ତୋହର ମୋହର ଅଟଇ ସତଶ୍ରିୟୁ ।୭୯
ତୁମ୍ଭ କରୁକନା ଶ୍ରୀୟେକାଦଶୀ ବ୍ରତ
ତୋହର ମୋହର ବଇକୁଣ୍ଠେ ବସିବା ରେ ସଂଗାତ ।୮୦
ୟେସନେକ ମହିମା ଏ ବ୍ରତ ଶ୍ରୀୟେକାଦଶୀ
ପାଳିଲେ ହୋଇବ ଅବଶ୍ୟ ବଇକୁଣ୍ଠବାସୀ ।୮୧
ଶୁଣିଣ ବଚନ ଯେ ବୋଲଇ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ଏକାମାତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ନୋହୁଛ ପରମ ଯୋଗୀ ।୮୨

୭୪-୧- (କ) ଶୁଣ ହୋ ସୋମବଂଶି ୭୪-୨- (କ) ବଡ଼ ନଷ୍ଟାପର ତ ଖଟୁ ୟେକାଦଶୀ ଦ୍ୱାଦଶୀ ୭୫-୧ (କ) ଶାୟେଂତନୁ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣସି ସଂଘାତ ୭୫-୨ (କ) ମୁକତଙ୍କ କାରଣ ଯେ ୭୬-୧ (କ) ନାରାୟଣ ଆମ୍ଭାୟେ ୭୬-୨-(କ) ଅଗାଦକୁ ନଉକା ଅଟଇ ୭୭-୧ (କ) ଅହଂକାର ୟେ ୭୭-୨-(କ) ସଂସାର ଧାରଣା ୭୮-୧-(କ) ୟେମାନ ଯେତେକ ୭୮-୨-(କ) ସଂସାର ସାଗର ୟେ ଅଶାକାର ଜଳଧ୍ୱଂସା ୭୯-୧ (କ) ଶୁଣସି ରେ ପ୍ରିୟା ୭୯-୨-(କ) ତୋହୋର ମୋହର ୟେକଇ ଭାବରେ ସତଶ୍ରିୟା ୮୦-୧ (କ) କରୁକନା ୟେବେ ୟେକାଦଶୀ ବ୍ରତ ୮୧-୧ (କ) ମହିମା ଗୋୟେବ୍ରତ ୟେକାଦଶୀ ୮୧-୨ (କ) ଅବଶ୍ୟ ହୁଅଇ ୮୨-୧ (କ)ବଚନ ସେ ୮୨-୨(କ) ୟେକା ମାତ୍ରକ ତୁମ୍ଭେ ନୋହିଲ ୮୩-୧(କ) ରାଜ୍ୟଭାର ଆଚରିଲ ପୁଣ ସଂସାର ନିମନ୍ତେ ୮୩-୨ (କ) ନରୁଡ଼ିଲ ଯେ ବଂଶ କୁତ ଅର୍ଥେ

ରାଜ୍ୟ ପଦ ଭାର ଆରୋପିଲ ସଂସାର ଜନ ହିତେ
କ୍ଷତ୍ର ବୃତ୍ତି ନ ଛାଡ଼ିଲ ବଂଶ ବର୍ଗ ଅର୍ଥେ । ୮୩
ରାଜପଦସ୍ଥଂ ଯେ ଅତି ଉତ୍କର୍ମ
କ୍ଷତ୍ର ବୃତ୍ତି ଆବର ତପ ଜପ ଧର୍ମ । ୮୪
ରାଜାଙ୍କୁ ଉପବାସ ଯେ ନୋହୋଇ ରାଜନୀତି
ଦଣ୍ଡ ଧେନ ଧାର ବଜେ କରିବ ନରପତି । ୮୫
ପରଭୂମି ଜିଣିଣ ଧେନମ ପରବସ୍ତୁ
ସମ୍ଭର କରଣ ସାଜୁଥିବ ଥାଟ । ୮୬
ଦଣ୍ଡ ପଲିଣି କନା ଦୁଷ୍ଟନ୍ତ ନିବାରିବ
ସୁଜନ ପାଳଣ ସେ ତପୋଧନ ଉଧାରିବ । ୮୭
ତୁ ମହାକବ ଅଟୁ ମହର୍ଷି
ରାଜପଦେ ପଶି କମ୍ପା କରୁ ଏକାଦଶୀ । ୮୮
ଦୂର୍ବାର ବଚନ ଯେ ବୋଲଇ ଜାହ୍ନବୀ
ଏମ୍ଭେ ମହାରାଜ୍ୟେ ପଶି ବ୍ରତରାଜ ସେବ । ୮୯
ଧର୍ମ ଦୂଷିତ କରଇ ଦେବ ତୋୟ୍ୟ
ଦେବତା ଋଷି ନ ଜାଣନ୍ତି ତାର ମାୟ୍ୟା । ୯୦
ଅନେକ ଭାବେଣ ଯେ ବୋଲଇ ମହାସତୀ
ଋଷିଙ୍କର ତୁଳେ ଯେ ବଢ଼ାଇଲା ପ୍ରୀତି । ୯୧

୮୪-୧- (କ) ରାଜପଦ ସେ ଯେ ୮୪-୨ (କ) କ୍ଷତ୍ର ବୃତ୍ତି ଆଚରିଲ ସେ ତପିଙ୍କର ଜପଧର୍ମ । ୮୫-୧ (କ) ରାଜ୍ୟକୁ ଉପକାର ଯହିଁ ରାଜନୀତ ୮୫-୨ (କ) ତୁମ୍ଭର ଉପବାସ କାହିଁକି ଋଷି ଯତ । 'କ'ରେ ଅଧିକା- ରାଜାର ତହୁଁ ଉପବାସ ନୋହୋଇ ରାଜ୍ୟଚନ୍ତ୍ର ଦଣ୍ଡସାଜି ଦାଗବ୍ରଜେ କରିବ ନା ନରପତି । ୮୬-୨ (କ) ସମ୍ଭର କରଣ ସୁରତେ ସାଜୁଥିବ ନିଜ ଥାଟ । ୮୭-୧ (କ) ପଲିଣି କନା ୮୭-୨-(କ) ସନ୍ଥଜନ ପାଳି ତପୋଧନ ଉଦ୍ଧରିବ । ୮୮-୧ (କ) ମହାଭୃତ୍ୟଂ ସେବେ ୮୮-୨ (କ) ବସି କମ୍ପା ଭଜୁ ଏକାଦଶୀ ୮୯-୧ (କ) ଦୁର୍ଭାର ବଚନ ଯେ ବୋଇଲା ୮୯-୨ (କ) ପଶିଣ କମ୍ପା ୯୦-୧ (କ) ଦୂଷିତ ଯେ ଲୋଡ଼ଇ ୯୦-୨ (କ) ଋଷିମଣିତ ନୁଆରନ୍ତି ତାହାର ଚରିତ ମାୟ୍ୟା ୯୧-୧ (କ) ଅନେକ ଅଭାବ ବୋଲି ବୋଇଲା ୯୧-୨ (କ) ତୁଳେ ସେ ବଢ଼ାଇଲା ପୀରତି 'କ' ରେ ଅଧିକା — ଦବାରଯେ ରମଣେଣ ହୋଅନ୍ତି ଅଶାନ୍ତ ନରନ୍ତରେ ରତକ୍ରୀଡ଼ାରେ ବଞ୍ଚନ୍ତି ।

କହଇ ଅନେକ ମତେଣ ଗୃଷ୍ଟୁ ସେ ପଟଳ
ଆବର ବସିଲ ଯାଇଂ ଋଷିଙ୍କର କୋଳ । ୯୨
ଆପଣେ ବବସନ କଲକ ସେ ଋଷିଙ୍କି
ଭୋଳେଣ ପଡ଼ିଲେ ଋଷି ଜାହ୍ନବୀ ରୂପ ଦେଖି । ୯୩
ଛାଡ଼ିଲେ ବ୍ରତରାଜ ଜଞ୍ଜାଳୀର ଭାବେ
ଇଚ୍ଛିଲେ ଶୃଙ୍ଗାର ସେ ଶାସ୍ତେଂତନୁ ଦେବେ । ୯୪
ସ୍ନେମନ୍ତେ ଅନେକ ସେ ବଢ଼ିଲ ପୀରତି
ଦିବା ରାତ୍ରେଣ ସେ ରମଣେ ଅଶାନ୍ତ । ୯୫
ଏହିପର ଅନେକ ସମୟ ବହିଗଲ
ପୁଣିହିଂ ବେନ ସହସ୍ର ବରଷ ଶୃଙ୍ଗାରେ ବଞ୍ଚିଲ । ୯୬
ସ୍ନେସନେକ ଚଞ୍ଚଳା ଜାହ୍ନବୀ ଦୁଷ୍ଟ ସେ ପ୍ରକୃତି
ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଣ ବସିଥାଇ ହୁଅଇ ଅଶାନ୍ତ । ୯୭
ବାହାର ହୋଇବା ସେ ଭାବହିଂ ଛାଡ଼ିଲ
ଶାସ୍ତେଂତନୁ ଋଷିଙ୍କି ସେ ବହୁତ କଷ୍ଟାଇଲ । ୯୮
ବେଳେ ଅନ୍ନ ନ ଦିଅଇ ସେ ବେଳେ ନ ଦିଅଇ ପାଣି
ଋଷିଙ୍କ ଭାବ ସେ ନ ଯାଇ ଦିବା ସେ ରଜେଣୀ । ୯୯
ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ଶାସ୍ତେଂତନୁ ପଶିଲେ ଶୃଙ୍ଗାରେ
କାଳେଣ ନ ଦେଲ ଦେହ ଦେଲଇଲ ଦୂରେ । ୧୦୦
ରମଣୀ ମଧ୍ୟରେଣ ଲେଖନ ପିତୁଳୀ
ରତି ବନ୍ଧ ଲହାଇଲେ କ୍ରୀଡ଼ାରଙ୍ଗ କେଳି । ୧୦୧

୯୨-୧ (କ) ମତେ ଗୃଷ୍ଟୁ ପଟଳେ
୯୨-୨ (କ) ଆବୋର ବସିଲ ଯାଇଁ ଋଷିଙ୍କର କୋଳେ ୯୩-୧ (କ) ବେଗେଣ ବବସନ କଲକ ୯୪-୨ (କ) ଶାସ୍ତେଂତନୁ ରାଜଦେବେ ୯୫-୨ (କ) ଦିବା ରାତ୍ର ରମନ୍ତ ସେ ହୋଇଣ ଅଶାନ୍ତ । ୯୬-୧ (କ) ସ୍ନେମନ୍ତ ସମସ୍ତେ ପ୍ରୀତି ସେ ଅନେକ ବଢିଗଲ ୯୬-୨-(କ) ପୁଣି ହାଦେ ବେନ ସହସ୍ର ବରଷ ହୋଇଲ । ୯୭-୨ (କ) ଆହୋ. ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଣ ଥାଇକ ନୋ ହୋଇ ତାର ଶାନ୍ତ । ୯୮-୧ (କ) ବାହାର ହୋଇବାକୁ ଭାବ ସେ ଛାଡ଼ିଲ ୯୮-୨ (କ) ସେ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଦିଲ । ୯୯-୧ (କ) ବେଳକାଳ ଜାଣି ନ ଦିଅଇ ଅନ୍ନ ପାଣି ୯୯-୨(କ)ଋଷିଙ୍କି ଭାବ ନ ଦିଅଇ ୧୦୦-୨ (କ) କାଳେ ନ ଦିଲକ ଦେହ ତେଲଇଲ ଦୂରେ ୧୦୧-୨(କ) କ୍ରୀଡ଼ାରସେ କେଳି ।

ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢିଲେ ସେ କହନ୍ତି ବାଉମା
ଋଷିଙ୍କି କଥା ସେ ନ ବହଇ ମାନେମା । ୧୦୨
ରତିଶାସ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ସେ ଶିଖାନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୃହୀ
ଶାଫେଂତନୁଙ୍କର ଥିଲେ ସେ ନ ପଶଇ ଅନ୍ତପୁରୀ । ୧୦୩
ଦଣ୍ଡକମଣ୍ଡଳ ସ୍ରୁବ ସ୍ରୋହା ଯେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ
ଚୁଲିରେ ଭରଣ ଜାଳଇ ଅଏଂଳା ବେଣୀ । ୧୦୪
କୁଶ ବଡା ଆଦ୍ଧ କରଣ କଷା ଯେ କପଠୀ
ବହ୍ନିରେ ଭରି ତାହା କରଇ ଭସ୍ମଭୂତି । ୧୦୫
ଯେମନ୍ତେ ଅନେକ ପ୍ରକାରେ କରାଇଲ ବମୁଖ
ଗୃହବାସ ନିମନ୍ତେ ସହିଲେ ଅନେକ ଦୁଃଖ । ୧୦୬
ଭୋଖର ବେଳେ ସେ ନ ଦିଅଇ ଅନ୍ନଯାଚ
ଅକ୍ଷୁଧା ବେଳେ ସେ ବହୁତ କରି ଯାଚ । ୧୦୭
ଅନେକ ବେଶ ହୋଇ ଶାଫେଂତନୁ ମହାଋଷି
ଶୃଙ୍ଗାର ନିମନ୍ତେ କତି କତି ହୁଅନ୍ତି ଆସି । ୧୦୮
ପଛରେ ଆସି କୋଳକରି ଧରନ୍ତି ଶାଫେଂତନୁ
ମହା ଅବଳାନାରୀ ସେ ବାହାର ହୁଅଇ ଭୁବନୁ । ୧୦୯
ପଳାଇ ପଶନ୍ତି ସେ ବହୁତଙ୍କ ମେଳେ
କାମ ରସେ ବହ୍ୱଳିତ ସେ ମହାତ୍ମା ବହୁତ ବକଳେ । ୧୧୦

୧୦୨-୧ (କ) ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢିଲ କରନ୍ତି ଗଙ୍ଗାକୁ ବାଉନି
୧୦୩-୧ (କ) ରତି ଶାହାସ୍ର ୧୦୩-୨ (କ) ଗଙ୍ଗା ନ ପଶଇ ଅନ୍ତେଶ୍ୱର ପୁରୀ
୧୦୪-୧ (କ) ଦଣ୍ଡ କୋମଣ୍ଡଳୁ ସ୍ରୁବ ସ୍ରୁତ ଯେ ପ୍ରୋକ୍ଷଣୀ ୧୦୪-୨ (କ) ଚୁଲିରେ
ଲାଇଣ ଯେ ଜାଳଇ ଅବଳା ତରୁଣୀ ୧୦୫-୧ (କ) କୁଶ ବଡ଼ ଆଦ୍ଧକରି କଷାବାସ
୧'୫-୨ (କ) ଜଳନ୍ତି ଅନଳେ ଭରି ସବୁ କରଇ ଭସ୍ମ ଘଟି । ୧୦୬-୧ (କ)
ଅନେକ ମତେ କରାଇଲ ବମୁଖ ୧୦୬-୨(କ) ଗୃହବାସ ନିମନ୍ତେ ଋଷି ୧୦୭-୧(କ)
ଅନ୍ନ ନ ଦିଅଇ ସଞ୍ଝ ୧୦୭-୨ (କ) ଅଭୋଖ ବେଳେ ସେ ଅନେକ ମତେ ଯାଚି
୧୦୮-୧ (କ) ଅନେକ ବେଶ ବଶନ ହୋଇ ମହାଋଷି ୧୦୮-୨ (କ) ସେ ସନ୍ନିଧେ
ଥାନ୍ତି ବସି ୧୦୯-୧ (କ) ପଛୁ ଆସି କୋଳକରି ଧରନ୍ତେ ୧୦୯-୨ (କ) ମହାବଳା
ବାଳୀ ୧୧୦-୧ (କ) ପଳାଇ ପଶଇ ସେ ବହୁତ ସ୍ତ୍ରୀରଙ୍କର ମେଳେ ୧୧୦-୨ (କ)
କାମର ଚେଷ୍ଟାରେ ମହାତମା ଅନେକ ବକଳେ

ଶତ ବନ୍ଧ ପିତ୍ତୁଳୀ ଯେ ଲେଖା ଅଛି କାନ୍ଥେ
ତାହାଙ୍କୁ ଚୁମ୍ବନ ଦିଅନ୍ତି ମଦନ ଆରତେ । ୧୧୧
ହୃଦରେ ଲଗାଇ ଯେ କରନ୍ତି ଆଲିଙ୍ଗନ
ସେ ଶତ ପିତୁଳୀକି କରଇ ରମଣ । ୧୧୨
କାମ ବୋଲଣି ସେ ଯେବଣ ପୁରୁଷେ
ମାୟାଘୋର ସଂସାରେ ସେ ଅବସ୍ଥା ଦିଅଇ ଅଶେଷେ । ୧୧୩
ପୁରୁଷ ହୋଇ ବା ସ୍ତିରି ଜନ୍ମ ହୋଇ
ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ନାଥ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଦେଇ । ୧୧୪
ଆନନ୍ଦେଣ ମହାତ୍ମା ପିତୁଳୀକୁ ଯେନ କରନ୍ତି କେଳି
ଧାତିକାରେ ଛାଡ଼ିଲା କାମ ବୀର୍ଯ୍ୟସ୍ଥଳୀ । ୧୧୫
ପିତୁଳୀ ରମଣେ ଛାଡ଼ିଲେ ମୁନି ବୀର୍ଯ୍ୟ
ସବନ୍ଦୁ ଅମୋଘ ରେତ ଛାଡ଼ିଲେ ମୁନିର ଉପୁଜିଲା ଆତ୍ମଜ । ୧୧୬
ପୁତ୍ରେକ ଉପୁଜିଲା ଯେ ମହାବଳବନ୍ତ
ଦେଖିଣ କୋଳେ ତାକୁ ଧଇଲେ ତପୋବନ୍ତ । ୧୧୭
ଶତ ପିତୁଳୀରୁ ଯେ ଉପୁଜିଲା ଆତ୍ମଜ
ଶତବୀର୍ଯ୍ୟ ନାମ ଦେଲେ ସୋମବଂଶ ମହାରାଜ । ୧୧୮
ପୁତ୍ର ଯେମନ୍ତ ମହାତ୍ମା ହୋଇଲେ ବାହାର
ତାଙ୍କୁ ଲୁଚାଇ ଦେଲେ ସତ୍ୟବତୀ କୋଡ଼ର । ୧୧୯

୧୧୧-୧ (କ) ପିତୁଳୀ ମାନେ ଅଛନ୍ତି ଯେ କାନ୍ଥେ ୧୧୧-୨ (କ) ଚୁମ୍ବନ ଦିଅଇ ମୁନି ୧୧୨-୧ (କ) ଲଗାଇଣ ଯେ ୧୧୨-୨ (କ) କରନ୍ତି ୧୧୩-୧ (କ) ଅହୋ କାମ ବୋଲି କରି ୧୧୩-୨ (କ) ପସ୍ୟାଣ କରନ୍ତେ ଯେ ଅବସ୍ଥା ଦିଅଇ ଅବଶ୍ୟ ୧୧୪-୧ (କ) ପୁରୁଷ ହୋଇ ବା ସ୍ତିରି ଜନ୍ମ ହୋଇ ୧୧୪-୨ (କ) ଅନଙ୍ଗ ଶରଘାତ କାହାର ବେଳେ ସହୁ । ୧୧୫-୧ (କ) ଆରତରେ ମହାତମା ଯେ ପିତୁଳୀକୁ କଲେ କେଳି ୧୧୫-୨ (କ) ଧାତିକାରେ କାମ ଯେ ଯେ ପଡ଼ିଲକ ତଳି ୧୧୬-୧ (କ) ମୁନି ଛାଡ଼ିଲେକ ବୀର୍ଯ୍ୟ ୧୧୬-୨ (କ) ସଇନ୍ଦ୍ର ଅମୋଘ ରେତୁଂ ମୁନିଙ୍କର ଉପୁଜିଲା ଆତ୍ମଜ ୧୧୭-୧ (କ) ଯେ ସୁନ୍ଦର ବଳବନ୍ତ ୧୧୭-୨ (କ) ତପୋବନ୍ତ ୧୧୯-୧ (କ) ପୁତ୍ରକୁ ୧୧୯-୨ (କ) ଦିଲେ ନେଇ ସତ୍ୟବତୀ କୋଳର

ଗଙ୍ଗା ନଜାଣୁଂ ସ୍ନେହା ପାଳ ଅତି ଯତ୍ନେ
ଏତେ ବୋଲି ପୁତ୍ର ଦେଇ ଚଳିଲେ ମହାମୁନେ୍ୟ । ୧୨୦
ପୁତ୍ରଗୋଟି ଯତନେ ପାଳଇ ସତ୍ୟବନ୍ତି
ବଢଇ ଚନ୍ଦ୍ରବାର୍ଯ୍ୟ ଅଯୋନି ଜାତ ମୂର୍ତ୍ତି । ୧୨୧
ଗଂଗାର ମେଳେ ପୁଣି ଯେ ଭ୍ରାଳନ୍ତି ତପୋଧନ
ଉତ୍ତେ୍ୟଣ କିଛି ନ ବୋଳନ୍ତି ମହାମୁନି । ୧୨୨
ପାରେଶ୍ବର ଶାନ୍ତେ୍ୟଂତନୁ ଦୁହନ୍ତି ବସାଇ
କହନ୍ତି ମଧୁବନ୍ତି କନ୍ତରେ ହକରାଇ । ୧୨୩
ବାବୁ ଶାନ୍ତେ୍ୟଂତନୁ ଯେ ମୋହର ବୋଲ କର
ଧର୍ମେଣ ବ୍ରତଇ ଯେହ୍ନୁ ଯେ ସଂସାର । ୧୨୪
ଆମ୍ଭେ ତୋହର ପିତା ମାତା ଆମ୍ଭନ୍ତ ନଭ୍ରଳି
କାହ୍ନଂ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲୁ ତୁ ଗଂଗା ଯେ ଜଞ୍ଜାଳି । ୧୨୫
ତାହାକୁ ଉପକ୍ଷା ତୁ କରସିରେ ବାବୁ
ଅନେକ କଷ୍ଟ ପାଇବୁ ପ୍ରାଣେ ନାଶ ଯିବୁ । ୧୨୬
ଗୁରୁଜନଙ୍କର ବଚନ ନ କରନ୍ତି ଯେବଣ ବଳା
ବଂଶ ନାଶ ନ ଯାଇଟି ଅଗାଦେ ଭାସଇ ଭେଳା । ୧୨୭
ରୁଦ୍ର ଦେବତାର ଯେ ଅଟଇ ଜାହ୍ନବୀ
ଈଶ୍ବର ଦେବତାର ଅଟଇ ପ୍ରିୟଭାବ । ୧୨୮
ଶାନ୍ତେ୍ୟଂତନୁ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଗୁରୁଜନ
ଦ୍ରୋହ ଯେ ଲଗଇ ତୁମ୍ଭର ବଞ୍ଚିଲେ ବଚନ ୧୨୯

୧୨୦-୧ (କ) ସ୍ନେହାକୁ ପ୍ରତିପାଳ ଅତିଯତେ ୧୨୦-୨ (କ) ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ପାରେଶ୍ବର ମହାମୁନେ୍ୟ । ୧୨୧-୧ (କ) ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ଯତନେ ପାଳିଲେ ୧୨୨-୧ (କ) ମେଳ ପୁଣି ଯେ ସ୍ନବନ୍ତି ୧୨୨-୨ (କ) ତାହାକୁ କିଛି ନ ବୋଲନ୍ତି ୧୨୩-୨ (କ) ପୁଚ୍ଛନ୍ତି ମଧୁବନ୍ତି ମାତା ଆଶ୍ବାସ କରାଇ ୧୨୪-୧ (କ) ଶାନ୍ତେ୍ୟଂତନୁ ମୋହର ବୋଲ କର ୧୨୪-୨ (କ) ନା ବାବୁ ଯେହ୍ନୁ ୧୨୫-୧ (କ) ମାତାପିତା ୧୨୫-୨ (କ) ବାବୁ କାହ୍ନୁଂ ତୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲୁ ୧୨୬-୧ (କ) ଉପେକ୍ଷା କରସିରେ ୧୨୬-୨ (କ) ଅନେକ ଦୁଖ ପାଇବୁ ୧୨୭-୧ (କ) ବାବୁ ଗୁରୁଜନଙ୍କର ବଚନ ନ କରଇ ୧୨୭-୨ (କ) ଅଗାଦେ ବୁଡ଼ଇ ୧୨୮-୧ (କ) ଦେବତାରସେ ୧୨୮-୨ (କ) ଈଶ୍ବର ଦେବତାଙ୍କୁ ସେ ଅନେକ ପ୍ରଭାବ ୧୨୯-୧ (କ) ବୋଇଲେ ମାଗୋ ୧୨୯-୨ (କ) ଦ୍ରୋହ ଲଗାଇ ବଞ୍ଚିଲେ ତୁମ୍ଭର ବଚନ

ମାତାର ବଚନ ମେଣ୍ଟିଲେ ଆୟୁଷ ହୋଏକ୍ଷୟେ
ପିତାର ବଚନ ଭଙ୍ଗିଲେ ଧର୍ମ ନାଶ ଯାଏ । ୧୩୦
ମାତାର ବଚନେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ
ଦିବସନ୍ତିନ ସରଇ ମୋହର ଗଂଗାକୁ ନଦେଖିଲେ । ୧୩୧
ତୁମ୍ଭେ ଅମ୍ଭର ଗୁରୁଜନ ଯେ ତାତ ମାତେ
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବ ଗଂଗାର ନିମନ୍ତେ । ୧୩୨
ଗୁରୁଜନ-ବଚନ ମେଣ୍ଟିଲେ ପ୍ରିୟ ଭାବେ
ଗଂଗା ଏଣେ ବନୋପନ୍ତି ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଦେବେ । ୧୩୩
ଯେକ ଦିନେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ପଚ୍ଛରନ୍ତି ଗଂଗାମାତା
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ହୋଇଥିଲ ରୁଦ୍ରେଣ ଭଗତା । ୧୩୪
ସେ ବିଶ୍ୱନାଥ ଦେବ କାହିଁ ଅଛନ୍ତି ମୁନି କହ ହେ
ଯେହା ସଞ୍ଚପି ମୋତେ କହିବା ମୁନି ହେ । ୧୩୫
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ସେ ପାତାଳ ଭୁବନେ
ହାଟକେଶ୍ୱର କପିଳାସେ ବିଜୟେ ତ୍ରିଲୋଚନେ । ୧୩୬
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ଯେ ହୋଇଲେ ଜାହ୍ନବୀ
ପୋତୁ ଯେହାର ଘର ଏଥୁଂ ବାହାର ହୋଇଯିବ । ୧୩୭
ଅନୁବ୍ରତେ ପେଟ ମାଡ଼ିଣ ଶୋଇଥାଇ କାନ୍ଦି
ତିନି ଦିନେ ବେଳେ ଅନ୍ନ ଉଲେ ନ ଦିଅଇ ଗନ୍ଧି । ୧୩୮
ସନ୍ନିଧେଣ ବସିଣ ଶାନ୍ତେଂନୁ ମୁନିବର
ଆଶ୍ୱାସନା କରନ୍ତି ଗଂଗାର ଶରୀର । ୧୩୯

୧୩୦-୧ (କ) ହୋଇକ୍ଷୟେ ୧୩୧-୧ (କ) ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ୧୩୧-୨ (କ) ମାଗୋ ଦିବସ ନ ସରଇ ୧୩୨-୧ (କ) ଗୁରୁଜନ ପିଅର ଯେ ମାତେ ୧୩୨-୨ (କ) କରଇ ମୁଂ ୧୩୩-୧ (କ) ଗୁରୁଜନଙ୍କର ୧୩୩-୨ (କ) ଗଙ୍ଗାଏ ବନୋପନ୍ତି ଶାନ୍ତେଂତନୁ ରଜ ଦେବେ ୧୩୪-୧ (କ) ଗଙ୍ଗା ପଚ୍ଛରଲେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ମହା ଗ୍ୟାଂତା ୧୩୪-୨ (କ) ହୋଇଥାଅ ରୁଦ୍ରରେ ୧୩୫-୧ (କ) ବିଶ୍ୱନାଥ କାହିଂ ଅଛନ୍ତି ମୁନି ହେ ୧୩୫-୨ (କ) ଯେହା ତଦନ୍ତ କର ମୋତେ କହିବା ସନ୍ଦେହେ ୧୩୬-୧ (କ) ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ପାତାଳ ୧୩୭-୧ (କ) ଶୁଣି ପରମ ସାନନ୍ଦ ୧୩୭-୨ (କ) ଯେହାର ଘର ବାହାର ୧୩୮-୨ (କ) ପେଟମାଡ଼ି ଶୋଇଥାଇ ୧୩୮-୨ (କ) ତିନଦିନେ ଅନ୍ନ ବେଳେକ ନ ଦିଅଇ ଗନ୍ଧ ୧୩୯-୧(କ) ସନଧେ ବସି ସେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ୧୩୯-୨ (କ) କରନ୍ତି ଯେ

କପାଳ ଆଉଁସି ପଛେ ଚରଣ ମଞ୍ଜାଳ
ଗାଢ଼େ ଧରିଣ ମୁନିବର କରନ୍ତେ ତାକୁ କେଳି । ୧୪୦
ଗାଢ଼େ ଯେତେବେଳେ ଧଇଲେ ତପୋବନ୍ତ
କେଶ ଧରିଣ ମୁନିଙ୍କି ମାରଇ ବହୁତ । ୧୪୧
ନଖଦନ୍ତ ଘାତେ ଶରୀର ବିଦାରି
ଋଷିଙ୍କ ବସନ ଖଣ୍ଡ ମାନ ପକାଇଲା ଚିରି । ୧୪୨
ଋଷିଙ୍କ କୌପୁନୀ ପକାଇଲା ଆଧାରି
ମାଳି ବେଦ କରଣ୍ଡି ବାମ୍ଫିରେ ପକାଇଲା ଲୋଟି କରି । ୧୪୩
ଯେମନ୍ତ ଅବସ୍ଥା ଦେଲା ତାଙ୍କୁ ଯେ ଗଣିକା
ବୃଦ୍ଧ ଋଷି ବୋଲି ଗାଳି ଦିଅଇ ଭୂରିଭଙ୍ଗୀ । ୧୪୪
ଅନେକ ମନ୍ଦରେ ବହୁତ ଦିଅଇ ଗାଳି
ଶାଣ୍ଡେ଼ିଂତନୁ ବୋଇଲେ ଗଣିକା ତୁ ଏତେକ ଜଞ୍ଜାଳୀ । ୧୪୫
ସଦ ଅସଦ ତୁ ଯେ କରୁ ଅନମିତେ
ସଂସାର ଯାକ ଅମାନ୍ତ ବୋଲନ୍ତି ମୋତେ । ୧୪୬
ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଶା ଭଙ୍ଗ କରନ୍ତି ଯେବଣ ନାରୀ
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେଣ ସେ ହୁଅନ୍ତି ପାପାଗ୍ରସ୍ତ । ୧୪୭
ପତିବ୍ରତା ହୋଇ ଯେ ଆନକୁ ସଙ୍ଗ କରନ୍ତୁ
ସୁଟନ୍ତୁ ଥାଇ କାମା ଅମଡା ପନ୍ଥୁ ଯାଉ । ୧୪୮

୧୪୦-୧ (କ) ଆଉଁସି କ୍ଷଣେ ଚରଣ ୧୪୦-୨ (କ) ଗାଢ଼େଣ ଧରି ମୁନି କରନ୍ତି ହ୍ଲାଦେ କେଳି ୧୪୧-୧ (କ) ଗାଢ଼େଣ ଯେତେବେଳେ ଧରନ୍ତି ତପୋବନ୍ତ ୧୪୧-୨ (କ) କେଶ ଧରି ମୁନିଙ୍କ ସେ ମାଡ଼ ମାରଇ 'ବହୁତ 'କ'ରେ ଅଧିକା — ମାଥେଣ ମୁଥ ମାରି ପାଦେଣ ପ୍ରହାରଇ ୧୪୨-୧ (କ) ଶରୀର ବିଦାରଇ ୧୪୨-୨ (କ) ଋଷିଙ୍କର ବସନମାନ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ପକାଇ ଚିରି । ଋଷିଙ୍କ କୌପୁନୀ ପକାଇଲା ଆଧାରି 'କ' ରେ ନାହିଁ ୧୪୩-୨ (କ) ମାଳପୋଥିବେଦ କରଣ୍ଡି ୧୪୪-୧ (କ) ଯେମନ୍ତେ ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ମୁନିଙ୍କୁ ଦେଲେ ଦେବୀ ଗଣିକା ୧୪୪-୨ (କ) ଦୁର୍ଧ୍ୱଂସ ବୃଦ୍ଧ କରି ୧୪୫-୧ (କ) ମନ୍ଦବୋଲଇ ୧୪୫-୨ (କ) ଏତେ ବଡ଼ ୧୪୬-୧ (କ) ସଦଖର ଅସଦ ତୁ କରୁ ୧୪୬-୨ (କ) ଯାକରେ ଲୋକେ ତୋତେ-ମୋତେ ୧୪୭-୧ (କ) ଭଗ୍ନ = ଭଙ୍ଗ ୧୪୭-୨ (କ) ଜନ୍ମେ ହୁଅନ୍ତି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ୧୪୮-୧ (ଖ) ପତିକି ପଡ଼ାଇ ତୁ ୧୪୮-୨ (କ) ସୁପଥ ଛାଡ଼ିଣ ତୁ ଅମଡ଼ା ପଥ ବନ୍ଧୁ

ସୁପକ୍ୱ କରଣ ଯେ ରନ୍ଧନ କରନ୍ତି ନିତ
ଆବର ରନ୍ଧଣା ନ ଯୋଗାଇ ଏମନ୍ତ ପ୍ରକୃତ । ୧୪୯
ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଯେ ଲଗାଇବ କଳ
ରନ୍ଧଣା ପାକ ଶାଳେ ଯେ ରନ୍ଧନ୍ତି ଦଅନ୍ତି ବୋବାଳ । ୧୫୦
ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଋଷି ରହ ରହ ସଂଗାତ
କମ୍ପାଇ ଗୋଳ କରୁ ତୁ ଅନମିତ । ୧୫୧
ଯେହ୍ନ ମତେ ଦଶ ସହସ୍ର ବରଷ ଗଲା
ସହିଲା ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଯେତେ ତୁକାର ବୋଇଲା । ୧୫୨
ଯେମନ୍ତେ ଅନେକ କାଳ ସହିଲେ ଶାନ୍ତଂନୁ ମହାଋଷି
ସମସ୍ତେକ ଗଙ୍ଗା ହୋଇଲେ ଗର୍ଭବାସୀ । ୧୫୩
ଅନେକ ସାନନ୍ଦ ଯେ ହୋଇଲେ ଶାନ୍ତଂନୁ
ଯେ ଘାନ୍ତି ସହିକ ଯେ ଆଶାବନ୍ଧର ତନ । ୧୫୪
ବନ୍ଧାପନା ଉଚ୍ଛବ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀକୁ ପ୍ରଗୃର
ଦଶମାସ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ହୋଇଲା ଗର୍ଭଭାର । ୧୫୫
କନ୍ୟାମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଦଶମୀର ତିଥି
ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର ବାର ବୃହସ୍ପତି । ୧୫୬
ରାତ୍ର ହୋଇଅଛି ପଞ୍ଚଦଶ ଘଡ଼ି
ଗଙ୍ଗାର ଗର୍ଭରୁ ହାଦେ ପୁତ୍ରେକ ଯେ ଅବତର । ୧୫୭

୧୪୯-୧ (କ) ସୁପକାର କରଣ ୧୪୯-୨ (କ) ଯେସନେକ=ଏମନ୍ତ ୧୫୦-୧ (କ) ଅନନ୍ତ ପ୍ରକାରେଣ ଲଗାବନ୍ତ ୧୫୦-୨ (କ) ପାଗ ଭାଙ୍ଗର ଅନମିତେ ପାଡ଼ଇ ବୋବାଳ, 'କ'ରେ ଅଧିକା—ସଂସାରେ ତାହାର ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି ସକଳେ, ଯେ ବଚନ ଶୁଣି ଗଙ୍ଗା କାନ୍ଦନ୍ତି ବିକଳେ ୧୫୧-୧ (କ) ଋଷିଏ ବୋଲନ୍ତି ଯେ ରହ ରହ ସଂଘାତ ୧୫୧-୨ (କ) କସ ଅର୍ଥେ ଖେଳ କରୁ ୧୫୨-୧ (କ) ନବ=ଦଶ ୧୫୨-୨ (କ) ସହନ୍ତି=ସହିଲା, ଶାନ୍ତେଂତନୁ ତୁ କାର ନ ବୋଇଲା ୧୫୩-୧ (କ) ଯେସନେକ= ଯେମନ୍ତେ ୧୫୩-୨ (କ) ସମସ୍ତେକେ=ସମସ୍ତେକ, ଗଙ୍ଗା ଯେ ୧୫୪-୨ (କ) ଯେ=ଯେ ୧୫୫-୧ (କ) ଉତ୍ସବ=ଉଚ୍ଛବ, ସୁମନ୍ତ୍ରଙ୍କ ପଚାର ୧୫୫-୨ (କ) ରେ ହେଲା=ଯେ ହୋଇଲା ୧୫୬-୧ (କ) ନବମୀର=ଦଶମୀର ୧୫୬-୨ (କ) ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ=ନକ୍ଷତ୍ର ୧୫୭-୧ (କ) ହୋଇଅଛି ଯେ ୧୫୭-୨(କ) ଗର୍ଭଂ=ଗର୍ଭରୁ, ପୁତ୍ରେକ ଅବତର

ଗଣ୍ଡମୂଳ ନାସ୍ତି ଯେ ଶ୍ରାବଣା ମକର
ପୁତ୍ର ମୁଖ ଚାହିଁବାକୁ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ପଶନ୍ତ ଘର । ୧୫୮
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରେକ ଯେ ଅର୍ଘ୍ୟକ ସେ ଘେନ
ଭିତର ପୁରକୁ ବଜେ ପଶନ୍ତ ମହାମୁନ । ୧୫୯
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଗମନ କରନ୍ତେ ଦେଖିଲେ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ପୁତ୍ରକୁ କାଟିଲ ଯେ ବେନଖଣ୍ଡ କରି । ୧୬୦
ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ସୁମରନ୍ତ ଶାନ୍ତେଂତନୁ
ବିମୁଖେ ବାହାର ହୋଇଲେ ଜାତକ ଭୁବନୁଂ । ୧୬୧
କୋପେଣ ମହାତ୍ମା ବିମୁଖ ହୋଇଲେ
ପୁଣି ପଣ୍ଡିତ ଭାବେ କୋପ ସଂଘରିଲେ । ୧୬୨
ଦଶମାସ ଗର୍ଭରେ ଧଇଲକ ଯେ ମାତା
ସେ ଯେବେ ମୂର୍ଚ୍ଛି ପାରିଲ ଗର୍ଭର ବ୍ୟଥା । ୧୬୩
ଆତ୍ମର କସ ଦୋଷ ହୁଅଇ ବିଚାରିଲେ
ଏତେକ ବିଚାରି ସେ କିଛି ହିଂ ନ ବୋଇଲେ । ୧୬୪
ଆତ୍ମର କୋପ କଲେ ବାହାର ହୋଇଯିବ
ଘର ଖଣ୍ଡେ କରିବାର ସେହିତ ନୋହିବ । '୬୫
ଯେତେବୋଲି ମହାତ୍ମା କୋପ ଯେ ସଂଘରି
ଗଙ୍ଗା ସନ୍ନିଧେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ତପସ୍ୱୀ । ୧୬୬
ଅନେକ ମନ୍ତ୍ରେଣ ଖଟନ୍ତ ସେହି ଆଳି
ଋଷିଙ୍କର ସଂଗତେ ସେ ଲଗାଇଲ କଳି । ୧୬୭

୧୫୮-୧ (କ) ନକ୍ଷତ୍ର, ଶ୍ରାବଣା ମକରେ ୧୫୮-୨ (କ) ପଶିଲେ ଭିତରେ=ପଶନ୍ତି ଘର ୧୫୯-୧ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣର ପାତ୍ରେଣ ଅର୍ଘ୍ୟକ ଯେ ଘେନ ୧୫୯-୨ (କ) ଯେ ଗମନ୍ତି=ବଜେ ପଶନ୍ତି ୧୬୦-୧ (କ) ପଶିନ୍ତେ ଦେଖିଲ ୧୬୦-୨ (କ) ହାଣି ପକାଇଲ=କାଟିଲ ଯେ ୧୬୧-୧ (କ) ସୁମର=ସୁମରନ୍ତି ୧୬୨-୧ (କ) ମହାତ୍ମା ଯେ=ମହାତ୍ମା ୧୬୨-୨ (କ) ପଣ୍ଡି ଭାବେ ପୁଣ କୋପ ୧୬୩-୧ (କ) ଧଇଲକ ମାତା ୧୬୩-୨ (କ) ଯେବେ ମୂର୍ଚ୍ଛିପାରଇ ତା ୧୬୪-୧ (କ) ହୋଇଲ ବୋଲି= ଦୋଷ ହୁଅଇ । ୧୬୫-୧ (କ) କଲେ ସେ=କଲେ ୧୬୫-୨ (କ) ଘର ଖଣ୍ଡି ଯେ ବଣଅଛୁଂ ସେ ଏହିକ୍ଷଣି ଭାଙ୍ଗିବ । ୧୬୬-୧ (କ) ମହାତମା=ମହାତ୍ମା ୧୬୬-୨ (କ) ଗଙ୍ଗାର ସନ୍ନିଧେଣ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ବାହୁଡ଼ି ୧୬୭-୧ (କ) ମନ ରହିଆଳି=ସେ ହିଆଳି ୧୬୭-୨ (ଖ) ସେ=କସ

ଘୃଣି ଶାନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଯାଇ ନଦେଲେକ କତି
କାମେଣ ସମ୍ବରଣ ହୋଇଲେ କ ଯତି । ୧୬୮
ଅନେକ ମତେଣ ଧୃଷ୍ଟ ବଚନ ସେ ବୋଲି
ଶୃଙ୍ଗାର ନ ଦେଇ ସେ ଋଷିଙ୍କି ପକାଇଲା ପେଲି । ୧୬୯
ଅସମ୍ଭାଳ ହୋଇଣ ଚନ୍ଦ୍ର ପିଙ୍ଗୁଳା ଘରେ ମିଳି
ବିବସନ ହୋଇ ମୁନି ତା ସଙ୍ଗରେ କରେ କେଳି । ୧୭୦
ମୁଖଏଣ ରତି କରାଇଲା ଚନ୍ଦ୍ର ରତି
ଚଳିଲା ଅମୋଘ ରେତ ପଡ଼ିଲା ଯାଇ କ୍ଷିତି । ୧୭୧

× × ×

ଋଷିଙ୍କର ଅମୋଘ ରେତ ସେ ନାଶନ୍ତି ନୋହିଲା
ସଇନ୍ଦୁ ଜାତ ସେ ପୁତ୍ରେକ ହୋଇଲା । ୧୭୨
କୋଳେଣ ଶାନ୍ତନୁ ସେ ଧଇଲେ ଆତ୍ମଜ
ସେ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦେଲେଟି ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ । ୧୭୩
ଗଙ୍ଗାକୁ ଲୁଚାଇ ଥୋଇଲେ ମହାସତି
ଗଙ୍ଗାର ଡରେଣ ପାଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ । ୧୭୪
ବୋଲନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ଗୋ ଯୋଗେଶ୍ୱର
ଚନ୍ଦ୍ର, ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅଯୋନି-ଅବତାର । ୧୭୫

୧୬୮-୩ (କ) ଯାଇତେ ନଦେଲା ତାର ୧୬୮-୨ (କ) କାମ ସମ୍ବରଣ କରି ମୁକୁଳେ ବ୍ରହ୍ମଯତି ୧୬୯-୧ (କ) ସେ ଧୃଷ୍ଟ ପ୍ରଟଲ ବୋଲି ୧୭୦-୧ (କ) ସେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲେଖନ ପିଙ୍ଗୁଳା ୧୭୦-୨ (କ) ହୋଇଣ ତାର ଭୁଲେ କଲେ ୧୭୧-୧ (କ) ମୁଖରେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ସେ ରତି କରାଇଲେ ବିଚିତ୍ର ଗତି ୧୭୨-୧ (କ) ଋଷିଙ୍କ-ଋଷିଙ୍କର, ନାଶ ଯେ ନୋହିଲା ୧୭୨-୨ (କ) ହୋଇ = ସେ, ଉପୁଜିଲା = ହୋଇଲା ୧୭୩-୧ (କ) କୋଳକରି = କୋଳେଣ, ଧଇଲେ ଆତ୍ମଜ = ଯେ ଧଇଲେ ଆତ୍ମଜ । ୧୭୩-୨ (କ) ପୁତ୍ର = ପୁତ୍ରର, ହାଦେ ଦେଲେଟି ୧୭୪-୧ (କୀ) ଲୁଚାଇଣ ନେଲେ ଜଣାଗତି ୧୭୪-୨ (କ) ଡରେ = ଡରେଣ, ପୁତ୍ରକୁ ସମର୍ପିଲେ = ପାଳିଲେ ୧୭୫-୧ (କ) ବଦନ୍ତି = ବୋଲନ୍ତି, ଆହେ = ଗୋ ୧୭୫-୨ (କ) ଚନ୍ଦ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ = ଚନ୍ଦ୍ର, ହାଦେ ଅଯୋନି = ଅଯୋନି

ପୁଣିହ୍ଂ ସତ ସଙ୍ଗ ଯେ କଲେ ମୁନି ଗଙ୍ଗାର ତୁଳେ
ଆଉବେଳେ ଗଙ୍ଗା ଗର୍ଭବନ୍ତ ହୋଇଲେ । ୧୭୬
ମୀନମାସ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀର ରାତ୍ର
ଉତ୍ତରାଷାଢା ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ପୁତ୍ରେକ ଉତପତ୍ତି । ୧୭୭
ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର ଅର୍କବାର ମକର ରାଶି
ଯେମନ୍ତ ଯୋଗେଣ ପୁତ୍ରେକ ପରକାଶି । ୧୭୮
ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିବାକୁ ଯେ ହରଷ ତପୋଜଣ୍ଟି
ପୁଣି ଗଙ୍ଗା କାଟିଲ୍ଲ ଯେ ପୁତ୍ରର ମୁଣ୍ଡ ଗୋଟି । ୧୭୯
ଦେଖିଣ ଆଶ୍ରିଯ ଯେ ହୋଇଲେ ତପୋଧନୀ
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରି ଯେ ବାହାର ହୋଇଲେ ମୁନି । ୧୮୦
ଆସନେ ବସି ମନେଣ ବହୁତ ବଥା କଲେ
କୋପ ନ ସମ୍ଭରି ଉଚ୍ଚନା ବୋଲିବାକୁ ବୋଇଲେ । ୧୮୧
ପୁଣି ବୋଇଲେ ମାତା ହ୍ଂ ସେ ଗର୍ଭଧାରୀ
ଦଶମାସ ଗର୍ଭେ ଧଇଲ ଅନେକ ଦୁଃଖ ପଡ଼ି । ୧୮୨
ସେ ଯେବେ ତାହାର ପୁତ୍ରକୁ ପାରିଲ ନାଶ କରି
ଆମ୍ଭର କସ ଦୋଷ ହୋଇଲା ବୋଲନ୍ତି ତପସ୍ବୀ । ୧୮୩
ଯେତେ ବୋଲି ମହାମୁନି କୋପ ସମ୍ଭରିଲେ
ପୁଣି ଗଂଗାକୁ ସମାର୍ଜିଣ କୋପ ଶାନ୍ତ କଲେ । ୧୮୪

୧୭୬-୧ (କ) ହୋଇଲେ ସେ ଗଙ୍ଗାର ତୁଲେ ୧୭୭-୧ (କ) ଆହୋ ମିଥୁନ = ମୀନ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ = ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ୧୭୭-୨-(କ) ନକ୍ଷତ୍ରେ = ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ, ପୁତ୍ରେକ ହୋଇଲେ ୧୭୮-୧ (କ) ଅର୍କବାର ଉତ୍ତରାଷାଢ଼ା ମକର ଯେ ରାଶି ୧୭୮-୨ (କ) ଯୋଗେଣ ଯେ = ଯୋଗେଣ ୧୭୯-୧ (କ) ପୁତ୍ର = ପୁତ୍ରକୁ, ହରଷ = ହରଷ ଯେ ୧୭୯-୨ (କ) ପୁଣି = ପୁଣ, କାଟିଲସେ = କାଟିଲ୍ଲ ଯେ ୧୮୦-୧ (କ) ଆଶ୍ରିଯ୍ୟ = ଆଶ୍ରିଯ ଯେ ୧୮୦-୨-(କ) ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ସୁମରି ବାହାର ହୋଇଲେ ମୁନି । ୧୮୧-୧ (କ) ଆତ୍ମଜ ନିଧନେ ସେ ବହୁତ ବ୍ୟଥା ପାଇଲେ ୧୮୧-୨ (କ) କ୍ରୋଧ କରି ଭର୍ତ୍ସନା କରିବାକୁ ବସ୍ତୁରିଲେ ୧୮୨-୧ (କ) ପୁଣିହ୍ଂ ବସ୍ତୁରିଲେ ଋଷି ମାତା ସେ ୧୮୨-୨ (କ) ଗର୍ଭରେ = ଗର୍ଭେ, ସେ ଅନେକ ଦୁଃଖେ ୧୮୩-୧ (କ) ସହାଯେ ପୁତ୍ରନ୍ତ'ନାଶ କରି ୧୮୩-୨-(କ) କମ୍ପା କୋପ = କସ ଦୋଷ ହୋଇଲା ୧୮୪-୧ (କ) ମହାତ୍ମା ଯେ = ମହାମୁନି ୧୮୪-୨ (କ) ଗଙ୍ଗାଙ୍କୁ ବହୁତ ସମାର୍ଜନା କରିଣ ବୋଇଲେ

ମକର ମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ତିଥି ପ୍ରତିପଦା
ସୌମ୍ୟବାର ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁଗତା । ୧୮୫
ସେ ଦିନେ ଶାନ୍ତନୁ ଗଲେ ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାହାନେ
ଗଙ୍ଗା କଇ ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାହାନେ ନେଲେ ମହାମୁନେ । ୧୮୬
ପାରେଶ୍ୱର ସଙ୍ଗେ ସତ୍ୟବତୀ ଗଲେ ଗଂଗା ନାହିବାକୁ
ସଂଗତରେ ନେଲେ ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର କୁମରଙ୍କୁ । ୧୮୭
ସମୁଦ୍ର ସ୍ନାହାନ ସାରି ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗାୟେଣ ପଶି
ବାଳ କୁମରନ୍ତ ଘେନି ସ୍ନାହାନ କରନ୍ତି ପାରେଶ୍ୱର ଋଷି । ୧୮୮
ଯେମନ୍ତର ସମୟେ ପ୍ରବେଶ ଶାନ୍ତନୁ
ଦୁଇ କୁମରେ ବାହାର ହୋଇଲେ ଜଳ ଯେ ଉଦ୍ୟାନୁଂ । ୧୮୯
ବାପିତା ବୋଲି କରି ଧରିଲେ ଶାନ୍ତନୁର ପାଦ
ଦେଖିଣ ଧବଳାଙ୍ଗୀ ହୋଇଲେ ବିଷାଦ । ୧୯୦
ଗଂଗା ପଚାରିଲେ ଯେ କାହାର ତନୟେ
ତୁମ୍ଭର ତନୟ ପରତ ଦିଶନ୍ତି ମୁନି ହେ । ୧୯୧
ଉତରେ ଶାନ୍ତନୁ ବୋଇଲେ ନୋହଇ ଆମ୍ଭର ହିଂ
ନ ପୁଣ ପୁତ୍ର ବୋଇଲେ ଏହାନ୍ତ ମାରଇ । ୧୯୨
ଯେତେକ ବିସ୍ତାରିଣ ବୋଇଲେ ତପୋନିଷ୍ଠି
ଶୁଣେଣ ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲି ତୋହର ପୁତ୍ର ଯେଟି । ୧୯୩

୧୮୫-୧ (କ) କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ—ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା = ପ୍ରତିପଦା ୧୮୫-୨ (କ) ସୋମବାର = ସୌମ୍ୟବାର ୧୮୬-୧ (କ) ସେଦିନ ଋଷି = ସେଦିନେ ଶାନ୍ତନୁ ୧୮୬-୨ (କ) କଇଂ ଘେନିଗଲେ ତପୋଧନେ ୧୮୭-୧-(କ) ସତ୍ୟବତୀ ଗଲେ ସିନ୍ଧୁ ସ୍ନାହାନକୁ ୧୮୭-୨ (କ) ସଙ୍ଗେ ଘେନିଗଲେ = ସଙ୍ଗତରେ ନେଲେ ୧୮୮-୨-(କ) ସ୍ନାହାନ = ସ୍ନାହାନ ମହାଋଷି = ଋଷି ୧୮୯-୧- (କ) ଯାଇ ହୋଇଲେ = ପ୍ରବେଶ ୧୮୯-୨ (କ) କୁମାର = କୁମରେ, ଜଳର = ଜଳ ୧୯୦-୧ (କ) ବାପୟେ ବାପୟେ ବୋଲି ଧଇଲେ—ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବେନି ପାଦ । ୧୯୦-୨ (କ) ଯେ ହୋଇଲେ = ହୋଇଲେ ୧୯୧-୨ (କ) ନିଜ ତନୁ ପ୍ରାୟେକ—ତୁମ୍ଭର ତନୟ ପରତ ୧୯୨-୧ (କ) ଉତରେଣ—ଉତରେ, ନୋହଇ—ନୁହଇ ୧୯୨-୨ (କ) ବୋଲନ୍ତେ—ବୋଲଇ ୧୯୩-୧ (କ) ବଚିର ସେ ତହିଁରେ ୧୯୩-୨ (କ) ବୋଇଲେ ଯେ ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ର ଦୁଇଗୋଟି ।

ଶାନ୍ତ୍ନୁ ବୋଇଲେ ପାଇବୁ ଆମ୍ଭେ କାହିଁ
ତୋହର ତହୁଂ ଆମ୍ଭର ଆନେ ଭରସା ନାହିଂ । ୧୯୪
ଶୁଣିଣ କୋପ ହାଦେ ଯେ କଲେ ଗଙ୍ଗା ଧବଳୀ
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ସେ ଜାଣଇ ପରମ ନଗକୁଳୀ । ୧୯୫
ଆହୋ ଶାନ୍ତ୍ନୁ ଲୁଚ୍ଛଇଲୁ ଯେବେ ମୋତେ
ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ନାଶ ଯାନ୍ତୁ ତୋର ପୁତ୍ରେ । ୧୯୬
ଯେତେକ ଶାପ୍ୟ ଯେ ଦେଲେ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ପୁତ୍ରନ୍ତ ଘେନ ପାରେଶ୍ୱର ଚଳିଲେ ତହୁଂ ବେଗି । ୧୯୭
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ଯମ ପ୍ରସ୍ତ ପୁରେ
ସ୍ନାହାନ ସାରି ଶାନ୍ତ୍ନୁ ଅଇଲେ ରାଜ୍ୟରେ । ୧୯୮
ଗଙ୍ଗାର ଶାନ୍ତ୍ନୁଙ୍କର ଅନେକ ପୀରତି
ସମୟେ ଯେ ଗଙ୍ଗା ହୋଇଲେ ଗର୍ଭବନ୍ତୀ । ୧୯୯
ପ୍ରିୟା ମେଳ ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ପଗ୍ଭରନ୍ତ ତପୋଧନ
ପୁସନ୍ତ କମ୍ପା ନାଶ କଲୁ ଧବଳ ବଦନ । ୨୦୦
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ମୋର ଦୁଷ୍ଟ ମୋ ପ୍ରକୃତି
ପୁତ୍ର ବୋଲି ମୋର ନାହିଁ ସଦୟ ଭାବ ମତି । ୨୦୧
ତୁଳ କୃଷ୍ଣ ଦୁଶ୍ୱସ୍ତା ଚନ୍ଦ୍ରବାରେ
ରୋହେଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ବେଳ ଦେଢ ଯେ ପ୍ରହରେ । ୨୦୨
ପୁତ୍ରେକ ଉପୁଜିଲା ଗଙ୍ଗାର ଗର୍ଭଗତେ
ଦେଖିବାକୁ ଶାନ୍ତ୍ନୁ ଯେ ପଶିଲା ଗୁପତେ । ୨୦୩

୧୯୪-୨ (କ) ମୋ ଆନ ଭରଯାତ ନାହିଁ ୧୯୫-୧ (କ) କୋପ ଯେ କଲକ ଧବଳୀ ୧୯୫-୨-(କ) ଜାଣଇ ସେ—ସେ ଜାଣଇ ୧୯୬-୧ (କ) ରାଗେଣ ବୋଇଲେ—ଆହୋ ୧୯୬-୨-(କ) ଯେବେ ମରନ୍ତୁ ତୋହର ବେନ ପୁତ୍ରେ । ୧୯୭-୧ (କ) ଶାପ ଯହୁଁ—ଶାପ୍ୟ ଯେ ୧୯୮-୧ (କ) ଯମ ପ୍ରସ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ୧୯୯-୧ (କ) ଗଙ୍ଗାର ଭୁଲେ ଶାନ୍ତ୍ନୁ କଲେ ଯେ ୧୯୯-୨ (କ) ଶମୟେକେ ଗଙ୍ଗାଯେ ୨୦୦-୨ (କ) ନାଶ କରୁରେ, ନାସିଂକଲୁ ୨୦୨-୧ (କ) ତୁଳାମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତୃତୀୟା ଯୋଗ ଚନ୍ଦ୍ରବାର ୨୦୨-୨ (କ) ପ୍ରହର ୨୦୩-୨ (କ) ପଶିଲେ ପୁତ୍ରର ନମନ୍ତେ

ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ଗଙ୍ଗା ଘେନିଲା କରେ [illegible]
ରହ ରହ ବୋଲିଣ ଶାସ୍ତେଂତନୁ ବୋଲି । ୨୦୪
କୋପେଣ ଖଡ଼ଗେ କଂ ଯେ ଧରିଣ ଗୋସାମଣି
କରେ ତୋଳି କୁମରକୁ ପକାଇଲ ହାଣି । ୨୦୫
ଶିବ ଶିବ ବୋଲିଣ ବାହୁଡ଼ଇ ତପସ୍ବୀ
ସତ୍ୟ ଭଗ୍ନ ନିମନ୍ତେଣ କିଛି ବୋଲି ତ ନପାରି । ୨୦୬
ପୁଣି ସମସ୍ତେକ ଗଙ୍ଗା ହୋଇଲ ଗର୍ଭବଣି
ପୁତ୍ରେକ ଉପୁଜିଲ ମଦନ ମୂରତି । ୨୦୭
ଋଷିଙ୍କି ଦେଖଣନ୍ତେ ଯେ ପକାଇଲ ଛେଦି
ଶାସ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ତୁ ସ୍ତ୍ରେଡ଼େକ ପ୍ରମାଦି । ୨୦୮
ସ୍ନେମନ୍ତେଣ ଗଙ୍ଗା ଛ ପୁତ୍ର ଉପୁଜାଇଲା
ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ସମସ୍ତ ନାଶ କଲା । ୨୦୯
ପୁଣ ସମସ୍ତେକ ଗଙ୍ଗା ହୋଇଲ ଗର୍ଭବାସୀ
କିଛି ନ ବୋଲନ୍ତି ସେ ମହାବ୍ରହ୍ମଋଷି । ୨୧୦
ଦଶମାସ ଗର୍ଭଭାର ସହି ନ ପାରନ୍ତି କାନ୍ତାମି
କୋଳ କରି ସମୋଧନା କରନ୍ତି ତପୋଧନ । ୨୧୧
ଗଙ୍ଗା ବଗୃରଇ ଅନେକ ଦୁଃଖ ଦେଲି
ଆମ୍ଭରୁ ଜାତ କରି ଛ'ପୁତ୍ର ନାଶ କଲି । ୨୧୨

୨୦୪-୧ (କ) ଘେନିଲେ କରସ୍ତୁଳୀ = ଘେନିଲା କରେ ତୋଳି ୨୦୪-୨ (କ) ଗଙ୍ଗା ଗୋ = ବୋଲିଣ ୨୦୫-୧ (କ) ମହାତଇରାଗେ କରିଅଳୀ ଘେନିଲେ ୨୦୫-୨ (କ) ଘେନି କୁମରଙ୍କୁ—କୁମରକୁ ଡକାଇଲେ ୨୦୬-୧ (କ) ବୋଲି ବାହୁଡ଼ିଲେ = ବୋଲିଣ ବାହୁଡ଼ଇ ୨୦୭-୧ (କ) ସମସ୍ତେକେ ଗଙ୍ଗା ଯେ ହୋଇଲେ ୨୦୮-୧ (କ) ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ସେ କଲକ ଶିରଚ୍ଛେଦ ୨୦୮-୨ (କ) ସ୍ନେତ ବଡ଼ ପରମାଦ ୨୦୯-୧ (କ) ସ୍ନେହମତ ଗଙ୍ଗାର ଛଡ଼ ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲ ୨୧୧-୧ (କ) ହିଂସ ନ ପାରି କାତ୍ୟାୟନୀ ୨୧୧-୨ (କ) ସମ୍ବୋଧନା = ସମୋଧନା, ମହାମୁନି = ତପୋଧନ । ୨୧୨-୧ (କ) ବଗୃରନ୍ତି ମୁଁ = ବଗୃରଇ ,କଷ୍ଟ = ଦୁଃଖ ୨୧୨-୨ (କ) ପୁତ୍ରନ୍ତ = ଛ'ପୁତ୍ର

ଯେତେ ଦୋଷେ ଯେ କୋପତ ନ କଲ୍
ଭ୍ରଚ୍ଛନା ସହିଲ୍ ଗାର୍ଗୀ ନ ବୋଇଲ୍ । ୨୧୩
ସତ୍ୟ ଛାଡ଼ି ନ ପାରେ ମୁନି ଅଛୁ ସତ୍ୟ ଚିତ୍ତେ
ସତ୍ୟ ଲଙ୍ଘିଣ ମୁହିଂ ଯେ ଯିବଇଂ କେମନ୍ତେ । ୨୧୪
ଯେ ଘାନ୍ତ ଯେ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ମାରିବ
ଭ୍ରଚ୍ଛନା ନ ବୋଇଲେ ତୋଟି ମେଲ୍ଲଇବ । ୨୧୫
ଯେ ସନେକ ବଗୁରନ୍ତେ ହୋଇଲ୍ ମହାଭାର
ମହାବଳବନ୍ତା ସେ ପୁତ୍ର ସହି ନ ପାର । ୨ .୬
ବୋଲନ୍ତ ମାହେଶ୍ୱରୀ ଶୁଣିମା ମୁନି ହେ
ବଡ଼ ବଳବନ୍ତା ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭ ରହେ । ୨୧୭
ଋଷି ବୋଇଲେ ବଳବନ୍ତା ହଉକ ସୁନ୍ଦର ହିଂ ହୋଉ
ପ୍ରାପତ ଯେବେ ନୋହିବ ସେ କି ହୋଇବ ବା ଆଉ । ୨୧୮
ଯେତେ ବୋଲି ବିଚାର ସେ କଲେ ଶାଯେଂତନୁ
ଆଳସ ଯୁବନ୍ତା ସେ ଦଶମାସ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ୨୧୯
ବଗୁ କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିପ୍ରତା ଦିନ
ଭୃଗୁବାର ରୋହିଣୀ ଯେ ବାର ବଦ୍ୟମାନ । ୨୨୦
ସିଦ୍ଧି ନାମେ ଯୋଗ କରଣ ବାଣିଜ୍ୟ
ରାତ୍ର ପାଞ୍ଚ ଦଣ୍ଡରେ ଉତପତି ଆତ୍ମଜ । ୨୨୧

୨୧୩-୧ (କ) ଯେତେକ ଦୋଷେଣ ମୋତେ = ଯେତେ ଦୋଷେ ଯେ ୨୧୩-୨ (କ) ଭ୍ରଚ୍ଛନା ନ କରଣ ଯେ = ଭ୍ରଚ୍ଛନା ସହିଲ ୨୧୪-୧ (କ) ଛାଡ଼ି ଯାଇ ନ ପାରଇ ଯେ ମୁହିଁ ସତ୍ୟବ୍ରତେ । ୨୧୪-୨ (କ) ସତ୍ୟକୁ ଲଙ୍ଘିଣ ଯେଥୁ । ୨୧୫-୧ (କ) ଅବଶ୍ୟ ମାରିବ = ମାରିବ । ୨୧୫-୨ (କ) ଭର୍ତ୍ସନା ନ ବୋଇଲେ ଆପଣା ତୋଟି ମେଲ୍ଲଇବ ୨୧୬-୧-(କ) ଗର୍ଭଭାର = ମହାଭାର ୨୧୬-୨ (କ) ମହାବଳବନ୍ତା ସେ ପୁତ୍ର ଭାର ସହିତ ନୁଆର ୨୧୭-୧ (କ) ବୋଲଇ — ବୋଲନ୍ତ । ୨୧୭-୨ (କ) ପୁତ୍ର ଯେ ଘାନ୍ତ ଗୋଟିଏ ଗର୍ଭେ ରହେ । ୨୧୮-୧ (କ) ହୋଉ କି ହଉକ । ୨୧୮-୨ (କ) ପ୍ରାପତ ଯେବେ ନୋହଇ ସେ ଜନ୍ମ ହୋଉ କିନା ନୋହୁ । ୨୧୯-୧ (କ) ବିଚାର କରନ୍ତ—ବିଚାର ସେ କଲେ ୨୧୯-୨ (କ)· ସୁନ୍ଦରୀ ଦଶମାସ ଯେ = ଯୁବନ୍ତୀ ସେ ଦଶମାସ । ୨୨୦-୧ (କ) ବଗୁମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା ଦିନେ । ୨୨୦-୨ (କ) ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଭୃଗୁବାର ବଦ୍ୟମାନେ । ୨୨୧-୧ (କ) ଯୋଗ ପୁଣି-ଯୋଗ ୨୨୧-୨ (କ) ଜନମ ହୋଇଲ୍ ତନୁଜ = ଉତପତି ଆତ୍ମଜ ।

ପୁତ୍ରର ପ୍ରସବ ଶୁଣିଣ ମହାପନ୍ତ
ଅମୃତ-ନାମେଣ ଜାତେକ ରୋହଣୀ ବୃଷଜାତ । ୨୨୨
ଶୁନ୍ତି ବେଳେ କୋଳେ ଜତ ବଳା
ଦୃଥୁକ ଗୁଣ ସୁନ୍ଦର ବତଶ ଗୁଣେ କଳା । ୨୨୩
ପଞ୍ଚମେ ଶନଛର ବୃହସ୍ପତି ଚତୁର୍ଥ
ତୃତୀୟେ ଘରେ ରହୁ କେତୁ ଯେ ସପତ । ୨୨୪
ନବମ ଘରେ ମଙ୍ଗଳ ବୁଧ ଯେ ଦଶମେ
ବାମେଣ ଯୋଗ୍ନୀ ଯେ ଈଶାନ ଯୋଗ ବାମେ । ୨୨୫
ବତିଶ ଘାଦ ଅଟଇ ମାହିନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ
ଏକତ୍ରିଂଶ ପାଦେ ଜନ୍ମ ନାହିଂ ଆରେକ ପଦ ଭୋ । ୨୨୬
ପାଦେକ ଜାତ ଯେ ହୋଇଲକ ବାଳ
ଦେଖିଣ ଜାହ୍ନବୀ ଧଇଲେ ତାଙ୍କୁ କୋଳ । ୨୨୭
ଶାସ୍ତ୍ରେନ୍ଦ୍ରନୁ ବୋଇଲେ ଯେ ବଡ଼ ବିଚକ୍ଷଣ ବଳା
ଦେଖନ୍ତେ ମୁକତ ଅନ୍ତ ଗର୍ଭର ବଳା । ୨୨୮
ଆହୋ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ଉତପତ୍ତି ଯେତେବେଳେ
ମୁଖ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତେଣ ମାତାର ଜନ୍ମ ସୁଫଳେ । ୨୨୯

୨୨୨-୧(କ) ଶୁଣି ଗଙ୍ଗେ ମହାଋଷି—ଶୁଣିଣ ମହାପନ୍ତ । ୨୨୨-୨ (କ) ଅମୃତ ଯୋଗେ ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲ ରୋହଣୀ ବୃଷ ରାଶି । ୨ ୩-୧ (କ) ଶୁନ୍ତଙ୍କର ବେଳେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲକ ବଳା ୨୨୩-୨ (କ) ସୁସଞ୍ଚ=ଗୁଣ ସୁନ୍ଦର ୨୨୪-୧ (କ) ପଞ୍ଚମରେ ଶନଷ୍ଟର ଚତୁର୍ଥେ ବୃହସ୍ପତ ୨୨୪-୨ (କ) ରବି ସପତମେ ଚନ୍ଦ୍ର ଲଗ୍ନରେ ଅଛନ୍ତି, 'କ' ରେ ଅଧିକା—ତୃତୀୟେ ରହୁ ଯେ କେତୁ ଅଛଇ ନବମେ, ମଙ୍ଗଳ ଯେ ଏକାଦଶେ ଶୁକ୍ର ହିଂ ନବମେ ୨୨୫-୧ (କ) ଅଷ୍ଟମେ ବୁଧ ଶୁଭ ଯୋଗେଣ ବସେ ୨୨୫-୨ (କ) ଯୋଗ୍ନୀ ଈଶାନ୍ୟ କୋଣେ ବସେ ୨୨୬-୧ (କ) ଘାଦରେ=ପାଦ ଅଛଇ ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ୨୨୬-୨ (କ) ପାଦେ=ପାଦ ୨୨୭-୧ (କ) ଯେ ଜାତ= ଜାତ ଯେ ୨୨୭-୨ (କ) ଧଇଲେକ=ଧଇଲେ ତାଙ୍କୁ; 'କ' ରେ ଅଧିକା—ଜଗନ୍ନାଥ ଯୋଗେଶ୍ୱର ଚଉଷଠି ଗୁଣେ କଳା ୨୨୮-୧ (୧) ଦେଖି ବୋଇଲେ 'କ' ରେ ଅଧିକା—ବୋଲନ୍ତି ଜାହ୍ନବୀ ଅସ କନା ଦେଖେ, ଦେଖକନା ମୁନି ହେ ତୁମ୍ଭର ତନୟେ । ଶାନ୍ତେନ୍ତନୁ ବୋଇଲେ ସେ ଅପ୍ରାପତ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ, ଅମ୍ଭର ନ ଦେଖିଲେ ଶୁଣିଇ ଆମ୍ଭର ପୁତ୍ରକୁ । ଅ.ସ ହୋ ଭଗବନ୍ତ. ଦେଖ.କ ନା ବଳା ୨୨୮-୨ (କ) ମୁକତ ଅଟଇ ପୁଣ୍ୟେଶାଳା ୨୨୯-୧ (କ) ପୁତ୍ରଗୋଟି ଉତପତ୍ତି ଗର୍ଭୁଂ ୨୨୯-୨ (କ) ମାତା ପିତାର ଜୀବନ=ମାତାର ଜନ୍ମ

ଦୁଷ୍ଟପ୍ୟେଣ ପିତା ତାହାର ବ୍ରହ୍ମଂବ ବଦନ
ଜନ୍ମକୁ ଫିଟିବ ତାର ଅପୁର୍ବିକ ଲକ୍ଷଣ । ୧୦୩୦
ଖାଉ କମ୍ବା ମରୁ ଯେ ତାହାର ମନ୍ଦକର୍ମ
ପିତାକୁ ମୁକତ ହୁଅଇ ଅନେକ ଧର୍ମ । ୧୦୩୧
ପ୍ୟେତେ ବଗ୍ରରଣ ପଣ୍ଡିତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ
ପୂର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରେକ ଯେ ଘେନଣ ମୂନି ହସ୍ତ । ୧୦୩୨
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଘାପେକ ଗୁଆଘୃତ ପୁରଇ
ନେତର ବଳତାପ୍ୟେ ତହ୍ନଂର ମୁଖେ ଦେଇ । ୧୦୩୩
ଚଳନ୍ତ ମହାତ୍ମା ଯେ ପୁତ୍ର ଦେଖିବାକୁ
ପୁତ୍ର ନରେଖିଣ ଚଳନ୍ତ ଭିତରକୁ । ୧୦୩୪
ଅନ୍ତୁଡ଼ି ଘରେଣ ଯେ ପଶିଲେ ସୋମବଂଶୀ
ପୁତ୍ର ଘେନଣ ଗଙ୍ଗା ଯେ ସାଷ୍ଟାମେ ଅଚ୍ଛି ବସି । ୧୦୩୫
ଦେଖ ହୋ ମହାତମା ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ଅର୍ଘ୍ୟ ଯେ ଦେଇଣ ଲପ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମାନ୍ତ ତପନଷ୍ଟି । ୧୦୩୬
କରେଣ ଘେନନ୍ତି ଗଙ୍ଗା କଣ୍ଠ କଠାର
ଋଷି ଦେଖନ୍ତେ ପୁତ୍ରକୁ ଲେଉଟଇ ମାର । ୧୦୩୭
ଗଙ୍ଗାର ହସ୍ତ ଯେ ଧଇଲେ ଶାପ୍ୟେଂତନୁ
ଆଲେ ଗାଙ୍ଗ କେତେ ପୁତ୍ର ମାର ହତ୍ୟାରୁ ଘେନୁ । ୧୦୩୮

୧୦୩୦-୧ (କ) ତାର—ତାହାର ୧୦୩୦-୨ (କ) ଫିଟଇ=ଫିଟିବ ୧୦୩୧-୧ (କ) ଖାଉ ଅବା ମରୁ ଅବା ମନ୍ଦ କରମେ ୧୦୩୧-୨ (କ) ପିତା=ପିତାଙ୍କୁ ହାଦେ ଧର୍ମେ=ଧର୍ମ । ୧୦୩୨-୧ (କ) ବଗ୍ରର ସେ=ବଗ୍ରରଣ ୧୦୩୨-୨ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପାତ୍ରେ ଅର୍ଘ୍ୟେକ ଘେନିଲେ ୧୦୩୩-୧ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଘାପେଣ ଗୁଆଘୃତ ଯେ ପୂରେଇ ୧୦୩୩-୨- (କ) ଶ୍ରୀଫଳେକ ଲଇ—ତହ୍ନଂର ମୁଖେ ଦେଇ ୧୦୩୪-୨ (କ) ପୁତ୍ର ନ ନରେଖି ଚଳନ୍ତ ଭିତର ପୁରକୁ ୧୦୩୫-୧ (କ) ଘରେ ଯାଇଂ ବିଜୟେ=ଘରେଣ ଯେ ପଶିଲେ ୧୦୩୫-୨ (କ) ପୁତ୍ରକୁ=ପୁତ୍ର, ଗଙ୍ଗା—ଗଙ୍ଗା ଯେ ୧୦୩୬-୧ (କ) ଦେଖ ଦେଖ ମହାତ୍ମା ଯେ ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଗୋଟି ୧୦୩୬-୨ (କ) ଦେଇ ନରେଖି—ଯେ ଦେଇଣ ଲପ୍ୟେ ୧୦୩୭-୧ (କ) ବିଜେ କଣ୍ଠ କଠାର=କଣ୍ଠ କଠାର ୧୦୩୭-୨-(କ) ଋଷିଙ୍କର ଦେଖନ୍ତେ ସେ=ଋଷି ଦେଖନ୍ତେ ୧୦୩୮-୨-(କ) ହାଥ—ହସ୍ତ ୧୦୩୮-୨ (କ) ନାଶ କଲୁକନୁ—ମାର ହତ୍ୟା ରୁ ଘେନୁ ।

ଆଲୋ ଛଡ଼ ପୁତ୍ର ମାଇଲୁ ନ ପୁରିଲା ତୋର ଦୃଷ୍ଟି
ଆଲୋ ଗାଂଗି ତୁ ମନ୍ଦ ସେଠି । ୧୩୯
ଯେତେକ ଅଛନ୍ତି ସେ ସଂସାରେ ପୋଷଣ
ସବୁରି ଆପଦ ପଡ଼ୁ ତୋ ମୁଣ୍ଡେ ନିତ । ୧୪୦
କଷ୍ଟାରି କରୁ ଘେନିଲେ ସେ ଗୃହପୋଡ଼େକ ମାରି
ଫେଲି ପକାଇ ପୁଅ ଘେନିଲେ ଉଚ୍ଛୁଡ଼ି । ୧୪୧
ଗଂଗା ଉପତ ହୋଇଲେ ଶାନ୍ତେଂତନୁଙ୍କ ଉତ୍ତରେ
ବ୍ରତ ପୂରିଲା ମୁନିସେ ଯାଉଛି ନିର୍ଭରେ । ୧୪୨
ସେତେକ ବୋଲିବାକୁ ମୁଁ ବାଟ ଗୃହିଂଥିଲି
ଗାଙ୍ଗି ବୋଲିବ ବୋଲି ତୁମ୍ଭେ ମୁଁ ଛ'ପୁତ୍ର ମାଇଲି । ୧୪୩
ସେତେ ବୋଲନ୍ତି ଗଙ୍ଗା ଉଠିଲେ ବହନ
ପୁତ୍ର ଛାଡ଼ି ଦେବୀ ଉଠିଲେ ତୋଷମନ । ୧୪୪
ଉଠିଣ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଧଇଲେ କୋଳ କରି
ନଷ୍ଟସେ ବ୍ରତ ପୂରିଲଟି ମୋହୋର । ୧୪୫
ସେତେ ବୋଲିଣି ସେ ହୋଇଲେ ବାହାର
ସାନ୍ତେଂତନୁ ବିନସୁ ଭାବେ କହନ୍ତି ଅପାର । ୧୪୬
ବୋଲନ୍ତି ସେ ଯେ ବାଳେକ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
କେମନ୍ତେ ବଞ୍ଚିବ ସେ ନ ପାଇ କ୍ଷୀର ଘୁଣ୍ଟି । ୧୪୭

୧୩୯-୧-(କ) ଅଶ୍ରିଷ୍ଟ=ଦୃଷ୍ଟି ୧୩୯-୨-(କ) ଆଲୋ ଅଲୋ ଗାଙ୍ଗି ତୁ ଅଟୁ ବଡ଼ ମନ୍ଦନଷ୍ଟି ୧୪୦-୧-(କ) ଯେ=ସେ ୧୪୦-୨-(କ) ସବୁରି ଆପାଦ ପଡ଼ୁ ମୁଣ୍ଡେ ତୋର ନିତ ୧୪୧-୧-(କ) ଘେନି ସେ=କରୁ ଘେନିଲେ ସେ ୧୪୧-୨-(କ) ପୁଅକୁ=ପୁଅ ୧୪୨-୧-(କ) ଙ୍କର ବଚନେ=ଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ୧୪୨-୨-(କ) ଆହେ। ସତ୍ୟ ପୂରିଲ ମୋର ଯାଉଅଛି ମହାମୁନେୟ. ୧୪୨-୨-(ଖ) ନାହୁବାରେ ୧୪୩-୨-(କ) ଗାଙ୍ଗି ବୋଲିବା ପାଇଁ ଛଡ଼ି ପୁତ୍ର ମାଇଲି ୧୪୪-୨-(କ) ବୋଲି ଦେବୀ ଯେ---ବୋଲିଣ ଗଙ୍ଗା ୧୪୪-୨-(କ) ପୁତ୍ରକୁ ଛାଡ଼ି ଗଙ୍ଗା ହୋଇଲେ ତୋଷମନ ୧୪୫-୧-(କ) ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଉଠି—ଉଠିଣ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ୧୪୫-୨-(କ) ସଞ୍ଚସେ ସେ ବ୍ରତ ଯେ ପୁରିଲି ତୋହୋର ? ୧୪୬-(୧-୨) 'କ' ରେ ନାହିଁ— ସେତେକ୍ ବୋଲିଣ ଯେ ହୋଇଲେ ବାହାର, ସାଏଂତନୁ ବିନସୁ ଭାବେ କହନ୍ତି ଅପାର ୧୪୭-୧-(କ) ସେବେ ଯେ ଜାତ କଲୁ ବାଳୁତ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ୧୪୭-୨-(କ) କେମନ୍ତେ ବ୍ରଢ଼ିବ ସେ ନ ପାଇଲେ

ଲେଉଟି କରଣ ସେ ଜାହ୍ନବୀ ଦେବୀଂକ
ଖାଂଇଲେ ଖାଉଂ ମଲେ ମରୁ ମୋର କସ ହୋଇଲ । ୨୪୮
ଗାଢ଼େଣ କୋଳ କର ଧଇଲେ ମୋହାମୁନ
ବେଗେଣ ପେଲ ସେ ପକାଇଲା କାନ୍ତାମୀ । ୨୪୯
ତୁ କମ୍ପା ମୋତେ ଆବୋରଣ ଧରୁ
ବ୍ରତ ପୂରିଲା ମୋର ହୋଇଲୁ ତୋର ଗୁରୁ । ୨୫୦
ସତ୍ୟ ପାଳିଥିଲ ଯେତେ ବେଳ ପରିଯନ୍ତେ
ଭୃତ୍ୟପଣେ ସେବା ମୁଁ କରିଥିଲି ତୋତେ । ୨୫୧
ଗାଙ୍ଗି ବୋଇଲେ ନଥାଇ ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ଥାଇ
ଗାଙ୍ଗି ବୋଇଲୁ ଯାଉଛୁ ବରତ ପୂରାଇ । ୨୫୨
ଯେବେ ମୁଂ ତୋ ଗୁରୁ ତୁ ମୋହର ଶିଷି
ଗୁରୁ ପତ୍ନୀ କ କଂପା ତୁ ଛୁଉଂ ମହାଋଷି । ୨୫୩
ଯେ ପୁତ୍ର ଗୋଟିର ଯାତ ହୋଇବ ଯେବଣ ପୁତ୍ରେ
ତୁ ଶାପେଂତନୁ ଶିରଛେଦ ହୁଅ ନାତିର ହାତେ । ୨୫୪
ଉତରେଣ ଗୁଡ଼ିଲେ ସେ ଅନାଦ୍ଧ କାନ୍ତାନ କା
ଧାତିକାରେ ଜଳେ ସମ୍ଭାଇଲେ ତ୍ରିଅମ୍ବକ । ୨୫୫
ପୁତ୍ରକୁ ଘେନ ମୁନ ବସୁସ୍ଥ ହୋଇଲେ
ବଗୁର ବଗୁର ମୁନ ଭୀଷ୍ମ ନାମ ଦେଲେ । ୨୫୬

୨୪୮-୧ (କ) ଲେଉଟିଣ ଗୃହଂ, ସେ ଜାହ୍ନବୀ ବୋଇଲ ୨୪୮-୨-(କ) ମୋହର=ମୋର, ଗଲ=ହୋଇଲ ୨୪୯-୧ (କ) ମୋହାମୁନ—ମହାମୁନ ୨୪୯-୨ (କ) ପେଲ—ପେଲ ସେ ୨୫୦-୨ (କ) ବାହାର—ମୋର, ମୁଂ ତୋର ଘରୁ=ତୋର ଗୁରୁ ୨୫୧-୧ (କ) ସତ୍ୟ ମାନଥିଲ ଯେତେ ଦନ ପରଯନ୍ତେ ୨୫୨-୧-(କ) ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ମୁଂ ଥାଇ ଗାଙ୍ଗି ବୋଇଲେ ନଥାଇ ୨୫୨-୨-(କ) ବୋଇଲୁ ତୁ ଯାଉଛୁ ମୁଂ ବ୍ରତ ପୂରେଇ ୨୫୩-୧-(କ) ତୋହୋର—ତୋ ୨୫୩-୨-(କ) କଂପାଇଁ ଛୁଂଇଲୁ—କମ୍ପାରୁ ଛୁଉଂ । 'କରେ ଅଧିକା- କୋପେଣ ବଚନ ବୋଇଲେ ଗଙ୍ଗାଦେବୀ । ମତେ ଯେ ଛୁଇଂଲୁ ତୋତେ ମୁହିଂ ଶାପ ଦେବ । ୨୫୪-୧ (କ) ଯେ ପୁତ୍ର ତହୁଂ ଜାତ ହୋଇବ ଯେବଣ ସୁତ ୨୫୪-୨ (କ) ତାର ହସ୍ତ=ନାତିର ହାତେ ୨୫୫-୧ (କ) ଶାପେଂତନୁ ମହାମୁନ=ଅନାଦ୍ଧ କାନ୍ତାନକ ୨୫୫-୨ (କ) ଅନାଦୀ କାତ୍ୟାୟନି—ତ୍ରିଅମ୍ବକ ୨୫୬-୧ (କ) ପୁତ୍ର ଗୋଟି ଘେନ ମୁନ ବସୁସ୍ଥ ମନ ହୋଇ ୨୫୬-୨ (କ) ଯେ ଭୀଷ୍ମ ନାମ ଦେଇ—ଭୀଷ୍ମ ନାମ ଦେଲେ,

ଖାଇଲେ ଖାଉଂ ହୁଂ ମଲେ ମରୁ ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲା
ଇଚ୍ଛା ମୃତ୍ୟୁ ପଦ ଯେ ସେଦନୁ ଭୀଷ୍ମ ପାଇଲା । ୨୫୭
ପାରେଶ୍ୱର ଶାସ୍ତେଂତନୁ ଭୂଶଗ୍ରବା ସ୍ତେ ତିନ ଭ୍ରାଥେ
ପାରେଶ୍ୱର ହୁଂ ବ୍ୟାସେ ହୋଇଲେ ସମ୍ଭୁତ । ୩୫୮
ଶାସ୍ତେଂତନୁ ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଉପୁଜିଲେ ଚିତ୍ର ବଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ
ଭୀଷ୍ମ ସ୍ତେ ଉପୁଜିଲେ ଏକଇ ଆତ୍ମଜ । ୨୫୯
ଶାସ୍ତେଂତନୁ ଋଷିଙ୍କର ତିନ ଗୋଟି ସନ୍ତତି
ଆଦ୍ୟ କୁରୁବଂଶେ ସ୍ତେଥୁ ହୋଇଲେ ଉତପତ୍ତି । ୨୬୦

୨୫୭-୧ (କ) ଖାଇଲେ ଖାଉଁ ମଲେ ଅବା ମରୁ ଗଙ୍ଗା ଯେ ବୋଇଲା ୨୫୭-୨ (କ) ଇଚ୍ଛା ମୃତ୍ୟୁ ବର ଯେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଯେ ହୋଇଲା ୨୫୮-୧ (କ) ତିନଭ୍ରାଥେ—ସ୍ତେ ତିନ ଭ୍ରାତେ ୨୫୯-୧ (କ) ଶାସ୍ତେଂତନୁର ତହୁଁ ଉପୁଜିଲେ ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ୨୫୯-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମ ହୁଂ ଉପୁଜିଲେ ଡ଼ୁଡାସ୍ତ ଆତ୍ମଜ ୨୬୧-୧ (କ) ମହାଋଷିଙ୍କର ତିନ ଯେ—ଋଷିଙ୍କର ତିନ ଗୋଟି ୨୬୦-୨ (କ) ଆଦ୍ୟହୁଂ କୁରୁବଂଶ ହୋଇଲେ ସ୍ତେଥୁଂ ଉତପତ୍ତି ।

ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ବିବାହ

ଭରଦ୍ୱାଦଶଙ୍କ ନନ୍ଦନ ପଦ୍ମାବତୀ
ବ୍ୟାସେ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ କନ୍ୟାରତ୍ନ କାନ୍ତି ।୧
ପଦ୍ମଦଳ ଦେଶର ସେ ରଜା ପଦ୍ମନାଭ
ପଞ୍ଚମନ ଲମ୍ଭେ କରି ଅଛଇ ବାସୁଦେବ ।୨
ଦାନେଣ ନିଷ୍ଟୁର ସେମାନେଣ ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରତୀ
ଗ୍ୟାନେଣ ପଣ୍ଡିତ ସେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତି ।୩
ବେଦ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ଅଛଇ ନିର୍ଜିତି
ସେ ପଦ୍ମଲାଭ ରଜାର ଯେ ଶତେକ ସନ୍ତତି ।୪
ସୁଲାଭ ସଉଲାଭ ପଦ୍ମଲାଭ ବୀର
ଯୋଗଲାଭ, ବଳଲାଭ, ଶୁଦ୍ଧଲାଭ ସୁର ।୫
ଜୟେଲାଭ, ସୋମଲାଭ, ଗଗନଲାଭ ଦେବା
ମଳ ଲଭ, ବରୁଣଲଭ ପ୍ରଭା ।୬
ଏହି ମତେଣ ପଦ୍ମଲାଭର ଶତେକ ସନ୍ତତି
ମଳୟ ଲାଭର ବଂଶେଣ ହୋଇଲେ ଉତପତି ।୭

୧-୧ (କ) ଭରଦ୍ୱାଦଶଙ୍କର ନନ୍ଦନ ୧-୨ (କ) ବ୍ୟାସ—ବ୍ୟାସେ, ହୋଇଲେ ସେ—ହୋଇଲେ କନ୍ୟା ରୂପବନ୍ତୀ—କନ୍ୟାରତ୍ନ କାନ୍ତ ୨-୧ (କ) ପଦ୍ମ ଦଳ ଦେଶର ୨-୨ (କ) ପଞ୍ଚଭୂତ ଲମ୍ଭ କରି ସେ ୩-୧ (କ) ଅତିପୂନ୍ୟ—ନିଷ୍ଟୁର ୩-୨ (କ) ସକଳ ହିତେ ବ୍ରତୀ—ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତି, 'କ) ରେ ଅଧିକା—ସେ ରଜାର ରଜ୍ୟେ ଅଧର୍ମ ନପଶି, ଯତି ସତି କାସ୍ତା ସେ ଯୋଗେଣ ନିଦ୍ଧୋଷୀ । ସାଗରେକ ରଥ ବେନି ସାଗରେକ ହାଥୀ । ସାତ ସାଗର ବାଜି ତିନି ସାଗର ପାରିଦଣ୍ଡ ନୃପତି ।। ଅଷ୍ଟାଦଶ ଷଉଣୀ ଅଛଇଂ ସଇନ, ମହା ସମ୍ପଦ ରଜା ସେ ଅଛଇ ମହାଗ୍ୟାନି ।। ପଦ୍ମନାଭ ରଜା ଯେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତି । ୪-୧ (କ) ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ରେ ସେ ଅଛଇଁ ନିର୍ଜିତି 'କ' ଅଧିକା—ମନ୍ତ୍ରୀ ଅମନାତ୍ୟେ ଯେ ନିରବଧି ଅଛନ୍ତି ୪-୨ (କ) ପଦ୍ମନାଭ ରଜାର—ପଦ୍ମନାଭ ରଜାର ଯେ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ସୁର କନ୍ୟା ତାହା ତହୁଂ—ହୋଇଲେ ଉତପତି ୫-୧ (କ) ସୁରନାଭ, ସଉନାଭ, ବଜ୍ରନାଭ ବୀର ୫-୨ (କ) ଯୋଗନାଭ ବଳନାଭ, ଶୁଦ୍ଧନାଭଶୂର । ୬-୧ (କ) ଜୟନ୍ତନାଭ, ସମନାଭ, ଗଗନନାଭ ନାମ ଦେବ ୬-୨(କ) ମଳନାଭ, ବରୁଣ ନାଭ, ଅରୁଣ ନାଭ ପ୍ରଭା । ୭-୧ (କ) ଯେହିମତେ ପଦ୍ମନାଭର ଅନେକ ସନ୍ତତି ୭-୨ (କ) ମଳବଂଶେ=ଲଭର ବଂଶେଣ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ଯେହି ରୂପେ ବଂଶ ତାର ବଢ଼ାଇ ବିଖ୍ୟାତି

ତାହାର ତହୁଂ ଉପୁଜିଲ ଚାରି ଯେ କୁମାରୀ
ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, ଅମ୍ବା, ଅମ୍ବିଳିକା ସୁନ୍ଦରୀ ।୮
ଚନ୍ଦ୍ର ବଂଶେଣ ଯେ ଅଷ୍ଟମ ବିଦ୍ୟାଧର
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟେ ରୂପେଣ ତାଙ୍କୁ ନାହିଂ ଘଟାନ୍ତର ।୯
ତହିଁ ବିଚାରି ଯେ ଶାନ୍ତନୁର ବଳା
ଅମ୍ବିକ କନ୍ୟା ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ କରି ଦେଲା ।୧୦
ବିଭା ଯୋଗେଣ ଯେ କରଇ ପ୍ରଦାନ
ମାନିଲାକ ନୃପତି ଯେ ସଂକଳ୍ପ କରି ମନ ।୧୧
ମକର ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଚଉଠ
ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରବାର ଘଟି ।୧୨
ସେହିଦିନ ବିଭରସେ କଲେ ଅନୁକୂଳ
ଅନେକ ଦାନଦେଣ ଉତ୍ସବ ମଙ୍ଗଳ ।୧୩
ଅନେକ ଉତ୍ସବେଣ ସୋମବଂଶ ନୃପତ୍ୟେ
ଚଳନ୍ତି ସଙ୍ଗିନ ଘେନିଣ ଗଜ ଅଶ୍ୱରଥ ।୧୪
ଚଳନ୍ତି ଶାନ୍ତନୁ ପାଟେଶ୍ୱର ଭୂରିଶ୍ରବା
ଅନେକ ଦେଶର ଯେ ଚଳନ୍ତି ରାଜ ଦେବା ।୧୫
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଂ ଉଦ୍ଗଦଳ ଦେଶେ
ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ କୁମର ବସଇ ବରବେଶେ ।୧୬

୮-୨ କ) ଅମ୍ବା,ଅମ୍ବିକା, ଅମ୍ବାଳିକା, ଅମ୍ବିଳିକା ସୁନ୍ଦରୀ ୯-୧ (କ) ଅଂଶେ—ବଂଶେଣ ୯-୨ (କ) ରୂପେ—ରୂପେଣ ୧୦-୧ (କ) ସେ—ଯେ, ଶାନ୍ତନୁଙ୍କର—ଶାନ୍ତନୁର ୧୦-୨ (କ) ଅମ୍ବିକା ବାଳୀ ଯେ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟକୁ ବରିଲା ୧୧-୨ (କ) ମାନିଲା—ମାନିଲାକ ୧୨-୧ (କ) ମକର ଶୁକ୍ଳ ଦଶମୀ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ରେ ୧୨-୨ (କ) ସୋମବାର ଶୁଭ ଯୋଗ ଧଇଲେ ପଣ୍ଡିତେ ୧୩-୧ (କ) ସେଦିନରେ କଲେକ ସେହୁ ବିଭା ଅନୁକୂଳ ୧୩-୨ (କ) କଲେ ଉତ୍ସବ—ଉତ୍ସବ ୧୪-୧ କ) ଅନେକ ସମ୍ଭ୍ରମେଣ ସୋମବଂଶର ନୃପତି । 'କ'ରେ ଅଧିକା-ବରକୁ ଘେନିଣ ଯେ ଚଳନ୍ତି ବରଜାତ, ଅନେକ ସାରଥିର ନିଘଣ୍ଟ ପାଠ ଛନ୍ଦ । ୧୪-୨ (କ) ଚଳଇ ଚତୁରଙ୍ଗ ସଇନି ଯେ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ପାଦାନ୍ତ ରଥ । ୧୫-୨ (କ) ଚଳିଲେ—ଚଳନ୍ତି ୧୬-୨ (କ) ବିଜୟ—ବସଇ

କଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ରେ ପଦ୍ମନାଭ ନୃପତି
ସୋମ ଗୋତ୍ରେଣ ଶାଂତନୁ ମହାପତି ।୧୭

ଧାଉକାର ବରେଣ କଲେ ପୁରୋହିତେ
ବିଭା ସମ୍ବନ୍ଧବାକ୍ୟ କରନ୍ତି ଦେଶ:କାଳ ଗୋତ୍ରେ ।୧୮

ଏସନେ ପ୍ରଦାନ ଯେ କଲେକ କୁମାରୀ
ଅନେକ କଉତୁକେଣ ବିଭାଯୋଗ ସାରି ।୧୯

ହୋମ କର୍ମ ବିଧି ମଙ୍ଗଳ ହୋଇଲା ସମାପତି
କୁମର କୁମାରୀ ପାଳନା କରନ୍ତି ଯେ ଦ୍ୟୁତି ।୨୦

ବିଭା ସାରିଣ ବରକନ୍ୟା ଗଲେକ ନିଜ ପୁରର
ଭୋଜନ ଆଚ୍ଛାଦନ ସାରିଣ ଶଯ୍ୟେ ଶୟନ ମନ୍ଦିରେ ।୨୧

ଯେସନେକ ବିଭାର ବରକନ୍ୟା ଯୋଗେ
ରାଜାମାନେ ଭୋଜନ ଅନେକ ସଂଯୋଗେ ।୨୨

ବରକନ୍ୟା ବିଜେ କରାନ୍ତି ନରପତି
ଚଳନ୍ତି ଆରମ୍ଭେଣ ସୋମବଂଶର ଆଧିପତି ।୨୩

ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦେ
ତାହାଙ୍କୁ କନ୍ୟା ଦେଲେକ ଆନନ୍ଦେ ।୨୪

ଅମ୍ବାଳିକା କନ୍ୟା ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ସାନ ଭଗ୍ନୀ
ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କଲେକ ନୃପମଣି ।୨୫

ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଘେନି ଗଲେ ଶାଂତନୁ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମହାତ୍ମା ନିଜ ଭୁବନୁ ।୨୬

୧୭-୧ (କ) ଯେ ପଦ୍ମନାଭ ନରପତି—ପଦ୍ମନାଭ ନୃପତି ୧୭-୨ (କ) ଗୋତ୍ରେଣ ଯେ—ଗୋତ୍ରେଣ ୧୮-୧ (କ) ବରଣ—ବରେଣ, କଉଶିକ ପୁରୋହିତେ—ପୁରୋହିତେ ୧୮-୨ (କ) ବିଭାର ସଂଯୋଗ କରନ୍ତି ଦେନି କୁଳଗୋତ୍ରେ ୧୯-୧ (କ) ଯେସନେକେ—ଏସନେ, ପ୍ରଦାନ—ପ୍ରଦାନ ଯେ ୧୯-୨ (କ) ଯେ ଯଉତୁକେ—କଉତୁକେଣ ୨୦-୧ (କ) କରଣେ=କର୍ମ, ବିଧି—ମଙ୍ଗଳ ୨୦-୨ (କ) କୁମାର କୁମାରୀ ପାରଣା—କୁମର କୁମାରୀ ପାଳନା ୨୧-୧ (କ) ଗଲେ—ଗଲେକ ୨୧-୨ (କ) ଯେସନେକେ ବରକନ୍ୟା ବିଭାର ସଂଯୋଗେ ୨୧ ୧ (କ) ଭୋଜନ କଲେ—ଭୋଜନ, ସମ୍ଭବେ—ସଂଯୋଗେ ୨୨-୧ (କ) ବର କନ୍ୟା କଇଂ ବିଭା କରାଇ ନୃପତି ୨୨-୨ (କ) ସାନନ୍ଦେସେ ଆରମ୍ଭେଣ ସୋମବଂଶ—ସୋମବଂଶର ୨୪-୧ (କ) ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ବିଭା ପରମ ସାନନ୍ଦେ ୨୪-୨ (କ) ତାହାଙ୍କର କନ୍ୟାକୁ ଦେଲେକ ଆନନ୍ଦେ ୨୫-୧ (କ) ନାମେ କନ୍ୟା—କନ୍ୟା, ଯେ ବହେଣୀ—ଭଗ୍ନୀ ୨୬-୧ (କ) କନ୍ୟାନ୍ତ ଘେନି ବାହୁଡ଼ିଲେ ଶାଂତନୁ ମହାମୁନେ ୨୬-୨ (କ) ପ୍ରବେଶ ମହାତ୍ମା ଯାଇଁ ଅପଣା ଭୁବନେ

ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବିବାହ-ପ୍ରସ୍ତାବ

ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ଯୁଗପତି
ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ବିହର ସଂଗତି । ୧
କନ୍ୟା ଦେଖିଣ ସେ ବଳସନ୍ତ କୁମାରେ
ସନ୍ତାନ ଜାତ ନୋହିଲା କନ୍ୟାଙ୍କ କୋଡ଼ରେ । ୨
ଦେଖିଣ ବିରସ ସେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ମହର୍ଷି
ଗଙ୍ଗାର ଶାପ ସେ ସୁମରିଲେ ଦରମେସି । ୩
ବିଶେଷେଣ ମାଏଶ୍ୱରୀ ଅବର ନିଜ ମାତା
ଗଙ୍ଗାର ଶାପ ଗୋଟି ଦୁତକ୍ଷେ ବିଧାତା । ୪
ମନେ ବିଚାର କରି ଭଜନ୍ତି ତପନିଷ୍ଠି
କେମନ୍ତ ତାହାର ଶାପ୍ୟ ମୋହର ଯୋଏ ମେଣ୍ଟି । ୫
ମନରେଣ ପୁଣି ବିଚାରନ୍ତି ତପୋଧନ
ଶାପ ବଂଚ୍ଛଇବାକୁ ବୁଦ୍ଧି କରନ୍ତି ମହାମୁନି । ୬
ଅନେକ ଯାଗ ଯଜ୍ଞ କରନ୍ତି ମୁନିମ୍ବର
ତେତେକେ ହେଂ ଗଙ୍ଗାର ଶାପ୍ୟ ନେ ହିଲକ ପାର । ୭
ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇଲେ ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ର ବୀର୍ଯ୍ୟ
ସନ୍ତାନ ନୋହିଲକ ବଂଶ ଗ୍ରାହିଜେ୍ୟ । ୮

୧-୧ (କ) ହୋ ଯୁଗପତ=ଯୁଗପତି ୧-୨ (କ) ଯୁଗତି=ସଂଗତି ୨-୧ (କ) କନ୍ୟାନ୍ତ=କନ୍ୟା, କୁମରେ=କୁମାରେ ୨-୨ (କ) ପୁତ୍ରଙ୍କର କୋଳେ=କନ୍ୟାଙ୍କ କୋଡ଼ରେ ୩-୧ (କ) ବିରସ=ବିରସ ସେ ୩-୨ (କ) ଗଙ୍ଗାର ଶାପ ମନରେ ଉଦଲେସି ୪-୧ (କ) ବିଶେଷେ ମାହେଶ୍ୱରୀ=ବିଶେଷେଣ ମାଏଶ୍ୱରୀ ୪-୨ (କ) ଶାପ୍ୟ ସେ ପ୍ରତକ୍ଷେଣ ୫-୧ (କ) ମନରେ ବିଚାର ସେ ୫-୨ (କ) କେମନ୍ତେ ପୁତ୍ର ମୋର ମାତା ଶାପ ମେଣ୍ଟି ୬-୧ (କ) ମନେ ମନେ ବିଚାର କରନ୍ତି ତପୋଧନ ୬-୨ (କ) ମହାଗ୍ୟାନୀ=ମହାମୁନି ୭-୧ (କ) ମନ୍ତ୍ର ସେ ବରଣ=କରନ୍ତି ମୁନିମ୍ବର ୭-୨ (କ) ତଥାପି ଗଙ୍ଗାର ଶାପ ନଗଲା ମେଣ୍ଟଣ ୮-୧ (କ) ନୋହିଲା ସେ ବଂଶର— ନୋହିଲକ ବଂଶ

ବିଚରନ୍ତି ମହାତ୍ମା ସୋମବଂଶ ଆଧିପତି
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଟେହ୍ନିଂଣ ମହାଋଷି ପଚାରନ୍ତି ।୯
ତୁ ବାବୁ ପ୍ରଧାନ ହୋଅସି କୁମାରୀ
ବଂଶ ରକ୍ଷା କର କୁମାର ଜାତ କର ।୧୦
ସେତେକ ବଚ୍ଚର ଯେ ଶାପେନ୍ତନୁ କରନ୍ତି
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟା ବୋଲି ଆଟରେକ ଯୁବତୀ ।୧୧
ତାହାଙ୍କୁ ସ୍ୱୟମ୍ବର କଲେ ନୃପମଣି
ଲକ୍ଷେ ନୃପତି ବରଣ କରାଇ ଆଣି ।୧୨
ଅନେକ ଉଚ୍ଛବ କଲ୍ଲ ମଳୟାନଳ
ଆରମ୍ଭେ ମିଳିଲେ ଯାଇ ସମସ୍ତ ମହୀପାଳ ।୧୩
ସମସ୍ତ ରାଜାମାନ ଦିଅଇ ମୁଣ୍ଡୋହିଂ
ଅଶ୍ୱ ଗଜଙ୍କୁ ଚରଣେ ସମସ୍ତ ତୁଲାଇଂ ।୧୪
ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ଯେ ସ୍ଥାପୁର ମଣ୍ଡପ
ସେସନେକ ସମ୍ପଦ ଯେ କରଅଛୁ ନୃପ ।୧୫
ପୃଥିବୀରୁ ବର ଆଣିଲେ ଗୃହଉଗା ଲକ୍ଷେକ ନୃପତି
ଅନେକ ସମ୍ପର୍ବେଣ ବସିଣ ଅଛନ୍ତି ।୧୬
ବଦନ୍ତି ଅଟେସ୍ତି ଶୁଣ ରାଜ ସାଇଂ
ଶାପେନ୍ତନୁଙ୍କୁ ଗୁରଗଣେ ବାରତା କଲେ ଯାଇଂ ।୧୭

୯-୧ (କ) ମହାତମା = ମହତ୍ମା ୯-୨ (କ) ରାଇଣ ସେ ମହାଋଷି—ଗୃହ୍ନିଂଣ ମହାଋଷି ୧୦-୧ (କ) ହୋଅସି—ହୁଅସି ୧୦-୨ (କ) ବଂଶକୁ ରକ୍ଷା କର ସନ୍ତାନଜାତ କର ୧୧-୧ (କ) କରଣ ଋମହତେ—ଶାପେନ୍ତନୁ କରନ୍ତି; 'କ' ରେ ଅମ୍ବିକା—ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପାଇଁ କନ୍ୟା ସେ ଲେଉଡ଼ନ୍ତି ସୋମବଂଶୀ, ସେହି ପଦ୍ମଦଳ ଦେଶେ ପଦ୍ମନାଭ ନୃପତି ୧୧-୨ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ବୋଲି ତାର ଆଟରେକ ଦୋହିତ ୧୨-୧ (କ) ସେ କଲକ ନୃପମଣି—କଲେ ଋଷି ପୁଣି ୧୨-୨ (କ) ଲକ୍ଷେକ ନୃପତି ସେ ବରଣ କରି ଆଣି ୧୩-୧ (କ) ଉତ୍ସବ ସେ କଲକ—ଉଚ୍ଛବ କଲ ୧୪-୧ (କ) ରାଜାଙ୍କୁ—ରାଜାମାନ, ମଣୋହିଂ—ମୁଣୋହିଂ ୧୪-୨ (କ) ଅଶ୍ୱଗଜଙ୍କୁ ବାର ଘାସ ତରଣି ସମସ୍ତ ତୁଲାଇଂ ୧୫-୧ (କ) ଆହୋ ଦ୍ୱାଦଶ—ଦଶ ୧୫-୨ (କ) ସମ୍ପଦ—ସମ୍ପଦ ୧୬-୧ (କ) ସମ୍ପବେଶ ସେ—ସମ୍ପବେଶ ୧୭-୧ (କ) ବଦସ୍ତନ୍ତି—ବଦନ୍ତି, ଶୁଣହୋ—ଶୁଣ ୧୭-୨ (କ) ନମନ୍ତଣ—ବାରତା

ଅମ୍ବାର ସମ୍ବମ୍ବର ଉତ୍ସବ ବୋଲନ୍ତି ନିମନ୍ତ୍ରଣେ
ଖ୍ୟେଷ୍ମ ବୋଇଲେ ହୋ ଶୁଣ ଚାରଗଣେ । ୧୮
ପଦ୍ମକୂଳଭ ନୃପ କର୍ମା ବିଚାର ନ କଲ
ଦୁଇ ଦୋହିତା ଆମ୍ଭ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କି ଦେଲା । ୧୯
ଆରେକ କନ୍ୟା ଯେବେ ଅଛଇଂ ତାଙ୍କର
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କେବେ କରୁ ନୃପ ବର । ୨୦
ସ୍ୱେତେକ ଆଗ୍ୟା ଶୁଣିଣ ଗୁରଗଣେ ତୁରତେ
ପଦ୍ମବଳ ଦେଶକୁ ଯେ ବାହୁଡ଼ିଲେ ଦୂତେ । ୨୧
ପଦ୍ମନାଭ ରଜାକୁ ଯେ କହିଲେ ଯାଇ ଗୁର
ସ୍ୱେ ଦେବ ନାଶ ଗଲ ଯେ ତୋହର ସମ୍ବଂବର । ୨୨
ଆମ୍ଭେ ଅନେକ ଦେଶ ବୁଲି ରଜାଗଣ ବରଣ କଲୁ
କୁଞ୍ଜଳ ଦେଶେ ଯାଇଂ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁଁ । ୨୩
ଶାମ୍ବେଂଦେନୁକୁ ବରଣ କରନ୍ତେ ମାଳା ଦେଇ
ଖ୍ୟଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଅମ୍ଭନ୍ତ କଣ୍ଡରେ ବାଧାଇ । ୨୪
ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ଶନ ବଚସ୍ୱୀର୍ଯ୍ୟକୁ ଦେଲ
ଆରେକ କନ୍ୟା ଯେବେ ଅଛି ମୋତେ କର୍ମା ନ ବରିଲ । ୨୫
ଆହୋ ଗୁରଗଣେ କହ ତୁମ୍ଭେ ଯାଇଂ
ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବା ନର ବାହିଂ । ୨୬
ଶୁଣିଣ ବରସ ଯେ ହୋଇଲ ନୃପତି
ଆଗହିଂ ନପୁଂସକରେ ଗୋପ କର ଧାତି । ୨୭

୧୮-୨ (କ) ଖ୍ୟମ୍ଭ ବୋଲନ୍ତି—ଖ୍ୟେଷ୍ମ ବୋଇଲେ ୧୯-୧ (କ) ଆହୋ ବୋଲନ୍ତି ଗାଙ୍ଗେବ ପଦ୍ମଦାଳ ମନ୍ଦ କଲ ୧୯-୨ (କ) ଭାଇନ୍ତ—ଭାଇଙ୍କି ୨୦-୧ (କ) ତାହାର =ତାଙ୍କର ୨୦-୨ (କ) ଅମ୍ଭକୁ ସେ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରୁ ଦଣ୍ଡଧର । ୨୧-୧ (କ) ସ୍ୱେତେକ ବିଗୁର ସେ ଗୁରଗଣ ସମସ୍ତେ ୨୧-୨ (କ) ଯେ=ସେ ୨୨-୧ (କ) କହିଲେ ବେଗେ=ଯେ କହିଲେ ୨୨-୨ (କ) ସ୍ୱେ=ଯେ ୨୩|୧ (କ) ଯେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି ଗଲୁଂ ୨୪-୧ (କ) ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲୁ=ବରଣ କରନ୍ତେ ୨୫-୧ (କ) ଅମ୍ବାଳିକା କନ୍ୟା=ଅମ୍ବାଳିକା, ଦେଲେ=ଦେଲ ୨୫-୨ (କ) କର୍ମାଇଂ ନ ବରିଲେ=କର୍ମା ନ ବରିଲ ୨୬-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ କହ ବେଗେ ଯାଇଂ ୨୬-୨ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟାକୁ ଖ୍ୟେଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଅମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବାପାଇଂ ୨୭-୧ (କ) ହୋଇଲେ=ହୋଇଲ ୨୭-୨ (କ) ନପୁଂସରେ=ଫୁଂଟରେ, ଘାତ=ଧାତ

ଲକ୍ଷେ ରାଜା ଯେ ବରଣ କଲ ସ୍ୱୟଂମ୍ବର
ଅନେକ ଆରମ୍ଭେ ଆସି ବସିଲେ ନୃପବର । ୨୮
ଯତନେଣ ବରଣ ମୁଁ ଆଣିଲ ସ୍ୱୟଂମ୍ବର ନିମନ୍ତେ
ନାସ୍ତି କଲେ ରାଜାଗଣେ ଝାଆଂଇବେ କି ମୋତେ । ୨୯
ଶୁଣିଣ ଚରଗଣମାନେ ହୋଇଲେ ପରମ ତୁଷ୍ଟି
ବହନ କରି ଆଣିଲେ ସେ ସଭାକୁ କନ୍ୟାଗୋଟି । ୩୦
ମାଗୋ ରାଜ୍ୟ ମାନନ୍ତି ବରି ଆଣିଲି ତୋହର ନିମନ୍ତେ
ବରବେଶ ହୋଇଣ ବସିଲେ ନୃପତ୍ୟେ । ୩୧
କନ୍ୟାକୁ କହନ୍ତି ଦେଖ ସ୍ୱୟମ୍ବର ବିଧାନ
ମାଳା ଦେଇ ବରଗୋ ଯାହାକୁ ତୋର ମନ । ୩୨
ସ୍ୟେମନ୍ତ ସମୟେ ସେ ଖ୍ରିଷ୍ଣଙ୍କର ଦୂତ
ମନୁମତ ସେନାପତି ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ଶତେ ରଥ । ୩୩
ସ୍ୱୟମ୍ବର ସ୍ଥାନେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ମନୁମଥ
ବୋଲନ୍ତି ଚରଗଣେ ଆମ୍ଭେ ଖ୍ରିଷ୍ଣଙ୍କର ଦୂତ । ୩୪
ଯେବଣ କନ୍ୟା ତୁମେ କରୁଛ ସଏମ୍ବର
ସେ କନ୍ୟା ଗୋଟିକୁ ଖ୍ରିଷ୍ଣେକୁ ପ୍ରଦାନ କର । ୩୫
ପଦ୍ମନାଭ ବୋଇଲା ଗାଙ୍ଗେବ ମହାକ୍ଷତ୍ରି
ଆଗହୁଂ ଜାଣିଲେ କମ୍ପା ମୁଁ ସ୍ୱୟମ୍ବର କରନ୍ତି । ୩୬

୨୮-୧ (କ) ହାଦେ=ଯେ, ବରି= ବରଣ ୨୮-୨ (କ) ଆରମ୍ଭେଣ=ଆରମ୍ଭେ ଆସି ୨୯-୧ (କ) ଅହୋ ଯତନେଣ ଆଣିଲି ମୁଂ ୨୯-୨ (କ) ରାଜାସ୍ୟେ=ରାଜାଗଣେ, ମୋତେ=କି ମୋତେ ୩୦-୧ (କ) ଶୁଣିଣ ଚରଗଣେ ହୋଇଲେକ ମନେ ତୁଷ୍ଟି ୩୦-୨ (କ) ଅଣିଲେ=ଅଣିଲା ସେ ୩୧-୧ (କ) ମାଗୋ ରାଜାନ୍ତି ନିମନ୍ତ୍ରିଲି ତୋହର ନିମନ୍ତେ । ୩୧-୨ (କ) ବରବେଶ ହୋଇସ୍ୟେବେ ବସିଲେ ନୃପନାଥେ ୩୨-୧ (କ) କନ୍ୟାକଇଂ ଦେଖା ବନ୍ତି ସ୍ୱୟମ୍ବର ବିଧାନେ ୩୨-୨ (କ) ଇଛା ତୋର ମନେ=ତୋର ମନ ୩୩-୧ (କ) ଆହୋ ସ୍ୟେମନ୍ତ ସମସ୍ୟେ ଖ୍ରିଷ୍ଣଙ୍କର ଦୂତ ୩୩-୨ (କ) ମନୁମଥ ସେନାପତି ଘେନିଣ ଶତେକ ରଥ ୩୪-୧ (କ) ଆସି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ=ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ୩୫-୧ (କ).ଯେବଣେ କନ୍ୟାକୁ କରୁଅଛ ସଂସ୍ୱମ୍ବର ୩୫-୨ (କ) ସେ ଅମ୍ଭ କନ୍ୟାକୁ ତୁ ଖ୍ରିଷ୍ଣଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କର ୩୬ ୧ (କ) ବୋଇଲେ ସେ=ବୋଇଲା ୩୬-୨ (କ) ଆଗହୁଂ ଜାଣିଥିଲେ କମ୍ପାଇଂ ସ୍ୱୟମ୍ବର କରନ୍ତି ।

ଦେଖ ହାଦେ ସୟମ୍ବର କରଛନ୍ତି ଦେବଟାନ୍ତ ଆଣି
ସେହ୍ୱା କ ଭଙ୍ଗିଣ ମୁଁ ପାରିବ ସେହ୍ୱକ୍ଷଣି । ୩୭
ମନ୍ମଥ ବୋଇଲ୍ ହୋ ଶୁଣ ରାଜାମାନେ
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଅଇଲ ନାଶଯିବ ସ୍ୱୟମ୍ବର ବଧାନେ । ୩୮
ପଦ୍ମନାଭ ରଜାର ବେନ ଯେ କୁମାରୀ
ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ବଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ସେ ପ୍ରଦାନ କରି । ୩୯
ଏବେ ଅମ୍ଭେକ କନ୍ୟାକୁ ସୟମ୍ବରେ ଦେବ
ସେ କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇବେ ଗାଙ୍ଗେବ । ୪୦
ତୁମ୍ଭେ ବଗୃର ଏବେ କର ରଜାଗଣେ
ଭୀଷ୍ମେ ବିଜେ ସଭାକୁ କରିବେ ସେହ୍ୱକ୍ଷଣେ । ୪୧
ଯେହ୍ନୁ ଅବା ତୁମ୍ଭେମାନେ କରିବ ଅବଶ୍ୟଂ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କଥାକୁ ତୁମ୍ଭର କସ ପ୍ରତଶ୍ୟଂ । ୪୨
ରାଜାମାନେ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଭୟ କଲେ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆଗତ ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ଉଠିଲେ । ୪୩
ସମସ୍ତେ ବୋଇଲେ ପଦ୍ମନାଭଙ୍କୁ ରଇ
ଆମ୍ଭେ ଯାଉଅଛୁ ହୋ ଯେ ଯାହାର ଭୂଇଂ । ୪୪
କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରସି ଭୀଷ୍ମ ମହାଛତ୍ରୀଙ୍କୁ
ଗାଙ୍ଗେବର ଭୟ ଯେ ଲଗିଲ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ । ୪୫

୩୭-୧ (କ) ସେହ୍ୱବେ = ହାଦେ, କଲଇଂ ଲକ୍ଷେକ ରାଜା = କରୁଛି ଦେବତାନ୍ତ ୩୭-୨ (କ) ସେହ୍ୱା = ସେହ୍ୱାକ, କ = ମୁଂ ୩୮-୧ (କ) ତୁମ୍ଭ ହୋ = ହୋ ୩୮-୨ (କ) ଅଇଲ୍ = ଅଇଲ ନାଶଯିବ ୩୯-୧ (କ) ସେ ପଦ୍ମନାଭ = ପଦ୍ମନାଭ ୩୯-୨ (କ) ଚିତ୍ର = ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ ତାହାଙ୍କର = ସେ ପ୍ରଦାନ କରି ୪୦-୧ (କ) ଅମ୍ଭେ କନ୍ୟାକୁ ଭୀଷ୍ମ ଦେବଙ୍କୁ ଦେବା ୪୦-୨ (କ) ଗାଙ୍ଗବା = ଗାଙ୍ଗେବ ୪୧-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ ହୋ ବଗୃର ସମସ୍ତ ରାଜାଗଣ ୪୧-୨ (କ) ହାଦେ = ସଭାକୁ, କ୍ଷଣ = କ୍ଷଣେ ୪୨-୧ (କ) ଯେବେ ହୋ ତୁମ୍ଭେ କରିବ ଅବଶ୍ୟଂ ୪୨-୨ (କ) ଗ୍ରୁମୁକୁ— କଥାକୁ, କସ ଯେ = କସ ୪୩-୧ (କ) ରାଜାଗଣମାନ = ରାଜାମାନେ ୪୩-୨ (କ) ସେ ସଭାରୁ = ସମସ୍ତେ ୪୪-୧ (କ) ସମସ୍ତ ରାଜାସ୍ତେ ବୋଇଲେ ପଦ୍ମନାଭକୁ ରଇ ୪୪-୨ (କ) ଆମ୍ଭେ ଯାଉଅଛୁ ଯେ ଯାହା ଭୂବନକଇଂ ୪୫-୧ (କ) ସେ କନ୍ୟାକୁ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରଦାନ କରସି ହୋ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ

ପଦ୍ମନାଭ ବୋଇଲ ମୁଁ ଯେ ବଚନ ତୁମ୍ଭେ ମାନନ୍ତ
ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଦାନ ମୁଁ କରିବି ଦୋହିତ ।୪୬
ରାଜାମାନେ ବୋଇଲେ କାହାର ସାହାସ
ଜଳନ୍ତା ଜୁଇରେ କେ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦେବ ଝାସ ।୪୭
ଯେତେ ବୋଲି ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଲାଗିଲା ବଡ଼ ଭୟେ
ସୟମ୍ବର ଭଗ୍ନ କରି ଉଠି ଗଲେ ରାୟେ ।୪୮
ସଭା ଭଗ୍ନ କରି ତହୁଁ ଉଠିଗଲେ ନରପତି
ଅନେକ ଅପମାନ ହୋଇଲା ସଭ୍ରାନ୍ତ ।୪୯
ପଦ୍ମନାଭ ରାଜା ଯେ ଅନେକ ସାନନ୍ଦେ
ଭୀଷ୍ମକୁ ଦେବି ବୋଲି ହୋଇଲା ଆନନ୍ଦେ ।୫୦
ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ଯେ ମୋହୋର ହେବେ ଜ୍ୱାଇଁ
ଯେହାହୁଂ ଅଧିକ ଭାଗ୍ୟ ମୁଁ ପାଇବନି କାହିଁ ।୫୧
ଦୋହିତାକୁ କୋଳେ ନେଇ ବୋଇଲେ ପଦ୍ମଲଭ ରାଜନ
ଅନେକ ପୁଣ୍ୟେ ମୋହର ସାଧୁ ଯେ ଜୀବନ ।୫୨
ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ହୋଇବ ତୋର ବର
ପଞ୍ଚୁ କଣ୍ଟକରେ ଯେ ଅଟଇ ଠାକୁର ।୫୩
ଅମର ବର ପାଇଅଛି ମୃତ୍ୟୁ ଯାହାରଇଚ୍ଛା
ଜଗଜିତା ନାଥ ଅଭୟ ବର ପକ୍ଷା ।୫୪

୪୬-୧ (କ) ବୋଇଲେ=ବୋଇଲ, ତୁମ୍ଭନ୍ତ = ତୁମ୍ଭମାନନ୍ତ ୪୬-୧ 'କ'ରେ ବୋଇଲେ ହୋଯେତେ—ବୋଇଲେ ୪୬-୨(କ) ଜୋଇ=ଜୁଇ, କେହୁ=କେ, ନେଇଣ—ଦେଖୁ ଦେଖୁ ୪୮-୧ (କ) ରାଜାଙ୍କୁ= ରାଜାମାନଙ୍କୁ ୪୮-୨ (କ) ପଳାଇଲେ ସର୍ବ=ଉଠିଗଲେ ୪୯-୧ (କ) ଚଳିଲେ ସମସ୍ତ ନୃପତି=ଉଠିଗଲେ ନରପତି ୪୯-୨ (କ) ଅନେକ ଅଭିମାନେ ଗଲେ ଯେ ଯାହାର କ୍ଷିତି ୫୦-୧ (କ) ରାଜା=ରାଜାଯେ, ସାନନ୍ଦ=ସାନନ୍ଦେ ୫୦-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମକୁ କନ୍ୟା ଦେବି ବୋଲି ବଡ଼ାଇ ଅହ୍ଲାଦ । ୫୧-୧ (କ) ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ଯେବେ ହୋଇବେ ମୋହର ଜ୍ୱାଇଁ ୫୧-୨ (କ) ଯେହାଉଂ ଭାଗ୍ୟମୁହିଂ ଅଉ ଅବା ପାଇବଇଁ କାହିଁ ୫୨-୧ (କ) ଧରି= ନେଇ, ବୋଇଲ=ବୋଇଲେ ପଦ୍ମନାଭ=ପଦ୍ମଲଭ ୫୨-୨ (କ) ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ଯେ ତୋହୋର ସାଧୁ ସାଧୁ ଜୀବନ ୫୩-୧ (କ) ନନ୍ଦନ ତୋର= ନନ୍ଦନ, ହୋଇବେ=ତୋର ୫୩-୨ (କ) ସେ—ଯେ ୫୪-୧ (କ) ଅମର ବର ପାଇଛି ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଇଚ୍ଛା ୫୪-୨ (କ) ଜଗଜ୍ଜିତା ନାଥ ସେ ଅଭୟେ ବର ବାଞ୍ଛା ।

ଅନେକ ଉତ୍ସବ ଯେ କରନ୍ତି ନୃପ ସାଇଂ
ପରମ ସାନନ୍ଦ ଯେ ଉଚ୍ଛବ ବଧାଇ । ୫୫
ସ୍ୱେସନ ସମୟେ ଯେ ଜଣାଇଲା ନରପତି
ମନମଥ ସେନାପତିଙ୍କ ବୋଇଲେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ । ୫୭
ବହନ ହୋଇଣ କହ ଶାନ୍ତେ ତନୁକୁ
ସତ୍ୟ କଲ କନ୍ୟାକୁ ଦେବଇ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ୫୭
ପ୍ରତକ୍ଷେ ଦେଖିଲୁ ଭଙ୍ଗିଲ ସ୍ୱୟମ୍ବର
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ଦେବ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ ମୋହର । ୫୮
ଅଜ୍ଞାଂ ପ୍ରମାଣେ ଦୂତ ଯେ ଚଳିଲା ତତ୍ପର
ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଛାମୁରେ ଦୂତ ଯାଇଂଣ କହନ୍ତି । ୫୯
କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ିଣ ମନମଥ ସେନାପତି ଛାମୁରେ ଜଣାଇଲା
ତୋହର ଆଜ୍ଞାଂରେ ଦେବ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଭାଙ୍ଗିଲା । ୬୦
ଅନେକ ସାନନ୍ଦ ରାଜା ହେଲା ତୋର ନାମେ
ଅନେକ ହରଷ ରାଜା ଯେ ହୋଇଲା ଉତକ୍ରମେ । ୬୧
ସ୍ୱାମୀର ବଚନେ ଯିବା ଗୁଲ ସାଜ ସାଜ ସଇନ
ପ୍ରୋହିତ ହକାରି ବସି ଅନକୂଳ ଧେନ । ୬୨
ଅମୃତ ଯୋଗେ ମକର ଶୁକଳ ସପତମୀ
ସେଦିନ ଅନକୂଳ କଲେ କୁରୁରଜା ସ୍ୱାମୀ । ୬୩

୫୫-୧ (କ) କରଇ ନରସାଇଂ=କରନ୍ତି ନୃପସାଇଂ ୫୫-୨ (କ) ପରମ ସାନନ୍ଦେଣ
ଯେ ହଲ ଅନେକ ବଧାଇ ୫୬-୧ (କ) ସ୍ୱେସନେକ=ସ୍ୱେସନ, ଜଣାଇଲେ=ଜଣା-
ଇଲା ୫୬-୨ (କ) ମନୁମଥ=ମନମଥ, ସେନାପତିକ ରାଇ.ସେ —ସେନାପତିଙ୍କ
୫୭-୧ (କ) ଆହ୍ୱୋ ବହନ ହୋଇ ଯାଇ ତୁ=ବହନ ହୋଇଣ ୫୭-୨ (କ) ମୁଂଯେ
=କୁ ୫୮-୧ (କ) ପ୍ରତକ୍ଷେ ଦେଖିଲ ହୋ ଭାଙ୍ଗିଲ ସ୍ୱୟମ୍ବର ୫୮-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମକୁ
ଦେବଇଂ କନ୍ୟା ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ ମୋହୋର ୫୯-୧ (କ) ସେ ଗଲକ ଦୂତପତି=
ଦୂତ ଯେ ଚଳିଲା ତତ୍ପର ୫୯-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଛାମୁରେ ଯାଇଂ ପ୍ରବେଶ ତତ୍ପର
୬୦-୧ (କ) କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ିଣ ସେ ସେନାପତି କହିଲା ୬୦-୨ (କ)ତୋହର
ଅଜ୍ଞାଂୟେ ଦେବ ସ୍ୱୟମ୍ବର ଭାଙ୍ଗିଲ ୬୧-୧ (କ) ହୋଇଲା=ହେଲା,
ତୋହୋର ଯେ=ତୋର ୬୧-୨ (କ) ବହୁତ ହରଷ ହୋଇଲା ରଜା ତୁମ୍ଭ
ଅନୁକ୍ରମେ ୬୨-୧ (କ) ସ୍ୱାମୀ ବହନ=ସ୍ୱାମୀର ବଚନେ, ସ୍ୱେବେ=ସାଜ
୬୩-୨ (କ) ରାଜସ୍ୱାମୀ=ରାଜାସ୍ୱାମୀ

ବାହୁଡ଼ି ଦୂତଗଣେ କହିଲେ ବାରତା
ମକର ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ ବଛିଲୁ ବିଭା ତଥ୍ୟ । ୬୪
ଦୂତଗଣେ କହିଲେ ପଦ୍ମଲାଭ ରାଜାର ଆଗେ
ମଙ୍ଗଳ ଘେନାଲି ରାଜା ତୁମ୍ଭର ଅନୁକୂଳ ଯୋଗେ । ୬୫
ବରବେଶ ହୁଅନ୍ତି ଯେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥି
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ଦଣ୍ଡ ଛତ୍ର ଆଲମ୍ବ ସାଜନ୍ତି । ୬୬
ଅନେକ ପାଠ ଶାସ୍ତ୍ର ଅକ୍ଷର ଲେଖନ
ଗୁରୁ ବିହୁନେ ଶିଖିଲେ ଅନେକ ବିଦ୍ୟାମାନ । ୬୭
ମନ୍ତ୍ରେଣ ଶହସ୍ତ୍ରେଣ ଯେ ହୋଇଲେ ଭଗତି
ଅଣଗୁରୁ ବିଦ୍ୟା ଶିଖିଲେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ । ୬୮
ବିଭା ଯେ ଗାଡ଼ି ଘେନି ସେ ଯଜ ହୁଅନ୍ତି କୁରୁବୀର
ଶୁଭ ଯୋଗେ ମଙ୍ଗଳ ଦିଅନ୍ତି ମୁନି ପାରେଶ୍ୱର । ୬୯
ଭୀଷ୍ମ ରୁହାଇଲେ ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ ସହିତେ
ହରି ରାମ, ମାଳରାମ, ରଘୁରାମ ଗୁରୁଭ୍ରାତେ । ୭୦
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଆଦି କରି ଅନେକ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଯଦୁରାମ ଆଦିକରି ପ୍ରବେଶ ବାରୁଣାବନ୍ତ ପୁରୀ ୭୧
କାଶୀମିର ଦେଶର ରାଜା ନର୍ଦ୍ଦିର ଗଣପତି
ରତ୍ତୁ ପଣ୍ଡି ସଦାନନ୍ଦ ଆବର ଅନେକ ଚକ୍ରବ୍ରତ୍ତୀ । ୭୨
ଅରୁଣ ସେନ ମାଧବ ସେନ କର୍ଣ୍ଣସୁର ରାଏ
ବନ୍ଧୁ ଯୋଗେଣ ଯେ ଯାହାର ଦଣ୍ଡ ଘେନିଣ ଯାଏ । ୭୩

୬୪-୧ (କ) ବାହୁଡ଼ାଇ ଦୂତଗଣେ ପେଷିଲେ ବେଗେଂ ଦୂତ ୬୪-୨ (କ) ବିଭାଯୋଗ ଅମୃତ = ବଛିଲୁ ବିଭାତଥ୍ୟ ୬୫-୧ (କ) ଯାଇଂ ପଦ୍ମନାଭ ରାଜା = ପଦ୍ମଲଭ ରାଜାର ୬୬-୧ (କ) ହୋଇଛନ୍ତି = ହୁଅନ୍ତି ଯେ ୬୬-୨ (କ) ଗଙ୍ଗାଉ ଉଦେଯେ ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ଭଗତ ୬୭-୧ (କ) ନଗୃହ୍ନଂ ନପଢ଼ି ଶିଖିଲେ = ଅନେକ ପାଠଶାସ୍ତ୍ର ୬୮-୧ (ଖ) ଅଛଇ ଭକତ ୬୯-୧ (କ) ଯୋଗ = ଯୋଗାଡ଼, ହୋଅନ୍ତି = ହୁଅନ୍ତି ୬୯-୨ (କ) ଶୁଭମଙ୍ଗଳ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ପାରେଶ୍ୱର । ୭୦-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମ = ଭୀଷ୍ମେ, ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ = ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କୁ ୭୨-୧ (କ) କାଶୀଶ୍ୱର ରାଜାଯେ ନର୍ଦ୍ଦିର ଗଣପତି ୭୨-୨ (କ) ବୀର ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରତ୍ତୀ = ଚକ୍ରବ୍ରତ୍ତୀ ୭୩-୧ (କ) ଅରୁଣସେନ, ମାଧବସେନ, ବିକ୍ରମସେନ ରାଏ ୭୩-୨ (କ) ଘେନି ଆଏ = ଘେନିଣ ଯାଏ

ଯେ୍ସନେକ ସମଏ ଦ୍ୱାରେ ବାଜଇ ବାରଭୁର
ଅନେକ ଥାଟ ସଇନ ମହା ସମ୍ବର । ୭୪
ଅନେକ ଅପଛରା କରନ୍ତି ନୃତ୍ୟ ଗୀତ
ମଙ୍ଗଳ କ୍ରୀଡା ଯେ କରନ୍ତି ଚଣ୍ଡିପୁର । ୭୫
ରଥ କୋଟିଏ ଗଜ ପାଞ୍ଚ ଖର୍ବ
ବୀର ପଦ୍ମୁଧ ଖୁରୁସାଣୀ ତୋଖାର ତୁରଙ୍ଗମ୍ । ୭୬
ଉଦଣ୍ଡ ପାଟଛତ୍ର ଆଲମ୍ବ ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷି
ଉଡାଉଲେ ଦାଣ୍ଡେ ଯେହ୍ନେ ଦିବସେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ନ ଦେଖି । ୭୭
ଠମକ ନିଶାଣ ତୁର ଢୋଲ୍ ଶଙ୍ଖ ନାଦେ
ଆକାଶେ ଉଛୁଳଇ ଭେରୀ ଗର୍ଜନ ଶବଦେ । ୭୮
ଲକ୍ଷେକ ଗୋ ଦୁହନ କଲେକ ଶ୍ରୀବ ଆଳେ
ବଷ୍ଟି ବରଣ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତିନିଲକ୍ଷ ଜପନ୍ତି ମନ୍ତ୍ର ବଳେ । ୭୯
ଦେବୀଙ୍କ ଶୀତଳ ଯୋଗାଉ ଅନେକ ପୂଜା
ପୋଢ଼ୁଅ ମେଷ ଛାଗଳ ଦିଅନ୍ତି ବଳି ଭୋଜା । ୮୦
ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ନ୍ତି ପଣ୍ଡିତେ
ଗୃହ ଦ୍ୱାରେ ଅନ୍ନଛତ୍ରେ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ଲୋକେ । ୮୧
ମୃଦଙ୍ଗ ତାଳ କଂସାଳ ରସ ବେଣୀ
ସ୍ୱର୍ଗର ଅପଛରା ଭରହରରସ ଗାୟେଣୀ । ୮୨

୭୪-୧ (କ) ଯେ୍ସନେକ=ଯେ୍ସନେକ ସମଏ ୭୪-୨ (କ) ଠ=ଟ, ମହାଯେ=ମହା, ସମ୍ବର=ସମ୍ବର ୭୫-୨ (କ) କଯେ୍ସବାର ତଦ୍ଦଂ କୃତ୍ୟ ଯେ ୭୬-୧ (କ) କୋଟିଯେ୍ସ ଯେ=କୋଟିଏ ୭୬-୨ (କ) ବା=ବୀ, ଢ=ଧୁ, ବ=ମ ୭୭-୨ (କ) ଯେହ୍ନେ ବସନ୍ତ ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ୭୭-୨ (ଖ) ବନସ୍ତେ ସୈନ୍ୟ ଦେଖି ୭୮-୧ (କ) ତୁର=ଢୋଲ, ଢୋଲ=ତୁର ୭୮-୨ (କ) ଆକାଶ=ଅକାଶେ, ଉଛୁଳଇ–ଉଛୁଳଇ, ହୋ=ଭେରୀ ୭୯-୧ (କ) ଦୋହନ=ଦୁହନ, କସନ୍ତି=କଲେକ ୭୯-୨ (କ) ବଷ୍ଟି ବରଣେ ତିନିଲକ୍ଷ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜପନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରବଳେ ୮୦-୧ (କ) ଦେବୀଙ୍କି ଅନେକ ହାଦେ ଶୀତଳଦ୍ରବ୍ୟ ପୂଜା ୮୦-୨ (କ) ପୋଢ଼=ପୋଢ଼ୁଅ ୮୧-୧ (କ) ମନ୍ତ୍ରତଦ୍ଦଂ=ମନ୍ତ୍ର, ଗଣ୍ଡକେ =ପଣ୍ଡିତେ ୮୧-୨ (କ) ଗୃହଦ୍ୱାରେ ଅନ୍ନଛତ୍ର ଦିଅନ୍ତି ଯେ ଲୋକେ ୮୨-୧ (କ) ରସ=ସର ୮୨-୨ (କ) ଭରହର=ଭରହର ରସ

ଭକ୍ତରେଣ ଦେବପୂଜା ସାରଣ ଗାଙ୍ଗେବ
ବ୍ରହ୍ମା ବରଣ ସମସ୍ତ ପୂଜା ସାରଣ ସର୍ବ ଦେବ । ୮୩
ବରବେଶ ହୋଇଣ ଧବଳାଙ୍ଗୀର ବଳା
ଅନେକ ଭୁସ୍ତି କରନ୍ତି ସର୍ବ ମଙ୍ଗଳା । ୮୪
ନମସ୍ତେ କାତ୍ୟାମ୍ନୀ ଗୋ ରତ୍ନଗିର ବାସୀ
ଦେବୀଙ୍କର ତେଜ ଯେନଣ ଯାହାର ଶରୀରେ ପ୍ରକାଶି । ୮୫
ସହସ୍ରେ ଭୁଜେଣ ସହସ୍ରେ ଆୟୁଧ
ମାନମୀ ରୂପଧର ଅସୁର କଲୁ ବଧ । ୮୬
ଅଭୟ ପିଙ୍ଗଳାକ୍ଷୀ ଗୋ ନାଶକର ଦପଭଞ୍ଜି
ନବ କୋଟି କାତ୍ୟାମ୍ନୀ ଯାହାର ଶରୀରୁ ଉପୁଜି । ୮୭
ଅଘୋର ମୁଖ ଗୋ ଝହ ଝହ ହାସ ମୁଖୀ
ଆକାଶ ଖଝନ୍ତି କ ନର୍ତ୍ତନ୍ତି ବେନ ଆଖି । ୮୮
ଡ଼ବ ଡ଼ବ ବାଦ୍ୟ ଗୋ ଭୁଜେଣ ଡମ୍ବରୁ
ଶମସାନ କ୍ଷେପନ୍ତି ଗୋ ନରେ ଅସ୍ଥି ମାଳା ଉରୁ । ୮୯
ହାଣ ହୋ ମାର ଡାକେଶ୍ୱରୀ ଡାକେ ତୋଳି
ରଣ ରଙ୍ଗ ମନ୍ଥନୀ ଗୋ ନାଚନ୍ତି କୁତୁହଳୀ । ୯୦
ବିବସନ ସାମ୍ନା ଗୋ ମତ୍ତ ମାତାଙ୍ଗୀ
ଦ୍ରସନ ଝଟ ବହଡ଼େ ଦାନ୍ତ ଲଗି ରଙ୍ଗି । ୯୧

୮୩-୧ (କ) ଅଧିକା = ଆହୋ ୮୩-୨ (କ) ବର ପୂଜା = ବରଣ ସମସ୍ତ ପୂଜା ୮୪-୨ (କ) ସ୍ତୁତି ସେ ତୁସ୍ତି, କରନ୍ତି ଦେବୀ = କରନ୍ତି ୮୫-୧ (କ) ନମୋ କାତ୍ୟାୟିନୀଗୋ ରଂସ୍ନଗିରିବାସୀ ୮୫-୨ (କ) ଦେବଙ୍କର ତେଜ ଯେନ ଯାହାର ଶରୀର ପରକାଶି ୮୬-୧ (କ) ସହସ୍ରେକ ଭୁଜ ଦେବୀ ତୋର ଅନେକ ଆୟୁଧ ୮୬-୨ (କ) ମାନମୀ = ମାନିନୀ ୮୮-୧ (କ) ରୂପ = ମୁଖ ଗୋ ୮୮-୨ (କ) କ୍ଷେପଣୀ ଗୋ ନର୍ତ୍ତନ୍ତି = କ୍ଷେପନ୍ତିକ ୮୯-୧ (କ) ଶମସାନ, ମାଗୋ = ଗୋ, ଶ୍ରୀଭୁଜେ = ଭୁଜେଣ ୮୯-୨ (କ) ଶମସାନେ = ଭ୍ରମଣୀ = କ୍ଷେପନ୍ତି, ନର = ନରେ ୯୦-୧ (କ) ହାଣ ହାଣ ମାର = ହାଣହୋ ୯୦-୨ (କ) ମନ୍ଥନ୍ନୀ = ମନ୍ଥନୀ ଗୋ, କୁତୋହଳୀ = କୁତୁହୋଳୀ ୯୧-୧ (କ) ମାଗୋ = ଗୋ, ଯେ ମାତାଙ୍ଗୀ = ମାତାଙ୍ଗୀ ୯୧-୨ (କ) ରସନ ଝଟନ ବହଡ଼ ଦାଢ଼ ଲଗି

ଆକାଶେ ଦୃଷ୍ଟି ଯାହାର ପାତାଳେଣ ଦୃଷ୍ଟି
ବାହାନ ଇଛୁଲୁ ଗୋ ଗଜରାଜ ପିଠି । ୯୨
କାଳିକା କାମ ସେଣି ଗୋ ମୋହନୀ ଦୁଲଣା
ଉତଙ୍ଗମାଳା ହୃଦେଣ ଗୋ ବାହୁଟି କଙ୍କଣା । ୯୩
ଖଟ୍ୱାଙ୍ଗ କୁଣ୍ଡଳୀ ଘଣ୍ଟଣୀ ଘୁମୁରା
ବକ୍ଷ ସ୍ଥଳେ ଲମ୍ବଇ ଯାହାର ମନ୍ଦାରମାଳା ହାର । ୯୪
ଚଉପୁଟ, ଗୃଅପୁଟ ରଣ ରଙ୍ଗେଣ ଭୋଳ
ଡାକେଣୀ କ୍ଷେପଣୀ ଗୋ ରଙ୍ଗେ କୁତୋହଳୀ । ୯୫
ଚଣ୍ଡଘଣ୍ଟା ମହାମାୟା ଗୋ ବିଜୟ ବିରୂପା
ଠହଠହ ହାସ ଗୋ ମହାପିଙ୍ଗଳା ମହାତମା । ୯୬
ଯୋଗେଣ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ ଗୋ ଜୟନ୍ତୁ ଜୟ ଗୋସାବଣୀ
ଆପାଦ ଖଣ୍ଡଣୀ ଗୋ ସୁରଲୋକ ରକ୍ଷଣୀ । ୯୭
ଶ୍ରୀଚଣ୍ଡୀ ସାରଳା ସର୍ବମଙ୍ଗଳା ପରସାଦେ
ଶ୍ରୀ ମହାଭାରଥ ଆଦିପର୍ବ ସମ୍ପାଦେ । ୯୮
ସର୍ବମଙ୍ଗଳା ନାମ ଗୋଟି ମୋହର ହୃଦରେ ଧ୍ୟାୟେ
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରୋଳା ଦାସକୁ ଉଧର ଧର ଯୋଗାମୟେ । ୯୯

୯୨-୧ (କ) ଆକାଶେଣ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋ ପାତାଳେଣ ଦୃଷ୍ଟି [୯୨-୨ (କ) ମାଗୋ =ଗୋ, ରଥୁ=ରାଜ ୯୩-୧ (କ) କାଳ=କାଳିକା, ନିଦ୍ରା=ସେଣି, କାମସେଣା =ଦୁଲଣା ୯୩-୨ (କ) ହୃଦେ=ହୃଦେଣ ୯୪-୧ (କ) ଜଟା କୁଣ୍ଡଳୀ ଗୋ ଭୁଷଣ୍ଡି ଘୁମୁରା ୯୪-୨ (କ) ଲୁଲଇ=ଲମ୍ବଇ, ଯାର=ଯାହାର ୯୫-୧ (କ) ନୃତ୍ୟ=ରଣ ୯୫-୨ (କ) ହାକେଣୀ ଡ଼ାକେଣୀ ଗୋ ରଙ୍ଗରଣେ କୁତୋହଳ ୯୬-୧ (କ) ଚନ୍ଦ୍ର=ଚଣ୍ଡ, ମହାମାୟା=ମହାମାୟା ଗୋ ୯୬-୨ (କ) ତପା=ତମା ୯୮-୧ (କ) ସାରୋଳା=ସାରଳା ୯୮-୨ (କ) ଶାହାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବାଦେ=ସମ୍ପାଦେ ୯୯-୧ (କ) ଶ୍ରୀ ସର୍ବ, ଗୋଟିକ=ଗୋଟି, ମୋର ତନ୍ମୟେ=ମୋହୋର ହୃଦୟରେ ୯୯-୨ (କ) ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରୋଳା ଦାସକୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଅ ମାୟେ

ଦ୍ୱିତୀୟ ସନ୍ଧି

ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ପ୍ରତିଜ୍ଞା

ଶୁଣ ହୋ ବଇବସ୍ବତ ମନୁ ବଦନ୍ତ ଅଗସ୍ତି
ଦେବୀଙ୍କି ଅନେକ ସ୍ତୁତି କଲେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ । ୧
ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତ ଯେ ଗଙ୍ଗାର ତନୟେ
ବର ଆନୁକୂଳ ବେଳ ଦେବା ମହାମାୟେ । ୨
ଯେ ତୋତେ ଅରାଧ କରଇ ଅବଶ୍ୟ କରୁ ରକ୍ଷା
ଭଗତ ମନଛଳ ଗୋ ପୁରାଅ ମନବାଞ୍ଛା । ୩
ଶିରେଣ ରତ୍ନମଣି ଗୋ ମକୁଟ ଢଳାହଳା
ହୃଦେଣ ଭୂଷଣ ଗୋ କଣ୍ଠେଣ ରତ୍ନମାଳା । ୪
ଛାଡ଼ ତୋଡ଼ର ଗୋ କର୍ଣ୍ଣେ କର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଚଳ
ଖେଳନ୍ତା ସିଂହ ଜାଣି ଧବଳାଙ୍ଗୀର ବାଳ । ୫
ନୟନେ ଅଞ୍ଜନ ଗୋ ପାଦେଣ ଅଳତା
ନବତନ ବସ୍ତ୍ର ପିନ୍ଧ କାନ୍ଧେଣ ପବିତ୍ର ସୂତା । ୬
ଦଧିମତ୍ସ୍ୟ ଅନୁକୂଳ ଶୁଭଯୋଗ ତୋକ
ଗଣିକାମାନେ ଯେ ଦିଅନ୍ତ ହୁଳହୁଳ । ୭
ବେଦ ଲକ୍ଷ ଗୁମର ଢାଳନ୍ତ ମୁନିଙ୍କର ସନ୍ନିଧାନେ
ବଜେ ଗାଙ୍ଗେବ ଶାନ୍ତନୁଙ୍କ ବାଦ୍ୟମାନେ । ୮

୧-୨ (କ) ସ୍ତୁତ=ସ୍ତୁତି ଯେ, କଲେକ=କଲେ ୨-୧ (କ) ଅନେକ ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତ ଗଙ୍ଗାର ତନୟା ମହାରଥୀ ୨-୨ (କ) ବରକୁ ଅନୁକୂଳ ଯୋଗ ମୋତେ ଦେବା ଜଗତମାତା ୩-୧ (କ) ଯେ ତୋତେ ଆରାଧନା କରଇ କରୁ ତାକୁ ରକ୍ଷା ୩-୨ (କ) ଜନମସ୍ଥଳୀ=ମନଛଳୀ, ପୁରାଅ ମୋର=ପୁରାଅ ୪-୧ (କ) ମକୁଟ=ମୁକୁଟ, ଢଳ=ଢଳା ୪-୨ (କ) ଭୂଷଣ=ଭୂଷଣ ଗୋ ୫-୧ (କ) ତାଡ଼ ତୋଡ଼ର ସୀମନ୍ତି ଜଗଦଲା କର୍ଣ୍ଣେ କର୍ଣ୍ଣାଞ୍ଚଳ ୫-୨ (କ) ଖେଳନ୍ତା ସିଂହ ଜାଣି ଦଶଇ ଜାହ୍ନବୀର ବାଳ ୬-୧ (କ) ପଦ୍ମରେଣ=ପାଦେଣ ୬-୨ (କ) ନବତନ ବସନ କୁଙ୍କୁମ ଭୂଷଣେ ମନ୍ତ୍ରସୂତା ୭-୧ (କ) ଦଧିମାଛ ଅନୁକୂଳ ଶୁଭଯୋଗ ଯେନ (୭-୨) (କ) ଗଣିକାଗଣ ମାନେ ଯେ ଦିଅନ୍ତ ହୁଳହୁଳ ଧ୍ୱନି ୮-୧ (କ) ସନ୍ନିଧାନେ=ମୁନିଙ୍କର ସନ୍ନିଧାନେ ୮-୨ (କ) ବଜଏ=ବଜେ, ଗାଙ୍ଗେବ ଯାଇଂ=ଗାଙ୍ଗେବ

ପାଦେଣ ପାଦ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇଣ ପରିମାଣି
ବିଭା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଯିବା ଚାଲ ଏବେ ସ୍ୱାମୀ । ୯
ଦଧିବାମନ ସୁମର ଅନକୂଳ କରିବା
ପଦ୍ମଦଳ ଦେଶକୁ ଚାଲ ଗମନ କରିବା । ୧୦
ଭୀଷ୍ମର ତହୁଁ ଏସନେକ ବଚନ ଶୁଣି
ଶାନ୍ତନୁ ଥମ୍ଭୀଭୂତ ବଧିର ଆତ୍ମାଜାଣି । ୧୧
ହେଟମାଥ ହୋଇଣ ବସିଲେ ତପନଷ୍ଟି
ବେନି ଲୋଚନରୁ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବୃଷ୍ଟି । ୧୨
ପିଅର ରୋଦନେ ଦେଖିଲେ ମହାରଥୀ
ଆନନ୍ଦେଣ ଅଶ୍ରୁଜଳ କ ବର୍ଷାଦେଣ ପିତା । ୧୩
ଶାନ୍ତନୁ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଖଗ୍ରହିଂ
ବାବୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲାରେ ତୋହୋର ବଚନ ପାଇ । ୧୪
ବାବୁ ବିଷାଦ ହୋଇଲାରେ ତୋହର ବଚନ ଶୁଣି
ଚକ୍ଷୁକେ ଆନନ୍ଦ ଏକ ଚକ୍ଷୁରେ ବିଷାଦ ହୋଏ ପୁଣି । ୧୫
ନୟନର କୋଣୁ ବହଇ ଝର ଝର ପାଣି
ବାବୁ ତୋ ବାଲ୍ୟତ କଥା ମନେ ପଡିଲା ପୂର୍ବର କାହାଣୀ । ୧୬

୯-୧ (କ) ଶାମି = ମାଣି ୯-୨ (କ) ବିଭା କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବିଜୟେ କରିବା ଦେବ ସ୍ୱାମୀ ୧୦-୨ (କ) ପଦ୍ମନାଭ ରାଜ୍ୟକୁ ଦେବ ବିଜେ କରି ଯିବା ୧୧-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କ-ଭୀଷ୍ମର, ମୁଖରୁ = ତହୁଁ, ବାକ୍ୟ = ବଚନ ୧୨-୨ (କ) ପୂର୍ବ ବେବସ୍ଥାଏ = ବଧିର ଆତ୍ମା ୧୨-୧ (କ) ହୋଇ = ହୋଇଣ ୧୨-୨ (କ) ଲୋଚନରୁ ହୋଇଲା = ଲୋଚନରୁ ୧୩-୧ (କ) ପିତାର କ୍ରୋଧ ଦେଖି ପରିରନ୍ତ ମହାରଥୀ ୧୩-୨ (କ) ସାନନ୍ଦେଣ = ଆନନ୍ଦେଣ, ପିତାମହ = ପିତା ୧୪-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କ = ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ୧୪-୨ (କ) ହୋଇଲ = ହୋଇଲରେ ବୋଲ = ବଚନ ୧୫-୧ (କ) ପୁଣ ବିଷାଦ ହୋଇଲ ବାବୁ ମୁଂ ପୂର୍ବର କଥା ମଣି ୧୫-୨ (କ) ଚକ୍ଷୁକେ = ଏକ ଚକ୍ଷୁରେ, ସେ ବହଇପାଣି = ହୋଏ ପୁଣି,

ନୟନର କୋଣୁ ବହଇ ଝରଝର ପାଣି,
ବାବୁ ତୋ ବାଲ୍ୟତ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ପୂର୍ବର କାହାଣୀ । } 'କ'ରେ ନାହିଁ

ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ମୋହର ବଶ୍ୟ ଦେଖି
ବିଷାଦ କମ୍ପା ହୋଇଲେ ଯେ ଉପେକ୍ଷି । ୧୭
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ଯେ ମାତା ତୋର ଗାଙ୍ଗୀ
ତୋତେ ନାଶ କରୁ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ବଇରାଗୀ । ୧୮
ରାଟେଣ ତାହାଙ୍କୁ ବୋଇଲୁ ଭ୍ରୁଛନା
ନରହି ଯାଉଅଛୁ କମ୍ପା ଆଦ୍ଧ ଯେ ଅପର୍ଣ୍ଣା । ୧୯
ଆମ୍ଭେ ଯାଇଣ ଯେ ଗଙ୍ଗାକୁ କୋଳ କଲୁ
ପ୍ରସବ କର କମ୍ପା ଗଙ୍ଗା ପୁଅଙ୍କୁ ଢକାଇଲୁ । ୨୦
ଗଙ୍ଗା ବୋଇଲେ ମୁଂ ତୋହର ପରମ ଗୁରୁ
ବ୍ରତ ଦୂରିଲ ମୋର ଆବର କାହ୍ନଂକ ମୋତେ ଧରୁ । ୨୧
କୋପେଣ ଶାପ୍ୟ ଯେ ·ଦେଲେକ ଧବଳୀ
ଯେତେ ପୁତ୍ରର ପୁତ୍ର ହାତେ ତୁ ହୁଅ ବିଷାବଳ । ୨୨
ବାବୁ ଯେବେ ବଶ୍ୟ ହୋଇବୁ ନନ୍ଦନ
ଅବଶ୍ୟ ତୋହୋର ପୁତ୍ର ହୋଇବ ଉତପନ୍ନ । ୨୩
ତୋହୋର ମାତା ଶାପ୍ୟ ଦେଇଅଛି ମୋତେ
ଅବଶ୍ୟ ଶିରଚ୍ଛେଦ ହୋଇବ ତୋହର ପୁତ୍ର ହାତେ । ୨୪
ପିତାର ବଚନ ଶୁଣି ଭୀଷ୍ମେ ଯେ ମୁଗ୍ଧ
ଧାଡକାରେ କାଡ଼ି ପକାଇଲେ ମଥାର ମୁକୁଟ । ୨୫

୧୭-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ମୋତେ ଦେଖି ୧୭-୨ (କ) ବିଷାଦ ସ୍ଥାନ କେହ୍ନୁ ସ୍ୱାମୀ କହ ଉପ ଲେଖି ୧୮-୧ (କ) ବାବୁ ତୋହର ମାତା = ଯେ ମାତା ତୋର ୧୮-୨ (କ) କରନ୍ତେ = କରୁ ୧୯-୧ (କ) ଅମ୍ଭେ ବୋଇଲୁ = ବୋଇଲୁ, ଭର୍ତ୍ସନା = ଭ୍ରୁଛନା ୧୯-୨ (କ) ନସହି ଚଳିଯାନ୍ତେ ଅନାଦ୍ଧ ଅପର୍ଣ୍ଣା ୨୦-୧ (କ) ଆମ୍ଭେ ଯାଇ ଗଙ୍ଗାକୁ ଧଇଲୁ କୋଳ କରି ୨୦-୨ (କ) ପ୍ରସବ କରି ଗଙ୍ଗା କର୍ମେ ପୁଅନ୍ତ ପକାଇଲୁ ମାରି ୨୧-୧ (କ) ବୋଇଲ ମୁଂ = ବୋଇଲେ ୨୧-୨ (କ) ବରତ = ବ୍ରତ, କଂପାଇ = ଆବର କାହ୍ନଂକ ୨୨-୧(କ) ଶାପ ମେତେ = ଶାପ୍ୟ ଯେ ୨୨-୨ (କ) ଯେତେ ପୁତ୍ରର ହାର୍ଯ୍ୟେ ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲେ ତୁ ହୋଇବୁ ବିଷାବଳ ୨୩-୧ (କ) ତୁ ଯେବେ ବଶ୍ୟରେ = ଯେବେ ବଶ୍ୟ ୨୩-୨ (କ) ପୁତ୍ର ଯେ ତୋହର = ତୋହୋର ପୁତ୍ର ୨୪-୧ (କ) ବାବୁ ତୋହୋର = ତୋହୋର, ଯେ ଶାପ = ଶାପ୍ୟ ୨୪-୨(କ) ଛେଦନ = ଛେଦ, ପୁତ୍ରଙ୍କର ହାଥେ = ପୁତ୍ର ହାତେ ୨୫-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମ = ଭୀଷ୍ମେ ୨୫-୨(କ) ମଥାରୁ = ମଥାର ।

ଗୁଣ୍ଡିଲେ ବରବେଶ ବସିଲେ ମହାତମା
ବାଦ୍ୟମାନ ରୁହାଇଲେ ବିଷାଦ ହବ ଆତ୍ମା । ୨୬
ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମ କମା ବସରିଲୁ
ବରବେଶ ତେଜଣ କମା ମକୁଟ ପକାଇଲୁ । ୨୭
ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ରାଜଦେବ
ମୋହର କ କର୍ମ ଯେବେ ପିତାଙ୍କୁ ଅଭବ । ୨୮
ଅନେକ ବାଟେଣ ପିତା ଅରଜଇ ପୁତ୍ର
ବଂଶକୁ ରକ୍ଷା ହୋ କରିବା ନିମନ୍ତ । ୨୯
ମୋହର ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଯେବେ ପିତା ନାଶ ଯିବ
ସେ ବିଭା ହୋଇଲେ ମୋର କସ ଧର୍ମ ଉପୁଜିବ । ୩୦
ପୁତ୍ର ସେ ରକ୍ଷା କରିବ ନିଜ ବଂଶ
ମୋହୋର ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲେ ଶାସ୍ତ୍ରେଂତନୁ ପରା ପିତା ଯିବ ନାଶ ।୩୧
ଆବର ବିଭୟେଣ ମୋର କସ ପ୍ରୟୋଜନ
ଛୁଡ଼ିଲ ମାୟା ମୋହ ନୋହୁ ସେ ସନ୍ତାନ । ୩୨
ଡାହାଣ ବ୍ରତେକ ଙ୍ଗେ ଜଳ ତିଳ ଲଇ
ଦ୍ୱାର ସଘରିଲେ ଭୀଷ୍ମେ ସଂକଳ୍ପ କରଇ । ୩୩
ଶରୀରେ ଥିବ ମୋର ଯେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତିନବାର ଅଲଙ୍ଘିତ ନିୟମ ମୋତେ । ୩୪

୨୬-୧ (କ) ଖ୍ରିଷ୍ମ ମହତମା = ମହାତମା ୨୭-୧ (କ) କଂପାଇ ବରଷିଲୁ = କମା ବସରିଲୁ ୨୭-୨ (କ) ତେଜି = ତେଜଣ, ମୁକୁଟ ଫେଇଲୁ = ମକୁଟ ପକାଇଲୁ ୨୮-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ = ଶୁଣ, ଦେବେ = ଦେବ ୨୮-୨ (କ) କସ = କ, ଯେ = ଯେବେ, ପିତାର = ପିତାଙ୍କୁ ୨୯-୧ (କ) ବାଟେ = ବାଟେଣ, ଅର୍ଜଇହାଦେ = ଅରଜଇ ୨୯-୨ (କ) ପୁତ୍ର ବାଞ୍ଛା କରଇ ଯେ ବଂଶରକ୍ଷା ହୋଇବା ନିମନ୍ତ ୩୦-୨(କ) ବର୍ଭିରେ = ବିଭା, ହାଦେ = ହୋଇଲେ ୩୧-୧ (କ) ଯେ କରଇ = କରିବ ୩୧-୨ (କ) ମୋହୋର ପୁତ୍ରରେ ଯେବେ ଶାସ୍ତେଂତନୁ ପ୍ରାପ୍ତେ ପିତା ଯିବେ ନାଶ ୩୨-୧ (କ) ପିରୋଜନ = ପ୍ରିୟୋଜନ ୩୨-୨ (କ) ଯେ = ସେ ୩୩-୧ (କ) ଡ଼ାହାଣୋ = ଡାହାଣ ୩୪-୧ (କ) ଅଯୁଷ ଥାଇଂମୋହୋର = ଥିବ ମୋର ୩୪-୨ (କ) ତିନବାର ସତ୍ୟ = ତିନବାର, ଅଛୁମୋତେ = ମୋତେ

ନୋହୁ ନୋହୁ ଭରସା ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ନୋହୁ
ଯେମନ୍ତେଣ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଚିରକାଳ ରହୁ । ୩୫
ଙ୍କ ଦେଖିଲେ କାମ ମୋହ ସଘରଣ କଲେ ଦାସ
ଯାବତ ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍କେ ବ୍ରତଇ ଚନ୍ଦ୍ର ଦିବାକର । ୩୬
ତୋହୋର ପ୍ରେତ୍ତେ ବରସ ମୋହର ବଚ୍ଚ ଶୁଣି
ପରମ ଯୋଗୀ ହୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମ ଚୂଡ଼ାମଣି । ୩୭
ସାଞ୍ଜୋ ସାଞ୍ଜୋ ବାରତା ଶୁଭଇ ପଦ୍ମଦଳ ଦେଶେ
ଭୀଷ୍ମେ ବଜେ କରେ ଆସୁଛନ୍ତି ବରବେଶେ । ୩୮
ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ଯେତେ ଯୁବତୀ ଗଣେ ଆସି
ଅମ୍ବିକ କନ୍ୟା ଆଗ୍ରତେ ସମସ୍ତେ ପରକାଶି । ୩୯
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀର ସାଧବୀ ଥିଲୁ ଆସ୍ତି
ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ଭୀଷ୍ମ ହୋଇବ ତୋର ସାଇଂ । ୪୦
ସ୍ନେ ତୋର ସାର୍ଥକ ଜୀବନ ଗୋଟି ଧମ୍ମ
ଶୁଭ କ୍ଷଣେ ଉପୁଜିଲୁ ଯେ ଅମୃତ ଯୋଗ ହେନ । ୪୧
ଅନେକ ଉଚ୍ଛବ ଯେ ଆନନ୍ଦେ ସ୍ୱେ କର
ଭୋଜନ ଯୋଗାଡ଼ ପଉଭୁକ ସମସ୍ତ ସଜ କର । ୪୨
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ପଦାନ୍ତ କୋଟି କୋଟି
ସମ୍ଭେବଂ ପଦ୍ମନାଭ ଆସଇ ପାଛୋଟି । ୪୩

୩୫-୧ (କ) ନୋହୁ = ନାହୁ, ସନ୍ତାନହୁଂ ପଛେ = ସନ୍ତାନ ୩୫-୨ (କ) ଯେମନ୍ତେଣ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ମୋର ଚିରଆୟୁ ରହୁ ୩୬-୧ (କ) ସଘରଣ = ସଘର ୩୬-୨ (କ) ଉଦୟେ ହୋଇବେ = ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍କେ ବ୍ରତଇ ୩୭-୨ (କ) ପୁରୁଷ ହେ = ହୋଇଲେ, ଭୀଷ୍ମ ଷଣ୍ଡ = ଭୀଷ୍ମ ୩୮-୧ (କ) ସାଗ୍ରେ ସାଗ୍ରେ = ସାଞ୍ଜୋ ସାଞ୍ଜୋ ୩୮-୨ (କ) ଆସୁଅଛନ୍ତି = ଆସୁଛନ୍ତି ୩୯-୧ (କ) ବରଣ କାଳେ ଯେତେ ଯୁବତୀ ଜନେ ଆସି ୩୯-୨ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟାର ଆଗରେ ସମସ୍ତେ ପରଶଂସି ୪୦-୧ (କ) ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୁ ପୁଣ୍ୟ କରିଥିଲୁ ଗୋ ଆସ୍ତି ୪୦-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମେ = ଭୀଷ୍ମ, ହୋଇବେ = ହୋଇବ, ତୋହୋର = ତୋର, ଗୋସାଇଁ = ସାଇଂ ୪୧-୧ (କ) ପିତାମାତା = ସ୍ନେ, ତୋର = ଗୋଟି ୪୧-୨ (କ) ଉପୁଜିଲୁ = ଉପୁଜିଲୁ ଯେ ୪୨-୧ (କ) ଅନେକ ଆନନ୍ଦେ ଯେ ଉତ୍ସବ ରାସ୍ତେ କର ୪୨-୨(କ) ସମ୍ଭାର ଆଦି = ସମସ୍ତ ସଜ ୪୩-୧(କ) ରଥ, ଗଜ, ଅଶ୍ୱ, ପଦାନ୍ତ ହେନ ଅନେକ କୋଟି ୪୩-୨ (କ) ସମ୍ଭରେ = ସମ୍ଭର୍ବେ, ପଦ୍ମନାଭରାଜା = ପଦ୍ମନାଭ

ଦଣ୍ଡ ଘେନ ସଜ ରଜା. ପୃଥ୍ୱୀ ପୂରନ୍ତେ
ତ୍ରିପୁର ନଦୀ ଉତ୍ତର ତଟୀ ତଟାଅନ୍ତେ ।୪୪
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ତହ୍ନଂକ ଯେ ଦୂତ ଯାଇଥିଲେ
ବିସ୍ମୟ ହୋଇଣ ଆସି ପଦ୍ମନାଭକୁ ଜଣାଇଲେ ।୪୫
ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ ଦେବ ବଳେ କରଣ ଆସୁଥିଲ
ଆଯତ୍ନେଣ ପିତା ତାର ଶାନ୍ତନୁ ରୁହାଇଲ ।୪୬
ଯୋ ଧାମାନ ଯେ ଯାହାର ଠାବରେ ରହିଲେ
ବରଯାତ୍ରୀମାନେ ସମସ୍ତେ ବାହୁଡ଼ିଲେ ।୪୭
ପଦ୍ମନାଭ ବୋଇଲ ମୁଂ କିସ ଦୋଷୀ
କି ନିମନ୍ତେ ନିରୋଧ କଲେ ଶାନ୍ତନୁ ମହାରଥି ।୪୮
ବାହୁଡ଼ି ନରନାଥ ଆପଣା ନିଜ ପୁରୀ
ଗୁରୁଗଣ ବଚନକୁ କେହ୍ନ ପ୍ରତେ ନ କରି ।୪୯
ସେ ଦିନକ ବାଟ ଗୃହିଁଲ ନରପତି
ନଗ୍ରୁ ବାହାର ହୋଇ ଯେ ଯାହା ପୁରକୁ ଗଲେ ବରଜାତି ।୫୦
ଦିନ ଚାରି ବାଟ ଗୃହିଂ ରାଜା ବିମୁଖ ହୋଇଲ
ଜୟନାଭ ବୋଲି ତାର ପୁତ୍ରକୁ ହକାରିଲ ।୫୧
ପୃଥିର ତଦନ୍ତ ବାବୁ ବୁଝସିରେ ଯାଇଂ
ଭୀଷ୍ମ ବିଭା କେଉଁ ଗୁଣୁ ନୋହିଲେ କିସ ପାଇଂ ।୫୨

୪୪-୧ (କ) ରାଜା ଅସଇ=ସଜ ରଜା ୪୪-୨ (କ) ତ୍ରିପୁରା ନଦୀର ଯେ ଉତ୍ତର ତଟାନ୍ତେ ୪୫-୧ (କ) ଯେଉଁ ଦୂତେ=ଯେ ଦୂତ ୪୫-୨ (କ) ବାହୁଡ଼ି ବିସ୍ମୟ=ବିସ୍ମୟ, କହିଲେ=ଜଣାଇଲେ ୪୬-୧ (କ) ସେ ସ୍ୱାମୀ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ ବିଭା ହୋଇ ଆସୁଥିଲେ ୪୬-୨(କ) ପିତା=ପିତା ତାର, ନିରୋଧିଲେ=ରୁହାଇଲ । ୪୭-୧ (କ) ଯୋଗାଡ ମାନଙ୍କ ଠାବେ ଠାବେ ରୁହାଇଲେ ୪୭-୨ (କ) ବରଜାତ ଲୋକମାନେ ସବୁ ବାହୁଡ଼ିଣ ଗଲେ ୪୮-୧-(କ) ବୋଇଲେ=ବୋଇଲ କେବଣ ପାପ=କିସ ୪୮-୨ (କ) କିମ୍ପାଇଂ=କି ନିମନ୍ତେ ୪୯-୧ (କ) ବାହୁଡ଼ଇ=ବାହୁଡ଼ି ୪୯-୨ (କ) କେବେହେଂ=କେହ୍ନ, ସମ୍ପ୍ରତେ=ପ୍ରତେ ୫୦-୧ (କ) ଦିନକଇଂ= ଦିନକ, ଗୃହିଁ ରହିଲ=ଗୃହିଂଲ ୫୦-୨ (କ).ସେ ଯୋଗାଡ ମାନ ସବୁ ବାହ୍ୟାସିଲେ ବରଜାତ ୫୧-୨ (କ) ଜଉ=ଜୟ, ଡରଗିଲ=ହକାରିଲ ୫୨-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମେ ବିଭା ହୋଇ ନ ଅଇଲେ କିସ ପାଇଂ

ରଜାର ବଚନେ ଗଲେ ଗୃର ପୁରେ
ଦଟେ ଦବସେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ବାରୁଣୀବନ୍ତେ । ୫୩
ଶାନ୍ତେଂତନୁଙ୍କୁ ପ୍ରଣମିତ ଜମ୍ବୁନାଭ ସଉନାଭ
ବନ୍ଧୁ ହୋଇ କମ୍ପା ନଗଲେ ଭୀଷ୍ମଦେବ । ୫୪
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ବୋଇଲେ ସେ ଦାର ସଂଘରିଲ
ଆମ୍ଭର ନମନ୍ତେ ବନ୍ଧ ସେ ନେ ହିଲ । ୫୫
ତୁମ୍ଭେ ଯେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ନ କରନ ଆଶ
ଆନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କର କନ୍ୟା ହୋଇଣ ହରଷ । ୫୬
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ରଇଣ ଆଣିଲେ ତାଙ୍କର କତ
ପଦ୍ମନାଭ ରଜା ପଠାଇଛୁ ପୁନ ଦୁହନ୍ତ । ୫୭
କନ୍ୟା ଗୋଟିକ ବାବୁ ହୁଅରେ ପ୍ରଦାନ
ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ ତୁଟଇ ଅନେକ କାଳର ଧର୍ମମାନ । ୫୮
ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଆଉ ନବୁଚଇ ସେ କଥା
ମୋହୋରେ ନାଶ ଯିବ କ ତୋହୋର ପର ପିତା । ୫୯
ଅନେକ ରୂପେ ମନାଇ କହିଲେ ନାସ୍ତି କଲେ
ରଜାର ବେନ ପୁତ୍ରେ ବାହୁଡଣି ଗଲେ । ୬୦
ଆପଣା ରଜ୍ୟରେ ହୋଇଲେ ପରବେଶ
ପିତାକୁ କହିଲେ ଛାଡ଼ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆଶ । ୬୧

୫୩-୧-(କ) ତହୁଁ ଗଲେ = ଗଲେ, ବେନି = ଗୃର ୫୩-୨ (କ) ଦନେ = ଦବସେ ୫୪-୧-(କ) ପ୍ରଣପତ୍ୟ = ପ୍ରଣମିତ, ଜଉ = ଜମ୍ବୁ ୫୪-୨ (କ) ସ୍ୱାମୀ ବନ୍ଧ = ବନ୍ଧ ୫୫-୨-(କ) ସେ ବନ୍ଧ = ବନ୍ଧ ଯେ — ସେ ୫୬-୧-(କ) ଆବର = ଯେ, କରିବବାବୁ = କରନ ୫୬-୨-(କ) ଯାଅ ହୋଇଣ ହରଶ = କନ୍ୟା ହୋଇଣ ହରଷ ୫୭-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ରଇ ଆଣିଲେ ପିତା ତାହାଙ୍କର କତ ୫୭-୨-(କ) ବାବୁ ପଦ୍ମନାଭରଜା ପଠିଆଇଲ ପୁନ ଯେ ଦୁହନ୍ତ । ୫୮-୧ (କ) ତୁ ହୁଅସି = ହୁଅରେ ୫୮-୨-(କ) ତୁଟଇ = ତୁଟଇ ଅନେକ କାଳର ୫୯-୧-(କ) ଆବର ହୋଅଇକ = ଆଉ ନ ବୁଚଇ ୫୯-୨-(କ) ପ୍ରାପ୍ତେ = ପର ୬୦-୧-(କ) ଅନେକ ଜଣାବନ୍ତେ ନାସ୍ତି ହିଂ ସେହୁ କଲେ ୬୧-୧-(କ) ସେ ହୋଇଲେ = ହୋଇଲେ ୬୧-୨ (କ) ପିତାଙ୍କୁ ରବାତା କହିଲେ ତାତ ଛାଡ଼ସି ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆଶ

ପିତାର ନିମନ୍ତ୍ରେଣ ସଂଘରିଲେ ଦାର
ସଂକଳ୍ପ କରଣ ଯେ ଛାଡ଼ିଲେ ମହାବୀର । ୬୨
ପୁତ୍ରର ମୁଖରୁ ରାଜା ପ୍ରେସନେକ ଶୁଣି
ବସ୍ତୁରଣ ବୋଇଲା ସେ ପଦ୍ମନାଭ ନୃପମଣି । ୬୩

୬୨-୧ (କ) ନିମନ୍ତ୍ରେ=ନିମନ୍ତ୍ରେଣ ୬୨-୨ (କ) ସେ=ଯେ ୬୩-୧ (କ) ପୁତ୍ରଙ୍କର ମୁଖରୁ ପ୍ରେସନେକ ବାଣୀ ଶୁଣି ୬୩-୨-(କ) ବସ୍ତୁର=ବସ୍ତୁରଣ ।

—*—

ଅମ୍ବା ଉପାଖ୍ୟାନ

ବାବୁ ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ଶାଲୁ ମାଗୁଥିଲ ଯେ ପୂର୍ବେ
ମୁହିଂ ତାକୁ ନାସ୍ତି କରଥିଲ ମତ୍ତଗର୍ବେ । ୧
ପୂର୍ବେ ସୟମ୍ବର କଲ ତାହା ଭୀଷ୍ମ ନାଶ କଲ
ଭୀଷ୍ମେକ ଡରେ କେହ୍ନ ପ୍ରଦାନ ନୋହ୍ନଲ । ୨
ବାବୁ ଅଞ୍ଜନ ସେନ ନାମେ ଅଟଇ ତାର ମନ୍ତ୍ରୀ
ଶାଲୁର ତହ୍ନିଂକ ଦୁତ ପେଷିଲ ତଡ଼ନ୍ତ । ୩
ଶାଲୁକୁ ମାଳା ଦେଇ ଆସ ଯା ବହନ କର
ତାହାଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରବା ଯୋଟେଶ୍ୱର । ୪
ରଜାର ବଚନେ ଚଳଲେ ମନ୍ତ୍ରୀବର
ଶାକଲ୍ୟ ଦେଶରେ ଯାଇଣ ବର କର । ୫
ଶାଲୁକୁ ଜଣାଇଂଣ କଲେ ଦରଶନ
କହ୍ନଲ ମନ୍ତ୍ରୀବର ସକଳ ବଧାନ । ୬
ତୁ ଯହ୍ନୁଂ ଆଗହ୍ନୁଂ ମାଗୁଥିଲୁ ରସ୍ୟେ
ପଦ୍ମନାଭ ରଜା ଦେବ ଦୁହ୍ନତା ଗୋଟିଯେ । ୭
ଶାଲ୍ୟ ବୋଇଲେ ଯେ ଅମ୍ବେକ ନାମେ ବାଳୀ
ସେ କନ୍ୟା ଅଟଇ ଯେ ମୋହ୍ନର ମନର ହ୍ନିଆଳ । ୮

୧-୧ (କ) ଅମ୍ବା = ଅମ୍ବେକ; ପୂର୍ବେ = ଯେ ପୂର୍ବେ ୧-୨-(କ) ତାହାକୁ = ତାକୁ କଲ = କରଥିଲ ୨-୧-(କ) ସୟମ୍ବର କରଥିଲ ତାହା ଭୀଷ୍ମ ନାଶ କଲ ୨-୨-(କ) କାଳେ ଦୁହ୍ନତାକୁ ମୋର ପ୍ରଦାନ ନୋହ୍ନଲ ୩-୨-(କ) ଶାଲୁର ତହ୍ନିଂକ ତାକୁ ପଠିଆଇଲ ଭୂଅପଣ ୪-୧-(କ) ଶାଲୁକଇଂ = ଶାଲୁକୁ, ବରଆସ = ଆସ, କର ବର ୪-୨ (କ) ତାହାକଇ ପ୍ରଦାନ କରବ ଯେ୍ତୁ ମୋହୋର ଯୋଟେଶ୍ୱର ୫-୧ (କ) ଚଳଲ = ଚଳଲେ ୫-୨ (କ) ଶାଲୁର ଦେଶେଣ ଯେ ପ୍ରବେଶ · ସତ୍ୱର ୬-୧ (କ) ଶାଲୁକୁ ଜଣାଇଂ ଯାଇଂ କଲକ ଦର୍ଶନ ୬-୨ (କ) କହ୍ନଲକ = କହ୍ନଲ ୭-୧ (କ) କୁମାରୀକୁ ମାଗୁଥିଲୁ = ମାଗୁଥିଲୁ ୭-୨ (କ) ନୃପତ ତୋତେ = ରଜା ୮-୧ (କ) ଶାଲୁ = ଶାଲ୍ୟ, ଅମ୍ବେକନ୍ୟା = ଅମ୍ବେକ ନାମେ ୮-୨ (କ) ସେହ୍ନ ସେ ଅଟଇ ମୋର ମନର ହ୍ନିଆଳ

ମନ୍ତ୍ରୀ ବୋଇଲା ସେହ୍ନ ସେ ଯୁଗତ
ଅମ୍ଭେକ ନାମେ କନ୍ୟା ତୋରେ ଦେବଇଂ ଯଥାର୍ଥ । ୯
ଶୁଣିଣ ସନ୍ତୋଷ ଯେ ହୋଇଲା ମହୀପତି
ମାଳା ଦେଇଂ ବରିଲା ପଦ୍ମଲଭର ମନ୍ତ୍ରୀ । ୧୦
ବୃଷଭ ଶୁକଲ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଅର୍କବାର
ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ଅଟଇ ସେ ଦିନର । ୧୧
ଦଣ୍ଡେ ଯେନଣ ତୋର ଯିବୁ ନର ସାଇଂ
ଶାଲୁ ଅନେକ ଗଉରବ କଲା ହରଷ ହୋଇ । ୧୨
ପଦ୍ମନାଭ ରାଜା ତୋତେ ଦେବ ଯେ ଦୋହିତ
ସେ ଥିହୁଂ ଆଉକ ମୁଁ ଲୋଡ଼ିବି ପୂଣ୍ୟବନ୍ତୀ । ୧୩
ବର ବରଣ ଅଇଲେ ସେ ପଦ୍ମନାଭର ମନ୍ତ୍ରୀ
ଅନେକ ଉଚ୍ଛବ ଯେ କଲେ ନରପତି । ୧୪
ଅମ୍ଭେକ କନ୍ୟା ନିମନ୍ତେଣ ପଦ୍ମନାଭ
ପୁଣିହିଂ ବିଭା ଯୋଗାଡ଼ କରଇ ସମ୍ଭବ । ୧୫
ଇଷ୍ଟ କୁଟୁମ୍ବ ଯେ ବନ୍ଧୁବର୍ଗ ମାନ
ଅନେକ ଦେଶକୁ ରାଜା କଲାକ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ୧୬
କୋଟିଏ ରଥ ଘେନି ଶାଲୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ବିଭା ଯୋଗେ ରାଜା ଯେ ଆସଇ ଥାଟ ଭରି । ୧୭

୯-୧ (କ) ହୋଅଇ ଯୁଗତେ=ଯୁଗତ ୯-୨ (କ) ଅମ୍ଭାନାମେ କନ୍ୟାହିଂ ସେ ତୋତେ ଦେବଇଂ ଯଥାର୍ଥେ ୧୦-୧ (କ) ସାନନ୍ଦ ସେ=ସନ୍ତୋଷ ଯେ ୧୦-୨ (କ) ସେ ପଦ୍ମନାଭର=ପଦ୍ମଲଭର ୧୧-୧ (କ) ବୃଷ ଶୁକଳ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଶୁକ୍ରବାର ୧୧-୨ (କ) ହାଦେ ଭୋଗ=ସେ ଅଟଇ୧୨-୧ (କ) ସମଦଣ୍ଡ ଘେନ ତୋହୋର ଯିବୃଟି ଦଣ୍ଡସାଇଂ ୧୩-୧ (କ) ପଦ୍ମଦାଭ ନୃପତି ଯେବେ ମୋତେ ଦେବଟି ଦୋହିତ ୧୩-୨ (କ) ସ୍ନେହାହିଂ ମୁହିଂ ଆନକ ଲୋଡ଼ିବି ପୂଣ୍ୟ ଅର୍ଥ ୧୪-୧-(କ) ଅଇଲା=ଅଇଲେ, ପଦ୍ମନାଭ=ପଦ୍ମନାଭର ୧୪-୨ (କ) ଉତ୍ସବ=ଉଚ୍ଛବ, ତହିଁ=ଯେ, କଲେକ ନୃପତି=କଲେ ନରପତି ୧୫-୧ (କ) ଅମ୍ଭା କନ୍ୟାର ନିମନ୍ତେ ରାଜେ ପଦ୍ମନାଭି ୧୫-୨ (କ) କଲାକ=କରଇ ୧୬-୧ (କ) କୁଟୁମ୍ବ=କୁଟୁମ୍ବଯେ, ବାନ୍ଧବନ୍ତ=ବର୍ଗ ୧୬-୨ (କ) ଦେଶେର=ଦେଶକୁ, କଲା=କଲାକ ୧୭-୧ (କ) ଅନେକ=କୋଟିଏ, ଘେନସେ =ଘେନ ୧୭-୨ (କ) ଯୋଗେଣ=ଯୋଗେ, ରଜା=ରଜାଯେ, ଭୂଲ=ଭରି

ଚଉବଂଶ ନଗ୍ରେ ଆସି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ
ନୃପତି ମହାଦାସ ଶାଲୁକୁ ପଚ୍ଚରିଲେ । ୧୮
ଶାଲୁ ବୋଇଲା ମୋତେ ବରିଲେ ପଦ୍ମନାଭ
ଅନେ୍ମକ କନ୍ୟା ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କରିବ । ୧୯
ମହାଦାସ ବୋଇଲା କମ୍ପା ଅନମିତ୍ତେ ଅଇଲୁ
ତଗର ମୁଖେ କ ବାରତା ନ ଶୁଣିଲୁ । ୨୦
ଅନେ୍ମକ କନ୍ୟାକୁ ସୟଂବର ରଜା କଲା
ଟଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ଭୀଷ୍ମ ସୟଂବର ଭଙ୍ଗିଲା । ୨୧
ଅମ୍ବର ଥାଉଂ ଥାଉଂ ମାଳା ଦେଇଣ କର
ଭୀଷ୍ମେ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲେ କୁମାର୍ଣ୍ଣ । ୨୨
ଯେ୍ତସନେକ ବାରତା ସହୁଂ ପାଇଲା ବାଟରେ
ଶାଲୁ ବାହୁଡ଼ିଲା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ତ୍ତରେ । ୨୩
ନଷ୍ଟସ୍ତୁ ଯେବେ ସେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବରିଲା
ଯୁଗତେ କନ୍ୟା ଆନକୁ କାହିଂ ହୋଇଲା । ୨୪
ଶାଲୁ ବାହୁଡ଼ିଲା ସେ ଯେ୍ତସନେକ କଥା ଶୁଣି
ବାଟ ଗୃହିଂ ରହିଛୁ ପଦ୍ମନାଭ ନୃପମଣି । ୨୫
ଦିବସ ରାତ୍ର ଯେ ଅନୁକୁଳ ସରିଲା
ରାତ୍ର ପାହିଲା ଯେ ଶାଲୁତ ନଇଲା । ୨୬
ତଗର ବାରତା କହିଲେ ବେଗେ ଯାଇ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ତରେ ଦେବ ନଇଲା ଗୋସାଇଂ । ୨୭

୧୮-୧ (କ) ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ=ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ୧୮-୨ (କ) ଶାଲୁକୁ ପଚ୍ଚରିଲା ନୃପତି ମହାଦାସ ୧୯-୧ (କ) ବରିଲା=ବରିଲେ ୧୯-୨ (କ) ଅମ୍ବେ =ଅନେ୍ମକ, ମୋତେ ଯେ=ମୋତେ ୨୦-୨ (କ) ପାଇଲୁ=ଶୁଣିଲୁ ୨୧-୧ (କ) ଅମ୍ବେ=ଅନେ୍ମକ; କନ୍ୟାକଇଂ=କନ୍ୟାକୁ, କଲା=ରଜା କଲା ୨୧-୨-(କ) ଭୀଷ୍ମର ଯେ=ଭୀଷ୍ମ, ଭଜିଲା=ଭଙ୍ଗିଲା ୨୨-୧ (କ) ଥାଉଂଣ ଯେ=ଥାଉଂ, ବର =କର ୨୨-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମେ ହାଦେ=ଭୀଷ୍ମେ, କରିବ=ହୋଇଲେ ୨୩-୨ (କ) ବାହୁଡ଼ିଲା ଯେ=ବାହୁଡ଼ିଲା ୨୪-୧ (କ) ନଚସ୍ତେ=ନଷ୍ଟସ୍ତୁ, କନ୍ୟା=ସେ ୨୪-୨-(କ) ଯୁଗତେ ସେ କନ୍ୟା ଗୁରୁପତ୍ନୀ ହେଲା, ୨୫-୧-(କ) ଯେ='ସେ ୨୫-୨-(କ) ସେହିଯେ=ରହିଛୁ ୨୬-୧ (କ) ଯେ ନେନ=ଯେ ୨୬-୨-(କ) ରାତ୍ର ହୁଂ ରାତ୍ର, ହୋ=ଯେ ୨୭-୧ (କ) କହିଲା=କହିଲେ ୨୭-୨ (କ) ସେ=ଦେବ

ପୁଣି ସେ ଅନକୂଳ ନାଶ ଗଲ
ଯୁବା ବୟସ ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ଯହୁଂ ହୋଇଲ । ୨୮
ଦୃଷ୍ଟଯେ ବରିଲ ରଜା ନୃପତି ଖରବାହୁ
ଭୀଷ୍ମେକ କରଣ ଶୁଣି ଡ଼ରେ ନଇଲକ ସେହୁ । ୨୯
ଚତୁର୍ଥେ ମାନ ଅରଜୁନକୁ ବରିଲ
ଭ୍ରଷ୍ଟ କନ୍ୟା ବୋଲି ଏହୁ ସେ ବଶ ନୋହିଲା । ୩୦
ଏମନ୍ତେ ଅନେକ ଦେଶରେ ବରିଲ ନୃପତି
ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ଡରେ କେହୁ ନଇଲେ ତାର କତି । ୩୧
ପଞ୍ଚଦଶ ବରଷ ହୋଇଲ କୁମାରୀ
ଯୁବା ବୟସ ଯହୁଂ ହୋଇଲ ମନୋହାରୀ । ୩୨
ପ୍ରଦାନ କେହୁ ସେ ଦୋହିତ ନୋହିଲ
ଦୋହିତାକୁ ଘେନ ରଜା ବାରୁଣାବନ୍ତେ ଗଲ । ୩୩
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କତିକ ବୋଲି ଗଲ ନୃପମଣି
ଗ୍ରୀମୁରେ ଡ଼ରି ନେଇ କଲକ ଦୁଲଣୀ । ୩୪
ହେ ଗାଙ୍ଗେବ ଏହୁ ଯେ ମୋହର କୁମାରୀ
ନ ନାଶିଲୁ ନ ପୋଷିଲୁ ଗ୍ରଡ଼ିଲୁ ବରଣ କରି । ୩୫
କେବଣ ଦ୍ରୋହ ତୋତେ କଲେକ କୁମାରୀ
ଏବେ ଅଛଲି ଘେନ ସମ୍ଭାଳ ତୋହୋର ମନୋହାରୀ । ୩୬
ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ମୁଁ ତ କନ୍ୟାକୁ ବରିଲି
ତାହା ଉପେକ୍ଷି କି ଆନକୁ ବଶ ହେଲ । ୩୭

୨୮-୧-(କ) ହୁଂସେହୁ = ସେ ୨୮-୨ (କ) ବୟସ ଯେ = ବୟସ, କନ୍ୟାର = କନ୍ୟା ୨୯-୧ (କ) ସେ = ରଜା ୨୯-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବରଣ ଶୁଣି ନଅଇଲ ସେହୁ ୩୦-୧-(କ) ଚତୁର୍ଥେଣ = ଚତୁର୍ଥେ ୩୦-୨- (କ) ବରପୂର୍ବା = ଭ୍ରଷ୍ଟକନ୍ୟା, ସେ ବଶହିଂ = ଏହୁ ସେ ବଶ ୩୧-୧ (କ) ରଜା = ର ୩୧-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର = ଭୀଷ୍ମଙ୍କ, ନୋହିଲେ = ନଇଲେ ୩୩-୧ (କ) ଯହୁଂ ପ୍ରଦାନ କେହି ନୁହନ୍ତା ହୋଇଲ ୩୪-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ସନ୍ନିଧେ ଯାଇଂ ମିଳିଲ ନୃପମଣି ୩୪-୨ (କ) ଗ୍ରୀମୁରେଣ = ଗ୍ରୀମୁରେ, ଘେନେ = ନେଇ ୩୫-୧ (କ) ବୋଇଲ ହେ = ହେ, ଆମ୍ଭର ଅଟଇ ≐ ଯେ ମୋହର ୩୬-୧ (କ) କେବଣ ଦ୍ରୋହ କଲ ତୋତେ ଏହୁ ମୋହୋର ଦୁଲଣୀ ୩୬-୨ (କ) ଏବେହେଂ ସମ୍ଭାଳ ଅଇଲ ଗ୍ରୀମୁକୁ ତୋହୋର ଘେନ ୩୭-୧ (କ) ତୋହୋର ଦୁହିତାକୁ ତ କନ୍ୟାକୁ ୩୭-୨ (କ) ତାହାକୁ = ତାହା

ପିତା ମୋର ନାଶ ହୋଇବ ମୋହେ'ର ପୁତ୍ର ହେଲେ
ତାର ସଂଘରିଲ ଶାନ୍ତେଂତନୁର ବୋଲେ । ୩୮
ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା ତୁ ବରଣ କର କୁମାରୀ
ମୁହିଂ ଉପେକ୍ଷା କଲି ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ମୋହର । ୩୯
ପଦ୍ମନାଭ ବୋଲେ ମୁଁ ଅନେକ ବରିଲି ନୃପବର
କେହି ପ୍ରଦାନ ନୋହିଲେ ଉତରେଣ ତୋହୋର । ୪୦
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ପରାଶର ଭୂରିଶ୍ରବାକୁ ତୋଳାଇ
ଜଣେ ଜଣେ ଗୁହାରି କରଇ ଦୋହିତାକୁ ଦେଖାଇ । ୪୧
ଯଉବନ ବତୀ ସେ ସୁସଜ୍ଜ କାମେମୀ
ଅମୂଲ୍ୟ ରୂପବନ୍ତୀ ଜଗତ ମୋହେମୀ । ୪୨
ଅନେକ ଯାଗେଣ ତିଆଚିଲେ ଦେବଲୋକେ
କାହାରି ବଚନ ନକଲେ ଦୃଢ଼ ବାକ୍ୟେ । ୪୩
ସତ୍ୟେଣ ସଂସାର ଯେ ଅଛଇ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି
ସତ୍ୟକୁ ମେଣ୍ଟି ଲଙ୍ଘିଲେ ପ୍ରାଣୀ ହୋଅନ୍ତି ନର୍କଗତ । ୪୪
ମୁହିଂ ଯେ ବରତ କଲି ପିତାର ନିମନ୍ତେ
ତୁମ୍ଭେ କମ୍ପା ମୋହର ଧର୍ମ ଭାଙ୍ଗିବ ଅନମିତ୍ତେ । ୪୫
ସବୁଙ୍କର ବଚନ ସହୁଂ ଭାଙ୍ଗିଲେ ଗାଙ୍ଗେବ
ଦେଖିଣ ବରସ ଯେ ହୋଇଲେ ପଦ୍ମନାଭ । ୪୬

୩୮-୧ (କ)ମୋହୋର = ମୋର, ସିବ = ହୋଇବ, ହୋଇଲେ = ହେଲେ, ୩୮-୨ (କ) ସଂଘରିଲ ମୁହିଂ = ସଂଘରିଲ, ଶାନ୍ତେଂତନୁଙ୍କର = ଶାନ୍ତେଂତନୁର ୩୯-୧ (କ) ଯାହାକଇ ପାରୁ ତୁ ପ୍ରଦାନ କର ବାଳୀ ୩୯-୨ (କ) ପ୍ରତିପାଳ = ସତ୍ୟ ମୋହୋର ୪୦-୧ (କ) ପଦ୍ମନାଭ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଶ୍ରୀଷ୍ମ ଅନେକ ଦେଶରୁ ମୁଂ ବରିଲି ଦଣ୍ଡଧର ୪୦-୨ (କ) ତୋହୋର ଯେ ଉତରେ = ଉତରେଣ ତୋହୋର ୪୧-୧(କ) ଭୂରିଶ୍ରବାନ୍ତ ବୋଲଇ = ଭୂରିଶ୍ରବାକୁ ତୋଳାଇ ୪୧-୨ (କ) କରଇ ସେ = କରଇ ୪୨-୧ (କ) ଯଉବନ ବନ୍ତୀ = ଯଉବନ ବନ୍ତି ୪୨-୨(କ) ଯେ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ = ଜଗତ, ମୋହନୀ = ମେହେନୀ· ୪୩-୧ (କ) ବାଗେ = ବାଗେଣ, ପିତାମହ = ଦେବ ୪୩-୨ (କ) ବୋଲ ଶ୍ରୀଷ୍ମ = ବଚନ ୪୪-୧ (କ) ସଂସାର = ସଂସାର ଯେ ଅଛଇନା = ଅଛଇ ୪୪-୨ (କ) ସତ୍ୟ = ସତ୍ୟକୁ, ଲେ = ଲଙ୍ଘିଲେ ୪୫-୧ (କ)·ବ୍ରତ = ବରତ ୪୫-୨ (କ) ଧର୍ମ ମୋହର = ମୋହର ଧର୍ମ, ଭାଙ୍ଗୁଛୁ = ଭାଙ୍ଗିବ

ପଦ୍ମନାଭ ବୋଇଲେ ଯେ ଦୁହିତାଙ୍କୁ ଚାଇ
ତୁ ଆଉ ମୋହର ପୁରେ କି କରିବୁ ଯାଇ ।୪୭
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ସେବା କରି ଗୋ ଥାଅ ଅନୁବ୍ରତେ
ପୋଷିଲେଣ ଯେଷୁ ନାଶିଲେଣ ନାଶୁ ତୋତେ ।୪୮
ସେବା କରୁଥିଲେ କରଇ ଅବାଦସ୍ୟେ
ବିଗ୍ରହ କରି ଖଣ୍ଟି ଥାଅ ଗୋ ମହାମାୟେ ।୪୯
ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ଯେ ଛାଡ଼ିଣ ନରନାଥ
ଚଳିଲେ ନିଜ ରାଜ୍ୟେ ବିମୋହିତ ଚିତ୍ତ ।୫୦
ରାଜାର ନନ୍ଦିନୀ ଯେ ନବଯଉବନୀ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନଗର ଖଟଇ ଦିବସ ରଜନୀ ।୫୧
ଭୀଷ୍ମ କୋପ କଲେ ଦେଖିଣ ମାନିନୀ
ବୋଇଲେ ପାପୋଷ୍ଠୀ ବାଳ ଧରି ନିଅ ପୁଣି ।୫୨
କୋପେଣ ବାହାର କଲେ ନଗର ପାନ୍ତ ଅମାତ୍ୟେ
ଦେଖିଣ ସୁନ୍ଦରୀ ବିମୋହିତ ଚିତ୍ତେ ।୫୩
ବୋଇଲେ ସୁନ୍ଦରୀ ଶୁଣ ହୋ ଗାଙ୍ଗବେ
ମୋତେ ନାଶ କଲେ କିସ ଧର୍ମ ହୋଇବେ ।୫୪
ଏହା ଶୁଣି ବୋଲଇ ସେ ଶାନ୍ତେଂତନୁ ହସି
ତୋତେ ଦେଖିଣ ମୁଁ ମନରେ ବଡ଼ ହାସି ।୫୫

୪୭-୧ (କ) ଧଂସିଲେ=ଭଙ୍ଗିଲେ ୪୭-୨ (କ) ତୁ ଆବର ମୋର ପୁରେ କରିବୁ କିସ ଯାଇ ୪୮-୧ (କ) ଗୋ କରି=କରି ଗୋ ୪୮-୨ (କ) ପୋଷିଲେ=ପୋଷିଲେଟ, ଅବା ନାଶିଲେ=ନାଶିଲେଣ ୪୯-୧ (କ) ଦାସ୍ୟା=ଦାସ୍ୟେ ୪୯-୨(କ) ବିଗ୍ରହଣ ଖଣ୍ଟି ଗୋ ଥାଅ ମହାମାୟା ୫୦-୧ (କ) ଅମ୍ବା=ଅମ୍ବେକ, ସେ=ଯେ ୫୦-୨ (କ) ରାଜ୍ୟେ ରାଜା=ରାଜ୍ୟେ ୫୧-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ନଗରେ ଖଟଇ ସେ ଦିବା ଯେ ରଜ୍ୟେଣୀ ୫୨-୧ (କ) ସେ ନାରୀ=ମାନିନୀ ୫୨-୨ (କ) ବୋଇଲେ ଯେ ପାପେଷ୍ଠ କି ନିଅ ବାଳଧରି ୫୩-୧ (କ) କଲେ ପାନ୍ତ-କଲେ ନଗର ପାନ୍ତ ୫୩-୨(କ) ସୁନ୍ଦରୀ ଯେ=ସୁନ୍ଦରୀ ୫୪-୧ (କ) ଗାଙ୍ଗେବ=ଗାଙ୍ଗବେ ୫୪-୨ (କ) ତ ହୋଇବ =ହୋଇବେ ୫୫-୧ (କ) ବୋଇଲେ ଯେ=ବୋଲଇ ସେ, ଶାନ୍ତେଂତନୁର= ଶାନ୍ତେଂତନୁ ୫୫-୨ (କ) ଦେଖିଲେ=ଦେଖିଣ, ମୁହିଂ=ମୁଂ, ହାସୀ=ହାସ୍ୟ

ମୋହର ବଡ଼ ଭୟ ଲଗଇ ତୋତେ ଦେଖି
ପଳାଇ ଯାଅସି ମୋହୋର ରାଜ୍ୟ ଉପେକ୍ଷି ।୫୬
ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟା ବୋଇଲ ମୁହିଂ କାହିଂକ ଯିବ
ମେ ହୋରେଣ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇବୁ ପରାଭବ ।୫୭
ଅମ୍ବେକ ବୋଇଲ ମୁଁ ଯାଉଅଛି କ ନା
ଯହିଂ ତହିଂ ମଲେ ତୋତେ ଲଗଇ ସିନା ।୫୮
ଅନେକ ଭଞ୍ଜନା ଯହୁଂ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମ ରାଗେ
ତୋତେ ନାଶିବ ମୁଁ ଝାସିବ ପ୍ରୟାଗେ ।୫୯

୫୬-୧ (କ) ବହୁତ ଭୟ ମୋତେ=ମୋହର ବଡ଼ ଭୟେ ୫୬-୨ (କ) ପଳାଇଣ= ପଳାଇ, ଯାଅରୁ=ଯାଅସି, ରାଜ୍ୟକୁ=ରାଜ୍ୟ ୫୭-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ବୋଇଲ ଆଉ କାହିଂକ ମୁଂ ଯିବ ୫୭-୨ (କ) ହୁ ହୋଇବୁ=ହୋଇବୁ ୫୮-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ବୋଇଲ ମୁଂ ଯାଉଅଛି କ ନା ୫୮-୨ (କ) ମଲେ ମୁଂ ହତ୍ୟା=ମଲେ, ସିନା=ଲଗଇ ସିନା ୫୯-୧ (କ) ଅକେକ ଭର୍ତ୍ସନା ଯହୁଂ ବୋଇଲ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆଗେ ୫୯-୨ (କ) ବୋଲି ମୁଂ=ମୁଁ ।

—*—

ଅମ୍ବା ଚରିତ

ଏମନ୍ତେକ ବୋଲନ୍ତେ ସେ ଆସଇ ସୁନ୍ଦରୀ
ପ୍ରଶୁରାମର ଆଗେ ସେ କରଇ ଗୁହାରି । ୧
ଗଙ୍ଗା କୂଳେଣ ବସି କାନ୍ଦଇ ଯୁବତୀ
ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲନ୍ତ "ଆସ୍ମି ତୁ କାହାର ଯୁବତୀ । ୨
ଏମ୍ଭ ତୋହର ରୂପଗୁଣ ଦେବେଣ ଅଗୋଚର
ତୋତେ ଉପେକ୍ଷା କଲା କେବଣ ପାମର" । ୩
ଅମ୍ବେକ ବୋଇଲା ଗୋସାଇଂ ମୁହିଂ ବଡ଼ ଦୁଖୀ
ମୁହିଂ ଶରଣ ମାଗଇ ମହନ୍ତ ଜନ ଦେଖି । ୪
ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେ ଆସ୍ମି ଯେ ତୋହର ଇଚ୍ଛା
ସତ୍ୟ ଆମ୍ଭେ କଲୁ ଯେ ତୋହର ପୂରାଇ ବାଞ୍ଛା । ୫
ଆମ୍ଭର ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ତିନବାରରେ ସତ୍ୟ
ଏମ୍ଭକ୍ଷଣି ଦେବୁଂ ବର ମାଗରେ ଯୁବତୀ । ୬
ଅମ୍ବେକା ବୋଇଲେ ମୋତେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇବା
ଆନ ଅର୍ଥ ନାହିଂ ମୋତେ ସ୍ୱାମୀ ଦାନ ଦେବା । ୭
ମାଗରେ ସୁନ୍ଦରୀ ଯାହାକୁ ତୋର ଇଚ୍ଛା
ତିଇ ଲୋକେ ଦେବ ମୁଂ ତୁ ଯାହାକୁ କରୁ ଇଚ୍ଛା । ୮
ଅମ୍ବେକ ବୋଇଲେ ତୁମେ ଶୁଣ ଦେବଯତି
ବରଣ ବନ୍ଧ ମୋତେ ନୋହିଲା ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ । ୯

୧-୨ (କ) ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ=ପ୍ରଶୁରାମର, କାନ୍ଦ କଲାକ=ସେ କରଇ ୨-୧ (କ) କୂଳେ ବସିଣ ଯେ=କୂଳେଣ ବସି ୨-୨ (କ) ପ୍ରଶୁରାମ ପଚାରଲେ ଆସ୍ମି ତୁ ଅଇଲୁ କାହାର କନ୍ଥ ୩-୧ (କ) ଦେବେ=ଦେବେଣ ୩-୨(କ) କଲା ଗୋ=କଲା ୪-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା=ଅମ୍ବେକ ୪-୨ (କ) ମୁହିଂ ଯେ=ମୁହିଂ । ୫-୧ (କ) ଗୋ=ଆସ୍ମି ୫-୨ (କ) ସତ୍ୟ କହୁ ଆମ୍ଭେ ତୋର ପୂରେଇବୁ ମନବାଞ୍ଛା ୬-୧(କ) ଏମ୍ଭ ଆମ୍ଭର ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ନିବାରହିଂ ସତ୍ୟ ୭-୧(କ) ଅମ୍ବାକନ୍ୟା=ଅମ୍ବେକା, ବୋଇଲା=ବୋଇଲେ, ମୋତେ ଦେବ=ମୋତେ ୮-୨(କ) ତିନ ଲୋକରେ ଦେବୁଂ ଯାହାକୁ କରୁ ବାଞ୍ଛା ୯-୧(କ) ଅମ୍ବାକନ୍ୟା ଯେ=ଅମ୍ବେକ, ବୋଇଲା=ବୋଇଲେ, 'କ'ରେ ଅଧିକା ଶୁଣସି=ଶୁଣ, ମହାଯତି=ଦେବଯତି ୯-୨(କ) ପ୍ରଦାନ=ବନ୍ଧ

ମୂହ୍ନି ସେ ଅମ୍ବେକ ପଦ୍ମଲଭର କୁମାରୀ
ତାହାକୁ ସ୍ୱାମୀ ଦାନ ମାଗ ମୋତେ ଦେବା ଅଧିକାରୀ । ୧୦
ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେ ରଘୁରାମ ନୀଳରାମ କଇରାଇ
ଭୀଷ୍ମେକୁ ସମର୍ପି ଆସ ଯେହ୍ୱାକୁ ନେଇ । ୧୧
ସ୍ୱାମୀର ଆଜ୍ଞାଂ ସେ ପାଇଲ ନବେଷ୍ଟିତ ଶିରେ
ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ଘେନ ନୀଳରାମ ରଘୁରାମ ବାରୁଣାବନ୍ତ
ପୁରେ । ୧୨
ଭୀଷ୍ମେକୁ ବୋଇଲେ ତୋତେ ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ଆଜ୍ଞାଂ ମାନବୁ
ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ ହୋଇବୁ । ୧୩
ଖିଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ରଘୁରାମଙ୍କୁ କୋପେ ଗୃହ୍ନିଂ
ତୁମ୍ଭର ଡରେ କରେ ବିଭା ହୋଇବଇ ମୁହ୍ନିଂ । ୧୪
ମୋହର ଭସ୍ମ କରେ ତୁମ୍ଭ ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କୁ
କପାଇଂ ପ୍ରଦାନ ହେବ ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ । ୧୫
ନୀଳରାମେ ବୋଇଲେରେ ପ୍ରଶୁରାମ ଆଜ୍ଞାଂ ମେଣ୍ଟ
ଅବଶ୍ୟ ତୋହର ଯେ ହୋଇବ ଶିର ଭୁଟ୍ଟୁ । ୧୬

୧୦-୧ (କ) ଅମ୍ବାକନ୍ୟା＝ଅମ୍ବେକ, ପଦ୍ମନାଭ＝ପଦ୍ମଲଭ ୧୦-୨ (କ) ମୁଂ ତାହାକଇଂ ଦାନ ମାଗଇ ମୋତେ ଦୋ ତଦଗୃହୀ ୧୧-୧(କ) ପ୍ରଶୁରାମ ବୋଇଲେ ନୀଳରାମ ରଘୁରାମଙ୍କୁ ରାଇ ୧୧-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମ＝ଖିଷ୍ମେ, ସମର୍ପଣ କରି ଆସ＝ସମର୍ପି ଆସ, ଯେହ୍ୱାକଇ＝ଯେହ୍ୱାକୁ, ତୁମ୍ଭେନେଇ＝ନେଇ ୧୨-୧(କ) କରି＝ପାଇଲ, ଶିର＝ଶିରେ ୧୨-୨(କ) କନ୍ୟା ଘେନଗଲେ ＝ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ଘେନ ୧୩-୧(କ) ଆହୋ ଖିଷ୍ମେ ତୋତେ ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ହୋଇଲକ ବାବୁ ୧୩-୨(କ) ଅମ୍ବେ＝ଅମ୍ବେକ, ତୁ ପ୍ରଦାନ＝ପ୍ରଦାନ ୧୪-୧(କ) ଙ୍କ ମୁଖ＝କୁ କୋପେ ୧୪-୨(କ) ଡ଼ରଣେ କ＝ଡରେ କରେ ୧୫-୧(କ) କ ତୁମ୍ଭର＝କରେ ତୁମ୍ଭ ୧୫-୨(କ) କପାଇଂ＝କପାଂ, ହୋଇବ ମୁଂ ＝ହେବ, ଅମ୍ବା＝ଅମ୍ବିକା ୧୬-୧ (କ) ନୀଳରାମ＝ନୀଳରାମେ, ବୋଇବ୍‌ଲ＝ବୋଇଲେରେ, ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ＝ପ୍ରଶୁରାମ ୧୬-୨ (କ) ଶିରଚ୍ଛେଦ＝ଯେ, କଣ୍ଠଚ୍ଛୁ＝ଶିରଭୁଟ୍ଟୁ, ପ୍ରଶୁରାମ ଆଗେ କହିବ ମୁଂ ଯାଇଂ । ନଚେତ୍ ମରିବୁରେ ଦୁଷ୍ଟ ମତ ପାଇଂ ।।

କୋପେ ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ମାଳରାମ
ପାରିଲେ ଆସୁ ତୋର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଶୁରାମ । ୧୭
ପ୍ରଶୁରାମ ଆଗେ ତୋର କହୁକନା ଯାଇଂ
ସଭିଏ ନାଶ ଯିବ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦ୍ରୋହାର ପାଇଁ । ୧୮
ରଘୁରାମ ମାଳରାମ ଗଲେ ଯେ ବାହୁଡ଼ି
ଅମ୍ଭେକ କନ୍ୟା ଯେ ଗୋଡ଼ାଇ କାଢ଼ି କରି । ୧୯
ପ୍ରଶୁରାମ ବିଜେ କରି ଅଛନ୍ତି ତ୍ରିପୁରି ପର୍ବତେ
ରଘୁରାମ ମାଳରାମ ପ୍ରବେଶ ବେନି ଭ୍ରାଥେ । ୨୦
ପ୍ରଣମିତ ହୋଇଣ ଯେ ମାଳରାମ ବୋଇଲା ।
ସ୍ୱାମୀ ଭୀଷ୍ମ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଯେ ଅନେକ ଗାଳି ଦେଲା । ୨୧
ବୋଇଲା ଆସଇକ ନା ତୁମ୍ଭର ପ୍ରଶୁରାମ
କେତେ କେତେ ଆସି କନା କରଇ ସଂଗ୍ରାମ । ୨୨
ଅମ୍ଭେକ କାନ୍ଦଇ ଯେ ଅନେକ ବଇକୁଲେ
ପ୍ରଶୁରାମ ଆଗ୍ୟାଂକୁ ଯେ ସେ ହେଲେଣ ମେଣ୍ଣିଲେ । ୨୩
ଧାମଇଂ କୋପେ ସେ ପ୍ରଶୁଧର ନାଥ
ପଛେ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ରଘୁରାସ ମାଳରାମ ବେନଭ୍ରାଥ । ୨୪
ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ଯେ ହୋଇ ଅମ୍ଭେକ ଯୁବତୀ
ସେହି ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ଯେ ତାହାଙ୍କ ପଛ କତ । ୨୫

୧୭-୧(କ) କୋପରେ ଭୀଷ୍ମ ବୋଇଲେ ମାଳରାମ କଇ ୧୭-୨ 'କ'ରେ ନାହିଂ ପାରଲେ ଆସୁ ତୋର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଶୁରାମ ୧୮-୨ (କ)ରେ ନାହିଂ—ସଭିଏ ନାଶଯିବ ତୁମ୍ଭେ ଏ ଦ୍ରୋହାର ପାଇଁ ୧୯-୧(କ) ମାଳରାମ ରଘୁରାମ ଯେ ଗଲେକ ବାହୁଡ଼ି ୧୯-୨ (କ) ଅମ୍ଭା=ଅମ୍ଭେକ, ହିଂ=ଯେ, ପଛେ ଗୋଡାଇଛୁ=ଗୋଡ଼ାଇ ୨୦-୧ (କ) ପ୍ରଶୁରାମେ=ପ୍ରଶୁରାମ, ତ୍ରିପୁରୀ=ତ୍ରିପୁରାର ୨୦-୨ (କ) ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ= ପ୍ରବେଶ, ଭ୍ରାତେ=ଭ୍ରାଥେ ୨୧-୧ (କ) ପ୍ରଣପତ୍ୟ=ପ୍ରଣମିତ, ମାଳରାମଯେ=ଯେ ମାଳରାମ ୨୧-୨ (କ) କୋପ କଲ=ଗାଳିଦେଲ ୨୨-୧ (କ) ବୋଇଲା ଆସୁକ ନା ବାବୁ ତୋହୋର ପ୍ରଶୁରାମ ୨୨-୨ (କ) କେତେ ମାନେ ପାରୁ ସେହୁ ଆସି କରୁ ଯେ ସଂଗ୍ରାମ ୨୩-୧(କ) ଅମ୍ଭା କନ୍ୟା=ଅମ୍ଭେକ, ବଢ଼ଇ=ଅନେକ ୨୩-୨(କ) ପ୍ରଶୁରାମ ମହା କୋପ କଲେ ଆଗ୍ୟାଂ ଯେ ମେଣ୍ଣିଲେ, ୨୪-୧ (କ) କୋପେଣ=କୋପେ ଯେ=ସେ ୨୪-୨ (କ) ପଛେଣ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ମାଳ, ରଘୁ, ହଳୀ ରାମ ତନଭ୍ରାଥ ୨୫-୧ (କ) ମାନନା=ଅନେକ, ହୋଇଣ=ହୋଇ, ଅମ୍ଭା=ଅମ୍ଭେକ ୨୫-୨(କ) ଅଛୁ=ଅଛନ୍ତି ଯେ, ତାହାଙ୍କର=ତାହାଙ୍କ

କାଳାନଳ ରୂପ ହୋଇଣ ପ୍ରଶୁରାମେ
ରାଗେଣ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଂ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଆଶ୍ରମେ ।୨୬
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ କୋପ ଦେଖିଣ ସେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ
ରାଗ ଦେଖି ନଟଲେ ଯେ ପ୍ରଶୁରାମ କତି ।୨୭
କୋପେଣ ପ୍ରଶୁରାମ ଯେ ବଦନ୍ତ ଉତ୍ତର
ଆରେ ମୋହର ଆଗ୍ୟାଂଭ୍ରଷ୍ଟ କଲୁଟିର କେବଣ ଦର୍ପ ତୋହର ।୨୮
କେବଣ କାରଣେ ବରିଲୁ ସ୍ୱେହାଙ୍କୁ
ବରଣ ବିଭା ନୋହିଲୁ ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟାକୁ ।୨୯
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଶୁଣସିରେ ତୁ ଭୀଷ୍ମ
ତୋତେ କୋପ ଯେ କରନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରଶୁରାମ ।୩୦
ବଡ଼ କାଳନ୍ତେକ ଏ, ମହା ଯେ ବିକଟ
ଆଗ୍ୟାଂ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରିଣ ଯେ କରିନ୍ତୁ ମୁରାଠ ।୩୧
ବାବୁ ଜମ ଅଗ୍ନିର ଯହୁଂ ବିଷାଦ ଦେଖିଲା
ତିନି ଭାଇ ମାତାଙ୍କର ଶିର ସେ ଛେଦିଲା ।୩୨
ଯମଦଗ୍ନିର ସତ୍ୟ ରଖିଲା ସ୍ୱେ ଅଣ ଉପ୍ରୋଧି
ପିତୃକାର୍ଯ୍ୟ କଲା ସ୍ୱେ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟେ ମହାଯୋଧି ।୩୩
ସ୍ୱେହାର କୋପ କଲେରେ କେହି ତ ନ ବର୍ତ୍ତି
ସ୍ୱେକୋଇଶ ବାରେ ରେ ନିକ୍ଷତ୍ରୀ କଲା ପୃଥୀ ।୩୪

୨୬-୧ (କ) ମୂର୍ତ୍ତି=ରୂପ, ହୋଇ=ହୋଇଣ, ମହାବୀର ପ୍ରଶୁରାମ=ପ୍ରଶୁରାମେ ୨୬-୨ (କ) ରାଗେ=ରାଗେଣ, ଭୀଷ୍ମ=ଭୀଷ୍ମେ: ଆସ୍ଥାନ=ଆଶ୍ରମେ ୨୭-୧ (କ) ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର=ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କ ୨୭-୨ (କ) ରାଗେଣ=ରାଗଦେଖି, ସେ=ଯେ ୨୮-୧ (କ) ବୋଲନ୍ତ=ବଦନ୍ତ ୨୮-୨ (କ) କଲୁ=କଲୁରେ, ଦର୍ପଯେ=ଦର୍ପ ୨୯-୧ (କ) ଆମ୍ଭର ଜାଣନ୍ତେ ରୁ ଯେ ବରିଲୁ ସ୍ୱେହାଙ୍କୁ ୨୯-୨ (କ) ତୁରେ ସ୍ୱେ ଅମ୍ବା=ଅମ୍ବେକ ୩୦-୧ (କ) ବାବୁ ଶୁଣ ତୁରେ=ଶୁଣସିରେ ତୁ ୩୦-୨ (କ) କରିଣ ଅଛନ୍ତ=ଯେ କରନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ ୩୧-୧ (କ) ବଡ଼ାଇ ଦୁଷ୍ଟ କାଳାନ୍ତକ ସ୍ୱେ ମହାବିକ୍ରମ ୩୧-୨ (କ) ଯୁଗାନ୍ତେକ ନାଥ ସ୍ୱେ ଅଟଇ ଦୁଢ ଯମ ୩୨-୧ (କ) ଜମଦଗ୍ନିଙ୍କର=ଜମ ଅଗ୍ନିର ୩୨-୨ (କ) ଛେଦି-ପକାଇଲା=ସେ ଛେଦିଲା ୩୩-୧ (କ) ଅଣଦାୟ୍ୟା ପୁରୁଷ ଅଣ ଯେ ଉପ୍ରୋଧୀ ୩୩-୨ (କ) ଅଭୟେ ଅଜୟେ ସ୍ୱେ ତ୍ରୈଲୋକେ ମହାଯୋଧି ୩୪-୧ (କ) ବାବୁ=ରେ ୩୪-୨ (କ) ବାର=ବାରେରେ, କଲକ ସ୍ୱେହୁ=କଲା

ସତ୍ୟଯୁଗ ଭୋଗ କଲ ଦେହି ଷଦୀ ବୃତ୍ତ ପଟଣେ
ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ସାଧିଲ ଆପଣେ ଆପଣେ । ୩୫
ଯେହ୍ନା ସଂଗେ ତୁ ନୁହସି ବିବାଦୀ
କଟାକ୍ଷ ନୟନେ ଚାହିଂଲେ ହୋଇବ ଶିରଛେଦୀ । ୩୬
ଆମ୍ଭର ଶପଥ ବାବୁ ନାସ୍ତିତୁ ନକର
ଅମ୍ଭେ କନ୍ୟାକୁ ପ୍ରଦାନ ନାହିଂ ଆମ୍ଭର ବୋଲ କର । ୩୭
ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ମୁଂ କେମନ୍ତେ ବିଭା ହୋଇବି
ଶାନ୍ତନୁ ପରି ପିତାକୁ ମୋର ପୁର୍ବହାତେ ମରାଇବି । ୩୮
ଧାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ବାବୁ ତାକୁ ପ୍ରଦାନ ହୁଅ
ଶୃଙ୍ଗାର ବଞ୍ଚାଇ ଦେଛେ ଅପବାଦ ଦିଅ । ୩୯
ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ପିତୃଗଣେ
ମୁହିଂ ଶୁଣିଲି ଦେବ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ପୁରାଣେ । ୪୦
ତିରିଶ ଦିବସେ ଯେ ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଏ ନାରୀ
ତାହାକୁ ଛୁଂଇଲ ଯେ ଚଣ୍ଡାଳ ଛୁଇଂଲା ସରି । ୪୧
ହେତେ ବସ୍ତ୍ରେ ଛୁଇଂ ତେତେ ବସ୍ତ୍ରେ ସ୍ନାହାନ କରି
ସେ ଦିନେକ ଉପବାସେଣ ଦିନ ହରି । ୪୨
ଦୁତୀୟ ଦିବସେଣ ଛୁଅନ୍ତି ଯେବଣ ନାରୀ
ପ୍ରତକ୍ଷେ ଦୋଷ ହୋଅଇ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ପାପସଙ୍ଗେ ସରି । ୪୩

୩୫-୧(କ) ଯେତୁ=ଯେହ୍ନୁ ୩୫-୨(କ) ଅନେକ ଉପାୟେ ବିଦ୍ୟା ରଖିଲ ଯେତୁ ଆପଣେ ଆପଣେ ୩୬-୧(କ) ଯେହ୍ନାଙ୍କର ତୁଲେ ବାବୁ ତୁ ନୋହସି ବିବାଦୀ ୩୬-୨(କ) ଯେ-ହୋଇବୁ=ହୋଇବ ୩୭-୨ (କ) ହୋଅ=ନାହିଂ ୩୮-୨ (କ) ପ୍ରଦାନ=ବିଭା ୩୮-୨ (କ) ଖରଯାର ନମନ୍ତେ କେମନ୍ତେ ମୁଂ ପିତାଙ୍କୁ ନାଶ ଯେ କରିବି ୩୯-୧(କ) ତାହାକୁ=ତାକୁ, ହୋଇ=ହୁଅ ୩୯-୨ (କ) ଶୃଙ୍ଗାର ବଞ୍ଚାଇ ପଛେ ତାକୁ ଅପବାଦ ବାକ୍ୟ ଦେଇ ୪୦-୧ (କ) ଖିସ୍ମ=ଭୀଷ୍ମେ ୪୦-୨ (କ) ଯେ=ଦେବ, ଅଗସ୍ତିଙ୍କର=ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ୪୧-୧(କ) ଦିବସେ=ଦିବସେ ଯେ, ୪୧-୨(କ) ପ୍ରଥମଦିନ ଛୁଇଂଲେ ଚଣ୍ଡାଳ ଛୁଇଂଲା ଦୋଷ ସରି ୪୨-୧ (କ) ସ୍ନାହାନ ଯେ=ସ୍ନାହାନ ୪୨-୨ (କ) ସେ ଦିନେ ଉପବାସ କଲେ ସେ ଦିନର ପାପ ହରି ୪୩-୧ (କ) ଦୁତୀୟ ଦିବସେ ଛୁଇଂଲେ ରଜବନ୍ତୀ ନାରୀ ୪୩-୨ (କ) ପ୍ରତକ୍ଷେ ହୋଅନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ସରି ।

ତୃତୀୟ ଦିବସେ ଛୁଅନ୍ତି ଯେବଣ ଯୁବତୀ
ପୂଜାଲଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗିଲେ ହୁଅଇ ଯେବଣ ଗତି । ୪୪
ଚତୁର୍ଥ ଦିବସେ ଯେ ହୁଅନ୍ତି ଯୁବତୀଙ୍କର ପାଶ
ଗୋହତ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ମାତୃହରଣ ସୁରାପାନ ଦୋଷ । ୪୫
ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାହାନ କରିବ ପାଞ୍ଚ ଦିବସେ
ସେଦିନ ଯିବ ପୁରୁଷ ତାହାର ପାଶେ । ୪୬
ନାନା ଧର୍ମ ଇଚ୍ଛି ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି କରି
ସମସ୍ତ ତେଜ୍ୟା କରି ତାହାରେ ହୋଇବ ବ୍ରତଗ୍ରସ୍ତ । ୪୭
ଷଷ୍ଠ ଦିନ ଯେ ସପ୍ତମ ଦିନ ପରିଯନ୍ତେ
ଯେବଣ ପୁରୁଷ ନଯାନ୍ତି ଦୋଷ କୃତ ଅର୍ଥେ । ୪୮
ସେ ବୋହିଲ ଶ୍ରୋଣିତ ଆଧାର କରନ୍ତି ତାହାରପିତୃଲୋକେ
ଯେସନେକ ଅଛି ଶାହାସ୍ତ୍ର ଧର୍ମ ବାକ୍ୟେ । ୪୯
ବୋଲ ଯେ ବିଭା ହୋଇଣ କେହ୍ନେ ଶୃଙ୍ଗାର ନଇଚ୍ଛିବି
ମୋହର ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ କି ତୁମ୍ଭେନ୍ତ ନାଶ କରିବ । ୫୦
ଏମ୍ନେସନେକ ବଚନ ଯହୁଂ କହିଲେକ ଗାଙ୍ଗବେ
ଶୁଣିଣ ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଲେ ପାରେଶ୍ବର ଦେବେ । ୫୧
ପ୍ରଶୁରାମକୁ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ
ଆହେ ପ୍ରଶୁରାମ କସ ତୋତେ ମୋହର ଭୀତି । ୫୨
ପଳା ଯା ମିଛେ ଯେଉଁଥେ ବଖାଣୁ ବଡ଼ପଣ
ସହୋଦ୍ରେ କଳଙ୍କ ନ କରିଅସି ଅକାରଣ । ୫୩

୪୪-୧ (କ) ତୃତୀୟ ଦିବସେ ଯେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଛୁଅନ୍ତି ୪୪-୨ (କ) ପାଇ= ହୁଅଇ, ଅଗତି= ଗତି ୪୫-୧ (କ) ହୋଅନ୍ତି= ହୁଅନ୍ତି, ଯୁବତୀ= ସ୍ତ୍ରି ଶ୍ରୀ ୪୫-୨(କ) ହିଂ ଦୋଷ= ଦୋଷ ୪୬-୧ (କ) ସ୍ନାହାନ= ସ୍ନାହାନ, ପାଞ୍ଚ= ପଞ୍ଚମ ୪୬-୨ (କ) ସେଦିନ ପୁରୁଷ ଯିବ ତାହାଙ୍କର ପାଶେ ୪୮-୧ (କ) ପଞ୍ଚମ ଦିନୁଂ. ସପତମ ଦିନ ପରିଯନ୍ତେ ୪୮-୨ (କ) ଯେବଣ ପୁରୁଷ ଉପେକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାନା ବ୍ରତ କର୍ମ ଅର୍ଥେ ୪୯-୧ (କ) ବହିଲ= ବୋହିଲ, ଆହାର= ଆଧାର ୫୦-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମେ ବୋଇଲେ= ବୋଲ ଯେ. କେମନ୍ତେ= କେହ୍ନେ ୫୦-୨ (କ) ମୋହୋର ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେନ୍ତ ନାଶ ଯେ କରିବ ୫୧-୧ (କ) ବୋଇଲେ= କହିଲେ କ ୫୨-୧ (କ) କଇକୋପେ= କୁ ୫୨-୨ (କ) ମୋହୋର= କସ, କସ= କସ ମୋହୋର ।

ତୁ ମୋହୋର ସୋହୋଦ୍ର ଅଟୁ ଯଥା ଅର୍ଥେ
ସ୍ନେ ହୁର ପାମେଶ ପାଇଂ ମରିବୁ ଭିନ ଭ୍ରାଥେ । ୫୪
କହ୍ନିତ ଦୋଷେ ବଡ଼ପଣ ନ ଜାଣି
ତ୍ରିକାଳ ଯୁଦ୍ଧେ ସିଂହ ହୋଇଲୁଟି ଧ୍ୱଂସି । ୫୫
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କଥା କଟୁ ବଚନ ଶୁଣି
କୋପେଣ ଧାଇଂଲ ସେ ପର୍ଶୁଧର ପାଣି । ୫୬
କୋପ ମୂର୍ତ୍ତି ଧଇଲେ ଜମଦଗ୍ନିର ବଳା
ଧଇଲେ କୋପେଣ ଭୀଷ୍ମେ ଅର୍ନଗଳା । ୫୭
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ପ୍ରଶୁରାମ ଧଇଲେ ଆଜଷି
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ତଳେ ପାଡ଼ି ହୃଦେ ମାଡ଼ିବସି । ୫୮
ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ି ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଲୋଡନ୍ତି ପ୍ରଶୁଧର
ଧାଡକାରେ ଲେଉଟାଇଲେ ଗଙ୍ଗାର କୁମର । ୫୯
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କୁ ତଳେ ପାଡ଼ି ବସିଲେ ହୃଦଗତ
ବାମ କରେ ଗୃପିଣ ପ୍ରହାରଲେ ମୁଥ । ୬୦
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଥ ଯେ ସମାନ ବଜ୍ରଗିର
ପ୍ରଶୁରାମଙ୍କର ନାସିକା ବାଟେ ଫୁଟି ବହଇ ବାର । ୬୧
ଦେଖିଣ ଧାଇଁ ଯେ ପଡିଲେ ଶାନ୍ତନୁଂତନୁ
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଭୁଜ ଯେ ଧଇଲେ ଯୁଗମନୁ । ୬୨

୫୪-୧ (ଖ) ସୋଦର ୫୪-୨ (କ) ସ୍ନେହ ଛୁର ପାଇଂ କର୍ମା ମରବୁ ଦେବ ଭାଥ ୫୫-୧ (କ) ଦୋଷେଣ ହାଦେ=ଦୋଷ ୫୫-୨ (କ) ହୁଅଇଟି= ହୋଇଲିଟି ୫୬-୧ (କ) ମୁଖୁଂ=କଥା, ଯେ ଶୁଣି=ଶୁଣି ୫୬-୨ (କ) ଯେ ଧାର —ଯେ ୫୭-୧ (କ) ଯହୁଁ କୋପେଣ ଧାଇଂଲେ ସେ ଜମଦଗ୍ନିର ବଳା ୫୭-୨(କ) ମାଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ସେ କୋପେଣ ଅନଗଳା ୫୮-୧ (କ) ଯେ ଢଇଲେ ଆକର୍ଷି =ଧଇଲେ ଆଜଷି ୫୮-୨ (ଖ) ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିବାକୁ ବୋଲନ୍ତି ବଷ୍ଟବଂଶୀ ॥ ୬୦-୧ (କ) ମାଡ଼ି ବସିଲେ ହୃଦଗତେ=ବସିଲେ ହୃଦଗତ ୬୦-୨.(କ) ପ୍ରହାର କଲେ ମୁଥେ=ପ୍ରହାରଲେ ମୁଥ ୬୧-୧(କ) ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ମୁଥ ପଡ଼ିଲ ଯେ ବଜ୍ରଘାତ ଜାଣି ୬୧-୨(କ) ବହିଲକ ଶ୍ରୋଣୀ=ଫୁଟି ବହଇ ବାର ୬୨-୧ (କ) ଧାଇଂ= ଧାଇଂ ଯେ ୬୨-୨ (କ) ଭୁଜ=ଭୁଜ ଯେ ।

ରହ ରହ ବାବୁରେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥା
ସହୋଦ୍ର ସହୋଦ୍ର କର୍ମା ହେଉଛ ବଇରତା । ୬୩
ଶାନ୍ତେଂତନୁ ପାରେଶ୍ୱର ରୁହାଇଲେ ସଂଗ୍ରାମ
ବହୁତ ଲଜ୍ୟା ଯେ ପାଇଲେ ପ୍ରଶୁରାମ । ୬୪
ଅମ୍ବେକ କନ୍ୟା ବାହୁଡ଼ ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥେ ଗଲା
ତ୍ରିବେଣୀ ସ୍ନାହନ କରି ପୁଣି ମାଧବ ଦୂଜିଲା । ୬୫
ହେ ମାଧବ ତୁ ହୋଇଥାଅ ସାକ୍ଷୀ
ଭୀଷ୍ମର ପ୍ରସାଦେ ମୁଁ ହୋଇଲି ନିରମାଖି । ୬୬
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉପରେ ହତ୍ୟା ଯେ ମୋହର
ମାଧବ ସାକ୍ଷୀ କରି ଝାସିଲା ପ୍ରୟାଗର । ୬୭
ମୁହିଂ ସ୍ତ୍ରିରି ହୋଇଣ ହୋଇବି ମହାଯୋଧି
ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ମୁହିଂ ଭୀଷ୍ମେକଇ କରିବଇ ସାଧି । ୬୮
ଯେ ମୋହର ରୂପ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖନ୍ତେ
ଭୀଷ୍ମ ଶର ଗ୍ରୁଡ଼ବ ମୋତେ ଦେଖନ୍ତେ ଯୁଗତେ । ୬୯
ତ୍ରିଶୂଳାରେ ପଶି ଯେ ଲଗାଇଲା ବହ୍ନ
ଲଗାଇଲା ମାତ୍ରକେ ଯେ ଜଳିଲା ତତକ୍ଷଣି । ୭୦

୬୩-୧(କ) ମହାରଥୀ=ମହାରଥା ୬୩-୨ (କ) ସୋଦରେ ସୋଦରେ କର୍ମା ହେଉଛ ନାଶଗତ ୬୪-୨ (କ)ଲଜ ପାଇ ତହୁଂ ଗଲେକ ପ୍ରଶୁରାମ ୬୫-୧ (କ) ଅମ୍ବା କନ୍ୟା ତହୁଂ ପ୍ରାଗତୀର୍ଥ କଇଂଗଲା ୬୫-୨ (କ) ତ୍ରିବେଣୀରେ=ତ୍ରିବେଣୀ, ସେ=ପୁଣି, ୬୬-୧ (କ) ମୋତେ ତୁହ=ତୁ ୬୬-୨ (କ) ଖୀଷ୍ମଙ୍କର=ଖୀଷ୍ମର, ପ୍ରମାଦେ ଯେ= ପ୍ରସାଦେ ୬୭-୧ (କ) ହୋଉ ଯେ=ଯେ, ୬୮-୧(କ) ମୁହିଂ ସ୍ତ୍ରିରି ମାତର ନୁହଇ ନା ଯୋଧି ୬୮-୨ (କ) ଖୀଷ୍ମକଇଂ ମୁହିଂ=ମୁହିଂ ଖୀଷ୍ମେକଇ ୬୯-୧ (କ) ରୂପଗୁଣ =ରୂପ ୬୯-୨ (କ) ଖୀଷ୍ମ ଶହସ୍ର ଗ୍ରୁଡ଼ିବ ସଂଗ୍ରାମେ ଯୁଗତେ ।

—*—

ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ

ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ମହା ଯୋଗେଶ୍ୱର
ଯେହନେକ ଚରିତ ଯେ ହୋଇଲା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର । ୧
ଦାରା ସଂହରଣ କଲେ ପିତାର ନିମନ୍ତେ
ଗଙ୍ଗାର ଶାପ୍ୟେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇଲେ ଆବର ବେନି ଭ୍ରାଥେ । ୨
ଯେମନ୍ତେଣ ରାଜ୍ୟ କଲେ ତିନଭାଇ
ଅନେକ ଯାଗ ଯଗ୍ୟଂ କଲେ ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ପାଇଂ । ୩
ଗଙ୍ଗାର ଶାପ କେ ଆନ କରିବ ପାରି
ଅନେକ ବାଗେଣ ସନ୍ତାନ ନୋହିଲା କାହାର । ୪
ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ରାଜ୍ୟ ପାଳନ୍ତି ତିନଭାଇ
ତାହାଙ୍କର ହୃଦେ ହିଂସା ଅବହିଂ କଟୁ ନାହିଁ । ୫
ମହା ଛତ୍ରୀ ଅନେକ ଛତ୍ରୀ କଲେ ସାଧି
ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ହୋଇଲା ଗଳିତ କୋଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧି । ୬
ଅନେକ ବେଦ ବୈଦ୍ୟ ନାଗନ୍ତେ ଉତ୍ତର ନଗଲା
ନାନା ମଉଷଧି କଟୁ ହିଂ ନ କାଟିଲା । ୭
ଯେହ୍ନି ରୋଗେ ନାଶ ଗଲା ଚିତ୍ର ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ
ବୃଷ୍ଟି ନ ପାରିଲେ ହୋଇଲେ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଜ । ୮

୧-୧ (କ) ବଦସ୍ତୁନ୍ତି=ବଦନ୍ତି, ଶୁଣ=ଶୁଣହେ ୧-୨ (କ) ହାଦେ ଯେ=ଯେ, ଭୀଷ୍ମଙ୍କର=ଭୀଷ୍ମେଙ୍କର ୨-୧ (କ) ଭୀଷ୍ମଦାର ସଂଘରଲେ ପିତାର ନିମନ୍ତେ ୨-୨ (କ) ଶାପୁଂ=ଶାପେ୍ୟ, ଆବର ବେନି=ବେନି ୩-୧ (କ) କରନ୍ତି=କଲେ, ବେନି=ତିନି ୩-୨ (କ) ଅନେକ ଯାଗ ଯଗ୍ୟଂ କରନ୍ତି ସନ୍ତତି ଅର୍ଥ ପାଇଂ ୪-୧(କ) କରି=କରିବ ୪-୨ (କ) ଯେ ପୁତ୍ର=ସନ୍ତାନ, ତାହାଙ୍କର=କାହାର ୫-୧ (କ) କଲେ=ପାଳନ୍ତି, ଭ୍ରାଥେ=ଭାଇ ୫-୨ (କ) ପଞ୍ଚୁକଟକେ ରାଜ୍ୟ କଲେ ନବ ସହସ୍ର ବରଷ ପରଯନ୍ତେ ୬-୧ (କ) ମହାକ୍ଷତ୍ରୀ ପଣେ ଅନେକ ରାଜ୍ୟ ସାଧି ୬-୨ (କ) 'ଚିତ୍ର=ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ, ବିଚିତ୍ରଙ୍କୁ=ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ୭-୧ (କ) ଅନେକ ବେଦ ବୈଦ୍ୟେ କରି ଉତ୍ତର ନୋହିଲା ୮-୧ (କ) ଯେହ୍ନୁ ରୋଗେଣ ନାଶ ଗଲେକ ଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ୮-୨ (କ) ବଞ୍ଚିତେ ନୁଆରିଣ ସେ=ବୃଦ୍ଧି ନ ପାରିଲେ

ସମସ୍ତେଙ୍କ ଚନ୍ଦବଚନ ପ୍ରୟାଗକୁ ନେଲେ
ଅପୁତ୍ରିକ ଦୋଷେ ସେ ତ୍ରିବେଣୀରେ ଝାସ ଦେଲେ । ୯
ଚନ୍ଦ୍ର ବଚନ ଦୋହେ ନାଶ ଗଲେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ
ଭୀଷ୍ମେ ଦାର ସଂଘରିଲେ ଛତ୍ରୀ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ । ୧୦
ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଶସ୍ତ ଯମ ପ୍ରଶସ୍ତ ହସ୍ତିନା ଜଇନ୍ତ୍ରା ବାରୁଣା
ଏ ପଞ୍ଚରାଜ୍ୟ ପୃଥ୍ୱୀ ଧାରଣା । ୧୧

୯-୧ (କ) ସମସ୍ତେକ ବଚନବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରୟାଗେଣ ଗଲେ ୯-୨ (କ) ସଙ୍ଗମେ=ରେ
୧୦-୧ (କ) ବୀର୍ଯ୍ୟ=ଦୋହେ ୧୦-୨ (କ) ପୁତ୍ରଜାତ ନାହିଂ=ଛତ୍ର ଗୁଣ ଗ୍ରାହୀ
୧୧-୨ (କ) ହତପାଠ ହୋଇଲା ନାହିଂ ନା ଧାରଣା 'କ' ରେ ଅଧିକା— ଭୀଷ୍ମେ ଢଗ ବଳେ କର ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ବନାଶି ପଞ୍ଚୁରାଜ୍ୟ ସମ୍ଭାଳିଲେ ଅଇର ଦର୍ପ ଧ୍ୱଂସି ପାରେଶ୍ୱର ଧରିଲେ ଶାନ୍ତେଂତନୁଙ୍କୁ ରାଇଂ ସେତେ ·ବଡ଼ ବଂଶ ବୁଡ଼ିଲା ଗଙ୍ଗାର ଶାପ୍ୟ ପାଇ ।

—*—

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପଣ୍ଡୁ, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ବିଦୁରଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ଦୁହିଁଙ୍କି ଛଆରନ୍ତି
ବଂଶେଣ ପୁତ୍ର ଗୋ ଯେମନ୍ତେ ଉପୁଜନ୍ତି । ୧
ବଧୂମାନନ୍ତ ଛଆରନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କର ସମେତେ
ଭଜନ୍ତୁ ସତ୍ୟବତୀ ବଂଶର ଉଦ୍ଦତେ । ୨
ବ୍ୟାସେ ରମଣ କରନ୍ତୁ ବଂଶର କାରଣେ
ସନ୍ତାନ ଉପୁଜୁ ବଂଶର ଉଦ୍ଧାରଣେ । ୩
ସତ୍ୟବତୀକି ବୋଇଲେ ମାଗୋ ନୁହଇ ଏମନ୍ତ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଶ୍ୱଶୁର ଆମ୍ଭର ଅଟନ୍ତି ବ୍ୟାସ ତପୋବନ୍ତ । ୪
ଯେତେକ ଶୁଣିଣ ସେ ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ଅମ୍ବିକା ଭୁବନେ ସେ ବିଜୟେ ମହାସତୀ । ୫
ଦେଖିଣ ପୂଜା ବିଧି କଲେ ପଦ୍ମଲଭ କୁମାରୀ
ଗୁରୁପତ୍ନୀ ପାଦେ ପ୍ରଣମିତ କରି । ୬
ଶରୀର ଆଶ୍ୱାସନା ସତ୍ୟବତୀ କରି
ବଇକୁଳ୍ୟ ହୋଇଂଣ ସେ ଭଜଇ ବିଶରି । ୭
ଯେତ୍ତେବଡ ବଂଶ ଗୋ ନାଶ ଗଲା ଅନମିତ୍ତେ
ଭସ୍ମ ଗଲା ପୁଣି ଆଙ୍କୋଡ଼ିବ କେବଣ ମତେ । ୮

'କ' ରେ ଅଧିକା—ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ଗୋ ସତ୍ୟବତୀ

୧-୧ (କ) ଛଆର ଦୁହନ୍ତି=ଦୁହଙ୍କ ଛଆରନ୍ତି ୧-୨ (କ) ଉପୁଜେ ଯେମନ୍ତ=ଯେମନ୍ତେ ଉପୁଜନ୍ତି ୨-୧ (କ) ବଧୂନ୍ତ ପଠିଆଅ ବ୍ୟାସଙ୍କ ସମେତେ ୨-୨ (କ) ରେ ନାହିଁ—ଭଜନ୍ତୁ ସତ୍ୟବତୀ ବଂଶର ଉଦ୍ଦତେ ୩-୧ (କ) ବ୍ୟାସ ଋଷି କରନ୍ତୁ ଧ୍ୱବନ୍ତ ରମଣ ୩-୨ (କ) ସନ୍ତାନ ଉପୁଜିବ ବଂଶକୁ ହୋଇବ କାରଣ ୪-୧ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ହୋଅଇକ ଯେମନ୍ତ ୪-୨ (କ) ଦେଢଶ୍ୱର ଭଇବୋହୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ଅଛଅନ୍ତି ୫-୧(କ) ବଚ୍ଚନ=ଶୁଣି ସେ ୫-୨(କ) ଯାଇ°=ସେ, ୬-୧(କ) କଲେକ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ=କଲେ ପଦ୍ମଲଭ କୁମାରୀ ୬-୨(କ) ଗୁରୁପତ୍ନୀଙ୍କ=ଗୁରୁପତ୍ନୀ ୭-୧(କ) କଲେକ ସତ୍ୟବତୀ=ସତ୍ୟବତୀ କରି ୭-୨ (କ) ବଇକୁଳ୍ୟ ହୋଇଂ ଭଜନ୍ତି ଉକଣ୍ଠ ୮-୧(କ) ବଂଶା ବଂଶ ଗୋ, ଗଲକ=ଗଲା ୮-୨(କ) ଭସ୍ମଗଲାର ଗୋ ପୁଣି ଅଙ୍କୁରଇ କେମନ୍ତେ

ସନ୍ତାନ ଜାତକୁ ଗୋ ଅଛୁଟିକି ବୁଦ୍ଧି
କେବଣ ଉପାୟେ କରିବା କହସି ଗୋ ସନ୍ଧି । ୯
କରପତ୍ର ଯୋଡଣ ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲା
ସମସ୍ତେ ହେତ ଦେଖିଲା ସଙ୍ଗପଣେ ବନଗଲା । ୧୦
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ନ କହନା ଆଉ କଥା
ବଂଶ ଜାତ କର ଗୋ ସନ୍ତାନ କର ଜାତା । ୧୧
ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ଗୋ ଜାଣିଲ ତୁମ୍ଭର ବୋଲ
ଆମ୍ଭେ ଯେବେ ସତ୍ୟବ୍ରତ ଛାଡ଼ିଲୁ ପୁରୁଷ କାହାକୁ କଲ । ୧୨
ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବୋଲସା ଆସନ୍ତୁ ଆମ୍ଭର ତହିଁ
ଭୀଷ୍ମେ ବଂଶ ରଖ ଆନେ ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଂ । ୧୩
ବଧୂର ବଚନେ ଚଳଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ସ୍ନେହକାନ୍ତେ ହକାରଲେ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ । ୧୪
ତୋହର ସତ୍ୟବ୍ରତ ବାବୁ ନୋହିବାରେ ଆନ
ବଂଶ ଯେ ବୁଡ଼ାଇଲ କେବଣ ବିଧାନ ! । ୧୫
ଏବେ ଅମ୍ବା ଅମ୍ବାଳିକାକୁ କରସା ରମଣ
ପୁତ୍ର ଉପୁଜୁ ବାବୁ ବଂଶକୁ କାରଣ । ୧୬
ବୋଲନ୍ତି ଗାଙ୍ଗେବ ତୁମେ ଆଦ୍ୟ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ତୁ ପରମ ଗୁରୁ ମାହେଶ୍ୱରୀ କୋପକୁ ଡୋର ଡରି । ୧୭

୯-୧କ) ଜାତକୁ = ଜାତକୁ ଗୋ, ଅଛଇ = ଅଛୁ ୯-୨ (କ) କେମନ୍ତ ଉପାୟେ ଗୋ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି । ୧୦-୧ (କ) ଯୋଡ଼ଣ ଯେ = ଯୋଡ଼ଣ ୧୦-୨ (କ) ସମସ୍ତେତ ଦେଖିଲେ ମୋହୋର ସଙ୍ଗପଣେ ବନଗଲ ୧୧-୧ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଗୋ ମୋତେ ନ ବୋଲ ନିକ ସ୍ନେହା ୧୧-୨ (କ) ବଂଶ ଜାତ କରିବା ଗୋ ଛାଡ଼ି ଧର୍ମଗ୍ରହା । ୧୨-୧ (କ) କରବୁ = ଜାଣିଲ ୧୨-୨ (କ) ଆମ୍ଭେ = ଅମ୍ଭେ ଯେବେ, ଛାଡ଼ିବୁ = ଛାଡ଼ିଲୁ, କାହାକର = କାହାକୁ କଲ ୧୩-୧ (କ) ହେ ତହୁଂ = ତହୁଂକ ୧୩-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମରେ ବଂଶରକ୍ଷା କର ଆନରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହୁଂ ୧୪-୧ (କ) ବଧୂଙ୍କର = ବଧୂ ୧୪-୨ (କ) ବସାଇ କହିଲେ = ହକାରଲେ ୧୫-୧ (କ) ବାବୁ ତୋହୋର ସତ୍ୟବଚନ ଯେ ନୋହିବାକ ଆନ ୧୫-୨ (କ) ଆରେ ବଂଶ = ବଂଶ ୧୬-୧ (କ) ବାବୁ ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ତୁଲେ କର ତୁ ରମଣ ୧୬-୨ (କ) ପୁତ୍ର ଉପୁଜାଅ ବଂଶ କର ଉଦ୍ଧାରଣ ୧୭-୧ (କ) ବଦନ୍ତି ଗାଙ୍ଗେବ ତୁ ଶୁଣ ଅନ ଦ ମାହେଶ୍ୱର ୧୭-୨ (କ) ତୋହୋର = ମାହେଶ୍ୱରୀ, କୋପ କରି = କୋପକୁ ତୋର

ମୁଁ ଯେ ଦାର ସଂଘଟଣ ପିତାର ନିମନ୍ତେ
ସହଂଦେ ସତ୍ୟ କଲି କୃତ ଲଙ୍ଘିବ କେମନ୍ତେ । ୧୮
ଅନେକ ବମୁଖେ ସତ୍ୟବତୀ ତହୁଁ ଉଠି ଗଲେ
ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳେ ଯାଇଂ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ୧୯
ବ୍ୟାସେ ପ୍ରଣମିତ ହୋଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ କ
ହେ ମାତ ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ଯାଇଥିଲ କାହିଂକ । ୨୦
ବସିଲେ ମାହେଶ୍ୱରୀ ଭଣ୍ଡୀର ବୃକ୍ଷତଳେ
ବେନି ଲୋଚନରୁ ଯେ ବହଇ ଅଶ୍ରୁଜଳେ । ୨୧
ମାଗୋ ଚମତ୍କାର ହୋଇଲ ଥିର ହୋଇ କହ
କହ କେବଣ ଶୋଚନା ଗୋ ମୋତେ ଲଗିଲା ସନ୍ଦେହ । ୨୨
କ୍ରୋଧ ଶାନ୍ତ କରଣ କହନ୍ତି ଦାସ ରଜାର କୁମାରୀ
ବାବୁଟି ମୋହୋର ପୁତ୍ର ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ୨୩
ବାବୁ ଚନ୍ଦ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ, ବଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇଣ ମଲେ
ଶାପେଂତନୁ ନିମନ୍ତେ ଭୀଷ୍ମ ଦାର ସଘଟାଲେ । ୨୪
ତୁମ୍ଭ ଥାନ୍ତେ କାଳେ ବାବୁ ନାଶଗଲା ସୋମବଂଶ
କେହ୍ନେ ବଚ୍ଚର ନ କଲେ ପୃଥ୍ବୀର ଅର୍ଥ କସ । ୨୫
ସୋମବଂଶ ବୁଡ଼ିଅଛି କର ବାବୁ ରକ୍ଷା
ସଂସାର ଜନଙ୍କର ବାବୁଟି ପୁରଅ ମନବାଞ୍ଛା । ୨୬

୧୮-୨ (କ) ସତ୍ୟ କଲାର କୃତ ମୁଂଗୋ ଲଙ୍ଘିବ କେମନ୍ତେ 'କ'ରେ ଅଧିକା ମାତାର ବଚନ ଯହୁଂ ନକଲେ ହାଦେ ଭୀଷ୍ମ ସତ୍ୟବତୀ ଉଠିଗଲେ ହୋଇଣ ବଡ଼ ବିସ୍ମେ ୧୯-୧ (କ) ଅନେକ ବସ୍ମର ତହୁଂ ସତ୍ୟବତୀ ଗଲେ ଉଠି ୧୯-୨ (କ) ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳରେ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଯାଇଂ ଭେଟି ୨୦-୧ (କ) ପ୍ରଣପତ୍ୟ = ପ୍ରଣମିତ, ମାଂତା ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ = ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ୨୦-୨ (କ) ହେ ମାତା ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ବିଜେ କରିଥିଲ କାହିଂକ ୨୧-୧(କ) ବଟ ବୃକ୍ଷ ୨୨-୧ (କ) ମାଗୋ ଧଇର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଣ ଥିର କରି କହ ୨୨-୨ (କ) କେବଣ ସନ୍ଧ ଗୋ ଲଗିଲା ସନ୍ଦେହ ୨୩-୧ (କ) କରି = କରିଣ ୨୩-୨(କ) ତପୀ ବ୍ରହ୍ମଚ୍ରବ୍ରି = ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ୨୪-୧ (କ) ଚନ୍ଦ = ଚନ୍ଦ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ହୋଇମଲେ = ହୋଇଣ ମଲ ୨୪-୨ (କ) ଭୀଷ୍ମେ = ଭୀଷ୍ମ, ସଘଟିଲେ = ସଙ୍ଘଟିଲା ୨୫-୧ (କ) ତୁମ୍ଭର କାଳକୁ ହେବେ ନାଶ ଗଲା ସୋମବଂଶ ୨୫-୨ (କ) ନକଲ = ନକଲେ ୨୬-୨ (କ) ସଂସାର ଜନଙ୍କର ବାବୁ ରୁ ପୁରାଅ ମନବାଞ୍ଛା

ଦୁଷ୍ଟ ନାରାୟଣ ତୋତେ ବୋଲନ୍ତି ସପୂର୍ଣ
ଅନାଦି ଗର୍ଭେଣ ତୁ ପଶୁ ସବୁକାଳେ । ୨୭
ଯାବତ କାଳକୁ ବାବୁ କଥା ଯେ ରହିଲା
ବ୍ୟାସ ପରା ମହାଋଷି ଥାଉଂ ବଂଶ ନାଶ ଗଲା । ୨୮
ତୁ ସେ ଅନାଦି ପୁରୁଷ ଅଣାକାର ଅଚେତା
ତୁ ତ ନ କଲୁ ବାବୁ ବଂଶ ବର୍ଗ ଚିନ୍ତା । ୨୯
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ତୁଗୋ ଶୁଣ ଆଦିନାରୀ
କେବଣ ବୁଦ୍ଧିରେ କରିବା ବଂଶ ବର୍ଗ ଉଦ୍ଧାର । ୩୦
ଗାନ୍ଧେଣୀ ପୁତ୍ର ଯେବେ ହୋଇବ ସନ୍ତତି
ତେବେ ବଂଶକୁ ହୋଇବ ଶୁଦ୍ଧ ମହାଷଷ୍ଠୀ । ୩୧
ଯଗ୍ୟଂ କରିବା ବେଗେ ସନ୍ତତି ନିମନ୍ତେ
ସତ ବ୍ରହ୍ମା ବୋଇଲେ ହୋଇବ କାଳ କେତେ । ୩୨
ବାବୁ ସେବା ବଂଶକେ ଜମ୍ବୋଦୀପ ଆଦିକରି ସାତ
ଦୀପ ହିତ ପାଠ ।
ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ଉପେ ସେ ନିବର୍ତ୍ତିଛନ୍ତି ପରରାଷ୍ଟ୍ର । ୩୩
ସେହି ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ଭିତରେ ଯେବେ ହୋଇବ କୁମର
ତେବେ ସେ ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା ହୋଇବ ଆମ୍ଭର । ୩୪
କହନ୍ତି ଧାର୍ମିକ ମାଗୋ କହ କେବଣ ବୁଦ୍ଧି
ଶୀଘ୍ରେଣ କେମନ୍ତେ ହୋଇବ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧି । ୩୫

୨୭-୧ (କ) ବାବୁ ଦୁଷ୍ଟ ନାରାୟଣ ବୋଲି ତୋତେ ବଦନ୍ତି ସସ୍ତୁଳେ ୨୭-୨ (କ) ଗର୍ଭେ=ଗର୍ଭେଣ , ତୁ ଯେ=ତୁ ୨୮-୧ (କ) ସେ କଥା=କଥା ସେ ୨୯-୧ (କ) ପ୍ରାସେ=ପରା ୨୯-୨ (କ) ଆନାଦି ପୁରୁଷ ତୁ ଅଣାକାର ଚେତା ୨୯-୨ (କ) ଗୋଧି=ବଂଶ ୩୦-୧ (କ) ମା=ତୁ ୩୦-୨ (କ) କେବଣ ବୁଦ୍ଧିରେ ସେବେ ପାରିବା ଗୋ ବଂଶକୁ ଉଦ୍ଧାର ୩୧-୧ (କ) ପାଟେଣ=ଗାନ୍ଧେଣ ୩୧-୨ (କ) ସେ ବଂଶକୁ=ବଂଶକୁ, ନା=ଶୁଦ୍ଧ ୩୨-୧ (କ) ଯେବେ=ବେଗେ ୩୩-୧ (କ) ହିତ ଜମ୍ବୋ ଦ୍ୱୀପ=ଜମ୍ବୋଦୀପ, ବଂଶ=ଦୀପହିତ ୩୩-୨ (କ) ଅଛୁ=ଛନ୍ତି ଥାଟ=ରାଷ୍ଟ୍ର ୩୪-୧ (କ) ବାବୁ ସେହୁ=ସେହି, ଦିବସରେ=ଦିନ ଭିତରେ ୩୪-୨ (କ) ବସ୍ତୁର କାର୍ଯ୍ୟ କର=ଆମ୍ଭର ୩୫-୨ (କ) କେବଣ ମତେ= କେମନ୍ତେ

ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଅଛି ଏକ କଥାଯେ
ତୁ ମୋହୋର ନନ୍ଦନ ମୁହିଂ ତୁମ୍ଭର ମାଯେ । ୩୬
ଉପର କୂଳକୁ ବାବୁ ଉପେକ୍ଷା କର ଲଜ
ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ତେଜ ବାବୁ କର ପିତୃ କାର୍ଯ୍ୟ । ୩୭
କଥାଯେକ କହିବୁ ବାବୁ ନ କହିବୁ ନାସ୍ତି
ମୋହୋର ଶପଥ ତୋତେ ବୋଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ । ୩୮
ଯେ ସେ ଧାର୍ମିକ ପଣ୍ଡିତ ମହାତମା
ଗୁରୁ ବଚନ ଲଙ୍ଘି ନାଶଗଲା ସନେକ ନାମେ ବ୍ରହ୍ମା । ୩୯
ମାତା ପିତାର ବଚନ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ ନଇଧାର
ସେହା ଲଙ୍ଘିଲେ ପିଣ୍ଡ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ଇ ଶରୀର । ୪୦
ସର୍ବେ୍ୟ ଅସର୍ବେ୍ୟ ଯେବେ ଗୁରୁ ବୋଇଲା ବାଣୀ
ସେହା ଲଙ୍ଘିଲେ ନାଶ ଯାନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ । ୪୧
ଯେମନ୍ତେ ଆଜ୍ଞା ହେବ ଦେବା ମୋତେ ବେଗି
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମୋହର ପୁତ୍ର ତୁହି ଯେ ପରମ ଯୋଗୀ ।୪୨
ବାବୁ ଆମ୍ଭର ବଧୂ ଯେ ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା
ସେହାଙ୍କର ତୁଲେ ତୁ ପ୍ରୀତି ହୁଅ ବାବୁ ସେହିକା । ୪୩
ସତ ସଙ୍ଗ ହୁଅଇ ଦୁହିଙ୍କର ତୁଲେ
ଶୁଣିଣ ବ୍ୟାସ ଯେ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇଲେ । ୪୪

୩୬-୧ (କ) ନ=ଏକ ୩୬-୨ (କ) ନନ୍ଦନରେ=ନନ୍ଦନ, ମୁଂ ତୋହୋର=ମୁହିଂ ତୁମ୍ଭର ୩୭-୧ (କ) ଉଇହ=ଉପର, ବାବୁରେ=ବାବୁ ୩୭-୨ (କ) ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ଛାଡ଼ି ଯେଜବା ପୁତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟ ୩୮-୧ (କ) କଥାଯେ କହିବ ବାବୁ ଯଦ ନ କରିବୁ ନାସ୍ତି ୩୮-୨ (କ) ଶପତଟି=ଶପଥ, ବଦନ୍ତି=ବୋଇଲେ ୩୯-୧ (କ) ସେ ଯେ ପରମ ପଣ୍ଡିତ ବଦସ୍ତନ୍ତି ମହାତମା ୩୯-୨ (କ) ମେଣ୍ଟି=ଲଙ୍ଘି, ସନକ ସନେକ ୪୦-୧ (କ) ପିତା=ପିତାର ୪୦-୨ (କ) ସେକଇ=ଛାଡ଼ଇ ୪୧-୧ (କ) ଅସର୍ବେ୍ୟଣ= ଅସର୍ବେ୍ୟ ଯେବେ, ଯେବଣ ବାଣୀ=ବାଣୀ ୪୧-୨ (କ) ଗଲଟି ମଷ=ଯାନ୍ତି ୪୨-୧ (କ) ଯେହେନ୍ତେକ ଆଗ୍ୟାଂ ମୋତେ ଦେବାକ ହୋଉ ବେଗି ୪୨-୨ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ପ୍ରଭବାତ ତୁହି ସେ ମୋହୋର ପରମ ଯୋଗି ୪୩-୨ (କ) ତୁଲେ= ତୁଲେ ତୁ, ହୋଅ ପୁତ୍ର=ହୁଅ ବାବୁ ୪୪-୧ (କ) ରତ ରଙ୍ଗ କର ତୁହି ଦୁହିଙ୍କର ତୁଲେ ୪୪-୧ (ଖ) ଅଙ୍ଗସଙ୍ଗ=ସତସଙ୍ଗ

ମାଗୋ ବଡ଼ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଯେ ବଡ଼ାଇ ଅନ୍ତର
ଆମ୍ଭର ଲଙ୍ଘନ୍ତେ ନାଶ ଯିବୁଛି ସଂସାର । ୪୫
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ କମ୍ପା ନ ଭରସୁ
ସଂସାର ଜନ ତୁ ଆଲେପ୍ୟ ପାପ ଧ୍ୱଂସୁ । ୪୬
ବିଶେଷେ ପରଦାର୍‌ ଆବର କନେଷ୍ଟ ବଧୂ
ପୁତ୍ର ଉପୁଜାଇଲେ ବଂଶ ହୋଇବ ସାଧୁ । ୪୭
ବାବୁ ତୋହର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଉପୁଜିବ ଯେବଣ ପୁତ୍ର
ଗ୍ୟାନବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ହୋଇବ ପଣ୍ଡିତ । ୪୮
ଆମ୍ଭର ବଂଶେ ଥିବେ ଯେତେକ ପାପୀ
ସମସ୍ତ ମୋକ୍ଷ ହୋଇବେ କରିବୁ ଅଦ୍ୟାପି । ୪୯
ତୁ ମୋ କଥାକୁ ହେଳା ନ କରସିରେ ବାବୁ
ବଡବଧୂ ଅମ୍ବିକା ତାଙ୍କ ପୁରକୁ ପ୍ରବେଶି ଯିବୁ । ୫୦
ବ୍ୟାସ ବୋଇଲେ ମୋହର ହୋଇଲା ସନମତ
ତୁମ୍ଭେ ଯାଇଂ ଶୃଙ୍ଗାର ବଧୂ ଯେ ମାନନ୍ତ । ୫୧
ବ୍ୟାସଙ୍କର ସନମତେ ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ଅମ୍ବିକାର ଭୁବନେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ରାତ୍ରି । ୫୨

୪୫-୧(କ) ମାଗୋ ସେତ ବଡ଼ାଇ ଦୁର୍ଲଭ ଏତ ବଡ଼ାଇ ଅନ୍ତର ୪୫-୨(କ) ଲଙ୍ଘିଲେ =ଲଙ୍ଘନ୍ତେ, ଗଲଣି=ଯିବୁଛି ୪୬-୧ (କ) ବୋଇଲେ -ବାବୁ=ବୋଇଲେ ୪୬-୨ (କ) ଜନଙ୍କର=ଜନତୁ ୪୭-୧ (କ) ବିଶେଷଣ ପରମ ଦାର୍‌ ଆବର ଭ୍ରାତୃ ବଧୂ ୪୭-୨ (କ) ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ଯେ=ଉପୁଜାଇଲେ ୪୮-୧ (କ) ବୀର୍ଯ୍ୟେଣ=ବୀର୍ଯ୍ୟେ ୪୮-୨ (କ) ଗ୍ୟାନବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ହୋଇବ ହାଦେ ପଣ୍ଡିତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ୪୯-୧ (କ) ବାବୁ ଆମ୍ଭର ବଂଶେଣ ଥିବେ ଯେତେକ ପାପୀ ୪୯-୨ (କ) ସମସ୍ତନ୍ତ ମୋକ୍ଷ କରିବା ସେ ପୁତ୍ର ଅଦ୍ୟାପି ୫୦-୧ (କ) କରରେ= କରସିରେ ୫୦-୨ (କ) ବୋହୂ=ବଧୂ, ତାହାଂକ=ତାଙ୍କ ପୁରକୁ ୫୧-୧ (କ) ପ୍ରତିବାଚ ମାତା ଗୋ=ବୋଇଲେ ୫୧-୨(କ) ଶୃଙ୍ଗାର ଗୋ=ଶୃଙ୍ଗାର ୫୨-୧(କ) ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ସନମତ କରାଇ ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ ୫୨-୨ (କ) ଅମ୍ବିକାର ଭୁବନେ ସେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେକ ଝାଡ ।

—*—

ଅମ୍ବିକା ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କୁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ଉପଦେଶ

ଏକାନ୍ତେ ବସାଇଲେ ନେଇ ପଦ୍ମନାଭ ରଜାର କୁମାରୀ
ପ୍ରସ୍ତାବ ବାକ୍ୟେ ସତ୍ୟବତୀ ତାହାଙ୍କୁ ଉଆର । ୧
କଥାଏକ ପଚାରିବୁଂ କରିବ ତୁମ୍ଭେ ବେନି
ଶୁଣି ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା କରନ୍ତି ଦଇନ । ୨
ମାଗୋ ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭ ଠାକୁରାଣୀ ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ଦାସୀ
ସ୍ୱାମୀ ବଚନେ ସେବକ କି ନାହିଂ ଭାଷି । ୩
ମାଗୋ ଗତ ମାନ ବୁଦ୍ଧି ସେ ପାରକଲ ସମସ୍ତେ ହେଂ
ରାଜ୍ୟ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଲା ଲାଗିଲା ଅଛୁ ସନ୍ଦେହେ । ୪
କେବଣ ମତେ ଗୋ ଭସ୍ମକୁ ଆଙ୍କୋଡ଼ୁ
ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଆଗ୍ୟାଂ ଦେବ ପରମ ଗୁରୁ । ୫
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଦୋହେଂ ମୋହୋର ଦେହ ଛୁଅଂ
ପାପ ବୋଲଇଂ କି ପୁଣ୍ୟ ବୋଲଇଂ ଦୋହେ ଏକ ମନ ହୁଅ । ୬
ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ତୁ ପରମ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ଏତେ କାଳ ପରିଯନ୍ତେ ଗୋ ଆଗ୍ୟାଂ ଗଲା ସତ୍ୟ ତୋହର । ୭

୧-୧ (କ) ଏକାନ୍ତେ ବସାଇଲେ ପଦ୍ମନାଭର ବେନି କୁମାରୀ ୧-୨ (କ) ପରମ ଅର୍ଥ କହୁ ସତ୍ୟବତୀ ଯେ ଉଚ୍ଚାର ୨-୧ (କ) ସତ୍ୟ କର = କରିବ 'କ'ରେ ଅଧିକା— ସତ୍ୟ କର ତୁମ୍ଭେ ଗୋ ସୋମବଂଶର ଠାକୁରାଣୀ ।

× × × ×

କେମନ୍ତେ କରିବୁଂ ଏହା ହୋଇବ ଧର୍ମହାନି

୩-୧(କ) ଆମ୍ଭର = ଆମ୍ଭ, ତୁମ୍ଭର = ତୁମ୍ଭ ୩-୨(କ) ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବଚନ କାହିଂ ସେବକ ଜନ ନାସ୍ତି ଯେ ପ୍ରକାଶି ୩-୨ (ଖ) ସ୍ୱାମୀର ବଚନ କାହିଂ ସେବକ ପାରେ ଧ୍ୱଂସି ୪-୧ (କ) ମାଗୋ ଗତ ବୁଦ୍ଧି ମାନ ହରାଇଲୁ ସମସ୍ତେହେଂ ୪-୨ (କ) ହୋଇଲା ଚନ୍ତା = ହୋଇଲା, ଲାଗିଲା = ଲାଗିଲା ଅଛୁ ୫-୧ (କ) କେବଣ ବାଗେ ଏବେ ଭସ୍ମ ଯେ ଅଙ୍କୁର ୫-୨ (କ) ଯେମନ୍ତେ = ଯେବେ, ମାହେଶ୍ୱରୀ = ଗୁରୁ ୬-୧ (କ) ପ୍ରତିବାଚ = ବୋଇଲେ ଦୁହେଂ = ଦୋହେଂ ୬-୨ ତୁମ୍ଭେ = ଦୋହେ ୭-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ = ତୁ ୭-୨ (କ) ଏତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ଆଗ୍ୟାଂରେ ବ୍ରତଂ ତୁମ୍ଭର

ସ୍ୱେବେ ସରଲ ବେଳେ କମା ମେଣ୍ଟିବୁ ଗୁରୁବାକ୍ୟ
ବର୍ଣ୍ଣରଣ କହ ଗୋ ଆତ୍ମଙ୍କୁ ସ୍ୱରୂପ । ୮
ମାଗୋ ଖ୍ରିଷ୍ଣର ତହିଁଂକ ଗଲ ଭୁମ୍ଭ ଦୁହିନ୍ତ ଉଆର
ମାଗୋ ଦାସ୍ ସଂଧରନ୍ତୁ କହିଲ ନସ୍ଧାର କର । ୯
ବ୍ୟାସ ଯେ ମୋହର ଅଟନ୍ତ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର
ତାହାର ଭୁଲେ ଭୁମ୍ଭେ ହୁଅ ପ୍ରିୟମତ । ୧୦
ଅମୋହ ରେତ ତାହାର ଅକ୍ଷୟେ ବୀର୍ଯ୍ୟ
ସଂଇନ୍ଦ୍ର ଉତପତ୍ତି ହୋଇବେ ବେନ ଆତ୍ମଜ । ୧୧
ସତ୍ୟବତୀର ଯେସନେକ ବଚନ ଶୁଣି
ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ହୋଇଲେ ସେ ବେନ ବହେଣୀ
ଦୁଇ ଭୁମ୍ବରେ ଦୁହିଁନ୍ତ ଧଇଲେ କୋଳ କରି
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ବୋଲନ୍ତି ମାହେଶ୍ୱରୀ । ୧୩
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗେ ଶୁଣ ପୂର୍ବର କଥା
ସନ୍ତାନ ଧର୍ମର କହଇ ବାରତା । ୧୪
ମାଗୋ ମାଳା କମଳା ବୋଲି ବେନ ଯେ ବହେଣୀ
ଦାସ ରଜାର ସେ ଅଟନ୍ତ ପାଟରାଣୀ । ୧୫
ମାଗୋ ଦାସ ରଜା ରଜ୍ୟ କଲେ ଦଶ ସହସ୍ର ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ସନ୍ତାନ ନ ଥିଲ ସେ ଥିଲେ ସତ୍ୟବ୍ରତେ । ୧୬

୮-୧(କ) ମରବା ବେଳକୁ = ସରଲ ବେଳେ, ବଂଚମୁ = କହମୁ ୮-୨(କ) ବର୍ଣ୍ଣର କହିବା ଯେଣେ ଆତ୍ମଙ୍କୁ ହୋଯେ ଶକ୍ୟ ୯-୧ (କ) ମାଗୋ ଖ୍ରିଷ୍ଣୁଙ୍କର ତହିଂ ଗଲ ଭୁମ୍ଭନ୍ତ ଢଆର ୯-୨ (କ) ଦାସ୍ ହେଲେ ସଘରଲ ଭୀଷ୍ମ ନସ୍ଧାସ୍ ୧୦-୨ (କ) ତାହାର = ତାହାର: ହୋଇବ = ହୁଅ ୧୧-୧ (କ) ମାଗୋ ଅମୋହ = ଅମୋହ, ଯେ ବୀର୍ଯ୍ୟ = ବୀର୍ଯ୍ୟ ୧୧-୨ (କ) ସଇନ୍ଦ୍ର ଉତପତ୍ତି ହୋଇବ ଗୋ ବେନ ଯେ ଆତ୍ମଜ ୧୨-୧(କ) ଙ୍କ ତହିଂ = ର, ବାକ୍ୟ = ବଚନ ୧୨-୨ (କ) ବେନ ଯେ = ବେନି ୧୩-୧ (କ) ବେନ ଭୂଜେ କୋଲ କରି ସେ ଧଇଲେ ଦୁହିନ୍ତ ୧୩-୨ (କ) ପ୍ରବୋଧନ୍ତ ମହାସତୀ = ବୋଲନ୍ତ ମାହେଶ୍ୱରୀ । ୧୦-୨ (କ) କଙ୍କେ = କକେ ୧୪-୧ (କ) ବସ ଗୋ = ବଂଶର ଗୋ ୧୫-୨ (କ) ସନ୍ତାନ ଧର୍ମ କହଇ ଶୁଣ ଗୋ ବାରତା ୧୬-୧ (କ) ମାଳା = ମାଗୋ ମାଳ, ଭଯେଣୀ = ବହେଣୀ ୧୫-୨ (କ)ରାଜାଙ୍କର = ରଜାର ୧୭-୧ (କ) ବର୍ଷ = ବରଷ ୧୭-୨ (କ) ନୋହିଲ = ନ ଥିଲ

ମାଗୋ ରଜାର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଯହୁଁ ନୋହିଲ ସନ୍ତତି
ପର ଦାରେଣୀ ହୋଇଲେ ସେ ବେନି ଯୁବତୀ ।୨୮
ଯାହାର ବୀର୍ଯ୍ୟେଣ ଉପୁଜଇ ପୁତ୍ରେ
ତାହାନ୍ତ ଘେନଣ ଶୃଙ୍ଗାର କଲେକ ଗୁପତେ ।୨୯
ସେମନ୍ତେ ସନ୍ତାନ ନ ପାଇଲେ ବେନି ଦେବୀ
କାଳେଣ ନ ଦେଖିବେ ମାନନ୍ତି ଗଉରବି ।୩୦
ମଲାଶୁର, ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶୁର, ତାତ, ଭଗ୍ନି, ଜାମାତା
ଏତେ ହେଁ ରେତ ଯୋଗ ଯେ କଲେ ଅପ୍ରମିତା ।୩୧
ସେମନ୍ତେଣ ଅନେକ ପ୍ରକାର କଲେ ରେତି ରତି
ସେକା ଦୋହିତାସ୍ୟେ ମୁଂ ହୋଇଲ ଉତପତ୍ତି ।୩୨
ମାତା ବୋଇଲେ ମୁଁ ଉପୁଜାଇଲ ଅସଦ ବାଟେ
ତୁ ସତ୍ୟବତୀ ଏକା ହୋଇ ଥାଅ ଜଳ ଘାଟେ ।୩୩
ଦାସ ରଜାର ପୁତ୍ର ନାହିଂ ସେକା ଦୋହିତା
ଧର୍ମକୁ ଆଗମନ କଲ ମୋହୋର ପିତା ।୩୪
ମୁହିଂ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ହୋଇଲ ଯେତେବେଳେ
ପିତା ଥାପିଲେ ମୋତେ ଯମୁନା ନଦୀର କୂଳେ ।୩୫
ପିତା ବୋଇଲେ ତୁ ଗୋ ନାବ ବାହୁଥିବୁ
ଦୁଇ କୂଳ ଲୋକ ତୁସେ ପାର କରଦେବୁ ।୩୬

୨୮-୧ (କ) ବୀର୍ଯ୍ୟରେ...ବୀର୍ଯ୍ୟେ ୨୮-୨ (କ) ପର ଦାରସ୍ୟେଣୀ ସେ ହୋଇଲେ ବେନି ଯୁବତୀ ୨୯-୧ (କ) ଯାହାର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ସେ ଉପୁଜଇ ପୁତ୍ର ୨୯-୨ (କ) ତାହାନ୍ତ ଘେନିଣ ଶୃଙ୍ଗାର କରାଇଲେ ଗୁପତ ୩୦-୧ (କ)ସେମନ୍ତେ ହେଂ= ସେମନ୍ତେ ୩୦-୨ (କ) କାଳେ ନ ମାନଲେ ସେ ମାନିତ ପୂର୍ବୁ ଗଉରବ ୩୧-୧ (କ) ମଲାଶୁର, ଜ୍ୟୋଷ୍ଠାଶୁର, ଭଗିନୀ ଜାମାତା ୩୧-୨ (କ) ସେତେହେଂ ରେତ ଯୋଗ କରାଇଲେ ଅପ୍ରମିତ ୩୨-୧ (କ)ସେମନ୍ତେଣ ରେତ ଯୋଗ କରାଇଲେ ଅମିତ ୩୨-୨ (କ) ଦୁହିତାସ୍ୟେ=ଦୋହିତାସ୍ୟେ ୩୩-୨ (କ) ଥାଅ ଗୋ ନଉକା= ଏକା ହୋଇ ଥାଉ ୩୪-୧ (କ) ଦାସ ରାଜାର ପୁତ୍ର ନାହିଂ ମୁହିଂ ସେକଇ ଦୁହିତା ୩୪-୨ (କ) ଧର୍ମକୁ ଯେ ଆଗତ କରାଇଲେ ମୋହର ଯେ ପିତା ୩୫-୧ (କ) ମୁଂ= ମୁହିଁ ୩୫-୨ (କ) ଯେ ଯମୁନା ନଦୀ=ଯମୁନା ନଦୀର ୩୬-୧ (କ) ପିତାସ୍ୟେ=ପିତା, ଗୋ.ତୁ=ତୁ ଗୋ ୩୬-୨ (କ) ଦୁଇକୂଳ ଲୋକଙ୍କୁ ତୁ ପାର କର ଦେଉଥିବୁ

ଧନ କଉଡ଼ି କିଛି ନ ଘେନବୁ ଯାଚିଲେ
ସୁଖରେ ପାର କରି ଦେବୁ ନାବରେ ବସିଲେ । ୩୭
ପିତାର ଆଜ୍ଞାଂରେ ରହିଲି ଜଳ ଘାଟେ
ସୁଖରେ ପାରି ମୁଂ କରି ଦିଅଇ ଜଳ ବାଟେ । ୩୮
ମାତାର ଅନ୍ତିହିଂ ଅଗତି ପଣ ମୋର ଜାଣି
କେହି ପ୍ରଦାନ ମୋତେ ନୋହିଲେ ନୃପମଣି । ୩୯
ଯେମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମ ଦିବସେ ନଉକାଯେ ଶୋଇଥାଇ
କୂଳକୁ ଯେ ଆସଇ ଦିଅଇ ପାରି କରାଇ । ୪୦
ଯେମନ୍ତେଣ ନା ବାହିଲି ବେନି ସମ୍ବତ୍ସର
ଦିନେକ ନାବରେ ଯେ ବସିଲେ ପାରେଶ୍ୱର । ୪୧
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ତପୋନିଷ୍ଠି
ଆନ କାହାକୁ ନ ବସାଅ ବାହା ନାବ ଗୋଟି । ୪୨
ମୁହିଂ ବୋଇଲି ଯେ ନାବରେ ପଞ୍ଚାଶ ଜଣ ବସି
ଏକା କେମନ୍ତେ ନାବ ଭରା ହୋଇବ ମହା ଋଷି । ୪୩
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ କିଛି ନୋହୁଁ ଗୁରୁ
ତପୋଧନ ଆମ୍ଭେ ବସିଲେ ଭୟ କରୁ । ୪୪
ଯେବେ ଏକା ଯେବେ ଆମ୍ଭନ୍ତ ନେଇ ଲେଉଟୁ ପାରି ଆଇ
ନୋହିଲେ ନାବରୁ ଆମ୍ଭେ ଯାଉଛୁଂ ଓହ୍ଲାଇ । ୪୫

୩୭-୧ (କ) ଘେନି ମୁ=ଘେନବୁ ୩୭-୨-(କ) ସୁଖେଣ ସୁଖରେ, ନାବେଣ= ନାବରେ ୩୮-୧-(କ) ପିତାର ଆଜ୍ଞାରେ ମୁଂ ରହିଲି ଯମୁନାର ତଟେ ୩୮-୨-(କ) ସୁଖେଣ ପାରି କରି ଦିଅଇ ମୁହିଁ ଜଳ ଘାଟେ ୩୯-୧-(କ) ମାତାଙ୍କର ଅନାଥ ଅସନ୍ଧି ପଣ ଦେଖି କରି ୩୯-୨-(କ) କେହି ପ୍ରଦାନ ନୋହିଲେ ମୋତେ, ପିତାହିଁ ବର ନ ବରି ୪୦-୧-(କ) ମୋର ବସି ଥାଇଁ=ଶୋଇଥାଇ ୪୦-୨-(କ) କଅଣ ନିମନ୍ତେ ଯେ ଆସଇ ତା ଦିଅଇ ପାରିଆଇ ୪୧-୧ (କ) ଯେମନ୍ତେ ନାବ ମୁଂ ବାହିଲି ବେନି ସମ୍ବତ୍ସର ୪୧-୨-(କ) ଆସି=ଯେ, ପାଣ୍ଡରେଶ୍ୱର ମୁନିବର=ପାରେଶ୍ୱର ୪୨-୧-(କ) ତପନିଷ୍ଠି—ତପୋନିଷ୍ଠି ୪୨-୨- (କ) କାହାକଇଁ=କାହାକୁ, ନାବ=ବାହା ନାବ ୪୩-୧-(କ) ମୁଂ=ମୁହିଁ, ନାବେ=ନାବରେ ୪୩-୨-(କ) କେମନ୍ତେଣ=କେମନ୍ତେ, ଭରାଯେ=ନାବଭରା ୩୪-୧-(କ) କିଛୁହିଁ=କିଛୁ ୪୪-୨-(କ) ତପୋଧନ ଲୋକ ଆମ୍ଭେ ନାବେ ବସିବାକୁ ଡରୁ ୪୫-୧-(କ) ଯେବେକା ଏବେ ଆମନ୍ତ ନିଅ ତୁମ୍ଭେ ପାରିଆଇ ୪୫-୨-(କ) ଉହ୍ଲାଇ=ଓହ୍ଲାଇ

ବସ ହୋ ଋଷି ବୋଲି ଲେକନ୍ତ ବାହାର କଲ
ପାରେଶ୍ୱରନ୍ତ ବସାଇଂ ନାବ ବାହିଦେଲ ।୪୬
ସ୍ତନ ଜଘନ ଆନ୍ତୁ ତି ପୃଥୁଳ ସୁନ୍ଦର କାୟା
ରୂପ ଦେଖିଣ ମାହାତମା କଲେ ମୋତେ ମାୟା ।୪୭
ମାଗୋ ନ ଚଳଇ ନାବ ବାହିଣ ମୁଂ ଫୁଟି
ମଧ୍ୟ ନଦୀରେ ଯେ ବୁଲଇ ନାବ ଗୋଟି ।୪୮
ଘର୍ମ ତ୍ରଟେ ହୋଇଲେନ ମୋର କାୟେ
ଦେହ ବସନ ଉଡ଼ିଲା ମୋର ବାୟେ ।୪୯
ଋଷି ଆଗ ମଙ୍ଗେ ମୁହିଂ ପଛ ମଙ୍ଗେ
ନୟନ ପୂରାଇ ସେ ଦେଖନ୍ତି ମୋହୋର ଅଙ୍ଗେ ।୫୦
କାମେଣ ଭେବଳ ଯେ ହୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଆରମ୍ଭେ ବୋଇଲେ ଆଲୋ ନ କରୁ କମ୍ପା ପାଶ ।୫୧
ଋଷି ହେ ଦୁଇ ବରଷ ହୋଇଲା ବାହୁଅଛୁ ନାବ
କେଉଂସି ଦିନେ ନାହିଂ ଏମସନ ସ୍ୱଭାବ ।୫୨
ତୁମ୍ଭର ମାୟା କ ତୁମ୍ଭକୁ ଗଙ୍ଗା ଲୋଭ କଲା
ନଦୀରେ ଡେଇଂପଡ଼ି ମୋହର କସ ହୋଇଲା ।୫୩

୪୬-୧ (କ) ମହାଋଷି=ହୋ ଋଷି ୪୬-୨ (କ) ପାରେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ବସାଇଂ ମୁଂ ନାବନ୍ତ ବାହିଲ । 'କ'ରେ ଅଧିକା—ନଦୀରେ ନାବ ବାହି ବେଗେ ଚଳିଗଲୁଂ, ମଧ୍ୟ ନଦୀରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲୁଂ ୪୭-୧-(କ) ଅତ୍ୟନ୍ତମାନ= ଅକୁଣ୍ଠ ୪୭-୨-(କ) ନାବରେ ଦେଖି ମହାତମା ମୋତେ କଲେ ମାୟା ୪୮-୧-(କ) ନ ଚଳଇ ନାବ ମୁଂ ଯେ ବାହି ବାହି ଫୁଟି ୪୮-୨-(କ) ମଧ୍ୟ ନଦୀରେ ହାଦେ ବୁଲଇ ମୋର ନାବଗୋଟି ୪୯-୧-(କ) ଘର୍ମେଣ=ଘର୍ମ ୪୯-୨-(କ) ଦେହରୁ ପଣତ ଗୋ ଉଡ଼ିଗଲା ବାୟେ ୫୦-୧-(କ) ମୁହିଂ ଥାଇ=ମୁହିଂ ୫୦-୨-(କ) ନୟନ ପୂରାଇ ମୁନିମୋର ଦେଖନ୍ତି ସ୍ତନ ଜଘେ ୫୦-୨-(ଖ) ଦେଖନ୍ତି ମୋହୋର ଜାନୁ ଜଘେ ୫୦-୨(ଘ) ଦେଖନ୍ତି ଅନ ଅଙ୍ଗେ ୫୧-୧-(କ) ବେଭଳ=ଭେବଳ, ଯେ= ଯେ, ତପ—ବ୍ରହ୍ମ ୫୧-୨-(କ) ଆରମ୍ଭେ ବୋଲନ୍ତି ଆଲୋ ବେଗେଣ କରୁ କନା ପାଶ ୫୨-୧-(କ) ହେଲ ମୁଂ=ହୋଇଲା ୫୨-୨-(କ) ଏମସନେକ ଭାବ= ଏମସନ ସ୍ୱଭାବ ୫୩-୧-(କ) ତୁମ୍ଭର ମାୟା ନୋହିଲେ ଗଙ୍ଗାକ ଆମ୍ଭକୁ ଲୋଭ କଲା ୫୩-୨-(କ) ଡ଼େଇଁ ପଡ଼ ତୁମ୍ଭେ=ଡେଇଂପଡ଼ି, ଗଲା=ହୋଇଲା

ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ତୁ ନାବ ବାହିତ ନ ପାରୁ
ଆମ୍ଭନ୍ତ ଅପଚ୍ଛ୍ୟାତ୍ତ ଦେଇତ୍ତୁ କାହିଁ ନଦୀରେ
ପକାଇଂ ଲେଉଡୁ । ୫୪
ଗଙ୍ଗା ଯେବେ କଷଣ କଲ୍ଟି ମହାଋଷି
ମୁଂହି ଯେ ନଦୀ ଭତରେ ପଡୁଅଛୁ ଝାସି । ୫୫
ହେ ଜାହ୍ନବ ଗୋ କର ମୋତେ ଶ୍ରେଗ୍ୟ
ରାଜ କୁମାରୀ ମୁଂ ଯେଥକୁ ନୋହିଲଟି ଯୋଗ୍ୟ । ୫୬
ଯେତେ ବୋଲଣ ଜଳେ ପଡ଼ନ୍ତେଣ ଝାସି
କୋଳ କର ମୋତେ ଧଇଲେ ପାରେଶ୍ୱର ମହାଋଷି । ୫୭
କୋଳ କର ମୁନ ବସାଇଲେ ଜାନୁରେଣ
ମଦନ ଆରତେ ମୁନ ମୁଖେ ଦେଲେ ଚୁମ୍ବନ୍ୟ । ୫୮
କାମ ଅସାଷ୍ଟମେ ମୁନ ରମଣ କଲେ ଇଚ୍ଛା
ବଦନ୍ତ ମୁନ ଆମ୍ଭର ତୋତେ ବାଞ୍ଛା । ୫୯
ବଧୁର ଅଗ୍ରତେ କହନ୍ତ ସତ୍ୟବତୀ
କାମ ଚରନ୍ତ ମାନ ଯେସନେକ ପ୍ରକୃତ୍ତି । ୬୦
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଗୋ ଆମ୍ଭେ ମାୟା କଲୁ ତୁକୁ
ତୁ ଗୋ ସତ୍ୟବତୀ ରମଣି ଦିଅ ମୁକୁ । ୬୧
ମୁହିଂ ବୋଇଲ ମୁନ ହେ ଗୁଡ଼ ଗ୍ରନ୍ଥ ମୁକୁ
ଲଜ୍ଜା କମ୍ପା ନ ପାଇଲ ମୁନ ହେ ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗିବାକୁ । ୬୨
ମୁହିଂ ବାଳସ୍ତ୍ରିଙ୍କ ପୁଣ ଅବଶଇତ ଅରଜବତୀ
ଆମିଷେ ବଢ଼ିଲୁ ଆମ୍ଭେ ଅଛୁ କଇବ୍ରତୀ । ୬୩

୫୪-୧ (କ) ଯେ = ତ ୫୪-୨ (କ) ଦେଇ = ଦେଇନ୍ତୁ, ଲେଉଡ଼ମାରୁ = ଲେଉଡୁ ୫୮-୧ (କ) କୋଳେ ଧରଣ ମୁନ ଜାନୁରେ ବସାଇଲେ ୫୮-୨-(କ) ଚୁମ୍ବ ଦେଲେ = ଦେଲେ ଚୁମ୍ବନ୍ୟ ୫୯-୧ (କ) ବାଞ୍ଛା = ଇଚ୍ଛା ୫୯-୨ (କ) ମହାଋଷି = ମୁନ, ଇଚ୍ଛା = ବାଞ୍ଛା ୬୦-୧ (କ) ଆପଣେ ବଧୂଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ କହନ୍ତ ସତ୍ୟବତୀ ୬୦-୨ (ଗ) ଆମ୍ଭର ଚରତମାନ ମାଗୋ ଶୁଣ ଯେସନେକ ରୀତ ୬୧-୨-(କ) ଗୋ = ରେ, ଯେବେ ରମଣ = ରମଣୀ, ମୁକୁ = ମୋତେ ୬୨-୨ (କ) କଂକେ = କମ୍ପା, ମୋତେ = ମୁନ ହେ

ପରସ୍ତିରୀ, ବ୍ରହ୍ମସ୍ତିରୀ ଆବର ଗୁରୁଙ୍କ ପତ୍ନୀ
ଏଥିରେ ପାପ ପୁନ୍ୟ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ୟାନୀ । ୬୪
ଅଗ୍ୟାନୀ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ପାପ ପୁନ୍ୟ ନାହିଁ
ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପାପ କଲେ ମୋକ୍ଷ ଅଛୁ କାହିଁ । ୬୫
ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଗଣ୍ଡୁଷକର ଜଳ ମନ୍ତ୍ର ଚକ୍ଷୁ
ହୋଇବୁ ଜେବତୀ ଭବ ତୋର ବାଞ୍ଛୁ । ୬୬
ପୁଣି କମଣ୍ଡଳୁ ଜଳ ଦେଇ କରାଇଲେ ସ୍ନାହାନ
କସ୍ତୁରୀ ଗନ୍ଧ ଆମୋଦଇ ଯେତ୍କ ଯେ ଯୋଜନ । ୬୭
ପାରେଶ୍ୱର ଯୋଜନଗନ୍ଧା ନାମଟି ଦେଲେ ମୋତେ
ଗନ୍ଧ ସମୀର ବହିଲ ଯେତ୍କ ଯୋଜନ ପରିଯନ୍ତେ । ୬୮
ଯେବଣ ଜଳେ ଆମ୍ଭେ ସ୍ନାହାନ କରିଥାଉ
କର୍ପୁର ଗନ୍ଧ ଯେନଣ ଯୋଜନ ପରିଯନ୍ତେ ବହୁ । ୬୯
ଆଗୋ ଆମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ତୋତେ କଲୁ ଶରଧା
ଆଜ୍ନ ନାମ ତୋହୋର ଯୋଜନଗନ୍ଧା । ୭୦
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ପାରେଶ୍ୱର
ଆକାଶେ ଉଦେ ତ ହାଦେ ଦେଖ କରତାରେ । ୭୧
ଦିବସେ ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତେ ବଡ ଦୋଷ
ଶିରଚ୍ଛେଦନ ଶାପ୍ୟ ଦିଅଇଟି ଜନ୍ମନାଶ । ୭୨

୬୪-୧ (କ) ପତନୀ=ପତ୍ନୀ ୬୪-୨ (କ) ଏଥିରେ ପାପ ପୁନ୍ୟ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ୟାନୀ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ଅଗ୍ୟାନ ଲୋକମାନଙ୍କ ମୁନହେ ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ୟାନଦାତା, ତୁମ୍ଭର ଧର୍ମ ଅଗ୍ନିର ଲୋଭ ଅପ୍ରମିତା ୬୫-୧-(କ) ଅଗ୍ୟାନୀ ପ୍ରାଣିଙ୍କି ତ କଛୁ ଦୋଷ ନାହିଁ ୬୫-୨-(କ) ତାଙ୍କୁ ମୁକତ=ମୋକ୍ଷ ୬୬-୧ (କ) ଗଣ୍ଡୁଷ କର ବୋଲି ମୁନି ମନ୍ତ୍ରିଣ ଦେଲେ ଚକ୍ଷୁ ୬୬-୨-(କ) ହୋଇବୁ ତୁ ରଜବତୀ ଭବରସ ତୋହୋର ଯେ ଗଳୁ ୬୭-୧-(କ) ପୁଣି କମଣ୍ଡଳୁ=କମଣ୍ଡଳୁ, ଘେନ ମୁନି=ଦେଇ ୬୭-୨(କ) ଯେତ୍କଇ-ଯେତ୍କ ଯେ ୬୮-୧ (କ) ଗନ୍ଧ ସମୀର ବହିଲ ଯେତ୍କ ଯୁଣ ପରିଯନ୍ତେ ୬୮-୨-(କ) ପାରେଶ୍ୱର ଯୋଜନଗନ୍ଧା ନାମ ଦେଲେଟି ଯେ ମୋତେ ୬୯-୧-(କ) ଯେବଣ ଜଳେ ତୁମ୍ଭ ରିତୁ ସ୍ନାହାନ କରୁଥିବୁ ୬୯-୨-(କ) କର୍ପୁର ଚନ୍ଦନ ଗନ୍ଧ ଘେନି ଯୋଜନେ ବହିବୁ ୭୦-୧-(କ) ଆଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ଆମ୍ଭେ ତୋତେ କଲୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ୭୦-୨-(କ) ଆଜହୁଁ=ଆଜ୍ନ, ଯୋଜନ ଯେ ଗନ୍ଧା=ଯୋଜନ ଗନ୍ଧା ୭୧-୧-(କ) ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ=ଶୁଣ, ଧାରେଶ୍ୱର=ପାରେଶ୍ୱରେ ୭୧-୨-(କ) ଆକାଶେଣ ଉଦିତ ହାଦେ ଦେଖ କରତାର ୭୨-୨-(କ) ଶିରଚ୍ଛେଦ ଦୋଷ ଶାପ ଦିଅଇଟି ଜନ୍ମନାଶ

ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ନଦିଶୁ କରତାରେ
ଧୋତି ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ରହିଲେ ନ ଦିଶିଲେ କରତାରେ । ୭୩
ଦିବସ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଆୟୁଷ ହୁଅଇଟି କ୍ଷୟେ
ସନ୍ତାନ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ଦୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ତନୟେ । ୭୪
ଦୋହିତା ଜାତ ହୋଇଲେ ହୁଅଇ ମହାରୋଗୀ
ହତ ଆୟୁଷ ହତ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇ ନାଶ ଯାଇ ବେଗି । ୭୫
ଦିବସ ଶୃଙ୍ଗାର ମୁନି ଏତେକ ଅବସ୍ଥା
ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ମୁହିଂ ତୁମ୍ଭ ତହୁଁ କସ ଗ୍ୟାଂତା । ୭୬
ଲୋକ ପୂରିଛନ୍ତି ଯେ ବେନି କୂଳାଣୁରେ
ରାଜାର କୁମାରୀ ହୋଇ କେମନ୍ତେ ପଶିବ ମଧ୍ୟ ବାଟରେ । ୭୭
ତତକ୍ଷଣେ ମାୟା ଯେ କଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ବଇଶାଖ ମାସରେ ଯେ ଘୋଟିଲା କୁହୁଡି । ୭୮
ଋଷିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ବଳେ ନାବ ରହିଲା ମଝିନଦୀ
ବେନି କୂଳାଣେ ନ ଦିଶଇ ଋଷିଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରବାଦୀ । ୭୯
ମୁନି ଧର୍ମ ନଉକାରେ ଅଗାଧ ଜଳ ଭିତରେ
ପାପକୁ ଭୟେ କ୍ଷମା ନ କଲେ ପାରେଶ୍ୱରେ । ୮୦
କାମ ବୋଲି କରି ଯେବଣ ମହାତମା
ମେଣ୍ଟି ନୁଆରି କୋପେ ଶାପ ଦେଲେ ବ୍ରହ୍ମା । ୮୧

୭୩-୧-(କ) ଦେଖୁ କରତାର=ଦିଶୁ କରତାରେ ୭୩-୨-(କ) ରୁହାଇଲ=ରହିଲେ ୭୩-୨ (ଖ) ଗ୍ରସ୍ଥାଚାର୍ଜ୍ଞି ଆଦିତ୍ୟ ରହିଲେ ଦିନକରେ ୭୪-୧ (କ) ଦିବସେ . ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ , ଆୟୁଷ ହୋଇ କ୍ଷୟେ ୭୪-୨-(କ) ହୋଅଇ=ହୁଅନ୍ତି ୭୫-୧-(କ) ଦୁହିତା ହୋଇଲେ ସେ ହୁଅଇ ମହାରୋଗୀ ୭୫-୨-(କ) ହତବୀର୍ଯ୍ୟ ହତ ଆୟୁ ହୋଇ ନାଶ ଯାଇ ବେଗି ୭୬-୧-(କ) ହୋଏ ସ୍ୱେସନେକେ=ଏତେକ ୭୬-୨-(କ) ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମ ଋଷି ତୁମ୍ଭ ତହୁଁ ନିକ ମୁହିଂ ଗ୍ୟାଂତା ୭୭-୧ (କ) ଲୋକେ ପୂରି ଅଛନ୍ତି ଯେ ବେନି କୂଳାଣୁରେ ୭୭-୨ (କ) ରାଜକୁମାରୀ ହୋଇ କେସନେ ପଶିବ ଅବାଟରେ ୭୮-୧ (କ) କଲେକ=କଲେ ୭୮-୨ (କ) ମାସେ=ମାସରେ, ଆଚ୍ଛାଦିଲା=ଘୋଟିଲା ୭୯-୧ (କ) ମଧ୍ୟନଦୀ=ମଝିନଦୀ ୭୯-୨ (କ) ଲାଗଇ=ଦିଶଇ, ଅନ୍ତେ=ଙ୍କ ୮୦-୧ (କ) ମୁନିହେ=ମୁନି, ନଉକାଏ=ନଉକାରେ, ୮୦-୨(କ) କେମନ୍ତେ ॥ କ୍ଷମା, କର=କଲେ ୮୧-୧ (କ) କାମଦେବ ବୋଲି —କାମ ବୋଲି କରି

ସତ୍ୟବତୀ କ କୋଳେ ବସାଇ ମହାଋଷ
ଯୋଜନ ଗନ୍ଧାର ଭୁଲେ ଶୃଙ୍ଗାର ରସେ ପଶି । ୮୨
ବଶେଷଣ ମହାତମା ଯେ ରଷ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଜତା
ଅନେକ ବାଗେଣ ଶୃଙ୍ଗାର ସହିଲ ବନତା । ୮୩
ମେଷମାସ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ତିଥି
ଋଷିଙ୍କ ଶୃଙ୍ଗାର ଯେ ଅଛଇ ସତଶ୍ରିସ୍ଥା । ୮୪
ଭୃଗୁବାର ଦିବସ ଶୁଭକର୍ମ ନାମେଣ ଯୋଗ
ତଲ୍ଲ୍ୟ ନାମେ କରଣ ସପତ ସେ ଶୁକ୍ର ଭୋଗ । ୮୫
ନବମ ଘରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବୃହସ୍ପତି ସ୍ୱେକାଦଶମୋ
ଚଞ୍ଚଳା ନାମେ ଯୋଗିନୀ ଅମୃତାଷ ଭୌମ କାଳବ୍ରହ୍ମୋ । ୮୬
ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳେ ଯେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ ବଳା
ଅତି ସୁନ୍ଦର ଯେ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ କଳା । ୮୭
ନନ୍ଦନ ଯେ ହୋଇଲ ଉତପତ୍ତି
ଦେଖିଣ ପରମ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲ ସତ୍ୟବତୀ । ୮୮
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଳେ ବସାଇଲେ ପାରେଶ୍ୱର ମହାଋଷି
ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗେ ହୋଇଲା ରୋହେଣୀ ବୃଷରାଶି । ୮୯
ପୁତ୍ରଙ୍କୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ପାରେଶ୍ୱର
ବ୍ୟାକୁଳ ଦେଖିଣ ନାମ ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିବର । ୯୦

୮୨-୧ (କ) ଧର୍ମ ଛୁଡ଼ି କନ୍ୟାକୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ୮୩-୧ (କ) ବଶେଷେ=ବଶେଷଣ, ରଷ=ଯେ ରଷ ୮୩-୨ (କ) ରସେ=ବାଗେଣ ୮୪-୧ (କ) ତଥି ଯେ ତ୍ରୟୋସ୍ଥା=ତ୍ରୟୋସ୍ଥା ୮୪-୨ (କ) ସେଦନ ଋଷିଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ସତଶ୍ରିସ୍ଥା ୮୫-୧ (କ) ତୈତିଲ କରଣ ଭୃଗୁବାର ଶୁଭଯୋଗ ୮୫-୨ (କ) ମେଷ ସଂକରାନ୍ତ ଯେ ସାତ ଦିନ ଭୋଗ ୮୬-୧ (କ) ସ୍ୱେକାଦଶେ=ସ୍ୱେକାଦଶମୋ ୮୬-୨ (କ) ବାମେ ଯୋଗିନୀ ଅମୃତ ବେଳା କାଳବଶେ ୮୭-୧ (କ) ଯୋଗେ=ବେଳେ ଯେ, ହୋଇଲକ=ହୋଇଲ ୮୯-୧ (କ) ପୁତ୍ରକଇଂ=ପୁତ୍ରଙ୍କୁ, କୋଳ କଲେ=କୋଳେ ବସାଇଲେ ୮୯-୨ (କ) ମାହେନ୍ଦ୍ର=ମାହନ୍ଦ୍ର, ଯୋଗେଣ=ଯୋଗେ, ରୋହୃଣୀ=ରୋହେଣୀ ୯୦-୧ (କ) ପୁତ୍ରକଇଂ=ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ୯୦-୨ (କ) ବ୍ୟାକୋଳ ରୂପ ଦେଖି=ବ୍ୟାକୁଳ

ପୁତ୍ର କୋଳେ ଧରି ଆସନ୍ତି ମହାମୁନି
ବେଦନ ସରୂପେ ପୂନ କରଇ ବେଦଧ୍ୱନି । ୯୧
ଦେଖିଣ ମହାତମା ନଫୁରଇ କଛୁ
ମହାବ୍ରହ୍ମ ଭେଦିଲି ଅଜପା ଭଜୁଅଛୁ । ୯୨
ମହାଗ୍ୟାମି ପୁତ୍ର ଦେଖିଣ ନେଇକଲି
ଭଡ଼ ଭଡ଼ କରି ଗଙ୍ଗା ନାବ ବୁଡ଼ାଇଲି । ୯୩
ବୁଡନ୍ତେଣ ନଉକା ଗ୍ରଷିଲେ ବ୍ରହ୍ମପତି
ନଦୀର ଭିତରକୁ ପୁତ୍ରକୁ ପକାଇଲେ ଧାତି । ୯୪
ଅଗାଦ ଭିତରେ ପଡ଼ିଲି ବାଳ ଶିଷି
ଅନନ୍ତ କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡଯାକ ଯାଇ ସେ ବୈକୁଣ୍ଠେ ବସି । ୯୫
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭେଦିଣ ସେ ବାଳୁତ ତନଯେ
ଅଣାକାର ଲଗିଲି ସେ ଅନନ୍ତ ଯୋଗ ଲଯେ । ୯୬
'ଦେଖିଣ କୋଳକଲେ ପୁରୁଷ ଅଣାକାର
ସାନନ୍ଦେଣ ବଜେ କଲେ ସେ ଉଦର ଭିତର । ୯୭
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଯେ ଦେଖିଲି ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ
କୋଟି କୋଟି ଅବତାର ଦେଖିଲି ପ୍ରସନ୍ନ । ୯୮
ସମସ୍ତ କୁତୁହଳେ ଦେଖିଲି ଅନାଦ
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ଗର୍ଭେଣ ପଶିଲେ ମହାବ୍ରହ୍ମ ସାଧୁ । ୯୯

୯୧-୧ (କ) ପୁତ୍ରକଇଂ କୋଳେ ଧରି ଅଛନ୍ତି ମହାମୁନି ୯୧-୨ (କ) ଶବଦ କରଇ = କରଇ ୯୨-୧.(କ) ମହାତମାର = ମହାତମା ୯୨-୨ (କ) ମହାବ୍ରହ୍ମ ଭେଦିଲି ସେ ଆଜପାଲଯେ ବଞ୍ଛି ୯୨-୨ (ଖ) ଆଜପାଲଯେଭ୍ରିପି ୯୩-୧ (କ) ଦେଖି ଗଙ୍ଗା = ଦେଖିଣ ୯୩-୨ (କ) ବୁଲିଇଲି ୯୪-୧ (କ) ନଦୀ ଭିତରକୁ ପୁତ୍ର ପକାଇଲେ ଝାଡି ୯୪-୨ (ଖ) ତତକ୍ଷଣାନ୍ତ 'କ' ରେ ଅଧିକା ଆଗୋ ଅଗାଦ ଜଳରେ ପଡ଼ିଲି ବାଳଶିଷି, ଅନାଦ ତୋଷ୍ଟା ସମ୍ଭାଳିଲେ ମୁନି ବେଦବ୍ୟାସି ଗଙ୍ଗାକୁ ଲଗିଲି ମହାତେଜ ଜ୍ୱାଳା, ଯାସେଣ ଗ୍ରୁଡ଼ିଲି ସେ ଅନାଦ ଚଞ୍ଚଳା ୯୫-୧(କ) ଗର୍ଭରେ = ଭିତରେ ୯୫-୨ (କ) ଭେଦ ପାତାଳ = ଯାକ ଯାଇ ସେ, . ଯାଇବସି = ବସି ୯୬-୧ (କ) ମହାବ୍ରହ୍ମ ଭେଦିଲି = ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଭେଦଣ ୯୬-୨ (କ) ବସ୍ତୁ ଦେଖିଲି = ଲଗିଲି ୯୭-୧ (କ) ଦେଖିଣ କୋଟଲ ଧଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ଯେ ପୁରୁଷ ଅଣାକାର ୯୭-୨ (କ) ଗୋପ୍ୟ = ବଜେ ୯୮-୧ (କ) ପୁରୁଷର ସେ — ପୁରୁଷ ଯେ ୯୮-୨ (କ) ସେ ହୋଇଲେ = ଦେଖିଲି ୯୯-୧ (କ) କୃତୋହଳେ = କୁତୁହଳେ ୯୯-୨ (କ) ଗର୍ଭେ ପଶିଲି — ଗର୍ଭେଣ ପଶିଲେ

ଶୂନ୍ୟ ଶୂନ୍ୟକୁ ସେ କଲେକ ଲେଖନ
ଅକାଳେ ଭିଆଇଲ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ । ୧୦୦
ବାହ୍ମଣ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲ ଅନୁବ୍ରତେ
ଆଗ୍ୟାଂ ହୋଇଲା ତୁ ବିସ୍ତାର କର ଜଗତେ । ୧୦୧
ଅଘଟ ଅକାରଣ ଅଲୟେ ଭୁବନ
ଯେଥି ଶୁଣନ୍ତା ନାହିଁ ତୋହୋର ଅର୍ଥମାନ । ୧୦୨
ଶୁଣଗୋ ବଧୂମାନେ ବୋଲନ୍ତ ସତ୍ୟବତୀ
ଯେତେ ବାରେଣ ଆମ୍ଭର ସନ୍ତାନ ଉତପତ୍ତି । ୧୦୩
ଆଗୋ ବାରତା ପାଇଣ ଯେ ଆସଇ ଦାଏରିଟେ
ପାରେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଆଣିଣ ମୋତେ ପ୍ରଦାନ କଯେ । ୧୦୪
ଆମ୍ଭେ ଆଜ ଜନ୍ମେ ଅଟୁ କଇବ୍ରତୀ
ବ୍ୟାସ ବଞ୍ଚାଇଲେ ହାଦେ ଅଜାତି ଅଗତି । ୧୦୫
ମହାବ୍ରହ୍ମ ଯେନଣ ସମସ୍ତ ଯେକ କଲ
ସେ ବ୍ୟାସଦେବ ଅନେକ ପୁରୁଷ ଉଦ୍ଧରିଲ । ୧୦୬
ମାଗୋ ବ୍ୟାସଙ୍କର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ଉପୁଜିବ ଯେବଣ ପୁତ୍ର
ବଳବନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ହୋଇବ ବୀର୍ଯ୍ୟବନ୍ତ । ୧୦୭
ତୁମ୍ଭେ ଆନେ କଛୁ ଗୋ ନଧର ମନେ
ପରମ ଗତି ଲଭଗୋ ବ୍ୟାସଙ୍କ ପରସନ୍ନେ । ୧୦୮
ଅମ୍ବିକା ବୋଲନ୍ତ ଗୋ ଶୁଣ ସତ୍ୟବତୀ
ସ୍ତ୍ରିରି ଜନ ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ମନ୍ଦ ଜାତି । ୧୦୯

୧୦୦-୧ (କ) ଶୂନ୍ୟକୁ ଶୂନ୍ୟ ସେ କଲାକ ଲେଖନ ୧୦୦-୨ (କ) ଭିଆଇଲେ=ଭିଆଇଲା. ବର୍ତ୍ତିମାନ=ମାନ ୧୦୧-୧ (କ) ଯେ କହିଲେ=କହିଲ ୧୦୧-୨ (କ) ଯେହ୍ନା ତୁ ତୁ ୧୦୨-୧ (କ) ଅଘଟଣ ଅକାରଣ ଅଲୟ ଭୁବନ ୧୦୨-୨ (କ) ଯେଥକୁ=ଯେଥ, ତୋହୋ=ତୋହୋର ୧୦୩-୨ (କ) ଯେତେ ବାରେ ହାଦେ ସନ୍ତତ ଉତପତ୍ତି ୧୦୪-୧ (କ) ଅଇଲ=ଯେ ଆସଇ ୧୦୪-୨ (କ) ଯେ କଯେ=କଯେ ୧୦୫-୧ (କ) ଆମ୍ଭ ଆଦ ଜନ୍ମ ଗୋ ଅଟଇ କଇବ୍ରତୀ ୧୦୫-୨ (କ) ବଞ୍ଚାଇଲା=ବଞ୍ଚାଇଲେ ୧୦୬-୧ (କ) ଯେକତ୍ର=ଯେକ ୧୦୬-୨ (କ) ବେଦବ୍ୟାସ=ବ୍ୟାସଦେବ ୧୦୮-୧ (କ) ତୁମ୍ଭେ ଆନ କଛୁ ନ ଧର ଗୋ ମନେ ୧୦୮-୨ (କ) ର=ଙ୍କ ୧୦୯-୧(କ) ବୋଇଲେ=ବୋଲନ୍ତ ୧୦୯-୨ (କ) ସ୍ତ୍ରିରଜନ୍ମ ପୋଡୁ ପୋଡୁ ଆମ୍ଭେ ଗୋ ଅଟୁ ମନ୍ଦ ଜାତି

ସଦାଏଣ ଅଦଭୁତ ଅମୀତ ଅକ୍ରିୟା
ସମସ୍ତ ଧ୍ୱଂସିଲୁ ନାମ ସତକ୍ରିୟା ୧୧୦
ସୁରା ଖାଇଲେ ଯେହ୍ନେ ହେତ ମାଥ ଅସମ୍ଭାଳ
ପର ପୁରୁଷ ଆମ୍ଭେ ଦେଖିଲେ ହୋଇ ମତ୍ତଭୋଳୀ । ୧୧୧
ତେଣୁଟି ପ୍ରମଦା ନାମ ଯେ ଆମ୍ଭର
ଅନୁବ୍ରତେ ଇଚ୍ଛାକରୁଂ ପରପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର । ୧୧୨
ଆମ୍ଭେ ଅବା ବାଞ୍ଛା କଲୁ ଅନର୍ଥାପି
ସେ କର୍ମାଇ ଲଙ୍ଘିବେ ପଣ୍ଡିତ ମହାତପୀ । ୧୧୩
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଗୋ ତୁମ୍ଭେ ଇଚ୍ଛାକଲେ
ଯେହ୍ନେକ୍ଷଣି ଆଣିବ ତୋହର ବଚନ ପାଇଲେ । ୧୧୪
ବଧୂମାନେ ବୋଇଲେ ଯେବେ ଯେତେକ ପାତେକ ହୋଇ
ସେ ପାତେକରେ କାରେଣୀକେ ହୋଇବ ଗୋସାଇଂ । ୧୧୫
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଗୋ ଭେଟାଉ ଅଛୁ ମୁହିଂ ତୁକୁ
ଯେ ପାପମାନ ଗୋ ସମସ୍ତ ଲାଗିବଇଂ ମୁକୁ । ୧୧୬
ଯଦ୍ୟପି ବଧୂମାନେ ପଶନ୍ତି ଆନ ବାଟେ
ଗୁରୁପତ୍ନୀମାନେ ଗୋ ତାହାକୁ ଆକଟେ । ୧୧୭
ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଗୋ ଭିଆଇଲ ଯେମନ୍ତ
ତୁମ୍ଭର ବଚନେ ଆମ୍ଭେ କଲୁ ସନମତ । ୧୧୮

୧୧୦-୧ (କ) ସଦାଯେଣ=ସଦାଏଣ ୧୧୧-୧ (କ) ମଦରା ଖାଇ ଯେହ୍ନେ ହୁଅଇ ହେଂ ମାଥ ଅସମ୍ଭାଳ ୧୧୧-୨ (କ) ପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିଲେ ଅମ୍ଭେ ହୋଇ ମତ୍ତଭୋଳୀ ୧୧୨-୧(କ) ଅଟଇ ଆମ୍ଭର=ଆମ୍ଭର ୧୧୩-୨(କ) ସେ କର୍ମା ଲଙ୍ଘିବେ ବ୍ୟାସ ପଣ୍ଡିତ ମହାତପୀ ୧୧୪-୧ (କ) ତୁମ୍ଭର=ତୁମ୍ଭେ ୧୧୪-୨ (କ) ଯେହ୍ନେକ୍ଷଣି ଅଣାଇବ ତୁମ୍ଭରବୋଇଲେ ୧୧୫-୧ (କ) ନଦସ୍ତନ୍ତ ବଧୂମାନେ ଯେଥି· ଯେତେ ପାତକ ହୋଇ ୧୧୫-୨ (କ) ପାତକରେ=ପାତେକାରେ ୧୧୬-୧ (କ) ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମୁଂ ଯେ ଭେଟାଉଛୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ୧୧୬-୨(କ) ଲାଗିବଇଂ=ସମସ୍ତ ଲାଗିବଇଂ =୧୧୭-୧ (କ) ·ଅନ୍ୟ=ଆନ ୧୧୭-୨ (କ) ତାହା ରଖନ୍ତ=ଗୋ ତାହାକୁ ୧୧୮-୧ (କ) ମାଗୋ=ଗୋ

—*—

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଔରସରେ ଅମ୍ବିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଜନ୍ମ ଓ ଅମ୍ବିକାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ

ବଧୂ ମାନନ୍ତ ତଆର ତହୁଂ ଚଳଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ବ୍ୟାସର ତହିଂକ ଅଇଲେ ନଶାରାତ୍ତ । ୧
ଅମ୍ବିକା ଭୁବନେ ଯାଇଂ ହୋଇଲେ ପରବେଶ
ସତ୍ୟବତୀ ତଆରଣ ପେଷିଲେ ବେଦବ୍ୟାସ । ୨
ଶୁତିଲେ ସୁନ୍ଦେଶୀ ଯେ ଦିବ୍ୟ ପଲଙ୍କରେ
ରତ୍ନମୟ ମନ୍ଦରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ଏକସରେ । ୩
ବ୍ୟାସକୁ ଦେଖିଣ ଅନେକ ଭୟେ ମତି
ଶଯ୍ୟାକୁ ବଦନ କରି ଶୁତିଲେ ମହାସତୀ । ୪
ବ୍ୟାସେ ବଜେ କଲେ ପଲଙ୍କ ଉପରେ
ଅଭ୍ରମଣ ପୁରୁଷ ଆକ୍ଷିଲେ ଶରୀରେ । ୫
ପରମ ପୁରୁଷ ଦେଖି ଦେବୀ କଲେ ଭୟେ
ଶରୀର କମ୍ପଇ ତାର କଦଳୀ ପତ୍ର ପ୍ରାୟେ । ୬
ମହା ସଲଜ୍ଜିତ ଯେ ବ୍ୟାସଦେବ ତପନିଷ୍ଠି
କାମେଣ ବଭଳତ ହୋଇଲେ ଗ୍ୟାନ ଭ୍ରଷ୍ଟି । ୭
ଅମ୍ବିକାର ମେଳେ ବ୍ୟାସ ମହାଋଷି
କୋଳ କରି ମହାତମା ଧଇଲେ ଆକ୍ଷେଷି । ୮
ଆରେ ପରମ ବଧୂ ଉଠରେ ମାନନ
ବନୟେ ଉତ୍ତର ଦ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନ । ୯
ଯୋଗ ତେଜ ମହାତମା ମଦନ ବେଭଳେ
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟାକୁ ଘେନଲେ ମୁନ କୋଳେ । ୧୦

୧-୧ (କ) ଆହୋ ବଧୂନ୍ତ ଢଆର ଚଳିଲେ ସତ୍ୟବତୀ ୧-୨ (କ) ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ତହୁଂ ଘେନି ସେ ଯେ ଅଇଲେ ନିଶାରାତ୍ର ୨-୧ (କ) ଅମ୍ବିକାର = ଅମ୍ବିକା ୨-୨ (କ) ଢଆର = ଢଅାରଣ ୩-୧ (କ) ଶୁତିଲେ ସୁନ୍ଦରୀ ସେ ଦିବ୍ୟ ଯେ ପଲଙ୍କେ ୩-୨ (କ) ରତ୍ନମୟମନ୍ଦରେ ପ୍ରବେଶ ମୁନି ସ୍ନେହେ ୪-୧ (କ) ବ୍ୟାସକଇ ଦେଖିଣ ଅନେକ ସଲଜ୍ଜ ଭୟମତି ୪-୨ (କ) ହେଠମାଥ ହୋଇ ଶଯ୍ୟାରେ ଶୁତିଲା ମହାସତୀ ୫-୧ (କ) କଲେ ଯାଇ = କଲେ ୫-୨ (କ) ଅଭ୍ରମ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଆକ୍ଷେପିଲା କାମଶରେ ୬-୧(କ) ମହାଭୟେ = ଭୟେ ୭-୧ (କ) ସେ = ଯେ

ସଲଜ୍ଜିତ ସଂକୋଚିତ ମାନିନୀ ମାନବତୀ
ହେଠ ବଦନ ହୋଇଣ ବସିଲେ ମନଭ୍ରାନ୍ତ ।୧୧
ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପଢିଲେ ଯେ କହନ୍ତି ମୁନିବ୍ୟାସେ
ନ ବୁଝଇ ସମାସ୍ୟା ନ କହଇ ହରଷେ ।୧୨
ଦ୍ୱାର ନିକଟେଣ ଯେ ଅଛନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ
ଭୋ ଧର୍ମ ଦେବତା କର ବଧୂର ପୀରତି ।୧୩
କାମ ଦେବଙ୍କୁ ସୁମରଣା କଲେ ମନେଧ୍ୟାନେ
ଜଗତ ମୋହୋନ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ସୁମରନ୍ତି ପଞ୍ଚୁ ମନେ ।୧୪
କମଳାର ନନ୍ଦନ ଜୟତୁ ଅନଙ୍ଗ
ଈଶ୍ୱର ପର ପୁରୁଷଙ୍କୁ କରୁ ମାନଭଙ୍ଗ ।୧୫
କନ୍ଦର୍ପ ସୁନ୍ଦର ତୁ ମୁନିମାନଙ୍କର ଦର୍ପଗଞ୍ଜୁ
ସ୍ତିର ପୁରୁଷଙ୍କର ତୁ ସମସ୍ତ ଦର୍ପଗଞ୍ଜୁ ୧୬
ଜୟ ଜୟ ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ପୁଷ୍ପ ଧନୁ
ମହାପଦ୍ମ ମାଧବ ତୁ ନାରାୟଣ ତନୁ ।୧୭
ହସ୍ତରେ ଶୋଭିତ ତୋହୋର ପୁଷ୍ପ ପଞ୍ଚୁ ବାଣ
ଯୁବାଜନ ଦର୍ପ ମର୍ଦ୍ଦନ୍ତା ମସ୍ୟାଣ ।୧୮
ରତି ରମଣ ଚରଣେ ନମସ୍ତେ
ବଜେ କର କାମ ତୁ ଅମ୍ବିକାର ଗାବେ ।୧୯

୧୧-୨ (କ) ହେଠ ବଦନ ହୋଇ ସେ ବସିଲା ମନେ ମହାଭ୍ରାନ୍ତ । ୧୧-୨ (ଗ) ମନଭ୍ରାନ୍ତ=ମହାସ୍ୱସ୍ତି ୧୨-୧ (କ) ପଢିଲ କହନ୍ତ=ପଢିଲେ ଯେ କହନ୍ତ ୧୩-୧ (କ) ଦ୍ୱାରେ ଲାଗିଣ ଯେ ଅଛଇଂ ସତ୍ୟବତୀ ୧୪-୧ (କ) ଦେବତାଙ୍କୁ=ଦେବଙ୍କୁ, କଲେକ=କଲେ ୧୪-୨ (କ) ଶ୍ରୀ ଜଗମୋହନ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଯେ ଦେବୀ ସୁମରନ୍ତି ପଞ୍ଚୁମନେ ୧୫-୨ (କ) ଯୋଗ ନିର୍ଜିତ ତଲସ୍ୱେ ଶଙ୍କର ଦର୍ପଭଙ୍ଗ (ଗ) ଯୋଗେଣ ନିର୍ଜିତ ତୁ ଜୟ ଦେବ ଦର୍ପଭଙ୍ଗ । ୧୬-୧ (କ) ଭୁବନ ସୁନ୍ଦର ତୁ ମୁନି ମାନଙ୍କର ତପ ଖଞ୍ଜୁ ୧୬—(ଖ) ଯୋଗେ ନିରଖିତ ତଲସ୍ୱେ ଦର୍ପ ଭଙ୍ଗ, କନ୍ଦର୍ପ ସୁନ୍ଦର ତୁ ମୁନିମାନଙ୍କ ଦର୍ପ ଗଞ୍ଜୁ ୧୭-୧ (କ) ଜୟ ତୁ ଜୟ ସୁନ୍ଦର ଅନଙ୍ଗ ପୁଷ୍ପଧନୁ ୧୭-୨ (କ) ମହା ପଦ୍ମନାଭ ତୁ ମାଧବ ନାରାୟଣଙ୍କର ତନୁ ୧୮-୧ (କ) ଶ୍ରୀ ହସ୍ତେ ଶୋଭବନ ପୁଷ୍ପ ପଞ୍ଚୁ ବାଣ ୧୯-୧ (କ) ଦେବୀଙ୍କର ବଲ୍ଲଭ=ରମଣ

ଜମ୍ବୁରୁ ଜମ୍ବୁ ଦେବ ସଂସାର ହିତକାରୀ
ଛଡ଼ ଋତୁ ବେଗ ଆନ କରତ ନପାର । ୨୦
ମୂନ ମନ ଦହନ ଶୋଷଣ ପଞ୍ଚଶର
ତୁ ଦେବ ତପଭଗନ କଲୁଟି ତ୍ରିପୁରର । ୨୧
କୁମାର ସମ୍ଭବ ହୋଇଲୁକ ତୋହୋରେ
ତାରକା ବଧ କଲା ସେ କାର୍ତ୍ତିକ ଛଡ଼ ଶିରେ । ୨୨
ତାରଣ କାରଣ ତୁ ଉଧାରଣ ଦଇବତ
କରୁଣା ନାରାୟଣ ତୁ ସକଳ ଜନ ବଂଧୁତ । ୨୩
ଶ୍ରୀ ବଚ୍ଛ ଲକ୍ଷଣ ନନ୍ଦନ ଚରଣେ ନମୋସ୍ତୁତେ
ବିନୟୁ ଶୁଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ କତେଁ । ୨୪

ତୃତୀୟ ସନ୍ଧି

ବଦନ୍ତ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ବଇବସ୍ବତ ମନୁ
ଯାହା ପୁଚ୍ଛା କଲୁ ସତ୍ୟବତୀର ତନୁ । ୨୫
ଅନେକ ସ୍ତୁତି ଯତ୍ନଂ କଲା ଯୋଜନଗନ୍ଧା
ଶୁଣିଣ ପରମ ସାନନ୍ଦ ସେ ଭେଟିଲେ ପଞ୍ଚଶର ଯୋଦ୍ଧା । ୨୬
ଅମ୍ବିକାଏ ପିଡ଼ଲେ ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର
ଭେଦଲା ଅନଙ୍ଗ ମଯ୍ବାଣ ପଞ୍ଚଶର । ୨୭
କାମ ଅସାଷ୍ଟମେ ସେ ପଡ଼ଲେ କମେନୀ
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଭୁଲେ ସେ ଇଚ୍ଛିଲେ ରମଣି । ୨୮

୨୦-୧ (କ) ତୁ ଦେବ ସମ୍ଭଳ=ଦେବ ୨୦-୨ (କ) ଛଡ଼ ଋତୁ ଭୋଗ କରନ୍ତା ତୁ ପୁଷ୍ପ ଗୃପଧାସ୍ତି (ଗ) ଷଡ଼ଋତୁ ଭୋଗ କର ଗିରିଜା ଅଇର ୨୧-୧ (କ) ମାଦନ ମୋହନ ଶୋଷଣ ତାପନ ସ୍ତମ୍ଭନ ପଞ୍ଚଶର ୨୧-୨ (କ) ତପଭଗ୍ନ କଲୁଟି ତ୍ରିପୁରର ଶିବଙ୍କର ୨୩-୧ (କ) ଉଦ୍ଧାରଣ=ଉଧାରଣ ୨୩-୨ (କ) ତରୁଣ=କରୁଣା, ବନ୍ଧୁତ=ବଂଧୁତ (ଖ) ତାରଣ ୨୪-୧ (କ) ଶ୍ରୀଦଚ୍ଛ ଲକ୍ଷଣ=ଶ୍ରୀବଚ୍ଛ, ନମୋଽସ୍ତୁତେ=ନମସ୍ତେସ୍ତେ ୨୫-୨ (କ) ଶତ ମନୁ=ସତ୍ୟବତୀର ୨୬-୧ (କ) ତ୍ବଲକ=କଲା ୨୬-୨(କ) ଭେଟିଲ=ଭେଟିଲେ ୨୭-୧ (କ) ଅମ୍ବିକାର ଅଙ୍ଗେ ପଡ଼ିଲା ସେ ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ୨୭-୨ କ) ମସ୍ବାଣ ବାଣ=ଅନଙ୍ଗ ମସ୍ବାଣ ୨୮-୧ (କ) କାମ ଅସାଷ୍ଟମେଣ ପଡ଼ିଲା ଯୁବତୀ ୨୮-୨ (କ) ଇଚ୍ଛିଲୁକ ରତି=ଇଚ୍ଛିଲେ ରମଣି

ଆହେ ମାହେଶ୍ୱର ସେ ବ୍ୟାସ ତପୋଧନ
ନିର୍ଜନ ମନ୍ଦିରେ ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତ ବେନ । ୨୯
ଅକ୍ଷୟେ ମହାତମା ସେ ଅକ୍ଷୟେ ଅବୟେ
ନ ଚଳଇ ମହାରେତ ସେ ପାଷାଣର ପ୍ରାୟେ । ୩୦
ବଢ଼ଇ ଶୃଙ୍ଗାର ସେ ପ୍ରାର୍କମେ ବଳବନ୍ତା
ଚଳଇ ମହାରସ ସେ ପ୍ରତିଗ୍ର୍ୟାଂ ଶଙ୍କିତା । ୩୧
ପ୍ରାଣ ଅପାନ ବ୍ୟାନ ଉଦାନ ସମାନ ପଞ୍ଚ ଆତ୍ମା
ଯେହା ଦୃଢ଼ କରି ଇଚ୍ଛିଲାକ ମହାତମା । ୩୨
ଯଦ୍ୟପି ଶୃଙ୍ଗାର ହୋଇଲାକ ମହାରଙ୍ଗେ
ଲଜ୍ଜା ଭରେ ସୁନ୍ଦରୀ ନଛାଡ଼ଇ ତାର ଅଙ୍ଗେ । ୩୩
ମିଥୁନ ମାସ ଅର୍କ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ତିଥି ତ୍ରୟୋଦଶୀ
ଅମ୍ବିକା'ର ଭୁଲେ ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ବ୍ୟାସ ମହାଋଷି । ୩୪
ଯେସନକ ଶୃଙ୍ଗାର ଯେ ଘଡ଼ି ଅଷ୍ଟାଦଶ ଦଣ୍ଡ
ଛୁଡ଼ିଲାକ କାମଦେବ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ର ଅର୍ଦ୍ଧଖଣ୍ଡ । ୩୫
ଚଳିଲାକ ବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସର ହୋଇଲାକ ବନ୍ଦ
ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇଲା ସୁନ୍ଦରୀ ଦର୍ପଇନ୍ଦ୍ର । ୩୬
ମହାବ୍ରହ୍ମ ଭେଦନେ ଛୁଡ଼ିଲେ ମୁନିବୀର୍ଯ୍ୟ
ଅମୋହ ରେତ ପଡ଼ନ୍ତେ ସୁନ୍ଦରୀ ଆତ୍ମା ବିସର୍ଜ । ୩୭
ପ୍ରାଣ ତେଜ୍ୟା ହୋଇ ସେ ପଡ଼ିଲା ଯୁବତୀ
କୋଳକରି ଧଇଲେ ବ୍ୟାସ ମହାଯତି । ୩୮

୨୯-୧ ଆହୋ ସେହୁ ମାହେଶ୍ୱରୀ ଯେତେକେ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି ୨୯-୨ (କ) ସେ ଶୃଙ୍ଗାର ଶୃଙ୍ଗାର, କଲେକ ଯେ=କରନ୍ତ ୩୦-୧ (କ) ଅଜୟେ=ଅକ୍ଷୟେ ୩୦-୨ (କ) ମହାରସ=ମହାରେତ ୩୧-୧ (କ) ବଢ଼ିଲକ=ବଢ଼ଇ, ପ୍ରାକମେ=ପ୍ରାର୍କମେ ୩୧-୨ (କ) ପ୍ରତିଗ୍ୟାଂ ଶଙ୍କିତା=ପ୍ରତିକ୍ଷେ ମହାଶଙ୍କା ୩୨-୨ (କ) ଯେହାକୁ ଦୃଢ଼ କରିଣ ଇଚ୍ଛିଲା ମହାତମା ୩୩-୧(କ) ହୋଇଲା ବେନ=ହୋଇଲାକ ମହା ୩୩-୨(କ) ଲଜ୍ଜାଭରେ ସୁନ୍ଦରୀ ନ ଛାଡ଼ିଲା ତାହାର ଅଙ୍ଗେ ୩୪-୧ (କ) ମିଥୁନ ଅର୍କବାସର କୃଷ୍ଣ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ୩୫-୨(କ) ଛୁଡ଼ିଲା=ଛୁଡ଼ିଲାକ, କାମଦେବ=କାମଦେବ ଯେ ୩୬-୧(କ) ଚଳିଲାକ ମହାରେତ ଯେ ପ୍ରସର ହେଲା ବନ୍ଦ ୩୭-୨(କ) ଅମୋହରେତ ପଡ଼ନ୍ତେଣ ସୁନ୍ଦରୀ ଆତ୍ମା ହୋଇଲା ବିସର୍ଜ ୩୮-୧(କ) ହୋଇଣ ସେ=ହୋଇ ସେ ୩୮-୨(କ) ସେ ପଣ୍ଡିତ ଭର୍ଗ୍ୟଂ ଯତି=ବ୍ୟାସ ମହାଯତି

ଅସାଷ୍ଟମେ ସୁନ୍ଦରୀ ସେ ନପାରଇ ଚେତି
ସଇନ୍ଦୁ ପୁତ୍ରେକ ସେ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି ।୩୯
ପୃଥିର ମଧ୍ୟରେ ସେ ପଡ଼ିଲକ ବାଳ
ପାଦଘାତେ ମେଦନୀ କମ୍ପିଲା ଟଳଟଳ ।୪୦
ପୁତ୍ର ପ୍ରସବଣ ସେ ଅମ୍ବିକା ନାଶଗଲା
କୋଳକରି ମହାମୁନି ପୁତ୍ରକୁ ଧଇଲା ।୪୧
ପୁତ୍ର ଘେନି ହୃଆରେ ଲଗାଇଲେ ମୁନିବର
ତୋଷେଣି ବୋଇଲେ ବଜ୍ର ହେଉ ତୋ ଶରୀର ।୪୨
ଧାତ୍ରିକାରେ ସତ୍ୟବତୀ ପଶିଲେ ଭିତରକୁ
ପୁତ୍ରଗୋଟି ନେଇ ସେ ବ୍ୟାସ ସମର୍ପିଲେ ମାଆଙ୍କୁ ।୪୩
ପୁତ୍ରକୁଳେ ଦେଖି ସେ ମୁନିନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତମା
ଶୂନ୍ୟେଣ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହୋଇଲେ ମହାତମା ।୪୪
ପୁତ୍ର ଗୋଟି କୋଳେ ଧରି ବିସ୍ମରନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ
ବତିଶ ଗୁଣେ ସୁନ୍ଦର ସେ ଅନଙ୍ଗ ମୂରତି ।୪୫
ରୂପ ଗୁଣ ବିସ୍ମରି ଦେବୀ ବିସ୍ମରନ୍ତି ପୁଅଙ୍କୁ
ଚଦନ୍ତ କରି ଗୁହାଁଲେ ବେନି ଲୋଚନକୁ ।୪୬
ସୁରବର ସୁନ୍ଦର ସାର୍ଥକ ସେ ମହାବଳା
ଦେଖିଲେ ଦୁଇ ଚକ୍ଷୁରେ ନାହିଁ ଡୋଳା ।୪୭
ପୁଣି ପୁଣି ନିରେଖନ୍ତି କରଣ ଶରଧା
ବିଷାଦ ହୋଇଲେ ଦେଖି ବେନି ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ଧା ।୪୮

୩୯-୧(କ) ନୁଆରଇ—ନ ପାରଇ ୪୦-୧(କ) ପୃଥିବୀର ମଧ୍ୟେ ସ୍ୱେ ସେ ପଡ଼ିଲକ ବାଳ ୪୦-୨(କ) ମେରୁ ଟଳମଳ=ଟଳଟଳ ୪୧-୧ (କ) ପ୍ରସବଣ=ପ୍ରସବଣ ସେ ୪୧-୨ (କ) ମହାତମା ସେ=ମହାମୁନି ୪୨-୨ (କ) ହୋଉ ତୋହୋର=ହେଉ ତୋ ୪୩-୨ (କ) ପୁତ୍ର ଗୋଟିକୁ ବ୍ୟାସେ ସମର୍ପଲେ ମାତାଙ୍କୁ ୪୪-୧ (କ) ପୁତ୍ର କୋଳେ ଦେଇ ସେ ମୁନିବର ଉତ୍ତମା ୪୪-୨ (କ) ସେ ଗଲେ=ହୋଇଲେ ୪୬-୧ (କ) ରୂପ ଗୁଣ ବିସରି ଦେବୀ ନିରେଖନ୍ତି ପୁତ୍ରକୁ ୪୬-୨ (କ) ଗୁହଂଲେ ମାସ୍ତେ= ଗୁହଂଲେ ୪୭-୧ (କ) ସୁଢ଼ଳ ସୁନ୍ଦର ସୋହନ୍ତି ସାର୍ଥକ ମହାବଳା, ୪୭-୨ (କ) ଦେଖିଲେ ଚକ୍ଷୁରେ ସେ ନାହିଂ ବେନି ଡୋଳା ୪୮-୧ (କ) ଅନ୍ଧଅନ୍ତ ଶରଧେ= କରଣ ଶରଧା ୪୮-୨ (କ) ଦେଖି ଦେଖିଣ=ଦେଖି, ଅନ୍ଧେ=ଅନ୍ଧା

ହରସ ଗୁଣ୍ଡ ଦେଖା ବରସ ମହାକଷ୍ଟ
ସେ ପୁତ୍ରର ନାମ ଦେଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ।୪୯
ଅମ୍ବିକା ଯେ ଝଡଅଛୁ ମୃତ୍ୟୁ ଶବ ହୋଇ
ଶାମ୍ପେଂତନୁ ଭୂରିଶ୍ରବା ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଂ ।୫୦
ପୁତ୍ର ଜାତ ଶୁଣି ଅନେକ ଉତ୍ସବ ସାନନ୍ଦ
ନୟନ ଅନ୍ଧ ଦେଖି ହୋଇଲେ ବିଷାଦ ।୫୧
ଅନେକ ଦାନ ଦେଲେ ବିପ୍ର ଯୋଗେ
ଅମ୍ବିକା ଦେବୀଙ୍କି କଢ଼ାଇ ନେଲେ ବେଗେ ।୫୨
ଚିତା ଆରୋପଣ କଲେ ଶମଶାନେ
ପ୍ରେତ କାର୍ଯ୍ୟ ସାରିଲେ ଯେହ୍ନେ ପୂର୍ବର ବିଧାନେ ।୫୩
ଆହୁତି ଘୃତ ପାରଣା କଲେ ଏକାଦଶେ
ପୁତ୍ର କରିଂ ପ୍ରତିପାଳନ୍ତ୍ର ହରସ ବିରସେ ।୫୪
ପୁତ୍ର କୋଳେ ଧରିଣ ପାଳନ୍ତ୍ର ସତ୍ୟବତୀ
ଏମନ୍ତେ ପ୍ରକାରେଣ ହେଲେ ଏମନ୍ତେ ପିରତି ।୫୫
କାଳେଣ ନନ୍ଦନ ନୋହିଲ ରାଜ୍ୟକୁ ଯୋଗ୍ୟ
କାହାର ପଙ୍କ୍ତ ଶୋମବଂଶ ଏମନ୍ତେକ ବିଘ୍ନ ଯୋଗ ।୫୬
ପଣ୍ଡିତର ମୁଖୁଂ ଶୁଣିଲେ ତଥ୍ୟବାଣୀ
ଯାତ ଆନକୂଳ ଯୋଗ ବେଳ ଘେନ ।୫୭

୪୯-୨ (କ) ପୁତ୍ର ନାମ ଯେ=ପୁତ୍ରର ନାମ ୫୦-୧ (କ) ଅମ୍ବିକା=ଅମ୍ବିକା ଯେ ୫୦-୨ (କ) ଖ୍ରିଷ୍ଟ ଭୂରିଶ୍ରବା=ଭୂରିଶ୍ରବା ୫୨-୧(କ) ସେ ଦେଲେ=ଦେଲେ ୫୨-୨ (କ) ଦେବୀଙ୍କି ସେ=ଦେବୀଙ୍କି ୫୩-୨(କ) କରାଇଲେ ଶାହାସ୍ର=ସାରିଲେ ଯେହ୍ନେ ପୂର୍ବର ୫୫-୧(କ) ପୁତ୍ରକୁ=ପୁତ୍ର, ଖଳନ୍ତ୍ର=ପାଳନ୍ତ୍ର ୫୫-୨(କ) ଏମନ୍ତେ ଅବସ୍ଥାଏ, କରାଇଲ ଏମନ୍ତେ ପୀରତି ୫୬-୧ (କ) କାଳେଣ ନନ୍ଦନ ରାଜାପଣକୁ ନୋହିଲକ ଯୋଗ୍ୟ ୫୬-୨ (କ) କାହିଂର=କାହାର, ଏମସନେ ପଶତ୍ୟାଗ=ଏମନ୍ତେକ ବିଘ୍ନ ଯୋଗ ୫୭-୧ (କ) ଙ୍କ=ର ୫୭-୨ (କ) ଜାଣି=ଘେନ

ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଲା କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର ବୃଷରାଶି
ମଙ୍ଗଳ କ୍ଷେତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମରାକ୍ଷସ ଜାତ ଆସି । ୫୮
ଶୁଣ ହୋ ଯୋଗେଶ୍ୱର ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି
ଅନ୍ଧ ପୁତ୍ର ଦେଖି ଯେ ବିଷାଦ ସତ୍ୟବତୀ । ୫୯
ରାଜ୍ୟକୁ ଯୋଗ ଯେ ନୋହିଲା କୁମର
ହେ ଦଇବ ପୁରୁଷ କର ପ୍ରତିକାର । ୬୦

୫୮-୧ (କ) ର=ଜାତ କୃତ୍ତିଁକା=କୃତ୍ତିଁକା ନକ୍ଷତ୍ର ୫୮-୨ (କ) ଶୁକ୍ର=ମଙ୍ଗଳ, ଜନ୍ମ=ଜାତ ୫୯-୧ (କ) ଯୁଗମନୁ=ଯୋଗେଶ୍ୱର ୫୯-୨ (କ) ଦେଖି=ଦେଖି ଯେ ୬୦-୧(କ) ତ=ଯେ ୬୦-୨ (କ) ତୁ କର=କର ।

—*—

ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟାସଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ଅମ୍ବାଳିକାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ଜନ୍ମ

ପୁଣ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଚିନ୍ତା କଲେ ଦେବୀ ଧାନେ
ମାତାଙ୍କର ପାଶେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମହାମୁନ୍ୟେ । ୧
ପୁତ୍ର ରେ ଟିକି ଘେନଲେ ଦାସ ରଜାର ଦୋହିତ୍ର
ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେ ସତ୍ୟବତୀ । ୨
ବାବୁ ଯେତେକ କଷ୍ଟରେ ତୁ ଉପୁଜାଇଲୁ ସନ୍ତତି
ନୟନ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଲା ରାଜ୍ୟକୁ ଅଗତି । ୩
ବାବୁ ଶରୀର ମଧେ ସାର ଅଟଇ ବେନି ଚକ୍ଷୁ
ଏ ପୁତ୍ର ନୟନ ଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇଲା ତାକୁ ମନରେ କସ ବାଞ୍ଛୁ । ୪
କେଉଣ ପାତକ ତୁ କଲୁ ମହର୍ଷି
ଅନ୍ୟେଣ ସେ ଯେ ହୋଇଲୁ ଉଦାସୀ । ୫
କ୍ରୋଧ କରିଣ ସତ୍ୟବତୀ କହନ୍ତି ବ୍ୟାସଙ୍କୁ
ପୁଣି ବିଜେ କର ବାବୁ ଅମ୍ବିକା ଭୁବନକୁ । ୬
ତାହାର ସଙ୍ଗେ ଭୁଲେ ବ୍ୟାସ ବଢ଼ାଅ ପିରତି
·ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଉ ବାବୁ ରଖ ହୋ ସନ୍ତତି । ୭
ଶୁଣିଣ ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସ ତପି ଭଗବନ୍ତ
କେତେ ପାତକ ମାଗୋ କରାଉ ଅଲୌକିତ । ୮

୧-୧ (କ) ପୁଣି ବ୍ୟାସ କଇଂ ସୁମରିଲେ ଦେବୀ ଧାନେ ୨-୧ (କ) କୋଳେ ଧରି= ଘେନଲେ, କୁମାରୀ= ଦୋହିତ ୨-୨ (କ) ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେକ ଯୋଜନଗନ୍ଧାନାରୀ ୩-୧ (କ) ବାବୁ ଯେତେ କଷ୍ଟେ ଉପୁଜାଇଲୁ ସନ୍ତତ ୩-୨ (କ) ସେ ରାଜ୍ୟକୁ = ରାଜ୍ୟକୁ ୪-୧ (କ) ଶରୀରକୁ = ଶରୀର ମଧେ, ହାଦେ ଅଟଇ = ଅଟଇ ୪-୨ (କ) ସେ= ଏ ପୁତ୍ର ୫-୧ (କ) ଯେତେକ ପାତେକ ତୁଯେ କଲୁ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ୫-୨ (କ) ଅନ୍ତେଣ ସେ ଯେ ବଂଶ ତ ହୋଇଲା ଉଦାସୀ ୬-୨ (କ) ପୁଣ ଯେବେ= ଯେବେ, ଅମ୍ବାଳିକା ପୁରକୁ = ଅମ୍ବିକା ଭୁବନକୁ ୭-୧ (କ) ଭୁଲେ ପୁତ୍ର = ସଙ୍ଗେ ଭୁଲ ବ୍ୟାସ ୭-୨ (କ) ରାଜ୍ୟଧର ମୁରତ = ରଖ ହୋ ସନ୍ତତ ୮-୧ (କ) ଶୁଣିଣ ବିଷାଦ ହୋଇଲେ ତପୀ ଭଗବନ୍ତ ୮-୨ (କ) କେତେ କରାଉ ମାଗୋ ଅଲୌକିତ ପାତକନ୍ତ

।

ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ବାବୁ ତୁ ସର୍ବଜ୍ଞ ହରିଲୁ
ଆବର ପାତକ କୁ ପୁତ୍ରରେ କର୍ମାଇ ଭସ୍ମେ କରୁ । ୯
ବାବୁ ମୋହୋର ଶପତ ପୁତ୍ର ନକର୍‌ରେ ଆନ
ପାତେକ ଦୂର କରି ଉପୁଜାଅ ସନ୍ତାନ । ୧୦
ବ୍ୟାସକୁ ସନମତ କରାଇ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଦେବୀ ଅମ୍ବିକା ପୁରୀ । ୧୧
ତିଆରନ୍ତି ସତ୍ୟବତୀ ଅମ୍ବିକାର ସଙ୍ଗତେ
ଅନେକ ବଚନେ ଅମ୍ବାଳିକା ହୋଇଲେ ଭଗତେ । ୧୨
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ଶୁଣ ଅମ୍ବିକା
ତୁ ମୋହର କୁଳ ମଣ୍ତ୍ରଣୀ ହୋଇଲୁ ନା ଏକା । ୧୩
ଅମ୍ବିକାର ଯେ ହୋଇଲା ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ
ତୁ କର୍ମା ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଲୁ ନ କଲୁ ଉପାୟେ । ୧୪
ଯେମନ୍ତେଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ହୋଏ ଜାତ
ତହିଁକ ଉପାଏ କରିସି ଗୋ ମାତ । ୧୫
ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ଘୁଡବା କେହ୍ନେ ଧର୍ମ
ନୋହୁ କନା ପୁତ୍ର ଲେଖିତ ଯେହ୍ନେ କର୍ମ । ୧୬
ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ବୁଦ୍ଧି ଉପାୟେ ଥିଲେ
ତାହାର ବଂଶ ରକ୍ଷା କର ଗୋ ଯେ ତୋହୋରବୁଦ୍ଧି ବଳେ । ୧୭

୯-୧ (କ) ଯେବେ ସେ=ତୁ ସର୍ବସ ୯-୨ (କ) ଆବର ପାତକୁ ବାର୍ତ୍ତରେ କର୍ମେ ଭସ୍ମ କଲୁ । ୧୦-୧ (କ) ତୋତେ ନଧର ମନେ=ପୁତ୍ର ନ କରରେ ୧୦-୨ (କ) ପାତକ=ପାତେକ ୧୧-୧(କ) କରାଇଲେ=କରାଇ ୧୧-୨ (କ) ଅମ୍ବାଳିକା= ଅମ୍ବିକା ୧୨-୧(କ) ଅମ୍ବାଳିକାର ସମେତେ=ଅମ୍ବିକାର ସଙ୍ଗତେ ୧୨-୨(କ) ଭଗଥ= ବଚନେ, ହୋଇଲ=ହୋଇଲେ, ଦ୍ରୌପତେ୍ୟ=ଭଗତେ । ୧୩-୧ (କ) ଅମ୍ବାଳିକା=ଅମ୍ବିକା ୧୩-୨ (କ) ତୁ ମୋହୋର କୁଳମଣ୍ତ୍ରଣୀ ଅଟୁ ଗୋ ସୈକା ୧୪-୧ (କ) ଅମ୍ବିକାର=ଅମ୍ବିକା ଯେ, ପୁତ୍ର ଯେ=ପୁତ୍ର, ୧୪-୨ (କ) କ୍ଷଂପେ=କ୍ଷଂପା ୧୫-୧ (କ) ଯେମନ୍ତେ=ଯେମନ୍ତେଣ, ହୁଅଇ .ହୋର =ହୋଏ ୧୫-୨ (କ) ଉପାୟ ବୁଝ =ଉପାଏ ୧୬-୧ (କ) ଅମ୍ବାଳିକା,ବୋଇଲ ଗୋ=ଅମ୍ବିକା ବୋଇଲେ ୧୬-୨ (କ) ନୋହୁଇ କନା ପୁତ୍ର ଲଖିତ ଯେହ୍ନେ, ମୋର କର୍ମ ୧୭-୧ (କ) ବୁଦ୍ଧି=ମାଗୋ ବୁଦ୍ଧି, ଗୋ ଥିଲେ=ଥିଲେ ୧୭-୨ (କ) ବଂଶ=ତାହାର ବଂଶ, ତାହାର=ତୋହର

ଦୁଇ ଭଉଣୀ ଯେବେ ଥାଆନ୍ତ ସେହି ମତେ
ତେମନ୍ତ ସଂପଦ ତୁ ମୁକ୍ତିବୁ କେମନ୍ତେ । ୧୮
ଯେବେ ବ୍ୟାସ ଆସିବେ କି ତୁମ୍ଭର ଭୁବନକୁ
ଭ୍ରବେଣ ଭଗତ୍ତ ତୁ ହୋଇବ ତାହାକୁ । ୧୯
ଯେକ ମନେ ଯେକ ଚତ୍ତେ ବଢ଼ାଅ ପୀରତ୍ତି
ରାଜ୍ୟ ଧର୍ମ କର ଏବେ କୁମର ଉତପତ୍ତି । ୨୦
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅମ୍ବିକା ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇଲା
ନୟନ ବୁଜିଲାକୁ ପୁତ୍ର ଅନ୍ଧ ହୋଇଲା । ୨୧
ବ୍ୟାସକୁ ଆନନ୍ଦେ ଗୋ ଦିଅସି ଶୃଙ୍ଗାର
ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଗୋଟି ହେଉ ରାଜ ଧିରାଜେଶ୍ବର । ୨୨
ଯେହା ଶୁଣି ବିଷାଦ ଗୁଡ଼ିଲ ମା ନବନ୍ତି
ଅମ୍ବାଳିକାକୁ ସୁବେଶ କରାଇଲେ ସତ୍ୟବତ୍ତି । ୨୩
ବ୍ୟାସନ୍ତ ଯେନ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଅଂନ୍ତପୁରେ
ବିଜେ କରାଇଲେ ନେଇ ଚନ୍ଦ୍ରଶାଳା ମନ୍ଦିରେ । ୨୪
ଅନେକ ବେଶ ବେଶନ ହୋଇଣ ଅମ୍ବିଳିକା
ବ୍ୟାସ କଇ ଭେଟ କରାଇଲେ ସଉ[illegible]କା । ୨୫
ପାରେଶ୍ବର ନନ୍ଦନ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଅନ୍ୟ ବେଶେ
ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଲେ ପଉର୍ଣ୍ଣମୀ ଶଶୀର ସାଦୃଶେ । ୨୬
ଚନ୍ଦନ ଚଉସମ କର୍ପୂର ଅଗ୍ରର କସ୍ତୁରୀ
ନାନା ସୁଗନ୍ଧ ଯେ ଶରୀରେ ଲେପନ କରି । ୨୭

୧୮-୨ (କ) ତାହାର=ତେମନ୍ତ ୧୯-୧ (କ) କି=କ, ତୋହୋର=ତୁମ୍ଭର
୨୦-୧ (କ) ଯୋଗୋ=ଚନ୍ତେ ୨୦-୨ (କ) ରାଜ୍ୟଧର କୁମରେକ ହୋଉ ଉତପତ୍ତି
୨୧-୨ (କ) ଅନ୍ଧ ଯେ=ଅନ୍ଧ ୨୨-୧ (କ) କର୍ହି=କୁ, ଣ=ଗୋ ୨୨-୨ (କ)
ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଗୋଟି ଗୋ ହୋଉ ରାଜ୍ୟଧର ୨୩-୨ (କ) ବେଶନ=ସୁବେଣ
୨୪-୧ (କ) ଅନ୍ତେଶ୍ବର=ଅନ୍ତ ୨୫-୧ (କ) କରାଇଲେ ଅମ୍ବାଳିକା=ହୋଇଣ
ଅମ୍ବିଳିକା ୨୬-୧ (କ) ହୋଇଲେ ଆନ ବେଶ=ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଅନ୍ୟ ବେଶେ
୨୬-୨ (କ) ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ ମୁନିଙ୍କର ଶରୀର ପରକାଶ ୨୭-୧ (କ) ଚନ୍ଦନ
ଅଗର ଚଉସମ କର୍ପୂର କସ୍ତୁରୀ

ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଆଭରଣ କାୟେ
ଋଷି ରୂପ ଛାଡ଼ି ଦଶିଲେ ରାଜ୍ୟଧର ପ୍ରାୟେ । ୨୮
ଯଗବନ୍ଦନ ପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି ମୁନିବର
ଅନଙ୍ଗ ପଟାନ୍ତର ପୁରୁଷ ସୁନ୍ଦର । ୨୯
ଦୀକ୍ଷା ଗୁରୁ ଶିକ୍ଷାଗୁରୁ ଜ୍ଞାନ ଗୁରୁ ମହାଭାଗ୍ୟଂ
ପରମ ସିଦ୍ଧ ଗୁରୁ ଅନାଦି ସିଦ୍ଧି ସର୍ବାଗ୍ୟଂ । ୩୦
ଦ୍ୱୈପାୟନ ନାରାୟଣ ଯେ ପ୍ରଳୟ କାଳବନ୍ଧା
ଷାଠିଏ ଲକ୍ଷ ମହାଭାରତ ଯେହୁ କଲେ ସନ୍ଧା । ୩୧
ମଦନ ଷୁଦ୍ରବେଣୀ ସେ ଅଟଇ ଅମ୍ବାଳିକା
ପରମ ଯୋଗେଶ୍ୱରୀ କାମରସ ସକଳା । ୩୨
ମଳୟ ପବନ ବସନ୍ତ ବହଇ ନିରେପି
ଘୋଟିଲା ମାୟା ଶରୀର ଗୋଟି କାମଦେବ ବ୍ୟାପି । ୩୩
ରତ୍ନ ଖେଦ ଘେନିଣ ବଜେ ମୁନିଙ୍କେ
ଅମ୍ବାଳିକା ପ୍ରିୟଭାବ କଲାକ ପଲଙ୍କେ । ୩୪
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରନ୍ତି ଦାସ ରାଜାର କୁମାରୀ
ସ୍ୱେ ଧର୍ମ ପୁରୁଷ ବଂଶ ହୋଇ ଯେ ଉଦ୍ଧାର । ୩୫
ମଦନ ଶରଘାୟେ ଭେଦିଲେ ମହାଋଷି
ଅମ୍ବାଳିକାକୁ କୋଳ କରି ଧଇଲେ ଆବେଶି । ୩୬
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରନ୍ତି ଯେ ପଦ୍ମନାଭର ବାଳୀ
ଭୁଜେ ଭୁଜେ ଭିଡ଼ି ମହାତମା ମନର ହୃଆଳୀ । ୩୭

୨୮-୧ (କ) ଆଭରଣ=ଅଲଂକାର, ଅଲଂକାର=ଆଭରଣ ୨୯-୧ (କ) ଅଟଇ ମହାବ୍ରହ୍ମ=ଅଟନ୍ତି ମୁନିବର ୨୯-୨ (କ) ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ସେ ପୁରୁଷଙ୍କ ଉତ୍ତମ ୩୦-୧ (କ) ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ ଜ୍ଞାନ ଗୁରୁ ଶିକ୍ଷା ଗୁରୁ ମହାଭାଗ୍ୟଂ ୩୦-୨ (କ) ପରମ ଗୁରୁ ସାଧକ ପୁରୁଷ ଅନାଦି ସର୍ବାଗ୍ୟଂ ୩୨-୧ (କ) ଷୁଦ୍ରବେଣୀ=ଷୁଦ୍ରବେଣୀ ୩୨-୨ (କ) ସେ କାମରସ ଶିଖା=କାମରସ ସକଳା ୩୩-୧ (କ) ମଦନ ମନ ପବନ ଛନ୍ଦିଂ ନିରୋଧି ୩୩-୧ (ଖ) ମଦନ ବସନ୍ତ ପବନ ନିରୋଧି ୩୩-୨ (କ) ଘୋଟିଲା ମସ୍ତାଣ ଭେଟିଲା କାମ ଯୋଧୀ ୩୩-୨ (ଖ) ଘୋଟିଲା ମସ୍ତାଣ ଘୋଟଲା କାମ ଯୋଦ୍ଧ ୩୪-୧ (କ) ବଜଯେ=ବଜେ ୩୪-୨ (କ) ଯେ=କ ୩୫-୨ (କ) ସୋମବଂଶ=ବଂଶ ୩୫-୨ (ଖ) ଦଇବ=ଧର୍ମ ୩୬-୧ (କ) ଭେଟିଲେ=ଭେଦିଲେ ୩୭-୨ (କ) ହୃଦୟେ=ମନର

ହୃଦରେ ହୃଦ ଭିଡ଼ି ମୁଖରେ ଚୁମ୍ବନ
କାମ ଆତୁରେଣ ମୁକ୍ତ ହୋଇଲେ ବିବସନ । ୩୮
ବିବସନ କରଣ କୋଳେ ଧରଣ ମୁନ୍ୟେ
ହାସ୍ୟ ଲସ୍ୟ ପ୍ରେମ କୁତୋହଳେ ଅଧର ପାନେ । ୩୯
ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଭେଦିଲ୍ଲ ସେ ରତିଶାସ୍ତ୍ର ଯୋଗେ
ଧାତୁ ବାଦ ରସ ଚଳିଲ୍ଲ ବାମ ଭାଗେ । ୪୦
ରସ ଖଳିତ ସନ୍ଧି ହୋଇଲ୍ଲ ପ୍ରମଦା
ଭାବେଣ ଭାବେଣ ଆକର୍ଷିଇ ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧା । ୪୧
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ସେ ଭିଡ଼ିଇ ଭୁଜନ୍ତେ
ଅମ୍ବାଳିକା ବୋଇଲେ ମୋତେ ରଖ ତପୋବନ୍ତୋ । ୪୨
ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗଇ ଦେବୀ କାମ ଅସାଷ୍ଟମେ
କାମକଳାଚରୁ ଯେହ୍ନେ ପଡନ୍ତି ଏକ ସନେ । ୪୩
ଅଭୟେ ବିଭଙ୍ଗିତ ମୁନି ରତି ରଙ୍ଗେ ଇଚ୍ଛା
ଗୁଡ଼ିଲ୍ଲ ଲଜ ଭୟ ରତିରଙ୍ଗେ ମନବାଞ୍ଛା । ୪୪
ଭାବେଣ ବୁଡ଼ିଲ୍ଲ ସେ ପଞ୍ଚଶ ପ୍ରକୃତି
ହେଠ ମାଥ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଅଶାନ୍ତ ଅତି ପ୍ରୀତି । ୪୫
ମଗୁଶିର ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା
ଭୃଗୁବାର ମଧ୍ୟେ ରୋହିଣି ନକ୍ଷତ୍ରା । ୪୬
ବିଷ୍ଣୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି କ ପଚଶ ଦିନ ଭୋଗ
ବାଳବ ନାମେ କରଣ ଶୁଭ ନାମେ ଯୋଗ ୪୭

୩୯-୧ (କ) ଧଇଲେ ମହାମୁନ୍ୟେ=ଧରଣ ମୁନ୍ୟେ ୪୦-୨ (କ) ଧାତୁ ମାତୃ ବାମାରେ ଚଳିଲକ ବେଗେ ୪୧-୧ (କ) ପରମ ... ୪୧-୨ (କ) ଭାବନା=ଭାବେଣ ୪୨-୧ (କ) ଭିଡ଼ଇ ବେନଭୁଜଗଟେ=ସେ ଭିଡ଼ଇ ଭୁଜଣେ ୪୨-୨ (କ) ବୋଇଲ୍ଲ ମୋହର ପ୍ରାଣ=ବୋଇଲେ ମୋତେ ୪୩-୧ (କ) ଶୃଙ୍ଗାର ମାଗଇ ବାଳୀ କାମର ଇଚ୍ଛାଟେ ୪୩-୨ (କ) ଜଡ଼ିତ ଯେହ୍ନେ ଭେଟେ=ପଡ଼ନ୍ତି ଏକ ସନେ ୪୪-୧ (ଖ) ବିଭଳିତ=ବିଭଙ୍ଗିତ ୪୪-୨ (କ) ପୁରେଇଲ୍ଲ=ରତିରଙ୍ଗେ ୪୪-୨(ଖ) ମନ ଭୟ=ଲଜ ଭୟ ୪୫-୧ (କ) ପଚର୍ଣ=ପଞ୍ଚଶ ୪୬-୧ (କ) ମଗୁଶୀର କୃଷ୍ଣ ଚତୁର୍ଥୀ ଯେ ଅର୍କବାର ୪୬-୨ (କ) ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ବୃଷ ଚନ୍ଦ୍ର ସେଦିନର ୪୭-୧ (କ) ସଂକ୍ରାନ୍ତର ଦିନ=ସଂକ୍ରାନ୍ତିକ, ଦିନ=ଯେ ୪୭-୨ (କ) ଶିବ=ଶୁଭ

ରୋହେଣୀ ବୃଷ ରାଶି ଜାତ ଶୁକ୍ଳକ୍ଷେଶ୍ବରୀ
ଚନ୍ଦ୍ର ସପତମ ଘରେ ନବମେ ବୃହସ୍ପତି ।୪୮
ଯେସନେକ ସମସ୍ତେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲାକ ବାଳା
ରାଜ ଏକାଦଶ ଘଡ଼ିରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ।୪୯
ମ୍ରକତ ଟସାଣିଲ୍ଲ ଦଶଇ ଦେହବର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ରୀ ସିନ୍ଧକ କପୋଳ ଘଟିତ ଲେଖନ ।୫୦
ଆକ୍ଷତ ଶଗ୍ଧର ଦଶଇ ବେନି ଚକ୍ଷୁ
ଟଳରପୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ମଧ୍ୟାକ୍ଷୀଣ ବପୁ ।୫୧
ଆକ୍ଷଣ ବାହୁ ବଳେ କେତନ ସରୂପ
ଚଉଷଠି ଗୁଣେ ଲକ୍ଷଣ ଅନଙ୍ଗ ସମଧାପ ।୫୨
ଅନେକ ଲକ୍ଷେଣେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲାକ ସୁତ
ଦେବ ଭୂବ ପାତାଳେ ତୈଲୋକ୍ୟେ ବନ୍ଦିତ ।୫୩
ଅମୂଲ୍ୟ ବେନି କୁଣ୍ଡଳ ଯେ ଶୋଭିତ ବେନି କର୍ଣ୍ଣେ
ଶୁଦ୍ଧ ପଦେକ ମଣି ଶୋଭିତ ଶୋଭା ବର୍ଣ୍ଣେ ।୫୪
ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ସତ୍ୟବନ୍ତୀ
ଦିଗପାଳମାନଙ୍କୁ କରଇ ଦେବୀ ସ୍ତୁତି ।୫୫

୪୮-୧ (କ) ରୋହ୍ଣୀ=ରୋହେଣୀ, ଜାତ=ଜାଥ ୪୮-୨ (କ) ସପତମ ଘରେ ଶୁକ୍ର=ଚନ୍ଦ୍ର ସପତମ ଘରେ ୪୯-୨ (କ) ରାଜ ଘଣ୍ଟ୍ୟେକଠାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର କଳା. ୫୦-୧ (କ) ମରକତ=ମ୍ରକତ, ପ୍ରାସ୍ତେ ଦଶଇ=ଦଶଇ ୫୦-୨ (କ). ଶ୍ରିଖୀ ସ୍ନିଗ୍ଧ କପାଲ ଯେ ଘଟିତ ଲେଖନ ୫୧-୧ (କ) ଆରକତ ପଦ୍ମକାଣି ଦଶଇ ବେନି ଚକ୍ଷୁ ୫୧-୨-(କ) ସମକକ୍ଷ=କ୍ଷୀଣ ବପୁ ୫୨-୧ (କ) ଆକର୍ଷଣ=ଆକ୍ଷଣ, ମକର କେତନ=କେତନ ୫୨-୨ (କ) ଗୁଣ=ଗୁଣେ ୫୩-୨ (କ) ପାତାଲ=ପାତାଳେ ୫୪-୧ (କ) ଅମୃତ=ଅମୂଲ୍ୟ କୁଣ୍ଡଳ=କୁଣ୍ଡଳ ଯେ ୫୪-୨ (କ) ଶୁଦ୍ଧ ପଦକ ମଣି ଶୋଭିତ ସନ୍ନିଧାନେ ୫୫-୧ (କ) ହରଷିତ ଯେ=ସାନନ୍ଦ ୫୫-୨ (କ) କରନ୍ତି ଅନେକ ଯେ=କରଇ ଦେବୀ ।

—*—

ସତ୍ୟବତୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିବ ସ୍ତୁତି

ପ୍ରଣମ୍ୟ ଉମାପତିର ପାଦେ ସେବା ମୋର
ଅଖଣ୍ଡିତ କପୋଳ ଲକ୍ଷଣ ବାମ କର । ୧
ପାଦେକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଯାର ଲୋଚନ କଳାଂଶୁ
ପିନାକ ସାରଙ୍ଗ ଶୂଳ ଡମ୍ବରୁ ଲେପନ ପାଂଶୁ । ୨
ଶୁଦ୍ଧ ସୁଗନ୍ଧ ନିର୍ମଳ ଯାହାର ବପୁ
ସଇନ୍ଦୁ ଭବ ଆସନ ଯାହାର ଶରୀର ବପୁ । ୩
କରପାଦ ବନ୍ଦଇଂ ଯେବଣ ମହାଯୋଗୀ
ଅନନ୍ତ ହାର ତନୁ ପ୍ରମ ଗ୍ୟାନ ଯୋଗୀ । ୪
ଅନେକ ସମ୍ଭବ ଭୁ ପୁରୁଷଗାର ମାଳା
ମଣି ଗଣ କୁଣ୍ଡଳ ଭୂଷିତ ଝଳହଳା । ୫
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପିଙ୍ଗଳକେଶ ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ଜଟି
ଶଶାଙ୍କ ମଣ୍ଡଳ ନାଥ ତାଣ୍ଡେବ ଭ୍ରୂକୁଟି । ୬
ସିତ ପୀତ ଅଖଣ୍ଡିତ ତେଜେ ପ୍ରଭୁ ବଜେ
ରଚିତଦିବ୍ୟପୁର ଅର୍ଥଇ ଅନେକ ଶାରଛେଦେ । ୭

୧-୧ (କ) ପ୍ରଣପତ୍ୟ ଉମାପତି ପାଦେ ମୋର ଶିର ୧-୨ (କ) କପୋଳେ=କପୋଳ, ଦେଇଣ=ଲକ୍ଷଣ ୨-୧ (କ) ପାବକ=ପାଦେକ, ଯାହାର=ଯାର ୨-୨ (କ) ପିନାକ=ପିନାକ, ଯାରପାଂଶୁ=ପାଂଶୁ ୩-୧ (କ) ସୁଧାକର=ସୁଗନ୍ଧ ୩-୧ (ଖ) ନିବ୍ରତ ଯାର=ନିର୍ମଳ ଯାହାର ୩-୨ (କ) ସ୍ୱସିଙ୍ଘ ଭବଆସନ ଆଦି ଅନାଦି ଯାହାର ବପୁ ୩-୨(ଖ) ସଇନ୍ଦୁ ଭବ ଯାହାର ଅନାଦି ଯାହାର ସ୍ୱରୁପୁ ୪-୨(କ) ପରମ=ପ୍ରମ ୫-୧(କ) ଅନେକ ହମ୍ଭର୍ବି ଯେ ମୁଣ୍ଡ ଶିର ମାଳା ୫-୧ (ଖ) ରତ୍ନମାଳା=ଶାର ମାଳା ୫-୨ (କ) ଫଣି ମଣି ଭୂଷଣ ତୋ କୁଣ୍ଡଳ ଝଳହଳା ୬-୧ (କ) ଯେ କେଶ=କେଶ ୬-୨ (କ) ତାଣ୍ଡବ=ନାଥ ତାଣ୍ଡେବ ୭-୧ (କ) ସିତ ପୀତ ଲୋହିତ ହରିତ ସମ ନୋହେ ୭-୨ (କ) ଅନଳ ଆଦିତ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଅନ୍ଧାର ତଉର କଳା ଶୋହେ ୭-୨ (ଖ) ଅଖଣ୍ଡିତ ଦିବ୍ୟପୁର ଅର୍ଥକଇ ଅନ୍ଧ କଣାର ଖେଦେ 'କ'ରେ ଅଧିକା—ଯୋଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ ପରମ ଦୟାଳୁ ବଣ୍ଣନାଧି ତ୍ରିପୁର ଅନ୍ଧକ ଅସୁର ଶିର ଛେଦି

ବିଷସ୍ପୃ ଫଣସ୍ପୃ ସୁରଭି ବସନ ସାହ୍ୱଂତୋର ଲଜ୍ଜା
ତୁ ସେ ବାମଦେବ ଦଧି ମଙ୍ଗଳ ବିରଜା ।୮
ସୁଖେଣ ଅନୁକୂଳ ଦେଲୁ ଭୂମିଜାର ପତି
ସତ୍ତ୍ୱ ରଜ ତମ ତୋର ତହୁଂ ଉତପତ୍ତି ।୯
ପ୍ରଣମିତ ସୁରପତି ପାଦପଦ୍ମେ ନାଥ
ତବ ପଦ୍ମ ପାଦେ ଭୂଷଣ ହୋଉ ମୋର ମାଥ ।୧୦
ତ୍ରିପୁରାର ପାଦ ପଙ୍କଜ ଅଙ୍କିତ ମୋର ଶିରେ
ଶୁଦ୍ଧମୁନି ସାରେଳ ଦାସ ପ୍ରଣମିତ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରେ ।୧୧

୮-୧ (କ)ବିପୁଳ ବସନ ଉଲଗ୍ନ ନାହିଂ ତୋହୋର ଲଜ୍ଜା ୮-୨ (କ) ତୁ ଦେବ ବାମ ଦେବ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ଗିରିଜା ୯-୨ (ଗ) ସର୍ବ ସତ୍ତ୍ୱଣୀ ମାତା ଈଶ୍ୱର ପାର୍ବତୀ ୧୦-୧ (କ) ଶଶୀ ପଦ୍ମନାଥ=ପାଦପଦ୍ମେ ନାଥ ୧୧-୧ (କ) ପଙ୍କଜେ=ପଙ୍କଜ

—*—

ଚତୁର୍ଥ ସର୍ଗ

ବ୍ୟାସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁଦାନ ସଞ୍ଜୟଙ୍କ ଠାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ପଣ୍ଡୁଙ୍କର ବିଦ୍ୟାପାଠ ।

ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ହେ ଯୁଗପତି
କୁରୁବଂଶେ କୁମର ଯେ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି । ୧
ସାନନ୍ଦେ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରିଣ ଯୋଜନଗନ୍ଧା
ଜଗମୋହନ ପୁରୁଷ ଦେଖିଣ ସମସ୍ତେ କଲେ ଶରଧା । ୨
ବ୍ୟାସଙ୍କ ବଦନ ଗୁହିଂ ବୋଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ଧର୍ମରକ୍ଷା କରିଣ ପୁନି ଉପୁଯାଇଲୁ ସନ୍ତତି । ୩
ବଂଶେଣ ସାଧୁ ଉପୁଜିଲା ତୋହୋର ଧନି
ସୋମବଂଶ ଉଦ୍ଧରିଲୁ ପଣ୍ଡିତ ମହାମୁନି । ୪
ଆକାଶେଣ ସାଧୁ ତୋତେ କଲେ ବୃନ୍ଦା ଅର୍କେ
ଯେସନେକ ପ୍ରକାରେ ପୁତ୍ର କରନ୍ତା ନାହିଂ ଯେକେ । ୫
ଅମ୍ବିକାର ପୁତ୍ର ଯେ ଉପୁଜିଲା କୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ଚକ୍ଷୁ ବିହୁନେ ସେ ନାମ ହୋଇଲା ଗରିଷ୍ଠ । ୬
ତୋହୋର ମହିମା ଅସମ୍ଭବ ଜାଣ
ବଳବନ୍ତ ନନ୍ଦନ ହୋଇଲାରେ ଶୁଣ । ୭
ମାତାର ବଚନେ ମୁନି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଦୟାକଲେ
ଦିବ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ନେଇ ମହାତମା ହୃଦରେ ଦେଲେ । ୮

୧-୧ (କ) ବଦୟନ୍ତି=ବଦନ୍ତି ୧-୨ (କ) ପଣ୍ଡୁ=ହୋଇଲା ୨-୧ (କ) ପୁତ୍ରନ୍ତ କୋଳେ ଧରି ସାନନ୍ଦ ଯୋଜନଗନ୍ଧା ୨-୨ (କ) ସଇଲୋକ୍ୟ ମୋହେନ ପୁତ୍ର ଦେଖି ସମସ୍ତେ କଲେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ୩-୨ (କ) କଲୁ=କରିଣ ୪-୧ (କ) ସାଧୁ ଯେ =ସାଧୁ, ତୋର=ତୋହର ୪-୨ (କ) ଉଦ୍ଧରିଲୁ ତୁ=ଉଦ୍ଧରିଲୁ, ଭଗ୍ୟଂ=ମହା ୫-୧ (କ) ସାଧୁ ସାଧୁ=ସାଧୁ ୫-୨ (କ) ପୁତ୍ର ଜାତ=ପ୍ରକାରେ ପୁତ୍ର ୬-୧ (କ) ବାବୁ ଅମ୍ବିକାର ପୁତ୍ର ଗୋଟି ଯେ ଉପୁଜାଇଲୁ କୁଳ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ୬-୨ (କ) ଚକ୍ଷୁର ବିହୁନେ ନାମ ତା ହୋଇଲା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ୭-୧ (କ) ତୋହୋର ମହିମା ପୁତ୍ର ବଡ଼ ଅସମ୍ଭବ ଜାଣ ୭-୨ (କ) ସେତେ ବଳବନ୍ତା ପୁତ୍ର ହୋଇଲକ ପୁଣ ୮-୨ (କ) ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁ ମହାତମା ହୃଦୟେ ତାର ଦେଲେ ।

ଗର୍ଭେଣ ଚୁମ୍ବଂଲେ ସେ ଦଟଇ ସମସ୍ତ
ଛୁଲେଣ ଛୁଡ଼ିଲେ ମୁନ ଗାଲବ୍ୟର ସୁତ । ୯
ଅନନ୍ତ କର୍ଣ୍ଣ ସିଦ୍ଧାରସ ଧାତୁ ବାଦ ବିଦ୍ୟା
ଅନୁନ୍‌ମେଣ ଅନନ୍ୟାସ୍ୟେଣ ସିଧା । ୧୦
ଯୋଚବ୍ରହ୍ମ ମୁଦ୍ରା ସାରୁକ୍ୟେ ଲୟେ
ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଧନେ ବଳା ବଡ ଶୋଭାପାଏ । ୧୧
ସଂଷ୍ଟି କର ଅଞ୍ଜନ ରସାୟନ
ସଞ୍ଚପୁ କୁମାରକୁ କଲକ ପଠନ । ୧୨
ଶର ସାନ୍ଧଧ୍ରୁ ସୁର ସାଚର ସଂକଳ୍ପ ବଳ
ଗ୍ୟାନ ଧ୍ୟାନ ଶାସ୍ତ୍ର ସଂହିତା ବେଦ ବିଦ୍ୟା ସକଳ । ୧୩
ପ୍ୟେତେକ ସଞ୍ଚପୁକୁ କଲେ ସର୍ବଜିତା
ଅଭେଦ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ସତ ଭାଷା ଏ ନର୍ଜିତା । ୧୪
ଧାର୍ମିକ ବିବେକ ଯେ ଗାଲବର ସୁତ
ଅନ୍ଧ ସାଙ୍ଗେ ତାକୁ କଲେ ପ୍ରିୟମତ । ୧୫
ସଞ୍ଚସ୍ୟେ କହନ୍ତେଣ ଶିଖଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ବ୍ୟାସ ପ୍ରସନ୍ନେ ମହା ଧାର୍ମିକ ବଳିଷ୍ଟ । ୧୬
ପୃଥ ପରିପାଳନ କରନ୍ତି ଦେବୀ ଅନେକ ଯତନେ
ପୃଥ ଦେଖିଣ ମୁନ ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ । ୧୭
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଣ୍ଡୁ ବିଡ଼ନ୍ତି ପୁହି ବେନ
ପାଳନ୍ତି ଧର୍ମ୍ୟବନ୍ତି ଦାସ ରାଜାର ନନ୍ଦନୀ । ୧୮

୯-୧୦(କ) ଗର୍ଭେଣ=ଗର୍ଭକୁ, ତାକୁ=ସେ ୯-୨ (କ) ଚୁଲେଟ ଛୁଡ଼ି=ଛୁଲେଣ ଛୁଡ଼ିଲେ ୧୦-୧ (କ) ଅନୁସିଙ୍ଗା, କର୍ଣ୍ଣମିଙ୍ଗା, ରସ ଧାତୁବାଦ ବିଦ୍ୟା

—*—

ଅମ୍ବାଳିକାର ପ୍ରୟାଗରେ ବାସ

ଅମ୍ବାଳିକା ବୋଇଲେ ସେ ଶୁଣ ହୋ ଗୋ ମାଏ
ବଚନ ଅଲଘିତ କରି ମୁଁ ହୋଇଲି ଅଗତିଏ । ୧
ଦୁରପଦ ପାତେକ ଉପୁଯାଇଲୁ ଆମ୍ଭ ଜା
ମମ ଦୂଷିତ କର୍ମେଣ ହୁଅ କୁଳେ କଳଙ୍କ ଲଜ୍ଜା । ୨
ଅନେକ ମହାପାତକେ ହୋଇଲୁ ମହାଭାର
ପୁତ୍ରକୁ ତୋହ ଯାତ କଲୁଟି ଗୋ ପଳ ଯତ୍ନ କରି । ୩
ଯତନେ ହେବ କଷ୍ଟ ନ ନେବଇ ମୁକୁ
ମୁହିଁ ଯିବ ମାଗୋ ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥକୁ । ୪
ଦୋଷ ନିମନ୍ତେ ତୀର୍ଥେ ବାସିବ ଅବଶ୍ୟ
ଆମ୍ଭଙ୍କୁ କଲ୍ୟାଣ ଗୋ କରିବା ହରଷ । ୫
ମାତାପ୍ରେ ବାରଣ ନକଲେ ଅଧର୍ମର ଅର୍ଥେ
ରାଜ୍ୟଧର ପୁତ୍ରଥିଲେ ମାଏ ବର୍ତ୍ତିବେ କେମନ୍ତେ । ୬
ଭୁଲେଣ ଘେନଣ ସେ ଦ୍ୱାଦଶ କାମେନୀ
ତୀର୍ଥ ନିମନ୍ତେ ବାହାର ତପୋଧନ ବେଶ ଘେନ । ୭
ଛାଡ଼ିଲ ରାଗ ମୋହ ମାତାଙ୍କର ଯୋଗେ
ପାଞ୍ଚ ମାସେ ଦେବୀ ବଜେ କଲେ ପ୍ରାଗେ । ୮

୧-୧ (କ) ସତ୍ୟବତୀ=ହୋ ଗୋ ମାଏ ·୧-୨ (କ) ଅଲଙ୍ଘିତେ=ଅଲଙ୍ଘିତକରି, ଅଗତି=ଅଗତିଏ ୨-୨ (କ) ମମ ଦୂଷିତ କର୍ମ କୁଳେଣ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜା ୩-୧ (କ) ଅନେକ ପାତକ ଦୋଷେ ହୋଇଲି ମହାଭାର ୩-୨ (କ) ପୁତ୍ରନ୍ତ ଜାତ କଲୁ ଗୋ ସମ୍ଭାଳ ମୋହର ୪-୧ (କ) ଯତନେ ଦେବୀ ପ୍ରତିପାଳ ନ ଭାଳ ଗୋ ମୁକୁ ୪-୨ (କ) ଯିବ=ଯିବ ବଇ ୫-୧ (କ) ଦହନ ନିମନ୍ତେ=ନିମନ୍ତେ ୫-୨ (କ) ମୁକୁଇଁ=ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ୬-୧ (କ) ଧର୍ମ=ଅଧର୍ମର ୬-୨ (କ) ରାଜ୍ୟଧର ପୁତ୍ର ଥାନ୍ତେ ମାତା ପିବୁ ଗୋ କେମନ୍ତେ ୭-୧ (କ) ଆହୋ ଭୁଲେଣ ଘେନଲେ ସେ ଦ୍ୱାଦଶ କାମିନୀ ୭-୨ (କ) ତୀର୍ଥ ବାସ=ତୀର୍ଥ, ତପୋଧନୀ=ତପୋଧନ ୮-୧(କ) ଯୋଗ=ଯୋଗେ ୮-୨ (କ) ପଞ୍ଚ ମାସେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ପ୍ରୟାଗ

ଭୁଜମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ଶନିବାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ
ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଦେବୀ ପ୍ରୟାଗେଣ ଝାସି । ୯

ସ୍ନାହାନ ସାରି ଦେଖି ମାଧେବ ଦରସନ
ବଟର ତଳେ ଅନେକ ଦେଲେ ଦାନ । ୧୦

ହେ ମାଧେବ ମୋହୋର ଆନ ପାତକ କଲି ନାହିଁ
ଆପଣେ ହିଂସା ଅପବାଦ ହିଂ ନୋହଇ । ୧୧

ଯେତକ ପାପ କଲୁ ବଂଶ ରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଶଶୁର ସାଙ୍ଗରେ କରିଲୁ ରତି ପ୍ରିୟୁ ଅନ୍ୟର୍ଥେ । ୧୨

ଯେ ମୋହୋର ଦୋଷ ଖଣ୍ଡଣି କରିବା ଶିଘ୍ରଙ୍ଗ
ସ୍ତ୍ରି ଶ୍ରୀ ଜନ୍ମର ଦୋଷରେ ମୋତେ ଉଧରିବା ବେଗ । ୧୩

ଯେତେ ଦୋଷ କହିଣ ସେ ପଦ୍ମନାଭ ରଜାର କୁମାରୀ
ତ୍ରିବେଣୀ ସଂଗମେ ଝାସିଲି କରତାର ସୁମରି । ୧୪

ଗୁରୁ ହରଣ ଦୋଷ ସମସ୍ତ ନାଶ ଗଲା
ନିରଞ୍ଜନ ସରୂପେ ସେ ଆକାଶେ ବସିଲା । ୧୫

୯-୨ (କ) ପଶି=ଝାସି ୧୦-୧ (କ) ସାର କରି=ସାରି, ମାଧବ=ମାଧେବ ୧୦-୨ (କ) ବଟର ତଳେଣ ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଅନେକ ଦିଲେ ଦାନ ୧୧-୧ (କ) ହେଦେବ ମାଧବ ମୋହୋର ଆବର ପାତକ. ଯେ ନାହିଁ ୧୧-୨ (କ) ପରେଣ ହିଂସା ଅବାଦ ନୋହିଲଇ ମୁହିଂ ୧୨-୧ (କ) ପରକୁ ଉପହାସ୍ୟ ପୁଂ ଯେ ଅପବାଦ ନୁହଇ ୧୨-୧ (କ) ଯେତେକ ପାତେକ କଲି ମୁଂ ବଂଶ ରକ୍ଷାର ନିମନ୍ତେ ୧୨-୨ (କ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶୁର ଶୃଙ୍ଗାର କରିଇଲୁଂ ଗୁରୁ ନେନେର ଅର୍ଥେ ୧୨-୨ (ଗ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଶୁର ସଙ୍ଗେ କଲି ପ୍ରୀତି ଅର୍ଥେ ୧୩-୨ (କ) ଧର୍ମ=ଜନ୍ମର, ଉଦ୍ଧାରିବା=ଉଧରିବା ୧୪-୧ (କ) ଯେତେକ=ଯେତେ, ସେ=କହିଣ, ର=ରାଜାର ୧୫-୧ (କ) ଦୋଷ ଯେ=ଦୋଷ ୧୫-୨ (କ) ଯାଇ ସେ=ସେ ।

—*—

ଗୁରୁ ଲୋକେଶ୍ୱରଙ୍କର ପଣ୍ଡୁ ଓ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଦାନ

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଣ୍ଡୁ ବିଦ୍ୱାନ୍ତ ବେନି ଭ୍ରାଥେ
ପ୍ରସନ୍ନେଣ ବିଦ୍ୟାଦେଲେ ଗାଲବର ସୁତେ ।୧
ବୃଷଭ ମାସ ଶୁକଳ ଯେ ପୌର୍ଣ୍ଣମି ଚନ୍ଦ୍ରବାର
ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନକ୍ଷତ୍ର ଅଟଇ ସେ ଦିନର ।୨
ଇଷିତ ନାମେ ଯୋଗ ନବନାମେ କରଣ
ବ୍ୟାସେ ବିଜେ କଲେ ଅସି ବାରୁଣାବନ୍ତେଣ ।୩
ବେନି ପୁତ୍ରନ୍ତ ଘେନିଣ ଅଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ
ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ନେଇ ଦେଲେ ବେନି ଛଂଦୀ ।୪
ପୁତ୍ରନ୍ତ ଦେଖି ହରଷ ପାରେଶ୍ୱର ତନୁ
ଅନ୍ଧକୁ ପଣ୍ଡୁକୁ ନେଇଂ ବସାଇଲେ ଜାନୁ ।୫
ବିଦ୍ୟା ପାଠ ମାନନ୍ତ ଯେତେ ସଞ୍ଜୟେ ଦେଇଥିଲା
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଆଗେ ସେ ସେ ପାଠ ହୋଇଲା ।୬
ହୋଇ ବଂଶେଣ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁରୁ ବୋଲି ବୋଇଲେ
ତାହାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଶିବଗୁରୁ ବୋଲି ବୋଇଲେ ।୭
ଶିବଗୁରୁ ନନ୍ଦନ ବିରଳଚନ୍ଦ୍ର ଗୁରୁ
ଚନ୍ଦ୍ରେଶ୍ୱର ଗୁରୁ ବୋଲିଣ ତାହାର ପୁତ୍ର ଗୁରୁ ।୮

୧-୧ (କ) ପୁତ୍ରେ=ଭ୍ରାଥେ ୧-୨ (କ) ପ୍ରସନ୍ନେ=ପ୍ରସନ୍ନେଣ, ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଦିଲେ=ବିଦ୍ୟା ଦେଲେ ୨-୧ (କ) ବୃଷଭ ମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ତିଥି ଚନ୍ଦ୍ରବାର ୨-୨ (କ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠ / =ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଯୋଗ ଯେ ଅଟଇ=ଅଟଇ ୩-୧ (କ) ଶୁଭ=ଇଷିତ, ଯେ କରଣ=କରଣ ୪-୧ (କ) ଘେନିଣ ଅଇଲେ ୪-୨ (କ) ଯେ ସନ୍ତତି=ଛନ୍ଦୀ ୫-୧ (କ) ହରଷ ଯେ=ହରଷ ୫-୨ (କ) ବେନି ଜାନୁ=ଜାନୁ ୫-୨ (ଗ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଣ୍ଡୁକୁ ଯେ ବସାଇଲେ ଜାନୁ ୬-୧ (କ) ମାନ=ମାନନ୍ତ, ସଞ୍ଜୟ=ସଞ୍ଜୟେ ୬-୨ (କ) ଅଗ୍ରତେ ସମସ୍ତ ପଠନ=ଆଗେ ସେ ପାଠ ୭-୧ (କ) ହଇହୟ ବଂଶେ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁରୁ ବୋଲି ୭-୨ (କ) ତାହାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଶିବ ଗୁରୁ କହିଲ ୮-୨ (କ) ଚନ୍ଦ୍ରେଶ୍ୱର ବାଲି ତାହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ଗୁରୁ

ଚ୍ଛନ୍ଦ୍ର ଗୁରୁ ନନ୍ଦନ ଗୁରୁ ବିରୂପାକ୍ଷ
ସେହିଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଗୁରୁ ବଭ୍ରୁରୁଷ । ୯
ବଭ୍ରୁରୁଷର ନନ୍ଦନ ଅନଙ୍ଗସେନ ଗୁରୁ
ସୁରଚନ୍ଦ୍ର ଗୁରୁ ବୋଲି ଏହାଙ୍କର ସତ୍ୟରୁ । ୧୦
ସୁରଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ପୁତ୍ର ଗୁରୁ ବଜ୍ରମାଳୀ
ସେହିଙ୍କର ନନ୍ଦନ ଗୁରୁ ପ୍ରଚଣ୍ଡା-ବୋଲି । ୧୧
ପ୍ରଚଣ୍ଡାବଳୀର ପୁତ୍ର ଭାଗ୍ୟବର ଗୁରୁ
ସେହିଙ୍କର ନନ୍ଦନ ହୋଇଲେ ଲୋକେଶ୍ୱର ଗୁରୁ । ୧୨
ସେହି ଗୁରୁବଂଶ ଯାକ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଥାନ୍ତି ଘେନି
ବ୍ୟାସେ ଶିଖାଇଲେ ଅଦୃଷ୍ଟି ଅସ୍ତ୍ର । ୧୩
ସନ୍ନିଧେ ରଖିଲେ ବ୍ୟାସେ ଲୋକେଶ୍ୱର ଗୁରୁଙ୍କୁ
ତୁମ୍ଭେ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଅ ସେହି ବେନ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ । ୧୪
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଆଜ୍ଞାରେ ଗୁରୁ ଲୋକେଶ୍ୱର
ଆଖେଡ଼ା ରଚିଲେ ନେଇ ବନସ୍ତ ଭିତର । ୧୫
ଶର ବିଦ୍ୟା ଶିଖାନ୍ତି ସେ ଲୋକେଶ୍ୱର ଗୁରୁ
ଧନୁ ଚୋଣ ଖଣ୍ଡା ଫଳା ମଲ୍ଲ ବିଦ୍ୟା ଡମ୍ବରୁ । ୧୬
ଯଷ୍ଟି କୋନ୍ତ ନାରାଚ ଅସିପତ୍ର ଯାଠି
ସକଳ ବିଦ୍ୟାରେ ପୁଣି ନିର୍ଜିତା ସର୍ବନଷ୍ଟି । ୧୭
ଅନେକ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ହୋଇଲେ ନିର୍ଜିତା
ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ରେଣ ସେ ପଣ୍ଡିତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତା । ୧୮
କକଡ଼ା ମାସ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ତିଥି ସେ ଚଉଠି
ପଣ୍ଡିତ ବାର ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ଘଟି । ୧୯

୯-୧ (କ) ଗୃରୁ=ଗୁରୁ, ଯେ ଗୁରୁ=ଗୁରୁ ୯-୨ (କ) ଯେ ଗୁରୁ=ଗୁରୁ ୧୦-୨ (କ) ସେହିଙ୍କର ପୁତ୍ର ସୁରଚନ୍ଦ୍ର ନାମେ ଗୁରୁ ୧୧-୧ (କ) ନନ୍ଦନ=ବୋଲି ପୁତ୍ର ୧୧-୨ (କ) ପ୍ରଚଣ୍ଡାବଳୀ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବୋଲି ୧୨-୨ (କ) ନନ୍ଦନ=ନନ୍ଦନ ହୋଇଲେ ୧୩-୧ (କ) ଯାକେ=ଯାକ ୧୩-୨ (କ) ଅସ୍ତ୍ର ଅଦୃଷ୍ଟି=ଅଦୃଷ୍ଟି ଅସ୍ତ୍ର ୧୪-୨ (କ) ବିଦ୍ୟା ଶସ୍ତ୍ର ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ାଅ ହୋ ସେହି ବେନ କୁମାରଙ୍କୁ ୧୪-୨ (ଖ) କୁମରଙ୍କୁ=ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ୧୫-୨ (କ) ଆଖଡ଼ା ସେହିକ=ଆଖେଡ଼ା, ଘାଇ=ନେଇ ୧୬-୨ (କ) ଫଳା ଖଣ୍ଡା=ଖଣ୍ଡା ଫଳା ୧୮-୧ (କ) ସେ=ସେ

ବାୟୁବ ନାମେ କରଣ ଇନ୍ଦ୍ର ନାମେଣ ଯୋଗ
କକଡା ସଂକବନ୍ତ ଙ୍କ ପ୍ୟେକୋଇଶ ଦିନ ଭୋଗ ।୨୦
ଲୋକେଶ୍ୱର ଗୁରୁ ବିଦ୍ୟାଶିଖାନ୍ତି କୁମାରେ
ସେଦିନ ଆଖଡାରେ ବିଜୟ ଭାଗ୍ୟବଳେ ।୨୧
କୁମାର ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଦେଖି ହରଷ ହୋଇଲେ
ସକଳ ବିଦ୍ୟମାନ ପରୀକ୍ଷା କରାଇଲେ । ।୨୨
ନାନା ବିଦ୍ୟାରେଣ ନିର୍ଜିତ ହୋଇଲେ କୁମାରେ
ହରଷେଣ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ଭାଗ୍ୟବରେ ।୨୩
ପାର୍ଥିକ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଇଲେ ମନ୍ତ୍ରଗୁରୁ
ଶବଦକୁ ଭେଦିବ ଯେ ସହସ୍ର ପ୍ରହାର କରୁ ।୨୪
ଶବଦ ଭେଦୀ ବିଦ୍ୟା ଶିଖାଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ
ପ୍ରସନ୍ନେଣ ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ଦେଲେ ସେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ।୨୫

୨୦-୧ (କ) ନାମେ=ନାମେଣ ୨୧-୨ (କ) ବରେ=ବଳେ ୨୨-୧ (କ) ପଣ୍ଡୁ-କୁମାରଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ- କୁମାର ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଦେଖି ୨୩-୧ (କ) ନାନା ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ନିର୍ଜିତା କୁମାରେ ୨୩-୨ (କ) ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ=ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ୨୪-୧(କ) ସହସ୍ର ମନ୍ତ୍ର=ବିଦ୍ୟା, ଆଦି=ମନ୍ତ୍ର ୨୫-୨ (କ) ବଳେକ=ଦେଲେ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଓ ଅନେକ ରାଜକନ୍ୟାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ

ସତ୍ୟବତୀ ବୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କୁ ବସାଇ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କରି ବିଭା କରାଅ କନ୍ୟା ଲୋଡ଼ାଇ ।୧
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ
ଶାଲୁ ରାଜାର ଦୁହିତା ନାମ ଶାଲୁବତୀ ।୨
ଭୀଷ୍ମେ ଶ୍ରୀହସ୍ତ ସନ୍ତକ ଦେଲେ ଶାଲୁ ରାଜାଙ୍କୁ
ତୋହୋର ଦୋହିତା ଗୋଟି ଦିଅ ମୋହର ପୁତ୍ରକୁ ।୩
ଶାଲୁ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦେବ କନ୍ୟା ବୋଲି ସମ୍ଭାର କରି ଆଣି ।୪
ଧର୍ମଦଣ୍ଡ ଦେନିଣ ଶାଲୁ ଯେ ନୃପତି
ଦୋହିତାକୁ ଯେବେ ମିଳିଲା ସତ୍ୟବତୀର କତି ।୫
ସତ୍ୟବାକ୍ୟ କରିଣ ଯତ୍ନଂ ଶାଲୁ ଯେ ମାନିଲା
ସେହି ଦିନ ରାତ୍ରେ କନ୍ୟା ଗୋଟି ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ହୋଇଲା ।୬
ଦେଖିଣ ଶାଲୁ ଅନେକ ବଇକୁଲ୍ୟ ହୋଇଲା
ଯମୁନା କୂଳେ ନେଇ ସେ କନ୍ୟାକୁ ଦହନ କଲା ।୭
ଅନଙ୍ଗ ଦେଶର ଅନଙ୍ଗସେନ ରାଏ
କାଳନ୍ଦୀ ନାମେ ତାର ଅଛଇ ଦୋହିତାଏ ।୮
ତାହାକୁ ବରିଣ ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଏ
ସତ୍ୟ କରାଇଣ ଦେଲେ ମାଳା ଯେ ଗୋଟିଏ ।୯

୧-୨ (କ) କନ୍ୟା ଗୋଟିଏ=କନ୍ୟା ୨-୧ (କ) ଯେ=ହୋଇଲା ୩-୧ (କ) ସ୍ୱହସ୍ତେ=ଶ୍ରୀହସ୍ତ ୩-୨ (କ) ତୋହୋର ଦୁହିତା ଗୋଟି ଦେବୁ ଆମ୍ଭର ପୁତ୍ରକୁ ୪-୧ (କ) ଶାଲୁ ପରମ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ବଚନ ଶୁଣି ୪-୨ (କ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକଇ ଦେବା ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟା ସମ୍ଭାର କରି ଆଣି ୫-୨ (କ) ଦୁହିତା=ଦୋହିତା, ଙ୍କର=ର ୬-୧ (କ) କରି=କରିଣ, ରାଜନ=ଯେ ୬-୨ (କ) ସେହିଦିନ ରାତ୍ରରେ ସେ କନ୍ୟା ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲା ୭-୧ (କ) ଶାଲୁ ଯେ=ଶାଲୁ ୭-୨ (କ) ନଦୀ କୂଳେ=କୂଳେ, ସେ=ନେଇ ସେ, କରିଗଲା=କଲା ୮-୧ (କ) ଦେଶର ସେ=ଦେଶର ୮-୨ (କ) କାଳନ୍ଦୀ ନାମେଣ ଯେ ତାହାର ଦୁହିତା ଗୋଟିଏ ୯-୧ (କ) ବରଣ ହୋଇଲା=ବରିଣ ସେ ୯-୨ (କ) ଦିଲେ=ଦେଲେ

ବରଣ କରଣ ଯେଣେ ଧଇଲେ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଭନ୍ନ
ଯେ କନ୍ୟା ନାଶ ଗଲଟି ସେହ୍ବଦନ ।୧୦
କର୍ଣ୍ଣର ଦେଶରେ ଯେ ରାଜା ଗଣପତି
କନ୍ୟାଯେ ତାହାର ଘରେ ଅଛୁ ଉତପତ୍ତି ।୧୧
ତାହାର ନାମ ଯେ ଅଟଇ ନିରୁଧନ୍ତି
ପାରେଶ୍ବର ବରଲେ ସେ କନ୍ୟାକୁ ଯାଇ ସତ୍ୟବନ୍ତି ।୧୨
ଶୁଣିଣ କର୍ଣ୍ଣର ଗଣପତି ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା
ଅନେକ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ଯେ ନଗ୍ରେ ଉଛବ କରାଇଲା ।୧୩
ସୋମ ବଂଶକୁ ଦେବ ମୋହୋର କୁମାରୀ
ବଡ଼ ଶ୍ରେଷ୍ଟ ସୋମବଂଶ ମଧ ଭୁବନେ ଅଧିକାରୀ ।୧୪
ଯେସନେକ ବହୁରନ୍ତେ ରଜା କର୍ଣ୍ଣର ଗଣପତି
ଯେ କନ୍ୟାନାଶ ଗଲା ସେହି ଦିନ ରାତି ।୧୫
ପୁଣି ହିଂ ବରଲେ ଅନନ୍ଦେ କନ୍ୟାଯେ
କର୍ଣ୍ଣ ମାଧବ ଦେବ ଥିଲା ଦୁହିତାଯେ ।୧୬
ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର ନାମେ ଯହୁଂ ସତ୍ୟ ସେ ମାନିଲା
ସେ କନ୍ୟ ସେହିଦନ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ହୋଇଲା ।୧୭
ବଇବ ସୁତ ମନୁ ପୁଛାକଲେ ଅଗସ୍ତିଙ୍କି
କନ୍ୟା କର୍ମା ନାଶ ଯାନ୍ତ ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର କୁ ଦେଖି ।୧୮

୧୦-୨ (କ) କନ୍ୟା ଗୋଟି = କନ୍ୟା, ଗଲା = ଗଲଟି ୧୧-୨ (କ) ହୋଇଲା = ଅଛୁ ୧୨-୧ (କ) ଶରଧୃତ = ନିରୁଧନ୍ତି ୧୨-୨ (କ) ପାରେଶ୍ବର କନ୍ୟା ବରଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଥାଇ ସତ୍ୟବନ୍ତି ୧୩-୧ (କ) କର୍ଣ୍ଣର ଦେଶ ରାଜା = ଶୁଣିଣ କର୍ଣ୍ଣର ୧୩-୨ (କ) ମୋହୋର ଅନେକ ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି ନଗ୍ରେ ଉତ୍ସବ କରାଇଲା ୧୪-୧ (କ) କଇ = କୁ, ଦେବ ଯେ = ଦେବ ୧୪-୨ (କ) ସେହି ବଂଶ ଯେ ମଧଭୁବନେ ଅଧିକାରୀ ୧୫-୧ (କ) ବହୁର କରନ୍ତେ = ବହୁରନ୍ତେ ରାଜା ୧୫-୨ (କ) ଶରଧୃତ = ସେ, ସେହିଦନ = ସେହି 'କ' ଅଧିକା — ସେହି ମତେ ଅନେକ-କନ୍ୟା ଗଲେ କ୍ଷୟେ ୧୬-୧ (କ) ଯେ = କେ ୧୬-୨ (କ) କର୍ଣ୍ଣ ମାଧବ ରାଜା କନ୍ୟା ଦେବା କଲା ୧୭-୧ (କ) ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମେଣ ଯହୁଂ ସତ୍ୟ ମନାସିଲା ୧୭-୨ (କ) ସେ କନ୍ୟାକୁ ସେଦନ ସର୍ପ ଡଂସନ ହୋଇଲା 'କ' ଅଧିକା — ନାମ ଧରିବା ମାତ୍ରକେ ସେ କନ୍ୟା ନାଶ ଗଲା ୧୮-୨ (କ) କନ୍ୟାଯେ କଂପେନାଶ ଯାନ୍ତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମ ରଖିକା ।

ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ଯେ଼ହାର କୃର୍ତ୍ତିକା ବୃଷ ବଶି
ଜାତ୍ତ ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷାସ ଯେ଼ମନ୍ତ୍ରେଣ କନ୍ୟା ରାଗି । ୧୯
ବ୍ୟାସ ପରା ରୂଷେ ବୀର୍ଯ୍ୟପ୍ରଦାନ କଲା
ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷସ କଂପା ଜନମ ଲଭିଲା । ୨୦
କୃର୍ତ୍ତିକା ଯୋଗେ ମୁନ ଦଶିଲେ ଶୃଙ୍ଗାରେ
ରୋହେଣି ବେଳେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଛାଡ଼ିଲେ ମୁନିବରେ । ୨୧
ଅମ୍ବିକା କନ୍ୟା ଯହୁଂ ଶୃଙ୍ଗାର ସହି ନପାରିଲା
ଗତ ପ୍ରାଣ ହୋଇଣ ମୋହେଣ ପଡ଼ିଲା । ୨୨
ଆରତେ ମହାତମା ଯେ ତେଜ୍ୟା କଲେ ରେତ
ତେଣୁ କଶ ବ୍ରହ୍ମ ରାକ୍ଷାସ ହୋଇଲାକ ଜାତ । ୨୩
ଅଗସ୍ତି କହିଲେ ବଇବ ସୁତ ମନୁକୁ
ଏସନେକ ଯୋଗ ହୋଇଲା ଧୃତରଷ୍ଟ୍ରକୁ । ୨୪
ବ୍ରାହ୍ମ ଅସୁର ଲକ୍ଷଣେ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି
ତେଣୁ ସେ କନ୍ୟାଏ ବରଣ ହୋଇଲେ ନାଶ ଯାନ୍ତି । ୨୫
ମନୁ ବୋଇଲେ ପୁଣ ହୋଇବ କେମନ୍ତ
ଯେ଼ କଥା ତଦନ୍ତ କର କହିବା ତପୋବନ୍ତ । ୨୬
ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ହୋ ଶୁଣ ଯୁଗପତି
ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର ବରଣେ ଏକ ଉତ୍ତର ଶତେକନ୍ୟା
ହୋଇଲେ ବିନଶ୍ୟନ୍ତି । ୨୭

୧୯-୧ (କ) ପ୍ରତିବାଚ = ବୋଇଲେ ୧୯-୨ (କ) ଜାତରେ = ଜାତ, ରାକ୍ଷସ ଯେ଼ = ରାକ୍ଷସ ୨୦-୧ (କ) ମହାଋଷି = ଋଷି ୨୦-୨ (କ) ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର ପଣେ କିପେ ଜନମ ଲଭିଲା ୨୧-୧ (କ) ମୁନ ଯେ = ମୁନ ୨୨-୧ (କ) ନୁଆରିଲା = ନ ପାରିଲା ୨୨-୨ (କ) ଆତ୍ମା ପ୍ରୟୋକ ସେ = ପ୍ରାଣ ହୋଇଣ ୨୩-୨ (କ) ଅସୁର ଲକ୍ଷଣେ = ରାକ୍ଷସ ୨୪-୧ (କ) ବୋଇଲେ ଯେ = କହିଲେ ୨୪-୨ (କ) ଏହେହେନେକ = ଏସନେକ ୨୫-୧ (କ) ସେ ହୋଇଲା = ହୋଇଲା ୨୫-୨ (କ) ତେଣୁ କରି କନ୍ୟା-ମାନେ ବରଣ ହୋଇଲେ ହୋଉଛନ୍ତି ବିନଶ୍ୟନ୍ତି ୨୬-୧ (କ) ବଇବସୁତ ମନୁ = ମନୁ, ପୁଣି ସେ = ପୁଣ ୨୬-୨ (କ) ମୋତେ କହିବା ଭଗବନ୍ତ—କହିବା ତପୋବନ୍ତ ୨୭-୧ (କ) ବରଣେରେ = ବରଣେ, ଯେ ଶତ - ବିନେଶ୍ୟନ୍ତି

ବ୍ରଜଗିରି ଦେଶର ରଜା ବୀର କେତନ
ସେ ଆଣି କନ୍ୟାଏ କଲକ ପ୍ରଦାନ । ୨୮
ସେ କନ୍ୟାର ନାମ ଅଟଇ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ
ଅନେକ ସମ୍ଭବେ ଆସଇ ସେ ନରପତି । ୨୯
ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର ଅନ୍ଧ ଯେ ଅଟଇ ବେନି ଆଖି
ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ବିଭାଏଣ ନଯାଇ ପୁଣ କରନ୍ତି ଉପଲେଖି । ୩୦
ଯେମନ୍ତେ କନ୍ୟା ମାନନ୍ତ ଆଣିଲେ ପରରାଷ୍ଟ୍ରି
ବିଶେଷ ନୃପତି ବଂଶେଣ ଗରିଷ୍ଟି । ୩୧
କନ୍ୟା ସେ ଆଣନ୍ତି ବାରୁଣା ବନ୍ତକୁ ବିଭା କରାଇବାକୁ
ସେକଥା ରହିଲଟି ଚତୁର୍ଥ ଯୁଗକୁ । ୩୨
ରଜାଏ ବିଭା ହାଇଁ ନଯନ୍ତି କନ୍ୟାର ଦେଶକୁ
କନ୍ୟା ସେ ଆଣନ୍ତି ବର ଭୁବନକୁ । ୩୩
କନ୍ୟାଏ ବିଭା କଲ ବୀର ଯେ କେତନ
ମହୁଶେଯ୍ୟା ଯୁଗତେ ସେ କରାଇଲେ ଶୋଯ୍ନ । ୩୪
କ୍ରୀଡାରଙ୍ଗ ସାରିଲେ ଶୁତିଲେ ବରକନ୍ୟା
ମରଣ ଶୋଇଛୁ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ କନ୍ୟା । ୩୫
ପ୍ରାତକାଳେ ସୁନ୍ଦରି କ ନେଲେ ଶମଶାନେ
ଦହନ କରି ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଲେ ଯେକାଦଶ ଦିନେ । ୩୬
ବିଭାଯୋଗ କରନ୍ତେ ଯହୁଂ ଅନେକ କନ୍ୟା ମଲ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ କନ୍ୟା କେହି ଦିଅନ୍ତି ନୋହିଲ । ୩୭

୨୮-୧(କ) ରଜା ଯେ=ରଜା ୨୮-୨ (କ) ଆସି=ଆଣି, କଲପରଦାନ=କଲକ ପ୍ରଦାନ ୨୯-୧ (କ) ଆହୋ ସେ=ସେ, ନାମ ଯେ=ନାଟ, ଚନ୍ଦ୍ରା=ବିଦ୍ୟା (ଗ ପଦ୍ମା=ବିଦ୍ୟା ୨୯-୨ (କ) ଅନେକ ସମ୍ଭବେ କନ୍ୟା ଆଣି ଦିଲକ ନରପତି ୩୦-୧ (କ) ଅନ୍ଧ=ଅନ୍ଧ ଯେ ୩୦-୨(କ) ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ନବାଇ ବିଭାକୁ ଲୋକେ ଉପହାସ କରନ୍ତି ଦେଖି ୩୧-୧ (କ) ଆଣନ୍ତି ପରରାଷ୍ଟ୍ର=ଆଣିଲେ ପରରାଷ୍ଟ୍ର ୩୧-୨ (କ) ବିଶେଷେଣ=ବିଶେଷ ସେ, ବଂଶେଣ=ବଂଶେଣ୩୨-୧ (କ) କନ୍ୟାନ୍ତି ସେ ଆଣନ୍ତି ବାରୁଣାବନ୍ତ ବିଭା କରିବାକୁ ୩୨-୨(କ) ସେ କଥା ରହିଲଟି ଯେବେ ସୋମବଂଶ ରଜ୍ୟକୁ ୩୩-୧ (କ) ସେହିଦିନୁ=କନ୍ୟାର ଦେଶକୁ ୩୩-୨ (କ) କନ୍ୟାଯେ ଆସନ୍ତି ନଜର ଭୁବନୁଂ ୩୪-୧ (କ) କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କଲ ସେ ବୀର କେତନ ୩୪-୨ (କ) ମହୁଶଯ୍ୟା ଯୁଗତେ ସେ କରାଇଲେ ଶଯ୍ନ ୩୫-୧ (କ) ସାରିଣ=ସାରିଲେ ୩୫-୨ (କ) ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନା=ଚନ୍ଦ୍ରାବତୀ କନ୍ୟା ୩୬-୧ (କ) ସେ ନେଲେ=ନେଲେ ୩୭-୨ (କ) କେହୁ=କେହି ।

ବିଦୁରଂକ ଜନ୍ମ

ସମୟେ କେ ବିଜେ କଲେ ବ୍ୟାସ ମହାଯତି
ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ଯେ ହୋଇଲେ ସତ୍ୟବତୀ । ୧
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଚାହିଣ ସେ ବୋଇଲେ ଏକାନ୍ତେ
ଅମ୍ବୁବତୀ ଅନେକ ଭଗତି ଭାବ ଚିତ୍ତେ । ୨
ହରି କେଶର ଦେଶର କେଶବ ଦାସ ନୃପତି
ସେ ରଜା ଅଟଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶରେ ଉତପତ୍ତି । ୩
ତାହାର ଦୋହିତା ଅଟଇ ଅମ୍ବୁବତୀ
ତାହାକଇ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଥିଲେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟ ନୃପତି । ୪
ପ୍ରଥମ ଦୁଇ କନ୍ୟା ସହୁଂ ହୋଇଲେ ପୁତ୍ରବନ୍ତ
ଏହୁ ଅମ୍ବୁବତୀର ମନ ବାବୁ ବହୁତ ବିକୃତି । ୫
ତୁ ମୋହର ନନ୍ଦନ ପଣ୍ଡିତ ଗ୍ୟାନବନ୍ତ
ଅମ୍ବୁବତୀ ତହୁଂ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ କର ଜାତ । ୬
ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ବିଜେଯେ ମୁନିମ୍ବର
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ଅମ୍ବୁବତୀ ପୁର । ୭
ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ଠାରୁ ଜାଣିଛନ୍ତି ଗତି
ତକ୍ଷଣେ ଅନେକ ବେଶ ହୋଇଲା ପ୍ରିୟବନ୍ତୀ । ୮
ବ୍ୟାସଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ସହିଲାକ ଯୁବତୀ
ହରଷେଣ ରସିଲା ସେ ମେଳଭାବ ମତି । ୯

୧-୨ (କ) ହେ=ଯେ ୨-୧ (କ) ବୋଲନ୍ତି=ବୋଇଲେ ୨-୨ (କ) ଅମ୍ବୁମତୀ ଅନେକ ମତେ ହୋଇଥାଇ ଭଗତି ମୋତେ ୩-୧ (କ) କେଶବ=କେଶବ ଦାସ ୩-୨ (କ) ଶୂଦ୍ର ଯୋନିରେ=ସୂର୍ଯ୍ୟ ବଂଶରେ ୪-୧ (କ) ନନ୍ଦନୀ ନାମ=ଦୋହିତା ୪-୨ (କ) ହୋଇଲା=ହୋଇଥିଲେ ୫-୧ (କ) ଏହୁ ଦୁହେଂ=ପ୍ରଥମ ଦୁଇ କନ୍ୟା ୬-୧ (କ) ବାବୁ ପରମ ପଣ୍ଡିତ=ପଣ୍ଡିତ ୬-୨ (କ) ଅମ୍ବୁବତୀର=ଅମ୍ବୁବତୀ, ତୁମ୍ଭେ ଜାତ=ଜାତ ୭-୧ (କ) ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ଯେ ବିଜୟେ ମୁନିବରେ ୭-୨ (କ) ହୋଇଲେ=ହେଲେ, ଅମ୍ବୁବତୀର=ଅମ୍ବୁବତୀ ୮-୧ (କ) ଅମ୍ବିକା ଅମ୍ବାଳିକା ତହୁଂ ଜାଣି ଅଛନ୍ତି ସେ କରତି ୮-୨ (କ) ତତକ୍ଷଣେ ଅନେକ ବେଶ ବେଶନ ହୋଇଲା ପ୍ରିୟବନ୍ତୀ ୯-୧ (କ) ସେ ସହିଲା=ସହିଲାକ

ଭୂଳମାସ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ ବୃହସ୍ପତି ବାର
ପୁଷ୍ୟା ନାମରେ ନକ୍ଷତ୍ର ଅଛଇ ଦଣ୍ଡ ତେର ।୧୦
ସିଦ୍ଧି ନାମେ ଯୋଗ କରଣ ତୈତୁଳ୍ୟ
ସଇନ୍ଦ୍ର ଜାତ ଯେ ହୋଇଲା ଏକ ବାଳ ।୧୧
ଅମୃତ ଯୋଗ ଯେନ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲକ ସୁତ
ଦେଖିଲେ ବ୍ୟାସ ଅତି ଅପ୍ରମିତ ପଣ୍ଡିତ ।୧୨
ପାଦେଣ ଜନମ ଯେ ହୋଇଲା ନନ୍ଦନ
ଦେନ ପାଦେଣ ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ କରେଣ ଶଙ୍ଖ ମୀନ ।୧୩
ବିଦୁରରେ ବାକ୍ୟେଣ ଭାଷଇ ଦିବ୍ୟବାଣୀ
ବିଦୁର ନାମ ତାକୁ ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ତପୋଧନ ।୧୪
କୋଳେଣ ଧଇଲେ ବ୍ୟାସ ମୁଖେ ଦେଲେକ ଚୁମ୍ବନ
ବୋଇଲେ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟେ ତୁ ହୁଅସି ଗ୍ୟାନବାନ ।୧୫
ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟା ତୋତେ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଉରେ ବାଳ ବଛି
ଅନୁବ୍ରତେ କନ୍ଦରୁ ନଗୁଡୁ ତୋତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ।୧୬
ବଳବୁଦ୍ଧି ତୋତେ ହେଉ ସମାଧ୍ୟାନ
ପଣ୍ଡିତ ଧାର୍ମିକ ପଣେ ସର୍ବଦା ଯାଉ ଦିନ ।୧୭
ପ୍ରେମସନେକ ବର ଯେ ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିମ୍ବର
ପୁତ୍ର ସମର୍ପିଲେ ସତ୍ୟବତୀ କୋଡର ।୧୮

୧୦-୧ (କ) କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ସପତମୀ=ଶୁକଳପକ୍ଷ ସପ୍ତମୀ ୧୦-୨ (କ) ଅଛେ ସେ ଦିନର=ଅଛଇ ଦଣ୍ଡ ତେର ୧୧-୧ (କ) ସାଧ୍ୟ—ସିଦ୍ଧ, ନାମ ବବ=ତୈତୁଳ୍ୟ ୧୧-୨ (କ) ସଇନ୍ଦ୍ର ଜାତ ହୋଇଲା ବାଳକ ଅପରୂବ ୧୨-୨ (କ) ସେ ପରମ=ଅତି ଅପ୍ରମିତ ୧୩-୧ (କ) ସେ=ଯେ ୧୩-୨ (କ) ପାଦେ=ପାଦେଣ, କରତଳେ=କରେଣ ୧୪-୧ (କ) ବିଦୁର=ବିଦୁରର ୧୪-୨ (କ) ମହାମୁନି=ତପୋଧନ ୧୫-୧ (କ) କୋଳେ ଧରି ବ୍ୟାସେ ମୁଖେ ଦେଲେକ ଚୁମ୍ବନ ୧୬-୧ (କ) ସମସ୍ତ ଦୃଶ୍ୟ ତୋତେ ହେଉରେ ବାଳବୁଦ୍ଧି ୧୬-୨ (କ) ଅନୁବ୍ରତେ କନ୍ଦରୁ ତୋର ନ ଗୁଡ଼ିବ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ୧୭-୧ (କ) ଦଣ୍ଡ ବଳ ବୁଦ୍ଧି ତୋତେ ହୋଇ ସାବଧାନ (ଗ) ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ତୋତେ ହୋଇ ସମାଧାନ ୧୭-୨ (କ) ଭୋର ସର୍ବଦା=ସର୍ବଦା ୧୮-୧ (କ) ବ୍ରହ୍ମ ଗୁରୁଦିଲେ=ଦେଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିମ୍ବର ୧୮-୨ (କ) ପୁତ୍ରକୁ ସମର୍ପିଲେ ନେଇ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର କୋଳେ

ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର
ଯେବଣ କନ୍ୟାକୁ ବରଇ ସେ ହୁଅଇ ଅପହାର ।୧୯
ବ୍ୟାସ ବୋଇଲେ ଗୋ କଛୁ ନ ଛଳ ମାୟେ
ମନ୍ଦକ୍ଷଣେ ଜାତ ହୋଇଲ୍ ମୁଁ ସିନା କରବ ଉପାୟେ ।୨୦

୧୯-୧ (କ) ବାରୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଜାତରେ=ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ୧୯-୨ (କ) ହୋଅଇ·ହୁଅଇ ୨୦-୧ (କ) କଛୁହିଁ=କଛୁ ୨୦-୨ (କ) ମନ୍ଦ କ୍ଷଣେ ଜାତ ହୋଇଲ୍ ମୁହିଁ ଯହିଁକ ବୁଦ୍ଧି କରସିନା ଉପାୟେ ।

ବ୍ୟାସଙ୍କର ଗାନ୍ଧାର-ସେନ ସାକ୍ଷାତ

ବ୍ୟାସେ ଯହୁଂ ଯେତେକ କହିଂଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇଂ ଗାନ୍ଧାର ଦେଶ ସ୍ଥାନେ । ୧
ଗାନ୍ଧାର ସେନ ବୋଲି ତହିଂର ନରପତି
ଯେକ ହଜାର ଶତେ ପୁତ୍ର ତାର ଯେକଇଂ ଦୋହିତି । ୨
ଦୋହିତାର ନାମ ଯେ ଅଟଇ ଗାନ୍ଧାରି
ମନ୍ଦ କ୍ଷଣେ ଜାତ ହୋଇଲା ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁରି । ୩
ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ଅମାବୋ ରାତି
କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରେ ସେ ହୋଇଲା ଉତପତି । ୪
ନିତ୍ୟାନ୍ତ ଉଆଂସୀ କନ୍ୟା ଜାତି ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁରି
ଯେସନେକ ଲକ୍ଷଣେ ସେ ଜନ୍ମିଲା ଗାନ୍ଧାରି । ୫
ଯାହାକୁ ଇଛା ସେ ବରଇ ଗାନ୍ଧାର ସେନରାଯେ
ମାଳା ଦେଇ ବରିଲେ ସେ ନୃପତି ଯାଇ କ୍ଷୟେ । ୬
ଓଡ଼ଙ୍ଗ ଦେଶର ଯେ ଭାନୁମତି ନୃପତି
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କି ବରିଲା ସେ ମଲା ତତ୍‌କ୍ଷଣାନ୍ତି । ୭
ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଦେଶର ସେ ନୃପତି ବିରୁପାକ୍ଷ
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ବରଣେ ସେ କଲ୍କି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ୮
ନିକଟ ରାଜାମାନେ କେହି ଡରେ ବିଭା ନୋହିଲେ
ଦୁରେଣ ବାଇଶି ରାଜା ଗାନ୍ଧାରୀ ବରଣେ ମଲେ । ୯

୧-୧ (କ) ଯେତେ କହିଂ ବ୍ୟାସେ ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ ୧-୨ (କ) 'ସେନ ଆସ୍ଥାନେ =ଦେଶ ସ୍ଥାନେ ୨-୨ (କ) ଦୁହିତ=ଦୋହିତ ୩-୧ (କ) ଦୁହିତାର=ଦୋହିତାର ୩-୨ (କ) ଯେ ଅସୁରି ୪-୧ (କ) ଅମାବଇ=ଅମାବୋ ୪-୨ (କ) ନକ୍ଷତ୍ରେଣ= ନକ୍ଷତ୍ରେ ୫-୧ (କ) ନିତ୍ୟାନ୍ତ ଉଆଂସୀ ଜାତି କୃତ୍ତିକା ବୃଷ ରାଶି ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ଅସୁରି ୫-୨ (କ) ଯେହେନ୍ତେକ=ଯେସନେକ ୬-୧ (କ) ବର ବରଇ=ଇଚ୍ଛା ସେ ୭-୧ (କ) ଉଡ଼ଙ୍ଗ=ଓଡ଼ଙ୍ଗ, ସେ=ଯେ, ବନ୍ତ=ମତି ୮-୧ (କ) ଯେ=ସେ ୮-୨ (କ) ବରିଲା=ବରେଣ, କାଶିଲା=କଲ୍କି ୯-୧ (କ) ବିଭା ଯେ=ଡ଼ରେ ବିଭା ୯-୨ (କ) କି ବରି=ବରଣେ

କେହ୍ନ ଯେ ପ୍ରଧାନ ନୋହିଲେ ଗାନ୍ଧାରୀକ
ବଚ୍ଛରଇ ଗନ୍ଧା'ର ସେନ ଦୋହିତା ରୂପଗୁଣ ଦେଖି । ୧୦
କୁମ୍ଭମାସ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା ଦିନେ
ବ୍ୟାସ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଗାନ୍ଧାର ସେନ ଭୁବନେ । ୧୧
ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ସେ ନୃପତି ଗାନ୍ଧାର
ଉଦେକ ଡାଳଇଂ ନେଇଂ ବ୍ୟାସଙ୍କ ପୟର । ୧୨
ଆପଣେ ଗାନ୍ଧାର ସେନ ପୟର ପଖାଳି
ବ୍ୟାସଙ୍କର ପାଦ ଉଦକ ନେଇ ନିବେଶିତ ମାଥେଣ ତୋଳି । ୧୩
ନବତନ ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନମାଳା ଦେଲେ ମହାରାଜା
ଆସନ ଦେଇଣ ପାଦାର୍ଘ୍ୟ କଲେ ପୂଜା । ୧୪
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସିଂହାସନେ ବସାଇଲେ ବ୍ୟାସଙ୍କୁ
କିଙ୍କର ହୋଇ ପଚାରିଲେ ମୁନିଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କର ମୁକୁ । ୧୫
ଦେଖ ବଂଶ ମୋର ହୋଇଲା ଅମୁକ୍ଷ ଗତି
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ନାରାୟଣ ତୁମ୍ଭେ ବେଦବ୍ୟାସେ ଗତି ମୁକତି । ୧୬
ତୋହର ପାଦରଜ ପଡ଼ିଲା ମୋହର ପୁରେ
ଅକ ରଣକୁ କାରଣ ପାଇବା ମୁନିବରେ । ୧୭
ଅନେକ ବିନତି ହୋଇ ଗାନ୍ଧାର ସେନ ନାହା
ସଂସାର ଗତି ଦେଲୁ ସ୍ୱାମୀ ଭାଷିଲୁ ଯାହା । ୧୮

୧୦-୧(କ) କେହ୍ନ=କେହ୍ନ ଯେ ୧୦-୨(କ) ସକଳ ଗାନ୍ଧାର ସେନ ଦୁହିତାକୁ ଦେଖି 'କ' ରେ ଅଧିକା—ବଚ୍ଛରଇ ଗାନ୍ଧାର ସେନ ଦୁହିତାରୂପ ଲକ୍ଷି, ସେହିଠାର ସମାନେ ବର କାହିଂ ପାଇବଇଂ ଲକ୍ଷି ୧୧-୧ (କ) କୃଷ୍ଣ=ଶୁକ୍ଳ ୧୨-୨ (କ) ଉଦକ= ଉଦେକ, ମୁନିଙ୍କ=ଙ୍କ ୧୩-୨(କ) ଉଦକ ନେଇ, ଶିରେ=ମାଥେଣ ୧୪-୧(କ) ନବ ନେତ ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ରତ୍ନମାଳା ଦେଲେ ମହାରାଜା ୧୪-୨ (କ) ଆସନ ପାଦାସନ ପାଦାର୍ଘ୍ୟ କଲେ ଦ୍ରବ୍ୟ ପୂଜା ୧୫-୧ (କ) ସୁବର୍ଣ୍ଣ=ସୁବର୍ନ୍ୟ, ନେଇ ବସାଇଲେ= ବସାଇଲେ ୧୫-୨(କ) କିଙ୍କର ହୋଇ ପଚାରଇ ମୁନି ଅନୁଗ୍ରହ କର ମୁକୁ ୧୬-୧(କ) ମୋକ୍ଷ ଗତି=ଅମୁକ୍ଷ ଗତି ୧୬-୨(କ)·ପ୍ରତକ୍ଷେ ଦେବ ନାରାୟଣ ବେଦବ୍ୟାସ ମୋତେ ଦେବାକଂ ଗତି ମୁକତି ୧୭-୧ (କ) ସ୍ୱେ ତୋହୋର=ତୋହୋର ୧୮-୧ (କ) ଅନେକ ବିନୋତି ହୋଇ ସ୍ତୁତି କରଇ ଗାନ୍ଧାର ସେନ ନରନାହା ୧୮-୨ (କ) ସସାରକୁ ଗତି ଦେଲୁ ଦେବ ଭାଷିଲୁ ସ୍ୱାମୀ ଯାହା

ମୁହିଂ ତୋହର ଦାସ ଅଟଇ ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ
ସଂସାର ଗତ ତାରିଲୁ ନାଥ ଅମୃତ ବଚନେ । ୧୯
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବ୍ରତମାନ ତିନ ଗ୍ରନ୍ଥ କଲ
ଅଣାକାର ମନ୍ତ୍ରେ ତୁ ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ବୋଧିଲୁ । ୨୦
ଅନାଦି ଠାବ ଦେଇ ବକ୍ଷ ସ୍ଥଳେ
ନାରାୟଣ ରୂପ ଲେଖନ କରୁତୁ ମହାପ୍ରଳୟ କାଳେ । ୨୧
ଅନେକ ସ୍ତୁତି କରି ଗାନ୍ଧାର ସେନ ସ୍ୱାମୀ
ବ୍ୟାସଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ଶତ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ପରଣାମି । ୨୨
ସତ୍ୟବତୀ ନନ୍ଦନ ଚରଣ ମୋର ହୃଦେ
କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁନି ସାରୋଳା ଦାସ ନମେ ସଦାନନ୍ଦ ପଦ୍ମପାଦେ । ୨୩

୧୯-୧ (କ) ଦାସର ଦାସ=ଦାସ ୧୯-୨ (କ) ସଂସାର=ସଂସାର ଗତି ୨୦-୧ (କ) ଗ୍ରନ୍ଥମାନ କଲୁ=ତିନ ଗ୍ରନ୍ଥ କଲ ୨୧-୧ (କ) ଅନାଦି ବସ୍ତୁ ତୋତେ ଠାବ ଦିଅଇ ବକ୍ଷ ସ୍ଥଳେ ୨୧-୨ (କ) ତୁ ଦେଖୁ ମହାପ୍ରଳୟର=ଲେଖନ କରୁରୁ ମହାପ୍ରଳୟେ ୨୨-୧ (କ) କରି ସେ=କରି ୨୨-୨ (କ) ବ୍ୟାସଙ୍କର=ବ୍ୟାସଙ୍କ, ପରଣାମି=ପଣଣାମି ୨୩-୧(କ) ଶ୍ରୀ ସତ୍ୟବତୀ =ସତ୍ୟବତୀ ୨୩-୨ (କ) ସାରୋଳ ଦାସ=ସାରୋଳା ଦାସ, ସଦାନନ୍ଦର= ସଦାନନ୍ଦ ।

ପଞ୍ଚମ ସର୍ଗ

ଶୁଣ ବଇବସୁତ ମନୁ ବଦସ୍ୟନ୍ତି ଅଗସ୍ତି
ବ୍ୟାସେ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଗାନ୍ଧାରସେନ ନୃପତି । ୨୫
ବସ, ବସ ମହାରାଜା ତୋର ସିଦ୍ଧ ହୋଉ ମନବାଞ୍ଛା
ଅରିଷ୍ଟ ଶାନ୍ତ ହୋଉ ତୋହୋର କୁଟୁମ୍ବ କ୍ଷେମେ ରକ୍ଷା । ୨୬
ଆହୋ ! କୁଶଳ ହୋଇଅଛନ୍ତି ନା ତୋହୋର ସୋଦରେ
ପାଣ୍ଡୁ ମହାଦେଈ ତୋର କ୍ଷେମେ ଅଛନ୍ତି ନା ପୁରେ । ୨୭
ପୁତ୍ର ସନ୍ତତି ତୋହୋର ବ୍ରତନ୍ତି ନା ସଦାଗ୍ରରେ ଭାଗ୍ୟେ
ନାତି ପଣନାତି ତୋହୋର ବ୍ରତନ୍ତି ନା ଆରୋଗ୍ୟେ । ୨୮
ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ହୋଉଅଛନ୍ତି ନା ଭଗତି
ହବକ ଆହୁତି ଦେଉଅଛୁଂତ ନିତିପ୍ରତି । ୨୯
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷମାନେ କରୁ ଅଛନ୍ତିନା ବୃଷ୍ଟି
ସୁବିଧାନେ ଫଳଦାୟକ ହୋଉଛି ନା ସୃଷ୍ଟି । ୩୦
ସଂସାର ପାଳନ କରୁଅଛୁ କି ନା ରାଜା
କୁଶଳେ ବ୍ରତନ୍ତି ନା ତୋହୋର ଜନପ୍ରଜା । ୩୧
ପ୍ରଜାନ୍ତ ପାଳଣ ରଜା ନ କରୁ ନା ଅବଧି
ଦଇତ ଦାନବ ମାନନ୍ତ ରାଜା କରୁଅଛୁ ନା ସାଧି । ୩୨

୨୪।୧ ସତ୍ୟବତୀ ନନ୍ଦନଙ୍କୁ ଭଲେ ମୋହୋର ହୃଦେ । (ପା) ୨୫।୧ (ଗ), ଶୁଣ = 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ବଦସ୍ୟନ୍ତି = ବଦନ୍ତି । ୨୫।୨ (ଗ)—ନୃପତିଙ୍କି ୨୬।୨ (ଖ) ଅରିଷ୍ଟ ଖଣ୍ଡନ ହେଉ ତୋ କୁଟୁମ୍ବ ହେନ୍ତୁ ରକ୍ଷା । ୨୭।୨ (କ) ପାଣ୍ଡୁ ବଂଶୀ କ୍ଷେମେ ବ୍ରତଇ ନା ପୁତ୍ର ପୌତ୍ର ପରିବାରେ । (ପା) ୨୭।୨ (ଖ) ରେ ଅଧିକା ପାଣ୍ଡବଂଶୀମାନେ ତୋର ବ୍ରତନ୍ତି ନା ଅନ୍ତଃପୁରେ । (ଗ) ପାଣ୍ଡବଂଶୀମାନେ ତୋର ଅଛନ୍ତିନା ସୁନ୍ଦର । ୨୭।୧—(ଗ) 'ଅହୋ' ନାହିଁ । ୨୮।୨ (କ) ନାତିଗଣ ମାନେ ୨୮।୧(ଖ) ବ୍ରତନ୍ତି = ପୌତ୍ରି, ନା ଭାଗ୍ୟେ (ଖ ଓ ଗର) ୨୯—ପରେ 'କ' ଅଧିକା ପଦ—ଦୁଃଖୀ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ ଅନ୍ନରୁ ଦେଉଛିନା ନୃପତି । ୩୦ ମେଘମାନେ ସମ୍ପ୍ରେ କରନ୍ତି ନା ବୃଷ୍ଟି । ସାବଧାନେ ଫଳ ଦେଉଛି ନା ସୃଷ୍ଟି । (ପା) ୩୨।୧ ପ୍ରଜା ପାଳନ ରାଜ୍ୟେ କରୁ ନା ଯଥାବିଧି । (ପା)

ତୀର୍ଥେଣ ଉପଦର୍ଗ ନାହିଂ ନା କଉଣୋପ
ତପିଜନ ରକ୍ଷା କରୁଅଛୁ କ ନା ସବ୍ଦ । ୩୩
ସବ୍ଦ ସୁବଧାନେ ହୋଉଅଛୁ ନା ରାଜ୍ୟ
ସଂସାର ଶୁଭଧୂନ ରାଜାକୁ ସବ୍ଦକାର୍ଯ୍ୟ । ୩୪
ଆହ୍ନ ସମସ୍ତ ସୁବଧାନ ମୋହୋର ଶୁଣିମା ମହାମୁନେ୍ୟ
କଥାଏ୍ୟ କହିବ ଶୁଣିମା ହୋଉ ସାବଧାନେ । ୩୫
ସ୍ୱାମୀ ଦୁହିତା ଗୋଟିଏ୍ୟ ଅଛଇ ନାମ ତା ଗାନ୍ଧାସ୍କ
କୃତ୍ତିକା ବୃଷରାଶି ଜାତରେ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁସ୍ଥ । ୩୬
ଯେତେକ ନୃପତ ମୁଁ ବରିଲ ବଦ୍ୟମାନେ
ବାଇଶି ରଜା ମଲେ ବରଣ ବିଧାନେ । ୩୭
ଦୁହିତାକୁ ପ୍ରଦାନ ନୋହିଲେ କେହି ଉତରେ
ଯୁବା ଯୁବତୀ ସେ ଅଛୁ ମୋହୋର ଘରେ । ୩୮
ଦୁହିତା ଯେବେ ପିତା ଘରେ ଅବସ୍ଥଇନ୍ତ ରଜବତୀ
ତାହାର ଶୋଣିତେ ପିତୃ ଲୋକେ ସ୍ନାହାନ କରନ୍ତି । ୩୯
ଏ୍ୟସନେକ ଦୋଷ ପୁରାଣେଣ ମୁହିଂ ଶୁଣି
ବଧୂର ଅମ୍ବା କର ଥାଇ ଶରୀର କଳଙ୍କ ଜାଣି । ୪୦
ମୋତେ ପ୍ରତିକାର କରିବା ପାରେଶ୍ୱର ତନଏ୍ୟ
ଗାନ୍ଧାସ୍କ ମୋର କରିବା କେବଣ ଉପାଏ୍ୟ । ୪୧
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ରାଜା ହୋଅଲ ଏ୍ୟମନ୍ତ
ସତାଇଶି ନକ୍ଷତ୍ରେ ସମସ୍ତେ ହୋନ୍ତି ଜାତ । ୪୨
ଅଶ୍ୱିନୀ ମଘା ମୂଳାର ଆଦ୍ୟ ତିନଦଣ୍ଡ
ଦୋଷ ଲାଗିବାରୁ ତାର ନାମ ଜାଣ ଗଣ୍ଡ । ୪୩

୩୪।୨ ସଂସାର ଶୁଭଧନ ରାଜାକୁ ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ । (ପା) ୩୪।୨ (ଗ) ଶୁଭଧୂନ=ଶୁଭକାର୍ଯ୍ୟ । ୩୬।୧ (ଗ) ସ୍ୱାମୀ ନାହିଁ । ୩୭।୨ (ଗ) ସମସ୍ତେ ସେ ନାଶ ହୋଇଲେ ବହନେ । ୩୯।୨ (ଖ) ସ୍ନାହାନ=ଆପ୍ୟାନ । ୪୦।୧ ଅବସ୍ଥଇତ—ଅବିବାହିତ । ୪୦।୨ ତାର ଶ୍ରୋଣିତ ପିତୃ ଲୋକେ ପିବନ୍ତି । (ପା) ୪୦।୨ ବଅର୍ଥ ଶରୀର ଥାଇ କଳଙ୍କ ଲାଗିଣ ଜାଣି । (ପା) ୪୧।୨ (ଖ) ବଧୂର ଅମ୍ବା=ବଅର୍ଥ ଶରୀର । ୪୧।୨ (ଗ) ଗାନ୍ଧାସ୍କ ମୋର କରିବା ବରଣ ଉପାଏ୍ୟ । (ପା)

ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅଶ୍ଳେଷା ରେବତୀ ଶେଷ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡେ
ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲାଗେ ଲେଖାଅଛି ଶାସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡେ । ୪୪
ଅଶ୍ବିନୀ ତିନିଦଣ୍ଡ ଯେବେ ପଡ଼ଇ ଦିବସ
ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଜନ୍ମିଲେ ସେହି ଗଣ୍ଡଦୋଷ । ୪୫
ପିତାକୁ ସେ ଗଣ୍ଡଦୋଷ ବରଷେ ଲାଗଇ
ସେହି ଯୋଗେ ଯେବେ ଜାତ ରାତ୍ରରେ ହୁଅଇ । ୪୬
ମାତାକୁ ଷୋଳ ବରଷେ ଲାଗେ ଗଣ୍ଡ ଦୋଷ
ଆଉର କହୁଛି ଶୁଣ ଗାନ୍ଧାର ନରେଶ । ୪୭
ଉଭୟ ସନ୍ଧ୍ୟ ଯେବେ ଜନ୍ମଇ ସନ୍ତତି
ସେହି ପୁତ୍ର ନାଶଯାଇ ଜାଣ ତତକ୍ଷଣାନ୍ତି । ୪୮
ମଘା ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଗଣ୍ଡ ଆଦ୍ୟ ତିନିଦଣ୍ଡ
ସେଥି ଜନ୍ମ ହେଲେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇ ଗଣ୍ଡ । ୪୯
ମୂଳା ନକ୍ଷତ୍ରର ଆଦ୍ୟ ତିନିଦଣ୍ଡେ ପାଇ
ଚାରିବର୍ଷ ଗଣ୍ଡ ଯେବେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମଇ । ୫୦
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ରର ଜାଣ ଅନ୍ତ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡ
ସେଥି ଜନ୍ମ ହେଲେ ତିନି ବର୍ଷ ପାଇ ଗଣ୍ଡ । ୫୧
ଅଶ୍ଳେଷା ରେବତୀର ଯେ ଅନ୍ତ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡ
ସେଥି ଜନ୍ମ ହେଲେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପାଇ ଗଣ୍ଡ । ୫୨
ସେତେ ଯୋଗେ ଦିବସରେ ଜନମ ଲଭିଲେ
ପିତାଙ୍କୁ ଗଣ୍ଡ ଲାଗଇ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ହେଲେ । ୫୩

୪୩-୫୬ (ଖ) ଜ୍ୟେଷ୍ଠାଏ, ଅଠଦଣ୍ଡ ଅଶ୍ଳେଷାରେ ଦଣ୍ଡ ସାତ, ରେବତୀ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ କରୁଛାନ୍ତି ॥ ୪୩ । ୨ ପାଦ "ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅଶ୍ଳେଷା ରେବତୀ ଶେଷ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡେ" ଠାରୁ ୫୭ ପାଦାନ୍ତ "ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ଗାନ୍ଧାରସେନର ଅଗ୍ରତେ ।" ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ପାଥିରେ ପାଠାନ୍ତର । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଆଠଦଣ୍ଡ ଅଶ୍ଳେଷା ଦଣ୍ଡସାତ ରେବତୀ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡ କରନ୍ତିଛ । ୪୪ । ଅଶ୍ବିନୀ ତିନ ଦଣ୍ଡରେ ଯେବେ ପୁତ୍ର ଉପୁଜନ୍ତି, ଦିବସେଣ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ପିତାକୁ ଷୋଳହି ବରଷେ ଗଣ୍ଡ ପାଇଲା ॥ ୪୩ ॥ ଏହି ଯୋଗେଣ ଯେବେ ରାତ୍ରେଣ ହୋଇଯାଏ ମାତାକୁ ଷୋଳ ବରଷେ ଗଣ୍ଡ ପାଇ କରୁଛାନ୍ତି ॥ ୪୪ ॥ ଅଶ୍ବିନୀ ତିନ ଦଣ୍ଡରେ ଯେବେ ପୁତ୍ର ଦୋହିତ ଜାତ ହୋଇ, ଦିବସେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ପିତାକୁ ଷୋଲ ବରଷକୁ ଗଣ୍ଡ ପାଇ । ୪୫ । ସେହି ଯୋଗେଣ ଯେବେ ରାତ୍ରେ ହୁଅଇ ଜାତ, ମାତାକୁ ଷୋଳ ବରଷକୁ ଗଣ୍ଡ ଲାଗଇ କରନ୍ତାନ୍ତି । ୪୬ । ଉଭୟେ ସନ୍ଧ୍ୟାୟେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ସନ୍ତତ, ସେ ପୁତ୍ର

ରଜ କାଳେ ଉପୁଜଇ ଯଦ୍ୟପି ସନ୍ତତି
ମାତାଙ୍କୁ ଗଣ୍ଡ ଲଗିବ ବୋଲନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ।୫୪
ଉଭୟ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ବାଳ
ତାହାର ଉପରେ ପରାଭବ କରେ କାଳ । ୫୫
ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲଗଇ ଯେବେ ଯେତେକ ନକ୍ଷତ୍ରେ
ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ଗାନ୍ଧାରସେନର ଅଗ୍ରତେ । ୫୬
ଦେବ ଅସୁର ମାନବ କୁଳେ ଜାତ
ସେହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ବାରିବା କେମନ୍ତ । ୫୭
ଅଶ୍ୱିନୀ ମୃଗଶିରା ପୁଷ୍ୟା ହସ୍ତା ରେବତୀରେ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଉତପତ୍ତି
ଶ୍ରବଣା ପୁନର୍ବସୁ ଅନୁରାଧା ସ୍ୱାତି ଯେବେ ଦେବ ଅଂଶ ହୋନ୍ତି । ୫୮
ଦ୍ୱିଜା ଆରଦ୍ରା ରୋହିଣୀ ଉତ୍ତର ଭାଦ୍ରଅ
ପୂର୍ବା ଫାଲଗୁନୀ ଉତ୍ତରପୂର୍ବାଷାଢ଼ା ହୋଇ । ୫୯
ପୂର୍ବଭାଦ୍ରବ ଉତ୍ତର ଫାଲଗୁନୀ ଯେ ଦୁଇ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଉତପତ୍ତି
ସ୍ତ୍ରୀ ହୋଉ ପୁରୁଷ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟ ଅଟଇ ଜାତି । ୬୦
କୃତ୍ତିକା ମଘା ବିଶାଖା ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଶତଭିଷ
ଅଶ୍ଳେଷା ଧନିଷ୍ଠା ଚିତ୍ରା ମୂଳା ଯେ ହୁଅନ୍ତି ରାକ୍ଷସ । ୬୧

ନାଶ ଯେ ଯାଇ ତତ୍‌କ୍ଷଣାନ୍ତ । ୪୭ । ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ଅଦ୍ଧ ଘୃର ଦଣ୍ଡ, ସେଥେ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ଆଠ ବରଷେ ପାଇ ଗଣ୍ଡ । ୪୮ । ମୂଳା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେବେ ଘୃର ଦଣ୍ଡ ଆଇ, ଘୃର ବରଷକୁ ଗଣ୍ଡ ସେଥେ ଯେ ଜନ୍ମ ପାଇ । ୪୯ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠା-ନକ୍ଷତ୍ର-ଯେ ପ୍ରଥମ ଆଠଦଣ୍ଡ, ସେଥେ ଜନମ ହୋଇଲେ ବେନି ବରଷକୁ ପାଇ ଗଣ୍ଡ । ୫୦ । ଅଶ୍ଳେଷା ନକ୍ଷତ୍ର ସାତ ଦଣ୍ଡର ମଧେ, ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷକୁ ଗଣ୍ଡ ପାଇ ସାଧେ । ୫୧ । ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରର ଦୋଷ ପାଞ୍ଚଦଣ୍ଡ, ସେଥେ ଜନମ ହୋଇଲେ ବରଷେ ପାଇ ଗଣ୍ଡ । ୫୨ । ସେତେ ଯୋଗେ ଦିବସେ ଜନମ ଲଭିଲେ, ପିତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡ ଦୋଷ ପୁତ୍ର ଦୋହିତା ଉପୁଜିଲେ । ୫୩ । ରଜକାଳେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ସନ୍ତତି, ମାତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲଗଇ ବୋଇଲେ ଅଗସ୍ତି । ୫୪ । ଉଭୟେ ସନ୍ଧ୍ୟାଯେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ବାଳ, ତାହାର ଉପରେ ଭୋଗ ହୁଅଇ କାଳ । ୫୫ । ଗଣ୍ଡଦୋଷ ଲଗଇ ଯେ ସେତେକ ନକ୍ଷତ୍ରେ, ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ଗାନ୍ଧାରସେନର ଅଗ୍ରତେ । ୫୬ ।

୪୮।୧ (କ) ସନ୍ଧ=ସନ୍ଧ୍ୟାରେ, ଉପୁଜଇ
୫୭।୨ ସେହାଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ଜାଣିବା କେମନ୍ତେ ।

କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଉପୁଜିଲା ଗାନ୍ଧାରୀ
ଆବର ଉଆଂସୀ ହୋଇଲା ଜାତରେ ବ୍ରହ୍ମ ଯେ ଅସୁରୀ । ୬୨
ଆହେ ଚନ୍ଦ୍ର ନଷ୍ଟ ହୋଅଇ ସେ ଅମାବାଇଁ ଦିନ
ଅତି ଦୋଷେ ସ୍ତ୍ରିରି ହୋଅନ୍ତି ଉତପନ୍ନ । ୬୩
ସେ ଉଆଂସୀ କନ୍ୟାକୁ ବିଭା ହୋଅଇ ଯେବଣ ପୁରୁଷ
ତାହାର ଦେହ ଲଗନ୍ତେ ଯଶ ଶ୍ରୀ ଆୟୁଷ ହୁଅଇ ନାଶ । ୬୪
ଯେସନେକ ସନ୍ଦେଶ ଯହୁଂ ବ୍ୟାସେ କଲେ ପୂଚ୍ଛା
ଶୁଣିଣ ଗାନ୍ଧାରସେନ ନୃପତି ପଡ଼ିଲେକ ମୂର୍ଚ୍ଛା । ୬୫
କୋଳେ ଧଇଲା ତୋଳି ତାର ବଜ୍ରସେନ ମନ୍ତ୍ରୀ
ସାଷ୍ଟମ କରାଇଲେ ଯେ ପଣ୍ଡିତ ଉଗ୍ୟଂ ଯତି । ୬୬
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଶୁଣ ରାଜା ଗାନ୍ଧାର
ଆମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧିଯେ ଅଛି କରିବା ପ୍ରଥକାର । ୬୭—୧୨୬୭

---

୬୪ ସେହୁ କନ୍ୟାକୁ ବିଭା ହୁଅନ୍ତି ଯେବଣ ଜନ ।
ତାହାର ଦେହ ଲଗନ୍ତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅକ୍ଷ୍ୟ ହୋଯେ କ୍ଷୀଣ ॥

ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ମାହାତ୍ମ୍ୟ

ଗୋଲକ ବୃକ୍ଷ କରତା ନାଥର ରଞ୍ଜକ
ମହାକଳପ ବୃକ୍ଷ ସେ ହରଇ ମହାପାତକ । ୧
ପୂର୍ବେ ସୃଜିତ ତାହା କଲେକ ପ୍ରଜାପତି
ଦୋଷୀ କନ୍ୟା ହୋଇଲେ ତାକୁ ବିଭା କରିବନ୍ତି । ୨
ଗାନ୍ଧାରସେନ ବୋଇଲା ସେ ବୃକ୍ଷ ଅଛି ମୋହୋର ନଗର
ମଧ୍ୟଆନେ ।
ମୁଂ ତାହାକୁ ମୁନି ହୋ ପୂଜା କରଇ ନିତି ଦିନେ । ୩
ବ୍ୟାସେ ପ୍ରତିବାଚ ତୁ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ରାଜା
କିସ ଫଳ ଅଛି ତୁ ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ କରୁ ପୂଜା । ୪
ଗାନ୍ଧାରସେନ ପ୍ରତିବାଚ ସେ କରତାର ନାଥ ରଞ୍ଜକ
ଦରଶନେ ହରଇ ସେ ଅଶେଷ କୋଟି ପାତକ । ୫
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ରାଜା ନୋହଇଟି ସେମନ୍ତ
ଆମ୍ଭର ତତ୍ତ୍ୱଂ ଶୁଣ ହୋ ଶାହାସ୍ର ସଂଗତ । ୬
ବୃଷଭ ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ତିଥି ସେ ଦଶମୀ
ଗୁରୁବାର ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ରେ ବିଜୟେ ବିଶ୍ୱନାଥ ସ୍ୱାମୀ । ୭
ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱର ଦେବ ବୃଷଭ ପଲାଣି
ପିଠିରେ ବିଜେ କଲେ ଦେବ ପିନାକୀ ଶୂଳପାଣି । ୮
ହୃଦୟର ଆଭରଣ ଭୁଜଙ୍ଗ ସପତ ଫେରୁ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ବାଜଇ ନବଲକ୍ଷେ ଡମ୍ବରୁ । ୯

---

୧ । ବିଭା କରାଇବା ଗୋଲକ ବୃକ୍ଷକୁ । ମହାକଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ ସେ ହରଇ ପାତକକୁ ॥ (ପା) ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ବିଭାକର ଆଣି । ମହାକଳପ ବୃକ୍ଷ ସେ ହରଇ ପାପ ଶ୍ରେଣୀ ॥ (ପା) ୧।୧ (କ) କରତର ରଥେ ତକ । ୨।୧ ଦୂଷିତ କନ୍ୟା ବିଭା ହୋଇଲେ ହୁଅଇ ସେ ଗତି । (ପା) ୨।୨ (କ) ବିଭା କରିବ ଯୁଗତି । ୫।୨ (କ) ନାଥରଞ୍ଜକ = ରଥଚକ । ୯।୧ ସପତ = ସର୍ପ ୯।୨ (ଖ) ବାଜଇ = ହୁଂପାଂଳଇ ।

କଉତୁକେ ବହୁଜନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀ ଦେବରାଜ
ବଇଲ ଆରୋହଣ ଦେବ ମଧ୍ୟପୁରେ ବିରାଜେ । ୧୦
ଅନେକ ତୀର୍ଥେ ପଶି ଆସନ୍ତି ସୁତନେ
ଚଳନ୍ତି ମହେଶ୍ୱର ବଇତରଣୀ ନଦୀ କୂଳେ । ୧୧
ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ଅଛି ବାମ କତ ଲଗି
ପତ୍ର ଗୋଟିଏକ ବଇଲ ମଥାରେ ଘେନିଲେକ ବେଗି । ୧୨
ଈଶ୍ୱର ପୁଚ୍ଛା କଲେ ଶୁଣ ହୋ ମହାବୃଷଭ
ଏହି ପତ୍ର ଗୋଟି ମଥାରେ ଘେନିଲୁ କି ସୁଲଭ ହୋଇବ । ୧୩
ବୃଷଭ ବୋଇଲା ଦେବ ବାମେ ଯେବେ ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଥାଇ
ପତ୍ର ଗୋଟିଏ ଶିରେ ଘେନଲେ ଅମୃତ ଯୋଗାଣ୍ଡ ପାଇ । ୧୪
ଡାହାଣ ଭାଗେ ଯେବେ ବସୁର ବୃକ୍ଷ ଥାଇ
ତହିଁରୁ ପତ୍ର ଗୋଟିଏ ଘେନଲେ ଶତ୍ରୁ କ୍ଷୟେ ଯାଇ । ୧୫
ଆଗରେ ଶ୍ୱେତ ଦୁବ ଦେଖିଲେ ମଥାରେ ଘେନଣ ତୋଳି
ଅନେକ ଦୋଷ କ୍ଷୟ ଯାଏ ଶୁଣିମା କପାଳୀ । ୧୬
ତୁଳସୀ ବୃକ୍ଷ ଯେବେ ଦେଖିବ ପଛକତ ଲେଉଟି
ମଥାଏଣ ଘେନମ ହାଦେ ଝୁଡ଼ିଲ ପତ୍ର ଗୋଟି । ୧୭
ଜ୍ଞାନେ ଅଜ୍ଞାନେଣ ଯେତେକ ପାପ ଅଛି
ତତ୍‌କ୍ଷଣେ ସକଳ ପାତକ ଯାଇ ଲେଉଟି । ୧୮
ଭୋଜନ ପ୍ରାପତ ହୋଅଇ ସାହାଡ଼ା ପତ୍ରେକ ଘେନଲେ
ଆଜ ପରୀକ୍ଷି ଜାଣିମା ସଦାନନ୍ଦେ ବୋଇଲେ । ୧୯

୧୫।୧ ବସୁର — ବଦର — ବରକୋଳି । ୧୫-୧ (ଖ) ବସୁର=ଦେବଦାରୁ, ୧୯।୨ "ସ୍ନେହଜନକ........ବୋଇଲେ" ପାଦାନ୍ତ ପରେ ପୋଥି ଶେଷରେ ଅଧିକା ପାଠ :— ମାଘୋଟକ ନମସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ସର୍ବପାପ ପ୍ରଣାଶନଃ । ପ୍ରଚୁରଂ ଭୋଜନଂ ଦେହି ଦେବ ବୃକ୍ଷ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥ ୮।୨ ଲେଉଟୁ—ଘୁଞ୍ଚୁ । (କ) ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପଦ ସୁପକ୍ୱ ଅନ୍ନ ପ୍ରାପତ ସାହାଡ଼ା ପତ୍ର ଘେନଲେ ସ୍ନେହଜନକ ତରତ ବୃଷଭ ବୋଇଲେ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଭୁବନ ବୁଲିଲେ ମହାଦେବ
ପାଣି ଘାସ ଆହାର କତିକ ସେ ନ ନଅନ୍ତି ବୃଷଭ ।୨୦
ମନ ସରି ବୃଷଭକୁ ସେ ବୁଲନ୍ତି ଉପବାସେ
ଗିରି ଅରଣ୍ୟେ ବୁଲିବନ୍ତି ନରହନ୍ତି ବୁଲନ୍ତି ଆକାଶେ ।୨୧
ବାହୁଡ଼ନ୍ତି କପିଳାସେ ଆଦିତ୍ୟର ଅସ୍ତେ
କପିଳାସ ନିକଟେ ବଜାୟେ ଘଣ୍ଟୁ ବନ୍ଧ ହିନେହେ ।୨୨
ଅମୃତ ଯୋଗାଡ଼ ଯେ ରନ୍ଧନ କରନ୍ତି ଉମା
ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବାଟ ଗୃହ୍ବଂଣ ବିମୁଖ ଦେଖି ବାମା ।୨୩
ତେରି ଘଡ଼ ଯତ୍ନଂ ଗତି ଗଲା କରତାର
ଆପଣେ ଠାକୁରାଣୀ ବିଜେ କଲେ ମୁଣୋହ୍ବର ।୨୪
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଇଲମ୍ଭେ ସଂକଳ ଯୋଗାଡନ୍ତି ଭରି
ପିଠା ଖିରିସା ଗୋଡ଼ିକା ଛେନା ଚାଗଡ଼ା ଆଦି କରି ।୨୫
ସୁବର୍ଣ୍ଣ କୋପରିରେ ସମସ୍ତ ପୂରେଇଂ
ଦେବେପିନ୍ଧେ ଅନ୍ନପାଣି ଦେଇ ଭୁକ୍ତେ ପଞ୍ଚଗୁଣ୍ଡି ଲଇ ।୨୬
ପାଣି ଆଧାର କରି ତିନଗୁଣ୍ଡି ଭୁଞ୍ଜି
ପ୍ରେସନକ ସମୟେ ଡ଼ମ୍ବରୁ ଡବ, ଡବ ବାଜ ।୨୭
ଶୁଣିଣ ଗୋସାଣୀ ଯେ ବିଷାଦ ହୋଇଲେ
କେମନ୍ତ କରିବ ମୁହ୍ବଂ ଈଶ୍ବରେ ବିଜେ କଲେ ।୨୮
ସଂକୋଚେଣ ମୁଣୋହ୍ବ ଗୁଡ଼ି ଉଠିଲେ ବେଗ ହୋଇ
ବୃଷଭ ଗୁଆଣିରେ ଲୁଚ୍ଚଇଲେ ନେଇ ।୨୯
ପିଠା ଖିରି ଶାକର ପୂରେଇଲେ କାଞ୍ଜୋଲରେ
ଆଞ୍ଚୋବନ ସାରି ଦେଖି ହୋଇଲେ ବାହାରେ ।୩୦

୨୧।୨ (ଖ) ବୁଲନ୍ତି କ୍ଷେପନ୍ତି ଆକାଶେ । ୨୨।୧ (କ) କପିଳାସେ ବିଜେ କଲେ । ୨୫।୧ ପଇଲମ୍ଭେ=ପଲମେ । ୨୬।୧ କୋପରିରେ—ସଂଷ୍କୃତ କର୍ପର, ଚଟକା ପାତ୍ର ବିଶେଷ । ଦେଣ୍ଟ ଲଗିଥିବା ଗହିରା ଆଳ, କରେଇ ପରି । କାଞ୍ଜୋଲରେ—ପାତ୍ର ବିଶେଷରେ, ବେଲ । ୨୯।୨ ବୃଷଭ କହାଣୀ (କଧାଣୀ) ରେ ପୂରେଇଲେ ନେଇ । (ପା)

ରତନ ଝରୀରେ ଦେବୀ ପାଣି ଯେ ପୂରେଇ
ଗୁମ୍ଫୁରେ ପ୍ରବେଶ ଯେ ହୋଇଲେ ମହାମାଈ । ୩୧
ନନ୍ଦକେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ସଇ ଆଗ୍ୟାଂ ଦଲେ ସଦାନନ୍ଦ
ବୃଷଭ ଗୋଟିକ ନେଇ ଗୁଆଣିରେ ବେଗେ ବାନ୍ଧ । ୩୨
ଆଗ୍ୟାଂ ପ୍ରମାଣେ ନନ୍ଦକେଶ୍ୱର ଗଲ
ମଡନ କର ତାକୁ ଖମ୍ବରେ ନେଇ ବାନ୍ଧଲ । ୩୩
ଈଶ୍ୱରେ ଆଗ୍ୟାଂ ଦଲେ ନନ୍ଦକେଶ୍ୱରକୁ ସଇ
ଖଡ଼ ଆହାର ଘାସ ପାଣି କଛୁ ଅନ୍ନ ନ ଦେବୁଚି ବଇଲଇଁ । ୩୪
ସ୍ୱାମୀ ଆଗ୍ୟାଂସ୍ୟେଣ ସେ ଦୃଢ଼କର ବାନ୍ଧଣ ଅଇଲ
ବଜ୍ରର କଳଣି ଦେଇ ସେ କବାଟ କଲଲ । ୩୫
ବୃଷଭ ବରୁରଇ ମୋତେ ଈଶ୍ୱର କଷିଲେ
କରତାର ନାଥ ସ୍ନେହା କମ୍ପାଇ ନ ବରୁଣଲେ । ୩୬
ମୋହୋର ସ୍ୟେତେକ କଥା ଯେ ନଷ୍ଫଳ ହୋଅନ୍ତେ
ଆବର କରତାରଙ୍କୁ କେ ଭଗତ ହୋଇବ ଯୁଗତେ । ୩୭
ନସଟେଣ ବାସି ଖଡ଼ ନାଡ଼େ ଦଅନ୍ତେ ସେ ଭୁଣ୍ଡେ
ଦେଖିଲ ଅମୃତ ଯୋଗାଡ଼ ହୁଉଅଛୁ ଭାଣ୍ଡେ । ୩୮
ସନ୍ତୋଷେଣ ଭୋଜନ ସେ କଲକ ବୃଷଭ
ସୁମରଇ ସ୍ନେକ ଲସ୍ୟେ କର ହାଦେ କରତାର ଦେବ । ୩୯
ଭୁଞ୍ଜିଣ ବଇଲ ଯେ ହୋଇଲ ଆନନ୍ଦ
ହେ ବୁଧ ଜନେ କରତାର ନାଥଙ୍କୁ ନତ୍ୟେ ବନ୍ଦ । ୪୦
ଈଶ୍ୱର କଷଣରୁ ହୋଇଲଟି ପାର
କସ କର ପାରଇଟି ଆବର ନାଶକର । ୪୧
ସ୍ୟେହ୍ୱ ହସ୍ତରେ ଫଳ ଲଭନ୍ତି ବରଞ୍ଚି ନାରାୟଣ ପ୍ରସାଦେ
ଶୃଦ୍ରମୁନ ସାରେଳ ଦାସ କରତାର ପଦ୍ମପାଦେ ବନ୍ଦେ । ୪୨

୩୨।୨ ଗୁଆଣିରେ— ଖାଇବା କୁଣ୍ଡ ସ୍ଥାନରେ । ୩୪-୨ (ଖ) ଖିରପାଣି ଅନ୍ନ ନ ଦେବୁଛି ବୃଷଭକଇ । ୩୪-୨ 'ନନ୍ଦକେଶର' ୩୬ ପଦର ୧ମ ପାଦର 'କଷିଲେ' ସହିତ ମିଶିଯାଇଛୁ ଅନ୍ୟ ପଦ ମାନ ନାହିଁ । ୩୬-୧ ବୃଷଭ ବରୁରଇ ଈଶ୍ୱର କପଟ ମୋତେ କଲେ । (ପା) ୩୯-୨ (ଗ) ସୁମରଇ ସ୍ନେ କୃଷ୍ଣ ମୋତେ ପାଶକରବେ ନିରଞ୍ଜନ ୪୦-୨ (ଗ) ଅନନ୍ତେ କୋପ ମତେ କଲେ ସଦାଶିବ ।

ଷଷ୍ଠ ସର୍ଗ

ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଗାନ୍ଧାରସେନ ନୃପତି
ଯେ ପନ ଶିରେ ଘେନଲେ ଯେସନେକ ଫଳଶ୍ରୁତି । ୪୩
ଭୃଙ୍ଗିଶ ବୃଷଭ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଲା
ଶୋଷକୁ ପଶା ଭୋଗକୁ ଅମୃତ ଯୋଗାଡ଼ ପାଇଲା । ୪୪
ଶୋଇଅଛୁ ବୃଷଭ ହୋଇଣ ମହାନିପୁଣ
ଶୁଭେଣ ପ୍ରହର ଯେ ହୋଇଲାକ ସତି । ୪୫
କବାଟ ଫେଡ଼ି କରି ଦେବ ଯେ ସୁତଲେ
ଭିତରକୁ ପଶିଲେ ଦେବ ବୃଷଭ ବିକଳେ । ୪୬
ଈଶ୍ୱରେ ହସିଲେ ଯେ ମହା ବୃଷଭଙ୍କୁ ଚାହିଁ
କିସ ଫଳ ପାଇଲୁ ହୋ ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଧାୟି । ୪୭
ବଇଲ ବୋଇଲା ଦେବ ଶାହାସ୍ତ ନୋହଇ ଯେ ମିଥ୍ୟା
ସୁଖେଣ ପାରି ତୁଅନ୍ତ ଯେତେ କରତାର ଭଗତା । ୪୮
ଈଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ପାଇଲୁ ତୁ ଯେତେକ
ସଂସାର ଜନଙ୍କୁ ପ୍ରାପତ ହୋଉ ତେତେକ । ୪୯
ବୃଷଭ ବୋଇଲା ଦେବ ପ୍ରତକ୍ଷେ ପାଇଲା
ତୁମ୍ଭର ମୁଣୋହ୍ନି ନ କରୁଣୁ ମୁଁ ଆଗେ ଯେ ଖାଇଲା । ୫୦
ଯେ ଯାହାକୁ ସ୍ୱାମୀ ହୋଇଥାଇ ଭଗତା
ଅବଶ୍ୟ ସେ ତାହାନ୍ତ କରନ୍ତ ନା ଚିନ୍ତା । ୫୧
ସେବକ ଚିନ୍ତା ଯେବେ ସ୍ୱାମୀକ ନ ଲାଗିବ
କେବଣ ମତେ ସେ ଏ ସଂସାରୁ ତରିବ । ୫୨
ଯେତେକ ଯୋଗାଡ଼ ତୁମ୍ଭର ମତଫଳ
ତୁମ୍ଭର ମୁଣୋହ୍ନ ନ କରୁ ମୁଁ ଆଗ ତା ପାଇଲା । ୫୩
ସ୍ୱାମୀ ଲକ୍ଷେ କରି ଦେଖ ନ ମୋହୋର ଗୁଆଣି
ଗନ୍ଧ ଆମୋଦଇ କର୍ପୂର ରସ ଜାଣି । ୫୪
ସ୍ୱରୂପ ଦେଖି ଈଶ୍ୱର ବିଷାଦ ହୋଇଲେ
ପାର୍ବତୀଙ୍କି ସଲ୍ଲଜ ହୋଇ ପଚ୍ଚରିଲେ । ୫୫

୪୭-୨ —(କ) ଧାୟି—ଦାହ । ୫୨-୨ (ଖ) ସଂସାରୁ ତରିବ—ସଂସାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତିବ ।
୫୫-୨ ପାର୍ବତୀଙ୍କି ସନ୍ନିଧିକୁ ଯାଇଣ ପଚ୍ଚରିଲେ । (ପା)

ବୃଷଭକୁ ନେଇ ଟି କେହ୍ନୁ ହେଲ ମୋ ଯୋଗାଡ଼
ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ନାଇ ଦେବ ଏଥିର ତଥ୍ୟ ଯେ ବେଭାର । ୫୬
ପାର୍ବତୀ ହସିଲେ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ବଚନେ
ତୁମ୍ଭର ଆସିବା ବିଳମ୍ବ ଦେଖିଣ ସିଲୋଚନେ । ୫୭
ସମସ୍ତ ବାଢ଼ିଣ ଦେବ ବସିଲି ମୁଁ ଭୁଞ୍ଜି
ଯେସନ ସମୟେଣ ଡମ୍ବରୁ ଶବଦ ବାଜି । ୫୮
କ୍ଷୁଧାୟେଣ ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ କୋପ କରିବ ବୋଲି
ସବୁ ନେଇ ବୃଷଭ ଗୁଆଣିରେ ଭରିଲି । ୫୯
ସଦାନନ୍ଦ ହସିଲେ ଗିରିଜାର ବଚନେ
ଯେହେଣ୍ଟର୍କ କର ଯେ ପ୍ରାପତଟି କରନ୍ତି ଦେବତା ମାନେ । ୬୦
ବଦୟନ୍ତି ବ୍ୟାସେ ପାରେଶ୍ୱର ନାନେ
କରତାକୁ ସେବଲେ ତପଫଳ-ଶ୍ରୁତ ହାଦେ ଅଛଇ ଯେସନେ । ୬୧
ଶୁଣ ହେ ରାଜା ଯେବେ ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଯେ ଦେଖିବା
ଗାନ୍ଧାର୍ବିକ ତାହା ପ୍ରଦାନ କରିବା । ୬୨
ଭିତର ନବର ଅଗଣା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନେ
ଗୋଲକ ବୃକ୍ଷ କଲେ ବରବେଶ ବିଧାନେ । ୬୩
କନ୍ୟାବେଶ ଯେ କଲେକ ଗାନ୍ଧାର୍ବି
ମଙ୍ଗଳ ବାକ୍ୟେ ତାଙ୍କୁ ସୀଉକାର ବରଣ କରି । ୬୪
ଉଦକ-ପାଦ ଗୋତ୍ର ଯେ ଶାକୋଟ ବୃକ୍ଷ
ବୃନ୍ଦା ଅର୍କ ଗୋତ୍ର ଯେ ଗାନ୍ଧାରସେନ ବଂଶ । ୬୫
ଉଭୟ କୁଳ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରିଲେ ମୁନେ୍ୟ
ଗୋଲକ ବୃକ୍ଷ ଗାନ୍ଧାର୍ବିକ କଲେକ ପ୍ରଦାନେ । ୬୬
ଗାନ୍ଧାର୍ବର କର ଗୋଲକ ବୃକ୍ଷ ଡାଳେ
କୁଶ ବନ୍ଧନ କରନ୍ତି ମୁନି ମନ୍ତ୍ରବଳେ । ୬୭

୬୧-୧ (କ) ନାନେ=ନନ୍ଦନେ ୬୧-୨ (ଖ) ତତ୍ତ୍ୱଫଳ ଶ୍ରୁତ ଅଛଇ ଏସନେ ୬୧-୨ (ଗ) ତତ୍ତ୍ୱଫଳ ଶ୍ରୁତ ହାଦେ ଅଛଇ ଏହନେ । ୬୮ ଗାନ୍ଧାର୍ବର କର ତନ୍ତୁଂ ବୃକ୍ଷରେ ଲାଗିଲା, ସାହାଡ଼ା ବୃକ୍ଷ ଗୋଟି ତତକ୍ଷଣେ ଜଳିଗଲା ॥ (ପା)

ଗାନ୍ଧାସ୍ତ ବୃଷ ସନ୍ଧ୍ୟଂ ପ୍ରେକ ଯୋଗ ହୋଇଲ
ସେ ସାହାଡ଼ା ବୃଷ ଗୋଟି ତତ୍‌କ୍ଷଣାନ୍ତ ମଲ । ୬୮
ଦେଖିଣ ଚକିତ ଯେ ହୋଇଲେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
ଗାନ୍ଧାର ସେନ ନୃପତି ବସିଲ ବରସେ । ୬୯
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଭୁ ନ ଭାଳ ନୃପତି
ସମସ୍ତ ଅରିଷ୍ଟି ଏହାର ହୋଇଲାନ ଶାନ୍ତ । ୭୦

୭୦-୨ (ଖ) (ଗ) ହୋଇଲ ଧନେଶୋଢ

— + —

ଗାନ୍ଧାରୀ ସହ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବିବାହ

ତୁ ସ୍ୱେବେ ହାଦେ ଆମ୍ଭର ବଚନ କରିବା
ଗାନ୍ଧାରୀକ ତୋର ଆମ୍ଭ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକଇ ଦେବା । ୧
ବ୍ୟାସଙ୍କ ବଚନେ ରାଜା ସମଦଣ୍ଡ ସାଜ
ଚଳଇ ମହାରାଜା ହସ୍ତିନା ପୁର ମଝି । ୨
ଗାନ୍ଧାରୀକ ଘେନ ଚଳଲେ ବ୍ୟାସ ମହାଯତି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ ସେ ଯୁବତୀ । ୩
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର କୃତ୍ତିକା ବୃଷରାଶି
ଗାନ୍ଧାରୀ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁରୀ ଆବର ଉଆଂସୀ । ୪
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାସ୍ୱେଂ ବରିଲ ଅନେକ କନ୍ୟା ମଲ
ଗାନ୍ଧାରୀକ ବର ବାଇଶି ରାଜା ନାଶ ଗଲ । ୫
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକଇ ନାହିଂ କନ୍ୟା ଗାନ୍ଧାରୀକ ନାହିଂ ବର
ସ୍ୱେ ଜାତ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁରୀ ସେ ବ୍ରହ୍ମ ଅସୁର । ୬
ଦୁହିଂଙ୍କର ସ୍ୱେକ ଯୋଗ ହୋଇଲ ପୀରତି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀ ହୋଇଲେ ସ୍ୱେକ ମେଳମତି । ୭
ବଦଯୁନ୍ତ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ
ଗାନ୍ଧାରୀକ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଯେ ହୋଇଲେ ପ୍ରଦାନୁ । ୮
ବେନ ଅସୁର ସେ ହୋଇଲେ ସମଯୋଗ
ବଢ଼ିଲ ପୀରତି ଉପୁଜଲ ଅଦ୍ଭୁତ ରଙ୍ଗ । ୯—୧୩୫୭

୨। ନାସ୍ୱେଂ—ନାମେ । ୨-୨-(ଖ) ଗାନ୍ଧାରୀକ ଘେନ ସେ ଚଳଲ ସମରାଜ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଚରିତ, ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ସେବା ଓ ତାଙ୍କଠାରୁ ବରପ୍ରାପ୍ତି

ବଇବସୁତ ମନୁ ପୁଚ୍ଛାକଲେ ଅଗସ୍ତିଙ୍କି
ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ କେମନ୍ତେ ବଶ କଲେ କହିବା ବ୍ରହ୍ମ ବାକ୍ର । ୧
ଶୁଣହୋ ମହାତମା ଯୁଗାନ୍ତେକ ପୁରୁଷ
ପଣ୍ଡୁର ଚରିତ ଶୁଣିମା ଅମିୟ ଦିବ୍ୟ ରସ । ୨
ସିଦ୍ଧପୁର ନଗ୍ରେ କୁନ୍ତଭୋଜ ନୃପତି
ତାହାର ଭାରିଜା ନାମ ଅଛଇ ଜମ୍ବୁବତି । ୩
ମଦନ ମହାଦେବର ସେ ଅଟଇ କୁମାରୀ
କରବୀର ପୁରର ସେ ଅଟଇ ଅଧିକାରୀ । ୪
କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜାର ସେ ଯେକଇ ଦୁହିତା
ଶ୍ରଦ୍ଧାଏ ନୃପତି ନାମ ଦିଲେ ତାହାକୁ କୋଇନ୍ତା । ୫
ବଡ଼ାଇ ସୁନ୍ଦର ସେ ଅଟଇ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତୀ
ଅତି ସୁନ୍ଦର ସେ ଅତୁଳାପ୍ରିତ ଯୁବତୀ । ୬
ପୁତ୍ର ନ ଥାଇ ସେ କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜାର
ଯେକା ଦୁଲଲୀଙ୍କ ତାର ସ୍ରାଗ ଯେ ଅପାର । ୭
ବୃଷଭ ମାସ ପଞ୍ଚମୀ ବୃହସ୍ପତି ବାର
ଗୁରୁପୁଷ୍ୟା ଯେ ଅମୃତ ଯୋଗ ସେ ଦିନର । ୮
ବବ ନାମେ କରଣ ଯେ ଶୂଳ ନାମେ ଯୋଗ
ବୃଷଭ ସଂକ୍ରାନ୍ତିକ 'ତେର ଦିନ ଭୋଗ । ୯
ଯେମନ୍ତ ସମୟେଣ ଦୁର୍ବାସା ମହାଋଷି
କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜା କଟକେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଆସି । ୧୦
ଦେଖି କୁନ୍ତଭୋଜ ରାଜା ପାଦଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଲା
ନସ୍ତରିଲ ମହାତମା ହୋ ଆଜଦିନ ମୋତେ ଭଲା । ୧୧

୧।୨ ବାକ୍ର—ବାକ୍ୟ । ୩।୧ ହସ୍ତିପୁର ନଗ୍ର ରାଜା, ସାହାପୁର ନଗ୍ରରାଜା । ୪।୧ ମଦନ ମହାସେନର ସେ ଅଟଇ କୁମାରୀ । ୭।୨ (ଗ) ସ୍ରାଗ—ସରାଗ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ସୋହ ।

ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଫଳ ହୋଇଲା ଆଜ ମୋରୁ
ମୁଂ କ୍ଷମ ହୋଇବ କି ତୋର ପାଦପଦ୍ମ ପଖାଳିବାକୁ । ୧୨
ଦୁର୍ବାସାପ୍ରେ ପ୍ରଚିବାଚ ତୁ ଅଛୁ ନା କୁଶଳେ
ପାତ୍ର ଅମାତ୍ୟେ ଖଟି ଅଛନ୍ତି ନା ସକଳେ । ୧୩
ସମସ୍ତ କୁଶଳ ବୋଲି ବୋଇଲେ କୁନ୍ତଭୋଜ
ଜୀବନ ସୁଫଳ ମୁନି ହେ ଦେଖିଲି ମୁଂ ତୋତେ ଆଜ । ୧୪
ଦୁର୍ବାସାପ୍ରେ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ଅଇଲୁ ତୋହୋର ରାଜ୍ୟକୁ
ଚତୁର୍ମାସ୍ୟା ବଞ୍ଚିବୁ ବସା ଖଣ୍ଡି ଦେବୁ ମୋତେ । ୧୫
ବଡ଼ାଇ ସମ୍ପଦ ଜାଗ ଦେଖିଲୁ ତୋର ପୁଣି
ରହିବାକୁ ତୃଷ୍ଣା ଯେ ବଳିଲା ଆମ୍ଭର । ୧୬
କୁନ୍ତଭୋଜ ବୋଇଲେ ମୁଂ କିସ କରିବ
ରହାଇଲେ ତୁମ୍ଭନ୍ତ ଭଗତି ହୋଇ ନୁଆରିବ ୧୭
ଯାଅ ବୋଲି ବୋଇଲେ ତୋର କୋପ ଉପୁଜିବ ତନୁ
ଜାଣି ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ କରିବା ତପୋଧନୁ । ୧୮
ଦଶ ସହସ୍ର ଯୋଜନେ ମୁଂ ଅଟଇ ଅଧିକାରୀ
ବଂଶ ଭ୍ରାଥ ସୁତ ନାହିଁ ନା ମୋହୋର । ୧୯
ରାଜ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରାତପୁଣ ନ ପୁଣ ପାସୋରଇ ତୋତେ
ତୁ ଈଶ୍ୱର ସମାନେ ମହାଋଷି ନପୁଣ କୋପ କରୁ ମୋତେ । ୨୦
ଦୁର୍ବାସାପ୍ରେ ବୋଇଲେ ତୁ କାହିଁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସେବା କରିବୁ
ତୋହୋର କର ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଜଣେ ତୁ ଦେଇଥିବୁ । ୨୧
ଆଶ୍ରମ ଗେଟିକ ଲିପିବ ଅଗଣା ଝୋଟି ଦେବ
ପାଣି ଝରିପ୍ରେ ଆଣିମ ଫୁଲ ପୁଡ଼ାପ୍ରେ ତୋଳି ଦେବ । ୨୨
ପାଲଟା ବସ୍ତ୍ର ଖଣ୍ଡ ପଖାଳିବ ନେଇ
ପ୍ରେତେକ କରଣ ସେଠି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଭଗତ ହୋଇ । ୨୩

୧୮-ଯାଅ ବୋଇଲେ କୋପ ତୋର ବଢ଼ିବ ବ୍ରହ୍ମସୁତ । ଜାଣି ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ କର ତପୋନ୍ଦ୍ର ॥ ୨୨-୧ (ଗ)ଅଗଣା ଗୋଟି ଖଡକିବ ।

କୁଳଧ୍ୱଜ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଆନକୁ କିଂପେ ଦେବ
ଯେକା ଦୁହିତା ଗୋଟିଏ ମୋହୋର ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଥାଉ ସେବ । ୨୪
ଦୁହିତାଙ୍କୁ ରଖି ସେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ କୁଳଧ୍ୱଜ
ଆଶ୍ରମ ଖଣ୍ଡିଏ କଲେ ନଗ୍ରର ବାହାର । ୨୫
କୋଇଲ୍ୟାଏ ହୋଇଥାଇ ବନୟ ଭଗତେ
ଦୁର୍ବାସା ଋଷିଙ୍କି ସେବା କରଇ ଅନୁବ୍ରତେ । ୨୬
ରଜ ପ୍ରଭାତରେ ଅଗଣା ପଅଂଶ
ଗୋମୟ ଫେନ ଛେର ପକାଇ ଯତ୍ନ କରି । ୨୭
ନତପ୍ରତି ପାଚିଲା ଆମ୍ବପତ୍ର ଲୁଚାଏ ଆଣଇ ସାଉଣ୍ଟି
ପଖାଳି ପୀଢ଼ାରେ ଶୁଖାଇ ପାଲଟା କାଟ୍ଟେଟି । ୨୮
ଗଣ୍ଡୂ ତମ୍ବାପାଣି କପୋର ମାଜଇ ଆମ୍ବିଳେ
ଆଶ୍ରମ ଖଣ୍ଡିକ ଲେପଇଂ କୃଷ୍ଣ ଗୋମୟରେ । ୨୯
ବିଭୂତି ଗୁଡ଼ାଏ ମେଦଇ ସଞ୍ଚ କରି
ପତ୍ର ଗୁଡ଼ାଏ ଆଣଇ ସେ ବେଲ ଗଛରୁ ପାରି । ୩୦
ବାଳୁତ ବୟସ ସେ ରଜାର କୁମାରୀ
ସୁଗ୍ୟାନୀ ପଣେ ଥାଇ ଋଷିଙ୍କି ସେବା କରି । ୩୧
ଋଷି ରହେ ସମାଧିରେ ବସିଥାନ୍ତି ଯେ ଭିତରେ
କପାଟ ଗୋଟି ପାଡ଼ି କୋଇଲ୍ୟା ବସିଥାଇ ବାହାର ଦୁଆରେ । ୩୨
କୋଇଲ୍ୟାର ଭଗତେ ଅନେକ ସନ୍ତୋଷ ଦୁର୍ବାସା
ନାନା ତୀର୍ଥକୁ ମୁନି ନ କଲେ ମନାସା । ୩୩
କୁଳଧ୍ୱଜ ରଜ୍ୟେ ମୁନି ରହିଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ
ଚତୁର୍ମାସ୍ୟାକୁ ବୋଲି ରହିଲେ ପାଞ୍ଚବରଷ ପରଯନ୍ତେ । ୩୪
ମଉଦଧି ତୀର୍ଥେ ଅର୍ଦ୍ଧୋଦୟା ପଡ଼ି ପାଦ ଦ୍ୱର
ଦକ୍ଷିଣ ମଉଦଧିକ ସମସ୍ତେ ଯାଉଛନ୍ତି ତୀର୍ଥ କରି । ୩୫
କୁଳଧ୍ୱଜ ରଜାର ଅଗ୍ରତେ ମିଳିଲେ ତପୋବନ୍ତେ
ଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳ ମୁନି ତାମ୍ର ପାତ୍ର ହସ୍ତେ । ୩୬

୨୪-୨ (ଗ) ଅନ୍ୟ ଲୋକ କରେ ମୁକ୍ତ ଧର୍ମ ଯେ ପାଇବ । ୩୨ । ଋଷିଙ୍କ ଆଶ୍ରମେ ବସିଥାଇ ନରଧାରେ । କପାଟ ପାଡ଼ି ଭିଡ଼ି ବସିଥାଇ ଦ୍ୱାରେ । ୩୫-୧(ଖ) ତୀର୍ଥ ଧର୍ମ ବୋଲିଣ ପଡ଼ିଲା ପାଦ ଦ୍ୱର ।

ଦେଖିଣ ଉଠିଲା ସେ ମହୀଧର ସ୍ୱାମୀ
ମୁନିଙ୍କର ଚରଣେ ସେ ହୋଇଲା ପରଣାମି । ୩୭
ଯେତେକାଳେ ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ କଲେକ ଦୁର୍ଭାସା
ସମସ୍ତେକ ଆସିଣ ପୂରିଲା ମନାଶା । ୩୮
ଦୁର୍ଭାସା ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ଯେଘାନ୍ତ ସେ ଅଇଲୁ
ପାଞ୍ଚବରଷ ହୋଇଲା ତୋର ରାଜ୍ୟରେ ରହିଲୁ । ୩୯
ବୋଲଇ ନୃପତି ହସ୍ତରଲ ତପୋବନ୍ତ
ଯେମନ୍ତ ହୋଇ କେ ତୋତେ ହୋଇଛୁ ଭଗତ । ୪୦
ଦୁର୍ଭାସାଯେ ବୋଇଲେ ବଡ଼ ସୁଖେଣ ସେ ଥିଲୁ
କୋଇନ୍ତାଙ୍କର ଭଗତେ ନାନା ତୀର୍ଥ ଉପେକ୍ଷିଲୁ । ୪୧
ଆମ୍ଭେ ତୋହୋର ପୁରେ ଅନେକ ପାଇଲଇ ସୁଖ
ଆହୋ କୁନ୍ତଭୋଜ ତୋତେ ପ୍ରାପତ ହୋଉ ଶତେ ପୁତ୍ର ।୪୨
ସୋମବଂଶେ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋଉ ତୋର କୋନ୍ତା
କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁ ଯେହାକୁ ଧର୍ମ ଯେ ଦେବତା ।୪୩
ଧର୍ମବଳେ ବଳବନ୍ତା କ୍ଷତ୍ରୀ ହୋଇ ତୋର ପୁତ୍ର ହୋଉ ଜାତ
ପଞ୍ଚୁ କଣ୍ଟକରେ ଠାକୁରାଣୀ ହୋଉ ତୋ ଦୁହିତ । ୪୪
ଯେସନେକ ବର ଦେଇ ଚଳନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମସନ୍ତ
କୋଇନ୍ତାଯେ ଗୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି ସେ ମୁନିଙ୍କ ପଛକତି । ୪୫
ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ମହାତ୍ମାଯେ ପଶିଲେ ବନସ୍ତରେ
କୋନ୍ତାଯେ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ପଞ୍ଚୁକୋଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ । ୪୬
କୋଇନ୍ତାଯେ ଛୁଙ୍କିଲେ ବନସ୍ତରେ ପଟି
ଧାଡ଼କାରେ ଦୁର୍ଭାସାଯେ ଗୃହ୍ୱଂଲେ ଲେଉଟି । ୪୭
ଦୁର୍ଭାସାଯେ ବୋଇଲେ ତୁ ଗୋଡାଇ ଅଛୁ ଆଣ୍ଟି
ଆମ୍ଭନ୍ତ ଘ୍ରଡ ତୋହୋର ଶର୍ର ନ ବଳଇ ଯାଇ । ୪୮
ବାହୁଡ଼ ଯାଅ ମା ଗୋ ନ ପଶ ବନସ୍ତକୁ
ବ୍ୟାଘ୍ର ଭଲ୍ଲୁକେ ଅଛନ୍ତି ନାଶ କରିବେଟି ତୁକୁ । ୪୯

୪୬। କୋଇନ୍ତାଯେ ଗୋଡ଼ାଇ ଅଛନ୍ତି ପଞ୍ଚଚରଣ କୋଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତରେ ।

କୋଇନ୍ତାସ୍ୟେ ବୋଇଲେ ମୁଂ ଈଶ୍ୱର ସମାନେ ଋଷିଙ୍କି ସେବା କଲି
ସ୍ୟେତେକାଳ ସେବା କରି ମୁଂ ଯେ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଲି । ୫୦

ବାଲି କୁଡ଼ ଗୋଟିସ୍ୟେ କୁଡ଼ାଇ ପଦ ଲେଟସ୍ୟେ ଡିହ୍ନାଂରେ ଦେଇ
ଲସ୍ୟେ କରି ସେବଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇ ସେହ୍ନ । ୫୧

ତୋହୋର ପରି ଋଷିଙ୍କ ସ୍ୟେତେକାଳ ସେବା କଲି
ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଲି ମୁଂ କିଛି ନ ପାଇଲି । ୫୨

ଦୁର୍ବାସାସ୍ୟେ ବୋଇଲେ ତୁ ତ ଭୁମି ହୋଇଥିଲୁ
ପାଞ୍ଚବରଷ ଯେ ସେବା କରି କିଛିହିଂ ନ ମାଗିଲୁ । ୫୩
ମହାମନ୍ତ୍ର ହାଦେ ଗୋ ନ·ଦେଉଛି ଯାଚି
ଆମ୍ଭେ ବସ୍ତୁରିଲୁ ସ୍ୟେହାର କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଂ କିଛି । ୫୪
ସ୍ୟେବେ ହେ ମହାତମା ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା
ସ୍ତ୍ରିଗି ଆମ୍ଭେ ମନ୍ଦଜାତି ପଦାର୍ଥେକ ଦେବା । ୫୫
ଦୁର୍ଭାସାସ୍ୟେ ବୋଇଲେ ଗୋ ଯେ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା
ଦେବୁ ଅବଶ୍ୟ ଯେମନ୍ତେ ସୁନ୍ଦର ତୋର ପୂରେଇ ମନବାଞ୍ଛା । ୫୬
ମୁହିଂ ବାଳ ସ୍ତ୍ରିଗି ମୁନି ହେ ନ ଜାଣଇଂ ସନ୍ଦେହ
ଜାଣି ମହତମା ମୋତେ କରିବା ଅନୁଗ୍ରହ । ୫୭
ଦୁର୍ଭାସାସ୍ୟେ ବୋଇଲେ ଗୋ ଆଉ ସ୍ତ୍ରିଗିଙ୍କର ଯେତେହେଁ ବ୍ରତ
ସୁନ୍ଦର ଭ୍ରିଥା ହୋଇବ ସୁଭଗ୍ୟଂ ପଣ୍ଡିତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ । ୫୮
ସୁପୁତ୍ର ହୋଇବ ତୋର ଅତିଅନ୍ତ ବଳବନ୍ତା
ସାଂଗ୍ରାମକୁ କେବେହେଂ ନୋହିବ ପଛଗତା । ୫୯
ସ୍ୟେସନେକ ବାଞ୍ଛା ସ୍ତିରିଙ୍କର ପ୍ରକୃତି
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ଦେଖିଲେ ହୋଅନ୍ତି ଭୋଳମତି । ୬୦
ଆମ୍ଭେ ଦେବୁ ତୋତେ ମହାମନ୍ତ୍ର ଜପାମାଳୀ
ସ୍ୟେହା ଯତ୍ନ କରି ତୁ ଥାଅସି ସମ୍ଭାଳି । ୬୧

୫୦।୨ ସ୍ୟେତେ କାଳ ଯାସ୍ୟେ ସେବ କିଛୁ ଯାଚି ନ ପାଇଲି । ୫୨-୧ (ଖ) ସ୍ୟେତେକାଳ=ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ୫୫।୨ ସ୍ତ୍ରିଗି ଆମ୍ଭେ ଅଭାଗି ପଦାର୍ଥେକ ଦେଇ । ୫୯।୧ ସବୁଠାରୁ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ଅତୀବ ବଳବନ୍ତ । ପାଠାନ୍ତର ସବୁତହୁଁ ହୋଇବ ବଳବନ୍ତ । ଏସନକ ବସ୍ତୁର ସ୍ତିରିଙ୍କର ଶୁଭ କଥା ।

ଶେଜ୍ୟା ଗଢେଣ ଗୋ ସୁମରିବୁ ଯାହାକୁ
ସେ ଆସି ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇବ ଜାଣ ତୁକୁ । ୭୨
ଯଦ୍ୟପି ବ୍ରହ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ପବନ ସେ ବିଷ୍ଣୁ
ମୂର୍ଦ୍ଧନ ଫାଟି ପ୍ରାଣ ଯିବ ନ ଅଇଲେ ତା ଘଟୁଂ । ୭୩
ଜପାମାଳୀ ଦେଇଣ ସେ ଗଲେ ବ୍ରହ୍ମପତି
ଅନ୍ତଷକ୍ଷେ ମହାତ୍ମା ଗଲେ ତତକ୍ଷଣାନ୍ତ । ୭୪—୧୪୨୧

୭୨।୨ ସେ ଆସି ପ୍ରବେଶ ହୋଇବ ଜାଣ ତୁକୁ । ୭୩-ପଦ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ।

କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ବଚନ ଯେସନେକ ଶୁଣି
ବିସ୍ମର କରଇ ସେ କୁନ୍ତଭୋଜର ଦୁଲଣୀ ।୧
ଯେ ମହାଯନ୍ତ୍ର ଯେବେ ମାଳା ଦେଇ ଗଲେ ମୋତେ
ଯେଥିର ତଦନ୍ତ ମୁଁ ଜାଣିମି କେମନ୍ତେ ।୨
ଯମୁନା କୂଳେ ଦେଖି ଶାଳପତ୍ର ଶେଜ୍ୟା ଗୋଟି କଲେ
ମେରୁ ପୃଷ୍ଠ ହୁଅନ୍ତେ କରତାର ସୁମରିଲେ ।୩
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଦେବ କରତାର ଆସନ କମ୍ପିଲା
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମହାମନ୍ତ୍ର ସେ କୋଇନ୍ତୀ ସୁମରିଲା ।୪
ମୁଁ ଯେହା ବଞ୍ଚାଇ ନ ସିଦ୍ଧ କେମନ୍ତେ
ବିଜୟେ ବିରଞ୍ଚି ନାରାୟଣ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କ ଶେଜ୍ୟାତଟେ ।୫
କୋଇନ୍ତୀକୁ କରତାର ଧଇଲେ ନିଜ କୋଳେ
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ ମଦନ ରସ ଭୋଳେ ।୬
କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ଣ ବୋଇଲେ ଭୋଜର କୁମାରୀ
କେ ଟି ତୁ ମହାତମା ମୋତେ ବଳାତ୍କାର କରି ।୭
ବୋଲନ୍ତି ଆରେ ମୁହିଁ ସେ କରତାର ବିରଞ୍ଚି ନାରାୟଣ
ଋଷିଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ ମୋତେ କଲୁ ସୁମରଣ ।୮
ଯେବେ ମୋତେ ଶୃଙ୍ଗାର ଦେବୁ ନାରେ ବାଳୀ
ଅନେକ ବାଗେ ତାକୁ କଟାଳ କଲେ ଅଂଶୁମାଳୀ ।୯
କୋଇନ୍ତୀଯେ ବୋଇଲେ ମୁଁ ଅବିଭାଇ ଅଟଇ ଅରଜବତୀ
ତୁ ଦିଗପାଳ ହୋଇ ମୋତେ କରୁଛୁ ଅନୀତି ।୧୦
ଦିନକରନାଥ ବୋଇଲେ ତୁ ମନ୍ଦକୃତ କଲୁ
ଅଲଗି ବାମା ହୋଇ ମୋତେ କିଂପେ ସୁମରିଲୁ ।୧୧
ଭୋ କରତାର ମୁଁ ସୁମରିଲି ଋଷି ବିଦ୍ୟା ପରୀଖି ନିମନ୍ତେ
ସୁଗ୍ୟାନୀ ନାଥ ତୁ ମୋତେ ହରିବୁ କେମନ୍ତେ ।୧୨
ବିରଞ୍ଚି ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର କେହ୍ନ ମେଣ୍ଟି
ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରାଣ ହାରିବ ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଯାଇ ଫାଟି ।୧୩

୧୧-୨-(ଖ) ଅଲଗିବାମା = ମଙ୍ଗଳହାଷ୍ଟା ୩-୨-(ଖ) ମେରୁ ଉହାଡ ଅନ୍ତରେ ।

ତୁ ମୋତେ ସୁମରଣୀ କଲୁ ନ ବତ୍ସର
ରମଣ ନ କଲେ ମୁଂ ତ ନ ଯାଇ ବାହୁଡ଼ି । ୧୪

ଯମୁନା ନଦୀତୀରେ ଗହନ ଅଟବ୍ୟା
କୋଇନ୍ଦ୍ରାକୁ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛିଲେ କରତା ଆଦଦେବା । ୧୫

ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇଣ ସେ କମଳଲୋଚନ
ଇନ୍ଦ୍ର ବଢ଼ାଇଲେ ସେ ଭଗର ସମାନ । ୧୬

ଅଖଳତ କନ୍ୟା ସେ ଅଟଇ ସୂଚୀଭେଦ
ସୂଚୀନାଡ଼ ସ୍ୱରୂପେଣ ଉପସ୍ଥ କଲେ ଦେବ । ୧୭

ବିବସନସାହ୍ନି ସେ ହୋଇଣ ଦେବା ଦେବୀ
ଅଗ୍ୟାଂନ ବାଳ ସ୍ତ୍ରି ସ୍ତ୍ରୀ ସେ କାମେଣ ଅଭାବ । ୧୮

କଞ୍ଚିତ ଶୃଙ୍ଗାର ସେ କଲେ କରତାରେ
ବାହୁଡ଼ି ନ ଗଲେ ଦେବ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରଡରେ । ୧୯

ବୀର୍ଯ୍ୟ ପତନ କାଳରେ ସେ ବ୍ରଜର କୁମାରୀ
ବଇକୁଳ୍ୟ ହୋଇ ଦେବୀ ଅନେକ ବିନୟ କର । ୨୦

ହେ କରତାର ନାଥ ନ ଛାଡ଼ ତୋର ବୀର୍ଯ୍ୟ
ଅମୋଘ ରେତ ଦେବ ମୋହୋର ଗର୍ଭେ ରହିବ ଆତ୍ମଜ । ୨୧

ଅବିଭାଇତ କନ୍ୟା ଆବର ଅରଜବତୀ
ଆବର ଗର୍ଭେ ମୋହୋର ରହିବ ସନ୍ତତି । ୨୨

ପିତାର ବଦନ ମୁଂ ଗୃହିବ କେମନ୍ତେ
ଆବର ପ୍ରଦାନ କେ ହୋଇବାକ ମୋତେ । ୨୩

ଉଭୟ କୁଳକୁ ଉପୁଜିବ ବହୁତ ଲଜ
ଅନୁଗ୍ରହ କର ଦେବ ଗର୍ଭେ ନ ଛାଡ଼ ତୋ ବୀର୍ଯ୍ୟ । ୨୪

ଦିନକର ନାଥ ବୋଇଲେ ଗୋ ରତିରଂଗ କଲେ
ଲିଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗ ଦୋଷ ହୋଅଇ ବୀର୍ଯ୍ୟ ନ ଛାଡ଼ିଲେ । ୨୫

୧୭-ସୂଚନାଡ ସମାନେ କଲେକ ସଂଯୋଗ । ସୂଚୀର ପ୍ରମାଣେ ଇନ୍ଦ୍ର କଲେ ବିରଞ୍ଚି ଦେବ । ୧୭-(ଗ) ଅଣ ଅଖଳିତ ନାରୀ ସେ ଅଟଇ ସୂଚୀଭେଦ । ସୂଚୀର ପ୍ରମାଣେ ଇନ୍ଦ୍ର କଲେ ବିରଞ୍ଚି ଦେବ ।। ୧୮।୧ ବିବସନସାହ୍ନି—ବିବସନଶାସ୍ତ୍ରୀ ।

କୋଇନ୍ତା ବୋଇଲେ ଯେବଣ ବୀର୍ଯ୍ୟ ତୁ ସ୍ଥାପିବୁ ଦାନକର
ସଇନ୍ଦୁ ଉତପତ୍ତି ହୋଉ ସେ କୁମର । ୨୬
କୋଇନ୍ତାଙ୍କର ବଚନ ଶୁଣିଣ ବିରଞ୍ଚି
ଢାଳିଲ୍ଲ ମହାରେତ ଗର୍ଭେଣ ନ ସଞ୍ଚି । ୨୭
ବୀର୍ଯ୍ୟ ପତନ କାଳେ ଦେବୀ ଗାଢ଼େଣ କୋଳ କଲ୍ଲ
ଅନେକ ରଙ୍ଗେ ସ୍ୱାମୀ ଶୃଙ୍ଗାର ରସ ଦିଲ୍ଲ । ୨୮
ଉପସ୍ଥ ଘୋଟିଲ୍ଲ କୋଇନ୍ତାଙ୍କର ଗର୍ଭଗତେ
ବିରଞ୍ଚି ବୋଇଲେ ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଉଛିଟି ତୋତେ । ୨୯
କୋଇନ୍ତା ବୋଇଲେ ଶ୍ରୀ ଦେବ ଭବଦ୍ୱାରୁ ଜାତ ନ ହୋଉ ସନ୍ତତି
ଭବ ଗଳନ୍ତେ ମୁଂ ଯେ ହୋଇବି ଅସତୀ । ୩୦
କୁଳକୁ ଦୂଷିତ କଲ ଯେ ମୋହୋର ଦୁଷ୍ଟତା ପଣେ
ବିକଳ ଦେଖି ଦୟା କଲେ ବିରଞ୍ଚି ନାରାୟଣେ । ୩୧
କର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱାରେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେ ଠେକିଲେ ଉଜାଣି
ସ୍ୱେଦନେକେ ଅଛି ସେ ପୂର୍ବରୁ ନବାଣି । ୩୨
ମହା ଅମୋଘ ରେତ ଅକ୍ଷୟ ସେ ବୀର୍ଯ୍ୟ
କର୍ଣ୍ଣ ବାଟେ ସଇନ୍ଦ୍ର ଉପୁଜିଲ୍ଲ ଆତ୍ମଜ । ୩୩
ଦେଖିଣ ପରମ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ କମଳଲୋଚନ
କୋଳକର ନାମ ଦେଲେ ତାହାର ବୀର କର୍ଣ୍ଣ । ୩୪
କର୍ଣ୍ଣେଣ ଗୁପିଲେ ସ୍ୱାମୀଅମୃତ କୁଣ୍ଡଳ ବେନି
ତାଳୁରେ ଗୋପ୍ୟାନ କଲେ ଅମୃତ ଅଭେଦ କପଟ ମଣି । ୩୫
ଶରୀରେ ଲେପନ କଲେ ବଜ୍ର ଯେ ଛଇର
କର୍ଣ୍ଣେଣ କୁମରର ମହାବ୍ରହ୍ମ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି । ୩୬
ଆକୁଞ୍ଚିତ କେଶ ରସାଣିଲ୍ଲ ପାଟିଆ କପାଳ
ଖଗେଶ୍ୱର ଚକ୍ଷୁ ନାସା ସୁନ୍ଦର ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ । ୩୭

୨୬।୨ ସଦ୍ୟ ଉତପତ୍ତି ପୁତ୍ର ହୋଇବ ତୋହୋର । ୩୧।୧ କୁଳକୁ ଦୂଷିତ କଲ୍ଲ ମୋହୋର ମନ୍ଦ ପଣେ । ୩୨-କର୍ଣ୍ଣ କଣ୍ଠ ବୋଲି ବୀର୍ଯ୍ୟ ଠେକିଲେ ଉଜାଣ । ଯେଉଁ ସେ ଅଛଇ ପୂର୍ବର ଲକ୍ଷଣ ॥ ୩୨।୨ "ସ୍ୱେଦନେକେ...ନବାଣି" ପାଦାନ୍ତ ପରେ ଅଧିକା ପାଠ:— ସଇନ୍ଦ୍ର ଜାତ ହୋଇ ବାହାର ହୋଇଲ୍କ କର୍ଣ୍ଣେ । ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ୍ଲ ଦୃଷ୍ଟି ଇନ୍ଦ୍ର ଯେଉଁ ॥ ୩୨।୨ ନବାଣି—ନିର୍ମାଣି । ୩୬।୨ କର୍ଣ୍ଣରେ କୁମରର ମହାମନ୍ତ୍ର ସ୍ୱର ।

ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ଆକର୍ଷଣ ଦିଶଇ ଶରୀର ସତେଜ
ହସ୍ତୀର ଥୋର ହସ୍ତ ଜିଣି ଦିଶଇ ବେନି ଭୁଜ । ୩୮
ଆରକ୍ତ ବେନି ଲୋଚନ ବିରାଜିତ ବେନି ନେତ୍ର
କନକ କନ୍ଧ ପଟଳ ଯେହ୍ନେ ପର୍ଣ୍ଣ ପର୍ବତ । ୩୯
ଅଫୁଟ ଚମ୍ପାକଢ଼ି ଜାଣି ଦିଶଇ ଅଙ୍ଗୁଳି
ଉଲଟ କଦଳୀ ଜାନୁ ଯେସନ ସୁନ୍ଦର ଗୋଟି । ୪୦
ସୁନ୍ଦର ସୁସଞ୍ଚ ଅତୁଳାସ୍ଥିତ ବଳ
ଅନଙ୍ଗ ସୁନ୍ଦର ଜାଣି ତେଜ ଅନର୍ଗଳ । ୪୧
ନାନା ଶସ୍ତ୍ର ତୋର ଶରୀରେ ନ ଫୁଟୁ
କୋନ୍ତ ପରଶୁ କୃପାଣ ତୋ ଶରୀରେ ନ କାଟୁ । ୪୨
ରଣେ ଅଭୟ ତୁ ହୁଅସିରେ କୁମର
ଦାନେଣ ସାହେର ତୁ ହୋଅସି ମହାବୀର । ୪୩
ଯେତେବେଳେ ପରିଯନ୍ତେ ତୁ ରଥରେ ବସିଥିବୁ
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଜିଣନ୍ତା ତୋତେ ସଂଗ୍ରାମେ ନୋହୁ କେ ରେ ବାବୁ । ୪୪
ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ତାକୁ ଦେଇଣ ମାରତଣ୍ଡ
ଉଦୟ ଗିରି ଭେଦି ବିକାଶିଲେ ଉଦ୍ଦଣ୍ଡ । ୪୫
କୁମର କୋଳେ ଧରି ସେ ଭୋଜର କୁମାରୀ
କସ ବୁଦ୍ଧି କରିବ ବୋଲଣ ମନରେ ବିଚାରି । ୪୬
ଏ ସୁସଞ୍ଚ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ମୁଁ କେମନ୍ତ କରିବ
ପିତା ମାତା ସ୍ଥାନରେ ମୁଁ କି ବୋଲି ବୋଲିବ । ୪୭
ଅବଶ୍ୟ ପଚାରିବେ ମୋତେ ବାଳୁତ ପୁତ୍ରକଇ ଦେଖି
ବୋଲିବେ କାହୁଁ ପାଇଲୁ ତୁ ଏ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ । ୪୮
ମାତା ପିତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୁଁ କେମନ୍ତେ କହିବି ମିଥ୍ୟା
ସତ କହିଲେ ତ ହୋଇବ ଲଜ୍ୟା ଅପ୍ରମିତା । ୪୯

୪୦-୧ (ଖ) ଅଫୁଟ=ଦରଫୁଟ । ପାଠାନ୍ତର ୪୦।୨ ଆରୋହଣ ଜାନୁ ଯେହ୍ନେ ଚଞ୍ଚଳ ମୁଦ୍ରା ଗୋଟି । ଜଙ୍ଘ ଜାନୁ ଯେହ୍ନେ ସୁବଳିତ ସୁନ୍ଦର ଗୋଟି । ୪୩।୨ । (କ) ଦାନେଣ ସାହୁ ତୁ ହୁଅରେ ମହାବୀର । ୪୩।୨ (ଖ) ସାହେର—ସାଗର । ୪୪।୨ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଜିଣନ୍ତା ହୋଇ ତୁ ସଂଗ୍ରାମ କର ବାବୁ । ୪୭।୨ ପିତା ମାତା ମୁଖ ମୁ କେମନ୍ତେ ରହିବ ।

ପରଦାବସ୍ତ୍ରେଣୀ ବୋଲି କେହ୍ନେ ପ୍ରଦାନ ନୋହିବେ
ସମସ୍ତେ ହେଁ ଦୁର୍ବାସା ଋଷିଙ୍କ ଦୋଷ ଦେବେ । ୫୦
ବୋଲିବେ ମୁନିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯେ ଥିଲିକ ସମୟେ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ରମଣେ ଯେ ଉପୁଜିଲି ତନୟେ । ୫୧
ଯେ ଜପାମାଳୀ ଥିଲେ କାହିଁକି ମୋର ଭୀତି
ଅନେକ ବାଟେ ମୁଂ ଯେ କରିବ ପୁତ୍ର ଉତପତ୍ତି । ୫୨
କରେଣ ଘେନି ଦେବୀ କର୍ଦ୍ଦମ ଲେଟିୟେ
ଆପଣେ ଗଢ଼ିଲେ ଦେବୀ ମଂଜୁଷ ଗୋଟିୟେ । ୫୩
ତହିଁର ଭିତରେ ସେ ପୁତ୍ରକଇ ଭରି
ଯମୁନା ନଦ୍ୟକଇ ସେ ଦେଲେ ଫିଙ୍ଗି କରି । ୫୪
ପ୍ରତକ୍ଷେ ବାଳ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ତେଜ ଯେବଣ ତନୟେ
କର୍ଣ୍ଣର ତେଜ ଲାଗି କର୍ଦ୍ଦମ ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଞ୍ଜୁଷର ପ୍ରାୟେ
ଯମୁନା ନଦ୍ୟରେ ସେ ଗଲା ଉପୁଟିଆଇ । ୫୫
ଈଶାନ୍ୟ ମୁଖ ହୋଇ ଯାଉଛି ହେଠ ବୁଡ଼ି ହୋଇ । ୫୬
ବାରୁଣାବନ୍ତ ତହିଁ ପଞ୍ଚତିରଣ ଯୁଣ
ସେ ମଞ୍ଜୁଷ ଲାଗିଲା ଯାଇ ଉତ୍ତରଙ୍କ କୋଣେ । ୫୭—୧୪୬୮

୫୪।୨ ଯମୁନା ନଦୀକ ପିଙ୍ଗି ଦେଲେ ଲେଟ କରି । ୫୫।୨ ପୁତ୍ରର ତେଜ ଲାଗି କର୍ଦ୍ଦନ ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମଂଜୁଷା ପ୍ରାୟେ ॥ ୫୫।୨ କର୍ଦ୍ଦମ ସ୍ଥାନରେ କେତେକ ପୋଥିରେ କର୍ଦ୍ଦନ ଅଛି । ୫୬।୨ ହେଠ — ଅଧ ୫୭-୨ (ଖ) ଉତ୍ତର କୂଳେଣ ।

ରାଧାଙ୍କର ଜନ୍ମ ଚରିତ ଓ ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା କର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିପାଳନ

ଗାଲବର ନନ୍ଦନ ସେ ଅଛଇ ସଞ୍ଜୟେ
ସୁଧେଶା ବୋଲଣ ସେ ତାହାର ଦୋହିତାୟେ ।୧
ପୂର୍ବଜନ୍ମେ ସେ ଅନୁମ୍ଳୁଚ୍ଚା ଅଛଇ ଅପଛରା
ବାସବଙ୍କୁ ସ୍ନେହହେବ ନ କରଇ ଗର୍ବ ଧରି ।୨
ରଟେଣ ସୁରନାଥ ଅଭିଶାପ ଭାଷି
ଯାଆ ଲୋ ପାମରି ହୋଅ ତୁ ମାନୁଷୀ ।୩
ସଞ୍ଜୟେ ମନ୍ତ୍ରୀର ଭାର୍ଯ୍ୟା ନାମ ତା ଶରଧା
ସେ ତୋତେ ପାଳୁ ଲୋ ନାମ ତୋର ହୋଉ ରାଧା ।୪
ବାସବର ଶାପେ ସେ ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପତିତ
ସେହି ସରୂପେ ସେ ହୋଇଲା ବାକ୍ରୁତ ।୫
ସିଂହ ବୃହସ୍ପତି ଯେ ପଡ଼ିଥିଲା ଚଉତମୀ
ଅନେକ ଜନେ ତହିଁ ଗଲେ ତୀର୍ଥ ଭୂମି ।୬
ଜନ ଗହନ ମେଳେ ସେ ବାଳୁତ୍ର ତହିଁ ଥିଲା
ସଞ୍ଜୟ ମନ୍ତ୍ରୀ ତାହା ତୀର୍ଥରେ ଭେଟିଲା ।୭
ଅନ୍ତବଳ ହୋଇ ସେ କାନ୍ଦଇ କୁମାରୀ
ଶରଧାବତୀ ଯେ ତାହାକୁ ଧଇଲା କୋଳ କରି ।୮
କେହି ତାହାକୁ ମୋହୋର ବୋଲି ବୋଲନ୍ତା ନୋହିଲା
ସଞ୍ଜୟ ଭାରଯା ତାକୁ ହସ୍ତିନା ଘେନଣ ଅଇଲା ।୯
ରାଧା ନାମ ଦେଲା ତାହାକଇ ଭଳି
ସୁନ୍ଦର ଦେଖିଣ ତାକୁ ଯତନେ ପ୍ରତିପାଳି ।୧୦
ସେ ସଞ୍ଜୟ ଦୁହିତା ଗଲା ଯମୁନା 'ସ୍ନାହାନେ
ମଞ୍ଜୁଷ ଗୋଟିଏ ହେଟବୁଡ଼ି ଦେଖଇ ଜଳର ଉଦପାନେ ।୧୧
କର ବଢ଼ାଇ ଧଇଲା ଦେଖା ବଢ଼ି ଯେ ଶରଧା
ମଞ୍ଜୁଷ ସମେତେ ଘେନି ସେ ବେଗେ ଗଲା ରାଧା ।୧୨
କୂଳରେ ଅଣି ତାହା କଲା ବେନି ଫାଳ
ଦେଖିଲା ବାଳ ଆଦିତ୍ୟ ଜାଣି ସେ ଦୁଲଳ ।୧୩

୨।୧ ଅପଛରା—ଅପ୍ସରା ୨।୨ ବାସେବଙ୍କୁ ଉପହାସ୍ୟ କଲା ସେ ଗର୍ବ କରି । (ପା:)

ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଘେନି ଗଲେକ ନିଜ ପୁରେ
ସଞ୍ଜୟେ ବୋଇଲେ ଆପ୍ତି ସନ୍ତାନ କ୍ରମରେ ।୧୪
ଯେ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ତୁ ଗୋ ଆଣିଲୁ ଶରଧାଟେ
ଯେହାର ନାମ ଗୋଟି ଯେ ହୋଇବ ରାଧେନଯେ ।୧୫
ଯତ୍ନ କରି କର୍ଣ୍ଣକୁ ପାଳିଲା ସେ ସଞ୍ଜୟ କୁମାରୀ
ଅନୁଭବ ନୃପତିକଇ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ କରି ।୧୬—୧୪୯୪

୧୫-ଯେ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକୁ ଯେ ଆଣିଲୁ ଶରଧା ଭାବେ। ଯେହାର ନାମ ଗୋଟି ହୋଉ ଯେ ରାଧେବେ । (ପା) (ଖ) ପୋଥିରେ ୧୬ ପଦ ନାହିଁ । ୧୬ ପଦ (ଗ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ ତା ସ୍ଥାନରେ ଅଛୁ—ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ କଥା ରସ ଭାବ, କର୍ଣ୍ଣ କୁମାରଙ୍କୁ ସଞ୍ଜୟେ ପାଳିବ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କ ସହ ପଣ୍ଡୁଙ୍କର ବିବାହ

ଯମୁନା ଜଳେ ସେ ପୁତ୍ରକୁ ପକାଇ
କୋଇନ୍ତା ଦେବୀ ଗଲେ ବିଷାଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ । ୧
ଶରୀର ସମ୍ଭାଳି ଚହୁଁ ଗଲେ ଦେବୀ କୋନ୍ତେ
ଅନ୍ତେଶ୍ବରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଭୋଜର ଦୁହିତେ । ୨
ଦୁର୍ଭାସାଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷେ ହୋଇଲା
କୁନ୍ତଭୋଜ ନୃପତିର ତିନପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲା । ୩
କର୍ଣ୍ଣଭୋଜ, ବୀରଭୋଜ, ଆବର ମୁକୁନ୍ଦଭୋଜ
ଯେମନ୍ତେ ଉପୁଜିଲେ ରଜାର ତିନି ଯେ ଆତ୍ମଜ । ୪
ବଳବନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସେ ଅନନ୍ତ ଜଚଜଣା
ବିଦ୍ୟାରେ କୁଶଳ ହୋଇଲେ ସେ କୁନ୍ତଭୋଜର ଦୁଲଣା । ୫
କାର୍ତ୍ତିକମାସ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ବୁଧବାର ଯେ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ
ଆକାମାବଇ ସ୍ନାହାନ ଦାନ ଗଙ୍ଗାକୁ ଗଲେ କୁନ୍ତଭୋଜ ସ୍ୱାମୀ । ୬
ସେହି ଗଙ୍ଗା ସ୍ନାହାନକୁ ଭୀଷ୍ମେ ଯେ ଅଇଲେ
କୁନ୍ତଭୋଜ ରଜା ତୁଲେ ମଇତ୍ର ହୋଇଲେ । ୭
ଦୁଇ ଲୋକଙ୍କର ହୋଇଲା ବୋହ୍ଣୀ ବୃଷ ରାଶି
ମଇତ୍ର ଯୋଗ ହୋଇଲେ ସେ ଗଙ୍ଗାକୂଳେ ବସି ୮
ପଣ୍ଡୁ କୁମର ଯାଇଅଛୁ ଯେ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର ତୁଲେ
କୁମାରୀମାନଙ୍କର ତୁଲେ କୋଇନ୍ତାଏ ଯାଇଥିଲେ । ୯
ପଣ୍ଡୁ ବସିଲେ ଯାଇ ଭୀଷ୍ମଙ୍କର କୋଳେ
କୋଇନ୍ତାଏ ବସିଛନ୍ତି କୁନ୍ତଭୋଜର ଜାନୁରେ । ୧୦
ଯେହେନ୍ତେକ ସରୁପ ଦେଖିଲେ ସତ୍ୟବତୀ
କୁନ୍ତଭୋଜକୁ ପଚାରିଲେ କି ଏ ତୋହୋର ଦୋହିତୀ । ୧୧
ଦୋହିତା ପୁତ୍ରହେନ କୁନ୍ତଭୋଜ କହେ
ପ୍ରଣପତ୍ୟ ହୋଇଲେ ଯାଇଁ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ପାଏ । ୧୨
ପାରେଶ୍ବର ବୋଇଲେ ତୁ ଶୁଣ ନରନାଥ
ଆମ୍ଭ ପୁତ୍ର ପଣ୍ଡୁ କଇଁ ପ୍ରଦାନ କର ତୁ ତୋହୋର ଦୋହିତ । ୧୩

୬-୨ (ଖ) ତ୍ରିବେଣୀ ବୁଡ଼ ଗଙ୍ଗାକୁ ଗଲେ ଭୋଜ ସ୍ୱାମୀ ୧୨-୧ (କ) ଏ ଦୋହିତା ବୋଲି ବୋଇଲେ ୧୨।୧ ଦୁହିତା ପୁତ୍ର ହେନ କୁନ୍ତଭୋଜ କହେ ।

ଶୁଣିଣ କୁନ୍ତଭୋଜ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲ
ଦେବଇ ହୋହ୍ୱତା ବୋଲ ସତ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରିଲ । ୧୪
ସେହି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନେ ସେ ଉତ୍ସବ କରାଇଲ
ବିଭର ଶୁଭଯୋଗ ଲଗ୍ନ ବେଳ ଧଇଲ । ୧୫

କାଶ୍ୟପ ଗୋତ୍ର ସେ କୁନ୍ତଭୋଜ ନରପତି
ସୋମବଂଶ ଗୋତ୍ରେ ଯେ ବିଚିତ୍ରବୀର୍ଯ୍ୟର ସନ୍ତତି । ୧୬
ଓହ୍ୱୋକୁଳ ଗୋତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ ସତ୍ୟବାକ
ବିଭା ଶୁଭଯୋଗ କରିବନ୍ତି ପୁରୋହିତ ଉଦ୍ଧାଳକ । ୧୭

ଶୁଭେଣ ପ୍ରଦାନ ଯେ ହୋଇଲ କୁମାରୀ
ପଦ୍ମେକ ରଥ ଯଉତୁକ ଦେଲେକ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୧୮
ବେନ ପଦ୍ମ ଗଜ ଯେ ତୁରି ପଦ୍ମ ହୟେ
ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ପୃଥୀ ରାଜା ଯଉତୁକ ଦୟେ । ୧୯

ପାଞ୍ଚଲକ୍ଷ ପାଟଛତ୍ର ଆଲମ୍ବ ପ୍ୟେକଲକ୍ଷ ଅନେକ ବାଦ୍ୟ
ଯଉତୁକ ଦେଲ ରାଜା ପରମ ସାନନ୍ଦ । ୨୦
ଶତେ ପଦ୍ମ ଗୋଧନ ଦେଲେକ ନୃପମଣି
ଚଉବଂଶ ଧନ ଭଣ୍ଡାର ଦାନ ଦେଲେକ ଆଣି । ୨୧

ଋଷେ ବୋଇଲେ ଶାନ୍ତନୁକୁ ଅତି ବିନୟେ କରି
ଅପୁତ୍ରିକ ଦୋଷୁଂ ମୁଂ ନୋହିବି ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୨୨
ଭୂରିଶ୍ରବାସ୍ୱେ ତ ନ ପଶିବେ ରାଜ୍ୟପଦେ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାଶଗଲେ ସେ ହେଲେ ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ଧେ । ୨୩
ବିଦୁର ବିଚକ୍ଷଣ ସେ ଅଟଇ ଅନ୍ୟ ଜାତି
ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ କରାଇବା କ ପଞ୍ଚ କଟକେଣ୍ଡ ଏବ୍ରତୀ । ୨୪

୧୪-୨ (ଖ) ଉଚ୍ଚାରିଲ= ସେ ମାନିଲ । ୧୭।୧ ଓହ୍ୱୋକୁଳ—ଉଭୟ କୁଳ । ବାକ—ବାକ୍ୟ ୧୭-୨ ଋଷିଙ୍କ ସମସ୍ତ କରାନ୍ତି ଉଦ୍ଧାଳେକ ପୁରୋହିତ । ୨୦-୧ ପାଟଛତ୍ର ସ୍ୱେକଲକ୍ଷ ଆଳମ୍ବ ସ୍ୱେତା ହାତେ । ଆଠ ସହସ୍ର ଆଳମ୍ବ ଯେ ସ୍ୱେକଲକ୍ଷ ବାଦ୍ୟ । (ପା) ୨୨-୨ ଅପୁତ୍ରିକ ଅପାଟଡ ଦେବ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ଭୂରିଶ୍ରବାସ୍ୱେ ନ ପଶିଲେ ରାଜ୍ୟଧର୍ମେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାଶ ଗଲେ ଅନ୍ଧର କରମେ ॥ ୨୩—ଭୂରିଶ୍ରବାସ୍ୱେ ନ ପଶିବେ ରାଜ ଯୋଗେ । ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାଶ ଗଲେ ଅନ୍ଧମନ୍ଦ ଲାଗେ । (ପା)

ପାରେଶ୍ୱର ବୋଇଲେ ତୁ ସତ କି ମିଛ କହୁ
ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ରାଜପଦ ଦିଲେ ତୁ ନକି ଅମରଷ ବହୁ । ୨୫
ଧୃତଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ମୋର ଚିତ୍ତେ ଆନ ନାହିଁ
ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ବାକ୍ୟେ ଦୃଢ଼ ବ୍ରତ କଲି ମୁହିଁ । ୨୬
ପାରେଶ୍ୱର ଶାପ୍ୟେଂତନୁ ଶୁଣି ପରମ ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲେ
ରାଜ୍ୟେଣ ଅବିଷେକ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ କରାଇଲେ । ୨୭
ବ୍ୟାସେ ବଶିଷ୍ଟେ ମାରକଣ୍ଡେ ଆଦି କରି
ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଘ୍ୟ ଦିଲେ ସମସ୍ତ ତପସ୍ୱୀ । ୨୮
ଅନେକ ଯାଗ ଯଜ୍ୟଂ କଲେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସେ ଆହୁତି
କୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ଜେନ ପୁଷ୍କର କ୍ଷେତ୍ର ଆଧିପତି । ୨୯
ଅବିଷେକ କଲେ ନେଇ ପଣ୍ଡୁ କୁମରର ଶିରେ
ଜୟ ଜୟ ବାଣୀ ସେ ଶୁଭିଲା ତିନିପୁରେ । ୩୦
ବିପ୍ର ଅବିଷେକ କଲେ କଳପବଟ ତଳେ
ନରେନ୍ଦ୍ର ପଦ ଦିଲେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଶୁଭବେଳେ । ୩୧
ସମଦଣ୍ଡ ଘେନିଣ ଚଳନ୍ତି ନିଜ ଦେଶେ
ପୁରଜନମାନେ ସେ ଅନେକ ହରଷେ । ୩୨
କାଶୀ ଦେଶର ରାଜା ନାମ କାଶୀଶ୍ୱର
ଅନୁମତି ନାମେଣ ଥିଲା ଦୋହିତା ତାହାର । ୩୩
ବିଦୁରକୁ ପ୍ରଦାନ କରାଇଲେ ଅନୁମତି ଯୁବତୀ
ସେ କାଶୀଶ୍ୱର ରାଜା ସେ ଅଟଇ ବୈଶ୍ୟ ଜାତି । ୩୪
ଅନ୍ଧ ପଣ୍ଡୁ ବିଦୁର ହୋଇଲେ ତିନିଭ୍ରାଥେ
ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ପଦେ ବସିଲେ ଧର୍ମ ଅର୍ଥେ । ୩୫
ଶୁଣ ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟେ ବିଦିତ ହୋଇଲା ସେ ପଣ୍ଡୁ ନରପତି । ୩୬

୨୫-୨ ଅମରଷ—ଅମର୍ଷ (କ୍ରୋଧ—କ୍ଷମାର ଅଭାବ) ୨୬-୨ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ବାକ୍ୟ ନିବାର ସତ୍ୟ କଲି ମୁହିଂ । (ପା) ୨୯-୨ ଆଧିପତି=ଅଧିପତି ୩୧-୧ ଅବିଷେକ—ଅଭିଷେକ ୩୧-୧ (ଖ) କଳପ=ସାକଲ୍ୟ ୩୩-୨ ଉଦନମଣି ବୋଲି ଦୋହିତା ତାହାର । (ମହନମଣି, ଉନ୍ମୀଳତା, ଉଦାନମତୀ, ପୁଣ୍ୟାବତୀ ବୋଲି ଦୁହିତାର ନାମକରଣ ପୋଥି ବିଶେଷରେ ଦେଖଯାଏ)

ଧାର୍ମିକ ବିବେକ ଦୟାଳୁ ସେ ପଣ୍ଡୁ ମହାରାଜା
ଦାନେ ଶୂରବନ୍ତା ସେ ଦେବ ବିପ୍ରେ ବଡ଼ ପୂଜା । ୩୭
ହବର୍ଗ ଦିଅଇ ରାଜା ଅନୁବ୍ରତେଣ ଆହୁତି
ନିଯୋଗ ଭିଆଣ ରାଜଯୋଗ କରୁଥାଇ ନିତି । ୩୮
ଛିଷ୍ଟେ ବିଦ୍ୟାଗୁରୁ ହୋଇଲେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ
ଅନେକ ବିଦ୍ୟା ଯେ ଶିଖାଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ । ୩୯
ଶାହାସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟା ଉତ୍ତମ ଧନୁସାର ବିଦ୍ୟା
ମାଲବିନ୍ଧା ବିଡମ୍ବଣ ଚେମନ୍ତ୍ର ସିଦ୍ଧା । ୪୦
ଯେମନ୍ତେ ମହାଭଞ୍ଜ କ୍ଷତ୍ରୀବର ଅଟଇ
ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତେ ବଳବନ୍ତେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ବଂଶ୍ୟେ ଖଟଇ । ୪୧
ଗୁଣବନ୍ତ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ପଣ୍ଡିତ କ୍ଷତ୍ରି ମହାଯୋଧୀ
ସତ୍ୟେ ବିବାଦୀ ନୋହଇ ସମସ୍ତ କଲ ସାଧି । ୪୨
ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ରାଜା ରିଭୁପନ୍ନ ନୃପତି
ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କୁ ଖଟଇ ସେ ଅନୁବ୍ରତି । ୪୩
ଟଙ୍କା ବଂଶିକ ରାଜା ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ
ଅଗିଅଣି ଥାଠେ ସେ ଚଳଇ ପ୍ରତିଗ୍ୟାଂ ସାମରଥୀ । ୪୪
ହଇହୟ ବଂଶ ରାଜା ରୁଦ୍ରଦେବ ମହାମଲ୍ଲ
ତିରଶ ଲକ୍ଷ ଯୋଦ୍ଧା ଘେନ ଖଟଇ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତିର ଭୁଲ । ୪୫
ଅନ୍ଧେକ ଦେଶରେ ରଜା ଅଟଇ ବିରୂପାକ୍ଷ
ତାହାଣ ଟଖାୟେ ଖଟନ୍ତି କ୍ଷତ୍ରୀ ନବଲକ୍ଷ । ୪୬
ଭୋଜବଂଶର ନୃପତି ବିଷ୍ଣୁ ଭୋଜସେନ
ପଞ୍ଚଲକ୍ଷ ଯୋଦ୍ଧା ଘେନ ଖଟଇ ପଣ୍ଡୁ ରାଜାର ସନ୍ନିଧାନ । ୪୭
ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶର ଠାକୁର ମଦନସେନ ବ୍ରହ୍ମ
ଯମଦଣ୍ଡ ଘେନ ଖଟଇ ସେ ମହା ସମ୍ଭ୍ରମେଣ । ୪୮

୩୭-୨ ଦାନେଣ ସାକ୍ଷ ସେ ବିଦୁଜନେ ପୂଜା । ୩୮-୧ (ଖ) ନିଯୋଗ ଭିଆଣ ଯେହ୍ନେ ରାଜନୀତି ୩୮-୨(ଖ) ଶର ସାଧନେ ପଣ୍ଡୁ ହସ୍ତିକରେ ମତି । ୪୦-୨(ଖ) ମାଲଯୋଗ ବନ୍ଧାଣ ପଦଯୋଗ ସିଦ୍ଧା ୪୧-୨ ବୁଦ୍ଧିବନ୍ତେ ବଳବନ୍ତେ ଅଷ୍ଟାଦଶ କ୍ଷତ୍ରିଣୀ ଅଟଇ । (ପା) ୪୧-୨ ବଂଶ୍ୟେ—ବଂଶ ୪୨-୨ ସତ୍ୟ ବିବାଦୀ ନୋହିଇଂ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଧି । (ପା) ୪୫-୧ ହଇହର—ଅନେକ ପୋଥିରେ । ୪୬-୧ ଅନ୍ଧେକ ବଂଶରେ ଯେ ରାଜା ବିରୂପାକ୍ଷ । (ପା)

ରୁଦ୍ର ବଂଶର ରାଜା ଭଇରବ ନୃପତି
ସେହି ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଖଟଇ ପରମ ସାନନ୍ଦ ମତି । ୪୯
କଂକୁଷ୍ଠ ବଂଶର ନୃପତି ଇନ୍ଦ୍ରପାଦ
ସେହି ଖଟଇ ନୃପତି ସୋମବଂଶ ନରେନ୍ଦ୍ର । ୫୦
ନବ ଦୀପେ ସପତ ସାଗରେ ଯେତେ ରାଜା
ସୋମବଂଶ ନୃପତିଙ୍କି ସମସ୍ତେ କରନ୍ତି ପାଦ ପୂଜା । ୫୧
ଯେମନ୍ତେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଖଟନ୍ତି ଅଷ୍ଟାଦଶ ବର୍ଗ
ବାରୁଣାବନ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଜାଣି ଦ୍ୱିତୀ ସର୍ଗ । ୫୨
ଅନେକ ସମ୍ଭ୍ରରେ ସେ ଖଟନ୍ତି ମହାରାଜେ
ଅନେକ ସନ୍ୟ ଯେନ ମଧ ସ୍ଥାନେ ବଜେ । ୫୩
ପାରେଶ୍ୱର ଶାସ୍ତେଂତନୁ ଗାଧି ଯମଦଗ୍ନି
ଯେହାନ୍ତି ସେବା କରଇ ସେ ଶୁଭ ଅନକୂଳ ଯେନ । ୫୪
ଯେହାଙ୍କର ସୁତେ ସେ ବ୍ୟାସେ ବଶିଷ୍ଠାମିତ୍ରେ
ପ୍ରଶୁରାମ ଖିତ୍ତେ ଅଟନ୍ତି ଗୃହଭ୍ରାଥେ । ୫୫
ଯେହାନ୍ତି ଆରାଧନା କରନ୍ତି ନୃପ ପଣ୍ଡୁ
ସମସ୍ତେହେଂ ବାଞ୍ଛା କରନ୍ତି ପଣ୍ଡୁର ଆପାଦ ଖଣ୍ଡୁ । ୫୬
ସପତ ଦୀପା ପୃଥୀରେ ଥାପିଲେ ପାଶଦଣ୍ଡ
ଶବଦ ଭେଦୀ ଶର ଯେଷନ୍ତେ ପୃଥିବୀ ନବଖଣ୍ଡ । ୫୭
ଜମ୍ବୋ ଦୀପ ବାରରାଷ୍ଟ୍ର ଛତିଶ ମଣ୍ଡଳେ
ପାଶେକ ପାରଦଣ୍ଡ ଯେ ଖଟନ୍ତି ସର୍ବକାଳେ । ୫୮
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରହିଲେ ହସ୍ତିନା ଭୁବନେ
ଭୂରିଶ୍ରବାଙ୍କୁ ବସାଇଲେ ଇନ୍ଦ୍ରପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ଥାନେ । ୫୯
ଖିତ୍ତେ ବସିଲେ ଯେ ଯମପ୍ରଶସ୍ତ ସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି
ଜଇନ୍ତା ରାଜ୍ୟେ ପଣ୍ଡୁରାଜା ବସିଲେ ବାରୁଣାବନ୍ତେ ବିଦୁରଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି । ୬୦

୪୮-୨ ଖଟିଥାଇ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି ସନ୍ନିଧାନ (ପା) ୪୮।୨ ସମ୍ଭ୍ରରେଣ—ସମ୍ଭ୍ରମେଣ, ଆଡ଼ମ୍ବରରେ ୫୧-୧ ଦୀପ – ଦ୍ୱୀପ ୫୨-୧ (କ) ବର୍ଗ—ଦେଶ ୫୨-୨ (କ) ସ୍ୱର୍ଗ ତୁଲ୍ୟ ସେ ବାରୁଣାବନ୍ତ ଦେଶ । ୫୩-୨ (କ) ସ୍ଥାନେ＝ସ୍ୱାର୍ଥେ ୫୬-୨ଯେହାଙ୍କର ପ୍ରସନ୍ନେ ସମସ୍ତ ବଘ୍ନ ଖଣ୍ଡୁ । (ପା) ୫୬-୨ ଆପଦ—ଆପାଦ ୫୮-୨ ପାଶେକ—ପାଖରେ ୫୮-୨ ସନ୍ନିଧେ ପାରଦଣ୍ଡ ଖଟନ୍ତି ସର୍ବକାଳେ । (ପା) ୫୭, ୫୮, ପଦ (ଗ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ ।

ଦେଖ ହୋ ପଣ୍ଡୁ ରାଜାର ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ପଣ । ୬୦
ସୋଦରନ୍ତ ସମ୍ଭାଳ ଦଗ ବଜୟେ କରଇ ଆପଣ । ୬୧
ଧ୍ୱଂସଇ ଶତ୍ରୁ ଦର୍ପ ରଖଇ ତପୀଜନ
ଦଇତ ଦାନବର ଉପଦର୍ପ ନାହିଂ ତ୍ରିଭୁବନ । ୬୨
ବଜ୍ୟେ ମୂଳକର ଯେ ଯାନ୍ତ୍ରା· ଭିଆଇଲେ
ମାଢ଼କେ ବାଟିପ୍ୟେ କର ପଣ୍ଡୁ ରାଯ୍ୟେ ସିରଜିଲେ । ୬୩
ବାଟିପ୍ୟେ ଯେ ରକ୍ଷଇ ପଜଟିପ୍ୟେ ଦଅଇ ଦଣ୍ଡା
ଦ୍ୱାଦଶ ଫଳ ଅର୍ଚ୍ଚଂଜ ସୁଖେଣ ଦନ ଖଟନ୍ତି ପରଜା । ୬୪
ଅନେକ ଧନ ଧାନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଅର୍ଗଳ
ସାଧୁ ସାଧୁ ଧ୍ୱନି ସମସ୍ତେ ହେଂ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁହିଂ ବୋଲି । ୬୫—୧୫୫୯

୬୨-୨ ଦଇତ୍ୟ ଦାନବଙ୍କର ଭୟ ନାହିଂ ତୀର୍ଥସ୍ଥାନ । (ପା) ୬୩-୨ ସିରଜିଲେ—ସୃଜିଲେ ୬୩-୧ (କ) ମାଢ଼ ମୂଳ କର ଯେ ଯଜାଢ ଭିଆଇଲେ ୬୫-୧ (କ) ଅର୍ଗଳ=ଅଚଳ । ୬୫-୧ ଅଚଳ— ସ୍ଥିର ୬୫ ଅଚଲ ଧନ ଧାନ୍ୟ ସମ୍ପଦ ଅଚଳନ୍ତ । ସାଧୁ ସାଧୁ ଧ୍ୱନି ସମସ୍ତେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ବୋଲନ୍ତ । (ପା)

ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ବନେ ଅବସ୍ଥିତି ଓ ରାଜ୍ୟ ପରିଚାଳନା

ଭୁଲମାସ ପଞ୍ଚମୀ ଦିନ ପାଣ୍ଡୁ ବିଜେ କଲେ ହସ୍ତିନାକୁ
ଧୀର ଧୀର ହୋଇ ଯାଉଛନ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ।୧
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଲୁଛନ୍ତି ଗାନ୍ଧାରୀ ଅଗ୍ରତେ
କିଂପାଇ ବ୍ୟାସ ମୁନି ଜାତ କଲେ ଆବର ସେ ମୋତେ ।୨
ପାଣ୍ଡୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ତାହା ଶୁଣିଲେ ପୁରିକ ଅନ୍ତରେ
ଧୀରେଣ ଭୂମି ହୋଇ ଶୁଣନ୍ତି ସେହିଠାରେ ।୩
ଗାନ୍ଧାରୀ ପୁଚ୍ଛା କଲେ ଧୃତ ସେ ରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ
କେତେ ବିରସ କଲ ସ୍ୱାମୀ କିମ୍ପାଇ ମନକୁ ।୪
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ତୁ ଶୁଣସିରେ ଗାନ୍ଧାରୀ
ସାବତ ସଂପଦ ହାଦେ ଦେଖିତ ନୁଆରି ।୫
ମୁହିଂ ଅଟଇ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପାଣ୍ଡୁ ଅଟଇ କନିଷ୍ଠ ସାନୁଜ
ପୃଥିବୀରେ ବିକାଶିଲା ପାଣ୍ଡୁର ବଳବୀର୍ଯ୍ୟ ।୬
ଅନେକ ସମ୍ପଦ ତାର କହିତ କି ପାରି
ମରଣ ଯେହାଉଁ ଭଲ ସହିତ ନୁଆରି ।୭
ଭଲ ଦିନ ଖୋଜ ଗୋ ପ୍ରୟାଗ ତୀର୍ଥ ଯିବା
ତ୍ରିବେଣୀ ସଙ୍ଗମେ ହାଦେ ଶରୀର ଥାପିବା ।୮
ଛତ୍ରୀ ପଣ ହୋଇଣ ଯେବେ ପର ପୋଷଣ କରି
ରାଜା ହୋଇ ଯେବେ ସଂଗ୍ରାମେ ଭୟେ କରି ।୯
ଦେବତା ହୋଇ ଯେବେ ପରରେ ନିର୍ଦ୍ଦୟା
ତୀର୍ଥ ହୋଇ ଯେବେ ହୋଅଇ ସେ ମାୟା ।୧୦
ସୁନ୍ଦର ସ୍ତିରୀ ଯେବେ ହୁଅଇ ଦୁର୍ଭାଗୀ
ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ନିଗ୍ରହଣ ନୋହଇ ଯେବଣ ଯୋଗୀ ।୧୧

---

୩ । ପାଣ୍ଡୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ତାହା ଶୁଣିଲେ ଅନ୍ତରେ, ଥରକରି ଲମ୍ଭ କରି ଅଛନ୍ତି ସେହିଠାରେ । ୪-୨ ସ୍ୱେତେ ଅବସ୍ଥର ଦେବ କିଂପାଇ ରୂକ୍ଷ-୧ (କ) ଶୁଣସିରେ= ଶୁଣ ଗୋ ୬-୨ ନୁଆରି —ନପାରି ୧୦-୨ (ଖ) ଭଗବତେଣ ଦୁଃଖୀ ଧଇବ ତାର କାୟା ୧୧-୧ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ—ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟବତୀ ।

ପଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଯେବେ ନୋହିବ ଉପାୟବନ୍ତ
ମହାତ୍ମଙ୍କର ବଚନେ ଯେତେକ ଜୀବନ ବ୍ୟର୍ଥ ।୧୨
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ଯୁଗତ ଯେହୁ କଥା
କପାଳ ନହ୍ୱତ କ ହୋଇବ ଅନ୍ୟଥା ।୧୩
ଯାହା ସେ ଅରଜ୍ଞ ନାଥ ତାହା ହାଦେ ଭୁଞ୍ଜି
ସମସ୍ତେ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ନୋହନ୍ତି ମୃତ୍ୟୁ ମଣ୍ଡଳ ମହିଁ ।୧୪
ସ୍ୱାମୀ ସୁକୃତ ବୋଲଣ ଯେବଣ ପୁରୁଷ
ନାନା ରୂପ ଧରଇ ସେ ନୋହଇ ପ୍ରାଣ ନାଶ ।୧୫
ଖଣ୍ଡିଆ କୁବୁଜା ସେ ଅପାରଗ ଶ୍ରେଠା
ବଳବନ୍ତ କେ ଖୃର୍ପ କେ ଉଚ୍ଛର୍ଗ କେହୁ ମୋଟା ।୧୬
ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ସେ କ୍ଷବିଯ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ ପୁରୁଷ
କ୍ଷଣେ ବାତୁଳ ସେ କ୍ଷଣେ ହରଷ ବରସ ।୧୭
ଚେତନା ପୁରୁଷ ସେ ଚେତ୍ତ ନ ଚେତଇ କ୍ଷଣେ
ସକଳ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ସେ ପୁରୁଷ ଯେକା ଜଣେ ।୧୮
କୁତୋହଳେ ଖେଳୁଥାଇ ସେ ନାନ ରୂପ ଧରି
କ୍ଷଣେ କଳା କ୍ଷଣେ ଗୋରା କ୍ଷଣେ ଶ୍ୟାମଳ ଅବତରି ।୧୯
କ୍ଷଣେ ଖଣ୍ଡ କୁବୁଜ ହୋଅଇ ପିଙ୍ଗଳ ଚକ୍ଷୁ ଅନ୍ଧ
ନାନା ବର୍ଣ୍ଣ ରୂପକୁ ତାହାର ଯେ ସଧ ।୨୦
ସେ ସୁକୃତ ମହାତ୍ମା ଯେତେବେଳେ ଧରିଥାଇ ଯେବଣ ରୂପ
ଉତପତ୍ତି ମାନବମାନେ ହୁଅନ୍ତି ସେହି ଯେ ସରୂପ ।୨୧
ସ୍ଥୂଳ ମେଲ ତୁ ଅଭିମାନ ରହେ ନ ଭଲ ନ ଚିନ୍ତ
ଦୁଃଖ ସୁଖ ସ୍ୱାମୀ ହୃଦଗତେ କରିଥାଅ ଯେତକ ।୨୨

୧୨-୨ ମହାତ୍ମାଙ୍କବାକ୍ୟେ ଯେତେକ ଜୀବନ ନର୍କଗତ (ପା) ୧୩-୨ କପାଳ ଲେଖନ— କପାଳ ଲିଖିତ (ପା) ୧୫-୧ ସ୍ୱାମୀ କର୍ମ ବୋଲି ଯେବଣ ପୁରୁଷ । (ପା) ୧୬-୨ ଖୃର୍ପ—ଖର୍ବ—ବାଙ୍ଗରା, ଉଚ୍ଛର୍ଗ—ଉଚ୍ଚ ୧୮-୧ (କ) ଚେତନା ପୁରୁଷ ସେ ନ ଚେତଇ ଅନୁକ୍ଷଣେ । ୧୯-୨ (କ) କଳା=ଗୋରା, ଗୋରା=କଳା, ୨୦-୧ (କ) କ୍ଷଣେ ଖଣ୍ଡ ପାଙ୍ଗୁଳ କ୍ଷଣକେ ହୋଅଇ ଅନ୍ଧ ୨୦-୨ (କ) ଖଣ୍ଡ—ବିକଳାଙ୍ଗ, ଖଣ୍ଡିଆ ପାଙ୍ଗୁଳ—ପାଗଳ ବା ବିକୃତ ମସ୍ତିଷ୍କ ୨୧-୨ (କ) ସରୂପ—ସ୍ୱରୂପ ।

ବାହ୍ୟକ ଗୁରର ଦେଖି ନୋହିବା ବିକଳ
ସୁଦଶା କୁଦଶା ହୋଇ ଅଳ୍ପ ହୋଇ କାଳ । ୨୩
ଚଇତନ ପୁରୁଷକୁ ନାଥ ସେବକତ୍ୱ କର
ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ପର ବୋଲ ଶରୀର ନ ହର । ୨୪
ଯେ ସଂସାର ଯାକ ଯେତେ କରଇ ସେବକ
ତେବେ ସେ ତର ଯେଣୁ ହୁଅଇ ମୁକତ । ୨୫
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ତୁ କହିଲୁ ନାହିଁ ଯେମନ୍ତ
ପର ସଂପଦ ଦେଖି ମୁଁ ନ ପାରଇ ରେ ସଂଘାତ । ୨୬
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ଯେ ଅଛଇ ଯେ କଥା
ପାପୀ ଲୋକଙ୍କୁ ସେ ହୋଅଇ ଅନେକ ଅବସ୍ଥା । ୨୭
ବିଗ୍ରହ ନାୟକ ଯେ ଅଛଇ ଜନ୍ମପତି
ଆକାଶେଣ ବିଚରଇ ସେ ମଞ୍ଜେଣ ଦିଅଇ ଶାସ୍ତି । ୨୮
ପିଙ୍ଗଳ ବଧିର ଖଣ୍ଡେଣ କୁବୁଜ ଅଦୃଷ୍ଟି
ଯମର ଶାସ୍ତିମାନ ଦେବ ଅଛଇ ସବୁଟି । ୨୯
ଜନମୁଁ ଯେମାନେ ବିକଟ ବାସ୍ତି
ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି ଯେମାନେ ନ ପାରନ୍ତି କୁଶଳ ସହି । ୩୦
ଢ଼ିଙ୍ଗର ସ୍ୱଭାବ ସେ ହିଂସା ଯେ ପ୍ରକୃତି
ଆପଣେ ବନ୍ଧ ଯେ ପର ସଂପଦ ଦେଖି ନୁଆରନ୍ତି । ୩୧
ପରନିନ୍ଦା ପରହିଂସା ପରମାଦ ଛାଡ଼ ହୋ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଅନିତ୍ୟ ସଂସାର ଯେ ମାୟା ଚିତ୍ରପଟ । ୩୨

୨୩-୧ (କ) ଗୁରର- ଘରର, ବାହ୍ୟକ—ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର ବା ସମ୍ପଦ ୨୪-୨ (କ) ପିଣ୍ଡକୁ ପ୍ରବୋଧ ନାଥ ଶରୀର ନ ହର (ପା) ୨୬-୨ ସଂଘାତ—ମିତଣୀ, ୨୭-୧ ଗାନ୍ଧାରୀ ପ୍ରତିବାକ୍ୟ ଶୁଣ ସ୍ୱରୂପ ମୋର କଥା । (ପା) ୨୮-୧ ବସ୍ତୁ ରଞ୍ଜନାରେ ସେ ଅଛଇ ଜନ୍ମପତି । (ପା) ୨୯ ପାଗଳ ବଧିର ଖଣ୍ଡିଆ କୁବୁଜ । ଯମର ଯେ ଶାସ୍ତି ଅଛଇ ଦେବରାଜ । (ପା) ୨୯-୧ ଖଣ୍ଡେଣ—ଖଣ୍ଡଅଙ୍ଗ ବିଶିଷ୍ଟ ପୁରୁଷ ଖଣ୍ଡିଆ ୨୯-୧ (କ) ପିଙ୍ଗଳ=ପାଗଳ ୩୦ ଜନମୁଁ ଯେମାନେ ଅଛନ୍ତି ବିକଟ ବାକ, ମନ୍ଦ ପ୍ରକୃତି ଯେ ନ କହନ୍ତି ଭଲଟି (ପା) ୩୧ ଢିଙ୍ଗର ଲୋକଙ୍କର ହିଂସା ଯେ ପ୍ରକୃତି, ଆପଣେ ହିଂସା ବନ୍ଧ ପର ସଂପଦ ଦେଖି ନ ପାରନ୍ତି । (ପା) ୩୧-୧ (ଗ) ଢ଼ିଙ୍ଗର—ଭଙ୍ଗୁର

ଲୋଭ ମୋହ କାମ କ୍ରୋଧ ଅହଂକାର ହିଂସା
ସେହା ଦୂର କର ନାଥ କର ନିକଳଙ୍କ ମନୀଷ । ୩୩
ଅନେକ ବାଟେଣ ଯେ ଡିଆରଇ ଗାନ୍ଧାରୀ
ଶାନ୍ତ ମନ ଆତ୍ମା ନୋହିଲ ତାହାର । ୩୪
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀର ଯେମନ୍ତ ବୋଲବାର ସମୟେ
ତୁମ୍ଭେ ହୋଇ ସମସ୍ତ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ପଣ୍ଡୁରାୟେ । ୩୫—୧୫୯୪

୩୩-୨ ସେହା ଦୂର କର ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି ଧର । ସେହା ଦୂର କର ନାଥ ଥିର କର ମନୀଷା । (ପା) ୩୪ ଅନେକ ବାଟେଣ ଯେ ଗାନ୍ଧାରୀ ଡିଆର, କେହୁଣିସି ମତେ ନ ଘେନ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । (ପା) ୩୫ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେସନେକ ସମସ୍ୟାୟେ, ଅନ୍ତରେ ଥାଇ ଉହାଡେ ଶୁଣଇ ପଣ୍ଡୁରାୟେ । (ପା)

ଶ୍ରୀ ମହାରାଜାଙ୍କର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ଓ ମାଦ୍ରୀ ସହ ବଧ

ଧାତକାରେ ବଜେ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜ ସ୍ୱାମୀ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ଚରଣେ ହୋଇଲେ ପରଣାମି । ୧
ଗାନ୍ଧାରୀ ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ଦେଖିଣ ରାଜାଙ୍କୁ
ସଂଜୟେ କହିଲେ ରାଜା ଧୃତ ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ । ୨
ପଣ୍ଡୁ ବିଜେ କଲେ ହୋ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ବାଞ୍ଛାସିଦ୍ଧ ହେଉ ବୋଇଲେ ମନରେ ମହାତୁଷ୍ଟ । ୩
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ତୁ ହୋ ଶୁଣସି କୁରୁପତି
ମୁହିଂ କେଉଂଣ ବାଟେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ନୋହିଲି ଭଗତି । ୪
ତୋହୋର ଭଗତେ ମୁଂ ବ୍ରତଇ ସବକାଳେ
ତୁ ମୋତେ ପାପ ମନ ଧଇଲୁ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ । ୫
ସ୍ୱାମୀ ମୋହୋର ସଂପଦ ଦେଖି ଉଷତ ନୋହିଲୁ
ସାବତ ସଂପଦ ବୋଲି ଯେ ମୋତେ ଯେ ବୋଇଲୁ । ୬
ଅମନାତ୍ୟ ପୁତ୍ରହିତେ ସେ ହକାରିଲେ ନୃପତି
ଭୂରିଶ୍ରବା ଶାନ୍ତେଂତନୁ ଭୀଷ୍ମ ମହାରଥୀ । ୭
ଆଜହୁଂ ସଂକଳ୍ପ ମୋର ହୋଇଲା ନିୟମ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ସମର୍ପିଲି ଦଣ୍ଡ ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟଧର୍ମ । ୮
ଯେ ପଞ୍ଚ କଟକେ ସ୍ୱାମି ତୁହି ସେ ଅଧିକାରୀ
ସଂସାର ପାଳଣ ତୁ ଭୋଗ କର ବସୁନ୍ଧରୀ । ୯
ସଂଜୟେ କହିଲେ ହୋ ଅନ୍ଧ କାହିଂ ନୃପ
ଯେହୁଁ ବାରେ ଧ୍ୱଂସି ହୋଅଇ କ ଶଫୁବଳ ସର୍ପ ? । ୧୦
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ମୁଂ ବନସ୍ତରେ ଥିବ
ପଞ୍ଚ କଟକ ରାଜ୍ୟ ମୁଂ ନିତ୍ୟେହେଂ ଭ୍ରମିବି । ୧୧
ଦୁଷ୍ଟ ଚୋର ନାନେବ ମୁଁ ସକସ୍ତ ମାରିବ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଆଜ୍ଞା ମୁଁ ଶିରରେ ଧରିଥିବ । ୧୨

୧-୨ ହୋଇଲେ ପରମାଣି— ପ୍ରଣାମ କଲେ ୧୨ ଦୁଷ୍ଟ ଚଉର୍ଯ୍ୟ ଦାନବ ମାରିବି ମୁଂ ଜାଣି, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଆଜ୍ଞାଂ ଯେଥକୁ ହୋଇବ ଧରଣୀ । (ପା)

ମୋହୋର ତହୁଂ ଅଧିକ ଭଗତ ହୋଇଥିବ ସଭୟେଁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ
ଅମାତ ହୋଇଲେ କହିବ ଯାଇଂ ମୁକୁ । ୧୩
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି
ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାର ହୋଇଲେ ଭୁଲେଣ ଦେବୀ କୁନ୍ତୀ । ୧୪
ଭ୍ରମଇ ନରନାଥ ଗହନ ବିପିନେ
ମହା ପରମଳ ହଶନ୍ତ ଉଚ ବୃକ୍ଷମାନେ ।୧୫
ଯେମନ୍ତେଣ ପଣ୍ଡୁ ଭ୍ରମଇ ଘୋର ବନେ
ହସ୍ତିନାର ଈଶାନ୍ୟ ଭାଗେ ବୃନ୍ଦାଅର୍କ ବନେ ।୧୬
ଯମୁନା ନଦୀ ଯେ ବହଇ ଉତ୍ତରଗାମୀ
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତରେ ରହିଲେ ପଣ୍ଡୁ ଦେବ ସ୍ୱାମୀ । ୧୭
ପାର୍ବଣ ଜୋତିଷପୁର ରାଜା ଭଗବାନ
ମଦନାବତୀ ବୋଲି ତାହାର ଭାରିଯା ବିଦ୍ୟାମାନ । ୧୮
ବନେ ମୃଗୟା ବିନୋଦ ସେ କରଇ ଭଗବାନ ନୃପତି
ମାଦ୍ରୀ ବୋଲିଣ ତାହାର ଦୁହିତା ଉତପତ୍ତି । ୧୯
ବନେଣ ଭ୍ରମନ୍ତେ ସେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଭେଟିଲା
ମାଦ୍ରୀ କନ୍ୟାକୁ ରାୟେ ପ୍ରଦାନ କରିଦିଲା । ୨୦
ଅନେକ ଦ୍ରବ୍ୟେ ରାଜା ଦିଲକ କୁମାରୀ
କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀଙ୍କି ଘେନ ପଣ୍ଡୁ ରହିଲେ ଶତଶିଂଗ ଗିରି । ୨୧
ବେନି ଭାରିଯାନ୍ତ ଘେନ ପଣ୍ଡୁ ବିହରନ୍ତ ବନେ
ଯମଦ୍ରଷ୍ଟେ,ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ରଷ୍ଟେ,ହସ୍ତିନା, ବାରୁଣୀ,ଜଇନ୍ତା ଭ୍ରମଇ ପ୍ରତିଦିନେ
ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଷ୍ଟ ରାକ୍ଷସ ମାନନ୍ତ ମାରଇ ଯେ ଖେଦି
ଆପଣେ ଦୁଖେ ପଡ଼ଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ପରସିଦ୍ଧି । ୨୩
ହି ଘ ଶୁକଳ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଶୁକ୍ରସୀ ଯେ ବାର
ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ର ଅଟଇ ବେଳ ଦଣ୍ଡ ତେର । ୨୪

୧୫-୨ ମହା ପରମଳ ହଶନ୍ତ ଉଚ ଶାଳମାନେ (ପା) ୧୮-୧ (ଗ) ପାର୍ବଣ—ପାର୍ବତ୍ୟ
୨୨-୧ ବିହରନ୍ତ=ବିହରନ୍ତ । ୨୩-୨ ଆପଣେ ଦୁଖେ ପଡ଼ଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ରାଜ ସିଦ୍ଧି, ଆପଣେ ଦୁଃଖେ ପଡଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ହସ୍ତେ ରାଜ୍ୟ ସଂପତ୍ତି । (ପା)

ତୈତିଳ ନାମେ କରଣ ଶୂଳ ନାମେ ଯୋଗ
ସିଂଘ ସଂକରାନ୍ତକ ଅଣତରିଶ ଦାନ ଭୋଗ ।୨୫—୧୬୧୯

୨୫-୨ ସିଂଘ ସଂକ୍ରାନ୍ତିକ ଊଣେଇଶ ଦାନ ଭୋଗ । (ପା)

ପଣ୍ଡୁକଂର ମୃଗୟା ଓ.ଅଗ୍ନିକା ମହାରଷିକଂର ଶାପ ପ୍ରଦାନ

ଯେଦିନ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶେ
ଗହନ ବନେ ପଶିଲେ ମୃଗୟାର ରସେ ।୧
ଶତଭିଷା ନକ୍ଷତ୍ରର ଭଗ୍ନ ପାଦ ବେଳେ
କର୍ମେ ଅର୍ଜ ଅଛୁ ଲେଖନ ଯାହା କପାଳେ ।୨
ଭଗ୍ନ ପାଦ ବେଳେ ଯେ ବାହାର ହେଲେ ବନେ
ଲେଡ଼ ନ ପାଇଲେ ଯେ ଆହାର ଜୀବମାନେ ।୩
ଅଜମିତ ବନେ ଯେ ଭବାନୀ ନାମେ ନଦୀ
ସରସ୍ୱତୀ ଧାରେ ଯେ ଦକ୍ଷିଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଭେଦି ।୪
ସେ ନଦୀର ପଶ୍ଚିମ କୋଣେ ଚରବୋଧନ ପର୍ବତ
ଗଙ୍ଗା କୂଳକୁ ସେ ଅଟଇ ଯେ ପୁଣ ସାତ ।୫
ଜୀବ ନ ପାଇଣ ମହାଶ୍ରମେ ନୃପବର
ବିଜୟେ ପଣ୍ଡୁ ବିୟେଁ ସେ ପର୍ବତ ଉପର ।୬
ଯେସନେକ ସମୟେ ସେ ହରିତା ନାମେ ମୃଗୁଣୀ
ତୃଷାୟେ ଅଇଲା ସେ ନଦୀକ ଲେଡ଼ ପାଣି ।୭
ଅଗ୍ନିକା ମହରଷି ତା ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ଦେଖି
ଧାତିକାରେ ଯାଇଂ ସେ ଧଇଲେ ମୃଗୁଣୀକ ।୮
ମୃଗୁଣୀର ଭୁଲେ ଶୃଙ୍ଗାର କରନ୍ତି ସେ ଯତି
ଗାଢ ଆଲିଙ୍ଗନେ ସେ ଯେ ଭଜିଲା ବମନ୍ତି ।୯
ଋଷିଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ସେ ଯେ ମହାଭାବ ତେଜ
ବିବେକ ଦେଲା ସେ ଯେ ଶବଦ ବିସର୍ଜ ।୧୦
ପଣ୍ଡୁ ଶୁଣିଲେ ତାହା ସପତ ଯୋଜନ ଦୂରେ
ଚଣ୍ଡାର ସ୍ୱର ପ୍ରାୟେକ ତା ମଣିଲେ ଦଣ୍ଡଧରେ ।୧୧
ଯୁଗତେ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ଅଟନ୍ତି ଶବଦଭେଦୀ
ବେଦକୁ ମହାତମା ଶହସ୍ର ଢେଳ ବନ୍ଧ ।୧୨

୩-୧ ଉଲ୍କାପାତ ବେଳେ ଯେ ବାହାର ସ୍ୱଜନେ । (ପା) ୫-୨ ଉତ୍ସର୍ଗ ଦ୍ୱାର ସେ ଅଟଇ ଯୋଜନ ସାତ । (ପା)

ଶାବଦକୁ ନାଗ୍ରଜ ଯେ ଗଲା ଅନ୍ୱେଷେ
ଧାଃତକାରେ ପଡ଼ିଲା ମୃଗୁଣୀ ଋଷିର ବକ୍ଷେ । ୧୩
ଋଷିର ପିଠି କକ୍ଷେ ପଡ଼ି ହୃଦୟୁ ଗଟେ ଗଲା
ମୃଗୁଣୀର ହୃଦଗଟେ ପଡ଼ି ପିଠିକି ନିକଳି । ୧୪
ଯେକା ନାଗ୍ରଜକେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଲେକ ବେନି
ମୃଗୁଣୀ କି ଘେନି ତଳ ପଡିଲେ ମହାମୁନି । ୧୫
ମୃଗ ପଡ଼ିଲା ବୋଲି ଧାଇଁଲେ ପଣ୍ଡୁ ନୃପ
ଦେଖିଲେ ନାଗ୍ରଜ ଘାତେ ଋଷି ହତ ଦର୍ପ । ୧୬
ବାଳ ପୁଞ୍ଜା ଭଡ଼ଣ କଷା ବସନ କାଛଟି
ଶିରେଣ ଜଟା ଖର କ୍ଷୀଣ ତନୁ ପେ ଭ୍ରୂକୁଟି । ୧୭
ଯାମଳା ବୃଷ ଯେହ୍ନେ ଅଟଇ ଅଭିନ୍ନ
ହରିଣୀ କୋଳେ ଯେନ ଅଛନ୍ତି ମହାମୁନ୍ୟ । ୧୮
ଦେଖିଣ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଲେ ମହାରାଜ
ନିର୍ଧୂମ ଅଗ୍ନି ଜାଣି ମୁନିବର ତେଜ । ୧୯
ମୁଖେ ପାଣି ସିଞ୍ଚିଲେ କୁଞ୍ଜଗଳ ଆଧିପତି
ଚେତନା ପାଇ ସାଷ୍ଟାମ ହୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମପତି । ୨୦
ପଣ୍ଡୁ ପୁଚ୍ଛିକଲେ ତୁ କେବଣ ମହାତମା
ଯେତେ ମହାମୁନିକ କିଂପେ କଷ୍ଟୋର କଲା କାମା । ୨୧
ଶୃଙ୍ଗାର ଆରତେ କି ନ ପାଇଲୁ ସ୍ତିରି
ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଦେଖି ହରିଲୁ ମୃଗନାରୀ । ୨୨
କୋପେଣ ଶାପ ଯେ ଦେଲେ ଭଗବନ୍ତ
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ମୋତେ କଲୁଟିରେ ଶରଘାତ । ୨୩
ଯୁଗତେ ପର ଶୃଙ୍ଗାର ଭଙ୍ଗିତ ନୁଆର
ଲିଙ୍ଗ ଭଗ୍ନ କଲେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ପର । ୨୪

୧୩-୧ ବକ୍ଷେ—ବକ୍ଷେ—ବକ୍ଷସ୍ଥଳରେ ୧୩-୧ (ଗ) ଋଷିଙ୍କ ଶିରଭେଦ ହୃଦବାଟେ ନିକଳିଲା, ମୃଗୁଣୀ ଋଷି ଫୁଟି ଭୂମିରେ କଣ୍ଟିଲା । ୧୪-୧ (ଗ) ଜଡ଼ିତ=ଜଳ୍ପି ୨୦-୨ ଯେତେ ମହାମୁନି ହୋଇ ହେଲୁ ପାପକର୍ମା । (ପା) ୨୦-୨ କଷ୍ଟୋର—ବଡ଼ମ୍ବଣ, ଅନ୍ୟାସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ୨୧-୨ କାମା—କାମଦେବ ୨୪-୧ (ଖ) ଭଙ୍ଗିତେ ନ ଯୋଗାଇ

ବିନା ଅପରାଧେ ମୈଥୁନ କାଳେ ଶରଘାତ କଲୁ ପଣ୍ଡୁ
ତୋହୋର ଶଙ୍ଗାର କାଳେ ଅକସ୍ମାତେ ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ପଡୁ । ୨୫
ସ୍ତ୍ରି ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗେଣ ତୁ କରନ୍ତେଣ ରତି
ତୁକୁ ହୋଉ ରେ ମୋହୋର ପ୍ରାପ୍ତେ ଶାସ୍ତି । ୨୬
ଋଟେଣ ଶାପ ବିନଇ ତପୋବନ୍ତ
ପଣ୍ଡୁ ପୁଚ୍ଛିକଲେ ମହାତମା ଥିର ହୋଇ କହ ତଥ୍ୟ । ୨୭
ତୁ କେ ଟି ଯେମନ୍ତ ହୋଇଲୁ ପରପଞ୍ଚ
ମୃଗେଣ ମାନୁଷେ କାହ୍ନିଂ ଶଙ୍ଗାର ହୋପ୍ତେ ସଞ୍ଚ । ୨୮
ଋଷି ବୋଇଲେ ତୁ ଶୁଣ ହୋ ସୋମବଂଶୀ
ବୃହସ୍ପତି ବଂଶେ ଉତପତ୍ତି ପାଠଋଷି । ୨୯
ପାଠ ଋଷିଙ୍କ ତନୁଜ ମୁନି ଅରୁଣ ତେଜ
ଯେହାଙ୍କର ନନ୍ଦନ କାକୁସ୍ଥ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ । ୩୦
ଯେହାର ନନ୍ଦନ ମୁନି ଯେ ସତ୍ୟତପା
ତାହାଙ୍କର ନନ୍ଦନ ହୋ ବିଧୂପ ବିରୂପା । ୩୧
ବିରୂପାର ନନ୍ଦନ ଜଳଦ ମହାଋଷି
ଜୀମୂତବାହନ ବୋଲି ତାହାର ଯେ ଶିଷି । ୩୨
ଜୀମୂତବାହନଙ୍କର ପୁତ୍ର ସମନକ ଯତି
ସମନକର ନନ୍ଦନ ମୁନି ପ୍ରଜାପତି । ୩୩
ପ୍ରଜାପତିର ନନ୍ଦନ ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷି
ମୁହିଂ ସେ ଅଗ୍ନିକାର, ବାଳକ କୁଂ ଋଷି । ୩୪
ଯେତେବେଳେ ମୁଂ ଉପୁଜିଲି ମାତାର ଗରଭୁଂ
କ୍ଷୀର ପାନ ନ କଲି ବଞ୍ଚିଲି ଦିନ ସବୁ । ୩୫
ଜନମ ହୁଂ ଆହାର ମୁଂ କଲଇଂ ଉପେକ୍ଷା
ଆହାର ନିଦ୍ରା ମଇଥୁନ ନ କଲଇଂ ବାଞ୍ଛା । ୩୬
ଯେସନେକେ ବଞ୍ଚିଲି ମୋହୋର ଜନ୍ମଯାକେ
ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ଘେନ ମୁଂ ବସିଲି ଘୋର ତପେ । ୩୭

୨୭-୧ (ଖ) ସ୍ତ୍ରୀ—ଦଇବର ୨୯-୨ ବୃହସ୍ପତ ଦଇବଟେ ଉତପତ୍ତି ପାଠଋଷି । (ଘ)
୩୩-୩୪ ଜୀମୂତ ବାହାନର ପୁତ୍ର ସମନକ ଯତ । ସମନକର ନନ୍ଦନ ସୋତଳ ମହାଯତ ॥ ସୋତଳର ନନ୍ଦନ ପ୍ରଜାପତ ମହାଋଷି । ମୁହିଂ ତାହାଙ୍କର ଅଗ୍ନିକ ହୋଇଲି ବାଲଶିଷି ॥ (ପା)

ଯୋଗୀ ପବନହୁଂ ମୋର ଆନ ନାହିଂ ଭେଜ
ଛଡ ରତ୍ନ ବଞ୍ଚିଲ ନବକାର ତଲ୍ଲେ ଭଜ ।୩୮
ଯେତୁକ ଆସନେ ମୋର ସଞ୍ଚଯେ ଚାରି ଯୁଗ
ଚାରି ଯୁଗ ପୂରିଲେ ମୋହୋର ହୁଅଇ ବାର ଦବୀ ଭୋଗ ।୩୯
ଯେହ୍ନମତେଣ ବର୍ତ୍ତିଲ ମୁହିଂ ଯୁଗ ମନୁ ତିନ
ଏମନ୍ତେ ସେ ମନୁ ଅର୍ଥ ଟଗ୍ରରଇ ଚନ୍ଦ୍ରଯୋନ୍ନ ।୪୦
କାଳ ଅମାତ୍ତ ସହୁଂ ହୋଇଲଇ କାଳ
ଶରୀର ଅବସାନ କଲା ମନ ଭେଳି ।୪୧
ଯେସନେକେ ଗଲା ଆକାଶ ଭୁବନକୁ
କାଳ ବିକାଳ ଦେଖି ଗୁଡ଼ି ପଳାଇଲେ ମୁକ୍ତ ।୪୨
ଦୂତଙ୍କର ତ୍ରାସ ଦେଖି ପଚାରଇ ନାଶକର
ମୁହିଂ ସେ ଅଭୟାରେ ତୁମ୍ଭର କାହାକଙ୍କ ଡର ।୪୩
ବିନୟ ଭାବ ହୋଇ କହନ୍ତି ଚିତ୍ରଗୁପ୍ତ ବାଟେ
ପ୍ରଣପତ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି କୃତାନ୍ତକର ଆଗରେ ।୪୪
ଶୁଣ ଦେବ ଜନ୍ତୁନାଥ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଆଧିପତି
ଅଗ୍ନିକାର ମହର୍ଷି ଦେବ ସଞ୍ଜୀବନୀ ପୁରକୁ ଆସିଣ ଅଛନ୍ତି ।୪୫
ଋଷିଙ୍କର ତେଜ ଦିଶଇ କାଳ ଅନଳ ତେଜ ପ୍ରାୟେ
ତ୍ରାସେଣ କଙ୍କରଗଣେ କରୁଛୁଂ ବଡ ଭୟେ ।୪୬
ମହାଯୋଗ ପୁରୁଷ ସେ ପ୍ରତକ୍ଷେଣ ବ୍ରହ୍ମବିଜା
କେଣୁ କର ତ୍ରାସେ ପଳାଇଲୁ ଶୁଣ ଜନ୍ତୁରାଜା ।୪୭
ଋଷିଙ୍କି ଦେଖିଣ ସେ ଉଭା ଜନ୍ତୁପତି
ବିନୟ ଭକ୍ତିଭାବେ ପଚାରଇ ସଞ୍ଜୀବନୀ ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରର୍ତ୍ତି ।୪୮
ଆହେ ଅଗ୍ନିକାର ତୁମ୍ଭେ ଯେ ମଞ୍ଚପୁରେ ଥିଲ
ଚିରନ୍ତନ କାରତ୍ତ ତୁମ୍ଭେ କସ କସ ଚୁହାଇଲ ।୪୯
ବଦପୂନ୍ତି ମହାତମା କଲୁ ଅନେକ ଧର୍ମ
ସହୁଂ ସେବା ହୁଟେମାନଙ୍କର ନିତ୍ୟକର୍ମ ।୫୦

୪୧-୨ ଶରୀର ଅବସାନ କଲ ମତଭୋଳ । ଶରୀର ଅବସାନ କଲ ମହାଭୋଳ । (ପା)
୪୩-ମୋହୋର ଆଜ୍ଞଂ ରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କାହାକଇ ଡ଼ର । ୪୮-୨ ଚନ୍ଦ୍ରବ୍ରତ୍ତୀ—ଚନ୍ଦ୍ରବର୍ତ୍ତୀ
—ରାଜା ୫୦-୨ ମୁହାତପେ ଅବୋଉଲୁ ମହାଯୋଗ ବ୍ରହ୍ମ (ପା)

ଅନେକ ଯାଗ ଯଜ୍ଞ କଲୁ ରାଜାର ନିମନ୍ତେ
ଖଣ୍ଡିଲୁ ମହାପାତକ ଆପାଦ ଶାସ୍ତ୍ର ଅର୍ଥେ । ୫୧
ମେଘେ ଅନାବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ଯେବଣ କାଳେ
କୋଟି ହୋମ କରାଇ ବୃଷ୍ଟି କଲୁଁ ମହୀସ୍ଥଳେ । ୫୨
ଋଷିଙ୍କର ବଚନେ ବଦଯୁନ୍ତ୍ର ନାଟକର ଜନ୍ମପତି
ତୁମ୍ଭର ବଂଶକୁ କାରଣ ଅଛନ୍ତି କି ସନ୍ତତି । ୫୩
ଋଷି ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ହୋ ଦାର ସଂଘରିଲୁ
ଅପାର କାଳ ଦେହେଯନ୍ତ୍ରେ ଶୃଙ୍ଗାର ଲେଖିଲୁ । ୫୪
ଅଟଦୋଷୀ ମହାତ୍ମା ନୁଆରିଲ ଦୋଷ ବାଛି
ବହୁରଇ ନାଟକର ଯେଉଁଥେଁ ଶାସ୍ତି ଅଛି । ୫୫
ଯେଉଁଠେ ଭଗ୍ୟଂ ମହାତମା ହୋଇ କଂପେ କଲୁ ଯେଉଁଠେ କୃତ୍ୟ
ସନ୍ତାନ ନ ଥିଲେ ସକଳ ଧର୍ମ ଅଟଇ ବ୍ୟର୍ଥ । ୫୬
ସନ୍ତାନ ଜପୁଜାଇଁ ସେ ନାନା ଧର୍ମ କର୍ମ କରି
ତୃଷ୍ଣାପ୍ତ ବୟସେ ଯେ ହୋଇ ତପସ୍ୱୀ । ୫୭
ସନ୍ତାନ ବହୁନେ ସକଳ ଧର୍ମ ଦୂର କରି
ପରମ ପଣ୍ଡିତ ପୁରୁଷ ହୋଇ ତୁ ଯେହୁ କଂପୋ ନ ବରୁର । ୫୮
ଯମର ବଚନେ ବଦଯୁନ୍ତ୍ର ମହାମୁନି
ଚତୁର୍ଥ ବୟସେ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛିଲୁ କନ୍ୟାପ୍ରେ ପ୍ରଦାନ । ୫୯
ତାହାର ତୁଲେ ଅନେକ କଲୁ ଯେ ରମଣ
ଯେତେ ଶୃଙ୍ଗାରଟି ସମସ୍ତ ହୋଇଲ ଅକାରଣ । ୬୦
ନାଟକର ବୋଇଲେ ତୁ ଯେ ଧ୍ୟାନେଣ ଉତ୍ତମ
କୁସ୍ଥାନେ ପଡ଼ିଲେ ମହାତ୍ମା ନାଶ ଯାଇ ସକଳ ଯେ ଧର୍ମ । ୬୧
ସେ ଭରଯାର ତହୁଂ ଯେବେ ନ ଜପୁଜିଲ ସନ୍ତତି
ଅନ୍ୟ କନ୍ୟାପ୍ରେ କଂପାଇଂ ପ୍ରଦାନ ନୋହିଲୁ ମହାପତି । ୬୨

---

୫୦ ବଦହ୍ୱନ୍ତ୍ର ମହାତମା କଲୁ ଅନେକ କର୍ମ, ତେଣୁ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବଦତ ଧର୍ମ । (ପା)୫୪-୧ ସଘରିଲୁ ସହରିଲୁ ଭୋଗକଲୁ ୬୧-୨ କୁସ୍ଥାନେ ରହିଲେ ମହାତ୍ମା ନୁହଇଟି ପୁଣ୍ୟ । (ପା)

ଋଷି ପ୍ରଷ୍ଟବାଚ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ପଶୁ ବଶ
କାହାର ତହିଂ ପୁନ ନୋହିଲା ରେ ବାବା । ୬୩
ନାଶକର ବୋଇଲା ଯେବେ ସନ୍ତାନ ନୋହିଲା ସେମତେ ମତେ
ବୀର୍ଯ୍ୟ ତରଳ ହୋଇଲା ଯେ ଚତୁର୍ଥ ବୟସ ଅନ୍ତେ । ୬୪
ପଞ୍ଚଦଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ବାଳୁତ ହୋଇଥାଇଂ
ବିଂଶ ପଞ୍ଚ ବରଷ ଶୃଙ୍ଗାର ଇଛଇ । ୬୫
ନାନା ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାଇଂ ପଞ୍ଚତରିଶ ବରଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ
ମହାମତ୍ତ ହୋଇଥାଇ କାହିଂ ନ ଲେଖଇ ଦର୍ପ ଅର୍ଥେ । ୬୬
ପଞ୍ଚତରିଶ ବରଷ ଉତ୍ତାରେ ଛାଡ଼ଇ ସେ ସେମାନ
ବିଚକ୍ଷଣ ବୁଦ୍ଧ ଦିଶଇ ଇଛଇ ସନ୍ତାନମାନ । ୬୭
ଚାଳିଶ ବରଷ ଯହୁଂ ହୋଅଇ ପରବେଶ
ତହୁଂ ବୁଦ୍ଧି ଆସି ହୋଅଇ ପ୍ରକାଶ । ୬୮
ଧନ ସନ୍ତାନ ଇଛଇ ଆପଣେ ଆପେ ପୁଣି
ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଭକତି ମାତା ପିତା ଜାଣି । ୬୯
ଚାଳିଶ ଯାଇଣ ଯେ ପଞ୍ଚାଶ ବରଷ ପ୍ରବେଶ
ବୀର୍ଯ୍ୟ ପତନ ହୋଅଇ ନିଜ ତନୁ ଆଳସ୍ୟ । ୭୦
ଷାଟିଏ ବରଷ ହୋଅନ୍ତେଣ ପ୍ରାଣୀ
କାମ ଚନ୍ଦ୍ର ଛାଡଇ ସେ ରହଇ ସେ ଠାବ ଜାଣି । ୭୧
ସତୁରି ବରଷ ହୋଇଲେ ହୋଅଇ ମତି ଭୋଳା
ବୀର୍ଯ୍ୟ ନାଶ ଗଲା ହୋ ତହିଂ ନାହିଂ କାମ ଦେବର ଜାଳା । ୭୨
ଅଶୀ ବରଷ ହୋଇଲେ ଚିତ୍ତ ଭ୍ରମଇ ଯେ ସବୁ
ତହିଂ ସନ୍ତତି ଲେଡ଼ିଲେ ଆଉ କାହିଂ ସେ ପାଇବୁ । ୭୩
ପରାପର ନ ଚିହ୍ନଇ ନିଜ ଯେ ବଟଷେ
କୁଟୁମ୍ବେ ଭ୍ରାନ୍ତ କରଇ ସୋଦର ନ ଚିହ୍ନଇ ପାଶେ । ୭୪

୬୬।୨ (ଖ) ମହାମତ୍ତ=ମହାମୁଢ଼, ଦର୍ପଅର୍ଥେ=କନ୍ଦର୍ପର ଅର୍ଥେ ୬୮-୨ (କ) ତହୁଂ=ତରୁଣ ୬୯-୧ (କ) ପରବେଶ=ବୟସ ୬୯।୨ (ଖ) ଧନ ସନ୍ତାନ କରଇ ଆପଣେ ମନଷା । ୬୮-୧ (କ) ପୋଥିରେ ୬୭-୨ପଦ ନାହିଁ । ୬୮-୨ (ଖ) ଦେବତା ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାତା ପିତା ଏ ଭକତ୍ତ ଜାଣିବା ଧର୍ମ ସେ କରଇ ନିତ୍ୟାପତ୍ତ ॥ ୭୨-୨ (କ) କାମକଳା

ଶତେ ବରଷେ ହୋଇଲେ ହୋଅଇ ବାଳଭୋଳା
ସେ ପ୍ରାଣୀ ତହିଂ କାହିଂ ଥାଇ ବୈଭର ମେଳା ।୭୫
ଶୁଣ ହୋ ଅଗ୍ନିକାର କହଇ ମୁହିଁ ତୁକୁ
ସେ ମାୟା ଘଟଳ ଅଟଇ ଯେ ସେ କଳି ଯୁଗକୁ ।୭୬
ମହାତ୍ମା ପୁରୁଷ ହୋଇ ନ ପାରିଲୁ ତଥ୍ୟ ଜାଣି
ଅଦଉତରେ ବନ୍ଧନ ହୋଇ ନାଶ ଗଲେ ସର୍ବପ୍ରାଣୀ ।୭୭
ନିଧିପୁରେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ସନ୍ତାନ ହିଂ ସେ ମୂଳ
ସନ୍ତାନ ନ ଥିଲେ ସମସ୍ତ ଧର୍ମ ହିଂ ନଷ୍ଟଳ ।୭୮
ତୁମ୍ଭେ ସେ ଆନ୍ଧ ଭଆଇଲ ଦୃଢ଼ କରି
ମୋହ ପାଶେ ଛଡ଼ି ଅବନ୍ଧନେ ଦଉଡ଼ି ।୭୯
ଯୁଗତେଣ ପୁତ୍ର ଯେବେ ନୋହିଲା ମହରଷି
ହଠକର୍ମ ଶାହାସ୍ତ୍ରେ କାଂପେ ନୁଆରିଲ ପଶି ।୮୦
ଷଠ କର୍ମ ଶାହାସ୍ତ୍ରେ ଯେ ଭଆଇଲେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରେ
ଯେତେକ ଭରସାରେ ପୁତ୍ର ନ ଉପୁଜଲେ ଭଆଇବ ଛଉ କର୍ମ ଯୁଗତେ
ମୁକୁଳ ଆସି ନବାଇଲେ ଶୁଣସି ରେ ଯମ
ଛଉ କର୍ମେ ଉପୁଜାଇଲେ ଦେବୁ ତାକୁ ମୋକ୍ଷ କର୍ମ ।୮୨
ବିଭାଇ ଭାରିଯାରେ ଯେବେ ନ ଉପୁଜିବ ସନ୍ତତି
ପରର ପଳଲ ସ୍ତିରୀ ଯେବେ ହୁଅଇ ରଜବତୀ ।୮୩
ଦୂତିକା ପେଷଣ ତାହା ତହିଂ ଧନ ଦେଇ
ପାକାଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାନ ଦିନେ ଶୃଙ୍ଗାର କରିବ ତାହାର ତହିଁ ।୮୪
ତହିଂ ମହାତମା ଯେବେ ନ ଉପୁଜଇ ସନ୍ତାନ
ଯାହାର ବୃତ୍ତି ନାହିଂ ସେ ଭୂମି କଣି ଉପୁଜାଇବ ଶସ୍ୟମାନ ।୮୫
ସେ ଶସ୍ୟ ଭୋଗ କରିବ ନାହିଂକ ସେ ପ୍ରାଣୀ
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଶାହାସ୍ତ୍ରେ ଯେସନେକ ପରମାଣି ।୮୬

୭୫-୨-(କ) ସେ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ଲେଉଡ଼ିଲେ ଆଉ ନହିଁରତ ମେଳ । ୭୯-(କ) ତୁମ୍ଭେ ସେ ଭଆଇଲ ଯେହ୍ନା ଆନ୍ଧ ଅନ୍ତ କରି, ମୋହୋର ହାଥେ ଦାଲ ଯିଗୁଣ ଦାଉଡ଼ି ।।୭୯।। ୮୦-୧ (କ) ଯେବେ=ଜାତ ।। ୮୧-୨ (କ) ଛଉ ଅର୍ଥେ । ୮୪-୨ (କ) ଦିନେ ପର ତୁଟିଲ ଶୃଙ୍ଗାର କରଇ ।। ୮୫-୨ (ଖ) ବୃତ୍ତି=ଭୂମି ୮୩ରୁ ୮୫ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ. (ମୋକ୍ଷ କର୍ମଠାରୁ 'ଶସ୍ୟମାନ' ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ) ୭୫।୨ ଯେ ପ୍ରାଣୀ ତହିଂ ଆଉ ନାହିଂ କାମକଳା । (ପା)

ତେତେଶ ହେଂ କାରଣ ନା ହୁଅନ୍ତା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ଜ୍ଞାନ ବୁଦ୍ଧି ହୋଅନ୍ତା ନା ମୋତେ ଜଣିମାକୁ । ୮୭
ଅଗ୍ନିକାର ମହଋଷି ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ତାହା ପାର କଲୁ
ତେମନ୍ତେହେଂ ପୁତ୍ର ଜାତ କରି ତ ନୁଆଁଇଲୁ । ୮୮
ତାହା ଶୁଣି ବିରସ ଯେ ହୋଇଲେ ଜନ୍ତୁ ଈଶ
ସେତେଢ଼େ ବଡ଼ ମହାତମା ହୋଇଲୁ ନର୍କ ବାସ । ୮୯
ଆରେକ ଉପ ସେ କ କରି ନ ପାରିଲୁ ମହାମୁନ୍ୟେ
ଧନ ଦେଇ ପୋଷି ନୁଆଁଇଲୁ କ ପରର ନନ୍ଦନେ । ୯୦
ତାହାକୁ ବିଭାକଲେ ଧର୍ମ ପାଞ୍ଚ ଭାଗ ହୁଅନ୍ତା
ଭାଗେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ପିତାଙ୍କୁ ଲଭନ୍ତା । ୯୧
ତେଣେ ହେଂ କାରଣ ହୁଅନ୍ତା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ
ବଂଶକୁ କାରଣ ହୁଅନ୍ତା ସଂକେତ କରିବାକୁ । ୯୨
ଋଷି ବୋଇଲେ ହେ ତାହାଂ ଆମ୍ଭେ କଲୁ
ଧନ ଦେଇ ପୁତ୍ରେକ ଅତି ସନେ୍ନହେ ପୋଷିଲୁ । ୯୩
ସେ ସନେକ ଆମ୍ଭର କର୍ମେ ଅଛି ଅଭଜଲ
ବିଭାକାଳେ ସେ ପୁତ୍ର ହାଂ ପଡ଼ି ନାଶ ଗଲା । ୯୪
ଋଷିଙ୍କର ବଚନେ ବିଷାଦ ନାଶକର
କାଳ ବିକାଳକୁ ଡାକିଣ ବୋଇଲେ ଜନ୍ତୁଙ୍କ ଈଶ୍ୱର । ୯୫
ଆହେ। ପୁତ୍ର ଦୋହିତା ଯେବେ ସେହାର ମଧ୍ୟେ ନାହିଂ
କୁମ୍ଭୀପାକ ନରକେ ପକାଅ ସେହାଙ୍କୁ ଟେଳି ନେଇ । ୯୬
ଯମର ବଚନ ଶୁଣି କାଳ ସେ ବିକାଳ
କୋପାନଳ ହୋଇ ଧଇଲେ ସେ ଅଗ୍ନିକାର ଋଷିଙ୍କର ବାଳ । ୯୭
ଋଷିଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ସେ ଦେଖିଲେ ଧର୍ମଲୋକେ
ଆରେ ରହ ରହ ବୋଲିଣ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ ଦେଲେ ଡାକେ । ୯୮

୮୭-୧ (କ) ଜ୍ଞାନ = ଅଳପ ୮୮-୧-(କ) ତାହିଁ ଅପାର ଆମ୍ଭେ କଲୁ । ୯୧।୨ ବଂଶକୁ ଥାଆନ୍ତା ନା ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ । (ପା) ବଂଶକୁ ତୁମ୍ଭର ଥାଆନ୍ତା ନାମ ସଂକେତ କରିବାକୁ । (ପା) ୯୧-୨ (ଗ) ବଂଶକୁ ଥାଆନ୍ତା ସେହୁ ଉଦ୍ଧରିବାକୁ । ୯୪-୨ ବିଭା କରାଇଲୁ ବାରୁ ସେ ପୁତ୍ର ପଡ଼ି ମଲା । (ପା) ୯୫-୨ ଚଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡକୁ ବୋଇଲେ କାଳଦଣ୍ଡ ଧର । ୯୬-୧ ଦୋହିତା—ଦୁହିତା—ଝିଅ ୯୭-୧ ଋଷିଙ୍କର ବିକଳ ଦେଖିଣ ଧର୍ମଲୋକେ । (ପା)

ଋଷିଙ୍କର କେଶ ଛଡ଼ାଇଲେ ଆସି ପୁରୁଷ ନରାକାରେ
ଆହୋ ନାଶକର ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେବୁ କି ଉପୁଗାରେ । ୯୯
ସେ ପଣ୍ଡିତ ମହାମୁନି ଅଟଇ କଳ୍ପ ଋଷି
ବେଳକ ମହାତମା ସେହାକୁ ଉପୁଗାର କରସି । ୧୦୦
ଆରେକ ଜନ୍ମ ଗୋଟି ସେନବେ ଗୁଡସି ସେହାଙ୍କୁ
ମଞ୍ଚପୁରେ ପୁତ୍ର ଜାତ କରି ସେ ଆସନ୍ତୁ ସ୍ୱର୍ଗକୁ । ୧୦୧
ଯମର ଆଗ୍ୟାଂସେ ଯେ ଶାସ୍ତି ଦେଉଥିଲେ
ଧର୍ମ ଆତ୍ମା ଲେକେ ତାହାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରାଇଲେ । ୧୦୨
ନାଶକର ଦେବତା ସ୍ତୁତିବାଦ ଯାଅ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗେ
ପୁତ୍ର ଜାତ କରି ମହାତ୍ମା ହୋ ଆସସି ଭୁଲ୍ହ ବେଗେ । ୧୦୩
ବନ୍ଧନୁଂ ପଳାଇ ଆସନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଚିତ୍ରଗୁପତେ ତଆରନ୍ତ ମୁନିଙ୍କି ଗୋଡ଼ାଇ ବେଗେ ଆସି । ୧୦୪
ଜପତପମାନ ଭୁମ୍ଭର ଗୁଡି ହୋ ମହାଋଷି
ସମସ୍ତ ତେଜ୍ୟା କରି ମୁନି ହେ ସନ୍ତାନ ଜାତ କରସି । ୧୦୫
ବଦସ୍ୱନ୍ତ ମୁନିବର ଶୁଣ ହୋ ପଣ୍ଡୁରସେ
ସେସନେକ ଗତ ମୋତେ ହୋଇଲ ଯମର ସଭାସେ । ୧୦୬
ଧର୍ମେଣ ଅଇଲ ମୁଂ କୁଟୁମ୍ବ ଜାତ ଅର୍ଥେ
ବିଶ୍ରମି ଭାଳ ବସିଲ ମୁଂ ବିନ୍ଧ୍ୟଂଗିର ପରବତେ । ୧୦୭
ମନୁଷ୍ୟେ ଶୃଙ୍ଗାର ମୁଂ କଲଇଂ ଅପ୍ରମିତ
ଅନେକ ବାଟେଣ ପୁତ୍ର କୁଟୁମ୍ବ ନୋହିଲକ ଜାତ । ୧୦୮
ସେସନେକ ସମସେ ହରିତା ନାମେ ମୃଗୁଣୀ
ଶୋଷରେ ଅଇଲ ସେ ଆହାର କରି ପାଣି । ୧୦୯
ସେ ମୃଗୁଣୀ ହାଦେ ଅଟଇ ପବନ ଜୀବ
ସେହାର ଚର୍ମ ଆସନ କରନ୍ତ ସଦାଶିବ । ୨୦୦

୯୯-୧-(କ) ପୁରୁଷ=ପ୍ରସନ୍ନେ ୯୯-୧(ଖ) ନରାକାର—ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ ଅର୍ଥରେ—ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥ ଧର୍ମବନ୍ତ ପୁରୁଷ ୧୦୨-୨-(ଖ) ଶାନ୍ତ=ସାହାପକ୍ଷ ହୋଇଲେ । ୧୦୭-୨ ବିସ୍ମୟେ ବସି ଭାଳଇ ବିନ୍ଧ୍ୟର ଗିରି ପରବତେ । ୧୦୮।୨ ବିଶ୍ରମି-ଟିକିଏ ସ୍ଥିର ହୋଇ । ୧୧୦-୨ ସେହାର ବାହାନ କରନ୍ତ ପବନ ଦେବ । (ପା)

ସ୍ନେହୁଁ ସେ ଶୃଙ୍ଗାର କଲଇଂ ମୁଂ ଇଚ୍ଛା
ସନ୍ତାନ ଜାତ ଅର୍ଥେ କଲ୍ପିଲି ମନବାଞ୍ଛା । ୧୧୧
ପାଣି ଆହାର କଲି ଲେଉଟନ୍ତେ ମୃଗୁଣୀ
ଆନ୍ବେଷି ଧଇଲି ମୁଂ ବେଶ୍ଣକାର ଭାବ ଜାଣି । ୧୧୨
ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛନ୍ତେ ସନ୍ତାନ ଜାତ ଅର୍ଥେ
ବେନଜନ ନାଶ ଗଲୁ ତୋହର ଶରଘାତେ । ୧୧୩
ତୁ ମହାରାଜା ପଞ୍ଚ କଷ୍ଟକେ ଆଧିପତି
ନାରାଜ କାଢ଼ ମହାତମା ହୋ ପାଇଲୁ ନ ବଡ଼ ଶାନ୍ତି । ୧୧୪
ଋଷିର ବଚନେ ସେ ଧଇଲେ ନାରାଜ
ବାମକର ପିଠିରେ ଦେଇ ମାଡ଼ିଲା ମହାରାଜ ୧୧୫
ନାରାଜ କାଢ଼ଇ ସେ ଗାତ୍ରେଣ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ହୋଇଲେ ମହାତମା ଭୂମିରେଣ ପଡ଼ି । ୧୧୬
ହରତା ମୃଗୁଣୀ ଆବର ଅଗ୍ନି କାର ମହ ଋଷି
ବୀର୍ଯ୍ୟ ପତନେ ହୋଇଲା ମୃଗୁଣୀ ଗର୍ଭବାସୀ । ୧୧୭
ଦୁହିଁଙ୍କର ଆତ୍ମା ଅବଧାନ କାଳେ
ଗର୍ଭରୁ ପୁତ୍ରେକ ସେ ପଡ଼ିଲା ମହୀତଳେ । ୧୧୮
ମୃଗର ଶରୀର ତାହାର ମଣିଷର ମୁଣ୍ଡ ଗୋଟି
ସେ ପୁତ୍ର ଦେଖିଣ ପ୍ରାଣ ଛାଡ଼ିଲେ ତପନଷ୍ଟି । ୧୧୯

୧୧୨-୨ ଆନ୍ବେଷି ଧଇଲି ମୁଁ ବେଶ୍ଣକାର ଭାବ ଜାଣି । ପାଦାନ୍ତ ପରେ ଅଧିକା ପାଠ—ଶୃଙ୍ଗାର ଇଚ୍ଛିଲୁ ସେ ସନ୍ତାନ ଜାତ ଅର୍ଥେ, ନାଶକର ବଚନ ଯେ ଧରି ହୃଦଗତେ ।। ଅନ୍ବେଷି ଧରନ୍ତେ ଡାକ ଦେଲା ଯେ ମୃଗୁଣୀ । ବଳାତ୍କାର ମୋତେ କଲ ହୋ ମହାମୁନି ।। ମୃଗର ଡାକନ୍ତେ ଶୁଣିଲୁ ପଞ୍ଚ ସ୍ବୟେ । ନାରାଜେକ ଧରି ବାନ୍ଧିଲୁ ମୋର କାୟେ ।। ନାରାଜ ଛାଡ଼ନ୍ତେ ଉପରେ ମୋର ପଡ଼ି । ମୃଗୁଣୀ ସଗତରେ ହୋଇଲୁ ବେଗେ ଜଡ଼ି ।। ସ୍ନେହମନ୍ତ୍ରେରେ ରଜା ସ୍ନେହଚିହ୍ନଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ । ବେନି କୁଳ ନାଶ କଲୁ ତୋହୋର ଶରଘାତେ ୧୧୪-୨ ହେସ୍ତ କାଢ଼ି ବାବୁ ଦେହ ହେଉ ଶାନ୍ତ । (ପା) ୧୧୬-୧ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ, ବଳପୂର୍ବକ ଅକର୍ଷଣ କରିବା—ବଳରେ ଟାଣିବା—ଉତ୍+ସୃ+ଣିଚ—ଉତ୍ସାରଣ କରିବା—ଟାଣି ବାହାର କରିବା । ୧୧୮-୧ (ଖ) ଦୁହିଁଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଛଡ଼ିଗଲା କାଳେ ।

କୃତାନ୍ତକ ଦେଖି କଲେ ଅନେକ ଯେ ପଜା
ସ୍ୱର୍ଗ ଆସ୍ଥାନେ ବାସାଇଲେ ନେଇଣ ବଜ୍ରୋଜା । ୨୨୦
ଯେବଣ ପୁତ୍ର ହାଦେ ଜାତ ହୋଇଲା ଋଷିଙ୍କର ବୀର୍ଯ୍ୟେ
କୋଳେଣ ଧଇଲେ ତାହା ପଣ୍ଡୁ ମହାରାଜେ । ୧୨୧
ଆକାଶ ବାଣୀ ପଡ଼ିଲା ପଣ୍ଡୁ ମହାରାଜାଙ୍କୁ
ମୃଗରଷି ବୋଲି ନାମ ଦିଅ ସେ ପୁତ୍ରକୁ । ୧୨୨
ଶୁଖିଲା କାଠ କୁଢ଼ାଇ ଚିତା ଆପେ ରଚି ପଣ
ଋଷି ମୃଗୁଣୀ ଦୁହିଙ୍କି ଦହନ କଲେକ ଆପଣ । ୧୨୩
ମୃଗସ୍ମା କୁମର ଘେନଗଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ
ବେନ ଭାରଯାଙ୍କ ମୁଖ ନ ଗ୍ରହିଂଲେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ନନ୍ତେ । ୧୨୪
କୋଇନ୍ତୀ ପ୍ରେ ପଗୃଚେଲେ ଶୁଣ ସ୍ୱାମୀ ମହାଗ୍ୟାଂତା
ଧାମିକ ବବେକ ପଣ୍ଡିତ ସତ୍ୟବ୍ରତା । ୨୨୫
ହେଠ ମାଥ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ କଥା କଂଘେ ଯେ ନ କହୁ
କେବଣ ଦ୍ରୋହ କଲୁ ଆମ୍ଭର ବଦନ ନ ଗ୍ରହୁଂ । ୧୨୬
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ମହାଗ୍ୟାମୀ
ବେନ ବଂଶେ ଉତପତ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ମହାବ୍ରହ୍ମ ଘେନ । ୧୨୭
ମୁହିଂ ମହାପାତକ କଲି ଶୁଣସି ଗୋ କୋଇନ୍ତୀ
ମୃଗସ୍ମା ବନୋଦେ ହାଦେ ମୁହିଂ କଲି ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା । ୧୨୮
ଅଗ୍ନି କାର ମହାଋଷିଙ୍କି ମାଇଲି ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ
କୋପେଣ ମହାତ୍ମା ମୋତେ ଶାପ ଦେଲେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ବେଳେ । ୧୨୯
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅଦୋଷେ ନାରଜ କଲୁ ପଣ୍ଡୁ
ତୋହୋର ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ପଡ଼ୁ । ୧୩୦
ପ୍ରେତେ ହତ୍ୟା କଲି ଶୁଣ ଗୋ ଭୋଜର କୁମାରୀ
ତେଣୁ ସେ ବରସ ହୋଇଲୁ ଶୁଣରେ ଦଗାମ୍ବରୀ । ୧୩୧

୨୨୦-୨ ବଜ୍ରୋଜା—ଇନ୍ଦ୍ର । ୨୨୨-୨ଲ ମୃଗସ୍ମା ଋଷି ବୋଲି ନାମ ଦିଅ ସେ ପୁତ୍ରକୁ ୨୨୪-୨ ଧାର୍ମିକ ବିବେକ ପଣ୍ଡିତ ଶକତା । (ପା) ୧୩୦-୨ ଦଗାମ୍ବରୀ—ଦଗମ୍ବରଅର୍ଥେ—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ଜୈନସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଡୁପେ—ନିଷ୍କାମ ହୋଇ ୧୩୧-୨ ଦଇବ ଲେଖନ ୧୩୧-୨-(କ) ହୋଇଲୁ ଶୁଣରେ=ହୋଇ ବୁଲଇ କେ ଆନ କର ତାହା । (ପା)

କୌଇନ୍ତୀଯେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ଗୋ ପ୍ରାଣନାହା
ଦଇବ କୃତ ଲେଖନ ସ୍ୱାମୀ କରଅଛୁ ଯାହା । ୧୩୨
ଆପଣେ ଯାହା କର ସ୍ୱାମୀ କର୍ମ ତାକୁ ବୋଲି
ତୁମ୍ଭର କସ ଗଲା ସ୍ୱାମୀ ମୁହିଂ ହାଦେ ନାଶ ଗଲି । ୧୩୩
ଯେ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ସ୍ୱାମୀ ଅଟଇ କ ହାର
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଯେ ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷିଙ୍କର । ୧୩୪
ମୃଗ ମହଋଷି ବୋଲି ଯେ ପୁତ୍ରର ନାମ ଗୋଟି
ଅବସାନ କାଳେ ମୋତେ ସମର୍ପିଲେ ତପନିଷ୍ଠି । ୧୩୫
କୋଇନ୍ତ ଯେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ପ୍ରାଣନାଥ
ଅଗ୍ନିକାର ବୋଲି ସେ କେବଣ ଭଗବନ୍ତ । ୧୩୬
ଯେତେବଡ଼ ମହାଋଷି ହୋଇ କର୍ମ ନ ଆଦରିଲି
କୋପ ନ ସଂଘର ତୋତେ ଲେଉଟି ଶାପ ଦେଲି । ୧୩୭
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରକର ରାଜ୍ୟ ସମର୍ପିଲୁ ଧର୍ମ ଅର୍ଥେ
ଧର୍ମ ଜିଜ୍ଞାସ ଆସି ତୋତେ ହୋଇଲା ଯଥା ଅର୍ଥେ । ୧୩୮
କର୍ମକୁ ଆଦର ଯେ ରହିଲେ ଘୋର ବନେ
ତହିଂ ମୃଗୟା ନ ଯାଇ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ରାଜନେ । ୧୩୯
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ସୁମରଣା କଲେ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି
ମହା ବ୍ରହ୍ମଋଷି ଆସି ମିଳିଲେ ତତକ୍ଷଣାନ୍ତ । ୧୪୦
ସଙ୍ଗତେଣ ଅଛନ୍ତି ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ଶିଷ୍ୟ
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ ମିଳିଲେ ବ୍ୟାସ ମହଋଷି । ୧୪୧
ବଧୂନ୍ତ ଯେନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଲେକ ପଣ୍ଡୁ
ବ୍ୟାସ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ତୋତେ ବନସ୍ତେ ପ୍ରମାଦ ନ ପଡୁ । ୧୪୨
ଆସନ ପାଦାସନ ଦେଇ ପଣ୍ଡୁ ରଯେ
ମସ୍ତକେ କର ଦେଇ ପୁଣି ପୁଣି ବନଯେ । ୧୪୩

୧୩୨ରୁ ୧୩୬ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ॥ ୧୩୭-୧ ତେତେ଼ ବଡ ମହର୍ଷି ଯେତେ଼ ଯେତେ଼ କର୍ମ ଆଚରିଲେ । (ପା) ୧୩୭-୨ ସଘର—ସହର—ତ୍ୟାଗ କର ୧୪୨-୧-(ଖ) ବଧୂନ୍ତ=ବର୍ଦ୍ଧମାନନ୍ତ ୧୪୨-୨ଠାରୁ ୧୪୫ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ।

ସେ ବ୍ୟାସେ ଆଗ୍ୟାଂ ଦେଲେ ଶୁଣ ରେ ନନ୍ଦନ
କେମନ୍ତେ ବନେ ପଶିଲୁ କସ ଅଭିମାନ । ୧୪୪
ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସ୍ଥେ ରାଜ୍ୟ ବାବୁ ଛାଡ଼ିଲୁ କେମନ୍ତେ
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ହେ ତାତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ନିମନ୍ତେ । ୧୪୫
ଅନ୍ଧ ହୋଇଣ ସେ ରାଜପଦକୁ କଲେ ଇଚ୍ଛା
ମୁହିଂ ବୋଇଲି ହେ ଭ୍ରାଥ ଭୋଗ କର ମନବାଞ୍ଛା । ୧୪୬
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ହେ ତାତ ପଶିଲି ଘୋର ବନେ
ଅନୁବ୍ରତେ ବଞ୍ଚଇ ଅଟବ୍ୟା ଗହନେ । ୧୪୭
ମାରଇ କଉଣପ ରଖାଇ ତପି ଜନେ
ଅନୁବ୍ରତେ ଭ୍ରମଇଂ ମୁଂ ଖଟଇ କଟକ ପଞ୍ଚୁସ୍ଥାନେ । ୧୪୮
ବଦସ୍ତି ବ୍ୟାସେ ତୁ ହୋ ସାଧୁ ସହୋଦର
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ଅବସ୍ଥା ପାଉ ବନସ୍ତର । ୧୪୯
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ମୁନି ହେ ଶୁଣିମା ମୋର କଷ୍ଟ
ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷିଙ୍କି ମୁଂ କଲଇ ପ୍ରାଣେ ଭ୍ରଷ୍ଟ । ୧୫୦
ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ମୁଂ ବସାଇଲି ମୋର କାୟେ
ହେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ମୋତେ କହିବା ଯେଉଣ ପାତେକ ହେବ କ୍ଷୟେ । ୧୫୧
ସୁବର୍ଣ୍ଣର ସିଂହାସନେ ବଜେକଲେ ବ୍ୟାସେ
ବ୍ୟାସଙ୍କର ସ୍ତୁମୁରେ ଉଭା ସଟ ଶିଷ୍ୟେ । ୧୫୨
ରତ୍ନ ଝରରେ ନୀର ଘେନି ମୁନି ପାଦ ପଖାଳିଲେ ନୃପତି
ଅନେକ ପୂଜା କଲେ ବନସ୍ଥ ଭଗତି । ୧୫୩
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ତୁ ହୋ ନ ଭାଳ ନୃପମଣି
ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷିଙ୍କି ଶରଘାତ କଲୁ ତୁ ନ ଜାଣି । ୧୫୪
ଅଗ୍ୟାମୀ ଲେକର ହୋ ବହୁତ ଦୋଷ ଯେ ନ ଥାଇ
ବ୍ୟାସେ ପଣ୍ଡୁକୁ ଶାନ୍ତ କରନ୍ତି ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କଥା କହି । ୧୫୫
ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷି ଅର୍ଜିଲ ପ୍ରେ କରତି
ପୂର୍ବର ନିର୍ମିଲ ତାର କପାଳ ଘଟନ୍ତି । ୧୫୬

୧୪୫-୨ ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ସ୍ନେହା ବହିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଭ୍ରାଥେ । (ପା) ୧୫୦-୧ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଦୋଷ ଯେ ଲଗିଲା ମୋର କାୟେ । (ପା) ୧୫୦-୧ (ଖ) କରଢ= କୃତ-କର୍ମ ୧୫୨-୧ ଅଗ୍ନିକା ଋଷି ଅର୍ଜିଲ ସ୍ନେହେ କୃତ୍ୟ । (ପା)

ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା ମୁନି ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ମହାଗ୍ୟାଂମା
କେବଳ ପାତକେ ଦୁଷିତ ହୋଇଲେ ଅଗ୍ନିକାର ମୁନି । ୧୫୭
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଶୁଣ ପଣ୍ଡୁ ନୃପ
ସତ୍ୟ ଯୁଗର ବାରତା ତୋତେ କହିବଇଂ ସରୂପ । ୧୫୮
ଶୁଣ ସାବଧାନେ ହୋ ଅପାର କାଳର କଥା
କର୍ମ କଳ୍ପ ନାମ ସତ୍ୟ ଯୁଗର ବାରତା । ୧୫୯
କୁଶ ଦ୍ୱୀପର ରାଜା ଯେ ଅନଙ୍ଗସେନ ନୃପତି
ତାହାର ଭାରିଯା ନାମ ଅଟଇ ରତ୍ନାବତୀ । ୧୬୦
ରାଜା ହୋଇଣ ସେ ଅଟଇ ମହାଗ୍ୟାଂତା
ଜିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଣେ ସାଧନ ତାର ସେ୍ନକଇ ବନିତା । ୧୬୧
ସ୍ୱାମୀ ଅପାର କଲ୍ ସେ ଯତସତ କ୍ରିୟା
ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଜାତ ତାର ପ୍ରିୟା । ୧୬୨
ଯାହାର ନକ୍ଷତ୍ର ଅଟଇ ଅନୁରାଧା
ସ୍ତ୍ରିରି ହୋଇଲେ ଦୋଗୃରି କାମରେ ଶରଧା । ୧୬୩
ପୁରୁଷ ହୋଇଣ ସେ ତେଜଇ ସର୍ବ ଧର୍ମ
ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ସେ ଅଟଇ କଳାକାମ । ୧୬୪
ଅଶ୍ୱିନୀ ରୋହିଣୀ ପୁଷ୍ୟା ଅନୁରାଧା
ସ୍ୱାତି ଶ୍ରବଣା ଶତଭିଷା ରେବତୀ କାମବାଧା । ୧୬୫
ସେ୍ନ ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେବେ ଉପୁଜଇ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରିରି
ଅନୁକ୍ରମେ କାମ ବାଇ ହୁଅନ୍ତି ଅନ୍ୟାଗ୍ରତି । ୧୬୬
ସେ କୁଶ ଦ୍ୱୀପର ରାଜା ଅଟଇ ସତ୍ୟବାଦୀ
ଭାରିଯା ପରଦାରେଣୀ ସେ ରାଜ୍ୟେଣ ପରସିଦ୍ଧି । ୧୬୭

-୧୫୮-୨ ସତ୍ୟଯୁଗ ବାରତା ତୋତେ କହିବା ସନ୍ଦେହ । (ପା) ୧୬୨-୧ ଅପାର କାଳର ସେ ଯତସତ କ୍ରିୟା । (ପା) ୧୬୬-୨ ସେ୍ନ ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେ ଅଟଇ ପୁଷ୍ପବତୀ । ଅନୁକ୍ରମେ କାମକାତ୍ରି ସେ ଅଟଇ ଯୁବତୀ ॥ (ପା) ୧୬୬ ପରେ 'କ' ପୋଥିରେ ଅଧିକ ପାଠ । ଅଷ୍ଟନକ୍ଷତ୍ରେ ଉପୁଜଇ ସ୍ତ୍ରିରି, ଅନୁକ୍ରମେ କାମ ବାଧା ସେ ଅଟଇ ଦୋଗୃରି ॥ ୧୬୮ ସେ୍ନ ଅଷ୍ଟ ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେବେ ଅଟଇ ସ୍ତ୍ରିରି ପୁରୁଷ । ଅନୁକ୍ରମେ କାମକାତ୍ରି ଦୋଗୃରି ଅବଶ୍ୟ ॥ (ପା)

ସକଳ ତପ ଧର୍ମ ସେ ନ ଛାଡ଼ଇ ବୟେ
ଜିତ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ପଦ ତାର ଯୌକା ଭରଯାଏ । ୧୬୮
ଆବର ଦ୍ରବଦାନ ସେ ନୋହଇ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଯୌକା ଭରିଯାଏ ତାହାର ଦେହ ସେ ମନୋହାରୀ । ୧୬୯
ହରିଯାକୁ ଡିଅରଇ ସେ ଭଢ଼ ମିଶ୍ରନ୍ତ ବସାଇ
ପରଦାର ଦୋଷେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ମୁକତି ଗତି ନାହିଁ । ୧୭୦
ଶୁଣିମା ପରିଯନ୍ତେ ସେ ଘେନଥାଇ ହୃଦେ
ରାଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ସେ ଚଳଇ କାମ ଖେଦେ । ୧୭୧
ଅନେକ ବାଟେ ନୃପତି ତିଆରଇ ଦିବାରାଃନ
ପୁରାଣ ବାକ୍ୟ ଶୁଣାଇଲ ଦ୍ୱାଦଶ ବରଷ ପରିଯନ୍ତେ । ୧୭୨
ଯେ ସେ ପାପ ଆଚରଇ ଅଟେ ମନ୍ଦ ଜାତି
କେବେହେଁ ସେ ନ ଛାଡ଼ିଲ ଅନୀତି ପ୍ରକୃତି । ୧୭୩
ଅନେକ ଭୋଗ ଦେଇଣ ଯତନେ ପ୍ରତିପାଳି
ପରଦାରଙ୍ଗଂ ଆନେ ନ ରସେ ଜଞ୍ଜାଳୀ । ୧୭୪
ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିକ ଗଲେ ସମୋଦ୍ର ସ୍ନାହାନେ
ଅଗ୍ନିକାର ଋଷିଙ୍କି ଦେଖିଲେ ଘୋର ବନେ । ୧୭୫
ସଂଗେଣ ଅଛଇ ତାର ଅନେକ ପୋଇଲି
ଝାଡ଼ା ବାକୁଟିଆଣି ଗୃଙ୍ଗାଡ଼ ଯୁତି ମୁ ଦୁସୁଲ୍ଲି । ୧୭୬
ଶୁଣ ହୋ ମହାରାଜା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରକୃତି
ସେ ଋଷିଙ୍କି କୋଳ କରି ଧଇଲା ଯାଇ ଝାଡ଼ି । ୧୭୭
ଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳ ମୁନିଙ୍କର ପକାଇଲା ଉଝୁଡ଼ି
ଆହେଷି କୋଳ କରି ଧଇଲା ଭୁଜରେ ଭୁଜ ଭିଡ଼ି । ୧୭୮
ବୋଲଇ ଶିଂଶୁପା ଗଛ ତଳକୁ ଆସ ଯତି
ମୁହିଂ ରାଜକନ୍ୟା ମୋତେ ଦିଅସି ସୁରତି । ୧୭୯

୧୬୮।୨ ଯତଇନ୍ଦ୍ର ପଣେ ତାର ଯୌବନ ବନତାଯେ (ପା) ୧୭୧-୨ ରାଜା ଅନ୍ତର ହୋଇଲେ ସେ ଚଳଇ କାମ ସଧେ । (ପା) ୧୭୫, ୧୭୬, ୧୭୭ ସ୍ଥଳେ 'ଖ' ପୋଥି ୧୭୩-୨ ପର ଦାରରୁ ଆନ ସେ ନ ଜାଣଇଂ ଜଞ୍ଜାଳୀ ॥ (ପା) ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଦିନ ମୁନି ସ୍ନାନ କରି, ସେ ରାଜ ପତ୍ନୀ ସମ୍ମୁଖେ ଯାଆନ୍ତ ତପଶ୍ୱର ॥ । ୧୭୫ । ସେ କନ୍ୟା ଅନୁବ୍ରତେ ମଦନ ରେଖେଲା, ଋଷିଙ୍କ ଦେଖିଣ ସେ ଲଗିଲ କାମଜାଳା ॥ ୧୭୬ ॥

ଅପାର ସ୍ତ୍ରିୟ ଅଛନ୍ତି ସେ ପୁରୁଷ ଅଟଇ ଏକା
ଦେଖିଣ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ହୋଇଲେ ଚାଟକା । ୧୮୦
କୋପେଣ ମହାତମା ଛଡ଼ାଇ ଦେଲେ ପେଲି
ବସ୍ତ୍ର ଏ ହୋଇଣ ମୁନି ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ବୋଲି । ୧୮୧
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇଣ ବୋଲଇ ଶଳଶ୍ରିୟା
ବୁକୁ ଶୀତଳାଇ ଖାଇଲେ ଗଳା କୁଣ୍ଡି ଆଉ କରେ ଯତୟା । ୧୮୨
ଯଦ୍ୟପି ବପ୍ର ତୁ ଅଟୁସି ଯୁଗତେ
ସୁଲଭ ଭୋଜନ ଦେଖିଲେ ଛଳାଉ କେମନ୍ତେ । ୧୮୩
ମୁହିଂ ରାଜାର ଭାରିଯା ରାଜାର କୁମାରୀ
ମୋହୋର ଅଙ୍ଗ ଲଗି ପାତକ ଗଲନି ତୋହୋର । ୧୮୪
କହୁହିଂ ନ ବୋଲି ଚଳି ନ ପାରନ୍ତି ଅଗ୍ନିକାର
ଉଚ୍ଚେ ଡାକ ଦେଲା ହୋ ଅନଙ୍ଗସେନ ପ୍ରତିକାର କର । ୧୮୫
ଶବଦଭେଦୀ ସେ ଯେ ଅନଙ୍ଗସେନ ରାଏ
ପାଦୁକା ମନ୍ତ୍ର ମୈାଷଧି ଜାଣଇ ସେ ମିଳିଲା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାଏ । ୧୮୬
ଦେଖିଲା ମହରଷିଙ୍କି ଧରିଅଛି ଆପଣାର ରାଣୀ
ଦେଖିଣ ରାଗେ ଅଧର ସେ କମ୍ପାଇଲା ନୃପମଣି । ୧୮୭
ମହରଷି ବୋଲନ୍ତି ଏ କେବଣ ରାକ୍ଷସୀ
ତୋହୋର ଥାଆନ୍ତେ ଏ ମୋତେ କଟାଳ କରଇ ଆସି । ୧୮୮
କୋପେଣ ରାଣୀର କେଶ ଧଇଲା ନୃପମଣି
ବଜେ କର୍ଣ୍ଣ କଟାରି ଛେଦନ ପକାଇଲା ହାଣି । ୧୮୯

୧୮୦-୧ (ଖ) ସ୍ଥଳେ ଅନେକ ପରିବାରୀ ତା ସଙ୍ଗେ ମୁନିଛନ୍ତି ଏକା ୧୮୧-୨ (ଖ) ବୁକୁ ପଣନ୍ତ କାଢ଼ି କୁଣ୍ଡି ଆଇତ ହସ୍ୟା ॥ (ପା) ବୁକୁର ବସ୍ତ୍ର କାଢି ଆଉଜାନ୍ତି ହସ୍ୟା (ପା) ୧୮୨-(ଖ)ବୁକ୍ସ ଶିତଳାର ମୋତେ ଧରିରେଯତିଆ । ବୁକୁ ଶୀତଳକୁ ଆଉଁସୁ ଅଛୁ ତୁରେ ଯତିଆ ॥ ୧୮୪-୨ ପଦ 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ॥ ୧୮୩।୨ ମୋହୋର ଅଙ୍ଗଲଗି ପାତକ ଗଲନି ତୋହୋର । ଧାଦାନ୍ତ ପରେ ପାଠାନ୍ତର— ଲଜ୍ୟାଭିବ ଗୁଡ଼ ତୁ ମୋହୋର ସଙ୍ଗେ ଯାସି, କହୁ ହିଂ ନ କହି ପାରଇ ଅଗ୍ନିକାର ମହଋଷି । ଉର୍ଦ୍ଧେଣ ଡାକ ଦେଲା ଅନଙ୍ଗସେନ ତ୍ରାହି କର, ଶବଦ ଭେଦୀ ସେ ଅଙ୍ଗସେନ ନୃପବର ॥ ପାଦୁକା ମନ୍ତ୍ର ମହୋଷଧି ସେ ଗୁଣିଲା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ, ଧାଇଁକାରେ ମିଳିଲା ସେ ମୁନିଙ୍କର ସନ୍ନିଧାନେ ॥

ମହଋଷି ଗଲେ ତହୁଂ ମହୋଦଧି ସ୍ନାହାନେ
ବଜେ କଲେ ନରପତି ଆପଣା ଭୁବନେ । ୧୯୦
ଯମ ଧର୍ମ ପୁରଣେ ବଗୁର ହୋଇଲା
ଯମ ବୋଇଲା ରାଜା ସ୍ତ୍ରିଗ୍ର ହତ୍ୟା କଲା । ୧୯୧
ଅନୁଆଗ୍ୟାଂ ହୋଇଲେ ସ୍ୱେ ଅଗ୍ନିକାର ମହଋଷି
ତାହାର ଡାକ ଦଲେ ରାଜା ହୋଇଲକ ଆସି । ୧୯୨
ଯମ ବଗୁରେଣ ରାଜା ମହଋଷି
ସ୍ୱେ ଦୁହେଁ ହୋଇଲେ ଯେ ସ୍ତ୍ରିଗ୍ର ହତ୍ୟା ଦୋଷୀ । ୧୯୩
ଯମ ଧର୍ମ ପୁରଣେ ପୁଣ ବଗୁର ହୋଇଲା
ରାଜା ମହଋଷିଙ୍କି ହତ୍ୟା ଦୋଷ ନ ଲଗିଲା । ୧୯୪
ହରିଯା ହୋଇ ଯେବେ ହେଲା ପରଦାରଯେଣୀ
ସ୍ୱାମୀ ଦଣ୍ଡିବ ନାହିଂ କ ? ଦୋଷ ପରମାଣ । ୧୯୫
ଯୁଗତେଣ ରାଜା ଆବର ସେ ତାହାର ପ୍ରିୟା
ଦୋଷକୁ ସେ ଶାସ୍ତି ଦିଲା ପାପ ନ ବୋଲିବା ତାହା । ୧୯୬
ଋଷି ନାସ କଲେ ରଷାସୁଣୀ ସ୍ରାପ୍ୟେ ମଣି
ତାହାର ଉପରେ ଦୋଷ ଗଲା ସେ ଅଟଇ ପରଦାରଯେଣୀ । ୧୯୭
ଋଷିଙ୍କି ଶୃଙ୍ଗାର ସେ କଲ୍ପିଲା ଅନୁକ୍ରମେ
ବନେଣ ଉପୁଜୁ ମୃଗୁଣୀ ରୁପ ଜନ୍ମେ । ୧୯୮
ଅଗ୍ନିକାର ମହଋଷିଙ୍କି ଯେବେ ଇଚ୍ଛିଲା ରତି କର
ମୃଗୁଣୀ ରୂପେ ଋଷିଙ୍କର ହୋଇ ମନୋହାସ । ୧୯୯
ଋଷିରେଣ ନାଶ ଯେବେ ହୋଇଲା ଯୁବତି
ସ୍ୱେ କନ୍ୟା ଯେ ଗେ ନାଶ ଯଉ ଅଗ୍ନିକାର ମହାଯତି । ୨୦୦
ମୃଗୁଣୀ ଋଷି ଦୁହିଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ଯେ ସର
ପଣ୍ଡୁ ରାଜାସ୍ୱେ ସ୍ୱେହାଙ୍କୁ ନାରାଜ ଘାତ କର । ୨୦୧

୧୯୧।୨ ଅନଙ୍ଗସେନ ରାଜା ସ୍ତ୍ରିଙ୍କ ହତ୍ୟାରେ କାରେଣୀ ହୋଇଲା । (ପା) ୧୯୨।୧ ଅନୁଆଗ୍ୟାଂ ହୋଇଲେ—ଅନୁରୋଧ କଲେ (ଅନୁଜ୍ଞା) ୧୯୩ ତାର ଗୁପ୍ତେ ବୋଇଲେ ରାଜା ଅଗ୍ନିକା ମହାଋଷି, ସ୍ୱେ ଦୁହେଂ ହୋଇଲେ ସ୍ତ୍ରିଙ୍କ ହତ୍ୟା ଦୋଷୀ (ପା)

ସ୍ତ୍ରି ଗହତ୍ୟା ପାତକ ଯେ ଅଗ୍ନିକା ମହାଋଷଙ୍କର ଥିଲା
ପଣ୍ଡୁଙ୍କର ନାରାଜ ଘାତେ ତାହାଙ୍କର ସମସ୍ତ କ୍ଷୟ ଗଲା । ୨୦୧
ବ୍ୟାସେ କହିଲେ ତୁ ଶୁଣ ରାୟେ ପଣ୍ଡୁ
ଦେବତାଙ୍କର ସଞ୍ଚିତ ତୁ କଂପାଇ ଧର୍ମ ସ୍ତମ୍ଭ । ୨୦୨
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ମୋତେ କୋପେ ଶାପ ଦେଲା
ଶୃଙ୍ଗାର ବେଳେ ତୋତେ ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ପଡୁରେ ବୋଇଲା । ୨୦୩
ଯେସନେକ ବୋଲଣ ଶାପ ଦେଲା ମୁକୁ
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବଡ଼ ଦୁର୍ଭର ଶାପ ଦେଲା ତୁକୁ । ୨୦୪
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଯେ ହୋଇଲା ମହାକଷ୍ଟ
ତପି ଲୋକଙ୍କର ଶାପ କେବେହେଂ ନ ଲେଉଟେ । ୨୦୫
ବ୍ୟାସେ ତଆରନ୍ତି ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ଯେକାନ୍ତେ ବସାଇ
ବାବୁ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର କୋଇନ୍ତାଯେ ଛନ୍ତି ପାଇ । ୨୦୬
ବଧୂମାନଙ୍କୁ ତୁ ନ ଧରିବୁ ହିଂସାଯେ
ବାବୁ ସନ୍ତାନ ଉପୁଜାନ୍ତୁ ଯେଝାର ଉପାଯେ । ୨୦୭
ନାବୁ ସ୍ତ୍ରିଶି ସେ ଅଟନ୍ତି ଅନେକ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତୀ
ଉପାଯେଣ କର ହାଦେ ଜାତ ସେ କରନ୍ତୁ ସନ୍ତତି । ୨୦୮—୧୮୨୯

—୪୦—

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଫେରାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆସିବା ଓ ଶିବ ସ୍ତୁତି

ଅନେକ ବାଗେ ତଆରିଲେ ବ୍ୟାସେ ଯେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ
ଚଳିଲେ ମହାମୁନି ଯେ ହସ୍ତିନା ଭୁବନକୁ । ୧
ଯହିଂ ସେ ବିଜେ କରି ଅଛନ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରେ
ପାରେଶ୍ୱର ନନ୍ଦନ ଯାଇ ମିଳିଲେ ନିକଟେ । ୨
ସଞ୍ଜୟେ ବୋଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ଶୁଣ କୁରୁନାଥ
ବ୍ୟାସେ ବିଜେ କଲେ ଆସି ତୋହୋର ଅଗ୍ରତ । ୩

---

୨୦୫ ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଯେତ୍ତିହୁ ସେ ବଡ଼ କଷ୍ଟହିଁ ତପିମାନଙ୍କର ଶାପ କେବେହେଁ ନ ମେଣ୍ଟଇ । (ପା) ଆସେ ବୋଇଲେ ଯେହୁ ସେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ନୋହି ଭ୍ରଷ୍ଟ । (ପା) ୨୦୭।୨ ସନ୍ତାନ ଜାତ କରନ୍ତୁ ଯେ ଯାହାର ମନୀଷା । (ପା) ୨୦୮-୨ (ଗ) ଆମ୍ଭେ ଜାଣି ବିଜେ କଲୁ ତୋହର ଅଗ୍ରତ ॥

ଆସ୍ଥାନ ତେକ୍ଷଣ ଉଠିଲେ ଅନ୍ଧରଜା
ସତ୍ୟବତୀ ନନ୍ଦନର ପାଦେ କଲେ ପୂଜା । ୪
କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ ଗ୍ରୁଲ ଗୋଟିଏ ରଜା ଦିଲ
ଉଭା ହୋଇଣ ରଜା ସମସ୍ତ ପୁଚ୍ଛା କଲ । ୫
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ପଡ଼ିଲା ବନେ ଦୁସହ ସଂକଟ । ୬
ଅଗ୍ନିକାର ମହର୍ଷିଙ୍କେ ସେ ଶରଘାତ କଲ
କୋପେଣ ମହାତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ଦୁରପଦ ଶାପ ଦିଲ । ୭
ପିତା ବ୍ରହ୍ମର୍ଷଙ୍କର ବଦନୁଂ ଅନ୍ଧ ଯେସନକ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି
ରଥ ଗଜ ଅଶ୍ୱ ଯେ ସଇନ ପଲ୍ଲଣି । ୮
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଲଙ୍କରେ ବିଜୟେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ହାନ୍ଦୋଳାରେ ଗାନ୍ଧାରି ରଜାର ନିକଟ । ୯
ଦଶଲକ୍ଷ ରଥ ଯେ ପଞ୍ଚାଶ ଲକ୍ଷ ହସ୍ତୀ
ସତୁର ଲକ୍ଷ ବାରୁ ପାଞ୍ଚ ଷଉଣୀ ପାଦାନ୍ତି । ୧୦
ପାଟ ଛତ୍ର ହିଁ ଲକ୍ଷେ ଚାମର ହିଁ ଲକ୍ଷେ
ଉଦଣ୍ଡି ଆଲମ୍ବ ମୟୂର ଝାଲି ଲକ୍ଷେ । ୧୧
ଝିଙ୍କୁର ଲକ୍ଷେ ଟମକ ଲକ୍ଷେ
ନିଶାଣ ଲକ୍ଷେ ଭେରି ଦାଉଣ୍ଡି ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ । ୧୨
ଟମକ ନିଶାଣ ଯେ ଯେତେମାନ ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ
ହସ୍ତୀ ଘୋଡ଼ା ପାଇକ ପଲଣି ଅଛନ୍ତି କାଛେ କାଛେ । ୧୩
ଯେସନେକ ଥାଠ ଘେନି ଅମ୍ବିକାର ବଳା
ବିହରନ୍ତି ବନେ ସେ ତେଜ ଅନର୍ଗଳା । ୧୪

୪।୧ କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ – କୃଷ୍ଣାଜନ ୮।୨—ପଲ୍ଲଣି—ଯାହା ନିମନ୍ତେ ସାଜିବା, ୯।୧—ମୟୂର ଧ୍ୱଜ ରଥେ ବିଜୟେ ନରନାଥେ । ୯।୨ (କ) ହାନ୍ଦୋଳାରେ ଚଢ଼ି ଗାନ୍ଧାରି ବାହାର ନିକଟ ୯-୧ (ଗ) ପଲଙ୍କ—ଶିବିକା; ୧୧।୧-ପାଟଛତ୍ର ଲକ୍ଷେ ଆଲମ୍ବ ଚାମର ଲକ୍ଷେ । ୧୨।୧—ଏକଲଖୀ ଲକ୍ଷେ ଉଦ୍ଦଣ୍ଡନ୍ତି ଲକ୍ଷେ । ୧୨ (କ) ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପାଠ —ଟମକ ନିଶାଣ ଯେ ଯେତେମାନ ଲକ୍ଷେ ଲକ୍ଷେ, ହସ୍ତୀ ଘୋଡ଼ା ପାଇକ ପଲଣି ଅଛନ୍ତି କାଛେ । ୧୩।୨—ପଲଣି – ବେଗରେ ଗମନ କର ।

ଚଳନ୍ତ ଯୋଦ୍ଧାପ୍ରେ କାନନ ବନ ଖେଦ
କାଳଅଗ୍ନି ନାମେଣ ଭେଟିଲେ ଚୈକ ନଦୀ । ୧୫
ସେ ନଦୀର କୂଳେ ବିଜେ ବିଶ୍ୱନାଥ
କାଳଅଗ୍ନି ରୁଦ୍ର ସେ ଅଟଇ ମହାତୀର୍ଥ । ୧୬
ବିଦୁର ସଂଜୟେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମୂଳେ
ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ ଯେ ଭୀଷ୍ମ ମହାମଲ୍ଲେ । ୧୭
ତୀର୍ଥରେ ସ୍ନାହାନ କରି ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କୁ କଲେ ଭୁସ୍ତି
କାଳଅଗ୍ନି ମହାଲିଙ୍ଗ ଜୟ ତୁ କାଶୀପତି । ୧୮
ଉତପତ୍ତି ପ୍ରଳୟ ତୋ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ନାହିଂ ଆନ
ଅନେକ ବିଦାରଣ ଜୟ ତୁ ତ୍ରିଲୋଚନ । ୧୯
ବଇଲ ବାହାନେ ଭ୍ରମଣି ଅନୁବ୍ରତେଣ ମତ୍ତ ଭୋଳା
ଭଇରବ ରୂପ ଧରି ପାତିଲୁ ମହାଖେଳା । ୨୦
କମଳାର ନନ୍ଦନ ଅନଙ୍ଗ କାମଦେବ
ତାହାକୁ ଦହିଲୁ ତୁ ପିତାର ଅଗ୍ରବ । ୨୧
ନିରାଳମ୍ବ ପୁରୁଷ ତୁ ନ ଜାଣୁ ଦେବ କଷ୍ଟ
ନାରାୟଣର ଅଗ୍ରତେ ତୁ କାଳକୂଟ ଭକ୍ଷି । ୨୨
ସ୍ୱାମି କାଶୀପତି ନାଶ ଗଲି ତୋହୋର କୂଟବୁଦ୍ଧି
ଦୟା ସାଗର ନାଥ ତୁ ଶୃଙ୍ଗାର ବାରିନିଧି । ୨୩
ଚୈକା ଚରଣେକ ଚତୁର୍ଭୁଜ ତ୍ରିଲୋଚନ ପଞ୍ଚ ଯେ ବଦନ
ନାମ ବିଶ୍ୱନାଥ ତୁ ଗଙ୍ଗାର ରମଣ । ୨୪
ଖପର କୋଠାର ଯେନ ମହାମତ୍ତ ଭୋଳା
ଡିବି ଡିବି ଡମ୍ବରୁ ମଉଆଳ ଖେଳା । ୨୫
ଚଣ୍ଡିକା ମଉଆଳ ଯୋଗିନୀ ଘୋରରଡ଼ି
ପ୍ରେତ ପିଶୁଣ ବେତାଳମାନନ୍ତ ଯେନ ଖେଡ଼ି । ୨୬

୧୫।୨ (କ) ରୁଦ୍ର—ନଦୀ ୧୬-ବିଦୁର ସଞ୍ଜୟ ମୂଳେ ଗଙ୍ଗାର ନନ୍ଦନ, ରୁଦ୍ରନାଥଙ୍କୁ ସେ କରନ୍ତ ଦର୍ଶନ । ୧୭-୨-(କ) ମହାବଳେ=ମହାମଲ୍ଲେ ୧୮ ଭୁସ୍ତି—ସ୍ତୁତି ୨୧-୧-(ଖ) ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ସ୍ୱରୂପ ଅନଙ୍ଗ କାଳଦେବ, ତାହାକୁ ଦହି ତୁ ପିତାର ସ୍ୱଭାବ । ୨୩।୨ ଶୃଙ୍ଗାର ବାରିନିଧି—ଶୋଭା ସମୁଦ୍ର ୨୫।୧ କୋଠାର—ପରଶୁ-ପାର୍ଶା ୨୬।୨(କ) ପିଶୁଣ—ପିଶାଚ, ୨୬।୨(ଖ) ଖେଡ଼ି—ଖେଳ

ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣେ ହାସ ସୁନ୍ଦର କପାଳୀ
ରକ୍ତ ବସନ ସିନ୍ଦୂର ରକତ ମନ୍ଦାରମାଳୀ । ୨୭
ଅଟୁବଂକର ନାଟ କଣ୍ଠି କାଳାନ୍ତ ଭୋଳା
ବୃଷଭ ବାହାନ ନାଥ ତେଜ ଅନର୍ଗଳା । ୨୮
ଅସାଷ୍ଟମ ମହାତମା କାପୁ ମହାମନ୍ତ୍ର
ଅଚିନ୍ତା ପୁରୁଷ ନାଥ ପର ଦୁଖେଣି ଚିନ୍ତା । ୨୯
ସିନ୍ଦୂର ବିଲେପନ ଅଣାକାର ରୂପ
କ୍ଷଣେ ବୃଦ୍ଧ କ୍ଷଣେ କନ୍ଦର୍ପ ସରୂପ । ୩୦
କେ ମାତ ପିତା କେ ଭାରିଯା କେ ଭଗିନୀ
ନାଚନ୍ତି ଗାବନ୍ତି ଭଣ୍ଡ ଗୀତ ଢେନ । ୩୧
କଡା ଦାଉଣ୍ଡି ଯେ ଝହ ଝହ ଘୁମୁର
କେ କୋଳାହଳ କରନ୍ତି କେ ନାଚନ୍ତି ହିଯୁର । ୩୨
ବିଣାୟେକ ଖଣାୟେକ ହେରମ୍ବ ଗଣପତି
ନନ୍ଦୀ ମହାକାଳ ଚଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ସେନାପତି । ୩୩
ଜମ୍ବୁନ୍ତକ ଅଜମ୍ବୁନ୍ତକ ଜାରୁ ମଲ୍ଲ କ୍ଷେତ୍ରପାଳ
ଜନନ୍ତର କାଳ କାଦମ୍ବକ୍ଷ ପନେ ମତ୍ତହେଳ । ୩୪
ଧୁଧୁକାର ତାଣ୍ଡବ ଚରଚନ୍ତି ସେ ଯୋଗୀ
ଅବଧୂତ ନାଥ ପିଙ୍ଗଳ ବଇରାଗୀ । ୩୫
ବଳ ଭୋଜନ ମାତ୍ସ୍ୟଂସ ଭୋଜନ ଆବର ପ୍ରୋଡ଼ବଳ
ଶତସଂଖ୍ୟବନ୍ତ ଭୋଳାନାଥ ନାନା ରଙ୍ଗେଣ୍ଟି କେଳ । ୩୬
ଗିରିଜାର ବଲ୍ଲଭ ମହା ଭଇରବ ମୂରତି
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ ଅଟଇ ପ୍ରକୃତି । ୩୭

ଦ୍ୱିତୀୟ ପଟଳ—ସପ୍ତମ ସନ୍ଧି

ସ୍ୱାମୀଯାବତ ଚନ୍ଦ୍ର ଦିବାକର ଯାଉ
ତୋହୋର ପାଦ ତଳେ ତଳେ ମୋହୋର ଚିତ୍ତ ଥାଉ । ୩୮

୨୭।୧ ଯାସ—ଅଷ୍ଟ ୩୧-୨-(ଖ) ଚଣ୍ଡ ବୃନ୍ଦ ଘେନ । ୩୨-୨-(କ) କୋଳାହଳ = କାହାଳ ୩୬—ଶନ୍ଦାରେ ମାତ୍ସ୍ୟଂସ ଅବର ପୋଡାବଳ ସର୍ବବନ୍ତ ଭୋଳାନାଥ ନାନାରଙ୍ଗେ ଖେଳ । ପାତକ ଭଜା ମାଂସ ଘୋଷିଣ ତାର ଖେଳା, ମଦରା ରସ ପାନେ ନିରନ୍ତରେ ଭୋଳା । ୩୬-୨-(ଖ) ବଳ ଭୋଜନ ପାତେକ ମାଂସ ପୋଡା, ମଦର ରସପାନେ ନିରନ୍ତରେ ଭୋଳା ୩୮।୧-(କ) ତୋହୋର ଲାସ୍ୟ ମୋର ହୃଦରେ ସମ୍ଭାଳ

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ମନ୍ଦାଗ୍ରରଥ କନ୍ତବ ଆଦରେ
ଦୂଷ୍ଟେ ପଠନେ ଅପୂର୍ବ ରସ ଭବ । ୩୯—୧୮୬

ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତର ବର୍ଣ୍ଣନା

କାଳଅଗ୍ନି ନାଥ ରୂଜେଣ କୃଷ୍ଣନାଥେ
ବଳେ ସୋମବଂଶୀ ମେଳପୃ ବସନ୍ତ ପର୍ବତେ । ୧
ଶତଶିଂଗ ନାମେଣ ଦେଖିଲେ ସେବଣ ଗିରୀ
ଶୁଦ୍ଧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣ ଯୋଜନ ଶତେ ଦୂର । ୨
ତସ୍ଥିଂ ଉପରେ ସେ ଅଛଇ ରସ କୂପ
ଅସ୍ତ୍ର ଲୋହ ପକାଇଲେ ହୃଅଧ ରତ୍ନ ରୂପ । ୩
କୂପେ ଶ୍ୱେତ ବର୍ଣ୍ଣ ପତେ ଧବଳ ବର୍ଣ୍ଣ
ସ୍ପୃଷ୍ଟ କନକ ବର୍ଣ୍ଣ ଉଦଯେ ସୋଽଷ୍ମ କନ୍ଧ । ୪
ବେନ ଶତ ଯୋଜନ ଉଚ୍ଚର୍ଗ ଦୂର ଶତ ଯୋଜନ ଯୋତା
ତସ୍ମିଂର ଉପରେ ସେ ଯ ଗ କଲେ ଦକ୍ଷ ଧାତା । ୫
ସେ ପର୍ବତେ ବାଟ ଅଛି ପାତାଳ ଭୁବନକୁ
ଈଶାନ ଶିଖେ ଉଠିଲେ ଯାଇ ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳକୁ । ୬
ଜମ୍ବୁ ଦ୍ୱୀପର ସେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ସେ ଅଟଇ
ପଞ୍ଚତିରଣ ଧାର ଗଙ୍ଗା ସେ ପର୍ବତେ ଫୁଟଇ । ୭
ତତ୍ର ସେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଛନ୍ତି ସର୍ବନଦୀ
ମେରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ପଶ୍ଚିମ ମଉଦଧି ୮ ।
ଶତେକ ଶିଂଗ ଅଛଇ ସେ ପର୍ବତ ଉପରେ
ସୁବର୍ଣ୍ଣର ଶିଂଗ ବସଇ ସେ ଈଶାନ୍ୟ ଦିଗରେ । ୯
ବଇଡୂର୍ଯ୍ୟ ଶିଂଗ ବସଇ ଦକ୍ଷିଣ ଭାଗ ଜତି
ହୀରା ଶିଂଗ ବସଇ ପଶ୍ଚିମ ମୂରତି । ୧୦

୩୯-୨-ଦୃଷ୍ଟେସ୍ତୁ ଙ୍ଗ୍ରେସ୍ତେ ଅପୂର୍ବ ରସ ଭବ । ୧-କାଳ ଅଗ୍ନି ନାଥ ମୁକ୍ତେ କୃଷ୍ଣନାଥା, ବଳେସ୍ତେ ସୋମବଂଶୀ ମଳସ୍ତୁବଦେନ୍ତ୍ର ବନେ ଗିରିଶୃଙ୍ଗା । ୧-୧-(କ) ମଳସ୍ତୁ ବସନ୍ତ ପର୍ବତେ ୨-୨(ଭ) ଶତଶୃଙ୍ଗ—ଶତେକଶିଂଗ । ୩।୨ ଅସ୍ତ୍ରଲୋହ ଧାତୁ ୩-୨-(ଭ) କୂପ=ଲେପ । ୪।୨ କନ୍ଧ—ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—(ପ୍ରାକୃତ ଜୋଣ୍ହା) ୬-୨-(କ) ଭୁବନକୁ ୮-୨-(କ) ଅନ୍ତର ୧୦।୨ ହୀରାର ଶିଂଗ ବସଇ ପଶ୍ଚିମ ମୂରତ

ମାଣିକ୍ୟର ଜ୍ୟୋତି ଶିଂଗ ଉତ୍ତରେ ବସଇ
ମରକତ ଶିଂଗ ବାୟୁବ୍ୟ କୋଣେ ପ୍ରକାଶଇ । ୧୧
ନୀଳା ଶିଂଗ ବସଇ ନଇଋତ କୋଣେ
ଅଷ୍ଟ ରତ୍ନ ଶିଂଗ ଅଛଇ ଅଗ୍ନି କୋଣେ । ୧୨
ପ୍ରେକ ପ୍ରେକ ଶିଂଗ ଯେ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ସ୍ଥଳୀ
ଶତେ ଯୋଜନ ଉତ୍ସର୍ଗ ପାଞ୍ଚ ଯୋଜନ ଅଗୁଳ । ୧୩
ଈଶାନ୍ୟ କୋଣେଣ ବସଇ ଦିବାକର
ନୈଋତ କୋଣେ ବସଇ ଶଶଧର । ୧୪
ମେଘେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ବାୟୁବ୍ୟର କୋଣେ
ଅଗ୍ନିକୋଣେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ଦେବ ନାରାୟଣେ । ୧୫
ଈଶାନ୍ୟ ଶିଂଗ କୋଣେ ଯେ ଆକାଶକୁ ପନ୍ଥ
ବାୟୁବ୍ୟ ଶିଂଗ କୋଣେ ବସନ୍ତି ବିଶ୍ୱନାଥ । ୧୬
ମେରୁର ଅନୁଜ ଯେ ଶତଶିଂଗ ଗିରି
ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟେ ନେତ୍ରାଯୁଗେ ହନୁମନ୍ତ ନେଲା ଯେ ଉପାଡ଼ି ॥
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପର୍ବତ ବୋଲି ଶ୍ରୀରାମ ଦୟା କଲେ
ଅଙ୍ଗଦକୁ କହି ତାକୁ ଲୁଚାଇ ଥୋଇଲେ । ୧୮
ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଆଜ୍ଞାଂ ପ୍ରେ ତାହା ଅଙ୍ଗଦ ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା
ଜମ୍ବୋଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ଯାଇଣ ପଡ଼ିଲା । ୧୯
ଆଦି ଈଶାନ୍ୟେ ଯେ ଶତଶିଂଗ ଗିରି
ଅଳକା ଭୁବନକୁ ଅଗୁଳ ଗୁଣ ଗୃର । ୨୦
ସେ ପର୍ବତ ଉପରେ ରହିଛନ୍ତି ପଣ୍ଡୁରାଏ
ସପତ ପାପ ଦିଶଇ ତହିଂ ଥାଇଂ କଲେ ପ୍ରେକ ଲୟେ । ୨୧
ସେବା କଲେ ପରସନ୍ନ ହୋଅଇ ପରବତ
ସେ ପର୍ବତେ ଜନମ ହୋଇଲେ ହୋଅନ୍ତି ଶରବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ । ୨୨
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବିଜେ କଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ
ପଣ୍ଡୁ ଦ୍ରଶନ କଲେ କୁରୁନାଥର ଅଗ୍ରତେ । ୨୩

୧୩।୨ ଉତ୍ସର୍ଗ—ଉନ୍ନତ, ଉଚ୍ଚ । ଅଗୁଳ—ଓସାର, ଦ୍ରଷ୍ଟ (ଗ) (ଖ) ୧୩, ୧୪, ୧୫, ନାହିଁ । ୧୯-୧-(ଖ) ଅଙ୍ଗଦ=ହନୁମନ୍ତ, ୨୦-୧-(ଖ) ଈଶାନ୍ୟେ=ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ୨୦-୨-(ଖ) ଅଳକା=ରତ୍ନାକାର, ଅଗୁଳ=ଅଧିକ ୨୩।୨ ଦ୍ରଶନ—ଦର୍ଶନ

କରେଣ ଧାମଣା କାଠର ଧନୂ କଣ୍ଠା ବାପ୍ସେଂଶର ଗୁଣ
ମଜୂର ପକ୍ଷୀ ଆଭରଣ ଫିରିକ ନାରାଜ ହୋଣ । ୨୪
କଣ୍ଠେଣ ଗୁଞ୍ଜାର ମାଳୀ ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ଆଖି
ବଜେ କର୍ଣ୍ଣ କଠାର ମେଖଳା ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ । ୨୫
ବେଣ୍ଟକାର ସରୂପେ ବଜପ୍ସେ ପଣ୍ଡୁରାପ୍ସେ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅଗ୍ରତେ କହିଲେ ସଞ୍ଜୟେ । ୨୬
ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରଣମ କଲେ, ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରେ
ଅନେକ ମଧୁର ବଚନ କହନ୍ତ୍ର ରାପ୍ସେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ । ୨୭
ବାବୁ ପରମ କଲ୍ୟାଣ ହୋଉ ହୋଅ ଚିରଜୀବ ଆୟୁ
ଧନ ସନ୍ତ ନ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଉ ଗୃହେ ହୋଉ ଯଶ । ୨୮
ବାବୁ ଶୁଣିଲ ମୁଂ ବନସ୍ତେ ଆପତ୍ତି ପଡ଼ିଲାକ ତୋତେ
ପାରେଶ୍ୱର ବନ୍ଧନ କହିଲେ ହାଦେ ଆସି ମୋତେ । ୨୯
ଅନେକ ବଇକୁଳ୍ୟ ହୋଇଲା ମୋର ଚିତ୍ତେ । ୩୦
କରପଦ ଯୋଡ଼ିଣ ଯେ ପଣ୍ଡୁ ମହାରଥୀ
ସଞ୍ଜପି କହିଲ ହାଦେ ସକଳ ବାରତା । ୩୧
ହେ ଭ୍ରାତ ଅଗ୍ନିକାର ମହାଋଷି ଶାପ୍ୟ ହେଲାକ ମୋତେ
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ପଡ଼ୁ ହାଦେ ତୋତେ । ୩୨
ଅନେକ ବଇକୁଳ୍ୟ ହୋଇଲେ ଶୁଣି ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର
ଧର୍ମ ଆଶ୍ରେ କଲ ଲୋକଙ୍କୁ ବାବୁ ପଡ଼ିଲ ସଙ୍କଟ । ୩୩
ରାଜ୍ୟକୁ ଯିବା ଚାଲ ବାବୁ ନ ଥିବା ସ୍ପୃହ୍ଣ ଘୋର ବନେ
ଅନେକ ଆପାଦ ବାବୁ ଯେ ଥାଇଟି ଅରଣ୍ୟେ । ୩୪
ବୋଲନ୍ତ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି ଶୁଣ ମହାଗ୍ୟାଂତା
ସ୍ୱାମୀ ତୁମ୍ଭେ କସ ଜାଣ ସେ ପଦ୍ଧତ ବାରତା । ୩୫

୨୪।୨ ମଜୂର—ମୟୂର ୨୫।୨ ବଜେ କର୍ଣ୍ଣ କଠାର ମେଖଳା ଝିଙ୍କ ପକ୍ଷୀ । ୨୬।୧ ବେଣ୍ଟକାର—ବ୍ୟାଧ ୨୬।୨ (କ) ଦର୍ଶନ ୨୬-୧-(କ) ଦର୍ଶନ ୨୭।୨ ଅନେକ ସମାର୍ଜନା ସାଧୁତା କରନ୍ତ ରାପ୍ସେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠେ । ୨୮-୧-(ଖ) ଚିର ଆୟୁଷ ୨୮।୧ ନିଙ୍କବୀ—ନିକାଲଙ୍କବୀ, ଚିରଙ୍କବୀ—ଚିରଂଜୀବୀ ୩୦।୨ ବଇକୁଳ୍ୟ—ବିକଳ ଭାବ ୩୨।୨ (ଖ) ପଡ଼ୁ ତୋ ହୃଦଗତେ । ୩୪।୨ ଆପାଦ—ଆପଦ ୩୪।୨ ଅନେକ ବିପଦ ବାବୁ ଥାଇବୁଟି ଅରଣ୍ୟେ ।

ସ୍ୱାମି ତୁମ୍ଭେ ବିଜେ କରିଥାଅ ଯେ ହସ୍ତିନା
ସେ ପଞ୍ଚୁ କଟକକୁ ମୁହିଂ ସେ ବକ୍ରୁସେହ୍ଣା । ୩୬
ଅନେକ ବନୋସ୍ତି ହୋଇ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି
ବଡ଼ କୁତୋହଳେ ଫଳ ଯୋଗାଡ଼ ଆଣି ଦିଲେ ଅପ୍ରମିତ । ୩୭
ସନ୍ୟ ସାଗର ଆଦି ଯେତେକ ରାଜା ର ତୁଲେ ଥିଲେ
ଆମ୍ବ ପଣସ କଦଳୀ ଦାରାକ୍ଷ ସମସ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ । ୩୮
ଅନେକ ଯୋଗାଡ଼ ଦିଲେ ପଣ୍ଡୁ ନରପତି
ଭୁଞ୍ଜିଣ ସ ତ କ୍ଷଉଣୀ ବଳ ହୋଇଲେ ନିପୁତ୍ତି । ୩୯
ମଣୋହ୍ବ ସାରଣ ଯେ ଆଞ୍ଚୋବନ କଯ୍ୟେ
କର୍ପୂର ତାମ୍ବୋଳ ଯେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ କୁରୁରାୟେ । ୪୦
ଭିଷ୍ମ ଭୁରିସବା ସଂଜୟେ ବିଦୁର
ସମଦଣ୍ଡ ଘେନ ବିଜୟେ ନିଜ ପୁର । ୪୧
ଥୋକାୟେକ ଦୂର ପଣ୍ଡୁ ପାଗ୍ଲେଟି ଅଇଲେ
ରତିକାମ ବୋଲଣି ପର୍ବତ ଟଳୁ ବାହୁଡ଼ିଲେ । ୪୨
ଚଳନ୍ତି ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର ଥାଠ ସେନା ଘେନି
ହସ୍ତିନା ଭୁବନେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ସଙ୍ଗେନ । ୪୩—୧୯୧୧

ପଣ୍ଡୁ ଓ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଆଳାପ, ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ଆଗମନ ଓ ଉପଦେଶ

ପଣ୍ଡୁ ରହିଲେ ଯେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ
ପାକାପରଶ ଯେ ହୋଇଲେ ଦେଖି କୋନ୍ତେ । ୧

୩୬-୨-(ଖ) କଟକେ ତୁମ୍ଭେ ଯେ ୩୭।୨ ବଚ୍ଛା ବୁହି'ଳ ଯୋଗାଡ଼ ପଣ୍ଡୁ ଦିଲେ ଅପ୍ରମିତ । ୩୭-୨-(ଖ) ବିପୁନ୍ୟ ଯୋଗାଡ ପଣ୍ଡୁ ଦେଲେ ଅପ୍ରମିତ । ୩୮(ଖ) ସନ୍ୟ ସାଗର ଆଦିକରି ଯେତେକ ବଳ ଥିଲା, ଅମ୍ବ ପଣସ ନଡ଼ୀକାଲ ସବୁକୁହିଂ ଅଣ୍ଡିଲା (ଖ) ସବୁନ୍ତ, ୩୯-୨-(ଖ)ନାହିଁ ଏହା ସ୍ଥଳେ ୪୦ର ୧ମ ପଦ ଆମ୍ଭେବନ ସାରନ୍ତ ୪୦।୧ ଅଞ୍ଚୋବନ—ଆଚମନ— ମୁଖଧୌତ, କଯ୍ୟେ—କଲେ ୪୦-୧- (ଖ) କର୍ପୂର ...କୁରୁରାଏ ପଲଙ୍କରେ ଅସି କଲକ ବିଜଏ । ୧।୨ ପାକାପରଶ—ପାକାସ୍ପର୍ଶ (ରକୋବଣୀ) (ଖ) ପାକା ପ୍ରସନ

ଶୁଦ୍ଧ ସ୍ନାହାନ କଲେ ସେ ପଞ୍ଚମ ଦିବସେ
ରାତେ ବିଜେ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜାପ୍ୟେ ପାଶେ । ୨
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣସି ରେ ପ୍ରାଣସଖି
ମୋର କର ଧର ତୁ ହୋଇଲୁ ମହାଦୁଃଖୀ । ୩
କୋଇନ୍ତାପ୍ୟେ ବୋଇଲେ ସ୍ୱାମୀ ଏମନ୍ତ କରିବା
ମୁହିଂ ରଜବନ୍ତୀ ମୋତେ ଆହଣ୍ଡଣ କରିବା । ୪
ପରମ ସାଧବୀ ସେ ସୁଗ୍ୟାନୀ ଭାରିଯା
ତାହାର ଶରୀର ଆକର୍ଷଣ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ରଜା । ୫
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପଣ୍ଡ ସେତେବେଳେ ସେକ ଯୋଗ ହୋଇଲା
ପ୍ରତାପୀ କାମଦେବ ସେ ଅନେକ କଠୋର କଲା । ୬
ପଣ୍ଡୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଯହୁଁ ସେ ଶୃଙ୍ଗାର
ଧାଡିକାରେ କୋଇନ୍ତାପ୍ୟେ ତହୁଁ ହୋଇଲେ ବାହାର । ୭
କୋଇନ୍ତାପ୍ୟେ ସ୍ତୁତି କରନ୍ତି ପିତୃ ସେ ଲେକଙ୍କୁ
ସ୍ୱାମୀର ଅଭିଶାପ ହୋଇଲା ବର୍ଜ୍ଜିଲୁ ଶୃଙ୍ଗାରକୁ । ୮
ତୁମ୍ଭର ଚରଣ କରୁଅଛୁଂ ଆମ୍ଭେ ସେବା
ସେଥିକୁ ମହାତମା ମୋତେ କୋପ ନ କରିବା । ୯
ବଞ୍ଚାଇଲା ଶୃଙ୍ଗାର ଛାଡ଼ିଲେ ରତି ଆଶା
ସଂକଳ୍ପ କରିଣେ ସେ ଛାଡ଼ିଲେ ମନାସା । ୧୦
ରତି ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ ସେ ମହତ ସାଧବୀ
ସ୍ୱାମୀର ଜନମନ୍ତେ କର ଶୃଙ୍ଗାର ମନେଣ ନ ଭାବି । ୧୧
କୋଇନ୍ତାପ୍ୟେ ଡିଆରିଲେ ମାଦ୍ରୀଙ୍କି ହକାରି
କେତେକାଳ ବଞ୍ଚିବାଟି ଯୁବା ବୟସ ଧରି । ୧୨
ମାଦ୍ରୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ନ ଘଳ କଣ୍ଟ ଲଜ୍ଜା
ସ୍ୱାମୀର ଅର୍ଜ୍ଜିଲା ସିନା ଭୁଞ୍ଜିଇ ଭାରିଯା ; । ୧୩
କାହାକଇଂ ଦୋଷ କରଅଛୁଂ, ଅର୍ଜିଅଛୁଂ ପାପ
ଅକାରଣେ ନାଶ ଚଲନ ଆମ୍ଭର ସେ ତପ । ୧୪

୩।୨ ମୋହୋର ହାଥ ଧରି ତୁ ହୋଇଲୁ ଜରମାଖୀ । ୩-୨-(ଖ) ମୋର=ମମ ।
୮।୧ ସ୍ତୁତି—ସ୍ତୁତି ୮।୨ ବର୍ଜ୍ଜିଲୁ—ଛାଡ଼ିଲୁ

ଇଦଂ ପ୍ରତିବାଚ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ହୋ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
କର୍ମ ଆଦରଣ ସେ ରହିଲେ ବେଦ ନାଶ । ୧୫
ଯେଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଶୁଣ ହୋ ନୃପରାୟେ
ଶ୍ରୀମହାଭାରଥ ଶୁଣି ପାତେକ କର କ୍ଷୟେ । ୧୬
ଦ.ର ସଙ୍ଘରଲେ ପଞ୍ଚ ଯେ ପତନ୍ମା
ସ୍ୱାମୀ ଶଯ୍ୟାଗତ ନୋହିଲେ ଯୁଗତେ ବରଷ ତିନ । ୧୭
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ ବଜୟେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ସ୍ୱାମୀ
କୋଇନ୍ତ୍ରାୟେ ମଦନାବସ୍ଥା ଅଛନ୍ତି ପାରୁଶେ ଗୁମର ଯେନ । ୧୮
ବସନ୍ତ ଋତୁ ବୈଶାଖ ମାସ ଶୁକଳ ଯେ ପକ୍ଷ
ଅଗସ୍ତି ଭେଟିଲେ ଯାଇଂ ସେ ପଣ୍ଡୁଙ୍କୁ ପ୍ରତକ୍ଷ । ୧୯
ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ତୃତୀୟା ଆବର ଅର୍କବାର
କୃତ୍ତିକା ନକ୍ଷତ୍ର ଭୋଗ ସେ ଦିନର । ୨୦
ତଉତୁଲ୍ଲି ନାମେ କରଣ ଅତିଗଣ୍ଡ ନାମେ ଯୋଗ
ମେଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତିକ ବେଳ ଦିବସ ଯେ ଭୋଗ । ୨୧
ସେ ଦିନ ବିଜେ କଲେ ଅଗସ୍ତି ମହାଋଷି
ଭୁଲେଣ ଅଛନ୍ତି ତାହାଙ୍କର ଗୁଲଣ ସହସ୍ର ଶିଷି । ୨୨
ଅଗସ୍ତିଙ୍କି ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା
ପାଦାର୍ଘ୍ୟ ଦେଇଣ ଯେ ମୁନିଙ୍କି କଲେ ପାଦ ପୂଜା । ୨୩
ବସନ କୁଣ୍ଡଳ ଆବର ବଇଜୟନ୍ତୀ ମାଳା
ସାନନ୍ଦେଣ ଦିଲେ ନେଇ ସେ ଅମ୍ବାଳିକାର ବଳା । ୨୪
ମୁନିଙ୍କର ପାଦ ଉଦକ ଜଳ ଆଣି
ଶିରରେ ନିବେଶିତ ପଣ୍ଡୁ ରାୟେ ପୁଣି । ୨୫
କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ ସ୍ଥଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଆଣି
ଆସନେ ବସିଲେ ବାଳଖିଲ୍ୟା ସକଳ ଯେ ମୁନି । ୨୬
କୁଶଳ ବାରତା ଯେ ପଚାରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଋଷି
କ୍ଷେମେଣ ବ୍ରତ ଅଛୁ ନା ପଣ୍ଡୁ କଟକେ ଅଧିକାରୀ । ୨୭

୧୫-୧-(ଖ) କଦନ୍ତ ଅଗସ୍ତି ୧୫।୨ (ଖ) ଅଦରଣ । ୧୭।୧ ପତନ୍ନୀ -- ପତ୍ନୀ — ସ୍ତ୍ରୀ ତନେ କରନ୍ତନ୍ତି ପଣ୍ଡୁ ମହାଖ୍ୟାଂତା, ପଣ୍ଡୁ ମାଦ୍ରୀଙ୍କି ଯେନ ବସିଛନ୍ତି କୋଇନ୍ତା । ୧୮ (ଖ) ଶତସିଂଘ ପର୍ବତେ ୨୫।୨ ଶିରେ ନିବେଶିତ ପଣ୍ଡୁ ରାଜାର ବେଦବାଣୀ । ୨୬।୧ କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ—କୃଷ୍ଣାନ

ସୋଦ୍‌ମା ପଣ ତୋର ଜାଣିଲୁ ଆମ୍ଭେ ତଥ୍ୟ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅଟଇ ତୋର ଅନ୍ଧ ଅଯୋଗ୍ୟ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତ । ୨୮
ତାହାଙ୍କୁ ଦେଲେଯେ କରାଇଛୁ ରାଜାପଦ
ଆପଣେ ବନଗାମୀ ହୋଇଛୁ ସୋଦର ମା ପଦ । ୨୯
ସମସ୍ତ କୀର୍ତ୍ତି ଯିବ କଥାହିଂ ସେ ରହିଥିବ
ଦସ୍ୟୁଙ୍କୁ ଘଟକୁ ଧର୍ମ କେମନ୍ତେଣ ଛାଡ଼ିବ । ୩୦
ପରତେ ଟ୍ୟାଗ ପିଣ୍ଡ ଅଟୁ ତୁ ସ୍ୱୟଂ ପଣ୍ଡୁ
ଅନ୍ଧକୁ ରାଜ୍ୟ ଦେଇ ତୁ ବନସ୍ତେ ଦୁଖ ପଡୁ । ୩୧
ଅଇବ ଦର୍ପମାନ ନଶୋଧନ କରୁ ରାଜା
ସଂସାର ଜନ ରଖି ସୁଖେଣ ପାଳୁ ପ୍ରଜା । ୩୨
ସାଧୁ ଜୀବନ ଗୋଟି ପଣ୍ଡୁ ଅଟଇ ତୋହର
ରାଗ ମୋହ ଅହଙ୍କାର ପକାଇଲୁ ଦୂର କରି । ୩୩
ସାବଡେଣ ସଂପଦ ଦେଲୁ ନୋହଇ ସେ କ୍ଷମ
ସତ୍ୟେଣ ସଂସାର ପାଳିଲୁ ଜାଣିଲୁ ସବୁ ଧର୍ମ । ୩୪
ଶତ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଣମିତ ପଣ୍ଡୁ ସେ ନୃପନ୍ତି
ତୁମ୍ଭର ପ୍ରସାଦେ ସମସ୍ତ ସାଧୁ ହେ ଅଟନ୍ତି । ୩୫
ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରତିବାକ୍ୟ ମୁନି ହେ ମୁଂ କଲି ମନ୍ଦକୃତ୍ୟ
ଋଷି ମୃଗୀ ସଙ୍ଗମ ଅଛି କି ସ୍ନେହମନ୍ତ । ୩୬
ଅଟନ୍ତି ବୋଇଲେ ହୋ ତପି ଲୋକମାନେ
ବଳବପୁ ବୟସେ ଯେ ଥାନ୍ତି ଘୋର ବନେ । ୩୭
କାମଦେବ ବୋଲି କରି ସେ ଯେବଣ ପୁରୁଷଇ
ବତିଶ କଳା ଯେବଣ ସେ ସବୁର ଦେହେ ବସଇ । ୩୮
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ଜିଣିବାକୁ କେ ସମାନ ନାହିଂ ସେ କାମକୁ
ଯେହ୍ନ ସେ ନାଶ କରଇ ସମସ୍ତ ତପିମାନଙ୍କୁ । ୩୯

୨୮। ସୋଦ୍‌ମା - ସୋଦରମା ଭ୍ରାତୃସ୍ନେହ। ୩୬। ଋଷି ମୃଗୁଣୀ ୩୬। ସଙ୍ଗମ ଅଛୁ କି ସ୍ନେହ ଯୋଗମତ, ଋଷିଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର ଅଛୁ କି ମୃଗୁଣୀର ସଙ୍ଗ । ୩୮।
ବତିଶ କଳା ଯେନ ସମସ୍ତ ହୃଦେ କରେ ବାସ ।

ଯହିଂ ଧର୍ମ ଚହ୍ନିଙ୍କ ଦ୍ୱିଗୁଣ ଯୋଚଇ ଶର
ଦୂଲଭ ଗୋଟିଏ ଅଛୁ କାମକୁ ଜିଣିମାକୁ କୋଟିକର । ୪୦
ସେ କାମ ଯେତେବେଳେ କରଇ ଉନ୍ମତ୍ତ
କେ କାହାର ଗଉରବ କେ କାହାର ମାନତ । ୪୧
ବନସ୍ଥରେ ସ୍ତ୍ରି ସାନ୍ତ ସେ ପାଇବେ କାହ୍ନିଂ ଲେଖି
କେ ବନ୍ଧ୍ ପକାନ୍ତି ହସ୍ତରେ ରେତ କରି । ୪୨
ପକ୍ୱଂ କଦଳୀ କେ ଲାଇଣ କରେ ରତି
ତେମନ୍ତେ ହେଂ ତାଳ କରି ରେତ ପକାବନ୍ତି । ୪୩
କେ ମୃତ୍ତିକା ଖଣ୍ଡିରେ ଜଳା ଗୋଟିଏ କରି
ପକାଇ ମହାରସ ଭିତରେ ମନ ଭରି । ୪୪
କେ ଗାଈ ମଇଂଷୀ କେ ଅବା ମେଷ ଛେଳି
କାମ ଅବସ୍ଥାଏ କରନ୍ତି ତହିଂ କେଳି । ୪୫
ମୃଗୁଣୀ ଜୀବ ତ ପବଶ ହୋଇଲା
ଅଗ୍ନିକା ମହଋଷି ଏଣେ ନାଶ ଗଲା । ୪୬
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେକ ଅଗ୍ନିକାର ମହଋଷି
ମୃଗୁଣୀ ସ୍ୱେକ ଯେନ ସେ ରମଇ ବନେ ପଶି । ୪୭
ଶବଦ ଶୁଣି ମୁଂ ନାରଜ କଲି ଦୃଷ୍ଟି
ଋଷି ମୃଗୁଣୀ ଦୁହେଂ ଗଲେ ଫୁଟି । ୪୮
ସ୍ୱଚେଣ ଶାପ୍ୟ ଦିଲା ମୋତେ ମୁନି ଚରୁ
ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ତୋତେ ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ପଡୁ । ୪୯

୪୦।୨ ଦୂଲଭେ ସେ ଜିଣିବାକୁ ଗୋଟିଏ କୋଟିକର । ୪୦ (ଖ) ଦୂଲଭେ ଜିଣିମାକୁ. କୋଟିଏ କୋଟିଏ କର । ୪୦।୧ ଦୂଲଭ—ଦୁର୍ଲଭ ୪୨ ବନସ୍ଥରେ ସ୍ତ୍ରିଷଙ୍କି ପାଇବା କାହ୍ନିଂ ଲେଖି । କେ ସ୍ୱାର୍ଥ ପକାଇ ହସ୍ତରେ ଧରି କରି । କେ ବନ୍ଧୁ ପକାନ୍ତି ହାଥରେ ତରଳ କରି । ୪୩ ପକ୍ୱ କଦଳୀ ଫଳ ଲାଇ କେ କରନ୍ତି ରତି, କେଉଣସି ମତେ ରେତ ପକାବନ୍ତି । ୪୩।୧ ପକ୍ୱଂ—ଫଳ—ପାଚିଲା ୪୩-୧ (ଗ) ପକ୍ୱଙ୍କ ବହିର ତହିଁ ଦ୍ୱିଗୁଣ କେଳାଇ କରି ରତି । ଏମନ୍ତେ ପାଳି କରିଣ ପାଣିରେ ପକାନ୍ତି ।। ୪୪ କାସିକା ଗୋଟିଏକ ଜଳା ଗୋଟିଏକ କରି, ତହିଂ ସେ ରେତ ଯେ ସ୍ରୁତନ୍ତି ତପସ୍ୱୀ । (ଖ) କାମିଉକ ଲୋଚଏ କେ କଲା ଗୋଟିଏ କରି । ପକାଇ ମହାରେତ କାମେ ତନୁ ଘାରି । ୪୪-(ଗ) କମିରକା ଗୋଟିଏ ତଲ ଗୋଟିଏ କରି, ପକାଇ ମହଋଷି ତହିଁ ସେ ଭରି । ୪୪।୧ କାସିକା—ଘଡ଼ା, କଳସ ୪୬।୬ ଅମେଣ୍ଟଣ—ଅମୋଘ, ୪୯।୧ ସ୍ୱଗେଣ ଶାପ ମୋତେ ଦିଲକ ସେ ବଡ଼ୁ । ୪୯।୧ ଗରୁ—ଗୁରୁ

ଜନ୍ମ ତ ନିଷ୍ଫଳ ହୋଇଲା ନାଶ ଗଲା ବଂଶ
କହିବା ଅଗସ୍ତି ହେ। ମୋତେ ପ୍ରତିକାର କସ । ୫୦
ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ସେ ନୃହଇଟି ମତଭେଳା
ନାଟକର ଶାସ୍ତିରେ ମୃଗୁଣୀ ସଙ୍ଗେ ମେଳା । ୫୧
ଦୁସ୍ପଦ ଶାପ ତୁ ଯେ ପାଇଲୁ ମହାରାଜା
ନାଶ ସିବୃଟି ବ୍ରଜା ଶୃଙ୍ଗାର ରସେ ନ ଯା । ୫୨
କୋଇନ୍ତା -ମାଦ୍ରୀ ବେନି ରଣୀନ୍ତ ହକାର
ତୁ ଆପଣେ ଆଗ୍ୟାଂ ଦେବୁ ନା ତଆର । ୫୩
କେଉଂଣ ବାଗେ ଗୋ ଉତପତ୍ତି ହୋଅଇ ସନ୍ତାନ
ତହ୍ମଂକ କାରଣ ତୁମ୍ଭେ କର ବେନି ଯେ ପୁତ୍ରବନ୍ତି । ୫୪
ଶାହାସ୍ତ୍ର ପୋଥି ଫେଇ ମୂନି ଶୁଣାନ୍ତି ବେନି ରାଣୀ
ସନ୍ତାନକୁ ଉପାୟ କର ଗୋ ଭୋଜର ଦୁଲଣୀ । ୫୫
ଯତନେ ହେଂ ପରେ ନକଲ ମନ୍ଦ ଇଚ୍ଛା
ସଂସାର ନିମନ୍ତେ ଗୋ କର ବଂଶରକ୍ଷା । ୫୬
ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ସଂକୋଚ ଗୋ ନ କର ମାହେଶ୍ୱରୀ
ପୂର୍ବ ଉପୁଜାଇ ଗୋ ଲଭ ସ୍ୱର୍ଗ ପୁରୀ । ୫୭
ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ଗୋ ଶୁଣ ଦେବୀ କୋନ୍ତେ
ଦୁର୍ବାଷାଙ୍କ ମହାମନ୍ତ୍ର ଅଛି ତୋହୋର ଯେ ହସ୍ତେ । ୫୮
ମାନବ ଇଚ୍ଛିଲେ ଗୋ ହୋଇବ ଦୋଷୀ
ଦେବତାନ୍ତ ଇଚ୍ଛା କର ଗୋ ହୁଅ ରତିକାରୀ । ୫୯
ଦେବ ଜଳା ଯେନି ଗୋ ଦେବେ ହୁଅନ୍ତି ଜନମ
ଘୁଞ୍ଚିବ ଦୁପାତକ ଉଦିତ ହେବ ଧର୍ମ । ୬୦

୫୨।୧ ଦୁସ୍ପଦ—ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ୫୨।୨ ନାଶ ସିବୃଟି ସ୍ତ୍ରିରଙ୍କର ପାଶକୁ ନ ଯା । ୫୨(ଖ) ନାଶ ସିବୃଟି ବାବୁ ସ୍ତ୍ରିରଙ୍କର ପାଶକୁ ନ ଯା । ୫୬।୧ ଯତ୍ନେଣ ତୁ ଗୋ ନ କର ରତ ଇଚ୍ଛା । ୫୮।୨ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଜପାମାଳୀ ଅଛି ତୋହୋର ହସ୍ତେ । ୫୯।୨ ଦେବତାନ୍ତ ଯେନି ଗୋ ହୁଅ ରତିକାରୀ । ୫୯।୨ (ଖ) ଦେବ ଜଳା ଯେନି ପୁତ୍ର ହେଉ ଯେ ତୋହର । ୬୦ ଦେବ ଜଳା ଯେନି ପୁତ୍ର ହେଉ ଜନମ । ଖଣ୍ଡ୍ରୁ ଦୁପାତକ ଉଦିତ ହୋଉ ଧର୍ମ ॥ ୬୦ (ଖ) ଖଣ୍ଡ୍ରୁ ପାତକ ସେ ଉଦିତ ହଉ ଧର୍ମ । ଚିରନ୍ତନ କଥା ରହୁ ଧନ ଯେ ଭୁବନ ୬୦।୨ ଦୁପାତକ—ଦୁଃଖ ଓ ପାପ

କୋଇନ୍ତା ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଗୁରୁର ଗୁରୁ ପରମ ଗୁରୁ
ତୁମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାଂ କେ ଅନ୍ୟଥା କରିପାରୁ । ୬୧
ଅଗସ୍ତି ବୋଇଲେ ମା ଗୋ ଯେହେର୍ଶ୍ରେକ ଅଛି ପୂର୍ବେ
ତୁମ୍ଭେ କିଛି ଅନ୍ତର ନ ଧର ମନେ ଯେବେ । ୬୨
ଆଗୋ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଧର୍ମ ଗୋ ଅଟଇ ଯୁଗତି
ସ୍ୱାମୀର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଯେବେ ନ ଉପୁଜଇ ସନ୍ତତି । ୬୩
ଆଗୋ ପରଦାର କରିଲ ଗୋ ଉପୁଜାଇ ବଂଶ
ସ୍ୱାମୀର ଅଭିଶାପ ତୁମ୍ଭର କିସ ଦୋଷ । ୬୪
ତୁମ୍ଭର ଉପର ବଂଶେ ସନ୍ତାତି ବହୁନେ
ଦେଖିଲଟିକି କେମନ୍ତେ କଲେ ଶାଶୁମାନେ । ୬୫
ବ୍ୟାସେ ଅଟନ୍ତିଟିକି ତାହାଙ୍କର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶଶୁର
ତାହାନ୍ତ ଯେବେ ପୁଣ ଇଛିଲେ ଶୃଙ୍ଗାର । ୬୬
ଅନ୍ଧ ପାଣ୍ଡୁ ବିଦୁର ଉପୁଜିଲେ ତିନଭ୍ରାଥେ
ତୁ ଅର୍ଦ୍ଧପୂର୍ଣ୍ଣା ମା ଗୋ ଯୁଗତେ ଥାଅ ଯେଥେ । ୬୭
ଯେବେ ଯାଉଅଛୁଂ ଆମ୍ଭେ ଆସିବୁଂ ସମୟେ
ଆମ୍ଭର ଗୋଚରେ ଦେବୁଟି ତୋହୋର ତନୟେ ଗୋ ମାୟେ । ୬୮
କୋଇନ୍ତାକୁ ବୋଇଲେ ମା ଗୋ ଅମ୍ଭର ବୁଦ୍ଧି ଧର
ଅବିଭଇତ କାଳେ ତୁ ଇଛିଲୁ ଶୃଙ୍ଗାର କରତାର । ୬୯
କର୍ଣ୍ଣ ଜନ୍ମ ହୋଇଲାଟି ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ବୀର୍ଯ୍ୟେ
ବିଧେବ ପାଳିଲଟି ସେହୁ ତୋହୋର ଆତ୍ମଜେ । ୭୦
କୋଇନ୍ତେୟେ ବୋଇଲେ ମୁନି ହେ ତୁମ୍ଭେ କାହିଂ ଥିଲ
ଯେ ମୋହୋର ମନ୍ତ୍ର ପରୀକ୍ଷ ତୁମ୍ଭେ କେମନ୍ତେ ଜାଣିଲ । ୭୧
ଅଗସ୍ତି ବ୍ରହ୍ମବାଦ ଆମ୍ଭେ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଜ୍ଞାଂତା
ପୁରାଣେ ସିରଜିଅଛୁଂ ଆଗତ ଭବିତ କଥା । ୭୨
ଯେବେ ତୋତେ ହୋ କହୁଅଛୁଂ ଆଗତକୁ
ଧର୍ମେଣ ପୁତ୍ର ଗୋ ପ୍ରାପତ ହେବ ତୁକୁ । ୭୩

୬୧।୨ ତୁମ୍ଭର ଅଜ୍ଞାଂ କେ ଜନ୍ମେଣ ଆନ କରୁ । ୬୨।୨ ତୁମ୍ଭେ କିଛୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ନ କର ଗୋ ଯେବେ । (ଖ) ତନପୁତ୍ର ୧।୨ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପୁଣ୍ୟ ଅପୁଣ୍ୟ ହୋନ୍ତି ଯୁଗତ ତେ । ୬୭।୨ ତ୍ରିସ୍ତ୍ରୀ ଅପର୍ଣ୍ଣାକୁ ସେ ଅଛଇ ଯୁଗତେ ।

ଯବନେଣ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ସମ୍ଭୂତ
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ତହୁଁ ଗୋ ପୁତ୍ରେକ ହେବ ଜାତ ।୭୪
କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଯେମନ ଗୋ ତୋର ହୋଇବ ପୁତ୍ର ସ୍ଥିର
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ତିନି ନାମ ଧର ।୭୫
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ହାଦେ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷେ ହୋଇବାକ ବ୍ରହ୍ମା
ଭୀମସେନ ହୋଇବ ଯେ ଈଶ୍ୱର ମହାତମା ।୭୬
ଅର୍ଜୁନ ହୋଇବ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷେ ବିଷ୍ଣୁ ନାଥ
ଯେମନ୍ତେ ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ଶିବ ହୋଇବେ ତିନି ପୁତ୍ରେ ଜାତ ।୭୭
ମାଦ୍ରୀଙ୍କି ଦୟା କରୁଛି କୋନ୍ତ ଭୋଜର ଦୁଲଣୀ
ଯେହାଙ୍କୁହିଂ ଦେଉଛି ବେଳେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଜପାମାଳ ।୭୮
ଯେହାର ତହୁଁ ଜାତ ହୋଇବ ପୁତ୍ର ବେନି ଗୋଟି
ଭାରତର ନିବାରଣ କରିବେ ଯେ ନବସୃଷ୍ଟି ।୭୯
ମା ଗୋ ଯେ କଥା ଅନ୍ତର, ନୋହଇଟି ଆନ
ଆମ୍ଭର ଶପତ ଟି ନ ଧର ଆନ ମନ ।୮୦
ସୁଲକ୍ଷଣୀ କ ଆଶିଷ ଦେଲେ ମହାତ୍ମା ଅଗସ୍ତି
କୁଶ ଶେଜ୍ୟା ଗୋଟିଏ ଦେଲେ ଦେବୀଙ୍କି ମନ୍ତ୍ରି ।୮୧
ଯେ ଶେଜ୍ୟାରେ ଶୋଇଣ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ
ଯାହାକୁ ସଙ୍କେତ କରିବୁ ସେ ଭେଟିବ ଯୁଗତେ ।୮୨
ମୋହନ ଅଞ୍ଜନ ଦଲେ ସେ ମଦନାଙ୍କୁ
ଯେହାନ୍ତ ଯେମନ ମୋହ ତୁ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରଙ୍କୁ ।୮୩
ସୁକୁମାର ସୁନ୍ଦର ସେ ସଗ୍ୟାଂର ଅଟଇ ସୁତ
କୁମାର ସମ୍ମୁଖେ ଯାକୁ ଅଛୁ ଆକାଶେ ପାଟ ।୮୪
ସେ ବେନି କୁମାର ଗୋ ତୋତେ ଅଙ୍ଗ ଭୋଗ କରାଇବେ
ବେନି ପୁତ୍ରେ ଜପୁଜବେ ନକୁଳ ସହଦେବେ ।୮୫
ସହଦେବ ବୋଲଣ ତୋର ଯେବଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ତାହାକୁ ଦଶିବ ନବସୃଷ୍ଟି ।୮୬

୮୦।୧ ମାଗୋ ଯେ କଥା କେବେ ନ କରୁଛି ଆନ । ୮୧।୨ ଶେଜ୍ୟା—ଶଯ୍ୟା
୮୪।୧ ସଗ୍ୟା—ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ ୮୫।୧ ସେ ବେନି କୁମାରେ ତୋତେ ଭୋଗ୍ୟ ଯେ କରିବେ ।

ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ଧର୍ମ ସେ କରିବେ ଦ୍ୱାପରେ
ଚିରନ୍ତନ କୀର୍ତ୍ତି ରହାଇବେ ସେ ମଧ୍ୟ ଭୁବନରେ ।୮୭
କୋଇନ୍ତାକୁ ଭଗତି ଗୋ ହୋଇ ଥାଅସି ମଦନା
ମାତଗୋ କୋଇନ୍ତା ଯେହାକୁ ଦୟା କରିଥିବୁଟି ଯେ ତୋହୋର ଦାସୀସିନା
ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ବଚନେ ସେ ହୋଇଲେ ପରମ ଶାନ୍ତ
ଛାଡ଼ିଲେ ଭଏମାନ ହୋଇଲେ ନିଭ୍ରାନ୍ତ ।୮୯
ପଣ୍ଡୁରାଜା କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ଘେନି ହୋଇଲେ ପରଣାମି
ସେଠାରୁ ଅନ୍ତର୍ଧାନ ହୋଇଲେ ଅଗସ୍ତି ମହାମୁନି ।୯୦

ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ଜନ୍ମ

ପଣ୍ଡୁ ଡିଆରିଲେ ଶୁଣିଲଟିକି ପୁରାଣେ
ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ରହ୍ମା କହିଲେ ଶାହାସ୍ତ୍ର ପରମାଣେ ।୧
କୋଇନ୍ତାଯେ ବୋଇଲେ ଦେବ କହିଲେ ଅଗସ୍ତି
ତାହାଙ୍କର ବଚନେ ଯେହ୍ନେ ହୋଇବ ଫଳଶ୍ରୁତି ।୨
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଆବର ବିଳମ୍ବ ନ କର
ଦେଖିବି ନନ୍ଦନ ଗୋ ସମ୍ପ୍ରତେ ହୋଇବ ମନର ।୩
କୋଇନ୍ତାଯେ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ବୁଝିବାକ ଭଲ ତିଥି
ଇଷ୍ଟଯେ ଯେବେ କରାଇବା ପୁତ୍ର ଉତପତ୍ତି ।୪
ବିହର କରନ୍ତି ଯେ ଶତଶୃଙ୍ଗ ପର୍ବତେ
ପଣ୍ଡୁ ଅନ୍ଧାର ବିଜେ କରି ପଶିଲେ ବନସ୍ତେ ।୫
ଯତନେଣ ଭ୍ରମେନ୍ତ ଛାଡ଼ିଇ ବହୁକାଳେ ରସେ
ଯେମନ୍ତେ ପାରନ୍ତୁ ସେ ଉପୁଜାନ୍ତୁ ତନଯେ ।୬
ମନ ସରି ପଣ୍ଡୁ ବୁଲନ୍ତି ଘୋର ବନେ
କରନ୍ତି ବେଣ୍ଟ ମୃଗୟା ସେ ହେନ ଅରଣ୍ୟେ ।୭
ବଇଶାଖ ଶୁକଳପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା ଚନ୍ଦ୍ରବାର
ଦ୍ୱିଜା ମେଷ ରାଶିକ ଯୋଗ ସେ ଦିନର ।୮

୮୭।୨ ଚିରନ୍ତନ—ଚିରନ୍ତନ ୮୮।୨ ମାଗୋ କୋଇନ୍ତା ଯେହାକୁ ଦୟା କରିଥିବୁଟି ଯେ ତୋହୋର ଭୃତ୍ୟର ଭୃତ୍ୟ ସିନା ୪।୧ ପଣ୍ଡୁ ସମ୍ପେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣିଲଟିକି ସତ୍ୟ ।

ତୈତିଲ୍ୟ ନାମେ କରଣ ପ୍ରୀତି ନାମେ ଯୋଗ
ମେଷ ସମ୍ପାନ୍ତକ ଉଣାଇଶ ଦିନ ଭୋଗ । ୯
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଅଛଇ ଯାତ ଘଡ଼ ସ୍ଥିତ
ମଦନାକୁ ବସାଇ ଭଜନ୍ତ ଦେବୀ କୋନ୍ତୀ । ୧୦
ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ବଚନେ କୁଶ ଶେଜ୍ୟା ଗୋଟିଏ କରିଲ
ଝିନ ବସ୍ତ୍ର ଗୋଟିଏ ଉପରେ ଘୋଡାଇଲେ । ୧୧
ଶଉଚ ଭାବ ହୋଇଣ ଦେବୀ ବେଶ ବେଶନ ହୋଇ
ପୁଷ୍ପ ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡା ଉପରେଣ କର୍ପୂର ଗୁଣ୍ଡିକ ଉଗ୍ଗୁଇ । ୧୨
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଜପାମାଳୀ ଘେନଲେ ଦେବୀ ହସ୍ତେ
ଭେ ଧର୍ମ ଦେବତା ବୋଲି ସୁମରିଲେ ହୃଦଗତେ । ୧୩
ନଜ ପତିର ତୁଲେ ଗୋ ନେହିଲକ ରତି
ଯେହ୍ନା ସେ ଅରଜିଲୁ ଆମ୍ଭେ ସ୍ଥାନ ଯେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ୧୪
ଯେ କଷଣୁ ସ୍ୱାମୀ ଧର୍ମ ଦେବ କର ପାର
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରଇ ଦେବୀ ଭୋଜର କୁମାରୀ । ୧୫
ଆସନ କମ୍ପିଲା ସ୍ୱାମୀ ନିରଞ୍ଜନ ପୁରୁଷ
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ପୁରୁଷ ଆସି ହୋଇଲେ ବେଗେ ଦୃଶ୍ୟ । ୧୬
କୁଶ ଶଯ୍ୟା ସୁଟତେ ଆସି ବିଜୟେ ଧର୍ମ ନିରଞ୍ଜନ
ଦେଖିଣ କୋଇନ୍ତାୟେ ବିନୟ ଭଗତି ମାନ । ୧୭
ବାବୁ ଦୁର୍ବାସା ମହର୍ଷିର ମନ୍ତ୍ର ପରସାଦେ
କୋଇନ୍ତାକୁ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ହାଦେ । ୧୮
ଅନେକ ପୂଜା କରନ୍ତି ଦେବୀ ଯେ କୋଇନ୍ତା
ଦେଖିଣ ପରମ ସାନନ୍ଦ ସେ ଧର୍ମ ଦେବତା । ୧୯
ଦେଖିଣ କୋଇନ୍ତାୟେ ହୋଇଲେ ଧୀରମନ୍ତ
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ତୁଲେ ବଢାଇଲେ ଅନେକ ପ୍ରୀରତି । ୨୦
ଶୃଙ୍ଗାର ପରତୋଷେ ଅକ୍ଷୟ ନିରଞ୍ଜନ
ତେଜିଲେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସେ ଯମ୍ଭବେ ବଦ୍ୟମାନ । ୨୧

୧୧-୨-(ଖ) ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଲେ । ୧୨-ଅଶଉଚ ଭାବ ଛାଡ଼ି ବେଶ ବେଶନ ହୋଇ । ଶଉଚ ଭାବ ହୋଇଣ ସେ ବସନ ସାଜି ହୋଇ । ୧୨।୨ ପୁଷ୍ପ ପାଖୁଡ଼ା ଉପରେକ କର୍ପୂର ଗୁଣ୍ଡିକ ବସୁଇ । ୧୨-୨ (ଖ) ରେ ୧ମପାଦ ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଶଉଚବନ୍ତ ଶବ୍ଦର ସୂଚେଣ ଯେ ହୋଇ ୧୬।୧ ଆସନ କଂପିଲା ଦେବୀ ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ । ୨୧।୧ ଶୃଙ୍ଗାର ସାର ତୋଷେ ଅକ୍ଷୟ ନିରଞ୍ଜନ ।

ଅମୃତ ଯୋଗେ ଅଢ଼ାଇ ପ୍ରହର ବିତି
ସଇନ୍ଦ୍ର ପୁବେକ ଯେ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି । ୨୨
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ଶରୀର ଆଦିତ୍ୟ ତେଜ ଜାଣି
ନକଳଙ୍କେ ଉତପତ୍ତି ସେ ଜାଣି ନଶାମଣି । ୨୩
ଆକାଶ ଭୁବନେ ବକାଶିଲା ଯେ ଜ୍ୟୋତି
ପୁତ୍ରକଇ କୋଳେ ଧଇଲେ ଦେବୀ କୋନ୍ତୀ । ୨୪
ସୁନ୍ଦର ନିର୍ମଳ ନକଳଙ୍କ କାୟେ
ସୁକୁମାର ଶରୀର ଦିଶଇ ଶୁଦ୍ଧ ସଷ୍ଟି କର ପ୍ରାୟେ । ୨୫
ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ କପାଳ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ରେଖାପାଟି
ତିଳ କୁସୁମ ନାସିକା ରକ୍ତ କୁମୁଦ ଦୃଷ୍ଟି । ୨୬
ଲଳିତ ଶ୍ରବଣ ଯେ ପକ୍ୱ ବିମ୍ବ ଓଷ୍ଠ
ବଳଣ ବେନ ବାହୁ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ ମୋଟ । ୨୭
କନକ ମୃଣାଳ ବେନ ଯେ ବାହୁଟି
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ବଦନ କମଳ ମୁଖ ଗୋଟି । ୨୮
ଅଭୟେ ଆକର୍ଷଣ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ଯେ ବିରଜ
କନକ କଳ୍ପ ବୃକ୍ଷ ଗଜଇପ୍ରୁ ମଝା ବୁଝି । ୨୯
ପ୍ରଲମ୍ବ ବାହୁ ଜାନୁ କମଳ ସୁସଜ
ନୋହଇ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଯେ ନୋହଇ ପ୍ରଲମ୍ବ ଭୁଜ । ୩୦
ଆରକ୍ତ କୁସୁମ ଜାଣି ବେନ କରସ୍ଥଳୀ
ନକଶେକ ଫୁଟେକ ଚମ୍ପେକ ଜାଣି ଶୋଭିତ ଅଙ୍ଗୁଳୀ । ୩୧
ବିଦ୍ଧଂସିତ ଦଶନହ କୁନ୍ଦ ପାଖୁଡ଼ା ପ୍ରାୟେ ଜାଣି
ପୃଥୀକ ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରାୟେ ଦିଶଇ ଆଜାନୁ ବେନ ପାଣି । ୩୨
ବିକ୍ରମ ସିଂହ ଶୋଭା ଦିଶଇ ବେନ ଜାନୁ ଠାଣି
ବେନ ପାଦ କାନ୍ତ ରକତ କୁମୁଦ ଜାଣି । ୩୩
ପୋପ୍ୟେଳା ରେଖ ଯେସନେ ପାଦ ଦଶ ଅଙ୍ଗୁଳି
ସେବତୀ ପାଖୁଡ଼ା ଜାଣି ଦଶନହ ଫୁଟି । ୩୪

୨୩।୨ ଯେସନେକ ଉଦେ ହୁଅନ୍ତ ନଶାମଣି । ୨୬।୧ ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ କପାଳ, ଶ୍ରୀଖଣ୍ଡ—ଚନ୍ଦନ, ତତ୍ସଦୃଶ ଶୁକ୍ଳ ବର୍ଣ୍ଣ କପାଳ । ୨୯।୧ ଆକର୍ଷଣ—ବଳପ୍ରକାଶକ ୨୯।୨ କନକ କଳ୍ପବୃକ୍ଷ--ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଳ୍ପଲତା – ଇଷ୍ଟପ୍ରଦ ବୃକ୍ଷ, ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବାଞ୍ଛାତରୁ ୩୧।୧ ଅଫୁଟିତ ଚମ୍ପା ଜାଣି ଦିଶଇ ଅଙ୍ଗୁଳି । ୩୨।୧ ବିଦ୍ଧଂସିତ—ବିକଶିତ ୩୪।୧ ପୋପ୍ୟେଳା – ପ୍ରବାଳ ୩୪।୨ ନହ—ନଖ

ବେନି ପାଦ ସ୍ଥାନେ ବଜ୍ରଜନ୍ତ ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ
ଶଙ୍ଖ ମଛ ଚିହ୍ନ ବେନି କରସ୍ଥଳେ ଗୋପ୍ୟାନ । ୩୫
ଶରଦ ଆଦିତ୍ୟ ପ୍ରାୟେ ଘଟଣ ଯାହାର ତନୁ
ଯେ ସେ ମହାତ୍ମା ଭେଦିଲ ଶୂନ୍ୟ ଆସନୁଂ । ୩୬
ମୁକତି ଚତି ପୁରୁଷ ସେ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗକୁ
ପ୍ରତକ୍ଷେ ନିରଞ୍ଜନ ଜାତ କଲେ କାଳଦର୍ପ ଧଂସିବାକୁ । ୩୭
ଉଦୟେ ଚନ୍ଦ୍ର ଯେହ୍ନେ ନିକଳଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି
ଲଲଟେ ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ନିଞ୍ଜିଲେ ତାହା ଆଣି । ୩୮
ହୃଦୟେ ଭୂଷଣ ତାର କଣ୍ଠୁ ପୁଷ୍ପମାଳ
ଶଉତବନ୍ତ ପୃଷ୍ଠ ସ୍ଥାପିଲେ ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ । ୩୯
ସଦୟେ ଶୋଭିବନ ସତ୍ୟ ପଞ୍ଚମୁଦ୍ରା
ପାପ ଅଂମ୍ନା ଛଡାଇଲେ ସେ ଅନାଦି ବ୍ରହ୍ମସିଦ୍ଧା । ୪୦
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ଜଣିମା ହୃଦଗତେ
ଦିବ୍ୟଚକ୍ଷୁ ପରପତ କରାଇଲେ ସେ ନିରଞ୍ଜନ ଦଇବତେ । ୪୧
ପୁତ୍ର କୋଳେ ଧରି ବଦସୃଷ୍ଟି କରତା
ଏହୁ ମଧ ଭୁବନେ ହେବୁ ତୁମ୍ଭେ ସେ ଧର୍ମ ଦେବତା । ୪୨
ଏହୁ ମଞ୍ଚ ସୁରଗଣ ଦେବତାଏ ଯଦି ଉତପତି
ସମସ୍ତେ ହେଂ ତୋହୋର ଦାସ ତୁ ସବୁଙ୍କର ଆଧିପତି । ୪୩
ନାରିସୁଣ ଉତପତି ହୋଇବେ ମଞ୍ଚପୁରେ
ସେ ହରି ଆରାଧନା କରିବେ ତୋହୋର ପୟରେ । ୪୪
କୋଟି ତୀର୍ଥ ସ୍ନାନେଣ ବାବୁ ଯେତେ ଫଳ ଶ୍ରୁତି
ତବ ନାମ ସୁମରନ୍ତେ ସଂସାର ଜନେ ପାବନ୍ତୁ ସଦଗତି । ୪୫
ଦ୍ରଶନେ ଲଭନ୍ତୁ କୋଟିଏ ଅଶ୍ୱମେଧ ଯଜ୍ଞଂ ଫଳ
ଏହୁ ମଧ ଭୁବନକୁ ବାବୁ ତୁମ୍ଭେ ସେ ଧର୍ମ ଦିଗପାଳ । ୪୬

୩୫।୨ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଚିହ୍ନ, ଶଙ୍ଖ ପଦ୍ମ ଚିହ୍ନ। ୩୮।୧ ଉଦୟ ପ୍ରାୟେ ଶୋଭ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜାଣି: ଉଦୟେ ପାକ ସ୍ୱଭାବ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଜାଣି । ଉଦୟେ ପ୍ରାଏ ପାବକ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି, ଅମୃତାଙ୍କ ରତ୍ନ ଯେ ଅଟଇ ସୂର୍ଯ୍ୟମଣି । ୩୯ ହୃଦରେ ଭୂଷଣ ତାରକ ବ୍ରହ୍ମଗ୍ୟାଂନ ଶୌଚ ଧର୍ମ ସ୍ଥାପିଲ ବ୍ରହ୍ମ ନିରଂଜନ । (ଖ) ହୃଦ ପଦ୍ମେ ଭୂଷଣ ତତ୍ତ୍ୱଧର୍ମ ପୁରୁଷ ଆପିଲ ନିରଂଜନ

ଅନୁବ୍ରତେ ଧର୍ମବ୍ରତ ଯେ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା
ଯେବେ ଯେ ସୃଷ୍ଟି ବ ବୁ ଧର୍ମେ କର ରକ୍ଷା ।୪୭
ଯେହନେକ ବର ଦେଇ ସ୍ୱାମୀ ନିରଜଂନ
ଶନ୍ୟେଣ ମହାତମା ଯେ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ ।୪୮
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରି ବସିଛନ୍ତି ଦେବୀ କୋନ୍ତା
ମାଦ୍ରୀ ଆରେପଣ କଲେ ଅଗ୍ନି ଯେ ଦେବତା ।୪୯
ଧର୍ମ ସୁମରଣା କରି ପୁତ୍ର ହେଲ ଜାତ
ବିଜୟକେତନ ପର୍ବତେ ଥାଇ ଶୁଣିଲେ ପାଣ୍ଡୁ ରାଜଦେବ ।୫୦
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଘଡ଼ି ଆସି ହୋଇଅଛି ଗତ
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଧନୁ ଧରି ଆସି ମିଳିଲେ ପାଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି ।୫୧
ପର୍ବତ ତଳେ ବିଜୟେ ଅମ୍ବାଳିକା ତନୟେ
ଅନ୍ଧାର ଭେଦି ପର୍ବତ ଦିଶୁଅଛି ଦିବସର ପ୍ରାୟେ ।୫୨
ଗିରିବର ଶିଖରେ ଯାଇ ଉଠିଲେ ନୃପମଣି
ପାଷାଣ ଝୁଡ଼ୁ ଅଛି ପୁତ୍ରର ରାବ ଶୁଣି ।୫୩
ସ୍ୱର୍ଗ ତେଜି ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବତା କି ପର୍ବତେ ଉଦୟେ
ରାତ୍ରକାଳେ ପର୍ବତ ଦିଶଇ ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ପ୍ରାୟେ ।୫୪
ହରଷେ ପାଣ୍ଡୁରାଜା ବିଜେ କଲେ ସନ୍ନିଧାନେ
ସାନନ୍ଦେ ଅଶ୍ରୁଜଳ ବହଇ ବେନି ଯେ ନୟନେ ।୫୫
ପୁତ୍ରକଇ ଦେଖଇ ରାଜା ଅନେକ ହରଷେ
ମାଦ୍ରୀ ବୋଇଲେ ଦେବ ମୁ ଆସ ପୁତ୍ରପାଶେ ।୫୬
ଗଣ୍ଡମୂଳ ଦୋଷ ଜାଣିମା ତଥ୍ୟ କରି
ଶୁଣିଣ ହସିଲେ ସେ ପାଣ୍ଡୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।୫୭
କୁନ୍ତିଭୋଜର ନନ୍ଦନୀ ଆଦି ଯେ ଅପର୍ଣ୍ଣା
ଯେ ଦୋଷରୁ ଉଦ୍ଧରିବାକୁ ସେ ପରମ ପଣ୍ଡିତ ସିନା ।୫୮
ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପ ଧରି ଦେବଗୁରୁ ବୃହସ୍ପତି
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଧରିଛନ୍ତି ସେ ସପତାଙ୍ଗ ପୋଥି ।୫୯
ବଦୟନ୍ତି ଅଟନ୍ତି ଶୁଣ ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ
ସୋମ ବଂଶେଣ ପାଣ୍ଡୁରାଜା ଧର୍ମେ ଜାତ ତନୁ ।୬୦

୪୮।୨ ଅନ୍ତର୍ଧାନ-ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ୫୪।୧ ସ୍ୱର୍ଗ ତେଜି ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବତା କି ପର୍ବତେ ଉଦୟେ ।

"ମେଷମାସ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ପ୍ରତିପଦା ତିଥି
ଚନ୍ଦ୍ରବାର ଭୋଗ ଅଢ଼ାଇ ପ୍ରହର ରାତ୍ରି । ୬୧
ତୈତିଳ ନାମେ କରଣ ପ୍ରୀତି ନାମେ ଯୋଗ
ଧ୍ୱଜା ନକ୍ଷତ୍ରର ସତାଇଶ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ । ୬୨
ମେଷ ରାଶିକୁ ଯେ ନାହିଁ ପାପ ଗ୍ରହଦୋଷ
ମେଷ ରାଶିରେ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ବାସ । ୬୩
ମଙ୍ଗଳ କ୍ଷେତ୍ରୀ ହୋଇଣ ଉପୁଜିଲା ବଳ
ମିତ୍ର ଘରେ ରବି ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇଅଛି ମେଳ ।" । ୬୪
ଚତୁର୍ଧର୍ମ ନାମ କାଳ ଅମୃତ ଘଟରେଣ ସ୍ଥିତି
ଈଶାନ୍ୟେଶ ଯୋଗିନୀ ଯେ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ମୂର୍ତ୍ତି । ୬୫
ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ଘେନିଣ ସେ ଉତପତ୍ତି ନନ୍ଦନ
ବୃହସ୍ପତିଙ୍କ ବଚନେ ସାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡୁ ରାଜନ । ୬୬
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳୀରେ ପଞ୍ଚୁରତ୍ନ ଘେନି ରଙ୍ଗେ
ଗୁଆ ଘୃତ ପୂରେଇ ଅଷ୍ଟ ରତ୍ନେ ଦୀପ ଯେ ଗୋଟିଏ । ୬୭
ପଞ୍ଚୁ ମାଣିକ୍ୟ ଘେନି ଅର୍ଘ୍ୟ ସେ ଯୋଗାନ୍ତି
ଥିର ଲଗ୍ନେ ପୁତ୍ର ଦେଖିତେ ବଜାନ୍ତେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୬୮
ବୃହସ୍ପତି ବୋଇଲେ ଏଥି ପାପଦୋଷ ଗଣ୍ଡଯୋଗ ନାହିଁ
ଲଭସି କୋଟିଏ ପୁଣ୍ୟ ଏ ପୁତ୍ର ମୁଖ ଚାହିଁ । ୬୯
ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ବଚନେ ସାନନ୍ଦ ମହାରାଜା
ଜନ୍ମର ମନ୍ଦିରେ ପଶି ଦେଖଇ ଆତ୍ମଜା । ୭୦
ଅର୍ଘ୍ୟ ନେଇଣ ରାଜନ ଜୟେ ଧ୍ୱନି ତୋଳି
ଶୂନ୍ୟେ ଦେବସ୍ତ୍ରୀଗଣ ମାନେ ଦିଅନ୍ତି ହୁଳହୁଳି । ୭୧
ଦେଖିଲେକ ପଣ୍ଡୁରାଜା ପୁତ୍ରର ବଦନ
ଆକାଶରୁ ଅଦଭୁତେ ଅମୃତ ବୃଷ୍ଟି କଲା ମଘବାନ । ୭୨
ସାଧୁ ସାଧୁ ବୋଲି ଧ୍ୱନି ଶୁଭିଲା ଗୋଟିଏ
ଗଗନୁଂ ପୁଷ୍ପ ବୃଷ୍ଟି କଲେକ ଦେବତାଏ । ୭୩

୬୫।୧ ଚତୁର୍ଧର୍ମ ବେଳକାଳ ଅମୃତାକ୍ଷେଣ ସ୍ଥିତ । ୬୭।୧ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳୀରେ ପଞ୍ଚୁ ମାଣିକ୍ୟ ପୂରେଇ ରଙ୍ଗେ । ୭୦।୧ ଦେବଗୁରୁ ବଚନେ ସାନନ୍ଦ ପଣ୍ଡୁରାଜା ।

ପୁତ୍ରକଇ ଦେଖି ରାଯ୍ୟେ ଅନେକ ତୋଷିତ
ବୁଡିଲା ବଂଶ ମୋର ଧର୍ମେଣ ଉଦିତ । ୭୪
ସାଧୁ ସାଧୁ କୋଇନ୍ତାଏ୍ୟ ଗୋ ଜୀବନ ତୋହୋର
ଦୁର୍ବାସଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ସେ ମୋତେ ହୋଇଲା ଉପଗାର । ୭୫
କେବଣ ମତେ ଭଗତି ହୋଇ ତୋଷିଲୁ ମହାଋଷି
ତୋହୋର ପ୍ରସନ୍ନେ ଗୋ ମୁଂ ହୋଇଲି ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ । ୭୬
ଅନେକ ପୁରସର ବୋଲନ୍ତି ପଣ୍ଡୁ ରଯ୍ୟେ
ତୋହୋର ଯେ ପୁଣ୍ୟ ନା ବୋଲନ୍ତି କୋଇନ୍ତାଏ୍ୟ । ୭୭
ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରତିବାଚ ଶୁଣ କୁନ୍ତ ଭୋଜର ଦୋହିତା
ପୁତ୍ର ଗୋଟିକର ନାମ ଦେସି ସଂସାର ଜନହିତା । ୭୮
କୋଇନ୍ତ ଏ୍ୟ ନାମ ତୋଳନ୍ତି କରେ ଘେନଣ ଅର୍ଘ୍ୟଗୋଟି
ଏ୍ୟ ପୁତ୍ର ନାମ ମୋର ହୋଇବ ଯୁଧିଷ୍ଠି । ୭୯
ଅନେକ ସାନନ୍ଦ ଯେ ମଙ୍ଗଳ ଧ୍ୱନି ତୋଳି
ଯୁଧିଷ୍ଠି ନାମ ଗୋଟି ସଂସାର ହିତକାରି । ୮୦
ପୁତ୍ର ଉଦିତ ଉତ୍ସବ କରାଇଲେ ନୃପମଣି
ପୂଜନ୍ତି ମଙ୍ଗଳା ଦଉଚ୍ଛି ଗୋସାମଣୀ । ୮୧
ପୁତ୍ର ପ୍ରତିପାଳିଲେ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ ରାଜା ଅନୁବ୍ରତେ ଥାନ୍ତି । ୮୨
ରାତେଣ ଭ୍ରମଇ ସେ ପଞ୍ଚୁ କଟକ ପୁରୀ
ଖେଦଣ ନାଶ କରଇ ଦୁର୍ଗାର ଦୁଷ୍ଟ ଅରି । ୮୩
ଦେଶାନ୍ତର ବାରତା କହିଲେ ହସ୍ତିନା ଭୁବନେ
ପଣ୍ଡୁ ରଜାର ପୁତ୍ର ଉତପତ୍ତି ଦେବ ହୋଇଲା ବାଦ୍ୟମାନେ । ୮୪
ଶୁଣିଣି ସାନନ୍ଦ ସେ ଅମ୍ବିକାର ସୁତ
ଉଛବ କରାଇଲା ରାଜା ପଞ୍ଚୁ ଯେ ପ୍ରଶସ୍ତ । ୮୫

୭୯-କୋଇନ୍ତାଏ୍ୟ ନାମ ତୋଳନ୍ତି କରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନି, ଯୁଧିଷ୍ଠି ନାମ ଦଲେ କୋନ୍ତଭୋଜର ନନ୍ଦନୀ ।୮୧।୨ ମଙ୍ଗଳା ଦଉଚ୍ଛି—ଷଠିଦଉଚ୍ଛି—ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ଷଷ୍ଠୀକଳା ଓ ସ୍କନ୍ଦଶର୍ମା—ଶିଶୁଙ୍କର ରକ୍ଷାକାରଣୀ । ୮୩।୧ ଦେଶାନ୍ତର—ଉଗର ୮୧।୧ ପୂଜନ୍ତି ସର୍ବମଙ୍ଗଳା ଦୁର୍ଗା ମହାମାଈ । ୮୧।୨ (ଙ) ଦଉଚ୍ଛି=ଆନନ୍ଦେ ୮୩।୨ ନାଶ କରଇ ଦୁଷ୍ଟ ଦାନବ ଅରିଙ୍କ । ୮୪-ଦେଶାନ୍ତର ବାରତା କଲି ସେ । ହସ୍ତିନା ନଗରେ । ପଣ୍ଡୁ ର ପୁତ୍ର ଉଜ୍ଜଳିଲ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତରେ ।

ସନ୍ତତି ଉଛବ ବୋଲନ୍ତି ରାଜା ନଗରେଣ ଘୋଷଣ
ଅନେକ ଦାନ ଦିଅନ୍ତି ନୃପତି କୁରୁରାଣ ।୮୬
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ରଥେକ ସାଜିଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଗାନ୍ଧାରୀର ସହିତେ ବିଜେ କଲେ କୁରୁରାଜ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।୮୭
ଶାସ୍ତ୍ରେଂତନୁ ପାରେଶ୍ୱର ଭୀଷ୍ମ ଭୂରିସବା
ବିଦୁର ସଙ୍ଗେତେ ଘେନ କୁରୁରାଜ ଦେବା ।୮୮
ପାଣ୍ଡୁର ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ଶୁଣି ବ୍ୟାସ ମହରଷି
ଭୁଟିଲେଣ ଅଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଷାଠିଏ ସହସ୍ର ଋଷି ।୮୯
ପ୍ରବେଶ ମହାତମା ଶତଶିଂଗ ପରବତେ
ବଶିଷ୍ଠ ମାରକଣ୍ଡ ଦୁର୍ବାଷା ସଂମତେ ।୯୦
ପୌଲସ୍ତି ବିଶ୍ୱା ସୁଦେବ ଅଗସ୍ତି
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ ବିଜେସ୍ୱେ ତତକ୍ଷଣାନ୍ତି ।୯୧
ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଜନକ ଆବର ସୁମନ୍ତକ
ଦେବଋଷ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ରାଜଋଷି ବାଳଖିଲ୍ୟା ଅନେକ ।୯୨
କୁନ୍ତିଭୋଜ ରାଜା ସହିତେ ସାଜିଣ ସମଦଣ୍ଡ
ଅନେକ ସମ୍ପତ୍ତି ବିଜେସ୍ୱେ ଶତଶିଂଗ ମଧ୍ୟଖଣ୍ଡ ।୯୩
ଦେଖି ଋଷିଗଣମାନଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡୁ କଲେ ପାଦପୂଜା
ସମସ୍ତଙ୍କଇଂ କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ ଗୁଲ ଦିଲେ ମହାରାଜା ।୯୪
ସମାର୍ଜନା କଲ ରାଜା ସମସ୍ତ ତପନିଷ୍ଠି
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ପାଣ୍ଡୁ ରାସ୍ୱେ ଆସଇ ପାଗ୍ଲେଟି ।୯୫
ଅନୁମାନ ଦର୍ବତେ ଭେଟିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରେ
ପାଣ୍ଡୁ ପ୍ରଣପତ୍ୟ ସାଇଂ କୁରୁସାଇଂ ନିକଟେ ।୯୬
ବିଦୁର କହିଲେ ଯେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜାକୁ
ପାଣ୍ଡୁରାସ୍ୱେ ଭ୍ରୁଗନ ହ'ଦେ ଆସି କଲେକ ଭୁମ୍ପଙ୍କୁ ।୯୭

୮୮।୨ ସତ୍ୟବତୀ ସହିତେ କୁରୁରାଜ ଠାବ । ୯୪।୨ କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ କୃଷ୍ଣାଜିନ, କୃଷ୍ଣସାର ମୃଗଚର୍ମ । ୯୫ (କ) ପୋଥିପାଠ ଗଣ୍ଡାଙ୍କବ ମାରଣ କରନ୍ତି ପିତୃ କାମ୍ୟଶ୍ରାଦ୍ଧ, ପୁତ୍ରକୁ ଆଶିଷ କରାଇ ରାଜାର ବହୁତ ସଧ । ୯୬ ବନଫଳ କନ୍ଦମୂଳ ଋଷିଙ୍କି ଭୋଜନ, ସ୍ୱେସନେକ ସମ୍ପତ୍ତି କରାଇ ରାଜନ । ୯୫।୨ ଅଧିକ ପାଠ-ପୁତ୍ରକୁ ଆଣି ରାଜା ବିଜେ ସଭାମଧ । ୯୬।୨-ପାଣ୍ଡୁ ପ୍ରଣପତ୍ୟ ହୋଇଲାକ ପଦପୃଷ୍ଠେ । ଓ (ଖ) (ଗ) ୯୫-୯୬-ରେ ନାହିଁ ।

ଶୁଣିଣ କଲ୍ୟାଣ ବାଞ୍ଛା କଲେ ମହାରାୟେ
ଯାହା ବାଞ୍ଛା କଲୁ ପ୍ରାପତ ହୋଉ ତୋୟେ ।୯୮
ସମଦନ୍ତ୍ର ଘେନଣ ସେ ବଜୟେ କୁରୁପତି
ପୁନ ଉତ୍ସବ କରାନ୍ତି ମହାତୋଷ ମତି ।୯୯
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରଣ ସେ ଦେଖନ୍ତି ଗାନ୍ଧାରୀ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର କୋଳେ ପୁତ୍ର ଦେଲେ ତୋଳ କରି ।୧୦୦
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧରି ସାନନ୍ଦ କୁରୁବଇଂ
ଶରୀର ଶୀତଳ ହୋଇଲା ହୃଦରେ ଲଗାଇ ୧୦୧
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ସାଧବୀ ସେ ଭୋଜର କୁମାରୀ
ବଂଶ ଉଦ୍ଧରିଲା ଯେ ବୁଦ୍ଧି ଉପାୟେ କରି ।୧୦୨
ସେ କୋନ୍ତ ଭୋଜ ନୃପତି ଯେ ଘେନଣ ସଇନ
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ ପ୍ରବେଶ ସମଦନ୍ତ୍ର ଘେନି ।୧୦୩
ଦୋହିତା ଜାମାତା ନାତି ଦେଖିଣ ସେ ରାଜା
ଅନେକ ଧନରତ୍ନ ଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣେ କଲା ପୂଜା ।୧୦୪
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କ କୋଳେ ଯେ ପୁତ୍ରକୁ ବସାଇ
ସର୍ବ ଅଳଙ୍କାର ବେଶ ବେଶନ କରାଇ ।୧୦୫
କ୍ଷୀର ଭକ୍ଷ୍ୟ ବନ୍ଦାପନା କରନ୍ତି ଶୁଭଯୋଗେ
ଜଗତ ଝତସଲ୍ଲ ସେ ନନ୍ଦନର ଯୋଗେ ।୧୦୬
ପଞ୍ଚଦିନ ରହିଲେ ସେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ
ଋଷିମାନେ କଲ୍ୟାଣ କରନ୍ତି ମହାମନ୍ତ୍ରେ ।୧୦୭
ଧର୍ମ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଉ ରେ ତୋହୋର ସୁଦୃଷ୍ଟି
ସ୍ୱର୍ଗରେ ବସୁ ଦିଗପାଳ ମେଳେ ଯେହ୍ୱ ଦେହଗୋଷ୍ଠି ।୧୦୮
ଯେସନେକ ବାଞ୍ଛା କଲେକ ସକଳ ମହାଋଷି
ଶୁଣିଣ ପଣ୍ଡୁ ମହାରାଜା ମନେଣ ମହାତୋଷି ।୧୦୯
ପଣ୍ଡୁକୁ କୋଳେ ଧରି ବଦନ୍ତି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରେ
ରାଜ୍ୟକୁ ଚାଲ ବାବୁ ବନସ୍ତେ ପଡିଲ ନିଜ କଷ୍ଟେ ।୧୧୦

୯୮।୨ ତୋୟେ—ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ୧୦୨।୨ ବଂଶ ଉଦ୍ଧାର କଲା ପୁତ୍ର ଜାତ କରି । ୧୦୩।୧ କୁରୁବଇଂ—କୁରୁପତି ୧୦୮।୨ (ଖ) ସ୍ୱର୍ଗେ ବସ ଯେ ଦେହ ଯେନ ହେଉ ଅମୃ କଲ୍ୟାଣ ଗୋଷ୍ଠି ।

ପଣ୍ଡୁ ବୋଲନ୍ତି ଭ୍ରାଥ ଶୁଣିମା ମୋହୋର ବାଣୀ
ଏହୁ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତ ଅଟଇ ଅମର ଭୁବନ ଜାଣି । ୧୧୧
ଏହୁହାଉଂ ରାଜ୍ୟ ତୋର ନୋହଇ ବଡ଼ ସୁସ୍ଥ
ଏହୁଥକୁ ନିକଟ ହାଦେ ଅଟଇ ସକଳ ତୀର୍ଥ । ୧୧୨
ରାଜ୍ୟହିଂ ରଖିଛ ତପୋବନ ହିଂ ରଖିବ
ତୁମ୍ଭ ଆଗ୍ୟାଂ ଘେନ ଏହୁହି ପର୍ବତରେ ଥିବ । ୧୧୩
ତୁ କ୍ଷେମ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀ ଥାଅସି କୁଶଳେ
ମୁହିଂ ରିପୁ ଧଂସଇ ତୋହୋର ବାହୁବଳେ । ୧୧୪
ସନ୍ତାନକୁ ଇଚ୍ଛା ତୁ କର ନୃପମଣି
ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ନାହିଂ ମୁଂ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ତହୁଂ ଅଚ୍ଛି ଶୁଣି । ୧୧୫
ଏହୁସନେକ ପ୍ରବୋଧି ସେ ପଣ୍ଡୁ ମହାରାଜା
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପତିଙ୍କ ସେ କଲେ ପାଦ ପୂଜା । ୧୧୬
ଅନେକ ସମ୍ଭର୍ମେଣ ଚଳଇ କୁରୁପତି
ବଜଏହୁ ମହାରଜା କୁଞ୍ଜରଗଳ ଦେଶ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ । ୧୧୭
ଥୋକାଏହୁ ଦୂର ପଣ୍ଡୁ ଅଇଲେ ପାଛୋଟି
ବ୍ୟାସଙ୍କ ଚରଣେ କରଇ ପ୍ରଣପତ୍ୟ ଶିରଲୋଟି । ୧୧୮
ବୁଡ଼ିଲା ବଂଶ ସ୍ୱାମୀ ତୁହ୍ମି ସେ କଲୁ ରକ୍ଷା
ଯେମନ୍ତେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କର ସନ୍ତାନ ହୋଅଇ ସେ କଥା କର ବାଞ୍ଛା ୧୧୯
ତହୁଂ ଅନ୍ତର୍ଧାନେ ଗଲେ ସମସ୍ତ ମହାଋଷି
ବାହୁଡ଼ଇ ପଣ୍ଡୁ ରଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କୁ ନିବେଶି । ୧୨୦
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ ରଜା ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ
କୁନ୍ତଭୋଜ ନୃପତି ଗଲେ ନିଜ ଦେଶ । ୧୨୧
ରହିଲେ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ଭାରଯାନ୍ତ ଘେନ
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଚଳିଲେ ହସ୍ତିନାକୁ ଗଲେ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି । ୧୨୨

—*—

୧୧୨।୧ ଏହୁହାଉଂ—ଏହାଠାରୁ ୧୧୪।୨ ମୁଂ ରିପୁ ଧଂସଇ ତୋହୋର ପୁଣ୍ୟବଳେ । ୧୧୫-୨-(ଖ) ମୁହିଂ ଆଦହୁଂ ଅଗସ୍ତିଙ୍କ ପୁରାଣେ ଅଛୁ ଶୁଣି । ୧୧୬ ଏହୁସନେକ କହୁ ସେ ପଣ୍ଡୁ ମହାରଜା, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଚରଣେ କଲେ ଦିବ୍ୟ ପୂଜା । ୧୧୬-୧-(ଖ) ପ୍ରବୋଧି=ସମାଜି ୧୧୭।୧ ସମ୍ଭର୍ମେଣ—ଆଡ଼ମ୍ବରେ । ୧୧୮-୧(ଖ) ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛିଲ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ନୃପତି, ଯେମନ୍ତେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରଜାର ହୋଇବ ସନ୍ତତି ।

ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଅନେକ ବନସ୍ତୁ ଭବ ଅମ୍ବିକାର ସୁତ
ଗାନ୍ଧାରୀ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଅନେକ ଭକତି । ୧
ପୁତ୍ରଦାନ ଅର୍ଥେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି ନୃପତି
ଶୁଣି ବିଚାର କରନ୍ତି ପଣ୍ଡିତ ଭଗ୍ୟଂ ଯତି । ୨
ଧ୍ୟାନେ କରି ଜାଣିଲେ ସେ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଭାର୍ଯ୍ୟେ ପୁତ୍ର ନାହିଁ ବିଚାରନ୍ତି ମହାଗ୍ୟାଂତା । ୩
ଶୁଣ ହୋ ମହାରାଜା ବଦନ୍ତି ମହାଯତି
ଗାନ୍ଧାରୀର ଗର୍ଭେ ତୋର ନାହିଁ ପୁତ୍ର ଯେ ସନ୍ତତି । ୪
ଲଗିଲ ମହାଭୟେ ବ୍ୟାସଙ୍କର ବଚନେ
ବଂଶକୁ କାରଣ ମୋତେ କରିବା ମହାମୁନେ । ୫
ବ୍ୟାସେ ପ୍ରତିବାକ୍ୟ ଶୁଣସି ହୋ ବାବା
ସନ୍ତାନ ନିମନ୍ତେ ମହାଯଗ୍ୟଂ କରାଇବା । ୬
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ମୁଁ ନ ଜାଣଇ ଯଗ୍ୟଂ ତଥ୍ୟ
ତୋହୋର ଆଗ୍ୟାଂ ପ୍ରମାଣେ ମୁଁ ଦେବଇ ସମସ୍ତ । ୭
ବିଷ୍ଣୁମାସ ଶୁକଳ ଚଉଠୀ ଯେ ତିଥି ଗୁରୁବାର
ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ଅଟଇ ସେ ଦିନର । ୮
ବାଣିଜ୍ୟ ନାମେ କରଣ ଶୂଳ ନାମେ ଯୋଗ
ବିଷ୍ଣୁ ସଙ୍କରାନ୍ତିକ ଚଉଦିନ ଭୋଗ । ୯
ଏସନେକେ ଅନକୂଳ କରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଯତି
ଯମୁନା ନଦୀକୂଳେ ଯଗ୍ୟଂ ଆରୋପନ୍ତି । ୧୦
ହଳ ଧେନୁ ଭୂମି ଚରିଲେ ଶୁଭଯୋଗେ
ମାଘିତିଳ ବୁଣନ୍ତି ଜଳ ଉଦେ ପାଗେ । ୧୧
ମହାରସ ପାଇଣ ସେ ପବିତ୍ର ତିଳ ଉଠି
ମକର ମାସ ମଧ୍ୟରେ ତିଳ ପଚଇ ସେ ଫୁଟି । ୧୨

୪।୨ ଗାନ୍ଧାରୀର କ୍ଷେତ୍ରେ ନାହିଁ ଆଉର ପୁତ୍ର ଯେ ପ୍ରାପତି । ୧୧—ପଦ ପୂର୍ବରେ ଗୋଟିଏ ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପଦ ଅଛି । ସକଳ ଧେନୁ ମୁନି ଶୁଭ ଯୋଗେ ଚଳନ୍ତି । ସେ ନଦୀ କୂଳେ ଯଗ୍ୟଂ ଭୂମି ଖଣ୍ଡି ସ୍ୱେ କରନ୍ତି ।

ଯଗ୍ୟଂଶାଳ ତୋଳିଲେ ଶୁଭ ଅନୁକୂଳେ
ଦିଗପାଳମାନନ୍ତ ବରିଲେ ଶୁଭ ଯେ ମଙ୍ଗଳେ । ୧୩
ବଶିଷ୍ଟ ମାରକଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଅଗସ୍ତି
ଯଗେ୍ୟଂ ଯାଗଜ୍ଞକ ବରିଲେ ପାରେଶ୍ୱର ସନ୍ତୁଷ୍ଟି । ୧୪
ଉଦ୍ଧାଳେକ ବାମଦେବ ଧୌମ୍ୟ ସୁବ୍ରେହ୍ମତେ
ବାହାର ବରଣେ ଯାଜ୍ନେକ ସୁମନ୍ତେ । ୧୫
ବ୍ରହ୍ମା ବରଣ ହୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସା ତପୋବନ୍ତେ
ଯାଗକୁଣ୍ଡ ଖୋଳନ୍ତି ଶାହାସ୍ର ଯୁଗତେ । ୧୬
ଅନେକ ବାଳଖିଲ୍ୟା ମିଳିଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି
ଶୁଭ ଯୋଗ ଘେନିଣ ଦୁର୍ବାସାସ୍ତେ ମହାଯଗେ୍ୟଂ ବସି । ୧୭
ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ହୋ ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ
ପ୍ରଥମ ମହାଯାଗ ଅନୁକୂଳ କଲେ ମକର ପଞ୍ଚମୀର ଦିନୁ । ୧୮
ଚନ୍ଦ୍ରବାର ନକ୍ଷତ୍ର ସେ ଦିନ ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନ
ବାଳବ ନାମେ କରଣ ସଉଭାଗ୍ୟ ଯୋଗ ଘେନି । ୧୯
ବୈଶ୍ୱାନର ବରଣ କଲେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ତୁଲେ
ଦ୍ୱାଦଶ ସମିଧ ଯବ ତିଳ କଲେ । ୨୦
ଗୁଆ ଘୃତ ଲକ୍ଷେକ ଭାର ଅନେକ ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟ
ବାହୁଟିଆ କୃଷ୍ଣାଞ୍ଜନ ଗୁଲ୍ଲ ସବୁ ଥିବ । ୨୧
ଦ୍ୱେସନେକ ଆରମ୍ଭେ ଯେ ଯଗ୍ୟଂର ଭିଆଣ
ଚତୁର୍ବେଦ ଲକ୍ଷେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବରଣ । ୨୨
ବିଜୟେ ମହାରାଜା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପତି
ତୁଲେଣ ଛନ୍ତି ଗାନ୍ଧାରୀ ଗାନ୍ଧାରସେନର ଦୋହିତ୍ରୀ । ୨୩
ସ୍ୱହସ୍ତେ ଘେନିଲ ରାଏ କନକ ଆଞ୍ଜୁଳି
ମହାଯଗ୍ୟଂ କୁଣ୍ଡରେ ଅଷ୍ଟଉତ୍ତରଶତ ବେଳ ଦିଅନ୍ତି ତୋଳି । ୨୪
ଅଶ୍ୱମେଧେ ଶତେ ଆଞ୍ଜୁଳି ଶତେ
ଯବ ତିଳ ବୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ସେହି ଯୁଗତେ । ୨୫
ପାଖୁଡ଼ା କୁସୁମ ଶତେ ବେଳ ବୃଷ୍ଟି
ମହାମନ୍ତ୍ର ଆଧାନ କରନ୍ତି ସକଳ ତପସ୍ୱି । ୨୬

୧୫-୨-(ଖ) ବାହାର ହୋଇଲେ ବରଣ ସମେତେ ।

ସହସ୍ରେକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦିଅନ୍ତି ଦିବର୍ଗ ଗ
ଅନେକ ପକ୍ୱଂ ଯେ ଶୀତଳ ସଙ୍ଗ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୋଗ ।୨୭
ନିତ୍ୟକର୍ମ ବିଧାନ ସାରିଲେ ତପୋବନ୍ତେ
ବିଜୟେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଗମନ୍ତି ପଞ୍ଚତୀର୍ଥେ ।୨୮
ପଞ୍ଚ କଣ୍ଟକ ବେଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ପଞ୍ଚତୀର୍ଥ
ସ୍ନାନଦାନ ସାରି ଆସଇ ଅମ୍ବିକାର ସୁତ ।୨୯
ଅନେକ ଘୃତ ସେ ବରଷନ୍ତି ଆହୁତି
ଅଜପା ମନ୍ତ୍ରେ ବରଣ ମାରକଣ୍ଡ ଯତି ।୩୦
ପଞ୍ଚ ଦିବସ ଆହୁତି ଦିଅନ୍ତି ତପୋବନେ
ଅନୁବ୍ରତେ ଅଗ୍ନି ବୁଲଇ ବାମାବର୍ତ୍ତେ ।୩୧
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଯେତେ ଦିଅନ୍ତେ ଆହୁତି
ଦେବତା ମାନ ତୋହୋର ହୋଇବ ଉତପତ୍ତି ।୩୨
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ମୁନି ହେ କେଣେ ପ୍ରୟୋଜନ କିସ
ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେଟି ରକ୍ଷା ହେବ ବଂଶ ।୩୩
ପୁଣି ଅଗ୍ନିକ ଯେ କରନ୍ତି ବହୁତ ସ୍ତୁତି
ମହାମନ୍ତ୍ର ବାକ୍ୟ ହାଦେ ଦିଅନ୍ତି ଆହୁତି ।୩୪
ଯହୁଂ କସ୍ତୋର କଲେ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି
ଡାହାଣାବର୍ତ୍ତେକ ହୋଇଣ ବୁଲଇ ବହ୍ନି ।୩୫
କନକ ରସାଣ ଭାଣ୍ଡ ବସାଇଲେ କୁଣ୍ଡର ଭିତରେ
ଘୃତ ଦେଇ ତଣ୍ଡୁଳ ପେଲିଲେ ବ୍ୟାସ ମୁନିବରେ ।୩୬
ଫୁଟାଇ ତଣ୍ଡୁଳ କାଢ଼ିଲେ ବ୍ୟାସ ତପସ୍ୱୀ
କୂଶଳେ ବସାଇଲେ ପରିମଳ ଅନ୍ନ ଫୁଟି ।୩୭
ମାରକଣ୍ଡେ ବୋଇଲେ ହୋ ଶୁଣ କୁରୁବୀର
ସ୍ନାନଦାନ କରି ଆସୁ ଗାନ୍ଧାରୀ ଭାରିଯା ତୋହୋର ।୩୮
(ଯେହ୍ନାଶୁଣି) ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଅଇଲେ ଗାନ୍ଧାରସେନ ଦୁଲଣୀ ·
ବିଷ୍ଣୁ ବାକ୍ୟ କରନ୍ତି ଅମୃତ ଯୋଗ ଜାଣି ।୩୯
ଦେଖିଲେ ଅନ୍ନ ଯେ ଫୁଟିଅଛୁ ଶତେ ଗୋଟି
ବାଛୁଣ କାଢ଼ିଲେ ତାହା ମାରକଣ୍ଡ ତପସ୍ୱୀ ।୪୦

୩୭-୨-(ଖ) କୁଳେ ବସାଇଲେ ଚଉ ଖଣ୍ଡ ଗୋଟି ।

ବଦସୃକ୍ତ ମହାମୃାସ୍ତେ ମା ଗୋ ଆସ ଆସୁ ମାଗ ବର
ଯେ ମନବାଞ୍ଛା ଯେ ସିଦ୍ଧ ହୋଉ ଗୋ ତୋହୋର । ୪୧
ଯେତେକେ କଳପଣା ହୁଅଇ ମିଳଇ ତୋର ବାଞ୍ଛା
ହରଷ ହୋଇ ଆସି ମାଗ ବର ଇଚ୍ଛା । ୪୨
ଶତ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ହୋଇଣ ପ୍ରନମ୍ଭିତ
ପୁଣ ପୁଣ ବନୟେ ବହୁତ ଭଗତ । ୪୩
ତୁମ୍ଭେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ମୋତେ ସଦୟେ କହିବା
ଯେବେ ଅନୁଗ୍ରହ ମୋତେ ଶତେ ପୁତ୍ର ଦେବା । ୪୪
ଗାନ୍ଧାରୀ ବଚନ ଶୁଣିଣ ସନ୍ତୋଷ ତପୋଧନ
ରନ୍ଧନେ ଥାଇଲେ ସେ ଶତଗୋଟି ଅନ୍ନ । ୪୫
ଗାନ୍ଧାରୀକ ବୋଇଲେ ଆସି ପ୍ରାଶନ ଏହା କର
ବାଞ୍ଛା ପ୍ରାପତ ଯେ ହୋଇବ ତୋହୋର । ୪୬
ଯେତେକେ ସିଦ୍ଧ ବାଞ୍ଛା ପ୍ରାପତ ହୋଇଲା
ତିନ ପୋଷ ଚଣ୍ଡୁଳରୁ ମା ଗୋ ଶତେ ଗୋଟି ଫୁଟିଲା । ୪୭
ଯେହାକୁ ଗ୍ରାସ ଆସି କର ମହାସତୀ
ଅଇଲୁ ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ ତୁ ହୋଇଲୁ ପୁତ୍ରବନ୍ତୀ । ୪୮
ଋଷିଙ୍କର ବଚନେ ଗ୍ରାସ କଲା ଅନ୍ନ
ଯାଗ ସମାପତ ସେ କଲେ ମହାମୁନ୍ୟ । ୪୯
ଅନେକ ଦାନ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଋଷିମାନେ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ମହାତୁଷ୍ଟ । ୫୦
ଅନେକ କାଳକୁ ଗୋ ରହୁ ଦେବୀ କଥା
ଉପୁଜୁ ଶତେ ପୁତ୍ର ଭାଗ୍ୟ ବଳବନ୍ତା । ୫୧
ଯେସନେକ ବର ଦିଲେ ସମସ୍ତ ତପୋଧନ
ହରଷେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଋଷିଙ୍କର କଲ୍ୟାଣ ଘେନ । ୫୨
ଋଷିଙ୍କି ସନ୍ତୋଷ ରାଜା କଲା ଭଗତି ଭାବେ
ଚଳିଲେ ମୁନିମାନେ ଯେ ଯାହାର ଠାବେ । ୫୩

୪୬-୧-(ଖ) ଚରୁ ଗ୍ରାସ ।

ନମଇ ଧୃତରଷ୍ଟ୍ର ମୁନଙ୍କ ଚରଣେ
କ୍ଷେମେଣ ବୃତ୍ତିଥାଅ ବୋଲନ୍ତି କଲ୍ୟାଣେ । ୫୪
ଦାନେଣ ଅତି ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଯେ ହୋଇଲେ ନୃପବର
ଅନୁବ୍ରତେ ଧର୍ମ ରଜା ସଦୟା ଶଙ୍କର । ୫୫
ଶୁଣଇ ଧର୍ମ ପୁରାଣ ରଜା ଭାରିଯା ସହିତେ
ଦେବମନ୍ତ୍ରେ ବରଣ ଯେ କରଇ ଅନୁବ୍ରତେ । ୫୬
ଅନେକ ଉତ୍ସବ ରାଜ୍ୟ କରଇ ହରଷେ
ଆନନ୍ଦ ଚିତ୍ତେ ରଜା ପିତୃ ଦେବତା ତୋଷେ । ୫୭
ଋଷିଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର କେହୁ ଆନ କରି
ମହାମନ୍ତ୍ରେ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେ ହୋଇଲା ଗର୍ଭ ଭରି । ୫୮
ପ୍ରକୃତି ଅନ୍ତରେ ସେ ଅନୁଆନେ ଇଚ୍ଛା
ଯାହା ମାଗଇ ନୃପତି ଦିଅଇ ମନବାଞ୍ଛା । ୫୯
ନଧାଘ କାଳେ ଯେ ବଇଶାଖ ମାସଇ
ଗଙ୍ଗା ସ୍ନାହାନେ ଗାନ୍ଧାରୀ ବିମାନ ଚଢ଼ି ଆସଇ । ୬୦
ବିମାନୁଂ ଓହ୍ଲାଇ ଦେବୀ ବସଇ ଗଙ୍ଗାକୂଳେ
ଚଳି ନ ପାରଇ ସେ ଗର୍ଭର ବିକଳେ । ୬୧
ଶତେପୁତ୍ର ଗର୍ଭରେ ଯେ ହୋଇଲା ମହାଭର
ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି ସେ ପକାଇଲା ଉଦୁଗାରି । ୬୨
ଋଷିଙ୍କ ଅନ୍ନ ଯେ ଅଭୁଟ ହୋଇଥିଲା
ପକାଇ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେ ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ଗଲା । ୬୩
ଋଷିଙ୍କ ସଂଚିତ ଯେ ଅମଳାନ ଚରୁ ଅନ୍ନ
ଜଳେ ପଡ଼ି ଦିଶଇ ସେ କନକର ବର୍ଣ୍ଣ । ୬୪
ଗାନ୍ଧାରୀ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଯେ ଗତ ଆତ୍ମା ହୋଇ
ଗଙ୍ଗା ସ୍ନାହାନ କରି ଯାନ୍ତେ ବ୍ୟାସେ ଭେଟିଲେକ ଯାଇଂ । ୬୫
ଦେଖିଲେ ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ଗାନ୍ଧାରୀ
କମଣ୍ଡଳୁ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିଲେ ବ୍ୟାସେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ । ୬୬

୫୪-ରାଜାଗଣମାନେ ଗଲେ ଯେ ଯାହାର ଭୁବନେ, ଲଭଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅନେକ ପୁଣ୍ୟମାନେ । ୫୫।୧ (ଖ) ଲମ୍ବିଲ ୫୫।୨ ଅନୁବ୍ରତେ ଧର୍ମ ରାଜା ଦୟାଗାର । ୫୬-୨-(ଖ) ବେଦ ମନ୍ତ୍ର ପୁରାଣ ସେ ପଢ଼ଇ ଅନୁବ୍ରତେ । ୬୩-୬୪-(ଖ) ନାହିଁ (ଗ) ରେ ନାହିଁ । ୬୪।୧ ଅମଲାନ-ଅମ୍ଲାନ-ଶୁଦ୍ଧ

ମହାମନ୍ତ୍ର ବଳେ ଦେବୀ ହୋଇଲେ ଚେତନ
ଦେଖିଣ ବିରସ ହେ ଇଲେ ପାରେଶ୍ୱରଙ୍କ ନନ୍ଦନ ।୬୭
ଦୁଖେଣ ଅରଜିଲୁ ଯେବଣ ଆହୁତି
ଯେତ୍ନେହେନେକ ବିପାକ କର୍ମ ନୋହିଲାକ ସନ୍ତତି ।୬୮
ଶାହାସ୍ର ନନ୍ଦତ ଯେ ହୋଉଛୁ ଯୁଗତେ
ସମସ୍ତ ଅନ୍ନ ଯେକରୁଣ୍ଡ କରି ଘେନଲେ ତପୋବନ୍ତେ ।୬୯
କମଣ୍ଡଳୁ ପାଣି ଛୁଞ୍ଚି ମୁନି ଜୀବନ୍ୟାସ କଲେ
ଅମୃତ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଂ ଉଠ ଉଠ ରେ ବୋଇଲେ ।୭୦
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେ ନାରାୟଣ ସେ ଯେବଣ ମହାମୁନି
ଶତେପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ଘେନି ।୭୧
ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସେ ମକରଧ୍ୱଜ ପ୍ରାୟେ
ତ୍ରିଭୁବନ ମୋହନ୍ତ ସେ ବାଳୁତ ତନୟେ ।୭୨
ଦେଖିଣ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେ ସେ ପରମ ସାନନ୍ଦେ
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଆପ୍ତି ପୁତ୍ର ସମ୍ଭାଳ ତୋ ହାଦେ ।୭୩
ଶତେପୁତ୍ର ବିମାନେ ଶୁଆଇ ଗାନ୍ଧାରୀ
ସେହିଠାରେ ଅନ୍ତର୍ଧାନ ହୋଇଲେ ବ୍ୟାସ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ।୭୪
ପୁତ୍ରନ୍ତ ଘେନି ଦେବୀ ବିଜୟେ ନିଜପୁରେ
ବିଦୁର କହିଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଆଗରେ ।୭୫
ସାବଧାନ ହୋଇ ଶୁଣିମା ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଶତେପୁତ୍ର ଘେନିଣ ହାଦେ ବିଜୟେ ଗାନ୍ଧାରୀ ।୭୬
ଅନେକ ହରଷ ହୋଇଲେ ଶୁଣି ଅନ୍ଧ ରାୟେ
ଆଣି କୋଳେ ଦେ'ସି ମୁଂ ଧରଇ ତନୟେ ।୭୭
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରକୁ ଘେନିଣ ବିଦୁର
କୁମରଙ୍କୁ ଦିଲେ ନେଇ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ କୋଳର ।୭୮
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଘେନିଣ କୁରୁପତି
ହୃଦରେ ଚକ୍ଷୁ ଘେନି ସେ ବାରଇ ତୋଷମତି ।୭୯

୭୧।୨ ଶତେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ମହା ତେଜ ଘେନି । ୭୯।୨ ଶରୀର ଆଉଂସି ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ ଥିରମତି । ହୃଦରେ ଲକ୍ଷଣ ସେ ବାରଇ ତୋଷମତି ॥
୭୯-୨ (ଖ) ହୃଦେଣ ଲଗାଇଣ ଧରନ୍ତି ତୋଷ ମତି, ଧନ୍ୟ ମହିମା ତୋର ଗାନ୍ଧାରୀ ସେନର ଦୋହିତ ।

ଅଙ୍ଗ ବୋଇଲ୍ ଏ କେବଣ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ
ହନୁରେ ବୋଇଲେ ଯେ ପଦ୍ମଗା ନାରାୟଣ ସଂଜାତ । ୮୦
ଦୁଇ ପାଦରେ ଅଛି ପଦ୍ମଚିହ୍ନ
ଟଙ୍କ ପଦ୍ମନିଧି ବେନ କର ତଳେ ଶୋହାବନ । ୮୧
ଯବ ମତ୍ସ୍ୟ ଆରୋପଣ ଯେହାର ଦକ୍ଷିଣ କରସ୍ଥଳୀ
ଅଭୟେ ପଦ୍ମ ବଧ୍ୱ ଶୋହାବନ ଅଙ୍ଗୁଳି । ୮୨
ଚଉଷଠୀ ଲକ୍ଷଣ ଚଉଷଠୀ ଗୁଣବନ୍ତା
ଆକର୍ଷଣ ମୂରତି ସୁରବନ୍ତ ବଳବନ୍ତା । ୮୩
ଯେତେହେଁକ ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ ସ୍ୱାମୀ ତୋହୋର ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ଜଗୁ ଜନମୋହନ ପଦ୍ମଗା ନାରାୟଣ ସେଟି । ୮୪
ପୃଥୀକି ଧାରଣା ଯେ ହୋଇବ ଯେକା ଜଣେ
ଲକ୍ଷେ ରାଜା ଖଟିଥିବେ ଯେହାର ଚରଣେ । ୮୫
ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରେ ହୋଇବ ଯେକଛତ୍ର ରାଜା
ଯେହାର ପ୍ରସାଦେ ପାଇବୁ ଅନେକ ଭୂ ପୂଜା । ୮୬
ଗୁଣକେଇ କାରଣ ତୋତେ ହୋଇବ ତନୟେ
ସମ୍ପଦ ଅଚଳବୁ ନାଥ ଅଳପ ସମୟେ । ୮୭
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ସାଧ ଯେ କରିବ ସର୍ବନୃପେ
ମାନଗୋବିନ୍ଦ ଖାରଧ୍ୱ ଯେ ବୋଲାଇବ ପ୍ରତାପେ । ୮୮
ଗୁଣବନ୍ତ ବିବେକ ଧାର୍ମିକ ବିଧ୍ୱଂସ
ପୁଣ ଯେ ପୁତ୍ର ପ୍ରମାଦେ ନାଶ ଯିବ ତୋର ବଂଶ । ୮୯
ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ଅସଂଖ୍ୟ ସେ କଳହ ପ୍ରିୟା
କୋଟିପାଦେ ଅନୁବ୍ରତେ କନ୍ଦରେ ଥିବେ ସ୍ତ୍ରିୟା । ୯୦
କୁଳ କ୍ଷୟାନ୍ତକ ଯେହୁ ହୋଇବ ତୋର ପୁତ୍ର
ମହାମାମା ମଧୁପିଙ୍ଗଳ ଅଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତି ନ ସହିବ ଜଗତ । ୯୧

୮୧।୧ ଶୋହାବନ-ଶୋଭବନ ୮୫।୧ ପୃଥ୍ୱୀକି କାରେଣି ହୋଇବ ଯେକା ଜଣେ । ୮୬।୨ ସମସ୍ତ ଭୂପାଳ ମାନେ କରିବେ ପାଦ ପୂଜା । ୮୮ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ସାଧ କରିବ ଯେ ଯେକ ନୃପ ରୂପେ । ମାନଗୋବିନ୍ଦ ରୂପ ଯେ ହୋଇ ପରତାପେ ॥ ୮୯।୧ ବିଧ୍ୱଂସ—ଶତ୍ରୁ ଭାବାପନ୍ନ, ବିନାଶଶୀଳ । ୯୧।୨ ମଧୁ—ମଦମତ୍ତ, ପିଙ୍ଗଳ—ଯେ ଅସାଧୁ ଓ ବିରକ୍ତପ୍ରଦ କଥା କହେ (ମତାନ୍ତରେ ଅଭିଧାନ) ୯୧।୨ ଓ ୯୨।୨ (ଖ) ରେ ନାହିଁ ।

ଅପଖ୍ୟାତ ଅପକୀର୍ତ୍ତି ଅର୍ଜିବ ବହୁତ ଜଗତେ
କଳି ଅଂଶେ ଜାତ ହୋଇଲା ସେ ତୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରେ । ୯୨
ସେତେକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତେ ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଯେ ନ ଥିଲା
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ ତୋର ଶତେକ ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲା । ୯୩
ସେହିକ ପୁତ୍ରକୁ ଯେବେ ମୃତ୍ତି ପାରବୁ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ଆଜ୍ଞା ଦେବୁ ସେହାକୁ କ ପକାଇବ ମାରି । ୯୪
ସେହିକ ପୁତ୍ର ନାଶଗଲେ ତୋର ଅନେଶ୍ବତ ପୁତ୍ର ଭଲ ଥିବେ
ଚିରାନ୍ତନ ପୃଥ୍ୱୀ ଭୋଗ କରିବୁ ତୋତେ ଧର୍ମ ନ ଛାଡ଼ିବେ । ୯୫
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଚାରିଲେ ଶୁଣସି ହୋ ବିଦୁର
ଆରେ ବନ୍ଧୁ ଅନେଶ୍ବତ ପୁତ୍ରଙ୍କର କହନ୍ତି ବିଚାର । ୯୬
ଆରେକ ପୁତ୍ର ପୁଣି ଧାଇଲ କୋଳର
ବୋଇଲେ ବିଦୁର ସେ ପୁତ୍ର ନୁଅସି ଦଣ୍ଡଧର । ୯୭
ଦୁଇ ପୁତ୍ର କୋଳରେ ଧଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ପର୍ବତ ସମାନେ ଗରୁ ସେ ମହା ମହା ବଳିଷ୍ଠ । ୯୮
କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ିଣ ସେ ବୋଲଇ ବିଦୁର
ସେ ମହା ଦର୍ପିଷ୍ଠ ସ୍ୱାମୀ ଦୁଷ୍ଟ ଯେ ଦୁର୍ବାର । ୯୯
ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଲକ୍ଷଣ ବିଚାରଇ ବିଦୁର ମହାତମା
ସେହିଙ୍କ ଏକ ଦୁଷ୍ଟ ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରତିମା । ୧୦୦
ଅପ୍ରୀତି ଲକ୍ଷଣ ସେ ସମସ୍ତେ ମହାଦୁଷ୍ଟ
ସେବେ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଁକୁ ପଛନ୍ତେ ପାଇବୁ ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ । ୧୦୧
ଗୁଣବନ୍ତ ଉପୁଜାଇ ଯେବେ ନାଶଗଲେ ହାତେ ବଳା
ସେହି ସେ ମହାକଷ୍ଟ ବୋଲି ବିଦୁର ବୋଇଲା । ୧୦୨
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବୋଇଲେ ବାବୁ ସେହା ସେ କହିଲୁ
ପୁତ୍ରେକ ମୃତ୍ତି ବାକୁ ବୋଇଲୁ ପୁଣି ସବୁନ୍ତ ବାଛିଲୁ । ୧୦୩

୯୫।୨-ଚିରାନ୍ତନ ରାଜ୍ୟ ତୋତେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନ ଛାଡ଼ିବେ । ୯୬-୯-(ଖ) ଏତେ କହି ତୁନି ଅମ୍ବିକାର କୁମର, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପଚାରିଲେ ଶୁଣସି ବିଦୁର, ୧୦୦-ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଲକ୍ଷଣ ବିଚାରଇ ବିଦୁର ମହାମତି, ସେହିକେ ସେହିକେ ଦୁଷ୍ଟ ସେହି ଅନେଶ୍ବତ ପ୍ରକୃତି ।

ପୁଣି ସବୁନ୍ତ ଯେ ବୋଇଲୁ ଦୋଷକ ସା
କର୍ମେ ଯାହା ଫଳବ ତାହା କେହ୍ନୁ ଆନ କର । ୧୦୪
ଭାଗ୍ୟେ ଯେ ପ୍ରାପତ ତାହା ମୁକ୍ତ ବା କେମନ୍ତେ
ଲୟେ କର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଚନ୍ତଲ ବ୍ୟାସ ତପୋବନେ । ୧୦୫
ପାରେଶ୍ୱରଙ୍କର ନନ୍ଦନ ସତ୍ୟବତୀଙ୍କର ସୁତ
ବ୍ୟାସେ ବିଜେ କଲେ ଆସି କୁରୁନାଥର ଅଗ୍ରତ । ୧୦୬
ସଞ୍ଜୟେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମହାଛନୀ
ପାରେଶ୍ୱର ନନ୍ଦନ ଯେ ବିଜେ କଲେ ଧାନ୍ତି । ୧୦୭
ଆସ୍ଥାନ ତେଜି ଉଠିଲେ ଯେ କୁରୁବଇ ସ୍ୱାମୀ
ବ୍ୟାସ ଚରଣେ ଶତ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ପରଣାମି । ୧୦୮
ସମସ୍ତ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବ୍ୟାସଙ୍କ ସନ୍ନିଧେ ଦିଲେ ନେଇ
ଯେକା ପଲଙ୍କ ଗୋଟିକରେ ସବୁ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଶୁଆଇ । ୧୦୯
ଭୋ ବ୍ୟାସେ ତୋହୋର ପରସାଦେ ମୋହୋର ଶତେ ତନୁ
ପୁତ୍ରନ୍ତ ତୋହୋର କୋଳେ ଧର କଲ୍ୟାଣ କର ଅବଧାନୁ । ୧୧୦
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ନେଇ ବିଦୁର ବ୍ୟାସଙ୍କର କୋଳେ ଦିଲା
ବଡ ବିଚକ୍ଷଣ ବୋଲା ମହାମୁନି ବୋଇଲା । ୧୧୧
ଶରୀର ଆଉଂଶି ବୋଇଲେ ତୋହୋର ଶରୀର ବଜ୍ର ହୋଉ
ଆମ୍ଭର ସଜନ ଯେହ୍ନାର ତହିଂ କଥାଏ ଥାଉ । ୧୧୨
ବାଳୁତ ବେନି ଜାନୁ ଯେକଠାରେ ଲାଗିଥିଲା
ତହିଂରେ ହସ୍ତ ନ ଲାଗିଲା ଛିଦ୍ର ଯେ ରହିଲା । ୧୧୩
ଅଇବ୍ରତେକ ସିଂହର ତୋହୋର ହୋଉ ପରାକ୍ରମ
ଜଟକଣା ହୋଅ ତୋତେ କେହ୍ନୁ ଜିଣନ୍ତା ନୋହୁ ସାଂଗ୍ରାମ । ୧୧୪
ଯେସନେକ ବର ଯହୁଁ ଦିଲେ ତପୋବନ୍ତେ
କାନ୍ଦନ୍ତେ ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବାଜିଲା ବ୍ୟାସଙ୍କ ହୃଦତଟେ । ୧୧୫
ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇ ଯେ ପଡ଼ିଲେ ବ୍ରହ୍ମସୁତ
ନାସିକା ବାଟେ ଶ୍ରୋଣିତ ବହଇ ଅପ୍ରମିତ । ୧୧୬
ସାଷ୍ଟାମ ହୋଇଲେ ତହୁଁ ବସିଲେ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
ଯେହ୍ନକ୍ଷଣି ବର ଦିଲୁ ରେ ଯେତେକ ବଳବନ୍ତା । ୧୧୭

୧୦୮।୧ କୁରୁବଇ—କୁରୁପତି

କଲୁ ଅମ୍ବା ମୋ ଛୁଟିଲ ତୋହୋର ଚରଣ ବାଜୁଂ
ସାଂଗ୍ରାମ କାଳେ ତୋହୋର ଯେହ୍ନ ଚରଣ ଭଞ୍ଜୁ । ୧୧୮
ଅଛେବ୍ରତେକ ସିଂହର ପ୍ରାକର୍ମ ତୋହର
ଯେତୁକା ସିଂହର ପ୍ରାକର୍ମେ ତୁ ହୋଅ ଅପହାର । ୧୧୯
ପ୍ରଥମେ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି ଯେ ଚିନ୍ତା କରିଲୁ ମନ
ଯେ ତୋହର ପୁତ୍ର ନ ମ ହୋଉ ଦୁର୍ଯୋଧନ । ୧୨୦
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ ଯେହ୍ନା ସଞ୍ଜୟେ କହିଲ
ନିକଳଙ୍କ ପୁତ୍ରକୁ ହାଦେ କଳଙ୍କ ଲଗିଲ । ୧୨୧
ଶୁଣିଣ ବଚସ ଯେ ହୋଇଲା ନୃପତି କୁରୁ ବୀର
ଚଲୟେ କର ଚିନ୍ତଲେ ସେ ଦୁର୍ଭାସା ମୁନିବର । ୧୨୨
ଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳ କଷା କଉପୁନି
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ମହାତ୍ମା କୁରୁନାଥର ସନ୍ନିଧାନ । ୧୨୩
ସଞ୍ଜୟ କହିଲେ ହୋ ଶୁଣ କୁରୁପତି
ବଜେକଲେ ମହାତ୍ମା ଦୁର୍ଭାସା ମହାସତି । ୧୨୪
ଆସ୍ଥାନ ଟେକଣ ସେ ଉଠିଲ କୁରୁରାୟେ
ମୁନିଙ୍କ ପଦ୍ମପାଦେ ଅର୍ଘ୍ୟ ପୂଜା କରେ । ୧୨୫
ଦୁର୍ଭାସା ମୁନି ହୋ ମୋର ପୁତ୍ରନ୍ତ ତୁ ରହାଂ
ତୋହୋର ପ୍ରସାଦେ ଯେ ପାଇଲି ମୁଂ ଯେହ୍ନା । ୧୨୬
ଦୁର୍ଭାସାୟେ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ହେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
ପୁତ୍ରଙ୍କର ନାମ କସ କସ ଦେଲଟି ସନ୍ତୋଷେ । ୧୨୭
ବୋଲନ୍ତି ବ୍ୟାସେ ଯେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରକୁ
ଦୁଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଜାଣି ଦୁର୍ଯୋଧନ ନାମ ହାଦେ ଦିଲଇଂ ଯେହ୍ନାକୁ । ୧୨୮
ଦ୍ୱିଜ ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ଦୁର୍ଭାସା ଧଇଲେକ କୋଳେ
ମୁଖେ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଲଗାଇଲେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ । ୧୨୯

୧୧୮।୧ କଲୁ ଅମ୍ବା ଦେହ ମୋର ପ୍ରାସ ପାଇଲ ତୋ ଚରଣ ବାଜ । ୧୧୯।୨ ଅପହାର—ନାଶ ୧୮, ୧୯ ପଦ ମଧ୍ୟରେ 'ଗ'ରେ ଅଧିକା ପଦ— ଅତ ହିଁ ବଳବନ୍ତା ହୋଉ ତୋର ବୁଦ୍ଧି, ଦେହ ବଳବନ୍ତା ତୋର ଯାନୁ ହେଉ କଦଳୀ ଓଧି ।।—(ଗ) ୧୨୦ ପ୍ରଥମେ ଦୁର୍ବୁଦ୍ଧି କଲୁ ରେ ନନ୍ଦନ । ତୋହୋର ନାମ ଗୋଟି ହୋଉ ରେ ଦୁର୍ଯୋଧନ ।। ୧୨୮।୨ ଦୁର୍ଯୋଧନ ନାମ ହାଦେ ଦିଲଇଂ ଯେହ୍ନାକୁ ।

ପୁଣି ବଖାଣୁଛନ୍ତି ଦୁର୍ବାସା ତପୋବନ୍ତେ
କୋଳେ ଧର ବୋଇଲେ ଶତେ ସିଂଘ ପ୍ରାକର୍ମ ହୋଉ ତୋତେ । ୧୩୦
ହସ୍ତ ଗୋଟି ମୁଷ୍ଟି କରି କାନ୍ଦନ୍ତେଣ ବାଳ
ସେ ମୁଷ୍ଟି ବାଜିଲା ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ । ୧୩୧
ମୁଷ୍ଟି ବାଜନ୍ତେଣ ମୁନି ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇଲେ
ସେ ଦୁସହ ଘାତ ପାଇ ତାହାକଇ ଦୁଶାସନ ନାମ ଦିଲେ । ୧୩୨
ଆପଣାର ସର୍ଜନା ବୋଲି ଅନଗ୍ରହ କଲେ
ଗ୍ରାଗ ସହି ନ ପାରି ଶାପ ତାକୁ ମୁନି ଯେ କହିଲେ । ୧୩୩
ଆରେ ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜେ ପ୍ରହାର କଲୁ ମୋତେ ମୁଥେ
ଅମ୍ଭା ବିସର୍ଜନ ହୋଇଲା ତୋହୋର ମୁଥଘାତେ । ୧୩୪
ମୋହୋର ଶାପ ତେତେ ନ ଯାଉ ରେ ଗଡ଼ୁ
ଯୋଦର ଶାସ୍ତ ଦେଉ ତୋତେ ଦକ୍ଷିଣ ଭୁଜ ଉପାଡ଼ୁ । ୧୩୫
ଏମନେକ ଶାପ ଦିଲେ ଦୁର୍ବାସା ମହର୍ଷି
ଶାପ କଥା ଶୁଣି ବ୍ୟାସେ ମନେ ମନେ ହସି । ୧୩୬
ହଞ୍ଜିସ୍ତୁ ବୋଇଲେ ହୋ ଶୁଣ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଋଷିମାନଙ୍କରେ ତୋତେ ହୋଉଛି ପୁତ୍ର କଷ୍ଟ । ୧୩୭
ଏହି ଜାତ କଲେ ଏହି ବର ଦେଲେ
ଗ୍ରାଗ ସଂବରି ନପାରି ପୁଣି ଶାପହିଂ କହିଲେ । ୧୩୮
ଯେହେତୁ ସେ କର୍ମେଣ ପ୍ରାପତ ହୋଇଲା ଭୂକୁ
ପୁତ୍ରନ୍ତ କୋଳେ ନ ଦିଅ ଋଷିମାନଙ୍କୁ । ୧୩୯
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଯେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ରେ
ଶତେ ପୁତ୍ର ପ୍ରାପତ ହୋଇଲେକ ରାଜା ତୋତେ । ୧୪୦
ଦୁ ଅକ୍ଷରେ ହାଦେ ସବୁଙ୍କର ନାମ
ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ର ନାମ ଯେ ହୋଇଲା ଦୁର୍ଯୋଧନ । ୧୪୧

---

୧୩୨ ଉତ୍ତାନଶାୟି ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମହାମୁନି, ଘଡ଼ିକେ ଚେତନ ପାଇଲେ ସାଷ୍ଟମ ଯେ ଘେନ ୧୩୨-(ଖ) ନାହିଂ 'ଗ' ରେ ନାହିଁ । ୧୩୬-ଯେସନକ ଶାପ ଦିଲେ ଦୁର୍ବାସା ତପୋନଷ୍ଟି, ଶାପ କଥା ଶୁଣି ମୁନି ବସ୍ତୁନ୍ତେ ମନରୁଷ୍ଟି । ୧୩୮।୧ ଗ୍ରାଗ ସହି ନ ପାରି ପ୍ରାଭବ ବହିଲେ । ୧୩୮।୨ ଶାପହିଂ ପ୍ରାଭବଲେ— ଶାପରୂପ ପରାଭବକୁ ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

ଦୂଜେଣ କୁମାର ହୋଇଲା ଦୁଶାସନ
ଶତେକ ପୁତ୍ର ନାମଟି ଦେବାକ ଅନୁମାନ ।୧୪୨
ତିଜ କୁମାର ନାମ ହେଲେ ସେ ଦୁର୍ମନ
ଚତୁର୍ଥ କୁମାର ସେ ଦୂହ୍ୱାନ ବୋଲି ନାମ ।୧୪୩
ଦୁର୍ଜନ ନାମେ ପୁତ୍ର ହୋଇଲା ପଞ୍ଚମେ
ଦୁର୍ବୀର ନାମ ସେ ହୋଇଲା ଷଷ୍ଟମେ ।୧୪୪
ଦୁରାନ୍ତକ ନାମ ସେ ହୋଇଲା ସପ୍ତମେ
ଦୁର୍ବିନ୍ଦ ନାମ ସେ ହୋଇଲା ଅଷ୍ଟମେ ।୧୪୫
ଦୁରନ୍ତ ନାମ ହୋଇଲା ନବମେ
ଦୁସହ ନାମ ସେ ହୋଇଲା ଦଶମେ ।୧୪୬
ଯେକାଦଶ ନାମ ହୋଇଲା ଦୁଗ୍ରାମ ।୧୪୭
ଦୁସମ ନାମ ସେ ହୋଇଲା ଦ୍ୱାଦଶମେ
ତ୍ରୟୋଦଶମେ ନାମ ହୋଇଲା ଦୁଷ୍କାମେ ।୧୪୮
ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶମେ ନାମ ଦୁର୍ମାଳୀ ହୋଇଲା
ପଞ୍ଚଦଶ ନାମ ଦୁକୁଳ ସେ ହେଲା ।୧୪୯
ଦୁକର୍ଣ୍ଣ ନାମଟି ଅଛେ ଆର ଭାଇ
ଦୁର୍ହଣ ନାମେ ସେ ସପ୍ତଦଶ କୁମାର ହୋଇ ।୧୫୦
ଦୁର୍ଦ୍ଦକ୍ଷ ନାମ ସେ ଆରେକ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ଦୁର୍ଗମ ନାମ ଆରେକ ବଳଷ୍ଠି ।୧୫୧
ଦୁରିଷ୍ଟ ନାମେ ହୋଇଲା ବଂଶ ବାଳ
ଯେକବଂଶ ନାମ ହୋଇଲା ଦଂଵଳ ।୧୫୨
ଦୁଷ୍କକ ବୋଲି ବାଇଶି ପୁତ୍ର ନାମ
ଦୁର୍ଦ୍ଧର ବୋଲି ଆରେକ ପୁତ୍ର ନାମ ।୧୫୩
ଚତୁର୍ବିଂଶ ନାମ ହେଲେ ଦୁର୍ଭିମ
ପଞ୍ଚବିଂଶ ନାମ ହୋଇଲା ଦୁର୍ନାମ ।୧୫୪
ଦୁଗ୍ରାଣ ନାମ କୁମର ଷଷ୍ଠ ବଂଶା
ସପ୍ତବଂଶ ପୁତ୍ର ନାମ ହେଲେକ ଦୁର୍ଦ୍ଧଂସ ।୧୫୫
ତହୁଂର କନିଷ୍ଠ ନାମ ହେଲେ ଦୁସନ
ଊନବିଂଶ ଦୁଷଣ ନାମ ଅନୁଜ ବଦ୍ୟମାନ ।୧୫୬

ବିଂଶ ପୁତ୍ର ନାମ ହୋଇଲା ଯେ ଦୁଷ୍ଟ
ଏକବିଂଶ ଦୁରନ୍ତନ ହୋଇଲା ବଳିଷ୍ଠ । ୧୫୭
ଦୁର୍ଦଣ୍ଡ ବୋଲି ତାହାର ସାନୁଜ
ତାହାର ସାନ ନାମ ହଲେ ଯେ ଦୁରାଜ । ୧୫୮
ତଉବିଂଶ ପୁତ୍ରର ନାମ ହୋଇଲା ଦୁର୍ଦାନ
ତହୁଁ ଜାତ ହେଲେ ଦୁର୍ଗନୁ ଦୁରାକ୍ଷ ଦୁରାଟନ । ୧୫୯
ଦୁଶଯୁ ଦୁଃଦନ୍ତେକ ଦୁସ୍ତର ଦୁର୍ବହଣ
ଦୁର୍ମାଳ ଦୁର୍ବେନନ୍ଦ ଦୁର୍ହର ଦୁର୍ମର୍ଷଣ । ୧୬୦
ଦୁର୍ବଦନ ଦୁରକ ଦୁର୍ଦାସ ଦୁକାଳ ଦୁରାପୁ
ଦୁରାନନ ଦୁର୍ଗତ ଦୁଷ୍ପାପ ଦୁରାଳୟୁ । ୧୬୧
ଦୁର୍ମତି ଦୁରଙ୍ଗ ଦୁର୍ଜୟୁ ଦୁର୍ନାଧ ଦୁର୍ଦ୍ଧାର
ଦୁରାକର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ଭକ୍ଷ ଦୁର୍ଖର୍ବ ଦୁଷ୍କର । ୧୬୨
ଦୁଶାବ ଦୁର୍ମୋହ ଦୁର୍ଭଗ ଦୁର୍ଲୟୁ ଦୁର୍ଭୟୁ ଦୁରାମୟୁ
ଦୁକେତୁ ଦୁରାପୁନ ଦୁର୍ସିଦ୍ଧ ଦୁତନୁ ଦୁସିଂହ ଦୁରାଟୟୁ । ୧୬୩
ଦୁର୍ବାହ ଦୁର୍ନକ୍ଷ ଦୁର୍ବହ ଦୁର୍ମଦ
ଦୁର୍ବମ୍ପା ଦୁରଶ୍ବର ଦୁସ୍ତେଜ ଦୁରାସଦ । ୧୬୪
ଦୁର୍ମୋକ ଦୁର୍ମୁଖ ଦୁର୍ଦ୍ଧାନ୍ତ ଦୁଟଳ ଦୁର୍ବାକ
ଦୁର୍ବିଗାହ ଦୁର୍ଦ୍ଧମତ ଦୁର୍ବୁଧ ଦୁରକ୍ଷକ । ୧୬୫
ଦୁରଭିସନ୍ଧି ଦୁର୍ଣ୍ଣୟୁ ଦୁରୂହ ଦୁର୍ମେଧ
ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଦୁର୍ବିମୋଚନ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ ଦୁସାଧ । ୧୬୬
ଦୁର୍ଲ୍ଲଧା ବୋଇଲେ ଶୁଣ ହୋ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଏକୁଂ ଏକ ପୁତ୍ର ତୋର ମହା ଯେ ବଳିଷ୍ଠ । ୧୬୭
ଶରବନ୍ଧୁ ପୁତ୍ରନ୍ତୁ ଘେନ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କ
ସୁଖେଣ ତୁ ରାଜ୍ୟ କର ନରବର । ୧୬୮
ଚନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରସାଦେ ତୋତେ ନାହିଁ ନା ଅମାତ
ଆପଣେ କଷ୍ଟେ ସେ ତୋତେ ଶୁଭ ଚନ୍ତ । ୧୬୯
ଏଅଷ ଶ୍ରୀ ଅର୍ଥକରି ଚଳେକ ଦୁର୍ବ୍ବାସା
ବ୍ୟାସେ ତେଜେ କଲେ ଯାଇଂ ଶତଶିଂଗ ବାସା । ୧୭୦

୧୬୯।୨ ନରବର—ନରପତ୍ର ୧୭୦-ଚନ୍ଦ୍ରର ପ୍ରସାଦେ ତୋତେ ନାହିଁ ନା କଛୁ ଖାତ । ଆପଣେ କଷ୍ଟପାଇ ତୋତେ ଶୁଭ ଚନ୍ଦ୍ରେ କୁରୁପତ ॥

ପଣ୍ଡୁ ରାପୁ ପ୍ରକମ୍ପିତ ବ୍ୟାସଙ୍କର ପଦ୍ମପାଦେ
ଅନେକ ସମ୍ପଦ ସ୍ୱାମୀ ହେ ତୁମ୍ଭର ପରସାଦେ । ୧୭୧
କେଉଂଣ ଭୁବନେ ତୁମ୍ଭେ ଥିଲ ପିତାମହ
ହସ୍ତିନାର କୁଶଳ ବାରତା ମୋତେ କହ । ୧୭୨
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ହୋ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରବଳେ
ଶତେପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲ ଗାନ୍ଧାରୀର କୋଳେ । ୧୭୩
ମହା ଆରମ୍ଭେ କ୍ରମରେ ବଢ଼ାଇ ବଳବନ୍ତା
ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ସେ ହୋଇବେ ଜଗୁଜିତା । ୧୭୪
ତଥାରସି ପଣ୍ଡୁ ହୋ ତୋହୋର ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ
ଗାନ୍ଧାରୀ ପୋଏ ସେ ରାଜ୍ୟ ରାଜା ନେହ୍ନବଟି ତୁକୁ । ୧୭୫
ଦେବତାଙ୍କର ମଧ୍ୟେ ବଳବନ୍ତ ମରୁତ
ସେ ପବନର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଉପୁଜିଲ ହନୁମନ୍ତ । ୧୭୬
ତ୍ରେତାଯୁଗରେ ସେ ହୋଇଲା ମହାଛବୀ
ପର୍ବତେ ସେତୁ ବାନ୍ଧିଲ ସୈନ୍ୟଧାନ୍ତ । ୧୭୭
ଶ୍ରୀରାମ ପ୍ରସନ୍ନେ ସେ ହୋଇଲା ହିଣାବୀ
ପବନେଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଜାତ କରନ୍ତୁ ଦେବ । ୧୭୮
ଅମରାଧି ନାଥ ଗୋ ସେ ଇନ୍ଦ୍ର ଯେ ଦେବତା
ତେଣେ ହେଂ ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଜାତ କର ଗୋ ମାତା । ୧୭୯
ଏତେକେଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୋ ହୋଅଇଟି ସିନା ତୋହୋର
ତୁ ମହାଭାଗ୍ୟଂ ଗୋ ବଗ୍ଗର କାର୍ଯ୍ୟ କର । ୧୮୦
କହଣ ବ୍ୟାସେ ଗଲେ ଶୂନ୍ୟ ଭୁବନେ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ ହୋଇଣ ଚଳିଲେ ଗଗନେ । ୧୮୧

—ଃ୦ଃ—

୧୭୬।୨ ଗାନ୍ଧାରୀ ପୁତ୍ରଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ନ ହେବେଟି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ୧୮୦-୨ (ଗ) ତେଣେ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ଜାତ କର ମାତା ୧୮୧।୨ ତୁ ମହାଦେବୀ ଗୋ ବଗ୍ଗର କାର୍ଯ୍ୟ କର । ୧୮୨ କହ୍ଣ ବ୍ୟାସେ ଯେ ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ । ଅମରାଧି ପୁରେ ପ୍ରବେଶ ମହାଶୂନ୍ୟେ ।

ଭୀମ ଜନ୍ମ

ଅନେକ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ କୋଇନ୍ତ୍ରାୟେ ପୁତ୍ରକଇଂ ଦେଖି
ଅତିଅନ୍ତ ସ୍ନେହେଣ ସେ ପାଳନ୍ତି ଯୁଧେଷ୍ଟିକ । ୧
ସାତ ବରଷ ଯେ ହୋଇଲେ ଧର୍ମସୁତ
ଚଳନ୍ତେଣ ଚରଣ ନ ବାଜଇ ଭୂମିଗତ । ୨
ଅନେକ ଦେହରେ କଣ୍ଣିଲ ମଶା ଗୋଟିଏ
ଧୀରଙ୍କର ଉଡ଼ାଇ ଦେଲ ବାଳୁତ ତନୟେ । ୩
ଅନେକ ଲମ୍ଫ ଦେରୁ ଝିଣ୍ଟି ପିଠି ଗୋଟିଏ ପଡ଼ିଲା
ପର୍ବତରେ ପଡ଼ନ୍ତେଣ ସେହି ଅସାଷ୍ଟମ ହୋଇଲା । ୪
ଖେଳୁଂ ଖେଳୁଂ ତାହା ଯୁଧେଷ୍ଟି କୁମର ଦେଖି
ଲକ୍ଷଣବନ୍ତ କୁମର ତାହା କାନରେଣ ଫୁଙ୍କି ୫
କୋଇନ୍ତ୍ରାଏ ଦେଖିଣ ତାହା ହୋଇଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ
ବିଚାରନ୍ତି ଯେ ପୁତ୍ରରେ ନୋହିବ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ । ୬
ଆଦ୍ୟହୁଂ ଗାନ୍ଧାରୀ ଯେ ଅଟଇ ହିଂସାକାରୀ
ଯେ ପୁତ୍ରକୁ ଦେନି କା କାର୍ଯ୍ୟ କର ଯାଉ । ୭
ଅତିହିଂ ଧର୍ମପଣେ କ ରହଇ ଛନ୍ଦୀପଣ
ଦୁଖ ଦଡ଼ ଉପୁକାଇଲି ନୋହିଲି କାରଣ । ୮
ହେ ଧର୍ମ ପୁରୁଷ ସ୍ନେହେର୍ଣ୍ଣିକ ମୋର କର୍ମ
କେବଣ ପାପକ୍ଷଣେ ହୋଇଲି ମୁହିଂ ଜନ୍ମ । ୯
ସ୍ରଷ୍ଟି ଜନ୍ମରେ ମୁଂ ହୋଇଲି ଅସନ୍ତି
କେତେ ଭୁଆରେ ଦାନ ସିବ କର୍ମର ଅଗତି । ୧୦
ପ୍ରଥମେ ଆଦିତ୍ୟ ଦୁଜେଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରହେ
ତୃତୀୟେ ଧର୍ମଦେବତା କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ୧୧
ସେତେକେହେଂ ହେ ଧର୍ମଦେବତା ନୋହିଲା ମୋର କାର୍ଯ୍ୟ
ସେଡ଼େ ବଡ଼ ରାଜକୁଳେ ଉପୁଜି ଲେଝୁଲି ସବ ଲାଜ । ୧୨

୩-୧-(ଖ) ମଶା = ମାଛି ୩-୨-(ଗ) ଅଡ଼ାଇ ୪-୧-(ଖ) ଝିଣ୍ଟିକା—(ଗ) ଝିଙ୍କାର ୯।୨ କେବଣ ପାପକର୍ମେ ହୋଇଲି ମୁହିଂ ଜନ୍ମ । ୧୦।୨ କେତେ ଭୁଆରେ ଦାନଦିବ କର୍ମର ଅପ୍ରାପ୍ତ, କେତେ ଭୁଆରେ ଦାନଦିବ ହୋଇଲି ଅଗତ ୧୦-୨ (ଖ) କେତେ ଦାନ ଦିବ ହୋଇଲି ଅଗତ ୧୨।୨ ଲେଝୁଲି– ଗ୍ରୁଡ଼ିଲି

ସଂସାରେ ଉପୁଜି ଦେବ ମ କଲ କଛୁ ଧର୍ମ
କେମନ୍ତ କର ମୁକତ କରବଟି ଘମ । ୧୩
ରାଗ ମୋହ ଅହଙ୍କାର ଥିଲେ ଉପୁଜଟି ଅନେକ ପାପ
ରାଜପଦେ ବସିଲେ ବଢ଼ାଇ ପରତାପ । ୧୪
ପ୍ରତେକ ବସ୍ତର କରନ୍ତେଣ ଦେଖା ବସି
ଆଦିତ୍ୟ ଅସ୍ତ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ ଆସି ନିଶି । ୧୫
ଅନ୍ଧାର ବଜେ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ଗହନ ବିପିନେ
ବେନ ଭାରିଜା ପୁନ ଗୋଟି ଅଛନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନେ । ୧୬
ମାଦ୍ରୀର କୋଳେ ଦେଖା ସମର୍ପିଲେ ପୁନ ଗୋଟି
ଗୀତରସେ ନନ୍ଦନା ନିଦ୍ରା କରାଇଲ ପୁଟେଷ୍ଟି । ୧୭
ଶ୍ରୀ ବଣ ଶୁକଳ ପକ୍ଷ ତୃତୀୟାର ତିଥି
ତୃତୀୟା ଟେର ଦଣ୍ଡ ଉତ୍ତରେ ଚଉଠୀ ବାର ବୃହସ୍ପତି । ୧୮
ସ୍ୱାତି ନକ୍ଷତ୍ର ଯେ ପୂର୍ବ ସେ ଦିନର ଭୋଗ
ତଉଲ୍ୟ ନାମ କରଣ ସିଦ୍ଧି ନାମେ ଯୋଗ । ୧୯
ବୈଯ୍ୟାସେ୍ୟକ ସୁସଞ୍ଜ ଯେ ଆପଣେ କୋନ୍ତା ଦେଖା କଲେ
ତହିଁର ଉପରେ ବସି ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଜପାମାଳୀ ଘେନଲେ । ୨୪
ପଞ୍ଚଭୂତ ଆତ୍ମାରେ ଲୟେ କରିଣ ଦେଖା କୋଇନ୍ତା
ଧ୍ୟାନେଣ ସୁମରିଲେ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ ପବନ ଦେବତା । ୨୧
ଅମୃତ ପୁରୁଷ ସେ ଋଷିର ମହାମନ୍ତ୍ରେ
ବଜେ କଲେ ପବନ ଦେବତା କୋଇନ୍ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟା ଯୁଗତେ । ୨୨
ବାମ କରେ ପାଶ ଯେ ଦକ୍ଷିଣେ ମୁଦୁଗର ପୁଣି
ଦେଖିଣ ପଶୁରନ୍ତି କୁନ୍ତଭୋଜର ଦୁଲଣୀ । ୨୩
ମହାପ୍ରଚଣ୍ଡ ତେଜ ଦିଶଇ ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ
ଅଦଭୂତ ମହାତ୍ମା କାହିଁ ବଜେ କଲୁ ମୋହୋର ସମୀପେ । ୨୪
ବଦସୂନ୍ତ ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷ ତୁ ଯାହା ସୁମରିଲୁ କୋଇନ୍ତା
ଚେତନା ପୁରୁଷ ହାଟେ ମୁଁ ପବନ ଦେବତା । ୨୫
ତୁ ମୋତେ ଅଭିଳାଷ କଲୁ କୋନ୍ତଭୋଜର ଦୁଲାଳୀ
ଅମୃତ ପୁରୁଷ ମୁଁ ବଜେ କଲି ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ଉପେ୍ୟ କରି । ୨୬

୧୪।୨ ରାଜଦ୍ୱନ୍ଦେ ପଶିଲେ ବଢ଼ଇ ପରତାପ । ୧୪।୨ ପରତାପ—ପ୍ରତାପ ୨୬-୨-(ଖ)
ଉପେ୍ୟ କର=ପାଳ ।

ସରୂପ ଜାଣି ଦେଖା ସଲକ୍ଷିତ ମତି
ପବନ ଦେବତାପ୍ରେ କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ କୋଳେ ଧଇଲେ ତତକ୍ଷଣାନ୍ତ । ୨୭
ପ୍ରେସନେକ ପ୍ରଭୁ ଭରସା ବବସନଶାସ୍ତ୍ର
ମଦନା ହିଁ ସତନେ ଗୁଡ଼ିଗଲା ସନ୍ନିଧେ କେହ୍ନ ନାହିଁ । ୨୮
ମରୁତ ଦେବତା ଭୁଲେ ସହୁଂ ଶୃଙ୍ଗାରକୁ ଇଚ୍ଛା
ବଢ଼ିଲା ରତିରଙ୍ଗ ଓହୋ କୁଳର ମନବାଞ୍ଛା । ୨୯
ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ଯେନ ପଞ୍ଚଶ ପ୍ରକୃତି
ବଳବନ୍ତ ଦେବତାର ଶୃଙ୍ଗାର ସହିଲା ସେ ଅନାଦି ଶକତି । ୩୦
ଚନ୍ଦ୍ରମେଳକ ଯେନ ବଷ୍ଟ୍ର ବାତ ପ୍ରସନ୍ନେ
ଗୁଡ଼ିଲା ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ ସେ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ପବନେ । ୩୧
ପବନ ଦେବତାର ସେ ଅମୋହ ରେତ ଭାର
ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ କୋଇନ୍ତାପ୍ରେ ସହିତ ନୁଆର । ୩୨
କୋଳ କର ଧଇଲେ ପବନ ଦେଇଣ ଜୀବନ୍ୟାସ
ଆପଣାର ଆତ୍ମା ଯାଇ ତାହାର ଗର୍ଭରେ ପ୍ରବେଶ । ୩୩
ସହୁଂ ମହାଭାର ସହି ନ ପାରିଲେ ଦେଖ କୋନ୍ତୀ
ସଇନ୍ଦ୍ର ପୁତ୍ରେକ ଯେ ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି । ୩୪
କୋଇନ୍ତାଙ୍କର ଗର୍ଭରୁ ପୁତ୍ରେକ ଅବତରି
ଥରହର କମ୍ପୁଅଛୁ ଗ୍ରହଶତ ପୁଣ ଶତଶିଂଗ ଗିରି । । ୩୫
ପୁତ୍ରଭାବେ କମ୍ପିଲା ଆକାଶ ସପତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ
ଆଠଲକ୍ଷ ପର୍ବତ ଯେନ କମ୍ପିଲା ମେଦିନୀ ନବଖଣ୍ଡ । ୩୬
ପୁତ୍ର ଦେଖି ପବନ ଦେବତା ସାନନ୍ଦ ଚିତ୍ତ
ଦେଖଇ ଭୁବ ଭୁବନ ସେ କମ୍ପଇ ଅପ୍ରମିତେ । ୩୭
ଦେବରାଜା ଗିରିରାଜା କମ୍ପଇ ଯମରାଜା
ଭୀମସେନ ନାମ ଥିଲେ ପବନ ଦେବରାଜା । ୩୮

୨୮-୨-(ଖ) ମଦନା = ସ୍ୱାମୀ ୨୯ ମରୁତ ଦେବତା ଦେଖି ଶୃଙ୍ଗାର ରସ ଇଚ୍ଛା । ବଢିଲାକ ଶୃଙ୍ଗାର ପୂରିଲା ମନବାଞ୍ଛା ।। ୩୧।୧ ଚନ୍ଦ୍ରବଳ ଯେନ ବଷ୍ଟ୍ର ବାଜ ପ୍ରସନ୍ନେ (ପବନେ) ୩୨।୧ ଅମୋହ—ଅମୋଘ

ପୁତ୍ରକଇ ନାମ ଦେଇ ସେ ଚଳିଲେ ପବନ ପୁଣି
ନନ୍ଦନ ଦେଖି ସାନନ୍ଦ କୁନ୍ତଭୋଜର ଦୁଲଣୀ । ୩୯
ମହାଘୋର ଅନ୍ଧକାର ବରଷନ୍ତି ମେହେ
କ୍ଷେପନ୍ତି ବଳାହକେ ଯେହ୍ନେ ବିଜୁଳି ଜନକରେହେ । ୪୦
ପୁତ୍ରଟୋଟି ଘେନ ଦେବୀ ବିଧକାଳେ ପର୍ବତେ ଅଛଇଂ ବସି
ମହାମତ୍ତ ବ୍ୟାଘ୍ରେକ ଗର୍ଜନ କଲା ଆସି । ୪୧
ବ୍ୟାଘ୍ରର ଗର୍ଜନ ଶୁଣି ତ୍ରାସିଲେ ଦେବୀ କୋଇନ୍ତେ
ଭୟେଣ ଗୁଣ୍ଡି ପଳାଇଲେ ପୁତ୍ରକୁ ଘକାଇ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ । ୪୨
ଶତଶତ ଯୋଜନ ଯେବଣ ମହାଗିର
ପର୍ବତ ରସାତଳ ହୋଇଲା କୁମର ପହୁଂ ପଡ଼ି । ୪୩
ମହାଭାର ପର୍ବତ ପହୁଁ ପଶିଲା ରସାନ୍ତଳେ
ଦେଖିଣ ତ୍ରାସିଲେ ସକଳ ଦିଗପାଳେ । ୪୪
ପୁତ୍ରନ୍ତ ତଳେ ଘକାଇ କୁନ୍ତୀ ପଳାଇଲେ ଡରେ
ଧାଡକାରେ ଉଠିଲେ ସେ ବୃକ୍ଷର ଉପରେ । ୪୫
ପର୍ବତେ ପଡ଼ି କାନ୍ଦଇ ସେ ବାଳଶିଶୁ
ଶ୍ରାବଣମାସ ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ପଚ୍ଛିମୁଂ ବତାସ କରି ବରଷି । ୪୬
ପଡିଅଛି ନନ୍ଦନ ଉତ୍ଥାନଶାୟୀ ହୋଇଂ
କାନ୍ଦଇ ନନ୍ଦନ ଯେ ବାଳୁତ ରବ ଦେଇ । ୪୭
ଗର୍ଜନ ନାଦ କରି ଧାମଇ ମତ୍ତ ବ୍ରାଘ
ପୁତ୍ରକୁ ଘୋଟିଲା ସେ କରିବ ଆଧାର ଯୋଗ । ୪୮
କାନ୍ଦଇ ସେ ଭୀମସେନ ଚରଣ ହଲାଇ
ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୂର୍ଦ୍ଧନରେ ବାଜିଲା ପାଦ ଯାଇ । ୪୯

୩୯।୧ ପୁତ୍ରକଇ ନାମ ଦେଇ ସେ ଚଳିଲେ ପ୍ରାଣମଣି । ୪୦।୧ ମେହେ—ମେଘେ ୪୦।୨ ରେହେ—ରେଖେ । ୪୧।୨ ପୋଥିମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟାଘ୍ର ସ୍ଥାନରେ ବ୍ରାଘ ଅଛି । ୪୩-୨-(ଗ) ପର୍ବତ ଲସି ଗଲା ପୁତ୍ର ପହୁଂ ପଡ଼ି । ୪୬-୨-ଶ୍ରାବଣ ମାସ ଅନ୍ଧାର ମହାଘୋର ବରଷା ନଶି ୪୭।୧ କାନ୍ଦଇ ନନ୍ଦନ ଯେ ମେଘ ଗରଜଇ । ୪୭।୧ ଉତ୍ତାନ ଶାଷ୍ଟ—ଉତ୍ଥାନଶାୟୀ ୪୮।୨ ଆଧାର—ଆହାର ୪୮।୧ ବ୍ରାଘ—ବ୍ୟାଘ୍ର ।

ଭୀମର ଦକ୍ଷିଣ ଚରଣ ବାଜଲା ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୂର୍ଦ୍ଧନା
ବାଜନ୍ତେ ମୂର୍ଦ୍ଧନା ତାର ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂନା । ୫୦
ରୁଧିର ବୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଲାକ ବ୍ୟାଘ୍ର
ରଜନୀ ପ୍ରଭାତ ହୋଇଲା କାନ୍ଦଇ ଯେ ପୁତ୍ର । ୫୧
କୋଇନ୍ଦ୍ରାସ୍ୟେ ଉଠିଛନ୍ତି ବୃକ୍ଷର ଉପରେ
ପାଣ୍ଡୁ ଆସି ହୋଇଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତରେ । ୫୨
ଦେଖିଲେ କାନ୍ଦୁଅଛି ସୁନ୍ଦର ବାଳୁତ
ପୁତ୍ର ପାଦତଳେ ବ୍ୟାଘ୍ର ହୋଇଅଛି ହତ । ୫୩
ପୁଣ ସେ ରୋଦନ କରନ୍ତେ ବାଳୁତ
ସରୂପ ଦେଖିଣ ପାଣ୍ଡୁ ହୋଇଲେ ଚକିତ । ୫୪
ଚଉଦିଗକୁ ଅନାଇ ଅମ୍ବାଳିକା ସୁତ
ଭାଳିଲେ ମାୟା କରଛି କେବଣ ଦଇବତ । ୫୫
କେବଣ ମହାତ୍ମା ସ୍ୱେ ପୁତ୍ର ଗଲା ଛାଡ଼ି
କେଣିକ ଗଲା ପୁତ୍ର ସ୍ୱେକା ଅଛି ପଡ଼ି । ୫୬
ଅନଙ୍ଗ ଶରୀର ଜାଣି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ତେଜ ଫୁଟି
ବିଚାରନ୍ତି ପାଣ୍ଡୁ ରାୟେ ସ୍ୱେ କାହାର ପୁତ୍ର ଗୋଟି । ୫୭
ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦେଖିଣ କୋନ୍ତଭୋଜର କୁମାରୀ
ଭୟ ଛାଡ଼ିଣ ଦେବୀ ବୃକ୍ଷରୁ ଅବତରି । ୫୮
ପାଣ୍ଡୁର ଦେଖନ୍ତେଣ ସେ କାନ୍ଦଇ କୁମର
ବାମପାଦ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ବାଜିଲା ପର୍ବତ ଶିଖର । ୫୯

---

୫୦ ବାଳୁତ ପୁଅର ପାଦ ବାଜି ବ୍ୟାଘ୍ରର ମୂର୍ଦ୍ଧନ, ବାଜି ବ୍ୟାଘ୍ର ମୁଣ୍ଡ ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ । ଅନ୍ୟ ପୋଥିରେ—୫୧ ରୁଧୀର ବୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ବ୍ୟାଘ୍ର ବର । ରଜନୀ ପ୍ରଭାତ ହୋଇଲା ପଡ଼ି ପର୍ବତ ଉପର ॥ ପାଣ୍ଡୁ ଆସି ହୋଇଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ । ଦେଖିଲେ ରୋଦନ କରଇ ସୁନ୍ଦର ବାଳୁତେ ॥ ପୁତ୍ର ଦେଖି ପାଣ୍ଡୁ ରାଜା ହୋଇଲେ ହରଷ ଚିତ୍ତ । ବିଚାରଇ କେବଣ ମାୟା ସ୍ୱେ ରୋଦନ କରଇ ବାଳୁତ ॥ ୫୩-(ଖ) ଦେଖିଲେ ଆସି ରୋଦୁଅଛି ସୁନ୍ଦର ବାଳୁତ । ପୁତ୍ର ଦେଖି ପାଣ୍ଡୁ ରାଜା ହୋଇଲା ଚକିତ । ୫୪-(ଖ) ନାହିଁ । ୫୫।୨ ଦେବକୁମାର ପ୍ରାୟେ ଦିଶେ ପୁଣ ସ୍ୱେ ତ ॥ ୫୫-(ଖ) ବିଚାରଇ କେବଣ ମାୟାରେ ସ୍ୱେ କାନ୍ଦଇ ବାଳୁତ । ଦେବ କୁମାର ପ୍ରାଏ ଦିଶଇ ସଜାତ । ୫୬-(ଖ) ନାହିଁ

ଅନାଦ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ସେ ଅଟଇ ଗିରିବର
ଶିଂଗ ଭୁଟନ୍ତେ ଅନୁବ୍ରତେ ବହୁଅଛୁ କ୍ଷୀର । ୬୦
ଶିଂଗ ଦ୍ୱାଦଶ ଯୋଜନ ତଳ ଶତେ ଯୋଜନ ଶିର
ବାମପାଦ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି ଲଗି ହୋଇଲା ଶତେ ଚୂର । ୬୧
କୋପେ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇଲା ତୁଙ୍ଗର
ପ୍ରଥମରେ ପାଦ ମୋତେ କଲୁ ରେ ପ୍ରହାର । ୬୨
ସ୍ତରେଣ ବ୍ୟଥା ପାଇ ବୋଇଲା ଗିରିବର
ଆରେ ଆରେ ଭୀମା ତୁ ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧେ ହାର । ୬୩
ଏମନ୍ତେକ ଶାପ ଯହୁଂ ଗିରିବର ଦିଲା
ଆସିଣ କୋଇନ୍ତୀ ଦେବୀ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସମ୍ଭାଳିଲା । ୬୪
ପଣ୍ଡୁ ପୁଚ୍ଛା କଲେ କୋନ୍ତା ଏ କାହାର ନନ୍ଦନ
ଏ ପୁତ୍ର ଦେଖି ସାନନ୍ଦ ହୋଇଲା ମୋ ମନ
ଆହୋ ସ୍ୱାମୀ ତୁମ୍ଭେ ଗ୍ରହଣ ଗଲ ଯେବଣ ରାତ୍ରି । ୬୫
ମେଘ ଅନ୍ଧାର କରି ବରଷଇ ଘୋରମୂର୍ତ୍ତି । ୬୬
କାମେଣ ସୁମରିଲି ମୁଂ ପବନ ଦେବତାଙ୍କୁ
ସେ ମହାପୁରୁଷ ଆସି ଆବୋରିଲେ ମୁକୁ । ୬୭
ତାହାରେଣ ପୁତ୍ରେକ ପ୍ରାପତ ହୋଇଲା ଯେ ମୋତେ
ଭୀମସେନ ନାମ ଏହାଙ୍କୁ ଦିଲେକ ମରୁତେ । ୬୮
ଶୁଣିଣ ପଣ୍ଡୁ ରାୟେ ହୋଇଲେ ଅନେକ ଉଦ୍‌ଘାତ
ବୋଇଲେ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ମୋର କୋଳେ ଦିଅସି ସଂଘାତ । ୬୯
ଏତେ ବୋଲି ପୁତ୍ରକୁ ଧଇଲେ ପଣ୍ଡୁ ନରନାଥ । ୭୦
ପର୍ବତ ଶାପ ଯେ ଦିଲା ଏ ପୁଅକୁ
ଅନେକ ବିନୋଦୀ ହୋଇ ଦେବୀ କହିଲେ ପର୍ବତକୁ । ୭୧
ହେ ମହତ ପର୍ବତ ଆମ୍ଭନ୍ତ ସମ୍ଭାଳିଲୁ
ପବନ ଦେବତାର ପୁଅର ଆନ୍ଦୋଳି ସହିତ ନୁଆଁଇଲୁ । ୭୨

୬୦।୨ ଶିଂଗ ଭୁଟନ୍ତେ ଅନୁବ୍ରତେ ବହଇ ରୋଧିର ॥ ୬୨।୨ ପ୍ରାକର୍ମ—ପରାକ୍ରମ ୬୩, ବାଳୁତ ବୟସୁଂ ଏତେ ପ୍ରାକର୍ମ ତୋହୋର । ଜନ୍ମ ହୋଇଲୁ ତୁ ମୋହୋର କୋଳର ୬୪ ମୋରେ ଶାପ ତୋତେ ଫଳୁ ରେ ମରୁତ କୁମର । ୬୭।୧ ଜ୍ଞାସେଣ ସୁମରିଲି ପବନ ଦେବତାଙ୍କୁ ୬୮।୧ ତାହାର କଲ୍ୟାଣେ ପୁତ୍ର ପ୍ରାପତ ହୋଇଲାକ ମୋତେ ॥

ତୋହୋର ତହ୍ନିଂ ଆମ୍ଭେ କରୁଅଛୁଂ ବାସ
ତୁ ସପୁକ ଆମ୍ଭର ଯେ ସହିବୁ ଦଶ ଦୋଷ ।୭୩
ନିକଳଙ୍କ କରି ମୁଂ ଯେ ପୁତ୍ର କଲି ଜାତ
ବାଳୁତକୁ କୋପ କର୍ମେ କଲୁ ହେ ମହନ୍ତ ପର୍ବତ ।୭୪
ପୁତ୍ରକଇ ଶାପ ମୋର ଦିଲୁ ନ ବିଚାରି
ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ କାଟନ୍ତୁ ଜନେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ।୭୫
ଆବର ଶାପ ଦେଇଂ ଲେଉଟୁଛଇ କୋପେ
ବନସ୍ଥ ଭାବ ହୋଇ ବୋଲଇ ପରବତେ ।୭୬
ପତେଣ ଯେବଣ ଶାପ ଦେଲୁସି ଗୋ ମାୟେ
ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରାଇଲୁ ଅଭୁଟ ମୋର କାୟେ ।୭୭
ଆହୁଟହିଂ ଶାପ ଦେଇ ଲେଉଟୁଅଛୁ ମୋତେ
ରହ ରହ ମାତା ଗୋ ମୁଂ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲି ହିଂ ତୋତେ ।୭୮
ଅବଶ୍ୟ ଯେ ପୁତ୍ର ତୋର ପ୍ରଥମ ଯୁଦ୍ଧରେ ହାରିବ
ଦୁଜ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୋତେ ସୁମରଣା କରିବ ।୭୯
ପବନର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଜାତ ଯେ ତୋହୋର ପୁତ୍ର ଭୀମ
ଶତେ ସିଂହର ଯେହ୍ନାର ହୋଇବ ପରାକ୍ରମ ।୮୦
ମୁଂ ଯେତେବେଳେ ବସିବି ଯେହ୍ନାର ଦକ୍ଷିଣ ପାଣି
ବ୍ରିକୋଦର ମୂରତି ହୋଇବ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଶିରୋମଣି ।୮୧
ଯଦ୍ୟପି ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ହୋଇବ
ବ୍ରିକୋଦର ମୂରତି ଦେଖି ସବୁନ୍ତ ଭୟେ ଉପୁଜିବ ।। ୨
ଯେତେବେଳେ କ୍ରୀଡାକଲୁ ନିରଞ୍ଜନ ଦେବତାଙ୍କୁ ଘେନି
ତୋହୋର ନାମ ଗୋଟା ଗୋ ପ୍ରତକ୍ଷେ ନିରଞ୍ଜନୀ ।୮୩
ପବନକଇ ଘେନିଣ ରମଣ କଲୁ ଯୋ ଆଜ ରାତି
ପ୍ରଭଞ୍ଜନୀ ନାମ ତୋର ଆଜ ହୁଂ ଦେବୀ କୋନ୍ତୀ ।୮୪
ସତ୍ୟଯୁଗ ଅନ୍ତେ ତ୍ରେତୟା ଯୁଗେ ଗଉତମ ମହାମୁନି
ଅହଲ୍ୟା ମହାସତୀ ଗୋ ତାହାର ଭାବନୀ ।୮୫

୭୩।୨ ପବନ ଦେବତା ଅରୋପଣେ ବସଲୁ ।। ୭୩।୨ ଆବର ଅଚଳ ତୁ ସହିବୁ ନା ସର୍ବ ଦୋଷ । ୭୯।୨ ଦୁଜ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୋତେ ଯେ ବାରେକ ସୁମରିବ । ୮୦।୨ ଅହଲ୍ୟା ମହାସତୀ ଗୋ ତାହାର ଘରଣୀ ।

ଋଷିଙ୍କର ଘରେ ଉତପତ୍ତି ଅନାଦରୂପ ଘେନ
ପିତାମାତାଏ ନାମ ତୋର ଦଲେ ପ୍ରଭଞ୍ଜନୀ ।୮୬
ସେ ଜନମେ ସହିଲୁ ତୁ ବୀର୍ଯ୍ୟଦାତା ମରୁତ
ମହାବଳବନ୍ତ ତୋର ତହୁଁ ଜାତ ହୋଇଲେ ହନୁମନ୍ତ ।୮୭
ତ୍ରେତୟା ଯୁଗେ ପ୍ରଦାନ ତୋତେ ହୋଇଲେ ଉତଙ୍ଗ
ପୁଣି ପବନେ ହୋଇଲା ତୋର ରତ୍ତ ରଙ୍ଗ ।୮୮
ସେ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟର ଭାର ତୁହି ସିନା ସହୁ
ପୃଥ୍ୱୀର ନିମନ୍ତେ ତୁହି ମହାଭାର ଯେ ବହୁ ।୮୯
ଏବେ କୋନ୍ତ ଭୋଜର ଘରେ ହୋଇଲୁ ଉତପତ୍ତି
ପ୍ରଥମରେ ତୋଷିଲୁ ଗୋ ଦୁର୍ବାସା ମହାଯତି ।୯୦
ସେ ତୋତେ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ଦୟା ପ୍ରତିପାଳି
ଅଜପା ମହାମନ୍ତ୍ରେଣ ଦଲେକ ଜପାମାଳୀ ।୯୧
ତୁ ଯେ ପରମ ବୈଷ୍ଣବୀ ଦେବୀ ଯେ ଅର୍ଣ୍ଣପୂର୍ଣ୍ଣା
ମୋତେ ସେ ଦୟାକର ଗୋ ପଣ୍ଡୁରାଜ ବାମା ।୯୨
ଶୁଣିଣ ସନ୍ତୋଷ ଯେ କୋଇନ୍ତା ହୋଇଲେ
ତୁ ମହତ ଗିରିବର ବୋଲିଣ ବୋଇଲେ ।୯୩
ମୋହୋ ଶାପ ତୋତେ ନୋହିବାକ ଆନ
ଥୋକାଏ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ହୋଇବ ଦେବତାମାନ ।୯୪
ଜଗତସାକ ତୋତେ ଆରାଧନା କରିବେ
ତୋହୋର ଥିଲା ଥାନେ ଦେବତାଏ ବସିବେ ।୯୫
ବଦନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣସି ମହାରଥୀ
ଶୁଣ ସାବଧାନେ ଭୀମସେନର ବାଳକାଳ କଥା ।୯୬
ଭୀମକୁ ଶୁଆଇଣ ଦେବୀ କୋନ୍ତ ଭୋଜର କୁମାରୀ
ରନ୍ଧଣା ବିଧି ଯୋଗାଡମାନ ଦେବୀ ସାରି ।୯୭
ମାଦ୍ରୀ କୋଇନ୍ତାଏ ଗଲେ ଗଙ୍ଗା ଯେ ସ୍ନାହାନେ
ପଣ୍ଡୁ ରହିଛନ୍ତି ଯେ ଉଦ୍ୟାନକ ବନେ ।୯୮

୮୮।୯ ଉତଙ୍ଗ—ଉତଙ୍କ ୯୨-୨-(ଖ) ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରସାଦେ ଗୋ ପଢ଼ ପାଇଲୁ ପବନ୍ୟା, ତୁ ମୋତେ ସୁଦୟା କର ପଣ୍ଡୁରାଜ କନ୍ୟା ୯୮-ମାଦ୍ରୀ କୋନ୍ତୀ ଦୋହେଂ ଗଲେ ସ୍ନାନସାର । ପଣ୍ଡୁ ଯେ ରହୁଛନ୍ତି ଉଦ୍ୟାନ ନାମେ ଗିର ।।

ରନ୍ଧଣଶାଳରେ ସେ ପଶିଲା ମାରୁତି
ପାକଶାଳେ ଯାଇ ମିଳିଲା ତତ୍ପତି । ୯୯
ଭାତ ତିଅଣ ଯେତେ ଥିଲାଟି ରନ୍ଧଣା
ସବୁଠାରୁ ଅଧେ ଅଧେ ଭୁଞ୍ଜିଲ ବାନ୍ଧୁତ ଦୁଲଣା । ୧୦୦
ବାହୁଡ଼ିଣ ଆସି ଭୀମସେନ ସେହିଠାରେ ଶୁତେ
ସ୍ନାହାନ ସାରି ଅଇଲେ ଦେବୀ ଯେ କୋଇନ୍ତେ । ୧୦୧
ପଣ୍ଡୁ ବିଜେ କଲେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି
ମଣୋହିଠ ରେ ସେ ବିଜୟେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ୧୦୨
କୋଇନ୍ତା ଦେବୀ ବିଜେ କଲେ ରନ୍ଧଣାଶାଳରେ
ଦେଖିଲେ ଅଧେ ଅଧେ ନାହିଁ ରନ୍ଧଣା ହାଣ୍ଡି ରେ । ୧୦୩
ବାହୁଡ଼ି କହିଲେ ଯାଇ ପଣ୍ଡୁ ରଜା ଆଗେ
ଭୋ ଦେବ ଅଧେ ଅଧେ ନାହିଁ ରନ୍ଧଣା ଯୋଗାଡ଼ ପାଗେ । ୧୦୪
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଶିଖିଲାର ଘଂକୁ ଅନ୍ନ
ବିଶୋଇଲେ ହୁଅଇ ସେ ଅଳପ ବିଧାନ । ୧୦୫
ଆହୁତିକ ଆଧାର ଦିଲେ ଅନ୍ନ ମେ ମେଞ୍ଜନ
ଦେବ ପିତୃ ଦେଇ ଆପଣେ କଲେକ ଭୋଜନ । ୧୦୬
ଏହିମତି ବାନ୍ଧୁତ ଭୁଞ୍ଜଇ ନିତି ପ୍ରତି
ଦିନୁଂ ଦିନୁଂ ଆଧାରେ ବଢ଼ିଲା ପିରତି । ୧୦୭
ପୁଆଇ ପୁଆଇ କରି ଭୁଞ୍ଜୁ ଭୁଞ୍ଜୁ ଅଳପ ରହିଲା
ଏହିମତ ବରଷ ପରିଯନ୍ତେ ଗଲା । ୧୦୮
ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଚଉଠି ସୌରିବାର
ଉତ୍ତରଷାଢ଼ା ନକ୍ଷତ୍ର ଭୋଗ ସେ ଦିନର । ୧୦୯
ବବନାମେ କରଣ ସିଦ୍ଧି ନାମେ ଯୋଗ
ବୃଷଭ ସଂକ୍ରାନ୍ତିକ ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ ଭୋଗ । ୧୧୦
ସେ ଦିନ ପାକଶାଳେ ପଶଣ ବାଳଶଖି
ମହାହରଗ କରି ସମସ୍ତ ଗରସି । ୧୧୧

୧୦୧।୧ ଶୁତେ— ଶୁଏ ୧୦୫।୨ ବିଶୋଇଲେ—ବିଶ୍ରାମ କରିବା ପରେ ରହିଗଲା ପରେ ୧୦୬।୧ ମେଞ୍ଜନ—ବ୍ୟଞ୍ଜନ ୧୦୮।୧ ପୁଆଇ—ଅନ୍ନ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ପ୍ରାପ୍ତ କରାଇ ୧୦୯।୧ ସୌରିବାର—ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ଶନିବାର ୧୧୦-୧-(ଖ) ଜମେ ଜମେ ଭୁଞ୍ଜୁଣ

ଭୁଞ୍ଜୁ ଭୁଞ୍ଜି ନନ୍ଦନ ସମସ୍ତ କଲ ଭକ୍ଷା
ଯୋଗାଡ଼ ସରିଲ ହାଣ୍ଡି ମାନ ହେଲ ଶୁଚ୍ଛା । ୧୧୨
ବାହୁଡ଼ି ଶୋଇଲ ଯାଇ ଶଯ୍ୟାରେ ଯୁଗତେ
ସ୍ନାହାନ ସାରି ପ୍ରବେଶ ହେଲେ ଦେବୀ କୋନ୍ତେ । ୧୧୩
ପଣ୍ଡୁ ବିଜେ କଲେ ଆସି ଆପଣା ଆସନେ
କୋଇନ୍ତାଏ ବିଜେ କଲେ ପାକଶାଳା ଭୁବନେ । ୧୧୪
ପ୍ରଥମ ଓରେସ୍ଥାରେ ଦେଖିଲେ ତହିଁ କିଛି ନାହିଁ
ଅଗ୍ନିକ ହୋଇଲେ ଦେବୀ ସମସ୍ତ ପାକ ଗୃହିଁ । ୧୧୫
ବିସ୍ମଏ ହୋଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କର କତି
କେବଣ ଚରିତ ବୋଲି ପୁଚ୍ଛା କଏ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି । ୧୧୬
କୋଇନ୍ତାଏ ବୋଇଲେ ଦେବୀ ମଣୋହି ଯୋଗାଡ଼
କିଛିହିଁ ନାହିଁ ଦେବ ହାଣ୍ଡି ମାନଙ୍କର । ୧୧୭
ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରତିବାଚ ତୁ ଥିର ହୋଇଥାଅ ପ୍ରିୟା
ତଦନ୍ତ କରି ଦେବୀ ବୁଝିବା ଆମ୍ଭେ ଏହା । ୧୧୮
ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ନୃପମଣି
ଦିନ ଅସ୍ତ ଗଲ ପାହିଲ ରଜୁଣୀ । ୧୧୯
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଆଜ କ୍ଷୁଧା ବଡ ଲାଗି
ଦୁଗୁଣା ମଣ୍ଡଫୁଲ ରାନ୍ଧଣା କର ବେଗି । ୧୨୦
କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ଯେ ପାକ ସଞ୍ଚା କଲେ
କବାଟ କଲ ତନହେଁ ସ୍ନାହାନକୁ ଗଲେ । ୧୨୧
ବଦସ୍ଥନ୍ତ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣସି ଯୁଗପତି
ଭୀମସେନ ବାଳୁତ କଉତୁକ ରୀତି । ୧୨୨

୧୧୫।୧ ଓରେସ୍ଥା -- ଓରଆ -- ଉରଆ - ଅନ୍ନପାତ୍ର (ଖ) ହାଣ୍ଡି । ୧୧୯।୨ ରଜୁଣୀ—ରାତି, ରଜନୀ ୧୨୧-(ଖ) ନଜ ପତି ବୋଲେ ରାନ୍ଧଣା ବେଗେ କଲେ, କବାଟ କଲ କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ସ୍ନାହାନ କରି ଗଲେ । ୧୨୨।୧ 'ବଦସ୍ଥନ୍ତ ଅଗସ୍ତି' ପରେ ଅନ୍ୟ ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପାଠ— ବଦସ୍ଥନ୍ତ ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ଯୁଗ ମହୀ' ରାଜନ । ବାଳୁଂ କୁତୋହୋଳ ଚରିତ ବିଧାନ ॥ ଏକଦିନେ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି ଥାନେ ବସି । ଶୋଇଲ ଠାବରୁ ବାଳୁତ ଉଠିଆସି ॥ ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥ ଯେ କରଇ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ । ରାନ୍ଧଣାଶାଳେ ପଶି ଯାଗ କରେ ନଷ୍ଟ ॥ ପଣ୍ଡୁ ଭିତରେ ପଶିଲେ ନୃପତେ । ଧାଡ଼କାରେ କପାଟ ଫେଡ଼ି ପଶିଲେ ଗୃହଗତେ ॥ ୧୨୦।୨ ମଣ୍ଡଫୁଲ—ଅନ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜନାଦ୍ଦ (ଖ) ଯୋଗାଡ଼

ଶୋଇଲା ଠାବରୁ ଗୁଳୁଗୁଞ୍ଜ ମାରି ଉଠି
ରନ୍ଧଣା ଶାଳେ ପଶି ପାକନ୍ତ କରଇ ଅଇଂଠି ।୧୨୩
ପଣ୍ଡୁ ଗୁପତ ହୋଇ ବସିଥିଲେ ପରବତେ
ଧାଡକ ରେ କବାଟ ଫେଡଣ ପଶିଲେ ଗୃହଗତେ ।୧୨୪
ମଡ଼ଫୁଲା ଘରେ ସେ ପଶିଲେ ଗୁପତ ହୋଇ
ଦେଖିଲେ ଭୀମସେନ ପାକନ୍ତ ସବୁ ଖାଇ ।୧୨୫
ବେସାଳନ୍ତ କରେ ଯେନ ବସ୍ତାର କରଇ ଭୁଣ୍ଡ
ଯେତକା ଗ୍ରାସକେ ଢୋକଇ ନିପୁଡ଼ି କରଇ ପିଣ୍ଡ ।୧୨୬
ରଟେଣ ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ କୋପ ସଂଘରି ନ ପାରି
ହାଣିମି ବୋଲି ସେ ଖଡଗ ବେଗେ ନେଡ଼ି ।୧୨୭
ସାଂଜୋସ୍ଥା ଶାଳେ ଦଶି ଆଣନ୍ତେ ଅସିବର
ବାହାର ହୋଇ ପଳାଇ ସେ ବାଳୁତ କୁମର ।୧୨୮
ଅସିପଦ ଯେନ ରଯେ ଅଛନ୍ତି ଗୋଡ଼ାଇ
ପବନହୁଁ ବେଗେ ବାଳୁତ କୁମର ପଳାଇ ।୧୨୯
ବନ କନ୍ଦର ପର୍ବତ ନର୍ଝର ଅଟବ୍ୟା
ମହାରଙ୍ଗେ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ପଣ୍ଡୁ ରାଜ ଦେବା ।୧୩୦
ଭୀମସେନ ପଳାନ୍ତେ ପଣ୍ଡୁ ଗୋଡ଼ାଇ ପଛକତ
ପଣ୍ଡୁର ପଛେ ଅଗ୍ନି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ହୋଇଣ ଧାମନ୍ତି ।୧୩୧
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ମୋହୋର ଅବଶ୍ୟ ନପୁମ
ନିଷ୍ଟଯେ ଆଜ ତୋର ଶିର ଛେଦିବ ରେ ଭୀମ ।୧୩୨

୧୨୩।୧ ଗୁଳୁଗୁଞ୍ଜା—ଗୁଳୁଗୁଳୁ ମାରି: ପେଟେଇ ହାମୁଡ଼ି ଉଠି (ଖ) ଗୁରଧାଗ ଗୃହଂ ଉଠି ୧୨୩।୨ (ଖ) ପାଗମାନନ୍ତ ବେଗେ ହିଣ୍ଡି । ୧୨୫।୧ ମଡ଼ଫୁଲା ଘରେ—ରନ୍ଧଣା ଘରେ ୧୨୬ । ବେସାଳ ଟେକଣ ବସ୍ତାର କରେ ତୁଣ୍ଡେ, ଗରାସକେ କ୍ଷେପି ଭୂପତ କରେ ପିଣ୍ଡେ । (ଖ) ବେସାଳିତ ଉପରେ କରି ଗାଢେଣ ଢୋକଇ । ୧୨୬।୧ (ଗ) ବେଶଳ ଉପରେ କରି ତଳେ ବିସ୍ତାର କରାଇ ତୁଣ୍ଡ । ୧୨୬।୧ ବେସାଳନ୍ତ—ବୃହତ୍ ଭୋଜନ ପାତ୍ର, ବିଶେଷତଃ ପତ୍ରର ବଡ଼ ଠୋଲା ବା ଦନା ।

(ମରହଟ୍ଟୀ—Molesworth Dictionary)

A plate or platles formed by leaves tacked together

୧୨୮।୧ ସାଂଜୋପରେ ବସିଣ କାଢନ୍ତେ ଅସିବର । ୧୨୮।୧ ସାଂଜୋସ୍ଥା ଶାଳେ—ସାଞ୍ଜୁ—କବଚ—ଖଡଗ ରଖିବାର ଖୋଳ, ଯେଉଁ ଘରେ ସାଞ୍ଜମାନ ଥାଏ ।

କୋଇନ୍ତୀ ମାଦ୍ରୀ ଦୁହେଁ ସ୍ନାହାନ କରି ଆସୁଥିଲେ
ଧାଇଁଣ କୋଳ କରି ପଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କୁ ଧରିଲେ । ୧୩୩
ରଗେଣ ମହାରାଜା ସେ ଅନେକ ମନ୍ଦ ବୋଲି
କୋପେଣ ବେନି ଭରଯାନ୍ତ ପକାଇଲେ ପେଲି । ୧୩୪
ବିକଳ ହୋଇ କରି ବୋଇଲେ କୋଇନ୍ତାୟେ
ଅଗ୍ୟାନେ ଦୋଷ କଲି ବାୟୁତ ତନୟେ । ୧୩୫
କାହିଁର ପଣ୍ଡୁୟେ ତୁମ୍ଭେ ଧର୍ମ ଦଇବତ
ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ମୋହୋର ରକ୍ଷା କରିବା ମହତ । ୧୩୬
ରୋଦନ କରିଣ ସେ ପଳାଇ ପୁତ୍ର ଆଗେ
ଅସିବର ଉହାଇ ଗୋଡ଼ାଇ ପଣ୍ଡୁ ସଂଗେ । ୧୩୭
ପଣ୍ଡୁର ପଛକତି ବିଚକ୍ଷଣ ବ୍ରାହ୍ମଣେକ ହୋଇ
ଅଗ୍ନି ଦେବତାୟେ ପଛେ ଅଛନ୍ତି ଗୋଡ଼ାଇ । ୧୩୮
ତାହାଙ୍କର ପଛକତି କୋଇନ୍ତାୟେ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି
ମାଦ୍ରୀଦେବୀ ପଛରେ ଧାପ ଦେଇଛନ୍ତି । ୧୩୯
ୟେମନ୍ତେ ପଳାଇ ସେ ଯେ ବାୟୁତ ନନ୍ଦନ
ଭୀମସେନ ପଳାଇଲି ଶତଷଠି ଯୋଜନ । ୧୪୦
ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବାହୁ ବେଳିଣ ସେ ପର୍ବତ ଗୋଟିଏ
ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଝୁଣ୍ଟିଲି ତାହା ବାୟୁତ ତନୟେ । ୧୪୧

•୧୩୬-୧ (ଗ) ଧର୍ମଦଇବତ=ଧର୍ମ ଯେ ମହତ । ୧୩୬ କାହିଁର ପଣ୍ଡୁୟେ ତୁମେ କାହିଁର ଦଇବତ । ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ମୋହର ରକ୍ଷା କରିବା ତପୋବନ୍ତ । ୧୩୭।୨ ଉହାଇ—ଉଭାକରି—ତୋଳି ୧୩୭ରୁ ୧୪୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୧୩୮।୨ (ଗ) ପୁତ୍ର ଗୋଟିକ ରଖିବା ପାଇଁ ସେ ଧରଇ ବେନିହସ୍ତ ।। ତାହାଙ୍କର ପଛକତ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ମାଦ୍ରୀ କୋଇନ୍ତୀ, ଅତି ବ୍ୟାକୁଳ ସେ ରାଜାର ବେନି ବନିତା । ୧୩୯।୨ ଧାପ—ବେଗରେ ଯାଉଛନ୍ତି । ୧୩୯ ପଦଠାରୁ ୧୪୬ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଗ' ପୋଥିରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅଛି ।—ପଳାଇ ଭୀମ ସେନ ପଛକୁ ନ ଚାହିଁ, ପଞ୍ଚାଶ ଯୋଜନ ପଳାଇ ଅବଗାହି ।। ଝୁଣ୍ଟନ୍ତେଣ ପର୍ବତ ପଡ଼ନ୍ତି ସ୍ଥାନ ଗୁଡ଼ି, ଧାମଇ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ଅଶୀ ପଦ ଛାଡ଼ି ।। ଧାମନ୍ତେ ଫୁଟିଲା ସେ ମରୁତର ବାଳ, ଧାଇଁ ଯାଇଁ ପଣ୍ଡୁ ଧଇଲା ତାର ବାଳ ।। ଅଶୀ ପଦ ଡେଂଗୁଇ ଧାମଇ ହାଣିମାକୁ ଅତି ରାଗେ, ଅଗ୍ନି ଦେବତା ଧଇଲେ ଯାଇଁ ବେଗେ ।।

ତିନି ଯୋଜନ ଆୟତନ ସେ ପର୍ବତ ପ୍ରଚଣ୍ଡ
ଭୀମସେନ ଝୁଣ୍ଟନ୍ତେ ହୋଇଲା ମସିଗୁଣ୍ଡ ।୧୪୨
ସେ ପର୍ବତ ତଳେ ଅଛି ନଦୀ ଯେ ଗୋଟିଏ
ତହିଁ ଯାଇ ବୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ବାଳୁତ ତନୟେ ।୧୪୩
ବେଗେ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା ପଣ୍ଡୁ ବାଳୁତ ଉପର
ବାମକରେ ଆକ୍ଷେପି ଧଇଲା ଭୀମସେନର ବାଳ ।୧୪୪
ଖଡଗ ଘେନଣ ପଣ୍ଡୁ ହାଣି ଲେଉଟଇ ନଭରେ
ଖଣ୍ଡା ଧଇଲେ ଯାଇଁ ଦେବ ବୈଶ୍ୱାନରେ ।୧୪୫
କୋପେଣ ଉଚ୍ଛୁଳନ୍ତେ ପଣ୍ଡୁ ଦେବରାୟେ
ମାରିବ ଯେ ଦୁଷ୍ଟ ପୁତ୍ର ଗୁଡ଼ ହୋ ପଣ୍ଡ୍ରାୟେ ।୧୪୬
ଅଗ୍ନି ବୋଇଲେ ରାଜା କୋପ କ୍ଷମା ଯେତେ
ଅଗ୍ୟାନ ବାଳକ ଯେହାର ଦୋଷ ଅଛି କେତେ ।୧୪୭
ଆହେ ରାଜା ତୁମ୍ଭେ ଥିର କରନ ନିଶ୍ୱାସ
ବାଳ ଛାଡ଼ି ରାୟେ ଥିର ହୋଇ ବସ ।୧୪୮
କୁନ୍ତୀ ମାଦ୍ରୀ ଦୁହେଁ ରାଜା ବାମ ହସ୍ତକୁ ଧଇଲେ
କୌଣସି ମତେ ଚୂଳଗୋଟି ଛଡ଼ାଇ ନ ପାରିଲେ ।୧୪୯
ବୈଶ୍ୱାନର ବୋଇଲେ .ବାଳୁତର କିସ ଦୋଷ ବାବୁ
ସଞ୍ଜପି କରିଣ କହନ୍ତ ମୋତେ ସବୁ ।୧୫୦
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ତୁ ଶୁଣ ସୁଗ୍ୟାମୀ ଦ୍ୱିଜ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
ପାକମାନ ସବୁ ମୋର କରଇ ଅଇଁଠା ।୧୫୧
ଭାରିଯା କହନ୍ତ ମୁନି ଜାଣଇଁ ଯେମନ୍ତ
ପାକ ନାଶ କଲାନ ଯେ ବର୍ଷ ପରିଯନ୍ତ ।୧୫୨
ଦେବ ପିତୃ ଅତିଥି ଅଗ୍ନି ଆଦି କରି
ଯେହାର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟମାନ ଦିଅଇ ସବୁଙ୍କୁହିଁ ନ ବିଚରି ।୧୫୩
ବରଷକ ଦିନୁଁ ଯେହାର ଯେହେନେକ ପ୍ରକୃତି
ଯେ ମନ୍ଦ ଦୁଷ୍ଟକୁ ମୁଁ ଥୋଇବ କେମନ୍ତ ।୧୫୪

୧୪୪।୧ ରାଗେଣ ଧାଇଁଣ ସ୍ୱେ ପଣ୍ଡୁ ମହୀପାଳ । ୧୪୮ ପଦ 'ଗ' ରେ ନାହିଁ ।
୧୫୩।୨ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ—ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ।

ଦଇନ କରୁଅଛୁ ପଣ୍ଡିତେ ସେହାର ପାଇଁ ନ ବୋଲ
ସେହାର ବ୍ରତଥିଲେ ମୋହୋର କାଳେହେଁ ନାହିଁ ଭଲ । ୧୫୫
ସମସ୍ତ କ୍ରିୟା ମୋର ଭାଙ୍ଗିଲା ମହାଦୁଷ୍ଟ
ବାଳୁତ କାହିଁ ସେହାର ହୋଇଲା ସେତେ ପେଟ । ୧୫୬
ବୈଶ୍ୱାନର ବୋଇଲେ ପଣ୍ଡୁ ସେମନ୍ତ ତୋର କଥା
କଣକଳ୍ପ ଦୋଷକୁ ଦେଉ ସେତେକ ଅବସ୍ଥା । ୧୫୭
ବାଳପୁଅ ଆବର ମାଛୁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ
ଅଜ୍ଞାନ ମୂଢ଼ ଲୋକ ସେ ସେଥକୁ ବସ୍ତୁର । ୧୫୮
ତୁ ଯେ ବୋଇଲୁ ମୁଁ ଦିଅଇ ପିତୃ ଲୋକଙ୍କୁ
ପିତୃଲୋକେ ଆଶା କରନ୍ତି ବାଳୁତ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟକୁ । ୧୫୯
ଯେବେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଗୋହତ୍ୟା କରିଥିବ
ସନ୍ତାନ ଥିଲେ ଶାସ୍ତି ନ ଦିଅଇ ଯମ ଦେବ । ୧୬୦
ସେ ଅବା ପାତକ କଲା ମୂର୍ଖ ଯେ ଅଜ୍ଞାନେ
ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ଅଛି, ସେହାର ମୋକ୍ଷ କରିବା କାରଣେ । ୧୬୧
ସନ୍ତାନକୁ ଆଶ କରଇ ଯମର ବସ୍ତୁର
ତାହାକୁ ଶାସ୍ତି ଦେଇ ନ ପାରଇ ନାଶକର ।୧୬୨
ଅନେକ ପୁଣ୍ୟ କରି ଯେବେ ଅପୁତ୍ରିକ ହୋଇ ମରଇ
ଅନେକ ଅବସ୍ଥା ତାକୁ ଦିଅଇ ଜନ୍ମସାଇଁ । ୧୬୩
ଶଉଚ ଅଶଉଚ ହୋଇ ବ୍ରତଥାଉ ବାଳ
ବଂଶକୁ କାରଣ ସେ ହୋଇଥାଇ ସର୍ବକାଳ । ୧୬୪
ବାଳୁତ ଅଇଁଠା ପାଇଲେ ପିତୃଗଣେ
ବହୁତ ସାନନ୍ଦ ତାଙ୍କର ଉପୁଜଇ ମନେ । ୧୬୫
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଯେବେ ପିତୃଲୋକେ ହୋଇଲେ ନିବୃତ୍ତ
ଇଷ୍ଟଦେବତାମାନଙ୍କୁ ଯେ ଅନ୍ନ ଦିଅଇ ମୁଁ ନିତ । ୧୬୬
ଯେ ଧର୍ମ ମୋହର ନାଶ ଗଲା ହୋ ଦ୍ୱିଜବର
ଖଣ୍ଡକ ନା ଖଡ଼ଗେ ଛେଦିବି ସେହାର ଶିର । ୧୬୭

୧୫୮।୨ କଣକଳ୍ପ ଦୋଷକୁ ଶିର ଛେଦନ ଅବସ୍ଥା । ୧୪୭ରୁ ୧୬୦ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୧୬୫ ବାଳୁତ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଇଛନ୍ତି ପିତୃଗଣେ, ସେସନେକ ବାଣୀ ସେ ଉପୁଜେ ପୁରଣେ । ୧୬୬, ୧୬୭ ପଦ ମଧ୍ୟରେ 'କ' ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପଦ ଏହା। ବସ୍ତୁର କର ତୁ ପଣ୍ଡୁ ମହୀପାଳ ।

ଦେବତାଙ୍କେ କାହିଁ ଥାନ୍ତି ହୋ ମହାବୀର
ଶରୀରରେ ସେ ନିଜ ଦେବତା ବଦନ୍ତି ଦୋହୋର । ୧୬୮
ପ୍ରଥମେ ଶିର ତାଳୁରେ ବିଜେ କରନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମା
କପାଳ ପାଟିରେ ହାଦେ ନାରାୟଣ ମହାତମା । ୧୬୯
ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତା ଅଟନ୍ତି ଚକ୍ଷୁ ବେନି
ନାସିକାଙ୍କେ ବସଇ ପବନ ମହାଗ୍ୟାନୀ ୧୭୦
ଦୁଇ ଆଡ଼େ ଯେ କର୍ଣ୍ଣସ୍ଥଳୀ ବେନି
ରୁଦ୍ର ଦେବତା ବସଇ ଭ୍ରୂକୁଟିଗଣ ଘେନି । ୧୭୧
ବେନି ଶ୍ରବଣେ ବସଇ ରାଙ୍କେ ଚଇତନ
ଗର୍ଭଭେଦ ବସଇ ରାଙ୍କେ ଶୂନ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ । ୧୭୨
ବତିଶ ଦନ୍ତ ଅଛୁ ଯେବଣ ବେନି ପାଟି
ବଜ୍ର ନିର୍ଘାତ ବସନ୍ତି ଗ୍ରହଗଣ ଘେନିଟି । ୧୭୩
ଅନୁସର ରୁଚିର ସଦନ ମଣ୍ଡଳ
ଶୁକ୍ର ବୃହସ୍ପତି ବସନ୍ତି ବେନି ଯେ ଚହଳ । ୧୭୪
ଋଷ ଗୁଲେ ବସଇ ଯେବଣ ଓଷ୍ଠ
ତହିଁ ସେ ବସଇ ଇନ୍ଦ୍ର ସୁର ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ୧୭୫
ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳ ଆବୋର ବସନ୍ତି ପଞ୍ଚତତ୍ତ୍ୱଶ ଦେବତା
କୃତ କୃତାନ୍ତକଗଣ ଆଦି କତା । ୧୭୬
ସଳିଳ ଶଇଳ ଶୋଭିବନ ସମୀର
ମନ ତଳଙ୍କେ ଯେ ଗ୍ୟାନ ବୁଦ୍ଧି କଣ୍ଠର । ୧୭୭
କଣ୍ଠର ତଳେ ବସନ୍ତି ଙ୍କେତେକ ଦେବତା
ହୃଦଗତେ ପ୍ରେମେ ବସନ୍ତି ନକ୍ଷତ୍ର ଅପ୍ରମିତା । ୧୭୮
ଦ୍ୱାଦଶ ବିଶ୍ୱଦେବା ବସନ୍ତି ହୃଦଗତେ
ସନକ ସନାତନ ବସନ୍ତି କରସ୍ଥଳ ଯୁଗତେ । ୧୭୯
ଚଉଦ ବିଦ୍ୟାଙ୍କେ ବସନ୍ତି ବେନି କରସ୍ଥଳୀ
ସାଧନ ତଳଙ୍କେ ବସନ୍ତି ଆନ୍ଦ୍ରଷଣ ମହାବଳୀ । ୧୮୦

୧୭୩।୨ ବେନି ବଜ୍ର ପାଟି ଆପଣେ ଅଗ୍ନି ସେଟି । (ଖ) ବଜ୍ର ନିର୍ଘାତ ଅର୍ଥ ଦେବଗଣ ବସନ୍ତି । ୧୭୪।୧ (ଖ) ମନକ୍ଷ ଚରଣ ଦଶଇ ମଣ୍ଡଳ ।

ପ୍ରାକର୍ମ ଗ୍ୟାନବନ୍ତ ବଳବନ୍ତ ଶକତା
ବେନ ଭୁଜେ ବସନ୍ତି ସତାଇଶ ଦେବତା ।୧୮୧
ନାଭିଠାରୁ ଉପରକୁ ତାଳୁ ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱାର ଯାକେ
ଯ୍ୟେଥିଂ ଭୋଗ କରନ୍ତି ତେତିଶ କୋଟି ଦେବଲୋକେ ।୧୮୨
ପିତୃ ଦଇବତ ପୁରୁଷ ବସନ୍ତି ନାଭିମଣ୍ଡଳ ମାଡ଼ି
ସଂକଳ୍ପ ଉଦକ ଅନ୍ତେ ସେହୁ ଯା'ନ୍ତି ଗୁଡ଼ି ।୧୮୩
ତିନି ଦହୁଡ଼ିଏ ଆକାଶକୁ ଉଜାଣି
ଧାତୁ ଭେଦ ତଳକୁ ବହଇ ନବଝର ପାଣି ।୧୮୪
ଉପରକୁ ବହଇ ଧାରେ ତଳକୁ ବହଇ ଧାରେ
ଆଗକୁ ବହଇ ଧାରେ ଧାରେକ ପଡଇ ଆଁକାଶରେ ।୧୮୫
ପୃଥିବୀ ଆପ ତେଜ ବାୟୁବ୍ୟ ଆକାଶ
ପଞ୍ଚଧାତୁ ଭେଦ ଯେ ଦ୍ୱାଦଶ ପୁରୁଷ ।୧୮୬
କାଳ କାମ ଅର୍ଥ ଧର୍ମ ଅନୁସ୍ୱାର ପାଞ୍ଚ
ସିଦ୍ଧ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଯେ ଦୃଢ଼ ସଞ୍ଚ ।୧୮୭
ବେନି ଜାନୁ ମାଡ଼ି ନାଭି ମଣ୍ଡଳ ପରିଯନ୍ତେ
ଯୋଗ ପୁରୁଷମାନେ ଯେଥେ ବସନ୍ତି ପଞ୍ଚଶତେ ।୧୮୮
ତୁ ଯେ ବୋଇଲୁ ମୁଂ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦିଅଇ ଅନ୍ନ
ଶରୀରେ ସେ ଥା'ନ୍ତି ନା ସମସ୍ତ ଦେବତାମାନ ।୧୮୯
ପଣ୍ଡା ବୋଇଲେ ଯେ ଭୂମିରେ ପଦ ପାଡ଼ି
ନାମ ସଂକେତ କର ଯେ କରସ୍ଥଳେ ପାଣି ଗୁଡ଼ି ।୧୯୦
ପଣ୍ଡାଯେ ବୋଇଲେ ତାହା ଆମ୍ଭେ କହୁଂ ତୋହୋର ଆଗେ
ସେ ଅନ୍ନକୁ ପାଆନ୍ତି ଯେ ଅଷ୍ଟକୁଳାନାଗେ ।୧୯୧
ହଣ୍ଡିଆ ଗୁଣ୍ଡାଳିଆ ଆମ୍ବୁଆ ଷାଙ୍କରା
ଭଲୁଙ୍କା ରାକ୍ଷସା କ୍ଷେପଣୀ କ୍ଷେତ୍ରପାଳା ।୧୯୨
ଯେତେକ ପିଶାଚ ବୀରମାନେ ଅଇଂଠା ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି
ପ୍ରତିବାଯେ ଭୁଞ୍ଜିଲେ ପଦେ ଦିଅଇ କର ତୋଳି ।୧୯୩

୧୮୮। ବେନି ନାଡ଼ିବାଡ଼ି କମଳ ପରିଯନ୍ତେ ॥ ୧୯୨ ହାଣ୍ଡିଆ ପଖାଳିଆ ଆମ୍ବୁଆ ଖକରା ଅନ୍ନ । ତାରକା ରାକ୍ଷସୁଣୀ ଖାକର ପ୍ରେତମାନ । ୧୯୩। ଯେତେକ ପିଶାଚ ଚଣ୍ଡମାନେ ଅଂଇଠା ଖାର ବୋଲି ।

ପବରୁ ଯାଇଣ ଯେବେ ପଡଇ ଭୂଇଁରେ
ତାହା ଆହାର କରନ୍ତି ଅଇଂଠା ଅସ୍ଥିରେ । ୧୯୪
ପଞ୍ଚଅସୁର ଅଛନ୍ତି ହୋ ପଞ୍ଚଭୂତ ଆତ୍ମାକୁ
ବାହାରେ ନେଈଆପ୍ୟେ ଦେଲେ ସେ ଭୋଗ୍ୟ ହୋଅଇ ତାହାଙ୍କୁ । ୧୯୫
ଚଣ୍ଡ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଦୁଦଣ୍ଡ ମହାକାଳ ଅନଳ
ସେ ମେଞ୍ଜକ ଖାଇ ଜୀଅନ୍ତି ଯେମାନେ ରକ୍ଷାପାଳ । ୧୯୬
ବାହାର ମେଞ୍ଜ୍ୟେ ନ ଦେଇ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ନ
ଅସୁର ଭୋଜନ ହାଦେ ହୋଇଛି ସେଦିନ । ୧୯୭
ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ବୋଲି ଅଷ୍ଟ ହସ୍ତୀବର ବଧାନ
ପାଦ ଅରବିନ୍ଦେ ହୋଅଇ ଗୋପ୍ୟାନ ୧୯୮
ପାଦ ଶଉଚ ଜଳରେ ସେ ହୁଅନ୍ତି ନିପୁତ
ସମସ୍ତ ଦେବତାପ୍ୟେ ଯେ ଶଙ୍ଖରେ ଅଛନ୍ତ । ୧୯୯
ଜନଜନ୍ତୁ ଥିଲେ ସେ ଦେବତାପ୍ୟେ ପାଆନ୍ତି ପୂଜା
ଆପଣେ ଅତ ନିପୁତ ହୋଇଲେ ସମସ୍ତେ ହୁଅନ୍ତି ପୂଜା । ୨୦୦
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ହୋ ଦେବତାପ୍ୟେ ହୋଇଲେ ନିପୁତ
ହୋହବା ଅଗ୍ନିରେ ମୁଂ ଆହୁତ ଦଅଇ ନିତ । ୨୦୧
ଅଗ୍ନିକି ଅନିପୁତ କଲେ ନାଶଯାଇ ପିଣ୍ଡ
ଯେ ଯେ ଅନୀତି କଲା ପୁଣର କେମନ୍ତେ ନ କାଟିବ ମୁଣ୍ଡ । ୨୦୨
ପଣ୍ଡା ବୋଇଲେ ତୁ ନ ଜାଣି ହୁଡ଼ଲୁ ଯେତେବ
ଅଗ୍ନି ଦେବତାପ୍ୟେ ଥାଆନ୍ତି ସବୁଙ୍କର ଗର୍ଭେ । ୨୦୩
ସବ୍ୟେ ଅସବ୍ୟେ ଯେବେ କରଇ ଭକ୍ଷ
ସମସ୍ତ ଦହନ କରଇ ସେ ଅଗ୍ନି ପରତକ୍ଷ । ୨୦୪
ଅଗ୍ନି ଦେବତାପ୍ୟେ ନ ଜାଣନ୍ତି ନା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ
ସମସ୍ତ ଭକ୍ଷନ୍ତି ଯେ କୋଟାନଳ ଦୃଷ୍ଟ । ୨୦୫
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଅଣଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ସେ ନ ଜାଣନ୍ତି କିଛି
ଦହନ ପାନ ପୁରୁଷ ସେ ସମସ୍ତ ପାରେ ଭକ୍ଷି । ୨୦୬

୧୯୮।୧ ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ ବୋଲି ଆଠହାତ ବର୍ଦ୍ଧମାନ । ୨୦୦।୨ ଆପଣେ ନିପୁଣ ସେ ଆପଣେ ହନ୍ତି ପୂଜା । ୨୦୫।୨ ସମସ୍ତ ଭକ୍ଷନ୍ତି ଯେ କୋଟାନଳ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ॥ ୨୦୫।୨ ଦୃଷ୍ଟ—ପ୍ରତକ୍ଷ

କହୁ କହୁ ରୋଷେଣ କହିଲେ ମହାତମା
ଆମ୍ଭେ ସେ ଦୋହର ଅଗ୍ନି ବୈଶ୍ୱାନର ଦେବବ୍ରହ୍ମା ।୨୦୭
ତୁ ଆଜ ସିନା ଦେଖିଲୁ ହୋ ପଣ୍ଡୁ
ଦେତବଟେଷ ହୋଇଲାନ ହୋ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ମାନ ଗୁଣ୍ଡୁ ।୨୦୮
ସମସ୍ତ ଋଷି ଆମେ ହୋଉ ଯେ ନିପୁତ
ବାଲ୍ମିଚଙ୍କର ଦୋଷ ଘେନବାର ନୋହଇ ଯୁଗତି ।୨୦୯
ଅଗ୍ନିର ପ୍ରତବାକ୍ୟେ ଶାନ୍ତ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା
ତତକ୍ଷଣେ କେଶ ରାଜା ଗୁଡ଼ିଲା ଆତ୍ମଜା ।୨୧୦
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଯେବେ ବୈଶ୍ୱାନର ଦେବ
ତୁମ୍ଭ ନିଜ ସରୂପ ମୋତେ ଦେଖାଇବ ।୨୧୧
ଯେମନ୍ତେ ମୋହୋର ମନେ ପ୍ରତେ ଯାଇଂ
ନିଜ ସରୂପ ମୋତେ ଦେଖାଇବା ଗୋସାଇଂ ।୨୧୨
ପଣ୍ଡୁର ବଚନେ ବୋଲନ୍ତି ବୈଶ୍ୱାନର
ମୋହୋର ନିଜ ସରୂପ ଯେବେ ଦେଖିବାକୁ ଶରଧା ତୋହୋର ୨୧୩
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଦେବ ସମ୍ପଦ ନିମନ୍ତେ
ନିଜ ଶରୀର ଦେଖାଇବା ମୋତେ ।୨୧୪
ପଣ୍ଡୁର ବଚନେ ସାନନ୍ଦେ ଅଗ୍ନି ଦଇବତେ
ଆପଣାର ନିଜ ଶରୀର ବିକାଶିଲେ ଜଗତେ ।୨୧୫
ମହା ଅନଳ ବିକାଶିଲା ଜ୍ୟୋତି
କୋଟିସୂର୍ଯ୍ୟେ ତେଜ ହୋଇ ବିକାଶିଲେ ଅଗ୍ନି ମୂର୍ତ୍ତି ।୨୧୬
ମହା କାଳାନଳ ବିକାଶିଲା କାୟେ
ଦେଖିଣ ପଣ୍ଡୁକୁ ଲାଗିଲା ମହାଭୟେ ।୨୧୭
ଭୟେଣ ଅନ୍ତର ହେଲେ ନୃପମଣି
କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ପଳାଇଲେ ବେନି ରାଣୀ ।୨୧୮
ମହାଭୟେ ପଣ୍ଡୁ ପଳାଇଲେ ବହନ
ଅଗ୍ନି ଦେବତା ପାରୁଶେ ଅଛଇ ଭୀମସେନ ।୨୧୯
ଅନଳ ଜ୍ୟୋତିକ ତାର କିଛି ଭୟ ନାହିଂ
ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କ କୋଳେ ଅଛି ରହି ।୨୨୦

ମହା ଭୟେ କର ଟଳାଇଲେ ନୃପବର
ବେନି ରାଣୀ ଯେନ ରହିଲେ ଯୋଜନକ ଅନ୍ତର । ୨୨୧
ଦୋହୋରଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି
ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କୁ କରଇ ବହୁତ ସ୍ତୁତି । ୨୨୨
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନାଦ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ଦେବତା
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ସପୁଳ ଦହନ୍ତା । ୨୨୩
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନନ୍ତ କାଳବଞ୍ଚା
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନନ୍ତ ରୂପ ସତା । ୨୨୪
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଅନାଦ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମା
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଦାବାନଳ ମହାତ୍ମା । ୨୨୫
ପିଙ୍ଗଳ ଜଠାଶିର ରୂପ ଅନଳ ବ୍ରହ୍ମ
ଜୟ ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର ଯଗ୍ୟଂରେ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ । ୨୨୬
ଜୟ ତୁ ଜୟ ଦେବ ଜ୍ୱଳତ ଅନଳ
ହ ନୋଳା ଲହରୀ ଦେବ ତୁହି ସେ ମହାବଳ । ୨୨୭
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ହୋଠ ଅନଳ ନାଥା
ବ୍ରହ୍ମ ନିରାକାର ମହାତ୍ମା ଆକାଶ କରତା । ୨୨୮
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ଯୋଗ ଯେ ଅନଳ
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ବଡବା ଅନଳ । ୨୨୯
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ନିର୍ଘାତ ବଜ୍ର ସରୀ
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ପାତାଳ ଅନଳ ରୁଚ । ୨୩୦
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ମହାବ୍ରହ୍ମ ଅଗ୍ନି
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ସୁର ତରଙ୍ଗ ମୁନି । ୨୩୧
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଦୋହୋରା
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ସର୍ବଭକ୍ଷ ସତର । ୨୩୨
ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ସ୍ୱାହା ସ୍ୱଧା ଚରଣେ ନମାମି
ମୁହିଂ ତୋହୋର ଚରଣ ତଳେ ଶତେ ସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ପରଣାମି ।୨୩୩
ଗୋପ୍ୟାନ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାମୀ ତୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରତିପାଳୁ
ନିରାକାର ଦଇବତ ତୁ ଚଳୁ ଯେ ଅଚଳୁ । ୨୩୪

୨୩୦।୨ ଜୟ ତୁ ଜୟ ତୁ ଦେବ ପାତାଳ ଅନଳଗ୍ରାସୀ ।

ଶରଦ ଶିଶିର ହେମ ବସନ୍ତ ଗ୍ରୀଷମ ବରଷା
ଯେ ଛଅ ଋତୁ ହେତୁ ତୁ ଦ୍ୱାଦଶ ଯେ ମାସା । ୨୩୫
ଋତୁକେ ହୋଉ ତୁ ଆନ ଆନ ଯେ ମୂରତି
ତୋହୋର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଖାଇ ସଚରାଚର ବର୍ତ୍ତି । ୨୩୬
କାହିଁରେଣ ଅଛୁ ନାଥ ହାଦେ କାହିଁରେଣ ନାହୁଁ
ଆହାରେଣ ଦର୍ପ ତୋହୋର ଗୋପ୍ୟାନେ ଦେଖାଉ । ୨୩୭
ଶ୍ୱେତ ରାଜା ଯଗ୍ୟେଂ ଦେବ ଅନେକ ଘୃତ ଭକ୍ଷି
ଲୁଦୁବୁଦୁ ହୋଇ ଦେବ ମନ୍ଦାଗ୍ନି ହୋଇଅଛୁ । ୨୩୮
କେବଣ ପୁରୁଷ ସଞ୍ଚପି କହିବ ତୋହୋର ଚହ୍ନବର୍ଣ୍ଣ ଗୋଟି
ଯେଙ୍କ ଲୟେ ସରଇ ମେଦମା ନବ କୋଟି । ୨୩୯
ସ୍ୱେଦଜ, ଅଣ୍ଡଜ, ଉଦ୍ଭିଜ୍ଜ, ଜରାୟୁଜ-ଚୂରଖାନି
ବିନା ଅଗ୍ନିରେ ତ କେହି ନ ବ୍ରତନ୍ତି ପ୍ରାଣୀ । ୨୪୦
ଭିତରେ ଦେବ ତୁହି ବାହାରେ ଦେବ ତୁହି
ମହା ଅନଳ ରୂପେଣ ଦେବ ସକଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦହି । ୨୪୧
ନାନା ପାତକ ଯେବେ କରିଥିବ ପ୍ରାଣୀ
ହୋମ କରଣ ତୋର ତହିଁ ପକାବନ୍ତି ଆଣି । ୨୪୨
ଅଭ୍ୟା ପୁରୁଷ ତୁ ସମସ୍ତ ଦେବ ବନ୍ଧୁ
ଆପଣା ଶରୀରରେ ଲାଇ ଦେବ ସର୍ବପାପ ଦହୁ । ୨୪୩
ସାଧୁ ମାହେଶ୍ୱରୀ ସେ ଦକ୍ଷର କୁମାରୀ
ତବ ତେଜ ଶୀତଳ କଲେ ହୋଇଲେ ମନୋହାରୀ । ୨୪୪
ଶ୍ରୀ ଦୋହୋରା ଅଗ୍ନିଙ୍କର ସେବେ ପଦ୍ମପାଦେ
ଧର୍ମ ବର୍ଦ୍ଧିତ ହୋଇବ ସ୍ୱାମୀ ତୋହୋର ପ୍ରସାଦେ । ୨୪୫
ଶ୍ରୀ ବୈଶ୍ୱାନର ଅଗ୍ନିଙ୍କର ଚରଣେ ମୁହିଂ ଦାସ
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳାଦାସ ଜନ୍ମେ ଜନ୍ମେ ଅଭ୍ୟାସ । ୨୪୬
ଯେସନେକ ସ୍ତୁତି ଯହୁଁ କଲେ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି
ମହାତେଜ ଛାଡ଼ି ଅଗ୍ନି ହୋଇଲେ ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି । ୨୪୭

---

୨୩୭ କ.ହିଁରେ ଅଛୁ କେଉଁଠାରେ ନାହୁଁ । କାହାରେଣ ଦର୍ପ ତୁ ମୋହୋର ଦେଖାଉ ।। ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ନିଜ ରୂପ ମୋତେ କିମ୍ପା ନ ଦେଖାଉ ॥ ୨୪୧।୨ କାଳାନଳ ରୂପେଣ ତୁମେ ସକଳ ଜନ୍ତୁ ଦହ ।

ପଣ୍ଡୁ କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ହୋଇଲେ ସନ୍ନଧାନ
ଦେଖି ଅଗ୍ନି ଦେବତା ହୋଇଲେ ତୋଷମନ । ୨୪୮
କୋଇନ୍ତା ମାଦ୍ରୀ ଦେଖି ଦୁହେଁ ଆଯେ
ପ୍ରଣପତ୍ୟ ହେଲେ ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କ ପାଯେ । ୨୪୯
ଭୀମସେନଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା କଲେ ବୈଶ୍ୱାନର
ଶାନ୍ତ ହୋଇ ମହାତ୍ମା ତାଙ୍କୁ ଦିଲେ ବର । ୨୫୦
ବୈଶାନର ବୋଇଲେ ତୋହୋର ଆହାରେ ଏତେ ଶ୍ରଦ୍ଧା
ହୋଠ ଅନଳେ ତୋତେ ହୋଉ ବଡ କ୍ଷୁଧା । ୨୫୧
ଆହାରେ ଅଗ୍ନିପୁତ୍ର ହୁଅସି ରେ ଭୀମା
ଆହୋ ପଣ୍ଡୁ ଯେ ପୁତ୍ର ତୋହୋର ଉଦରବ ସୀମା । ୨୫୨
ପଣ୍ଡୁ ବୋଇଲେ ଯେ ଆଜହୁଂ ଯେଣେ ଅଗ୍ନିପୁତ୍ର
ଅସଂକ୍ଷେପକ ଖାଇବ ଯେ କାହୁଂ ଦେବ ନିତ । ୨୫୩
ତୋହୋରଯେ ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ପ୍ରସନ୍ନ
ନିତପ୍ରତି ରାନ୍ଧଣା ଯେହାକୁ ହୋଇବ ବର୍ଦ୍ଧମାନ । ୨୫୪
ଗଉଣି ଶଉଣି ଆବର ନଳବଧି
ଯେ ଭିନ ପାକ ଯେହାକୁ ହୋଇବ ପରସିଦ୍ଧି । ୨୫୫
ଅକଣ୍ଠା ଅବଣ୍ଠା ଯେ କଞ୍ଚା ଯୋଗାଡର
ଯେହା ହସ୍ତ ଲାଗନ୍ତେ ହୋଇବ ଅମିୟ ରସସାର । ୨୫୬
ଭୋଜନେ ଅଗ୍ନିପୁତ୍ର ହୋଉ ତୋହୋର ବଳା
ସଂଗ୍ରାମେ ଦୁତ ସମ ତେଜ ଅନର୍ଗଳା । ୨୫୭
ଶୃଙ୍ଗାରେ ଅଗ୍ନିପୁତ୍ର ହୁଅସି ରେ ଭୀମ
ବୃକୋଦର ମୂରତିକ ତୋର କେହ୍ନି ନୋହିବେ ସମ । ୨୫୮
ଶୁଣ ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ ବଦନ୍ତି ଅତେସ୍ତି
ପଣ୍ଡୁ ପ୍ରଣପତ୍ୟ ହେଲେ ବୈଶ୍ୱାନର କତି । ୨୫୯
ବହୁତ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ବାଳୁତ କୁମରକୁ
ବୈଶ୍ୱାନର ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ଭୀମସେନକୁ । ୨୬୦

---

୨୫୬ (ଗ) ଶୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲଇ ଆମ୍ଭେ ସେ ବୈଶ୍ୱାନର, ତୋହୋର ପୁତ୍ରକୁ ମୁଁ ପ୍ରସନ୍ନେ ଦେଲ ବର ॥ ୨୫୭।୧ (ଗ) ଭିନପୁରେ ତାହାକୁ କେହି ନୋହିବ ସମାନ । ୨୫୯ ପରେ (ଖ) ଅଧିକା ପଦ—କଞ୍ଚା ଦାରୁ କାଷ୍ଠ ଯଦି ଅଗ୍ନିରେ ଭରନ୍ତି । ତକ୍ଷଣେ ହୁତାଶନ ପ୍ରଜଳିତ ଉଠିବ ॥

ବଟ ଦେଇ ବୈଶ୍ୱାନର ଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଧାନେ
ପଣ୍ଡୁ ବାହୁଡ଼ ବଜେ କଲେ ମନୋହର ବନେ । ୨୬୧
ଭୀମସେନକୁ କାଖେ ଘେନିଲେ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା
ତାହାଙ୍କର ପଛରେ ଗୋଡ଼ାବନ୍ତି ବେନି ସେ ଭାରିଯା । ୨୬୨
ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେ
ପୁନ ଭାରିଯା ଘେନି ରହିଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ । ୨୬୩
ବଇବସ୍ୱତ ମନୁ ପଚ୍ଚରିଲେ ଅଗସ୍ତି ମହାଦେବ
କୋଇନ୍ତାଙ୍କ କଥା ତ ଅତି ଅସମ୍ଭବ । ୨୬୪
ଧର୍ମ ଦେବତାଙ୍କର ସେ ସହିଲ ଆରଦୋଳ
ପବନ ଦେବତା ସେ ସେ ଅଟଇ ମହାବଳୀ । ୨୬୫
ମାନବୀ ହୋଇଣ ସେ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦଅଇ ରତି
ଏହୁ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚିଜ କଥା କହିବା ଅଗସ୍ତି । ୨୬୬
ଶୁଣ ହୋ ମନୁ ପୁରୁଷ ବଦପୂନ୍ତ ଅଗସ୍ତି ମହାମୁନ୍ୟେ
ସତ୍ୟଯୁଗେ ଅଞ୍ଜନା ଏହୁ ଅଟଇ ପୂର୍ବଜନ୍ମେ । ୨୬୭
ସେକାଳେ ପବନ ଦେବତା ସଙ୍ଗରେ ପିରତି
ଈଶ୍ୱର ବୀର୍ଯ୍ୟ ଆଣି ହେଲକ ତଡ଼ତ । ୨୬୮
ସେ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସଂଚରିଲକ ଗର୍ଭଗତେ
ତହୁଂ ଜନ୍ମ ହୋଇଲେ ବୀର ହନୁମନ୍ତେ । ୨୬୯
ସେ ହନୁମନ୍ତଟି ତ୍ରେତୟା ଯୁଗେ ମହାମଲ୍ଲ
ଶ୍ରୀ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତାହାଙ୍କୁ ବୁଝିଲେକ ଭଲ । ୨୭୦
ସତ୍ୟଯୁଗରେ ସେ ଅଞ୍ଜନା ରୂପ ଧରି
ଏହୁବେ କୋନ୍ତୋଭୋଜ ରାଜାର ଘରେ ଅବତରି । ୨୭୧

---

୨୬୧ ପରେ (ଗ) ଦେହୋର୍ ଅନନ୍ତ ଦେଖି ସେ ପଣ୍ଡୁ ନୃପତି, ଅଗ୍ନି ଦେବତାଙ୍କୁ କରଇ ଅନେକ ସ୍ତୁତି । (କସ୍ତୁ ବୈଶ୍ୱାନର............୨୬) ପଦ ୨୬୧ ପଦ ପରେ 'ଗ' ପୋଥିରେ ୨୨୬ରୁ ୨୩୪ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଛି । ୨୬୧ ପଦ ପରେ 'ଗ' ପୋଥିରେ ୨୩୬ ପଦରୁ ୨୪୧ ପଦ ଅଛି ॥ ୨୬୩।୧ (ଖ) ଯାଚଣ ବରଦେଲେ ॥

ଦ୍ୱାପର ଯୁଗେ ଯେ ସେ ଭାର ନିବା'ରିବା ଅର୍ଥେ
ପବନ ଦେବତା ଆସି ସମ୍ଭବେ ଭେଟିଲି ଯୁଗତେ । ୨୭୨
ତହୁଂଠି ଜାତ କଲେ ଭୀମସେନ ତାହାର ପୁତ୍ର
ୟେ ଯୁଗେ ଭାର ଯେ କରିବ ରସାଂଗତ । ୨୭୩
ଶତଶିଂଗ ବହୁତ କଲି କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ ବନୟେ
କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା କଲକ ମହାଭୟେ । ୨୭୪
ମୁହିଂ ଅଗ୍ୟାନ ଯେ ଗ୍ୟାନ ମୋର ନାହିଂ
ତୁ ଅନାଦି ଅପର୍ଣ୍ଣା ଅଛୁ ୟେହେନେକ ରୂପ ବହି । ୨୭୫
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତ କହନ୍ତେ ତୁ ଅଠୁ ମହାଦେବୀ
ଆଜ୍ଞୁଂ କୋଇନ୍ତା ଗୋ ତୋତେ ଥିବି ମୁହିଂ ସେବି । ୨୭୬
କହିଣ ପର୍ବତ ଯେ ହୋଇଲି ଗୋପ୍ୟାନ
କୋଇନ୍ତାୟେ ବନସ୍ଥ ଭାବେ ଖଟନ୍ତି ପବନ । ୨୭୭
ଯୁଧିଷ୍ଠି ଭୀମସେନ କୋଇନ୍ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ବେନି
ଅତିସ୍ନେହେ ପାଳନ୍ତି ମାଦ୍ରୀ ମକରଧ୍ୱଜର ନନ୍ଦିନୀ । ୨୭୮
ଭୀମସେନର ସପତ ବରଷ ଉଷ୍ଟରେ
ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତି ଦେଖି କୋଇନ୍ତାୟେ କରନ୍ତି ବିଚାରେ । ୨୭୯
ବଳବନ୍ତ ମୂର୍ଖ ୟେ ହୋଇବ ଅପଣ୍ଡିତ
ଧନୁ ଶହସ୍ତ୍ର ବିଦ୍ୟାରେ ୟେ ନୋହିବ ନିର୍ଜିତ । ୨୮୦

ଅର୍ଜୁନଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଫାଲଗୁନ ମାସ ପୂର୍ଣ୍ଣମା ଅନ୍ତରେଣ ତିଥି
କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦ୍ୱିତୀୟା ପଣ୍ଡିତ ବାର ରାତି । ୧
ନକ୍ଷତ୍ର ଯୋଗ ଯେ ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନୀ
ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ମୃଗୟାଙ୍କୁ ବିଜୟେ ଯୁଧିଷ୍ଠି ଭୀମସେନ ଘେନି । ୨
ମହାନିଶା କାଳେ ଶେଯ୍ୟାର ଯୁଗତେ କୋନ୍ତଭୋଜ ରାଜାର ଦୁଲାଳୀ
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଘେନଲେ ସେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଜପାମାଳୀ । ୩

୨୭୨।୧ (କ) ସମ୍ଭାଳ ଇଚ୍ଛିଲି । ୨୭୩।୨ ୟେ ଯୁଗେ ଭାର ୟେ କରିବ ସମାପତ । ୨୭୫।୨ (ଖ) ଦ୍ୱନଯୁଗେ ପବନ ରମିଲି ଯୁଗତେ । ୨୭୬ (ଖ) ଏ ଜନ୍ମେ ଜାତ କଲି ଭୀମ ସେନ ନାମେ ପୁତ୍ରେ, ଏ ଜନ୍ମେ ପୃଥିବୀଭର ହରିବ ନା ସଙ୍ଗତେ ।

ଧ୍ୟାନେଣ ସୁମରଣା ସେ କଲେକ ଦେବରାଜ
ଜାଣିଣ ଅନେକ ଅଳଙ୍କାରେ ବାସବ ଦେବ ସଜ ।୪
ହୃଦରେ ଲମ୍ବାଇ ପାରିଜାତକ ପୁଷ୍ପମାଳା
କୋଟିଏ ଅଭିଷେକ ଅଳଙ୍କାର ଶୋଭିତ ଝଳହଳା ।୫
ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲେପନ ମୃଗଲଭ କସ୍ତୁରୀ
କୋଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ ଦେଶ୍ୟାରେ ଆସି ବିଜୟେ ବଜ୍ରଧାରୀ ।୬
ଦେଖିଣ ସାନନ୍ଦ ସେ ଭୋଜର ଦୁଲାଳୀ
ତୀର୍ଥଜଳ ଘେନ ପାଦ ସେ ପଖାଳି ।୭
ପାଦଅର୍ଘ୍ୟ ଦେଇଣ କୋଇନ୍ଦ୍ରାଏ କରନ୍ତି ଅନେକ ସ୍ତୁତି
ଜୟ ତୁ ସୁରନାଥ ଅମର ଆଧିପତି ।୮
ଜମ୍ଭୋ ଦଇତ୍ୟ ଦର୍ପ ଧ୍ୱଂସିଲୁ ଦେବ ଅବହେଳେ
ତେଣୁ ସେ ଜମ୍ଭୋଭେଦୀ ନାମ ବହିଲୁ, କୁତୋହଳେ ।୯
ଅଭୟେ ମୂଦ୍ଗରେ କରେଣ ବଜ୍ର ଶକତି
ହେଳେଣ ନାଶିଲୁ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ନାତି ।୧୦
ଅଜଙ୍ଗମ ଅକମ୍ପ ଅସିବର ପରଶୁ କୁଠାରେ
ବାହନ ଚଢ଼ିଲୁ ଦେବ ଐରାବତର ଉପରେ ।୧୧
ଶଚୀର ବଲ୍ଲଭ ନାଥ ଅନଙ୍ଗ କାମମୂର୍ତ୍ତି
ଚଉଷଠୀ କୋଟି ବିଦ୍ୟାଧରୀଙ୍କି ଅଭିଳାଷ ନିତି ପ୍ରତି ।୧୨
ଅମରାଧିନାଥ ତୁ ତ୍ରିଲୋକପୁର ରକ୍ଷା
ଅଦିତିର ନନ୍ଦନ କଶ୍ୟପର ବଚ୍ଛା ।୧୩
ଅଣାକାର ପୁରୁଷ ତୁ ଦେଖିଲୁ ବର୍ଣ୍ଣଚିହ୍ନ
ତେଣୁ ସେ ଲଲାଟ ତୋର ହୋଇଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ।୧୪

୫।୧ (ଗ) ପୁଷ୍ପମାଳା=ପୁଷ୍ପମାଳୀ । ୫।୨ (ଖ) ନାହିଁ । ୫।୨ (ଗ) ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗେ ଲେପନ ମୃଗଲଭ କସ୍ତୁରୀ ବାହାର ହୋଇଲେ ଅମର ଲଗ୍ନଧର । ୬।୧ (ଖ) ଶ୍ରୀ-କସ୍ତୁରୀ 'ପଞ୍ଚମ ପଦର ୨ୟ ପାଦ' ୬ଷ୍ଠ ପଦର ୧ମ ପଦ ରୂପେ "ବାହାର ହୋଇଲେ ଅମର ଲଗ୍ନ ଧର" । ୬ ପଦର ୨ୟ ପାଦ କୋଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ···ବଜ୍ରଧାରୀ !
୯।୨ (ଖ) ନାମ ଆଖଣ୍ଡଳେ । ୧୦।୨ ହେଳେ ବଧିଲୁ ପର୍ବତଙ୍କ ପକ୍ଷୀ, ହେଳେ ବିଧ୍ୱଂସିଲୁ ନାଥ ଦୈତ୍ୟ ଯେ ନୃପତି । ୧୦।୨ (ଗ) ହିରଣାକ୍ଷ ହେତି ପ୍ରହେତି । ୧୨।୨ (ଖ) ନିତ୍ୟପତି ।

ସ୍ୱର୍ଗର ଠାକୁର ତୁ ବୃନ୍ଦାଅର୍କ କୁଳଦକ୍ଷ
କୋଟିଏ ଭୁବନ ଦୃଷ୍ଟି ତୁ ଅଟୁ ସହସ୍ରାକ୍ଷ । ୧୫
ଅନେକ ବଳାସୁଣୀ ଖଟନ୍ତି ଅନୁବ୍ରତେ
ଭରହରସ ନାୟକ ଦେବ କଶ୍ୟପର ଗୋତ୍ରେ । ୧୬
କୋଟିଏ ଭୁବନର ତୁ ଖଣ୍ଡୁସି ଅରିଷ୍ଟି
ତୋହୋର ଆଗ୍ୟାଂପ୍ୟେଣ ମେଦ୍ଧେ ସଚରାଚର ବୃଷ୍ଟି । ୧୭
ସଦା ଆନନ୍ଦ ନାଥ ତୁ ବାହନ ମତ୍ତନାଗ
ପାତାଳ ଥମ୍ବ ତୋହୋର ଅନନ୍ତ ଉଡ଼ଙ୍ଗ । ୧୮
ବ୍ରହ୍ମଦୈତ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିଲୁ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲେ
ରପୁ ପୁରୁଖ ପଳାବନ୍ତି ତୋହୋର ଶହସ୍ର ଧଇଲେ । ୧୯
ଲୋଭେଣ ହରିଲୁ ନାଥ ଗଉତମର ପତ୍ନୀ
ସେ ମହାତମାର ଶାପେ ତୁ ହୋଇଲୁ ସହସ୍ର ଯୋନି । ୨୦
ଶାନ୍ତ ହୋଇଲି ସେ ଆପାଦ ମାନସ ସରୋବରେ
ଦୁଷ୍ଟ ନିବାରଣ କଲୁ ନାଥ ନିର୍ଘାତ ବଜ୍ରଶରେ । ୨୧
ତୁ ଦେବ ଜଳ ସ୍ଥଳ ନିରାକୁଳ ଅନାଦି
କୃତାନ୍ତକ ନାଥ ସ୍ୱାମୀ ଜୟ ତୁ ଜମ୍ଭୋଭେଦୀ । ୨୨
ସପତ ସାଗର ଜଳ ସ୍ଥଳ ନାଥ ନବଦ୍ୱୀପା ପୃଥୀ
ତୋହରେଣ ଦେବ ସଚରାଚର ବୃତି । ୨୩
ଯମଦଣ୍ଡ କାଳଦଣ୍ଡ ଶୂଳଦଣ୍ଡ
ଦଣ୍ଡାଧିପତି ଦେବ ତୁହି ସେ ସର୍ବଦଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ । ୨୪
ବେଦବର ମନ୍ତ୍ରବର ଶାହାସ୍ତ୍ରବର ନାଥ
ସତ୍ୟବନ୍ତ ପୁରୁଷ ସ୍ୱାମୀ ତୁ ପରମ ପଦାର୍ଥ । ୨୫
ଦର୍ଶନେ ପ୍ରସନ୍ନେ ତୁ ଦୁର୍ଗତି ଦୁଖ ଧଂସି
ଯମର ଉପରେ ଦୈବତ ସକଳ ଦର୍ପ ବିନାଶୀ । ୨୬

୧୫।୧ ବୃନ୍ଦ.ଅର୍କ—ବୃନ୍ଦାରକ-ଦେବ ୧୮-ପଦ 'ଗ' ରେ ନାହିଁ ॥ ୧୮।୨ ଥମ୍ବ—ସ୍ତମ୍ଭ, ୧୯-୧-(ଖ) ବ୍ରହ୍ମ ବେତାଳ ମୁଣ୍ଡ (ଗ) ୧୯।୨ ରପୁ ପୁରୁଖ—ରପୁ ପୁରୁଷ ୧୯-୨-(ଖ) ରାଗ ପୁରୁଷ ୨୧-୧-(ଖ) ମାନସଂ=ଧ୍ୟାସ ୨୫ ଦେବଙ୍କର ଦେବ ତୁ ଅଟୁ ସୁରନାଥ । ବେଦ ଶାହାସ୍ତ୍ରର ନାଥ ତୁ ପରମ ପରମାର୍ଥ । ସତ୍ୟବନ୍ତ ପୁରୁଷ ନାଥ ଆବର ପରମାର୍ଥ ।

ବ୍ରହ୍ମାର ଉପରେଣ ତୋହର ବ୍ରହ୍ମପଦ
ମହେଶ୍ୱର ଉପରେ ତୁ ମହେଶ ଦେବ ଇନ୍ଦ୍ର । ୨୭
କଉସ୍ତୁଭ ମଣି ବିରାଜିତ ଯା'ର ହୃଦେ
ଚନ୍ଦ୍ରକିରଣ ମଣି ଲଲାଟ ସାନନ୍ଦେ । ୨୮
ଜାତ ଅନ୍ତ କର ନାଥ ତୁମ୍ଭ ସେ ଭିଆନ୍ତା
ନିର୍ଭୟା ପୁରୁଷ ତୁ ଯେ ପ୍ରସନ୍ନ ଗତି ଦ୍ୟନ୍ତା । ୨୯
ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାହେବନାଥ ଭଗତ ଜଗନ୍ନାଥ
ମୁହିଂ ମନୁଷ ଜନ୍ମ ମଞ୍ଚପୁରେ ନ ଗ୍ରାଉ ମୋର ଚିନ୍ତା । ୩୦
ନାଶକର ନିଶାକର ଯାହାର ଆତ୍ୟାଂରେଣ ବର୍ତ୍ତି
ତେଣୁ କର ତୋତେ ମୁଂ ପ୍ରାର୍ଥନା କରଇ ଅଭ୍ୟର୍ଥୀ । ୩୧
ଶ୍ରୀ ଅମରାଧିନାଥ ଚରଣ ମମ ହୃଦେ
ଶୂଦ୍ରମୁନି ସାରଳା ଦାସ ବଦନ୍ତି ପରମ ଆନନ୍ଦେ । ୩୨

ଅଷ୍ଟମ ସର୍ଗ

କହନ୍ତି ଅଗସ୍ତି ଶୁଣ ଆହେ ଯୁଗପତି
ଏହି ମନୁ ଭବ ଅର୍ଥେ ଜଗତେ ବିଖ୍ୟାତି । ୩୩
ଇନ୍ଦ୍ର ଦେବେତାଙ୍କୁ କୋଇନ୍ତି ସ୍ନେହ କଲେ ପୂଜା
ଶୃଙ୍ଗାର ସମ୍ପଦ ରସ ମାଗଇ ଦେବରାଜା । ୩୪
କୁନ୍ତଭୋଜର ନନ୍ଦନୀ ସେ କାର୍ଯ୍ୟେଣ କାର୍ଯ୍ୟବନ୍ତୀ
ଖରାଭର ବହନ୍ତି ସେ ଅନାଦ୍ଧ ଦଇବତି । ୩୫
କୋଇନ୍ତାଙ୍କର ସ୍ତୁତି ଯେ ଶୁଣିଣ ବଜ୍ରଧାରୀ
ମହା ସନ୍ତୋଷେଣ ଆଲିଙ୍ଗନ ଚୁମ୍ବନ ସେହ୍ହୁ କରି । ୩୬
ବଂଶେଣ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ମହାମନ୍ତ୍ରେଣ ନନ୍ଦୋଷୀ
ଇନ୍ଦ୍ରେଣ ରମଣ ସେ ବଢ଼ିଲି ମହାନନ୍ଦୀ । ୩୭
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତୁଂ ସେ ଗଙ୍ଗା ହୋଇଛି ଉତପତ୍ତି
ପାତାଳ ଭେଦନ୍ତି ପଞ୍ଚଶତ ଧାରା ମୂର୍ତ୍ତି । ୩୮

୩୦-୧ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଞ୍ଚିତ ତୁ ଜଗତଜନ ଚିନ୍ତା । (ଗ) (ଖ) ୩୩ରୁ ୩୫ ନାହିଁ
୩୬-୨-(ଖ) ସେହ୍ହୁ = ରସ ୩୬ ପରେ (ଖ) ଖରା ଖର ବହନ୍ତି ସେ ଅନାଦ୍ଧ ଦେବତା । ଦୃଷ୍ଟିପାଙ୍କର ଭଗତେ ଯେ ରମଇ ଦେବୀ କୋନ୍ତି । ୩୭-୧-(ଖ) ବଂଶେଣ ନିଷ୍କଳଙ୍କ ପବିତ୍ର ଗରୁ ହଂସୀ । ଇନ୍ଦ୍ରେଣ ରମଣ କରନ୍ତେ—

ପାବନୀ ଭବନୀ କାମିନୀ ପାପନାଶିନୀ
ଗଙ୍ଗା ଗୋମତୀ ନର୍ମଦା ବଇତରଣୀ । ୩୯
ମେଖଳା ତ୍ରିପୁରା ଭାଲୁଙ୍କୀ ଭଇରବୀ
ଯମୁନା ସରସ୍ୱତୀ ପାତାଳ ସମ୍ଭବୀ । ୪୦
କାଶୀ କଉଶିକୀ ଅରଣ୍ୟ ମେଖଳା
ତ୍ରିବେଣୀ ଗଉତମୀ ନାରାୟଣୀ ଚଞ୍ଚଳା । ୪୧
ବିଜୟା ଚନ୍ଦ୍ରଉତପଳା ଗଗନଗୁପତା
ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ବୃହସ୍ପତି ନନ୍ଦନୀ ବୃଦ୍ଧ ମାତା । ୪୨
ତମସା ସଉଭଦ୍ରା ଚଉରୀ ଧବଳାଙ୍ଗୀ
ବୃଦ୍ଧାୟୀ ହରପ୍ରିୟା ଅନନ୍ତା ଯୋଗାଙ୍ଗୀ । ୪୩
ପଞ୍ଚତରଣ ଧାର ଯେ ପର୍ବତେ ଫୁଟଇ
ମହାତୀର୍ଥମାନେ ସେ ବିଷ୍ଣୁ ପାଦ ଅଟଇ । ୪୪
ତହିଂ ମିଶ୍ରିତ ଯେ ସରସ୍ୱତୀ ତ୍ରିବେଣୀ
ତହିଂର ତୀରେ ଇନ୍ଦ୍ର କେଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କର ରମଣି । ୪୫
ସେ ନଦୀର ତୀରେ ଅଛି ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ନାମେ ବନ
ଶୀତଳ ଅମିୟ ବହଇ ପବନ । ୪୬
ବିଶେଷେ ବସନ୍ତଋତୁ ମୀନମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ପ୍ରଥମ ଦୁତୀୟା
ଭୃଗୁବାର ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନୀ ଶତଭିଷା । ୪୭
ବାଣିଜ୍ୟ ନାମେ କରଣ ଧୃତି ନାମେ ଯୋଗ
କନ୍ୟା ଚନ୍ଦ୍ରମାଙ୍କୁ ସପତମ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ । ୪୮
ଦୁତୀୟ ଘରେ ଶନଚର ଚତୁର୍ଥେ ବୃହସ୍ପତି
ଅମୃତାକ୍ଷ ନାମେ କାଳ ପାତାଳେ ଭୋଗ ରାତି । ୪୯
ରାହୁ ନବମରେ ଚନ୍ଦ୍ର ବଳୟାର ଯୋଗେ
ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଶୃଙ୍ଗାର କେଇନ୍ଦ୍ରା ଦେବୀଙ୍କର ସଙ୍ଗେ । ୫୦
କୋଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଦେବ ଶୁଣିମା ସୁରପତି
ସଇନ୍ଦ୍ର ପୁତ୍ରେକ କରବୁଟି ଉତପତି । ୫୧

୪୩-୧ ସଉଭଦ୍ରା—ସୁଭଦ୍ରା (ଖ) ଶରଣ ଭଦ୍ରା । ୪୪-ଈଶାନ ମୂରତ ହୋଇଯାଇ ସାଗରେ ଭେଟଇ । ମହାତୀର୍ଥମାନେ ସେ ବିଷ୍ଣୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅଟଇ । ୪୫-୧ ତହିଂ ମିଶ୍ରିତ ଯେ ସୁରନଦୀ ତ୍ରିବେଣୀ ।

ସୁନ୍ଦର ଦର୍ପ ମୁଂ ସହି ନୁଆରଇ ଭରି
ମଣ୍ଡଳାଧିପତି ତୁ ଆକାଶକୁ ଅଧିକାରୀ । ୫୨
ମହାବଳବନ୍ତ ତୁ ଦେବତାଙ୍କର ରାଜା
ମୁହିଂ ମାନୁଷୀଟି ସହି ନୁଆରଇ ଯେ ତୋହୋର ବୀର୍ଯ୍ୟ । ୫୩
ଆଦହୁଂ ଅବଶ୍ୟଇତ କାଳେ ମୋତେ ଆଦ୍ଧତ୍ୟ ରମଣ କଲୁ
ଯଇନ୍ଦ୍ରୁ ପୁନେକ ଉତପତ୍ତି ଯେ ହୋଇଲୁ । ୫୪
ସେହି ପ୍ରକୃତି ଯେ ଭାବିଲୁକ ମୋର ଅଙ୍ଗେ
ଯେବେ ମୁଂ ଗର୍ଭର ଭାର ସହିବ କେବଣ ବାଟେ । ୫୫
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ଯେ ପୁରନ୍ଦର ଦେବତା
କୋଇନ୍ତ ଯେ ରମଣ ଇଚ୍ଛଇ ବରଦାତା । ୫୬
ବିଶେଷେ କାମିନୀ ଯେ ପ୍ରୌଢ଼ାଯେ ବୟସୀ
ଦେବରାଜା ଭୁଲିଣ କ୍ରୀଡାରଙ୍ଗେ ରସି । ୫୭
ଅପଚ୍ଛରା ରମଣୀ ସେ ରତି ଶାସ୍ତ୍ରେ ଜ୍ଞାତା
ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ବାରଣ ସେ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଶକତା । ୫୮
ସ୍ତ୍ରୀ ରାଜନଙ୍କର ସଭାବ ସେ ଗାଢ଼ ଶୃଙ୍ଗାରେଣ ହିଂପୂର୍ତ୍ତି
ଅଗ୍ନି ଦେବତା ଯେହ୍ନେ ଘୃତେ ହୋନ୍ତି ଶାନ୍ତ ମୂର୍ତ୍ତି । ୫୯
ମତ୍ତ ତନୁ ଧେନ ଯେବଣ ପୁରୁଷ ପାବନ୍ତି କେଳି
ରାତ୍ର ଦିବସେ ସେ ସହି ପାରନ୍ତି ଆର୍ଦୋଳି । ୬୦
ମନ ଚଇତନ ଯେକତ୍ର କଲୁ ସଞ୍ଚି
ପବନ ହେଠାଇଣ ଉଜାଣି କଲୁକ ସେ ବଞ୍ଚି । ୬୧
ଶ୍ରୁତି ସ୍ମୃତି ଧୃତି ଶାନ୍ତ ସୁଷୁମ୍ନା
ଯେ ପଞ୍ଚ ନାଡି ଅଟଇ ଟଷାରକୁ ବଜ୍ରସେହ୍ନା । ୬୨
ତରଳ ତାରଳ ଇଅଂଳା ପିଅଂଳା ଯୋଚି
ନବ ନାଡ଼ି ମୂଳେଣ ଅଛଇ ବାଆସ୍ତୋର କୋଟି । ୬୩
ଯେହାନ୍ତ ଯେକତ୍ର କରି ପଞ୍ଚମଶର ଭୋଗୀ
ଅନଙ୍ଗ ବଞ୍ଚାଇଲୁ ସେ ପୁରୁଷ ପରମ ଯୋଗୀ । ୬୪

୫୭-୧-(ଖ) ପ୍ରୋଢୋହ ୫୮।୨ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଜାଣଇ ସେ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଶକତ, ଚନ୍ଦ୍ର ପବନ ମାରଣ ସେ ଶୃଙ୍ଗାରେ ଶକତା ୬୦।୧-ମନ ତତ୍ତୁଲ୍ୟ ଯେବେ ପୁରୁଷେ ପାନ୍ତି କେଲି । ୬୧ ମନ ଚଇତନ ଯେକତ୍ର କଲୁ ସାଚ । ପବନ ହେଠାଇଣ ଉଜାଣି ବନ୍ଧ ଆମର୍ଷି ।

ଅଗ୍ୟାନେ ହେଠାଇଲା ଯେ ଟେକିଲା ସ୍ତେକ ବ୍ରହ୍ମେ
ବାସ୍ତରୀ କ୍ରୀଡ଼ା କଲେ ଭବ ଯେ ସଂଗ୍ରାମେ । ୬୫
ଖେପଇ ବାହବ ଯେ ନଖଦନ୍ତ ଶର
କୋଇନ୍ତାଯେ ବଞ୍ଚାବନ୍ତ ନ ଫୁଟଇ ଶରୀର । ୬୬
ଓହୋବଳ ସଂଗ୍ରାମେ ବଢ଼ିଲା ରସଯୁଦ୍ଧ
ଭବ ଭଗ ଶାନ୍ତ ଯେ ନୋହିଲା କାମବନ୍ଧ । ୬୭
ଅଦୃଷ୍ଟି ନାରୀଜ ବନ୍ଧଇ ୯ଅବାଣ
ଭାବେ ଅନ୍ୟୋଅନ ପୀଡୁଛନ୍ତି ମଯ୍ତାଣ । ୬୮
ବିଶେଷେ ବନ ଗହନ ନଗମ ସ୍ଥାନ ଭୂମି
ଆକାଶେ ଦୃଶ୍ୟଭାବ ରୋହିଣୀ ବଲ୍ଲଭ ଦେବସ୍ୱାମୀ । ୬୯
ବସନ୍ତେ ଚନ୍ଦ୍ରମାଯେ ମହା ନିର୍ମଳ
ସମସ୍ତ ହଣଇ ସେ ଦବସନ୍ତୁଂ ପରିମଳ । ୭୦
ଅଶାନ୍ତ ଶୃଙ୍ଗାରେଣ ଅତୁଷ୍ଟ ଦେବରାଜ
ରମଣୀ ନିକଟେ ଶେଷ ସେ ଛାଡ଼ିଲେ ମହାବୀର୍ଯ୍ୟ । ୭୧
ଦୁହେଂ ମନ ଶାନ୍ତ ସେ ପରମ ସାନନ୍ଦ
ସୁସଞ୍ଜେ କୁମାରେକ ଜତପତ୍ତି ହୋଇଲା ସଦ୍ୟ । ୭୨
ମାତଳି ମେଳେ ଯେ ଥିଲେ ଚଞ୍ଚଳାଗଣ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ
ପୁଷ୍ପକ ଘେନଣ ଯାଇଂ ମିଳିଲେ ସହସ୍ରାକ୍ଷେ । ୭୩
ଦେବଗଣେ ଦୁନ୍ଦୁଭି ବଜାନ୍ତ ରଙ୍ଗେ ଘେନ
ଚଉଷଠି କୋଟି ଅପଛରୀ ଦିଲେ ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି । ୭୪
ଅମଳାଣ ବସ୍ତ୍ର ଯେ ପିନ୍ଧିଣ ସର୍ବ ବାଳୀ
କେହୁ କୋନ୍ତାଙ୍କୁ ଧରଇ କେ ପୁସକୁ ସମ୍ଭାଳି । ୭୫
ତପତ ଜଳ ଘେନ ସୁବାସିତ ପାଣି
ପୁନ ଅଙ୍ଗ ପଖାଳନ୍ତ ଅତ୍ୟନ୍ତ କୋମଳ ଜାଣି । ୭୬
ମଧୁ ଘୃତ କପିଳାର କ୍ଷୀର ସେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି
କୁମାରର ଅଙ୍ଗେ ନେଇ ଲେପନ କରନ୍ତି । ୭୭

୬୫।୧ ଅଗ୍ୟାନେ ଧଇଲା ଯେ ଚଳାଲା ସ୍ତେକ ବ୍ରହ୍ମ । ୬୬।୨ କେହ୍ନ କାହାକୁ ଯେ ନ କରନ୍ତି ସାଧେ । ୬୯-୨-(ଖ) ରୋହିଣୀ ନାଥ ସ୍ୱାମୀ । ୭୦-୧-(ଖ) ବସନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ସେ ୭୫-୧-(ଖ) ନାହିଁ । ୭୬-୧-(ଖ) ତୀର୍ଥ ଜଳ ୭୭।୧ (ଖ) ମଧୁ ଘୃତ ଘେନଣ ଯୁବତୀ ।

ଆପଣେ ଥାଇଣ ସେ ସୁରେଶ୍ୱର ରାଜା
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଅର୍ଘ୍ୟଘେନ କୁମାରକୁ କଲେ ପୂଜା । ୭୮
ରମ୍ଭା ଉର୍ବଶୀ ମଦନା ମେନକା କାମନସଣା
ଶେଯ୍ୟାସ୍ୱେ ଯୁଗତେ ଶୁଆଇଲେ ସମସ୍ତେ ଅପର୍ଣ୍ଣା । ୭୯
ମାଳେନ୍ଦୀ ଦଳ ପଦ୍ମସ୍ୱେ କୁମରର ତନୁ
ବଚନ ବେଶନ ରୂପ ସୁନ୍ଦର କ କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟଭାନୁ । ୮୦
ଅତି ସୁନ୍ଦର ସେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ନାମେ ବନ
ସେ ବନେଣ ଯେ ପୁତ୍ର ହୋଇଲା ଉତପନ୍ନ । ୮୧
ଅତିଅନ୍ତ ହରଷ ହୋଇଣ ମଘବାନ
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବନ ଦେଖି ପୁତ୍ର ନାମ ଦଲେ ଅରଜୁନ । ୮୨
ବୃହସ୍ପତି ଗଣିଲେ ସପତାଙ୍ଗ ପାଞ୍ଜି ଘେନ
ପୁତ୍ର ଜାତ ହୋଇଲା ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନୀ । ୮୩
ବୃହସ୍ପତି ବୋଇଲେ ଅତିଅନ୍ତ ସୁନ୍ଦର ସଉଷ୍ଟମ୍
ତେଣୁ ଦେବଗୁରୁ ଦଲେ ଫାଲଗୁନ ସ୍ୱେହାର ନାମ । ୮୪
ଉତ୍ତରା ଫାଲଗୁନୀ ହୋଇଲା କନ୍ୟା ରାଶି
ଗଣ୍ଡମୂଳ ନାସ୍ତି ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ଭାଷି । ୮୫
ସର୍ବ ଗୁଣେ ସୁନ୍ଦର ସୁଲକ୍ଷଣ ସୁରବଇଂର ବଳା
ଅମରଂ ଆସନକୁ ବଜସ୍ୱେ ଆଖଣ୍ଡଳା । ୮୬
ଅମର ଅଳଙ୍କାର ଯେତେ ଦେବରାଜାର ଥିଲା
ପୁତ୍ରକଇ ମଣ୍ଡିଣ ସୁରନାଥ ବେଗେ ଗଲା । ୮୭
ପଣ୍ଡ୍ରୁ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସୁର ନଦୀ କୂଳେ
ତ୍ରିଭୁବନ ମୋହନ ପୁତ୍ର କୋଇନ୍ତାଙ୍କର କୋଳେ । ୮୮

୮୦-(ଖ) ମାଳେନ୍ଦ ଦଳ କୁସୁମ ନୀଳ ଉତପଳ ତନୁ । ତପିତ ମର୍କତ ପ୍ରାଏକ କୃଶାନୁ । ୮୨ ଅତିଅନ୍ତ ହରଷ ଯେ ହୋଇଲେ ମଘବାନ । ରୂପ ବଳେଣ ପୁତ୍ରକୁ ନାମ ଦଲେ ଅରଜୁନ ।(ଖ) ଅରୁଣ ବର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି ପୁତ୍ର ନାମ ଦେଲେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ । ୮୪।୧ ସଉଷ୍ଟମ—ସୌଷ୍ଟବ ବା ସୁସମଶବ୍ଦଜ ସୁସମ—ଶୁଦ୍ଧାକାର, ସୌଷ୍ଟବ—ସୁଡଉଲ ୮୫।୧ ଗଣ୍ଡମୂଳ ନାସ୍ତି ବୋଲଣ ଗୁରୁ ଭାଷି । ୮୬।୧ ସୁରବଇଂ—ସୁରପତି ୮୬।୨ ଅମରଗଣ ଘେନ ବଜସ୍ୱେ ଆଖଣ୍ଡଳା । ଅମର ଭୁବନେ ବଜସ୍ୱେ ଆଖଣ୍ଡଳା । ୮୮ ଉର୍ବଶୀ ଆସି ଧଇଲେ କୋଳରେ, ସବ୍ୟସାଚୀ ନାମ ଦଲେ ଯୁବତୀ ରହୁ ସାରେ । ୮୮-(ଖ) ନାହିଁ (ଗ) ରେ ନାହିଁ ।

ଦେଖିଣ ମହାରାଜା ଅନେକ ସାନନ୍ଦେ
ବହୁତ ପୁରସର କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ ହାଦେ ।୮୯
ଯୁଧେଷ୍ଠି ଭୀମ ଅରଜୁନ ଯେ ପୁତ୍ର ତିନ
ପାଳନ୍ତି କୋଇନ୍ତାଏ ମାଦ୍ରୀ ଦେବୀ ଘେନ ।୯୦
ବଇବସୁତ ମନୁ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ଅଗସ୍ତି ଯେ
ମୁକୁଇଂ ପେଣ୍ଡବ କଥାଏକ ସନ୍ଦେହେ ।୯୧
ଧର୍ମ ଦେବତାଏ ଯେବଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ତାହାର ନାମ ହେଲ କର୍ମା ଧର୍ମ ଯେ ଯୁଧେଷ୍ଠି ।୯୨
ଅଗସ୍ତି ପ୍ରତିବାକ୍ୟ ଶୁଣିମା ମହାରଜେ
ପ୍ରଥମେ କର୍ଣ୍ଣ ଉପୁଜିଲା ଯେ ପୁତ୍ର ହୋଇଲା ଦୁଜେ ।୯୩
କୋଇନ୍ତାଏ ବୋଇଲେ କର୍ଣ୍ଣ ମୋହର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ
ଗଙ୍ଗାରେ ପକାଇଲି ମୁଂ ବାଳୁତ ଗ୍ୟାନ ଭ୍ରଷ୍ଟ ।୯୪
ସେ ପୁତ୍ର ଛାଡ଼ିଲେ ପାଇବି ଆର କାହିଂ
ଦୁଜେ ଉପୁଜିଲା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଯେହି ।୯୫
ମହାଗ୍ୟାନବନ୍ତ ଯେ ଅହର୍ନିଶି ଦେହେ ଧର୍ମ
ତେନ୍ୟାସ୍ତୁଂରୁ କରି ନାମ ହେଲେ ଯୁଧେଷ୍ଠି ନାମ ।୯୬
କୋଇନ୍ତା ଦେବଙ୍କର ଯେ ତିନି ପୁତ୍ର ଉପୁଜିଲା
କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ ଭଗତି ହୋଇଂ ମଦନା କାସ କଲା ।୯୭
ତିନି ପୁତ୍ର ଘେନ ସେ କୋଇନ୍ତା ଦେବୀ ଭଳି
ସହି ନୁଆରଇ ଆଉ ପର ଶୃଙ୍ଗାର ଆର୍ଦ୍ଦୋଳ ।୯୮
ଆପଣା ସ୍ୱାମୀ ଜାଣଇଂ ଆପଣା ଘରଯାର ଚନ୍ତା
ପର ପୁରୁଷ ଶୃଙ୍ଗାରେ ବଜାଇ ଅବସ୍ଥା ।୯୯

—:୦:—

୮୯।୨ ବହୁତ ପ୍ରଶଂସିଲେ କୋଇନ୍ତାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦେ । ବହୁତ ପୁରୁଷାର୍ଥ କୋନ୍ତାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦେ । ୮୯-୨ (ଖ) କୋଇନ୍ତାକର ଆନନ୍ଦ ୯୦-୨ (ଖ) ଘେନ=ବେନ । ୯୪-(ଖ) କୋଇନ୍ତାଏ ବୋଇଲେ ମୋହର ପୁତ୍ର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କର୍ଣ୍ଣ, ତାହାକୁ ପକାଇଲି ଯମୁନାଏ ଅଜ୍ଞାନ । ୯୫।୨ ଦୁଜେ' ଜ୍ୟେଷ୍ଠି—ଯୁଜେଷ୍ଠି ୯୬-(କ)୧-ଦେହେଧର୍ମ=କର୍ମ । ୯୬-(କ)-୨-ନାମ=ଦେବ ଧର୍ମ । (ଗ) ପୋଥିରେ—ଅଗସ୍ତି ପୂଜାକଲେ ବଇବସୁତ ମନୁ, ଏବେ ସେ ଭ୍ରାନ୍ତ ଗ୍ଦୁଲିଲ ମୋର ମନୁ । (୯୬-୯୭ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ଅଧିକା ପଦ ।) ୯୬।୧ ତେନ୍ୟାସ୍ତୁଂରୁ—ସେହି ହେତୁରୁ ୯୮।୨ ପଞ୍ଚଭୂତ ଆତ୍ମାରେ ଡାକିଣ ବଳକି ।

ପୁତ୍ର ନିମନ୍ତେ ମାଦ୍ରୀର ନାରାୟଣଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ, ନାରାୟଣଙ୍କ ନାସ୍ତିରେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରିବାକୁ ମାଦ୍ରୀଙ୍କୁ କଥନ

ନ ପାରଇ ସହି ତାର ଶୃଙ୍ଗାର ଆନ୍ଦୋଳ
ମଦନାକୁ ବସାଇ ଦେବୀ ସନ୍ନିଧିରେ ଭଲ । ୧
ତୁ ମାଦ୍ରୀ ମୋହୋର ସପତ୍ନୀ ହୋଇଲୁ ଅବା
ଭୃତ୍ୟର ଭୃତ୍ୟ ହୋଇଣ ତୁ ମୋତେ ବହୁତ କଲୁ ସେବା । ୨
ତୁ ମୋହୋର ଅଭିନ୍ନ ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଘାତୁଣୀ
ମୋତେ ସେବା କରି ହୋଇବୁ କି ଅପୁତ୍ରିକ ଅଲକ୍ଷଣୀ । ୩
(କୋଇନ୍ତାୟେ ମାଦ୍ରୀକି ଦିଲେ ଜପାମାଳି
ଦିଗପାଳ ଗୋଟିକୁ ସୁମରଣା କରି ମନର ହ୍ୱଆଳୀ । ୪
ଆପଣେ ଥାଇ କୋନ୍ତଭୋଜର ଦୁହିତେ
ମଦନାକୁ ସଞ୍ଚିତ କଲେ ସେ ଶେଯ୍ୟାର ଯୁଗତେ । ୫
ମଦନା ମହାଦେବୀ ଯେ ଅଟଇ କୁମାରୀ
ଯେହାର ମାତା ଅଟଇ ମଳୟୁ ବସନ୍ତା ଅପଛରୀ । ୬
ବାସବର କୋପେ ସେ ପାଇ ଅଭିଶାପ
ମଧ ପୁରେ ଉପୁଜିଲା ଧରି ମାନୁଷୀ ସରୂପ । ୭
ତାହାର ଦୋହିତା ଯେ ମଦନାବତୀ ନାମ
ବାହୁଣି ପଣ୍ଡୁ ରାଜଙ୍କୁ କଲାକ ପ୍ରଦାନ । ୮
ତାହାର ରୂପଗୁଣ କହିତ କା ପାରି
ପୃଥିବୀ ଅଲଙ୍କାର ସେ ଅଟଇ ସୁନ୍ଦରୀ । ୯
କରେଣ କୋଇନ୍ତାୟେ ଦିଲେକ ଜପାମାଳ
ଯାହାକୁ ଇଚ୍ଛା ତୋର ସୁମର ମନେ ଭାଳ । ୧୦

୧-୨-(ଖ) ମଦନା ବସିଲା ଯାଇ । ୪।୨ ହ୍ୱଆଳୀ—ଆନନ୍ଦଦାୟକ ୪-୨-(କ) ୦ ଯାହାକୁ ପାର ବୋଲ ସୁମର ମନେଭାଳ । ୫-୨-(କ) ଏତେକ ଡିଆରିଣ ଗଲେ ଦେବୀ କୋନ୍ତେ ।୫।୨ ସଞ୍ଚିତ —ସ୍ଥାପିତ ୫-୧-(ଖ) ମଦନାକୁ=ମଦନାଏ । ୬-୨-(ଖ) ମଧୁ ଅପଛରୀ ।

ଯେତେକ ଉଆର ଗଲେ ଦେବୀ କୋନ୍ତେ
ମାଦ୍ରୀ ବେଟନ ହୋଇଲ ଶେଯ୍ୟାର ଯୁଗତେ ।୧୧
ବୋଇଲେ ଧର୍ମ ପବନ ଇନ୍ଦ୍ର କୋଇନ୍ତ୍ରାୟେ ପୁତ୍ର କଲେ ଜାତ
ଦେବତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଆଉ ନାହାଁ ବଳବନ୍ତ ।୧୨
ନାରାୟଣ ଦେବତାଙ୍କୁ ସୁମରିବ ଆଜ
ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ବର୍ଯ୍ୟେ ମୋର ଉପୁଜୁ ତନୁଜ ।୧୩
ମୋହୋର ପୁତ୍ରଗୋଟି ହୋଇବ ଯେ ବଳବନ୍ତ
ଧପତ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡକୁ ସେ ହୋଇବ ଯେ ଯେକଛତ୍ର ।୧୪
ଗାନ୍ଧାରୀ ପୁତ୍ରନ୍ତ କୋଇନ୍ତ୍ରା ପୁତ୍ରନ୍ତ ଜିଣି
ଯେ ମୋହୋର କୁମର ହୋଉ ଯେକାଙ୍ଗ ନୃପମଣି ।୧୫
ଯେତେକ ବଚ୍ଛର ଦେବୀ ଯେକାନ୍ତ ନଶାକାଳେ
ନାରାୟଣ ସୁମରିଲେ ସେ ଦୁର୍ବାସା ମନ୍ତ୍ରବଳେ ।୧୬
ବଇନେୟେ ବାହାନେଣ ସେ ଦେବ ନାରାୟଣ
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ୍ୟେ ବଜେ କଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେଣ ।୧୭
ଅନେକ ବେଟନ ହୋଇ ମଦନସେନର କୁମାରୀ
ଅର୍ଘ୍ୟ ତଳେ ଥୋଇଲ ସେ ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ସୁମରି ।୧୮
ଯେମନ୍ତ ସମୟେ ଯାଇଁ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣବଜେ କଲେ
ଦେଖିଣ ମାଦ୍ରୀଦେବୀ ଆସନ ତେଜ୍ୟା କଲେ ।୧୯
ନାରାୟଣ ବୋଇଲେ ତୁ ଶୁଣ ପଣ୍ଡୁର ପାଟରାଣୀ
ନବକାର ବୋଧିଲ ତୋହୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ସପତଣୀ ।୨୦
ତାହାର ବର୍ଯ୍ୟେ ଉପୁଜିଲ ଯେବଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ନିରଞ୍ଜନ ଦେବତା ସେ ମୋହୋର ଠାକୁର ଯୁଧିଷ୍ଠି ।୨୧
ତୁ ମୋହର ମାତା ଗୋ ଦ୍ରୁତପେ ନିରଞ୍ଜନୀ
ପୁତ୍ରକୁ କମ୍ପା ସୁମରିଲୁ ମହାମନ୍ତ୍ର ଘେନ ।୨୨
ରୁଧିର ମହାମନ୍ତ୍ର ଗୋ କେମନ୍ତେ ଯିବ ମେଣ୍ଟି
ନିଜ ପ୍ରାଣ ବର୍ଜିବି ମୃଧୁନା ଯିବ ଫାଟି ।୨୩

୧୧।୨ ଶୋଭନ ହୋଇ ଦେବୀ ବସିଲେ ଶେଯ୍ୟାର ଯୁଗତେ । ୧୬।୧ ଯେମନ୍ତ ବଚ୍ଛରେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଶାକାଳେ । ୧୭।୧ ବଇନେୟେ—ବୈନତେୟ, ଗରୁଡ଼, ବିନତା ପୁତ୍ର ।

ମାତାର ଭୁଲେ ଗୋ କାହିଁ ପୁତ୍ରର କାମ ଭେଟ
ମୋତେ କରାଇଲୁ ଗୋ ଦୁସହ ସଙ୍କଟ । ୨୪
ତୁ କମ୍ପା ବସ୍ତ୍ରର ଗୋ ନ କଲୁ ଯେହ୍ନା ମନେ
ଗ୍ୟାନ ଥାଉଁ ଥାଉଂ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ହରବି କେସନେ । ୨୫
ଯେମନ୍ତ କର୍ମ କମ୍ପା କଲୁ ଗୋ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ମୋତେ ସୁମରିଲୁ କଥାନ୍ତ ନ ବସ୍ତ୍ରର । ୨୬
ମାଦ୍ରୀ ଆଶ୍ରିତ ହୋଇଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି
ମମ କର୍ମେ ଯେହେନେକ ଫଳ ଫଳିଲା ଚକ୍ରପାଣି । ୨୭
ଅନ୍ତରେ ଥାଇଂ ଯେ ଦେଖୁଥିଲେ ଦେବୀ କୋଇନ୍ତା
ଧାଇଁକାରେ ବିଜେ କଲେ ଧର୍ମର ଦେବତା । ୨୮
ଦେଖିଲେ ନାରାୟଣ ଙ୍କ ଚକ୍ରଧାରୀ
କୋଦଣ୍ଡ ଧରଣ ନାଥ ବିଜୟେ କ ବସ୍ତ୍ରର । ୨୯
ନାରାୟଣଙ୍କ ବିଜେ ଦେଖି କୋଇନ୍ତାୟେ ଆଶ୍ରିତ
ସୁଗ୍ୟାନୀ ମାଦ୍ରୀ ତ ପାଇଲା ଦେବରାଜ । ୩୦
ଯେହାର ଗର୍ଭେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେ ସନ୍ତତି
ନାରାୟଣ ତନୁଜ ଯେ ହୋଇବ ଯେକଛନ୍ତି । ୩୧
କୋଇନ୍ତାକୁ ଦେଖିଣ ସେ ଦେବ ଚକ୍ରଧାରୀ
ଧାଇଁକାରେ ନାରାୟଣ ଗରୁଡ ପିଠିରୁ ଅବତରି । ୩୨
ନାରାୟଣ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ନିରଞ୍ଜନ ତୋଷିଲୁ ମହାମନ୍ତ୍ର ବଳେ
ଧର୍ମ ଦେବତାୟେ ବିଜେ କଲେ ଆସି ତୋର କୋଳେ । ୩୩
ବିବୁଧାଦଟଣ ଯାହାର ନ ଦେଖନ୍ତି ବର୍ଣ୍ଣ ଚିହ୍ନ
ସେ ଧର୍ମ ମହାତମା ତୋତେ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । ୩୪
ଆମ୍ଭେ ଯେ ତୁମ୍ଭର ପୁତ୍ର ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭର ମାୟେ
ତୁମ୍ଭେ କମ୍ପା ଚଞ୍ଚଳ ମାଗୋ ଯେସନେକ ଉପାୟେ । ୩୫

୨୫-୨-(ଖ) ଗୁରୁ ପତ୍ନୀ=ମାତା, ୨୬ ପଦ ପରେ (କ) ପୋଥିରେ ଅଧିକା ପଦ—ଯେବେ କସ ବସ୍ତ୍ର କରେ ଗୋ ମହାମ୍ମାଣୀ । ୨୭ ପଦ 'ଗ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୩୩।୧ ଦୁତ ନିରଞ୍ଜନ ଉପୁଜିଲେ ତୋର କୋଳେ । ୩୪।୨ ସେ ସ୍ୱିଢ ମହାତ୍ମା ତୋତେ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । ୩୫।୨ ତୁମ୍ଭେ ଚଞ୍ଚଳ କମ୍ପା ମାଗୋ ଆମ୍ଭନ୍ତ ଉପାୟେ ।

ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଶିଷ୍ୟପୁତ୍ର ତାହାଂ ଅଛି ଏକ ଯୋଗ
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର କେହ୍ନେ କରିବ ପରତ୍ୟାଗ । ୩୬
ଏ କଥା ବିଚାର ଗୋ କରିବା ମାହେଶ୍ୱରୀ
କୋଇନ୍ତାଏ ବୋଇଲେ ଏ ତ ନ ଜାଣିଲି ବିଚାର କରି । ୩୭
ଏହା କହୁଂ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କୁ ଲଗିଲା ମହାଭ୍ରାନ୍ତି
ତହିଂକ ପ୍ରିୟଯୋଗ ଜଗନ୍ନାଥେ କରନ୍ତି ନାସ୍ତି । ୩୮
କୋଇନ୍ତାଏ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ବିଜେ କରିବା ଦାମୋଦର
ଆଗୋ ମାଦ୍ରୀ ତୁ ଆନ ଦେବତା ସୁମର । ୩୯
ଗୋବିନ୍ଦ ବୋଇଲେ ମାଗେ ଦୁଃସହ ହୋଇଲାକ ମୋତେ
ଦୁର୍ଭାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର ମୁଂ ବଞ୍ଚିମି କେମନ୍ତେ । ୪୦
ଏଥକୁ ପ୍ରତିକାର ସିନା ଋଷିହିଂ ଜାଣନ୍ତି
ତାହାକୁ ସୁମର କର ମାଗୋ କୁନ୍ତୀ । ୪୧
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ଯେ ଭେଜରାଜର କୁମାରୀ
ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଦୁର୍ଭାସାଙ୍କୁ ଯେ ସୁମରି । ୪୨
ଦଣ୍ଡ କମଣ୍ଡଳ କଷା କଉପୁନି ଶୀତାଂସୁ
ତାମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଗାତ୍ର ଅଙ୍ଗେଣ ଲେପନ ପାଂଶୁ । ୪୩
ନାରାୟଣଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଦୁର୍ଭାସା ମହାଋଷି
ଅର୍ଘ୍ୟ ଘେନି ପୂଜା କଲେ ଯେ ପଣ୍ଡୁରାଜାର ପାଟବଂଶୀ । ୪୪
ଦୁର୍ଭାସାଏ ବୋଇଲେ ମାଗୋ ମାଦ୍ରୀ ତୁ ମନ୍ଦକୃତ୍ୟ କଲୁ
ନାରାୟଣ ଦେବତାଙ୍କୁ କମ୍ପେ ସୁମରିଲୁ । ୪୫
ଦୁର୍ଭାସାଙ୍କ ବଚନେ ବଦନ୍ତି ଦାମୋଦର
ହେ ମୁନିବର ତୋହୋର ବଚନ ଏଥିକ ପ୍ରତିକାର କର । ୪୬
ନାରାୟଣଙ୍କ ଆଦେଶ ଖଣ୍ଡିଲେ ଦୁର୍ଭାସା
ଆନ ପୁରୁଷକୁ ମଦନାବସ୍ତି ଗୋ ବଳାଅ ମନୀଷା । ୪୭

—:o:—

୪୦।୨ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର ମେଣ୍ଟିବ କେମନ୍ତେ । ୪୧ ପଦ (ଖ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୪୬।୨ ତୋହୋର ବଚନେ ଏଥକୁ ଅଛି କି ପ୍ରତିକାର ।

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର କୁନ୍ତୀଙ୍କ ପୁତ୍ର ଦର୍ଶନ କାଳରେ ହରି ଅର୍ଜୁନଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ । ବ୍ୟାସଙ୍କୁ କୃଷ୍ଣ-ଅର୍ଜୁନର ମିତ୍ରତା ଯୁଗ ଯୁଗ କରି ହେବା ବର୍ଣ୍ଣନ । କୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବିଶ୍ୱରୂପ ଦର୍ଶନ

ଦୁର୍ବାସା ବୋଇଲେ ଆଗୋ କୁନ୍ତଭୋଜର କୁମାରୀ
ଦେଖିବା ଆଣନ୍ତ ଗୋ ପୁତ୍ରନ୍ତ ତୋହୋର । ୧
ଶୁଣିଣ ଉଠିଲ ସେ ପଣ୍ଡୁର ପାଟରାଣୀ
ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ତିନି କରି ଆଣି । ୨
ପୁତ୍ରନ୍ତ ଘେନିଣ ସେ ଭୋଜର ନନ୍ଦନୀ
ଶତସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଲମ୍ବି ଦୁର୍ବାସା ମହାମୁନି । ୩
ଦୁର୍ବାସାୟେ ବୋଇଲେ ତୋର ପୂରୁ ମନବାଞ୍ଛା
ସୁଖେ ଭୁଞ୍ଜ କଟକ ଭୋଗ କର ଯେ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା । ୪
ନାରାୟଣ କରେ ପଡନ୍ତି ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ବଦନ
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ପୁରୁଷ ଯେ ପ୍ରତକ୍ଷେ ନିରଞ୍ଜନ । ୫
ଧବଳ ଶରୀର ଶୁଦ୍ଧ ସଷ୍ଟିକ ପ୍ରାୟେ
ନାରାୟଣ ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ହୋଇଲେ ଯୁଧିଷ୍ଠିରଙ୍କ ପଦ୍ମପାୟେ । ୬
ମହା ଧାର୍ମିକ ସେ ବିବେକ ଗୁଣବନ୍ତ
ଅଜପା ଲୟେ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ନ କହିଣ କଥା । ୭
ନାରାୟଣ ବିଗ୍ରହନ୍ତ ଯେ ପୁରୁଷ ମହାବ୍ରହ୍ମ
ଜନ୍ମର ସୁଫଳ ହୋଇଲ ପାଇଲି ଦରଶନ । ୮
ଅନେକ ସାନନ୍ଦ ସେ ହୋଇଲେ ଦେଖିଣ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ
ହୃଦରେ ଲଗାଇ ବୋଇଲେ ମୋହୋର ସ୍ନେହ ସେ କଳାବୁକୁ । ୯
ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇଲେ କୃଷ୍ଣ ମରକତ ମଣି
ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଆଭରଣ କଲେ ଦେବ ଚକ୍ରପାଣି । ୧୦

୬।୧ ସଷ୍ଟିକ—ସ୍ଫଟିକ । (ଖ) ପୋଥିରେ '୪' ଠାରୁ '୬' ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାହିଁ । ଏହି ତିନି ପଦ ସ୍ଥଳେ ଏକପଦ ଅଛି । (ଗ) ରେ ଅଛି । (ଖ) ରେ ଅଛି—ନାରାୟଣ ପ୍ରଣମିତ ଯୁଧେଷ୍ଠିଙ୍କ ପାଦ ବେନି, ନିରାକାର ସାର୍ଯ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନ ରୂପ ଚହ୍ନି ।। ୭।୨ ଅଷ୍ଟସ୍ଥ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ଦେବ ନ କହିଲେ କଥା । ୮ ନାରାୟଣ ବିଗ୍ରହନ୍ତ ଯେ ପୁରୁଷ ମହାବ୍ରହ୍ମି । ୮।୨-ଜନ୍ମର ସୁଫଳ ମୋର ଦେଖିଲି ଦେବସ୍ୱାମୀ । ୮।୨ ଜନ୍ମର ସୁଫଳ ହୋଇଲ ଭେଟିଲି ନିରଞ୍ଜନ ।

ଅନେକ ସନ୍ତୋଷେ ନାରାୟଣ ବୋଇଲେ
କୋଳରେ ଧରି ହରି ଦୁତିକୃଷ୍ଣ ନାମ ଦିଲେ । ୧୧
ଯନ୍ତୁଂ ଅର୍ଜୁନକୁ କୋଳେ ଧରିଲେ ଶ୍ରୀପତି
ସରୂପ କାରଣ ନୋହିଲ ଦୁହିଂଙ୍କର ଯେକ ମୂର୍ତ୍ତି । ୧୨
ଅର୍ଜୁନକୁ ଘେନଣ ଘେନ ବନମାଳୀ
ମଥୁରା ନ ଗଲେ ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେଣ ଖେଳ । ୧୩
ମହା ଅରଣ୍ୟେ ପଶନ୍ତି କ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗରସେ
ରହେଣ ଅର୍ଜୁନର ମେଳେ, ମଥୁରା ଦିବସେ । ୧୪
କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ଦୁହେଂ ଅଛନ୍ତି ଯମୁନା କୂଳେ ବସି
ବାର ତ ନ ହୁଅନ୍ତି ଦୁହେଂ ଯେକ ସରୂପ ପ୍ରାପ୍ତେ ଦିଶି । ୧୫
ହସନ୍ତି ରସନ୍ତି ଖେଳନ୍ତି ସେ କ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗ ରସେ
ଯେମନ୍ତର ସମୟେ ଆସି ମିଳିଲେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ । ୧୬
ବ୍ୟାସଙ୍କୁ ଦେଖି ଉଠିଲେ କୃଷ୍ଣ ଅରଜୁନ
ଶତସହସ୍ର ଦଣ୍ଡ ପ୍ରଲମ୍ବ ହୋଇଲେ ପଣ୍ଡୁନାନ । ୧୭
ବ୍ୟାସେ ପ୍ରତିବାକ୍ୟ ତୁମ୍ଭର ବହୁତ ଅନ୍ତର
ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତକୁ ମଥୁରା ରହିର ସହସ୍ର ଯୋଜନ ଦୂର । ୧୮
ଯେତେ ଦୂରେ ଥାଇଂ ତୁମ୍ଭର କେମନ୍ତେ ଯେତେକ ପୀରତି
ମନୁଷ୍ୟ ଦେଖି ନାରାୟଣ କେମନ୍ତେ ଧୀର ମତି । ୧୯
ନାରାୟଣ ବଦନ୍ତି ଶୁଣ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
କୁମୁଦ ଥାଇ ଜଳେ ଚନ୍ଦ୍ର ଥାଇ ଆକାଶେ । ୨୧
ବନେ ମୟୂରା ଗମନେ ଚ ମେଘା
ଲକ୍ଷାନ୍ତରେ ଭାନୁ ଜଳେଷୁ ପଦ୍ମା
ଇନ୍ଦୁର୍ଦ୍ଧି ଲକ୍ଷେ କୁମୁଦୋଽସ୍ତି ଭୂପେ
ଯସ୍ୟାସ୍ତି ପ୍ରୀତିର୍ନ ହି ତସ୍ୟ ଦୂରମ୍

୧୩।୨ ମଥୁରାରୁ ଆସନ୍ତି ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତକୁ, ଖେଳ ମଥୁରାଉଂ ଆସନ୍ତି ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତେଣ ଖେଳ । ୧୩ ଠାରୁ ୧୫ ପଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ଖ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ତା ସ୍ଥାନରେ —ବାଇଶ ବରଷନ ଦୋହେଁ ଏକ ମେଳ, କୋଇନ୍ଥା ବାଲକକୁ ଘେନ ଖେଳନ୍ତି ନନ୍ଦବାଳ । ୨୦ କୁମୁଦ ଥାଇ ଯେ ଅଗାଧ ଜଳ ଗର୍ଭରେ, ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବତା ଥାଇ ଆକାଶ ଶୂନ୍ୟ ପୁରେ ।

ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଯୋଜନ ବହୁତ ଅନ୍ତର
କୁମୁଦବନ୍ଧୁ ନାମ କର୍ମା ବହିଲ ଶଶଧର । ୨୧
ଯାହାରେ ଯାହାରେ ସେ ଅଛଇ ପ୍ରୀତିଭାବ
କେ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ କେ ଆକାଶେ ପାତାଳେ ରହିବ । ୨୨
ଦୀପିତ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଂ ନାରାୟଣ ଅବତାର
ସେ ମୋହୋର ଅନୁଜ ଅଛଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଦାମୋଦର । ୨୩
ଶୁକ୍ଳାମ୍ବର ସତ୍ୟଯୁଗେ ଅଣାକାର ବିଷ୍ଣୁ ଦ୍ୱାରେ
ଜୟେ ବିଜୟେ ହୋଇ ଥାଇଂ ବୈକୁଣ୍ଠ ପୁରେ । ୨୪
ଭବାନୀ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଂ ଅଛଇ ନୀଳାମ୍ବର
ସେ ମୋହୋର ସଖା ଅଛଇ ରୁଦ୍ର ଅବତାର । ୨୫
ବିଧୂତ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଂ ଅଛଇ ବିଷ୍ଣୁ ନାଥ
ସନକ ନାମେ ବ୍ରହ୍ମା ସେ ମୋର ପଞ୍ଚଭୂତ । ୨୬
ଅଭିନ୍ନ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଂ ଅଛଇ ଅନନ୍ତ
ଇନ୍ଦ୍ର ଅବତାରେ ସେ ମୋହୋର ପ୍ରାଣହିତ । ୨୭
ହରି ମେଖଳା ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଂ ଗରୁଡ଼ ନାରାୟଣ
ସେ ମୋହୋର ମିତ୍ରଟି ଶ୍ରୀବତ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ୨୮
ସେହୁ ମୋହୋରେ ପ୍ରୀତିହୋଇ ବହୁତ ଗର୍ବ କଲା
ତୋ ତହୁଂ ବଡ଼ ହୋଇବି ବୋଲି ବୋଲଣି ବୋଇଲା । ୨୯
ସେ କଥା ଶୁଣିଣ ମୁଂ ଅନେକ ରାଗ କଲି
ଅନ୍ଧ ଅନ୍ଧୁଣୀ ଘରେ ଜାତ କରାଇଲି । ୩୦
ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥା ହୋଇ ମାଗୁଥାଇ ଭିକ୍ଷା
ସେତେ ଶାସ୍ତି ହେଲା ମୋତେ ଦଣ୍ଡେହେଂ ନ କଲା ଉପେକ୍ଷା । ୩୧
ଦିନେ ଭିକ ମାଗି ଯାଉଅଛି ସେ ନଗ୍ରକୁ
ମାୟା କରି ଲୁଚାଇଲି ମୁଂ ଲୋକ ଯେ ମାନଙ୍କୁ । ୩୨
ଅପାର ନଗ୍ର ଉଡ୍ରାଦି ଶିବପୁର ଆଦି କରି
ଆରତେଣେ ଭ୍ରମିଲିନି ଦେଶ ନଗ୍ର ବୁଲି । ୩୩

୨୨-୨-(ଖ) କେ ଆକାଶେ କେହୁ ପାତାଳେ କେହୁ ରହି ଥିବ । ୨୩।୧ ଦୀପ୍ତି ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଂ ଅଣାକାର ଅବତାର । ୨୩-୨ (କ) ଅନୁଜ=ଅର୍ଜୁନ । ୨୬-୨-(ଖ) ପଞ୍ଚଭୂତ=ସାନଭ୍ରାତ । ୩୧-୧-(କ) ଶୁଣିଣ=ସେହିକୁ

ଜନ ମନୁଷ୍ୟ କାହିଂ ଯେ ନ ଦେଖି
ବାହୁଡ଼ି ଆଶ୍ରମକୁ ଆସଇ ମହାଦୁଖୀ । ୩୪
ଜଗନ୍ନାଥ ପ ଷ ଣ ଯେ ଦେଖିଣ କୋପ କଲା
ବାମ ପାଦ ନେଇ ମୋର ହୃଦୟେ ମାଇଲା । ୩୫
ମୂର୍ତ୍ତିବନ୍ତ ହୋଇଣ ମୁହିଂ ଉଭା ଯେ ହୋଇଲି
ବଥା ପାଇଲୁ ବୋଲି ମୁଂ ତାର ବେନି ପଦ ମଞ୍ଜାଳିଲି । ୩୬
ଭୋ ବ୍ୟାସେ ଯେହାର ମୋହୋର ଭାବ ଯେଡ଼େ ହାଦେ
ଯେହାର ପାଦଚିହ୍ନ ଦେଖ ହୋ ମୋହୋର ହୃଦେ । ୩୭
ହିରଣ୍ୟ ସତ୍ୟଯୁଗେ ମୁଂ ନରସିଂହ ମୂରତି
ଯେହୁ ପ୍ରହଲ୍ଲାଦ ରୂପେ ହିରଣ୍ୟ ଘରେ ଉତପତ୍ତି । ୩୮
ହିରଣ୍ୟ ବିଦାରି ମୁଂ ଯେହାଙ୍କୁ ବସାଇଲି କୋଳେ
ଚିରନ୍ତନ ପଦ ଦେଲି ଗଗନ ମଣ୍ଡଳେ । ୩୯
କୁତୁହୋଳ ଇଚ୍ଛାଯେ ସାଂଗ୍ରାମ ପୁଣ କଲୁ
ଶସ୍ତ୍ର ପ୍ରଶସ୍ତ୍ର ହୋଇଣ ଅବତାର ହେଲୁ । ୪୦
ଗ୍ରହଯୋଗ ଇଗ୍ରୁହିଂ ହୋଇ କୁତୂହୋଳେ
ନାମ ବହିଲୁ ହାଦେ ଆମ୍ଭେ କେତୁ ଯେ ମଙ୍ଗଳେ । ୪୧
ମୁହିଂ କେତୁ ହାଦେ ମଙ୍ଗଳ ଅଟେ ଯେହୁ
କାଳ ଅନରୂପେ ଆମ୍ଭେ ଛଡ଼ା ଛଡ଼ି ନୋହୁଂ । ୪୨
ଯେ ମହୀ ମଣ୍ଡଳେ ସତ୍ୟଯୁଗେ ପ୍ରଶୁରାମ ଅବତାରେ
ଦୁହେଂ ଜନମ ହୋଇଲୁ ଜମଦଅଗ୍ନି ଘରେ । ୪୩
ମୁହିଂ ପରଶୁରାମ ଯେ ଅଟଇ ହଳରାମ
କ୍ଷତ୍ରୀ ଅନ୍ତ କରିଣ ପାଳିଲୁଂ ଅନେକ ଧର୍ମ । ୪୪
ନିଙ୍ଗାଗା ହୋଇଲୁଂ ପ୍ରଶୁରାମ ଅବତାରେ
ଆନ କଳାଯେ ଉପୁଜିଲୁଂ ଦଶରଥ ଘରେ । ୪୫
ମୁହିଂ ଯେ ହାଦେ ଶ୍ରୀରାମ ଯେ ଅଟଇ ଯାର ଭ୍ରାଥ
ଯେବେ ଦ୍ୱାପରଯୁଗେ ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ କୃଷ୍ଣ ପାଥ । ୪୬

୩୫-୨-(ଖ) ରାଗ ଧାଇ ପ.ଷାଣେ ନାତେକ ମାଇଲା । ୩୯-୨-(ଖ) ନାମ ବହିଲେ କେତୁ ଯେ ମଙ୍ଗଳେ । ୪୧।୧ (ଖ) ପୋଥିରେ ନାହିଁ । ୪୫।୨ (ଖ) ଆନ କାଳ ଯେ = ତ୍ରେତୟା ଯୁଗେ । ୪୬ । ମୁହିଂ ଶ୍ରୀରାମ ଯେ ଅଟଇ ଲକ୍ଷଣ । ତ୍ରେତୟାରେ ଉପୁଜିଲୁ ଯେସନ ରୂପେଣ । ୪୮।୨ ମୋତେ ନାରାୟଣ ତୁ ସମ୍ପ୍ରତେ ଉଂପୁଜା ।

ଅନେକ ଅବତାର ଆମ୍ଭେ ହୋଇଅଛୁଂ ସ୍ନେହ ମତେ
ତୁମ୍ଭେ ବ୍ୟାସେ ଆମ୍ଭନ୍ତ ଅନ୍ତର କର ଯେ କେମନ୍ତେ. । ୪୭
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ କହିଲ ଦେବରାଜା
ମୋତେ ନାରାୟଣ, ଦେଖି, ସମ୍ପ୍ରତେ ଉପୁଜା । ୪୮
କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ତୁମ୍ଭେ ସ୍ନେକ କଳା ବେନି
ଭାରଭର ନିବାରଣ ଅର୍ଥେ ତୁମ୍ଭେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲ ୟେଦିନୀ । ୪୯
ତୁ ସ୍ୱାମୀ ସ୍ନେହାକୁ ବିଶ୍ୱରୂପ ଦେଖା
ସ୍ନେ ଯେବେ ଦେଖି ପାରଇ ଅଟଇ ତୋର ସଖା । ୫୦
ଗୋବିନ୍ଦେ ବୋଇଲେ ହୋ କେମନ୍ତ ଫାଲଗୁନି
ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବୋଇଲେ ସଂପ୍ରତେ ଯା'ନ୍ତୁ ବ୍ୟାସ ମହାମୁନି । ୫୧
କେମନ୍ତ ଟି ବିଶ୍ୱରୂପ ଅଟଇ ତୋହୋର
ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଦେବ ଅଛଇ ମୋହୋର । ୫୨
ନାରାୟଣ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବଚନେ
ଧଇଲେ ବିଶ୍ୱରୂପ ଦେବ ସ୍ୱାମୀ କମଳଲୋଚନେ । ୫୩
ବ୍ୟାସଙ୍କ ବଚନେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ କୃତୋହୋଲେ
କ୍ଷଣକେ ମୂର୍ଦ୍ଧନି ଲାଗିଲା ଗଗନମଣ୍ଡଳେ । ୫୪
ଆକାଶେ ଘୋଟିଲା ସେ ନାରାୟଣ କାୟା
ସ୍ୱର୍ଗେ ଶିର ହୋଇଲା ଅଦଭୁତେ ମାୟା । ୫୫
ଆକାଶେଣ ଶିର ପାଦ ଯେ ରସାତଳ
ମଧ୍ୟ ଭୁବନ ହୋଇଲା ନାଭି ଯେ ମଣ୍ଡଳ । ୫୬
ଶୂନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳ ଯେ ବକ୍ଷସ୍ଥଳ ହୋଇଲା
ମଣ୍ଡଳ ଶିଖା ଖଣ୍ଡି ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳେ ବିକାଶିଲା । ୫୭
ବେନି ଲୋଚନ ଯେ ହୋଇଲା ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଦେବତାଙ୍କୟ ରୋମାବଳୀ ହୋଇଲେ ସହଜେ । ୫୮
ଚକ୍ରଧର ସ୍ୱାମୀ ହୋଇଲେ ଚତୁର୍ଭୁଜେ
ପଞ୍ଚବଂଶ ଅଗ୍ନି ବିରାଜିଲା ଲୋଚନ ପଙ୍କଜେ । ୫୯

୫୭।୨ ମଣ୍ଡଳା । ଶିଖିଖଣ୍ଡ ଅନେକ ବିକାଶିଲା । ୫୯।୨ (କ) ବିରାଜିଲେ ତେଜେ ।
୬୦।୨ (କ) ପର୍ବତମାନେ ଉଦ୍ଧଂ ହୋଇଲେ ଗୋପ୍ୟାନଟି ।

କରତଳ ମଧ୍ୟେ ଯେ ବିକାଶିଲେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠି
ପର୍ବତ ହୋଇଲେ ତାହାଂ ନଖ ଗୋଟି ଗୋଟି । ୬୦
ସପତ ସାଗର ଯେ ସିନ୍ଧୁ ମହାଘୋଷ
ଦକ୍ଷିଣ କରସ୍ଥଳେ ସେ ହୋଇଲା ଗଣ୍ଡୂଷ । ୬୧
ନାରାୟଣ କରତଳେ ରହିଲା ଯାହୁଂ ପାଣି
ତାହୁଂ ସେ ଭୁଜକୁ ପାଣି ବୋଲଣ ବଖାଣି । ୬୨
ଚାରିଖାନ ଚଉରାଶୀ କୋଟି ଜୀବ ପୃଥିବୀର ମୂଳେ
ଯେମାନେ ରହିଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ବାମ କରସ୍ଥଳେ । ୬୩
ଯେ ହେନେକ ବିଶ୍ୱରୂପ ଧରିଲେ ଜଗତଭୂତ
ଯେବା ଶରୀର ବିକାଶିଲା ତିନି ଯେ ଜଗତ । ୬୪
ଅର୍ଜୁନର ବଦନ ଚାହାନ୍ତି ମୁନି ବ୍ୟାସେ
ନ ପୁଣ ଦହିଜ ହୁଅଇ କୃଷ୍ଣର ତରାସେ । ୬୫
ବ୍ରହ୍ମା ଦେବତା ଯାହା ଦେଖିତ ନୁଆରିଲା
କରସ୍ଥଳୀ ଗଙ୍ଗରେ ବୁଡିଣ ପଡ଼ିଲା । ୬୬
ଶ୍ୱେତରାଜା ଯଜ୍ଞଂ କାଳେ ଅଗ୍ନି କୁଣ୍ଡରେ ପାଂଶୁ
ରୁଦ୍ର ଦେବତା ତହିଁ ପଡ଼ି ଲେଟି ହୋଇଲେ ଶୀତାଂଶୁ । ୬୭
ଯେ ପାଉଂଶରେ ପଡ଼ି ରୁଦ୍ର ଦେବତା ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯାନ୍ତି
ତେଣୁ ସେ ହର ନାମ ବହିଲେ ପଶୁପତି । ୬୮
ପବନ ଯେ ଆତଜାତ ନାରାୟଣଙ୍କ ନାସାଗ୍ରତେ
ତେଣୁ ସେ ବିଷ୍ଣୁ ବାତ ନାମ ବହିଲେ ମରୁତେ । ୬୯
ସମସ୍ତ ବୁଡ଼ିଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ କାୟାକେ
ବିଷ୍ଣୁ ଆଶ୍ରକେ ରହିଲେ ସମସ୍ତ ବୃନ୍ଦାଅର୍କେ । ୭୦
ଅର୍ଜୁନ ହସିଲା ବାକୁତ ମତି ବୁଦ୍ଧପ୍ରାୟେ
ବୋଇଲ ଆବର ବଡ଼ ବୁ ନା ଯେତିକା ତୋର କାୟେ । ୭୧
ଶୁଣିଣ ହସିଲେ ଯେ ପାରେଶ୍ୱର ସନ୍ତତି
ହେ ଦେବ ନାରାୟଣ ହୋଅସି ଶାନ୍ତମୂର୍ତ୍ତି । ୭୨

୬୩।୨ ଯେମାନେ ରହିଲେ ନାରାୟଣଙ୍କ ବକ୍ଷସ୍ଥଳେ ।୬୫।୨ ତରାସେ—ଜ୍ୟୋତିରେ ।
୬୮।୧ ସେ ଖାଇ କୁଣ୍ଡରେ ପଡ଼ି ରୁଦ୍ର ମୂର୍ଚ୍ଛାଯାନ୍ତି ।୭୦।୨ ବୃନ୍ଦାଅର୍କେ—ବୃନ୍ଦାରକେ, ଦେବତାମାନେ ।

ଯେ କାୟା ଘୋଟିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ଡ କୋଟି ଗୁର
ଅର୍ଜୁନ ବୋଇଲା ହେ ଦେବ ତୋହର ଅଛୁଟି କା ଆତୁର । ୭୩
ମୁହିଂ ହାଦେ ତୋର ଉଦରେ ପଶଇ କାଳେ କାଳେ
ଯେ ତୋହୋର ଲୋମେ ମୁଂ ଲୀନ ହୋଇ ସର୍ବକାଳେ । ୭୪
ମୁଂ ତୋତେ ଭୟ କଲି ନାଥ ଦେଖିଣ ତୋହୋର ବିଶ୍ୱମୂର୍ତ୍ତି
ଏବେ ବୋଲଇ ଆତୁର ବଡ଼ ବୁ ନା ଶିଷ୍ୟପତି । ୭୫
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ମୋହୋର ତୋ ତହୁଂ ବାନ୍ଧବ ନାହିଁ
ବୋଲି ଜାଣିଥିଲି
ଆଜ ଯେତ୍ତେ ଜଣେ ଅଛୁ ବୋଲି ଯେବେ ସେ ପ୍ରତେ ଗଲି । ୭୬
ବ୍ୟାସେ ବୋଇଲେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ହୋ ତୋହୋର ଜୀବନ ସାଧୁ ସାଧୁ
ନାରାୟଣର ବଲ୍ଲଭ ତୁହି ସେ ପ୍ରାଣବନ୍ଧୁ । ୭୭
ଅର୍ଜୁନର ଭୟ ଦେଖିଣ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ
ଛାଡ଼ିଲେ ବିଶ୍ୱରୂପ ହୋଇଲେ ସାମାନ୍ୟ । ୭୮
ଅର୍ଜ୍ଜୁନକୁ କୋଳ କରି ବିଦାୟ ହେଲେ ମୁନି ବ୍ୟାସେ
ଏବେ ନିବାରଣ କରିବୁ ଭାରତେ ଜାତେଇ ମଲ୍ଲି ତୁ ସେ । ୭୯
ଅର୍ଜୁନକୁ ଛାଡିଲେ ଶତଶିଂଗ ପରିବତେ
ବ୍ୟାସେ ତତକ୍ଷଣେ ହୋଇଗଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ । ୮୦
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚଳେ ଯେ ମଥୁରା ଭୁବନେ
ଗୋପପୁରେ ପ୍ରବେଶ ବାଳୁତ ବିଧାନେ । ୮୧

—:0:—

ନକୁଳଙ୍କର ଜନ୍ମ

ଅଶ୍ୱିଣ ଶୁକଳ ଯେ ଦଶମୀ ଗୁରୁବାର
ଶରଦ ଋତୁ ମଧ୍ୟେ ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ର ସାର । ୧
କୌଳବ ନାମେ କରଣ ଶୂଳ ନାମେ ଯୋଗ
କନ୍ୟା ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତିକ ପଞ୍ଚିଶ ଦିନ ଭୋଗ । ୨
ସେ ଦିନ ପଣ୍ଡୁ ଅହାର ବିଜେ କଲେ ବନେ
ମାଦ୍ରୀ ବସିଛନ୍ତି ଯେ ଶେଯ୍ୟାର ବିଧାନେ । ୩

୭୪।୨ ଯେ ତୋହୋର ଶରୀର ଲୀନ ହୋଅଇ ଯୋଗବଳେ । ୧।୧ ଅଶ୍ୱିଣ—ଆଶ୍ୱିନ ।

ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରେ ମୁଁ ନାରସ୍ପଣ ସୁମରିଲି
ଅପ୍ରାପତ ହୋଇଲି ମୁଁ ବୁଦ୍ଧି ନୁଆରିଲି । ୪
ମୁହିଁ ବାଳୁତ ଯେ ଅଟଇ ସୁକୁମାରୀ
ଗାଢ଼ ଶୃଙ୍ଗାର କାର୍ଯ୍ୟ ମୁଁ ନ ପାରଇ ସହିରି । ୫
ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଯେ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ସୁତ
ଦେବେ ବଡ ବଳବନ୍ତ କୁମାର ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ । ୬
ଶ୍ରୀହସ୍ତେ ଘେନିଲେ ସେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଜପାମାଳୀ
ଲକ୍ଷ୍ୟେ କରି ସୁମରିଲେ ଦୂଶ ଅଶୁଂମାଳୀ । ୭
ସୁରବର ସୁନ୍ଦର ସେ ଲୋହିତାକ୍ଷ ରୂପ
ଅମୃତାକ୍ଷ ପୁରୁଷ ସେ ପ୍ରତକ୍ଷେ କନ୍ଦର୍ପ । ୮
ରିହରେ ସେ ତେଜ ଲାଗିଲା ଶତଶିଂଗ ପର୍ବତ
ଦିବସ ପ୍ରାପ୍ତ ଦିଶିଲା କୁମାର ଉଦବେଗ ଗତ । ୯
ଅନେକ ଅଳଙ୍କାର ଭୂଷଣ ତାର କାୟେ
ଦେଖିଣ ପୂଜା କଲା ସେ କୁମାରଙ୍କୁ ନଭୟେ । ୧୦
କୁମାରଙ୍କ ଭୁଲେ ସେ ମଦନା ପୀରତି
ରହସ୍ଯ ଛଛନ୍ଦେଣ ମନେଣ ହିପ୍ରୁତ । ୧୧
ହାସ୍ୟ ପରିହାସ୍ୟ ସେ ଶୃଙ୍ଗାର ବିନୋଦେ
ପ୍ରେମ ବୃଚ୍ଛୁ ପଟଳ ପରମ ଆନନ୍ଦେ । ୧୨
ମାଦ୍ରୀର ଉଜେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟେ
ସଇଦ୍ୟ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା ପୁତ୍ରକଇ ଆତ୍ମଜେ । ୧୩
କୁମାର ସମ୍ଭବେ ନକୁଳ ବୋଲି ବଳା
ତାଙ୍କୁ ଅଶ୍ୱିନୀ ନାମ ଦିଲେ ଅର୍ଗଳା । ୧୪

୫।୧ ମୁହିଁ ନାହୁଲି ଯେ ଅଟଇ ସୁକୁମାରୀ । ୫।୨ ସହିରି—ସଭରି । ୬।୧ ସେ ବଡ ସର୍ବଙ୍କ ବଳବନ୍ତ ଭକ୍ତବନ୍ତ । ୧୧।୨ ରହସ୍ୟ ସୁପ୍ରମରେ ଏକମେଳେ ରତି । ୧୧।୨ ଛଛନ୍ଦେଣ—ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେନ । ୧୨।୨ (ଖ) କୋଳାଗ୍ରତ କରି ମଦନକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦିଅନ୍ତେ । ୧୨।୨ (ଗ) କେଳିକରି ମଦନାକୁ ଚୁମ୍ବନ ଦିଅନ୍ତି । ୧୩।୨ ସଦ୍ୟ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା ପୁତ୍ରକଇ ଆତ୍ମଜେ । ୧୪ । ଅଲେଖ ଘଟଣ ଜାଣି ଦିଶଇ ସେ ବାଳ, କୁମାର ସମ୍ଭବୁଁ ଯେ ଉପୁଜଇ ନକୁଳ । ୧୫, ୧୬, ୧୭ (ଗ) ରେ ନାହିଁ ॥

ନବଘନ ଅନ୍ଧାର ଯେ ବାହ୍ନିନୀ କୂଳ ଯେନ
ନଦୀକୂଳେ ସଙ୍ଗମ ଯେ କରଇ କାମିନୀ । ୧୫
ନବନଦୀ କୂଳେ ଯେଣୁ କୁମାର ଉପୁଜିଲା
ତେଣୁ କରି ମହାତମା ନକୁଳ ନାମ ଦିଲା । ୧୬
ଅତି ସୁକୁମାର ଯେ ସେହୁ ବାଳଶିଶୁ
ନିର୍ଧୂମ ଅଗ୍ନି ଜାଣି ତେଜ ତା ବିକାଶି । ୧୭
ଶ୍ରବଣା ନକ୍ଷତ୍ରେ ଯେ ଉପୁଜିଲେକ ବାଳ
ଅତି ସୁକୁମାର ସେ କୁମାର ନକୁଳ । ୧୮
ତହୁଂ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନେ ଚଳିଗଲେ
ଅତି ଆନନ୍ଦେ ମାଦ୍ରୀ ପୁତ୍ରକୁ ପାଳିଲେ । ୧୯
କୋଇନ୍ତୀଙ୍କର ତିନି ପୁତ୍ର ଗାନ୍ଧାରୀର ଶତେ ପୁତ୍ର
ମାଦ୍ରୀର ଯେ ଏକ ପୁତ୍ର ହୋଇଲା ସମ୍ଭୂତ । ୨୦
ଦେଖି ପାଣ୍ଡୁରାଜା ହୋଇଲେ ଆନନ୍ଦ
ଚାରି ପୁତ୍ରକଇ କୋଇନ୍ତୀ ଯେ ପାଳିଲେ ସାନନ୍ଦ । ୨୧

—:o:—

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ହସ୍ତିନା ଗମନ, ତାଙ୍କ ବରରେ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କର ପୁନର୍ବାର ଏକ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଜନ୍ମ

ଭାଦ୍ରବ ଶୁକ୍ଳ ଯେ ଅଷ୍ଟମୀର ହାଦେ ଦିନ
ଦୁର୍ବାସା ମହର୍ଷି ଯେ ହସ୍ତିନାକୁ ଗବନ । ୧
ଗାନ୍ଧାରୀ ସ୍ନାହାନ କରି ଆସଇ ଯମୁନା ନଦୀ ତୀରେ
ଯେତେମନ୍ତ ସମୟେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ଦୁର୍ବାସା ମୁନିବରେ । ୨
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କୁ ଦେଖିଣ ଯେ ପ୍ରଣପତ୍ୟ ଗାନ୍ଧାରୀ
ଆଶିଷ୍ୟ ବାଞ୍ଛା ତାକୁ କଲେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି । ୩
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତକ୍ଷେ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
କେଉଁଂଣ ଲକ୍ଷଣେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଭଗତି ନୋହିଲେ କୋଇନ୍ତୀ । ୪

୧୫।୨ (କ) ନଦୀକୂଳ = ନବକୁଳ । ୧।୨ ଗବନ--ଗମନ ୩,୪,୫ ପଦ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ ।

ଦୁର୍ବାସାଏ ବୋଇଲେ ଆଇ ଇଚ୍ଛା ଯେବେ ତୋହୋର
ହୋଇବ ପ୍ରାପତ ତୋତେ ମାଗୁ କନା ବର । ୫
ମହାମନ୍ତ୍ର ଆମ୍ଭେ ଦେଇ ନ ପାରୁଂ ହାଦେ ଯାଚ
ମାଗ ତୋହୋର ଇଚ୍ଛା ଯେଣେ ତୋତେ ରୁଚ । ୬
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ମୁନି ହେ ତୁମ୍ଭର ମନ୍ତ୍ରବଳେ
ଶତପୁତ୍ର ପାଇଲ ମୁଂ କର୍ମର ସୁଫଳେ । ୭
ପୁତ୍ରନ୍ତ କୋଳେ ଧରି ବୋଇଲେ ବ୍ୟାସ ତପନିଷ୍ଟ
ସଜ୍ଜନ ନୁହନ୍ତି ପୁତ୍ର ତୋହୋର ସମସ୍ତେ ମହାଦୁଷ୍ଟ । ୮
ଅନ୍ଧବସ୍ତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି କଲୁ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ରାଣୀ
ରାଜ୍ୟକୁ କେହି ତୋହୋର ନୋହିବେ କାରେଣି । ୯
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ମୋତେ ଅନୁଗ୍ରହ କରିବା
ବଂଶକୁ କାରଣ କରିବା ମୋତେ ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ର ଦେବା । ୧୦
ଆବର ଦେବା ମୋତେ ଦୋହିତା ଗୋଟିଏ
ଭଗତି ଯେନ ମହ ମ୍ନା ମୋତେ କରିବା ସଦୟେ । ୧୧
ଗାନ୍ଧାରୀ କଷ୍ଟାଳ କଲେ ଯମୁନା ନଦୀ କୂଳେ
ଦେଖ ହୋ ମହାତମା ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ବଳେ । ୧୨
ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଜାତ କର ବୋଲି ରାମ ଯେ ତୁଳସୀ
ତହୁଂ ଫୁଲ ଗୋଟିଏ ପତ୍ର ଗୋଟିଏ ତୋଳିଲେ ମହର୍ଷି । ୧୩
ଯେହା ଆସ୍ତି ଆପ୍ୟାନ ତୁ କରସି ଗାନ୍ଧାରୀ
ପଣ୍ଡିତ ପୁତ୍ରେକ ପାଇବୁ କନ୍ୟା ସୁନ୍ଦରୀ ସୁକୁମାରୀ । ୧୪
କମଣ୍ଡଳୁ ପାଣି ଚଳୁ ଯେକ ଦିଲେ ତପନିଷ୍ଟି
ଗାନ୍ଧାରୀ ଗର୍ଭଗତ କଲା ହୋଇଣ ମହାତୁଷ୍ଟି । ୧୫
ରୁଷିଙ୍କର ମହାମନ୍ତ୍ର ଅନ୍ତର ନେ ହିଲା
ପୁତ୍ରେକ ଦୁହିତାଏ ତାର ଗର୍ଭରେ ରହିଲା । ୧୬
ମହାମନ୍ତ୍ର ଦେଇ କରି ଗଲେ ଯେ ଦୁର୍ବାସା
ଗାନ୍ଧାରୀ ଶରୀର ଯେ ହୋଇଲା ମହା ଅଳସା । ୧୭

୧୩।୧ ରାମ ତୁଳସୀ-ଧଳା ତୁଳସୀ ୧୪-୧-(ଗ)·ଆପ୍ୟାନ = ଆସ୍ୱାଦନ । ୭,୮ 'ଗ'ରେ ନାହିଁ । ୯ ପଦ 'ଖ' ପୋଥି । ବସ୍ତ୍ରରଣେ ବାନ୍ଧୀ କଲୁ ଦେବ ରାଗେ, ରାଜ୍ୟକୁ କେହି ନୋହିଲେ ଦେବ ଯୋଗେ ।

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ପୁଚ୍ଛାକଲେ ଶୁଣ ଗୋ ଗାନ୍ଧାରୀ
ଉଦର ଆନ୍ତଂଶି ବୋଇଲେ ତୁ ତ ହୋଇଲୁ ଗର୍ଭଭାରୀ । ୧୮
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସା ଯେ ଦୟା କଲେ ମୋତେ
ତବେ ପୁତ୍ର ଦୁହିତା ରହିଲେ ଋଷିଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରେ । ୧୯
ଶୁଣିଣ ବରସ ହୋଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ଅପାର କୁଟୁମ୍ବେ ବହୁତ ଅଛୁ କଷ୍ଟ । ୨୦
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ସେ ଅଟନ୍ତି ଅଜାତ
ପରମ ପଣ୍ଡିତ ପୁତ୍ର ହୋଇବ ଯେ ଶାନ୍ତ । ୨୧
ଧନୁ ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ ଯେ ତ୍ରୟୋଦଶୀ ଦିନ
ସଉରବାର ନକ୍ଷତ୍ର ମୃଗଶିରା ମିଥୁନ । ୨୨
ବେଳ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନେ ବଜଯେ ଦିନକର
ଶୁଭ ଲଗ୍ନ ଯୋଗେ ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲା କୁମର । ୨୩
ଗାନ୍ଧାରୀ ଦେଖିଲା ବତିଶ ଗୁଣେ ସୁସଞ୍ଚ
ସେ ପୁତ୍ରର ନାମଟି ଦିଲେ ଦୁରୁଦଚ୍ଛ । ୨୪
ତାହାକୁ ଗୋଡ଼ାଇ ଯେକ ଦୋହିତାଯେ ହୋଇଲା
ସୁନ୍ଦର ପଣ ଦେଖିଣ ଗାନ୍ଧାରୀ ଦୁଶିଲା ନାମ ଦିଲା । ୨୫
ଦୁଦକ୍ଷ ଦୁଶିଲା ଉତପତ୍ତି ହୋଇଲେକ ବେନି
ଅନେକ ହରଷ ଯେ ଗାନ୍ଧାରସେନର ନନ୍ଦିନୀ । ୨୬
ଯେମନ୍ତ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ଯେକ ଉଣ ଶତେପୁତ୍ର
ଦୁଶିଲା ନାମ ହୋଇଲା ଯେକହିଂ ଦୋହିତ । ୨୭
ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରେ ଯେ ସନ୍ତାନ ହୋଇଲା
ଦୁ ଅକ୍ଷରେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ସବୁର ନାମ ଦିଲା । ୨୮

୨୪।୨ ଦୁରୁଦଚ୍ଛ—ଦୁରୁଦକ୍ଷ—(ଅତଶସ୍ତ ଦକ୍ଷ ଅର୍ଥରେ) ଯଥା ଦୁରୁବଳ
୨୫-୨-(ଖ) ଦୁଶିଲା ବୋଲି କରି ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନାମ ଦିଲା ।

ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଭୀମ ଅର୍ଜୁନ ନକୁଳ କୁମାର
ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କୁ କଲେ ସର୍ବାଙ୍ଗ ଅଳଙ୍କାର । ୨୩
ବନସ୍ତରେ ଥାଅନ୍ତି ଯେ ବନମେଂଢା ମେଷ
ଅର୍ଜୁନ ନକୁଳ ବାହାନ କଲେ ବେନି ଶିଷ । ୨୪
ଧବଳ ଶ୍ୱେଖାର ତୁରଙ୍ଗ ବେନି ଗୋଟି
ତାହା ଆରୋହଣ କଲେ ଭୀମ ଯେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର । ୨୫
ଘୁଅନ୍ତି ଯେବଣ କୋନ୍ତଭୋଜର କୁମାରୀ
ହସ୍ତିନାଭୁ ବନକୁ ବିଜୟ କଲେ ମାହେଶ୍ୱରୀ । ୨୬
ମକର ମାସ କୃଷ୍ଣପକ୍ଷ ଦୁଷ୍ଟାୟାର ତିଥି
ସଉରି ବାର ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁଗତି । ୨୭
ବିଷ୍ଟି ନାମେ କରଣ ପ୍ରୀତି ନାମେ ଯୋଗ
କୋଇନ୍ତାୟେ ବିଜେକଲେ ହସ୍ତିନା ଭୁବନ ମାର୍ଗ । ୨୮
ରାଧେଶୀ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲେ ଯମୁନା ସ୍ନାହାନେ
କୋଇନ୍ତାକୁ ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ଅନେକ ଭକ୍ତି ମାନେୟ । ୨୯
ଦେଖିଣ କୋଳ କଲେ କୋନ୍ତଭୋଜର ନନ୍ଦିନୀ
କୁଶଳ ବାରତା ଯେ ପୃଚ୍ଛଇ ପୁଣି ପୁଣି । ୩୦
ରାଧେଶୀ ବୋଇଲେ ଗୋ ତୋର ପୁତ୍ର ରତ୍ନଗୋଟି
କ୍ଷମା ସାଧଶୀ ତୁ ଉଦ୍ଧରନ୍ତା ନବ ସୃଷ୍ଟି । ୩୧
କୋଇନ୍ତାୟେ ପୁଚ୍ଛା କଲେ ହୋଇଣ ହରଷ
ଆଗୋ ରାଧେଶୀ ତୋର ପୁତ୍ର ଦୁହିତା କସ । ୩୨
ରାଧେଶୀ ବୋଇଲେ ତୁ ମୋ ପ୍ରାଣ ଅଧିକାରୀ
ପ୍ରଭୁ ଲୋକେ ପରତେ ମିଥ୍ୟା କହି ତ ନ ପାରି । ୩୩
କାଇଶ ବରଷେ ପୂର୍ବା ଧିର କଥା
ଯେବେ ଯମୁନାରେ ସ୍ନାହାନ କରୁଥିଲି ମାତା । ୩୪
ଜଳେ ଉପୁରିଆଇଂ ଆସୁଥିଲି ମଞ୍ଜୁଷା ଗୋଟିୟେ
ମହାତେଜେ ଦିଶୁଥିଲା ନିର୍ଧୂମ ଅଗ୍ନି ପରାୟେ । ୩୫

୨୨।୧ କୋଇନ୍ତାୟେ ତିଆରିଲେ ଆକଟ ବଚନ । ୨୪।୧ ଇକଡା, ଇଡକା, ଏକଡ଼ା, ଇତ୍ୟାଦି ପାଠ ପୋଥିମାନଙ୍କରେ ଅଛି । ୨୫-୧-(କ) ଯେ ବନ ମେଂଢା = ଯେତକଡ଼ା ନାମେ-(ଖ) ୨୬।୧ ଧବଳ ଶ୍ୱେଖାର ବାଜି ବାହିଣ ବେନି ଗୋଟି । ୨୭-୧-(ଖ) ଧବଳ = ଡାବଳ ।

ତାହା ଧଇଲି ମୁଂ ସ୍ନାହାନର କାଳେ
ମହାହ୍ରଦର ଯାଇ ଆଣି ପକାଇଲି କୂଳେ । ୩୬
ପାଷାଣେ ସେ ପଡ଼ଣ ହୋଇଲା ବେନି ଫାଳେ
ତହୁଂ ବାହାର ହୋଇଲା ପୁଅକଇ ଦୁଲଳେ । ୩୭
ଲୋହିତ ବର୍ଣ୍ଣ ତେଜ ବାଳ ଆଦିତ୍ୟର ପ୍ରାପ୍ତ
ଶ୍ରବଣେ ଅମୃତ କୁଣ୍ଡଳ ବଜ୍ରଛଉଣି ନିର୍ମିତ ଯେ କାୟ । ୩୮
ତାହୁରେ ବିରାଜଇ ଅଭେଦ କପଟମଣି
ଯେମନ୍ତ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ମୁଁ ପାଇଲି ଗୋସାମଣୀ । ୩୯
ରାଧେୟା ବଚନେ ହସିଲେ ମାହେଶ୍ୱରୀ
ତୋତେ ସେ ପ୍ରାପତ ହୋଇଲକ ପାଳିଲୁ ଯତ୍ନକରି । ୪୦
ମା ଗୋ ଦୁର୍ବାସାଯେ ମୋତେ ଜପାମାଳା ଦିଲେ ବାଳକାଳେ
ବିଦ୍ୟା ପରୀକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ସୁମରିଲି ଆଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ର ବଳେ । ୪୧
ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ମୋତେ ଦିନକର ନାଥ
ସଇନ୍ଦ୍ରୁ ପୁତ୍ରେକ ଯେ ହୋଇଲା ସମ୍ଭୂତ । ୪୨
କର୍ଣ୍ଣର ବାଟେ ଗୋ ପୁତ୍ର ହୋଇଲା ଉତପତ୍ତି
କର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ନାମ ଦିଲେ ବଦଯନ୍ତ୍ର ଦେବୀ କୋନ୍ତି । ୪୩
ଲଜେଣ ନ ନେଲି ଗୋ ପିତାର ରାଜ୍ୟକୁ
ମଞ୍ଜୁଷେ ଭରି ପକାଇଲି ଯମୁନା ଭିତରକୁ । ୪୪
ମୋହୋର ସୁଫଳ ଗୋ ତୋହୋର ପରମ ଯେ ଭାଗ୍ୟ
ସେ ମୋହୋର ନନ୍ଦନ ଗୋ ହୋଇଲା ତୋତେ ଯୋଗ୍ୟ । ୪୫
ମୋହୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଗୋଟି ହୋଇଲା ତୋତେ ଶାଖା
ଆଗୋ ରାଧେୟା ତୁ ମୁକୁଇଂ କର୍ଣ୍ଣକୁ ଆଣି ଦେଖା । ୪୬
ଶୁଣିଣ ସାନନ୍ଦ ଯେ ସଞ୍ଜୟ କୁମାରୀ
କୋଇନ୍ତାକୁ ଘେନି ବଜେ ଆପଣା ନିଜପୁରୀ । ୪୭
ରାଇଣ ରାଧେୟା ଯେ ଆଣିଲା କର୍ଣ୍ଣକୁ
କୋଇନ୍ତାଯେ ବୋଇଲେ ବାଭୟେ ଚହ୍ନିଲୁ ନିଜ ମୁକୁ । ୪୮
କରପତ୍ର ଯୋଡ଼ିଣ ଯେ ବୋଲଇ ବୀର କର୍ଣ୍ଣ
ମୁହିଂ ଜାଣଇଂ ଗୋ ସମସ୍ତ ବିଧାନ । ୪୯

୪୮-୨(ଖ) ବାବୁରେ ଜାଣିଲୁକ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ।

ଅବଗ୍ରହିତ କାଳେ ଗୋ ମନ୍ତ୍ର ପରୀକ୍ଷ ନିମନ୍ତେ
ଆଦିତ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସୁମରିଲୁ ଅଭିନବ ବୟସ୍ତେ । ୫୦
ଛୁଦ୍ରେଣ ଶୃଙ୍ଗାର ତୋତେ କଲେ କରତାର
କର୍ଣ୍ଣ ବାଟେ ତୋହୋର ମୁଂ ହୋଇଲି ବାହାର । ୫୧
ମାଟିର ମାଞ୍ଜୁଷ କରି ମୋତେ ଯତନେହେଂ ଭରି
ଜଳରେ ଭରି ମେଲିଲୁ ନିରାଶ ମୋତେ କରି । ୫୨
ଉପୁଚିଆଇଂ ଅଇଲି ଜଳର ଉଦଯାନେ
ହସ୍ତିନାପୁରେ ଲାଗିଲି ଗୋ ପଞ୍ଚ ସହସ୍ର ଯୋଜନେ । ୫୩
ରାଧେୟୀ କନ୍ୟା ପାଳିଲା ମୋତେ ଧର୍ମେ
ରାଧେୟ ନାମ ମୋତେ ଦିଲେ ନିଜକର୍ମେ । ୫୪
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ନନ୍ଦନ ଗୋ ଅଟଇ ଦୁର୍ଯୋଧନ
ଅନେକ ପ୍ରୀତି ଗୋ ତାହାର ମୋହୋର ଅଭେଦ ମନ । ୫୫
ମୋହୋର ଅଟଇ ଗୋ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ର ରାଶି
ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜାତ ଗାନ୍ଧାରୀର ଶିଷି । ୫୬
ସେମନ୍ତେ ସେକ ରାଶିରେ ମଇତ୍ର ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁ ଯେ ବେନି
ଦଣ୍ଡେ ମୁଂ ଛୁଟୁଁ ନ ପାରୁ ଦିବା ଯେ ରଜନୀ । ୫୭
ଗୁରୁପୁତ୍ରନ୍ତ ଶୁଣି ଦେବୀ ଯେ କୋଇନ୍ତେ
ବାବୁ ପ୍ରଣିପତ୍ୟ ହୁଅ ରେ କର୍ଣ୍ଣର ପାଦତଳେ । ୫୮
ସେ ତୁମ୍ଭର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭ୍ରାତ ଅଟଇ ସମ ପିତା
ମୁହିଂ ତୁମ୍ଭର ଅଟଇ ରେ ଗର୍ଭଧାରୀ ମାତା । ୫୯
ମାତାଙ୍କର ବଚନେ ନକୁଳ ଅର୍ଜୁନ ଭୀମ ଯେ ଯୁଧିଷ୍ଠିର
କର୍ଣ୍ଣର ପାଦତଳେ ଯାଇଂ ସମସ୍ତେହେଂ ଲୋଟି । ୬୦
ଅନେକ କଲ୍ୟାଣ କଲା କର୍ଣ୍ଣ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାଥ
ରାଧେୟୀ କନ୍ୟାର ଯେ ଅନେକ ହରଷ ଚିତ୍ତ । ୬୧
କର୍ଣ୍ଣ ମାତାଙ୍କୁ ଯେ ହୋଇଲା ପରଣାମ
ସେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଗୋ କିସ କିସ ନାମ । ୬୨

୫୧। ଛୁଦ୍ରେଣ - କ୍ଷୁଦ୍ରେଣ । ୫୩। ଉଦଯାନେ-- ଜଳର ଉପରକୁ ଉଠିବାରେ, ଉଜାଣିରେ—

ମାତାଯେ ବୋଇଲେ ବାବୁ ଯେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଗୋଟି
ଯେହାର ନାମ ବାବୁ ହୋ ଅଟଇ ଯୁଧିଷ୍ଠି । ୬୩
କର୍ଣ୍ଣ ବୋଇଲା ମା ଗୋ ମନ୍ଦ କୃତ୍ୟ କଲୁ
ଦୁଜ ପୁତ୍ରକୁ କେସନେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାମ ଦିଲୁ । ୬୪
ମୋତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପଣେ ଥୋଇଲୁ କାହିଂ ମାତେ
ଯେ ପୁତ୍ରନ୍ତ ତୋର ଆବର ମୁଂ ସମ୍ଭାଳିବ କେମନ୍ତେ । ୬୫
ତୁ ସେ ମାତା ହୋଇ ମୋତେ କଲୁ ଗୋ ନିରାଶ
ମୁଂ ବାଳୁତ ହୋଇ କେହ୍ନେ ବଢ଼ାଇବ ମୁହାଂସ । ୬୬
ଯେ ଦୁଜ ପୁତ୍ର ହୋଇ ଗୋ ବହିଲା ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାମ
ଯେହାକୁ ମାଇଲେ ସିନା ଦିଶିବ ମୋହର ଧର୍ମ । ୬୭
ଯେହାର ଥିଲେ ମୋହୋର ସମ୍ପଦ ନାହିଂ କିଛି
ଯେ ଯେବେ ମୋତେ ମାରଇ ଯେହାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ନାମ ହୋଉସି । ୬୮
ଯେ ମୋହୋର ବ୍ରତଟି ଅଟଇ ନିୟମ
ଯେମାନଙ୍କର ତୁଲେ ମୁହିଂ ନୋହିଲଇଂ ସରସମ । ୬୯
ଯେତେ ବୋଲି କର୍ଣ୍ଣ ଗଲେକ ତହୁଂ ରାଗେ
ଆଉ ବେଳେ ନୋହିଲା ସେ କୋଇନ୍ତୀଙ୍କର ଆଗେ । ୭୦
ପୁଅନ୍ତ ଘେନି କୋନ୍ତଭୋଜର କୁମାରୀ
ନାରାୟଣ ନାରାୟଣ ବୋଲି ଅନେକ ବସରି । ୭୧

—:୦:—

୬୬-ତୁ ସେ ମାତା ହୋଇ କଲୁ ମୋତେ ନିଂରାଶ, ମୁଂ ବାଳୁତ ହୋଇ କେମନ୍ତେ ବଢ଼ାଇବି ଆଶ । ୬୭।୨ ଯେହାକୁ ମାଇଲେ ମୋର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପଦ ଅଛୁ । ୬୭ (କ) କୋଇନ୍ତୀ ପ୍ରତିବାଚ ତୁ ନ ହୋଅସି ବିମନ, ମୋହୋର ସଙ୍ଗେ ଚଳ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଦେବି ନାମ ।.୬୯ ଯେ ଭ୍ରାଥଙ୍କ ଉପରେ ତୋତେ ରାଜା କରାଇବି, ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଠାରୁଂ ମାଗି ପଞ୍ଚ କଟକେ ତୋତେ ଛତ୍ର ଧରାଇବି । ୭୦ । ଜେଷ୍ଠ ନାମ ତୋତେ ଦେବଇ ସମ୍ଭବେ, ଭ୍ରାତୃଗଣ ତୋତେ ସେବା କରୁଥିବେ । ୭୦।୧ ଯେ ମୋହୋର ସଂକଳ୍ପ ଅଛଇ ନିଶ୍ଚୟ ।୭୧ ଆସ ବାବୁ ଯିବା ଆମ୍ଭର ପୁରକୁ, ଦେଖିଂବେ ଦର୍ଶନ କରିବୁ ପଣ୍ଡୁକୁ ।

କୁନ୍ତୀଙ୍କର ହସ୍ତିନା ପ୍ରବେଶ ଓ ଗାନ୍ଧାରୀକୁ ଅନ୍ଧପଟଳ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଅନୁରୋଧ

ଶୁଣ ହୋ ଯୁଗଧର ବୋଲନ୍ତ ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମନ୍ଦିରେ ବଜେ କଲେକ କୋଇନ୍ତା । ୧
ସଞ୍ଜୟ ଜଣାଇଲେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ଅଗ୍ରତେ
ଗୃରପୁତ୍ର ଘେନ ବଜେ କଲେ ଦେବୀ କୋନ୍ତେ । ୨
ଶୁଣି ଉଠିଲେ ଗାନ୍ଧାରସେନଟ କୁମାରୀ
ଗୃରପୁତ୍ର ଘେନ କୋନ୍ତୀ ଗାନ୍ଧାରୀଙ୍କ ଚରଣେ ପଡ଼ି । ୩
ସଞ୍ଜୟେ କହିଲେ ଶୁଣ ଅନ୍ଧ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର
ପଣ୍ଡୁର ତନୟେ ଦଅ ତବ ପାଦ ଦୃଷ୍ଟ । ୪
ପୁତ୍ରକୁ କୋଳେ ଧର ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ନୃପତି
ଗାନ୍ଧାରୀ ଚରଣେ ପ୍ରଣମ୍ବିତ ଦେବୀ କୋନ୍ତୀ ୫ ।
କୁଶଳ ସମ୍ଭାଷଣ ହୋଇଲେ ବେନି ଜନ
ଗାନ୍ଧାରୀକ ପ୍ରଣମ୍ୟ କଲେ ଭୀମ ଯୁଧିଷ୍ଠି ନକୁଳ ଅର୍ଜୁନ । ୬
କୋଇନ୍ତାୟେ ବୋଇଲେ ମା ଗୋ ଯେ କଥା କ ଯୋଗାଇ
କମ୍ପା ଅନ୍ଧ ପଟଳ ଗୋ ବାନ୍ଧିଲ ମହାମାୟି । ୭
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ମୋର ଯେସନେକ ସ୍ୱାମୀର ଯୋଗ
ମୁହିଂ ତାହାର ଭରସା କରିବ ଟିକ ଭୋଗ ? । ୮
କୋଇନ୍ତାୟେ ବୋଇଲେ ଗୋ ନୁହଇ ଯେ ପଦ
ପୁଅ ଗୋଟିମାନଙ୍କର ଦେଖିବୁଟି ନା ସମ୍ପଦ । ୯
ଅନେକ ଦୁଖେ ଗୋ ଅରଜିଲୁ ପୁଅଙ୍କୁ
ଯେବେ ପ୍ରତିପାଳଣା କରିବୁଟିକି ଯେହାଙ୍କୁ । ୧୦
ଗାନ୍ଧାରୀ ବୋଇଲେ ସମସ୍ତେ ମୋର ଦୁଷ୍ଟ
ଯାହା କର୍ମେ ଅର୍ଜି ଅଛଇଂ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର । ୧୧

---

୩ ପଦରେ ଅଧିକା (କ) ଅନେକ କଲ୍ୟାଣ ବାଞ୍ଛନ୍ତି ଗାନ୍ଧାରସେନର କୁମାରୀ, ଅହେଓ ସୁଲକ୍ଷଣୀ ହୋଅ ଗୋ ବ୍ରତଚାରୀ । ପୁତ୍ରନ୍ତ ଦେଖିଣ ସେ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ହରଷ, ଗୃର କୁମାରେ ପିତା ଚରଣେ ଆବେଶ । ୪ ପଦରେ ଅଧିକା (କ)·ପୁତ୍ରେ କୋଳେ ବସାଇ ଅନ୍ଧ ରାଜନ, ଅନେକ ଉଷତ ହୋଅଇ ମନେ ମନ । ୪, ୫, ୭ ପଦ 'ଖ' ପୋଥିରେ ନାହିଁ । (ଗ) ରେ ନାହିଁ ।

ସ୍ୱାମୀର ଯେବେ ଦୃଶ୍ୟ ନାହିଁ ମୋର କସ ଦୃଶ୍ୟ
ସ୍ୱାମୀ ଯେବେ ମୋହୋର ଅଦୃଶ୍ୟ ତେବେ ନାହିଁ ମୋହୋର ଦୃଶ୍ୟ
ତୁ ମୋହୋର ମାତା ଗୋ ନ ବୋଲ ମୋତେ ଆନ
ମୋର କୁମରଙ୍କର ମାତା ଗୋ ସାର ଅଭିମାନ ।୧୩
କାହାର ବୋଲ ସେ ନ କଲା ଗାନ୍ଧାରୀ
ମୁଖେ ଅନ୍ଧ ପଟଳ ବାନ୍ଧିଲା ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ମନୋହାରୀ ।୧୪
ଦୁର୍ଯୋଧନ ପ୍ରମୁଖ୍ୟେ ଭାଇ ଯେତକମେନେ
ପାଞ୍ଚ ଉତ୍ତର ଶତେ ଭ୍ରାଥ ଖେଳନ୍ତି କୁତୂହଳେ ।୧୫

ସହଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଶୁଣ ହୋ ଯୋଗେଶ୍ୱର ବୋଲନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମବେତ୍ତା
ମାଦ୍ରୀକ ଗୁଡ଼ଣ ଯେ ଅଇଲେ ଦେବୀ କୋଇନ୍ତା ।୧
ମହାନଷ୍ଟା କଲେ ସେ ମଦନସେନର କୁମାରୀ
ଉତ୍ତାନସାହୀ ହୋଇ ପଲଙ୍କେ ଅଛଇ ପହୁଡ଼ି ।୨
କରେଣ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଘେନି ଅଛି ଜପାମାଳୀ
ଏହି ଧରମ ଦେବତା ବୋଲି ପଞ୍ଚୁମନେ ଭାଳି ।୩
ପଞ୍ଚୁ ନାମ ଜପଇ ସେ ଜପାମାଳା ଘେନି
ଅନ୍ତରୀକ୍ଷେ ମିଳିଲେ ଯାଇ ପଞ୍ଚୁ ନୃପମଣି ।୪
ଦେଖିଣ ହାସିଲେ ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ମଦନା
ତୁମ୍ଭର ଆମ୍ଭର ସ୍ୱାମୀ ଗୁଡ଼ା ବ୍ରତ ସିନା ।୫
ତୁମ୍ଭ କର୍ମା ନଷ୍ଟା ରତିରେ ଅଇଲୁ ଆମ୍ଭର ତହିଁକ
ମୁହିଁ ହାସିଲି ସ୍ୱାମୀ ତୁମ୍ଭର ଆଗତ ଦେଖି ।୬
ପଞ୍ଚୁ ବୋଇଲେ ଦୁର୍ବାସାଙ୍କର ଜପାମାଳୀ ହସ୍ତେ ଘେନି ସୁମରିଲୁ ମୋତେ
ସେହିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ମୁଁ ଯିବଇଁ କେମନ୍ତେ ।୭

---

୧୫ ପଦ 'ଗ' ରେ ନାହିଁ । ୨।୧ ମହାନଷ୍ଟାକାଳେ ସେ ମଦନ ମହାଦେବର କୁମାରୀ । ୩।୨ ଏହି କର୍ମ ପୁରୁଷ ସୁମନ୍ତ କଲୁ ବୋଲି ଭାଳି । ୩ ୟ ପଦ ପରେ 'କ'ର ଅଧିକା ପଦ—ସେହି ଯେ ଅଲେଖ ତିଳକ ଶୃଙ୍ଗାର ସୁରଙ୍ଗ, ଭାରିଯାର ରୂପ ଜ୍ୱଳସିବ ନଜ ପନ୍ଥ । ଏହି ମହାରାଜା ସୁମନ୍ତ କର୍ମା କଲୁ ପଞ୍ଚୁ, ଆବର ବର ପାଇଲୁ ନାରୀକ ହୃଦେ ପଞ୍ଚୁ ।

ଦେବେ ଦାନବେ ଯାହା ନ ପାରନ୍ତି ମେଣ୍ଟି
ଅବଶ୍ୟ ସ୍ୱପ୍ରାଣ ବିସର୍ଜିବ ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଯିବ ଫାଟି । ୮
ସମ୍ପ୍ରତ୍ୟେ ମୃତ୍ୟୁ ମୋହୋର ହୋଇଲା ନିକଟ
ମୃତ୍ୟୁକାଳେ ପୁଅନ୍ତ ମୁଂ ନ ପାଇଲି ଭେଟ । ୯
ଯେ ମନ୍ତ୍ର ମେଣ୍ଟିଲେ ଗୋ ନ ବ୍ରତଇ ସନ୍ଧାରୁଣୀ
ଶୃଙ୍ଗାର କଲେ ଗୋ ମରିବ ସେହିକ୍ଷଣି । ୧୦
ଆବର କପାଇଂ ରମଣ ଛାଡ଼ିବ ମନ ଇଚ୍ଛା
ଅକାରଣେ ସୁନ୍ଦରୀ ଗୋ ତୁ କଲୁ ମନ ବାଞ୍ଛା । ୧୧
ମାଦ୍ରୀ ବୋଇଲେ ମୁଂ ନ ଚଳଇ ତୋତେ
ଅଦଭୁତେ ନୃପତି ଭେଟିଲୁ କମ୍ପା ମୋତେ । ୧୨
ବିଶେଷେ ଅଟଇ ଯେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥାନ ଭୂମି
କୋଟିନ୍ଦ୍ରୀୟେ ନାହାନ୍ତି ମାଦ୍ରୀକି କଟାଳିଲେ ପଣ୍ଡୁ ନୃପମଣି । ୧୩
ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିଲେ ଦେବ ମାଡ୍ରି
ମଦନାକୁ କୋଳ କଲେ ସ୍ୱାମୀ ସେ ଶାପକୁ ଭୟ ଛାଡ଼ି । ୧୪
ମାଦ୍ରି ସୁମରଇ ନାରାୟଣ ହରି ହରି
ମୁହିଂ ସ୍ତିରୀ ମାନଙ୍କ ପୁରୁଷ ବଳବନ୍ତା ସେହି । ୧୫
ପୁରୁଷ ବଳ କଲେ ସ୍ତିରୀ କାହିଂ ରଖି
ଯେହେନେକ ଘଟସୂତ୍ର ବିଧି ଅଚ୍ଛି ଲେଖି । ୧୬
ଧର୍ମ ଧର୍ମ ସୁମରଇ ମଦନ ମହାଦେବୀର ନନ୍ଦନୀ
ପଣ୍ଡୁ ବିବସନ କଲେ ମାଦ୍ରୀକି କୋଳେ ଘେନି । ୧୭
ଯହିଂ ସେ ଯାତକ ତହିଂ କାମଦେବର ଅମାତ୍ୟ
ସମସ୍ତ ବୁଡାଇଲେ ଅନଙ୍ଗ ସେନାପତି । ୧୮
ବିପରୀତ ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରସରଇ ନାଶିବାର ବେଳେ
ମଦନାକୁ ପଣ୍ଡୁ ରାଜା ଧଇଲେକ ଯାଇଂ ବଳେ । ୧୯
ମାଦ୍ରୀର ଭୁଲେ ଯେ ବଢ଼ିଲା ଶୃଙ୍ଗାର
ହାସ୍ୟ ଉଲ୍ଲାସ ଯେହ୍ନେ କାମର ବେଭାର । ୨୦
ପଣ୍ଡୁ ରାଜାର ରମଣ ନାହିଂ ତିନଶ ବରଷ ପରିଯନ୍ତେ
କାମ ସମ୍ହାରଣ କଲେ ସେ ମହାଯୋଗ ମତେ । ୨୧

୧୮। ଅହଲ୍ୟା ବୁଡ଼ାଇଲେ ଅନଙ୍ଗ ସେନାପତି । ୨୦। ହାସ ରସ ଯେତେ କ୍ରୀଡ଼ା ରଙ୍ଗ ବେଭାର । ୨୧। ସମ୍ହାରଣ—ତ୍ୟାଗ କରିଇଲେ—ସମ୍ବରଣ - ତ୍ୟାଗକଲେ ।

ଅନେକ ରମଣ ବଢିଲ ପୀରତ୍ତି
ବହୁତ ଶୃଙ୍ଗାରେ ସେ ଅଶାନ୍ତ ଅବିପୃତ୍ତି । ୨୨
ଦୈବର ଘଟସୂତ୍ର କେହୁ ଆନ କରି
ଯାହା ସେ ଶାପ ଦଲେ ଅଗ୍ନିକାର ବ୍ରହ୍ମଋଷି । ୨୩
ହେଠ ମାଠ ପୁରୁଷ ଶୃଙ୍ଗାର ଅପ୍ରମିତେ
ନିର୍ଘାତ ନାରଜେକ ପଡ଼ିଲ ଅଦଭୁତେ । ୨୪
ମହାଋଷିଙ୍କର ଶାପ କେହୁ ଆନ କରିପାରୁ
ବୋଇଲେ ଯେ ତୋହୋର ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅକାଳ କାଣ୍ଡ ପଡ଼ୁ । ୨୫
ସେ ଋଷିର ଶାପ ଯେ ଅନ୍ୟଥା ନୋହିଲ
ପଣ୍ଡୁର ଶୃଙ୍ଗାର କାଳେ ଅଦଭୁତେ ଆସି ନାରଜ ପଡ଼ିଲ । ୨୬
ଆକାଶୁଂ ପଡ଼ିଲ ଶର ପଣ୍ଡୁ ରଜାର ପିଠି
ମାଦ୍ରୀର ହୃଦଗତେ ବାହାର ହୋଇଗଲ ଫୁଟି । ୨୭
ମହାତେଜ ବଳବନ୍ତ ଅଭିଶାପ ବାଣ
ଅଦଭୁତେ ପଡ଼ି ହରିଲ ପଣ୍ଡୁ ମାଦ୍ରୀଙ୍କର ପ୍ରାଣ । ୨୮
ଶୃଙ୍ଗାର ପ୍ରାନ୍ତ ଯେ ହୋଇଲ ନିକଟ
ବୀର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦାନ ହୋଇଲ ଉଭୟ ସଙ୍କଟ । ୨୯
ଯେବଣ ବୀର୍ଯ୍ୟ ପଡ଼ିଲ ମାଦ୍ରୀର ଗର୍ଭଗତେ
ସେ ଅମୋଘ ରେତ ନାଶ ନୋହିଲ ଯୁଗତେ । ୩୦
ମାଦ୍ରୀ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଜ ହୋଇଲ ଶରଘାତେ
ସଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ରେକ ଯେ ହୋଇଲ ଉପଜାତେ । ୩୧
ଶୁଣ ହୋ ମହାରଜା ବଦପୃକ୍ତ ଅଗସ୍ତି
ସୋମବଂଶ ଠାକୁର ପଣ୍ଡୁ କଟକେ ଆଧିପତ୍ତି । ୩୨
ଯାହା ସେ ଅରଜିଲ କର୍ମର ବପତ୍ତି
କାହାର ବେଳେ ସେ ହୋଇବ ଅନନ୍ତ । ୩୩
ଅଲଙ୍ଘିତ କର୍ମ ପଣେ ଯେ ପଣ୍ଡୁ ନାଶଗଲ
କେହି ଜଣେ ପୁତ୍ର ଯେ ଆବୋରନ୍ତା ନୋହିଲ । ୩୪

୨୭-୧-(କ) ହେଠ ପୁରୁ ଶୃଙ୍ଗାର ସମସ୍ତେ ଅପ୍ରମିତେ । ୨୩।୨ ଅକଥ -ଅନନ୍ୟ, ଅଲକ୍ଷଣ ସ୍ଥାୟୀ ।

ପୁତ୍ର ଗୋଟି ପଡ଼ିଅଛି ଭୂମିର ମଧ୍ୟେ
ବାଳୁତ କୁମର କାନ୍ଦଇ ଅତି କ୍ରୋଧେ ।୩୫
ସ୍ୱେମନ୍ତର ସମୟେ ଯେ ରଯୂଣୀ ପ୍ରଭାତ
ଉଦେଗିର ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ଦିନକର ନାଥ ।୩୬
ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସେ ଅଟଇ ଦିବ୍ୟ ଆଖି
ପାପ ପୁଣ୍ୟ ବପଦ ସମ୍ପଦ ସମସ୍ତ ହିଂ ଦେଖି ।୩୭
ଲକ୍ଷେକ ଯୋଜନେ ଥାଇ ଦେଖିଲେ କରତାର
ମାତା ପିତା ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ପୁତ୍ରେକ ହୋଇଛି ଅବତାର ।୩୮
ଯେହେନ ଘୋର ଅରଣ୍ୟ ଅଟଇ ଅଟବ୍ୟା
ଟତଣିଂଗେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ ପଣ୍ଡୁ ରାଜଦେବୀ ।୩୯
ଅନେକ ଜୀବଜନ୍ତୁ ମାନେ ତହିଂ ଛନ୍ତି ପୂରି
ବ୍ୟାଘ୍ର ଭାଲୁକ ଗୃଧ୍ରମ ପ୍ରେତ ତହିଂ ଭୂରି ।୪୦
ଯେମାନେ ବେଢ଼ିଲେ ସେ ଅପାର ଗହନ
ମୃତ୍ତପିଣ୍ଡ ବାଳୁତ କୁମାର ଭକ୍ଷିତେ କଲେ ମନ ।୪୧
ବାଳୁତ ପୁତ୍ର ତଆଇଂ ଗ୍ରହିଂଲ ମୁଖ ତୋଳି
ପିଗ୍ଛଶ ଜୀବମାନେ ଚଲେ ସବେ ଜଳି ।୪୨
କୁମାର ନୟନ ତେଜ ଯେ କାଳାନଳ ଜାଣି
ଶୂନ୍ୟ ପୁରୁଷମାନେ ହାସିଲେ ଗଗନ ଯେ ମଣି ।୪୩
ଆକାଶେଣ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗଗନ ବହାକ୍ଷ
ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ସୁ ତୁଷ ସେ ସକଳ ଚନ୍ଦ୍ରାକାକ୍ଷ ।୪୪
ଆଗ୍ୟାଂ ଦିଲେ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରନ୍ତ ରାଇ
ପୁତ୍ରକଇ ଭୂମ୍ଭର ହୋ ସମ୍ଭାଳ ବେଗେ ଯାଇ ।୪୫
ସେ ପୁତ୍ରରେ କାରଣ ହୋଇବ ଭୁକୁଇ ।୪୬
ବିରଞ୍ଚ ନାରାୟଣଙ୍କର ଆଗ୍ୟାଂ ପରମାଣେ
ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ଯାଇ ଭେଟିଲେ ତତକ୍ଷଣେ ।୪୭
ଦେଖିଲେ ନନ୍ଦନ ପଡ଼ିଛି ଉତ୍ତାନସାହି ହୋଇ
କୁମାରକୁ କୋଳ କରି ଧଇଲେ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ।୪୮

୪୦।୨ ଭୂରି—ପ୍ରଚୁର । ୪୪।୨ ଦୟା ବସିଲା ଦିନମଣି ନାଥଙ୍କର ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖି କରି ।

ଜାତ ହୋଇଲା ପୁତ୍ର ସେ ସମ୍ଭାଳନ୍ତା ନୋହିଲା
କ୍ଷୀର ପାନ ନ ପାଇ ସେ କୁମର ନାଶ ଗଲା । ୪୯
ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ କୋଳ କରି ଧଇଲେ ବାଳ ବତ୍ସ
ଦେଖିଲେ ପୁତ୍ର ଶରୀରେ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ଜଳ୍ପ । ୫୦
କାନ ଫୁଙ୍କନ୍ତି ମହାତ୍ମା ଆଦିତ୍ୟର ଶିଖି
ମୃତ୍ତ ଗତ କୁମର ସେ ଚେତନା ନ ଦିଶି । ୫୧
ଭାଳନ୍ତି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ମୁଂ ସେ ମନ୍ଦକୃତ୍ୟ କଲି
ଅକାରଣେ ଆସି ମୃତ୍ତ ପିଣ୍ଡକୁ ଛୁଇଁଲି । ୫୨
ଗଗନେ ସେ ଆଜ୍ଞାଂ ମୋତେ ଦିଲେ କରତାର
ବୋଇଲେ ପୁତ୍ର ଯାଇଂ ସମ୍ଭାଳସି ତୋହୋର । ୫୩
ଆସନ୍ତେଣ ପୁତ୍ର ଗୋଟି ପ୍ରାଣେ ନାଶ ଗଲା
ମୋହୋର ଧରିବା ଯାଙ୍କେ ଆତ୍ମା କମାଇ ନ ଥିଲା । ୫୪
ଯେବେ ମୃତ୍ତ ପିଣ୍ଡକୁ ପକାଇ ବାହୁଡ଼ି ଗଲେ
ଦେବତାଯେ ହାସ୍ୟ କରିବେ ନା ମୋତେ ସେ ଦେଖିଲେ । ୫୫
ଯେତେକ ବିଚାରି ସେ କୁମାର ମହାତ୍ମା
ଆପଣା ତନୁରୁ ସେ କାଟିଲେ ଅର୍ଦ୍ଧ ଆତ୍ମା । ୫୬
ସେ ମୃତ୍ତ ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇଲେ ଜୀବ
ଜୀବନ୍ୟାସ ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଲେ ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାର ଦେବ । ୫୭
ଅମୃତ ହବେ ବ୍ରହ୍ମାଂଶ ଫୁଙ୍କିଲେ କାନ ଗୋଟି
ଗତ ଆତ୍ମା କୁମର ଗ୍ରହିଂଲ ଯେତେକ ଦୃଷ୍ଟି । ୫୮
ଆପଣା ତନ୍ତୁଂ କାଟି ଭରି ଦିଲେ ଯହୁଂ ଜୀବ
ତେଣୁ କରି ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାରେ ନାମ ଦିଲେ ସହଦେବ । ୫୯
ତୋଷେଣ ବର ଦିଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ଅଶ୍ୱିନୀ
କୁମାରଙ୍କ ପ୍ରସନ୍ନେ ହୋଇଲା ମହାଜ୍ଞାନୀ । ୬୦

୫୧।୧ ସ୍ଥାନମାନ ଫୁଙ୍କନ୍ତି ସେ ଆଦିତ୍ୟର ଶିଖି । ୬୦ରୁ ୬୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ଖ' ପୋଥିରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଅଛି 'ଗ'ରେ ଅଛି ତୋଷେଣ ବର ଦିଲେ ପ୍ରସନ୍ନେ ଅଶ୍ୱିନୀ, ଆରେ କୁମର କରକୁ ଗ୍ରହାନ୍ତେ ଦିଶୁ ତୋତେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ କୋଟି ଧନ । ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ଜ୍ଞାତା ହୁଅଇ ସହଦେବ, ମନ୍ତ୍ୟପଣେ ତୋତେ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଗତ ଆଗତ ସର୍ବ । ଯେ ତୋତେ ପଚାରିବ ଗତ ଆଗତ କଥା, ଅବଶ୍ୟ ତୁ କହିବୁ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବାରେଣ । ଆହୋ ଏସନେକ ବର ତାକୁ ଦିଲେ କୁମାର ଅଶ୍ୱିନୀ, ମାହାତ୍ମାର ପ୍ରସନ୍ନ ସେ ହୋଇଲେ ମହା ଜ୍ଞାନୀ ।

ଅତି ଆନନ୍ଦେ ଆଶ୍ୱିନ କୁମାରେ ବୋଇଲେ
ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟ ବ୍ରତମାନେ ଦିଶୁ ତୋ ନୟନେ ।୬୧
ସର୍ଗ ମଞ୍ଚ ପାତାଳ ଚଉଦ ଭୁବନ—
ବ୍ରହ୍ମା ବିଷ୍ଣୁ ମହେଶ୍ୱର ନାନା ଜୀବମାନ ।୬୨
ସମସ୍ତ ମରମାଣି ତୁ ଜାଣିମୁ ଭଲେ
ଶରୀର ସଂସାର କଥା ଜାଣିବୁ ହସ୍ତକୁ ଗୃହିଁଲେ ।୬୩
ପଗ୍ୱରଲେ ସମସ୍ତ କଥା ତୁ କହିବୁ
ଏ ମୋହୋର ବଚନେ ମହାଜ୍ଞାନୀ ହୋଇବୁ ।୬୪
କୁମାର ଆଗ୍ୟାଂ ହେଲେ ସେ ବିଶ୍ୱ ଦେବତାଙ୍କୁ
କୋଇନ୍ତାପ୍ୟେ ଆସିବା ଯାପ୍ୟେ ସମ୍ଭାଳ ଥାଅ ପୁତ୍ରକୁ ।୬୫
ସହଦେବଙ୍କୁ ହେଲେ ନେଇ ବିଶ୍ୱଦେବାଙ୍କର କୋଳେ
ଚଳିଲେ ଅଶ୍ୱିନୀ କୁମାର ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳେ ।୬୬

—*—